BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
8 M
20

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

71
a
18

Digitized by Google

PROSPERI ALPINI

MAROSTICENSIS,

PHILOSOPHI, ET MEDICI IN

Gymnaſio Patauino Medicamentorum Simplicium profeſſoris Ordinarij.

DE PRAESAGIENDA VITA ET MORTE AEGROTANTIVM.

LIBRI SEPTEM.

IN QVIBVS ARS TOTA HIPPOCRATICA prædicendi in ægrotis varios morborum euentus cùm ex veterum Medicorum dogmatis, tum ex longa accurataq; obſeruatione, noua methodo elucefcit.

AD ILLVSTRISS. AC SAPIENTISSIMOS Trium Viros Litterarios.

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS, Apud Hæredes Melchioris Seſſæ. M DCI.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

[illegible] [illegible]

Digitized by Google

ILLVSTRISSIMIS
AC SAPIENTISSIMIS
SENATORIBVS,

IACOBO FOSCARENO EQVITI,
& Diui Marci Procuratori,

HIERONYMO CAPELLO,

ATQVE

IOANNI DELPHINO EQVITI,
& Diui Marci Procuratori,

TRIVM VIRIS LITTERARIIS.

PROSPER ALPINVS S. D.

INTER partes, quæ artem medicam perficiunt Viri Illuſtriſſimi, ea, quæ occultarum morbos continentium cauſarum notitiam per ſigna exhibens, perinde ac Imperatori hoſtium inſidias, Medico morbos maligne ingraueſcentes detegit, præteritaſque moleſtias ægro non referente aperit, præſentia cernit, de vita & morte, deque longitudine ac breuitate morborum multo antea prænoſcere docet, atq; demum hominem prædictionibus, quaſi oraculis auctore Hippocrate Coo admiratione dignum red-

Digitized by Google

dit, ab omnibus plurimum commendatur, ac veluti diuinum quoddam ſuſpicitur. Neque immeritò ſanè cum Medici hanc artem perdocti, veluti Dij oracula hominibus ita morbos futuros prædicant, ægrotorumque ſalutem atque exitium ante præuideant, ac non minus quanto tempore hæc futura. Hippocrates Cous peſtilentiam ab Illyrijs venientem prædixit & diſcipulos ad opem ferendum in varias vrbes dimiſit; cui illos honores, quos Græcia Herculi, propter eius merita contulerunt. Libros ſcripſit prognoſticorum, morborum epidemiorum, ac vti alijs viſum eſt etiam prorrheticorum, & coacorum præſagiorum, quibus tota ad ægrotos prædicendi ratio Medicis innoteſcit: In quibus quidem Hippocratem quaſi diuinam naturæ mentem, loquentem audire licet. Quamobrem Eudemus olim Romanus & Senator & Philoſophus prędictionem à Galeno ſibi arte Hippocratica proditam maxime eſt admiratus, ita, vt poſtea, ſicuti Galenus prædixerat, ſanatus, amicis alta voce clamando dixerit: Pythium Apollinem vaticinari ægrotantibus voluiſſe per os Galeni. Quibus ſanè conſtat hanc medicinæ partem Græcis prognoſim dictam cæteris nobilitate, ac pręſtantia eſſe anteponendam, Medicisq́; ſplendorem multum & ornamentum afferre, & ad medicinam faciendam eſſe ſcitu neceſſariam. Etenim quis quęſo occultis morborum cauſis per ſigna haudquaquam cognitis, naturæq́; morbo aduerſantis ſtatu,

ac

ac humorum motibus ignoratis ægrotis opportuna præſidia adhibere poterit? Hinc fit, vt Medici huius artis ignari, eiuſdem naturæ ſtatum, humorumque motus in ægrotis minus accurate obſeruantes, ſę-pius ipſis intempeſtiuo ac inopportuno medicamentorum vſu, aut impediendo aut intercipiendo vtiles naturæ progreſſus exitium inferant. Ego itaque eximia huius partis medicinæ vtilitate, præſtantia ac nobilitate perſuaſus cùm multos annos huic ſtudio incubuerim, cùm in varijs, & regionibus & locis, varios morborum caſus atque euentus, tum apud præcipuos medicinę ſcriptores obſeruauerim, opus ad medicum præſagium maxime faciens compoſui, in quo de morbis præuidendis de longitudine & breuitate morborum cognoſcenda, de præteritorum ſymptomatum cognitione, deque præſagienda, vita, & morte ægrotantium, ſatis accurate egi. Ac demum cùm vltimam huiuſce operis partem ſeptem Libris diſtinctam de pręſagienda quippè vita & morte ægrotantium inſcriptam multorum perſuaſione in lucem edere conſtituerim, idque libenter, ne medicinæ ſtudioſi hoc etiam ad medicinam faciendam commodo carerent. Extemplo vos Senatores ampliſſimi mihi in mentem occurriſtis, quibus hoſce meos labores deuotiſſime offerrem, ac dedicarem, primum quoniam hoc opus, quod partem medicinæ propè diuinam (diuinum enim videtur Medicum ægrotos vel morituros, vel ſanitatem recepturos

ros antea prænoſcere, atque prædicere) complectitur, ſua nobilitate ac præſtantia non indignum etiam ampliſſimorum Senatorum benignitate mihi ſit viſum. Addo mihi iamdiu fuiſſe in optatis, vt me vobis Trium viris Litterarijs Sapientiſſimis, poſſem aliquando honoris, ac beneficij olim ſuſcepti memorem declarare. Quippè qui, nedum lectionem medicamentorum vulgo ſimplicium vocatam (quæ naturalium omnium, vel plantę ſint vel animalia vel foſſilia ad vſum medicinæ facientium hiſtoriam docet, vireſque ac vſus omnes ad medendum, quod ipſum rectè mederi eſt) ſtudioſis medicinæ, meritò, quod abſque medicamentorum notitia, neque vllus Medicus, neque ars ipſa medica vnquam eſſe potuerit, maximi faciendam, in ſtudio Patauino omnium celeberrimo, mihi interpretandam detuleritis, ſed etiam eam ordinariam in eodem ſtudio, vt maiori quoque honore maiori veſtra beneuolentia decoraret, declaraſtis, quod honoris & ornamenti huic lectioni aliàs nunquam fuit tributum. Meritò itaq; hoſce Libros de nobiliſſima ac ferè diuina medicinæ parte nunc in publicum euulgandos vobis Senatoribus humaniſſimis (quorum magnificentiam, ſapientiam, iuſtitiam, humanitatem, prudentiam omnes nationes maxime admirantur, venerantur, ſuſpiciunt) dedicandos duxi. Vt ea ratione quandoque etiam appareat quantopere iſtius Patauini Gymnaſij medicinæ ſtudioſis vtile foret, ac quantum eiuſ-

dem

dem ſtudij ornamentum, atque perfectio augeretur, ſi vnà cum alijs partibus medicinæ hæc vnà quoque ad prognoſticum pertinens, cęteris nobilior, omnino Medicis neceſſaria publicè in eodem Gymnaſio doceretur. Qui non auidiſſime audirent libros prognoſticorum Hippocratis, atque libros morborum Epidemiorum? illos tanquam prædicendi rationis præcepta continentes, atque hos tanquam caſus particulares in quibus ſtudioſi ad prædicendi praxim ſeipſos exerceant. Vndique (auderem affirmare) medicinæ ſtudioſi Patauium confluerent, vt præter alias medicinæ partes prognoſis quoque ad medicinam ſummæ vtilitatis ac ſplendoris facultatem, quę olim à primarijs medicis iure merito in hoc ſtudio tractabatur, intelligere poſſent. Interim Viri Illuſtriſſimi hoſce Libros vobis a me deuotiſſime dicatos hilari ac perbenigno vultu accipite. At ſiquid ex ipſis ornamenti ad artis medicæ ſtudioſos, ac commodi aperiatur in hoc veſtro diſciplinarum omnium emporio denuo vel reſtituendum, vel potius inſtaurãdum, ſummæ prudentię veſtræ iudiciũ eſto. Deum Optimum Maximum, præcor, vt vos & Reipublicę veſtrę fęliciſſimę, & huic Patauino Gymnaſio perpetuis annis tueatur incolumes & fortunatos.

Patauij. Anno Salutis humanæ. M D C I.
Die XV. Menſ. Febrarij.

Digitized by Google

PROSPER ALPINVS
LECTORI OPTIMO.

CVM in editione Librorum de medicina Aegyptiorum, ſtudioſis medicinæ polliciti fuerimus, Libros quoque noſtros de medico præſagio conſcriptos nos in lucem edituros, poſteaq; multis viris celeberrimis, quibus alij noſtri labores aliàs euulgati haud ingrati extiterunt, hortantibus, ac rogantibus, cum promiſſis ſtandum eſſet, non potuimus, neque debuimus ipſorum deſiderio planè non obſequi. Vnde cum ſcripſerimus primo de morbis præuidendis, mox de præteritorum ſymptomatum cognitione, tertio de longitudine & breuitate morborum, atque demum de præſagienda vita, & morte ægrotantium, ex quattuor partibus totum hoc opus ad Medicum præſagum attinens perficientibus eam, quæ in morbis ægrotantium vitam, & mortem prænoſcere docet, ſeptem libris diſtinctam primum publicandam conſultò duximus. Quos libros propter ipſius eximiam ad medicinam faciendam vtilitatem; tum quod a multis maximè expeti intellexerimus, tum etiam, quod libros de hac quidem prædicendi parte proſecutos in promptu magis, vt typis committi poſſent, habuerimus eo libentius nunc in lucem prodendos permiſimus. Itaque optime Lector hos interim legito, recte conſulito, reliquosque libros de alijs prognoſis partibus conſcriptos propè diem expectato. Atque noſtram fortaſsè medicinam aliàs methodico modo informatam. Vale.

IN-

INDEX
OMNIVM CAPITVM, QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR.

LIBRI PRIMI.

Præfatio.

EX Quibus Medici in ægrotis ſalutem, & mortem præcognoſcant. Cap. I.
De cognoſcendis naturæ viribus, atque in primis, ex ipſarum cùm robur, tùm imbecillitas dignoſcatur. Cap. II.
De facultatum actionibus robuſtis cognoſcendis. Cap. III.
De naturæ actionibus debilibus cognoſcendis, & primò ex animalis facultatis ſymptomatis. Cap. IV.
De actionibus debilibus facultatis uitalis ex ipſius ſymptomatis cognoſcendis. Cap. V.
De debilibus actionibus facultatis naturalis ex ipſius ſymptomatis cognoſcendis. Cap. VI.
De cognoſcendis morborum viribus, atque in primis ex quibus ipſorum cùm robur tùm imbecillitas cognoſcatur. Cap. VII.
De morbis debilibus ex morborum Idea, magnitudine atque more cognoſcendis. Cap. VIII.
De morbis debilibus ab ipſorum cauſis cognoſcendis. Cap. IX.
De morbis natura potentioribus ex Idea, magnitudine atque more cognoſcendis. Cap. X.
De morbis natura potentioribus ab ipſorum cauſis cognoſcendis. Cap. XI.
De futuri morborum ſtatus ſeu uigoris cognitione ad prædicendi rationem. Cap. XII.

De

De ſalutis ac exitij prognoſtico ex morborum futuri ſtatus cognitione. Cap. XIII.
Ex quib. morbos ſalutares ac exitiales nõnulli cognoſcant. Ca. XIV.

LIBRI SECVNDI.

De quibus in toto opere ſit agendum. Cap. I.
Quid mente conſtare in morbis ſignificet. Cap. II.
Quid ſit mente non conſtare, qualibuſque ſignis, cum præſens mentis inconſtantia, tum futura prænoſcatur, & de deliriorum differentijs atque cauſis. Cap. III.
De ſalute à delirijs prædicenda. Cap. IV.
De morte à delirijs prædicenda. Cap. V.
Quid fatuitas & obliuio in morbis ſignificet. Cap. VI.
De prædictione ab externis ſenſibus. Cap. VII.
Quid in morbis ægrotos non uidere, tenebricoſam uiſionem, viſus obſcuritatem habere, ſplendoreſque oculis apparere, atque oculos lucem ferre non poſſe, ſignificet. Cap. VIII.
De ſurditate in morbis acutis. Cap. IX.
De tinnitu aurium in morbis acutis. Cap. X.
Quid ſtrores in morbis, quidque cibos potuſque graueolentes inſipidos, uel mali ſaporis ægrotis videri ſignificet. Cap. XI.
Quid ſtupor ſeu torpor, & ſenſus tactus deperditus ſignificat. Cap. XII.
De prædictione ex corporis caliditate. Cap. XIII.
Ex frigiditate corporum, quid præſagiendum. Cap. XIV.
De prædictione ex frigiditate extremarum partium. Cap. XV.
De caloris ad frigus, & frigoris ad calorem in corporibus acute ægrotantibus mutatione. Cap. XVI.
De prædictione ex humiditate corporis & ſiccitate. Cap. XVII.
De prædictione ex doloribus, qui in acutis morbis obſeruantur. Cap. XVIII.
De doloribus ſalutem prædicentibus. Cap. XIX.
De doloribus exitium prædicentibus. Cap. XX.
De prædictione ex laſſitudinibus. Cap. XXI.
De uigilia, quidque ipſa in morbis præſagiat. Cap. XXII.
Quid ſomni in morbis præſagiant. Cap. XXIII.

LIBRI

LIBRI TERTII.

QVantum ad prædictionem cognitio motricis facultatis medicis conducat. Cap. I.
De prædictione ex decubitu, & primo de optimo, qui ſalutem præſagit futuram. Cap. II.
De malo decubitu in acutis morbis exitium denotante. Cap. III.
Quid inquietatio, & anxietas ſeu iactatio in acutis morbis ſignificet. Cap. IV.
De prædictione ex tremoribus. Cap. V.
De palpitationibus, quidque in morbis præſagiant. Cap. VI.
De conuulſionibus, quidque in morbis præſagiant. Cap. VII.
Quid conuulſiones in febribus acutis ſignificent. Cap. VIII.
Quid ſingultus in morbis prædicant. Cap. IX.
De rigoribus, atque quid in morbis ſignificent. Cap. X.
De horroribus & ipſorum prædictione. Cap. XI.
De prædictione à torporibus ut puraplegiis. Cap. XII.
De prædictione ex aphonia ideſt uocis interceptione nec non ex alijs uocis differentijs. Cap. XIII.

LIBRI QVARTI.

QVantum uitalis facultatis cognitio ad uenandum in ægrotis prognoſticum, conducat. Cap. I.
Quid pulſus ſit, atque quot generibus pulſus omnes comprehendantur. Cap. II.
De cauſis pulſuum, & quales pulſus robuſtam facultatem & quales imbecillam indicent. Cap. III.
De pulſibus ſalutem & exitium indicantibus. Cap. IV.
Cur pulſus in quibuſdam febribus exitioſis appareant, aliquando recte ualentium ſimiles. Cap. V.
De prædictione ex reſpiratione, quidque primo ipſa ſit, atque quot ipſius differentiæ obſeruentur. Cap. VI.
De cauſis reſpirationis. Cap. VII.
Quid bene, & male ſpirare in morbis ſignificet. Cap. VIII.
Quid reſpiratio magna uelox, magna tarda, parua uelox, parua tarda, & magna frequens, magna rara; in morbis ſignificet. Cap. IX.

Quid

Digitized by Google

Quid reſpiratio parua frequens,parua rara ſignificet. Cap.X.
De reſpirationibus exitialibus,quæ in moribundis fiunt. Cap.XI.
Quæ à naturalis facultatis cognitione ad intelligendam præſagij rationem,ſit utilitas. Cap.XII.
De appetentiæ ſymptomatis ad prædicendi rationem. Cap.XIII.
Quid cibi, & potus optima appetentia in morbis ſignificet. Cap.XIV.
Quid in morbis ciborum appetentia prorſus ſublata ſignificet. Cap.XV.
Quid ſitis intenſa in acutis morbis ſignificet. Cap.XVI.
Quid ſitis ſublata,ſeu non ſitire ſignificet. Cap.XVII.

LIBRI QVINTI.

De partibus corporis,quarum obſeruatio facit ad prædicendi rationem. Cap.I.
Quid corpus bene ualenti ſimile, & diſſimile in morbis prænunciet. Cap.II.
Quid in morbis corporis emaciatio ſeu extenuatio, & quid eiuſdem partes tumeſieri ſignificet. Cap.III.
De prædictione ex coloribus corporis ægroti. Cap.IV.
Quid morbus regius in morbis prænunciet. Cap.V.
De prædictione ex faciei mutatione in morbis. Cap.VI.
De prædictione ex oculis. Cap.VII.
De prædictione ex genis,auribus, naſo, labijs atquè dentibus. Cap.VIII.
De prædictione ex linguæ obſeruatione. Cap.IX.
De prædictione ex faucibus & dorſo. Cap.X.
De prædictione ex hypochondrijs,& primo de ijs,quæ ſalutem ſignificant. Cap.XI.
De malis hypochondrijs, quę mortem in acutis morbis præmonſtrant. Cap.XII.
De prędictione ex ignobilibus partibus corporis. Cap.XIII.
De prædictione in acutis morbis ab extremis partibus. Cap.XIV.

LIBRI SEXTI.

De quibus ſit agendum in hoc libro,ac primo de prædictiones ex coctione atque cruditate excrementorum. Cap.I.

De

De prædictione ab excretionibus. Cap.II.
An ante concoctionem excretiones ſint bonæ atque utiles. Cap.III.
De diebus decretorijs ad prædictionem facientibus. Cap.IV.
De prędictione à diebus decretorijs. Cap.V.
Quid criſis ſit,quotuplexq́ue & quomodo fiat. Cap.VI.
De morbis,qui per criſim terminantur, & de ijs,qui abſque criſi finiuntur. Cap.VII.
De ſignis criſes futuras ſignificantibus. Cap.VIII.
De criſibus ſalutaribus,quæ certam ſalutem ſignificant, cognoſcendis. Cap.IX.
De criſibus ſalutaribus, quæ tamen neque fideles neque certæ perpetuo ſunt. Cap.X.
De criſibus exitialibus cognoſcendis. Cap.XI.
De cognoſcendis criſibus,quæ per abſceſſus & quæ per excretionem ſunt futuræ. Cap.XII.
De præuidenda criſi per ſanguinis eruptionē ſeu fluxum. Cap.XIII.
De criſi,quę fit per ſanguinis fluxum,cum ab utero, tum ab hæmorrhoidibus. Cap.XIV.
De cognoſcenda criſi,quæ per uomitum fit. Cap.XV.
De ſignis criſium per ſudores atque per urinas copioſiores futurarum. Cap.XVI.
De ſignis criſium per alui fluxionem. Cap.XVII.
De ſignis compoſitarum, ſiue multarum, ſimul criſium futurarum quibus morbi iudicantur. Cap.XVIII.
De tempore criſium,id eſt,quò nobis ſunt futuræ. Cap.XIX.

LIBRI SEPTIMI.

De particularibus humorum excretionibus ad prædictionem eſſe agendum. Cap.I.
De prædictione à ſalubri ſanguinis excretione. Cap.II.
De malis exitialibuſq́ue ſanguinis eruptionibus. Cap.III.
De ſanguinis excretionibus paucioribus, ſtatim deſinentibus atque de ſtillis ſanguinis è naribus, quidq́ue in morbis acutis præſagiant. Cap.IV.
prędictione ex ſudoribus,& primo quid ſudor,quotuplexq́ue ſit,
De&de ipſius cauſis. Cap.V.
De bonis ſalutaribuſq́ue ſudoribus ſalutem in ægrotis prænunciantibus. Cap.VI.

De

Digitized by Google

De malis pernicialibuſque ſudoribus exitium portendentibus.
Cap. VII.
De prædictione à uomitibus & primum de ſalutaribus. Cap. VIII.
De Vomitibus exitioſis, mortem præmonſtrantibus. Cap. IX.
De alui deiectionibus, & prima de ijs, quæ ſalutem prænunciant.
Cap. X.
De malis alui deiectionibus, quæ exitium ægrotis prænunciant.
Cap. XI.
De prædictione ab urinis, quid ſit urina, quomodo fiat, atque quantum faciat ad prędicendi methodum. Cap. XII.
De uariarum urinarum cauſis. Cap. XIII.
De bonis urinis ſalutem pręnunciantibus. Cap. XIV.
De malis urinis mortem prænunciantibus. Cap. XV.
De prædictione ex ſputis, & primo, quid ſit ſputum, quas partes lęſas denotet, differentię, & cauſæ. Cap. XVI.
De ſputis bonis ſalutem prædicentibus. Cap. XVII.
De malis ſputis exitium prędicentibus. Cap. XVIII.
De prædictione in ſuppuratis. Cap. XIX.
Quid in morbis acutis Cerchnon uulgò ranticum, ſignificet.
Cap. XX.
De prædictione ab abſceſſibus. Cap. XXI.

F I N I S.

Digitized by Google

PROSPERI ALPINI MAROSTICENSIS PHILOSOPHI ET MEDICI IN Gymnaſio Patauino Medicamentorum ſimplicium Profeſſoris ordinarij,

DE PRAESAGIENDA VITA & Morte Aegrotantium.

LIBER PRIMVS.

PRAEFATIO.

AD eam medicinæ partem explicandam aggredimur quo qu omodo de ægrotantium ſalute & morte præſagiendum ſit, docet. De qua ob eximiam ad medicinæ ſtudioſos utilitatem, atq; commodum, accuratè nunc agendum duximus. Etenim hæc prædicendi ratio non minus Medicis, quam ægrotis plurimum emolumenti afferet. Hi quidem de ipſorum futura ſalute Prognoſticum audientes, facilius, ac propenſius Medicorum præceptis obediunt, ac exinde tutius & citius priſtinam ſanitatem recipiunt. Illi uerò præuiſis ea arte ſymptomatis, quibus ægroti ſunt uexandi facilius medicamentis occurrunt. Ex quibus morborum probè cognita ac perſpecta natura, curatio qualis recte profutura ſit, intelligunt; atque etiam (quod maximum curatricis medicinę partis eſſe exiſtimo) neglecta morborum prædictione proba quidem uiuendi ratio illis minimè inſtitui poteſt. Ipſius enim inſtituendæ rationem ex ſingulorum morborum temporum, omnium quem maximè ſtatus præcognitione pendere Gal. in lib. 1. de Criſibus his ce uerbis prodidit: Generoſi Medici atq; arte Hippocratica digni eſt, officium, futurum ſtatum pręcognoſcere, cum omnem uictus rationem ad ipſum inſpiciens inſtituat. Eadem ratione. Principium morbi, atque Augmentum non ubi iam perfecta ſunt cognoſcere, ſed multò antea præſtabit cognoſcere. In hac prædicendi parte olim Galenus poſt unum Hippocratem, à quo artem didicit, maximè claruit. Cuius ſane illuſtria multa præſagiorum exempla in eius libris leguntur. cap. 3.

Quid de illo pręſagio imò de diuina eius mente quaſi natura loquente ad Eudemum olim Romanum. Philoſophum. Clariſſimum? An non ei prędixit, qua febre eſſet laboraturus, non minus & diem, in qua critica alui fluxione fuit iudicata? Quid de Sexto Romano ſenatore, Seuero Imperatori multum familiari? an non prima die febrem ad uenturam, ſexta die ceſſaturam, & decimaquarta redituram, atque decimaſeptima per ſudorem prorſus ſolutum iri? Quid am-

plius? Quùm, ut ex ipſius libro de præſagatione ad poſthumum conſtat, in quodam iuuene Romano febre uexato, quo tempore alij omnes Medici mittendum ſanguinem conſulebant, ſanguinem abundè è dextra nare fluxurum, eoq; ægrotum iuuenem ſanatum iri coram multis Medicis prædixit, continuoq; erumpente ſanguine uti prædixerat, iuuenis fuit liberatus? Quæ omnia, ut ex ipſius ſententia præter aliorum ſpem euenerunt, ſic ſummam in ipſo præſtantiam omnes Medici admirari ac ſuſpicere cęperunt. Martianus unus ex primarijs Medicis Romæ in uia obuiam Galeno factus ait. Quæ ergo in eo libro ſecundo prognoſticorum Hippoc. ſcripta ſunt agnoſcis, atq; eadem ſcio, nec tamen uaticinor? Et Eudemus à febre uti à Galeno ipſi fuerat prędictum, ſanatus, de illo alta uoce clamando amicis, qui apud ipſum fuerant, inquit: Vaticinari Pythium Apollinem ægrotantibus uoluiſſe per os Galeni, & quibus remedijs ad ſanitatem reuocari poſſint, & qua die perfectè liberari debeant. Hinc complures non ſolum medendi artis ignari, ſed etiam doctiſſimi Philoſophi, ac Medici Galenum in hac arte diuinum eſſe prędicabant, diuinis quem honoribus ac laudibus dignum ad cœlum uſque efferebant. Cuius cum ægroti tum Medici præſagia perinde ac certiſſima oracula expectabant. Ex quibus predicendi hæc ratio quanti ſit à Medicis facienda, facile intelligitur. Iuuat quinetiam maximè Medicos: In morbis acutis exitialibuſq; qui præcognitam futurā ægrotantium mortem ubi aſſidentibus prædixerint, mortis culpa planè uacare ſolent. ęgrotoſq; audito prognoſtico non Medicorum culpa, ſed morborum ui interemptos, aſſidentes iudicant. Quod ſi antea exitium non prædixerint, ipſorum aut ignorantiæ, aut negligentię mortem omnes adſcribunt, interiiſſeq; Medicorum cauſa pro certo habent. Hinc non pauci Medicorum noſtri temporis perdocti, propriæ conſcij ignorantię omnes ferè acutis morbis correptos indiſcriminatim morituros prędicant. In horum quidem morborum principijs morbum ſanè fore grauiſſimum, ingentibuſquè periculis plenum, affirmant; morbiſq; ijsdem ad ſtatum properantibus, ſymptomata cum de nouo oborta, tum uel alia, quæ prius fuerant, ad aucta uiderint, aut quouiſmodo ægrotos plus ſolito inquietos, uel anxios, deliros, aut ęgre ſpirantes, aut plus ſolito dolentes, continuò exitium futurum affirmant, quibus etſi paulo poſt ęgroti ij ſanitati reſtituantur, tamen hæc prædicendi ratio nihil affert incommodi. Cum ea uia neque parum laudis hi conſequi ſoleant; ipſorumq; in arte medica nomen atq; fama non parum creſcat: artis ſiquidem medicæ ignari ipſorum ſanitatem (etſi ijſdem Medicos mortem prædixiſſe, memoria habeant) Medicorum ſtudio ac diligentia ſubſecutam putant. Ex quo eos Medicos maximis laudibus extollunt. At Medici arte Hippocratica digni non in omnibus acutis morbis exitium perpetuò prędicant, ſcienter enim, ac doctè quidem ſanitati reſtitutum iri, & morituros eſſe ex ueris prædicendis artis principijs, affirmant. Neque omnia grauia ſymptomatum incrementa timent, neq; noua oborta ſymptomata, uel hęc ipſa multum aucta. Quinimò magis ex ijs quę ignaris Medicis malum morem in morbis ſignificare uidentur, ſalutarem aliquam criſim ſæpe eſſe expectandam, affirmant. Ex his itaq; cum nos hanc prædicendi in ægrotis rationem Medicis non ſolum maxime utilem, ſed apprime etiam neceſſariam eſſe intellexerimus; mirari aliquis non debebit, ſi nos planè, ut methodo à nullo antea explicata commoſtraretur, in ea tradenda, ac accuratè ſcribenda plurimum ſtudij adhibuerimus. Sed nunc ad illa, quibus hęc prædicendi methodus inueſtigatur, ueniamus.

Digitized by Google

Ex quibus Medici in ægrotis ſalutem & mortem præcognoſcant. *Cap. I.*

QVi rectè cupiunt in ęgrotis pręſagium aperire, in primis, à quibus
ipſum indagetur, intelligere debent. Hæc uerò duo exiſtunt, unum
morbus, qui in corpus tanquàm inimicus agens hominis corpus de
ſtruere conatur. atque alterum natura, quæ perinde ac arcis alicuius
præfectus, in corpore deſidés, à morbo perinde ac duce aliquo exer
citus, ipſum corpus tanquam arcem oppugnante, defendere ſtudet. Vt autem
dux exercitus ad expugnandam arcem multis utitur militibus, ipſorum alij, ut
unam, atq; alij, ut alteram arcis partem aggrediantur, quo multis ſuperatis tan-
dem arx uniuerſa in poteſtatem ueniat. Sic & morbus militum loco, pluribus uti
tur ſymptomatibus, ac alijs morbis, ut multas partes corporis eodem tempore
expugnet. Ex oppoſitoq; natura eiuſce, & corporis acerrimus defenſor, ipſum à
ſymptomarum inſultibus cuſtodit, & ne morbo ſuccumbat prouiribus operam
dar. Eruditam enim eſſe naturam atque arte etiam non carere, artificemque me-
ritò dici, atquè animalibus conſulere Hippoc. ſi Galeno in lib. 6. epidem. credi-
mus, ſtatuit. Hæc enim partes ſingulas corporis facultatibus multis muniuit, qui- Com. 5. in
bus partes, tanquam militibus ad reſiſtendum, cùm uarijs morbis tùm ſympto- tex. 2.
matis utuntur. Itaque eę partes corporis facultatibus perinde ac militibus uten-
tes, à morborum ſymptomatumq; inſultibus defenduntur. Ex quibus cuique li-
quidò conſtabit, naturam corporis partes robuſtis facultatibus inſtructas haben
tem difficili negotio morbo eſſe ſuperandam, ipſumq; contra debilioribus par-
tium uiribus ſeu facultatibus inſtructam facilè morbo ſuccumbendam. Colli-
gamus igitur ab his, ut nuperdictum eſt, ſalutis atque mortis futurę prænoſcendi
iudicium à duorum tantum, morbi nimirum & naturę inuicem colluctantis ob-
ſeruatione pendere, atque fieri. Quod Gal. in lib. de conſtit. art. medicæ per bellè Cap. 18.
ita expreſſit: Medicus quippè his duobus, morbo inquam & natura colluctanti-
bus, animum ſemper intendit, atque dum diſcernit, quod nam horum robuſtius
ſit, primùm quidem ſecum de ſalute hominis aut interitu præſagium depromit.
deinde uerò, quo, alterum altero fortius eſſe nouit, cum & illius pręfinitum tem
pus agnoſcit. Nec mirari quiſpiam debet, ſi quis robur, ueriuſque recte perpen-
dens uicturum tandem deprehendat. Quùm uideamus complures Gymnaſtas
exprimis ſtatim motionibus, quibus contra ſe inuicem luctantes feruntur, ui-
cturum prænunciare, & ſępe ante partam uictoriam, quodque celerius aduerſa-
rius ſuccumbet. Hoc autem agunt cum alterum altero non uiderint ualidiorem.
Quare ex alia nulla exercitatione ſalutem aut interitum prænoſcet, pręterquam
ex exacta uirium, tùm morbi tùm naturę notitia, ex qua utriuſque pręfinitum
tempus exquirit, ut enim celerrime ſoluendus morbus eſt, quàm ualidiores uires
fuerint: ita citò mors aduentabit, ſi hę imbecillę ſint, morbus uero fortior. Na-
turam uero morbo robuſtiorem ſignificabunt ualidæ robuſtę ut corporis facul-
tates, quibus ipſa non carens uel etiam contra magnum morbum, fortiſſimè pu-
gnat, nec ipſo facilè ſuperatur. At interdum fit, ut, quemadmodum ars firmiſ-
ſima, munitiſſimaque aut militum, aut uictus, aut cęterarum rerum, quibus ca-
ſtra, ut defendi poſſint, opus habent, defectu, à fortiſſimo duce exercitus expu-
gnatur. Sic natura noſtrorum corporum uel etiam fortiſſiſſima, ciborum inopia,

Digitized by Google

aut mala uictus ratione, aut medicamentis non rectè adhibitis, aut denique longa morbi oppugnatione, ſæpe ſuccumbat. Ex quo ipſa aliquando caſtrorum ducem imitatur, qui cum à longa obſidione milites, uictum, & cætra neceſſaria ſibi defectura, timeat, inopinanter aliquandò è caſtris egreſſus repente contrà obſidentem exercitum pugnam tentat, quem quandoque fortiſſimè pugnando ut totum uincit, aut ingenti militum copia excifioni mandata, ita debilitat, ut ab ipſo nihil amplius, aut ſanè parum ſit timendum. Non diſſimili argumento corporis alicuius natura ſagaciſſima, robuſtiſſimis munita facultatibus, ex longa quandoque morbi pugna, uirium defectum timens, morbo uel cauſis uel ſymptomatis irritata, ſępius in ipſum morbum ante opportunum tempus ad pugnam inuehitur, ipſumque fortiſſimè pugnando aut planè uincit, aut ſaltem plurimum eius uires debilitat. Atque hæc miro quodam quaſi diſcurſu, aut ratione (ſic probè ipſam Deus docuit) in ægrotis à natura non raro fiunt. Demum natura æquę omnes partes corporis non curat, ſed pręcipuas pręcipuè. Cum ſingu-
Cap. 6. larum partium corporis non æquale ſit robur, queppè principaliores partes ſtatim ab initio natura maiori robore donauit. ut Gal. in lib. de cauſis morborum docuit. Arcis enim alicuius præfectus, ac defenſor, non æque omnes, ſed principaliores magis arcis partes curat, & defendit, quibus preſertim expugnatis arcem uniuerſam ſuperari ſit neceſſe. Ita natura corporis cuſtos, ignobiles, admodumque à uiſceribus remotas non tanto ſtudio curat, quod ſi grauiter aliquandò à morbo uexentur, ſeruata uiſcerum nobilium ſanitate, deinceps priſtinæ ſaluti eam reſtitui ſoleant. Curę igitur primùm natura ſunt uiſcera, ut à morbi inſultibus cuſtodiat, omneq. ſtudium ad ipſorum conſeruationem adhibet, maximeque ad ipſum cor defendendum. Sæpeq. ut iſtæc nobilia uiſcera morbo aliquo uexata, ac oppugnata defendantur, ac ſeruentur, natura permittit, aut ipſa procurat, ut ab his uiſceribus totus morbi impetus ad aliquam partium ignobilium feratur, (tantam ſemper, Galeno in 2. de uſu partium autore, natura prouidentiam ſecuritatis principalium particularum habuit) ut non raro in longis morbis Medici obſeruare ſolent, naturam robuſtam diù à magno morbo conflictatam ad aliquam ignobilem partem humores noxios tranſmittendo membra præcipua exonerare, atque liberare. Quo pacto ſępe multos cùm acutos tùm longos morbos iudicatos uidimus, nempè in cruribus, cuteque tumoribus in-
In tex. 67. flammationibus, exanthematis, uariolis morbillis, ſcabie, aut alijs huiuſmodi obortis. De quibus Hippoc. in lib. 2. prognoſticorum dixit: Abſceſſus autem qui ad crura fiunt in pulmonijs uehementibus, ac periculoſis omnes utiles ſunt, Colligamus itaque duo eſſe à quibus Medici in ægrotantibus ſalutem & interi-
In tex. 6. tum pręnoſcent, nimirum naturam atque morbum. ac ex utriuſque uirium cognitione, uter ſit uicturus, eſſe iudicandum. Quam rem Gal. in 2. prognoſt. ita
" expreſſit. Summa totius præſagitionis in morituris conualituriſque eſt, quoties
" uis morbi cum ægri facultate conferatur. Si enim morbus uehementior eſt, ęger
" omninò morietur, ſi debilior quàm ægri facultas, haudquaquam morietur, ubi nihil committatur. At cum ſanitas non niſi declinantibus morbis aut ſaltem in ſtatu contingat, Medici diligenter naturæ & morbi uiribus exploratis, an eę eouſque perdurare poſſint, coniectura aſſequi debebunt. Quod ni aſſequantur, quippè an natura poſt morbi ſtatum cum morbo pugnando perdurare queat, ni conijciant, de ſalute & interitu pręſagium haud probè prænoſcent. Hinc pręter naturę & morbi cognitionem, futuri quoque ſtatus ſeu uigoris cognitio erit neceſſaria. Etenim æqualibus cùm naturę tùm morbi uiribus obſeruatis, ubi ſtatus morbi ci-

bi citò futurus ſit, naturam morbum abſque dubio ſuperaturam Medicus præſciet. atque ex oppoſito tardè eodem morbi ſtatu futuro, oppoſitum. atque difficile iudicium fiet. Ex quo apparet ſine ſtatus ſeu uigoris morbi futuri notitia, minimè poſſe de ſalute & morte rectè iudicari: Quam rem expreſſit Gal. in lib. 3. de Cap.
criſibus ita ſcribens, & quidem ſine horum trium ex acta dignotione nihil de ſa „
lute inueſtigari contingit, non magiſque hoc ſciri poteſt, hominis robore oneris „
magnitudine, & uię longitudine antea non perſpecta: num ęgri uires portanti „
onus, morbus uero oneri, tempus autem, quod uſque ad ſtatum extenditur, lon- „
gitudini uię reſpondet. Quo pacto igitur de ægrotante ſciri poteſt, nunquid ſuffi „
ciat, ſi nulla ſtatus præcognitio habeatur. Ex ijs itaque omnibus ratio cogit, nil „
tam ſtudioſè eſſe diſcendum, quàm futuri ſtatus prǫnotionem. Itaque ex natura, morbo, atque morbi futuri ſtatus dignotione totam in ægrotis prędicendi rationem, ſeu methodum pendere meritò diximus. At ijs præmiſſis nunc ad ſingulorum notitiam aſſequendam declinemus, à naturę uiribus dignoſcendis incipientes.

De cognoſcendis naturæ viribus, atque in primis, ex quibus ipſarum cùm robur tùm imbecillitas dignoſcatur. Cap. II.

CVm naturę uires ſint à nobis dignoſcendę, atque non minus ex quibus ipſarum cognitio habeatur, de natura, atque de ipſius facultatibus & actionibus prius eſt agendum. Naturam uerò, illam (inquam) aduerſus morbos pugnantem, quandam eſſe ſubſtantiam ſeipſum mouentem, in ijs, quę ab ea reguntur, corporibus in habitantem plures exiſtimarunt. At quid illa ſit, qua uè ratione uarias in illis actiones edat, omnes ferè uel etiam nunc latet. Multis tamen Medicis, Hippocrati, Galeno, atque alijs, quendam illam eſſe ſpiritum, uel calorem innatum, ſeu congenitum ex primorum elementorum commoderatione profectum, in partibus corporis ſpirituoſis, carnoſis, atque ſolidis uiuentem, perſuaſum eſt. Quam rem (etſi calorem ipſum naturam, uel animum non eſſe putem, ſed ipſo magis tanquam inſtrumento uti) nobis non pauca ſuadere exiſtimo. Corpora ſiquidem, ut docet Hippoc pluri innato calore referta perfectius ac robuſtius ſuas obeunt functiones, ac imbecilius, quæ illius caloris minus participant. Quod in puerorum & ſenum corporibus facilè obſeruamus, ila namque quia plurimo innato calore ualent ſuà idcirco naturæ munera perfelctiſſimè præſtant, ſeu exercent: etenim rectè cibum appetunt concoquant, retinent, atque ipſo ad nutritionem utuntur, non minuſque genita excrementa inutilia reijciunt, & conſumunt. Ex quo maximos, grauiſſimosque morbo pueri alijs aliarum ætatum hominib facilius ferunt. Senum uerò corpora caloris inopias ac defectu omnium maximè languidiſſimis functionibus utuntur. Præterea in ſingulis quoque corporis partibus id licet obſeruari, quo enim cerebrum, ſtomachus, hepar, cor, atque cætera alia membra, plus natiuo illo calore ualent, ſiue eiuſce caloris plus habent, eo robuſtius natur alia munera obeunt, ac exercent. Quo uero minus, ad obeunda naturæ opera eo imbecillius ſe gerunt. Cerebrum plurimo calore utens rectè concoquit, pauca excrementa gignit, ipſaque ualenter digerit, reſoluit, uel reijcit, in

Gal. in 9. de Hippoc. & plat. decre. cap. 9.
Gal. in 4. aph. 37. & in 5. aph. 22.
Gal. in 2. aph. 51.
Gal. in 11. meth. med. cap. 1.
In 1. aphoriſm. 14.

quo ſenſus omnes ob id puriſimi exercentur. Frigidius uero debiliter conce-
quit excrementa multa coaceruat, ipſiſque ea de cauſe aſſiduè ſcatet, quo ſen
ſus non recte ſuas edunt functiones, uel eas debiliter & imperfecte. Quod eo-
dem modo & de alijs noſtri corporis membris demonſtrari poteſt. Ex quibus
quidem natura nihil ſanè aliud quàm calor temperatus, congenitus ſiue innatus
creditur, probè (vti in brutis etiam animalibus apparet, quæ quod plura ratione
agere uideantur non omninò diſcurſu carere quibuſdam naturæ doctis perſua-
Gal.in 9. li. ſum eſt.) ab autore noſtræ creationis perdocta, atque erudita. De qua Gal.in 2.
de Hipp & lib.de dieb. decretorijs: Naturalem eſſe conuenit, qui hæc iudicet, & perſuaſum
plat. decr. habere naturam prorſus ſufficere; & ſumma quadam prouidentia corpori noſtro
cap.9. proſpicere: Item proprijs etiam motibus ordinatis, ſi quid aliud, ita & ipſa uti.
cap.2. Et in lib.de cauſis morborum: Rationem enim quandam atque mentem naturæ
cap.6. tribuemus, ſi ita ſimpliciter ipſam quicquid inutile eſt, deponere affirmemus, ex
Com. 5. nobilioribus partibus ad ignobiles. Ex quo Hippoc.in lib.6.& idem ait: Morbo-
tex.1. rum naturæ medicæ, atque ibidem Galenus: Hippocratem non eſſe ex illorū cætu.
qui naturam arte carere arbitrātur, ſed eam eſſe artificem, animalibus que con-
ſulere tradidit. Hæc uero triplici differentia diſtinguitur, una ſiquidem animalis
dicitur, quod functiones ad animam, ſeu raciocinatricem facultatem attinentes
obeat. Naturalis altera, quæ ad appetitricem, altricem, generatricem, atque tertia
cap.10. uitalis, quæ uitæ cuſtodiæ maximè pręeſt. Has Gal.in lib 9.meth.medendi, ita ex-
preſſit: Gubernant animal (ut in lib. de Hippoc. & Platonis dogmatis eſt mon-
» ſtratum,) tres diuerſi generis facultates toti corpori ex ſuo quodam ueluti fon-
» te, quæque diſtributa: eas Plato animas uocat, propriam cuiuſque ſubſtantiam
» inueniens. Eſt enim earum quędam ad nutriendum animal neceſſaria, ac cum
» ſtirpibus communis, quæ iecur ueluti pro fonte habet: Canales uero ab hac in to
» tum corpus ſparſos, ipſas uenas: hanc ſeu appetitricem, ſeu naturalem, ſeu altri-
» cem uoces nihil intereſt: ueluti ſi animam, aut facultatem. Altera eſt, quæ non
» modo, ut ſtirpibus aut uita prędítis ſed etiam ut animalibus anima eſt inſita: Hęc
» ſedem in corde habet, ipſo quoque inſiti caloris quodam ſeu fonte. Ab hoc fon-
» te canales arteriæ ſunt, uocaturque hæ multis ſanè nominibus: nam & facultas,
» ſiue uirtus uitalis, & facultas, ſiue uirtus animoſa, & anima uitalis & anima ani-
» moſa dicitur. Tertia anima ratiocinatrix in cerebro domicilium habet: ea uo-
» luntarijs actionibus unà cum ſenſibus præſidet. Vtitur & hæc particulis quibu-
ſdam ſeu canalibus, nempè ipſis neruis, ſenſum motumque per hos in totum ani
mal tranſmittens. Tres itaque hę ſunt facultates, quæ corpus à morbo defendunt
animalis, quæ cerebri, uitalis, quæ cordis, & naturalis, quæ hepatis curam habet.
Hæ tribus alicuius arcis pręfectis, eam defendentibus comparantur, qui cum per
ſe ſoli nequeant eius defenſionem tueri, ſeu rectè ſubſtinere, militibus utuntur,
quibus ab arce infenſos hoſtes propellant. Sic quælibet prædictarum facultatum
promilitibus functionibus quibuſdam contra morbos utitur. Donatæ etiam ſunt
facultates non nullis inſtrumentis, quę ipſis ſubſeruiant, cum corporum ſanita-
tem curare ſtudent. Animalis ſiquidem facultas, (quam in cerebro ſedem habe-
re diximus) neruos, Vitalis in corde arterias, ac naturalis in hepate uenas ha-
bent: per has ſanguis ad omnes corporis partes nutriendas labitur, ac per neruos
iiſdem partibus ſenſus & motus, atque demum per arterias uitalis ſpiritus à cor
de communicatur. Viuunt itaque corporis partes ope uitalis ſpiritus, ſentiunt, ac
mouentur, animalis à cerebro per neruos in ipſas effuſi atque emanantis: Nutri-
untur denique à ſanguine ipſis per uenas à iecore accedente. Quælibet quoque
pars

Digitized by Google

pars uita non deſtituta, à natura neruis arterijs uenisque referta, continuè ex ſanguine, ac gemino nuper dicto ſpiritu, alitur, uiuit, ſentit, ac mouetur. Hinc ſingulis corporis partibus adſunt ij ſpirituum calores, quib. functiones omnes, ſeu actiones, ſcilicet animales, uitales, naturales uitę conſeruandę cauſę, obeuntur: Hoſq; calores, à quibus actiones eæ obeuntur, Medici meritò uires appellant, quas natura ſingulis partibus prout opus eſt, diſpenſat. Quo etiam facultas diſpenſatrix à Medicis eſt nuncupata. Facultates uerò omnes proprijs actionibus perficiuntur, Naturalis quidem tres præcipuas habet, quippe nutritionem, auctionem, atque generationem; quibus multæ aliæ deſtinantur, quæ ſunt attractrix, retentrix, concoctrix ſeu alteratrix, ac expultrix: Sine his corporis partes neque generantur, neque nutriuntur, neque augentur. Non me latet his longè etiam plures, ſeruientes huic facultati, actiones ab alijs recenſeri, quas tamen omnes ſub prædictis contineri, haud ignoro. Attrahunt enim partes, quo nutriantur, alimentum, uel quo exonerent præcipuum, nobileque membrum, excrementum, ut ueſicula bilem, lien ſanguinis fęcem, & urinam ueſica. Retinent partes aſtractum alimentum, quoad ipſum perfectè coxerint, atque excrementum donec copia diſtendendo, aut qualitate infeſta partes ualde moleſtet. Coquunt non minus quoad in ſubſtantiam partis nutriendam alimentum mutatur. Quod ut fiat, facultas pluribus utitur coctionibus, pro uarijs præparationibus, priuſquam partes ſimilares ſanguinem recipiant, ſibique ipſis ultima coctione edita aſſimilent. Varię profectò in uarijs membris ad illud operis à naturæ deſtinatis concoctiones fiunt, Cibus in primis in ſtomacho ſuſceptus coquitur, poſteaque rurſus in venas attractus coquitur, quo ad in ſanguinem mutetur, qui de hinc per venas ſingulis partibus conceſſus in ipſarum ſubſtantiam poſtrema per acta coctione, mutatur. Expellunt etiam, aut quod alterari, ſeu coqui non poteſt, aut quod quantitate uel qualitate moleſta, lædit. Hinc omnes partes quoad poſſunt noxios humores à ſe propellunt, ipſoſque partes aut naturæ, aut morbi alicuius ratione factæ debiles, recipiunt. Atque hæc de facultate naturali. Vitalis verò facultas, qua corporis partes uiuunt, duabus tantum functionibus ſeu actionibus utitur, quippe pulſatione arteriarum, atque reſpiratione. Hac quidem frigidus aer per aſperam arteriam & pulmones ad cor vehitur, vt calor vitalis igneo temperamento donatus (qui abſque ventillatione, quin reſoluatur & marceſcat ſeruari non poteſt,) eius frigore coerceatur, neque difluat, neque extinguatur. Pulmonum vero dilatione, (veluti eorundem compreſſione innati caloris fuligines geniti euacuantur, puriorque vitalis ſpiritus redditur) cordis calor recreatur, fitque purior. Idem in toto corpore pulſatione arteriarum fit, quando ipſarum dilatatione (quam Gręci dyaſtolin vocant) calor refrigeretur, & compreſſione, ſyſtole vocata, quod ex humorum deuſtione in toto animante contraſtum eſt, veluti fumidum excrementum expellatur. Quod Gal. in multis locis meminit, & in 1. de cauſis pulſuum hiſce verbis: Quod tuendi cauſa caloris vniuerſi corporis creati (ſcilicet pulſus) ſunt, quem refrigerent: & ſi quid ſit fuliginis ex ſucorum aduſtione contraſtum, id excernunt è veſtigio. Etiam illo loco dictum eſt, ad gignendum hos referre animalem ſpiritum. Reſpiratio à natura facta eſt caloris innati cordis cauſa, vt refrigeretur, & à fumoſis halitibus expurgetur, & pulſatio arteriarum non minus addita eſt, caloris vitalis in toto corpore effuſi refrigerationis, atque purificationis gratia. Animales denique functiones plures exiſtunt, ſcilicet animalis ſeu uoluntaria, quę neruis atque muſculis eſt deſtinata, quintuplexque exiſtit, vna ſenſitiua, quæ in alias quinque ſubdiuiditur, quippè in videndi, odorandi, audien-

cap. 33.

 di, gu-

di,guſtandi tangendique actionem. Secunda eſt motiua, qua corporis ſingulæ partes mouentur. Tertia imaginandi, Quarta ratiocinandi,& poſtrema memorandi. Hęque ſunt omnes facultatum actiones,quæ inculpatæ,ac robuſtæ in corpore cognitæ naturam robuſtiſſimam præmonſtrant. plurimumque innati caloris ad ipſas facultates ipſam mittere,ac inſtrumenta, quibus ea obeuntur, atque primum ipſorum principium, nempè cerebrum facultatis ſedem nullo uitio teneri. Infirmę vero debiles vel vitiatæ oppoſitum vtique denotant, Quando hæ, caloris (quem vires appellant) inopia,vel debilitate, aut vitio inſtrumentorum, aut ex cauſa morbifica ita obeantur. Ab actionum itaque robore & debilitate, totius naturæ potentię ſeu vis quanta ſit conijcitur. Sed quod nos hactenus vniuerſaliter coniecimus,nunc ſigilatim attingamus.

De facultatum actionibus robuſtis cognoſcendis. Cap. III.

Actiones, quæ in corpore perfectiſſimæ obeuntur,facultatis, à qua emanant, robur ideo ſignificant, quoniam nedum facultatis, ſed & illius ſedis (quod primum facultatis inſtrumentum Gal.uocat) atque aliarum partium, vel inſtrumentorum, primo inſtrumento
cap.2. inſeruiuentium perfectæ ſanitatis certa ſunt indicia, ut Gal. in 1. de ſympt cauſ. tradidit. Cum itaque in ægrotis, ut ab animalis facultatis actionibus incipiamus,omnes cùm interni tùm externi ſenſus,ſcilicet viſus, olfactus, guſtus,tactus,nihil a ſtatu naturali mutati obſeruantur, recteque,quod ad imaginationem,memoriam rationem,atque motricem potentiam pertinet,tunc ſe habent,ſic robuſtam recteque ualentem facultatem cerebrum in habitantem ſigni-
In aph. 33. ficant,ut nihil omnino ipſam offenſam exinde præmonſtretur, habuiſſe. Quod Hippoc.in lib.2.aphoriſm.nobis indicaſſe uiſus eſt,quum dixerit;In quo uis morbo mente conſtare & bene ſe habere ad ea,quæ offeruntur, bonum, contrarium uero malum. Naturaliter itidem homines reſpirare, atque arteriarum pulſus, magnos,uehementes, æquales atque ordinatos habere facultatis uitalis ſeu ani-
In tex. 25. moſę fortitudinis nobis eſt indicio. Hoc Hippoc. in 1. lib. prognoſticorum ita expreſſit: Spirationis autem facilitatem exiſtimari oportet,per quam magnam uim habere ad ſalutem in omnibus morbis acutis, qui cum febre ſunt,& in quadraginta diebus iudicantur. & Gal.in commento: Naturalem reſpirationem appellauit ſpirationis facilitatem,ſignificantem neque thoracem,neque cor,ac pul
cap.7. monem,neque præcordia doloris quandam habere affectionem, quin etiam neque partes quaſdam ijs ad miſtas. Et in lib.1. de pręſagat. ex pulſibus,de pulſibus hanc facultatem robuſtam denotantibus,in habet: Vehemens enim pulſus à facultatis ſemper robore fit, a c quo ſit uehementior tanto robur magis eſſe facultatis. Non ſecus etiam de naturalis facultatis functionibus dicendum erit,ægrotos namque probè cibos appetere,atque ex ratione ſitire, optimum eſt,exindeque robur facultatis ſignificatur, non minus & partes ad ſe alimentum rectè attrahere,retinere,conquoquere, excrementumque per loca conuenientia expelle
Com. 2. re,idem oſtendet. Ex quibus naturalis facultatis actionibus duæ ſunt pręcipuę,
tex.45. ad huius potentiæ robur ac debilitatem denotandam, quippe excrementorum
cap.9. coctio atque excretio. de illa Hippoc. in 1. & idem ait: Cociones celeritatem pertendunt iudicij, ſecuritatemque ſalubrem.& Gal.in lib.de conſtit.art.medicę dixit:

dixit: Quibus omnibus hoc commune eſt, nunquam morbum ſolui poſſe niſi prius in excrementis coctionis ſigna conſpiciantur. Vnde ſiue aures malæ habeant, ſiue oculi, ſiue fauces, &, ut ſummatim omnia dicam coctiones omnes celeritatem criſim, ſalutiſque ſecuritatem indicant. & in 1. de criſibus ſcribit, coctionis ſigna nunquam male apparere. Non minus in lib. 3. affirmauit, cum millies dum criſes fierent, inter fuiſſet, neminem unquam uidiſſe intereuntem, qui præcedentibus coctionibus criſim habuiſſet. & in 1. aphorim. dixit, coctiones naturam morboſis cauſis præualere perpetuò præmonſtrare. Hanc ſequitur excretio, quæ poſt coctionem apparens ſemper facultatis robur indicat, certamque ſalutem prænunciat. Natura enim perpetuo hoc ordine procedit, ut prius concoquat, mox expellat. Quo omnis excretio poſt coctionem apparens optima; & ſalutaris iudicatur. Hæc vero duobus modis fit, vno modo, ſingulis corporis partibus propria excrementa in ipſis genita excernentibus; altero cum multi multitudine humorum exuperantium, vel qualitate, vel vtroque modo eadem partes grauatæ excernunt. Quam excretionem præmonſtrant excrementa probè concocta, atque ſecundum naturam excreta. Quorum abſolutiſſimam tractationem poſtea quippè in vltimo libro inſtituemus. Hæc vero ita prodeuntia excrementa, perfectam, vt docet Hippoc. partium, à quibus procedunt, ſanitatem indicant. Altera vero excretio, in qua humores quãtitate aut qualitate moleſti, debito tempore vacuantur, ex pultricem facultatem robuſtam, naturamque ipſam morbo præualere, certo præmonſtrant. Cuiuſmodi ſunt criticę ſanguinis eruptiones, urinæ copioſiores, alui deiectiones, uomitus, ſputa, atque ſudores. Hę etenim omnes natura cum robuſtam tum cauſis morboſis præualentem, ſignificant. De proba ſanguinis excretione Hippoc. in 1. & idem ita habet: Febribus autem ardentibus quibus rite ac largiter ſanguis per nares erupit ea de cauſa maxime ſeruabantur. Quod in cleonactide, pericle, virgine Abderà, Heropyto, muliere moroſa, lariſſæ uirgine, metone atque in alijs multis ab Hippoc. fuit obſeruatum de quibus ait: Sanguis autem plurimis erupit, pręcipue adoleſcentulis, & adultis. Quorum perijt maxima pars, quibus ſanguis non erupit. & Gal paulopoſt, de Metone dixit. Largæ de naribus eruptiones ſanguinis liberant fere. Sanè enim à ſola uidetur ſanguinis eruptione & iudicatus & ſeruatus, quanquam non omnino tuta ſigna haberet De urinarum vero probis excretionibus ſeu purgationibus poſt coctionem apparentibus Hippoc. in 1. aphoriſm. inquit: in quibus ad articulos ſperatur abſceſſus liberat ab abſceſſu vrina multa, alba facta. Qua ſcilicet alba, craſſa, & copioſa cum multa ſubſidentia Nicodemum fuiſſe iudicatum in lib. 3. Epidem. poſteritati tradidit. & Charionem multis bilioſis. Nonnunquam etiam nigras tunc temporis excretas multis profuiſſe Gal. in lib. 3. Epid. his & uerbis affirmauit, dicens: Equidem quandam noui, quæ talibus urinis magna copia euacuatis, auxilium percepit. & de deiectionibus ſalutaribus, naturam morbo præualentem pręmonſtrantibus in lib. 4. aphorim. Hippoc ita habet: Et quibus ſurditas ſuperuenientibus bilioſis deiectionibus ceſſat. ac in lib. 6. Lippientem alui profluuio corripi bonum. De Heropytoque iudicato in lib. 2. Epid. Circa diem centeſimum aluus fuit turbata, multis bilioſis, durabantque diu multa talia. Gal. vero clarius de hac excretione in lib. 4. aphoriſm. ita ſcribit: Quando igitur poſt morbi coctionem aliquis humor uitioſus excernitur, tunc corpus à natura expurgatur, & propter hoc atrabilis, & alius omnis humor huiuſcemodi, ubi ſigna coctionis in morbi proceſſu apparuerint, bonam ſignificat euacuationem. De ea itidem, quæ per uomitum fit, Hippoc. in lib. 2 prognoſt. dixit: uomitio autem utiliſſima

cap. 8.
cap. 3.
In 1. epid. com. 2. tex. 65.
aph. 73.
Com. 3. tex. 81.
In 3. epid. com. 2. tex. 2.
com. 3. tex. 73.
aph. 28.
aph. 17.
com. 2. tex.
in aph. 22.

Digitized by Google

In 6. aph. 15.

In 1. prognoſt. tex. 25.

com.2.tex. 79.

ſiſſima eſt,quæ pituita ac bile permiſta quàm maximè eſt. & de excreationib. in ſuppuratis ait: Quicunque ex morbo laterali fiunt empyi,ideſt ſuppurati,ſi quadraginta diebus purgantur,à diè qua fit ruptio,liberantur.& de ſudoribus: Sudores autem optimi ſunt per omnes acutos morbos, ſi per diem eueniunt decretorium,& integre ſedant febrem ſunt, ſi ex toto corpore prodeant, faciantque ut æger ferat facilius morbum. Atque hę omnes ſunt excretiones expultricem facultatem robuſtam præmonſtrantes. quæ ſic ualida, contra morbum pugnat, ut interim ſola excretione ipſum ſuperet. Quod de metone Gal. animaduertit. de quo ait: Sanè enim à ſola uidetur ſanguinis eruptione,& iudicatus,& ſeruatus; quamuis non omnino tuta ſigna haberet. Ex hac præualida excretrice facultate Hippoc. in ijs, qui in ſecunda epidemica conſtitutione ægrotarunt, maximam utilitatem cognouit. Nam in 1.lib.Epidem. huiuſce potentiæ tale commodum ijs fuiſſe dixit,ut ferè omnes,qui forti hac excretoria ui valuerunt, euaſiſſe, animaduerterit. Quæ res nobis ex ipſius ſermone conſpicua magis fit, qui eſt huiuſmodi; At uero hoc ſtatu quatuor his præcipue ſignis ſeruabantur, quibus enim aut ex naribus probè ſanguis erupiſſet,aut qui per ueſicam urinas multas & multo bonoque præditas ſedimento reddidiſſent. Aut per uentrem, turbida biliosa tempeſtiue, aut qui in dyſenteriam incidiſſent. Multis uero vſu venit, vt non ab uno illorum iudicarentur, ſed per omnia plurimi excernerent, qui quidem grauius habere uidebantur; Veruntamen omnes, quibus hęc accederunt, ſuperſtites erant. At de cognoſcendis robuſtis naturę actionibus, hæc nobis ſufficient. Nunc ad debilium dignotionem declinemus.

De naturæ actionibus debilibus cognoſcendis & primò ex animalis facultatis ſymptomatis.
Cap. IV.

Gal.in 1.de ſymp.cau. cap.

Aph. 49.

VAlidis ſeu robuſtis naturæ actionibus,quæ ipſam morbo pręualentem oſtendunt,recte perſpectis, ad debilium notitiam deſcendimus Quę tribus modis prælangueſcunt,ſcilicet(ubi omnino tolluntur,aut diminuuntur)aut denique uitiantur. Vnde in ipſis uarius debilitatis gradus nobis innoteſcit: Etenim maximam naturę debilitatem actiones ſublatæ explicant,quippè quùm ipſis facultas planè deſtituitur. Pręſertimque ſi hæ reſoluta aut emortua facultate,aut primo facultatis inſtrumento lęſo tales prodeant,ſeu deficiant. De his Hippoc.in lib.4. aphoriſmorum ait: Si non uideat uel non audiat,iam debili exiſtente corpore: quicquid horum euenerit, mors proxima eſt. & in Epidemijs: partes extremæ frigeſcebant,atque ad calorem amplius non redibant. & ex naturali facultate in Hermocrate extincta; perpetuo à cibo abhorrebat,omnino mente conſtabat, loqui nõ ualebat,lingua inaruit,non ſitiebat. Minus malum uero portendunt, quòd minorem quoque naturæ debilitatem denotent, quæ fiunt aut cum defectu aut cum uitio,non tamen ex facultatis defectu uel uitio, neque primo eius inſtrumento læſo (quãdo & hæ actiones imminute aut uitiatæ magnum periculum pręmonſtrent) ſed læſis tantum inſtrumentis primo ſeruientibus. Cuiuſmodi ſunt ſurditates,cæcitates,paraplegię, ſteniores atque aliæ actiones diminutę aut uitiatæ, quarum ij affectus ſymptomata exiſtunt,quę lęſis inſtrumentis primo quippè ce

rebro

rebru ſeruientib. concitantur. At hãc rem accuratius attingamus & illuſtremus
per ſingulas tres facultates diſcurendo, ab animali exordientes, quæ cum tripli-
cem habeat potentiam, nimirum ratiocinatricem, motricem, ac ſenſitiuam. nũc
de prima agamus. Itaque ut nuper diximus, ægrotos mente conſtare optimum
eſt quippè quod facultatem aduerſus morbum animalem uiribus maxime uale
re denotet, ita ſublata ratione ac diſcurſu eandem maxime languidam, atque
morbo imparem uiribus comprehendimus. Ipſamque facultatem aut primum
inſtrumentum, nempè cerebrum, quod aliàs eius ſedem eſſe diximus, aut alia In 1. pror-
inſtrumenta, prima ſubſeruientia, aut denique omnia ſimul læſa, cognoſcimus. rh.tex.8.
De quibus in Prorrheticis: Prælanguentium deſipientiæ peſſimæ, ut & traſimen
ti contigit. &: Tremulæ, obſcurę, blandęque & contrectabiles deſipientię, ualdè
phreniticæ, ut Didymaco obuenit. Nec non a ſanguinis dixit Hippoc. in a-
phoriſmis, profluuio deſipientia aut conuulſio malum. Hęc ſanè ſymptomata
ſunt, quę facultatem reſolutam conſequuntur. Sicuti ueras omnes phrenitides
(quoniam cerebrum primum facultatis inſtrumentum maxime lęſum explicãt) In tex. 34.
Galenus plerunque lethales eſſe, putat: Quo in primo prognoſtic omne genus
phrenitidis eſſe exitioſum affirmauit: Et in primo prorrheticorum dixit, eas, quę
in tremorem finiuntur, quod fiant facultate reſoluta neruis ſupra modum areſa-
ctis, exitialiſſimas eſſe. Idem ferè denotare deſipientias, quæ cum ſtudio fiunt,
Hippoc. ſtatuit, quia à flaua bile cerebrum lędente oriuntur: Omnium maxime
lethales eſſe à flaua bile nimio calore ad exultam accedente concitatas, qua a-
mentes furioſi ferarumque modo effrenes, iracundi feroceſque homines reddun
tur. Continuæ itaque hæ deſipientiæ cum febre continua (quod & cerebrum peſ
ſimo humore lędi, & ea lęſione quam breui facultatem extinctum iri præmon-
ſtrent) naturam uiribus morbo longè infirmiorem, ſignificant. Quare cum ra-
tio tum imaginatio admodum læſa cerebri uirtutem maxime debilem oſtendit.
Memoria quoque eodem modo ſublata aut imminuta, aut uitiata idem ferè in
morbis acutis denotat: Quam memoriã in ea peſte, quę Athenas deuaſtauit, mul
tos peſte infectos ita perdidiſſe, ut neq; conſanguineos, neq; amicos cognoſcerẽt
neq; (quod mirabilius eſt) ipſorũ nomina recordarentur, Thucydides hiſtoricus
narrans, iſtius quoque potentiæ debilitatem attigiſſe, uiſus eſt. De hac ipſa Hipp.
in lib. 3. Epidem. ſcripſit. Obliuio ſub acceſſiones, languor, uociſque defectus, &
Gal. in Commento. Et obliuio manifeſta eſt, & monſtrata frequenter eſt, de exi-
tialibus eſſe, & in ſecunda Prorrheticorum. Ignorantia cum rigore malum; ma-
lum quoque obliuio. Ex quibus actionibus ita læſis licebit facultatis impares cũ
morbo uires, & maxime prælanguidas cognoſci. Cæterum cum hæc recitata
ſymptomata, nonnumquam ſint ſigna iudicatoria, quæ ante ſalutarem criſim
conſpici ſolent, ideo accuratius ab iis, quæ facultatem debilem denotant, erunt
diſtinguenda. Idemque faciendum in aliis omnibus cuiuslibet facultatis actio-
nibus læſis, naturam debilem ſignificantibus. De quibus Galenus in primo de
criſibus ita habet. Quæ uero ueluti horum ſigna indicatiua ſunt, deliria exiſtũt,
atque uigiliæ, & ſomni graues, & dolores, & lachrimæ & difficultates ſpirandi
& tenebrę oculis obortæ, & quæcunque ſimilia, etenim hęc ſi abſque ſignis ap-
paruerint ſunt peſſimarum diſpoſitionum indicia. Hæc in morborum princi-
piis, quo tempore natura nondum humores concoxit, & ſuperauit, apparent.
De his Hippoc. in ſecundo prognoſticorum, in hunc modum ſcripſit. Cæterum
in principiis febrium ſiue delirium acceſſerit ſiue alicuius membri ſideratio pe-
riturum hominem, ſciendum eſt, ſi non omnino aut ex optimis ſignis aliquod ac
cedat

Digitized by Google

cedat, aut corporis uires adſint. Signa uero criſim indicantia in ſtatu morbi ob ſeruari Gal. in primo de criſib. ſtatuit, ac ipſa poſt ſigna coctionis perpetuo eſſe ſalutaria. At modo ad id ex quo digreſſi ſumus, redeamus. Cognitaque naturæ ui rium ex ratiocinatricis potentiæ actionibus lęſis debilitate, nunc ſymptomata,
Cap. 42. quoque quæ motricem facultatem pręlanguidam oſtendunt, attingamus. Partes itaque corporis motu atque ſenſu deſtitutæ facultatem animalem reſolutam indicant. Quo Hippoc. in lib. 2. aphoriſmorum dixit. Soluere morbum quem apo
Tex. 6. & 7 plexiam uocant, fortem impoſſibile, debilem uero non facile. Quemadmodum
aph. 46. optimum eſt corpora facile moueri, ita non recte moueri malum. Hippocrates in libr. 3. prognoſt. ait. Qui dolore uexatur, facile conuertatur, ſitque reſurgendo lęuis oportet, ſi corpus omne graue eſt, & item manus ac pedes maiori cum periculo eſt. Sunt itidem aliquarum tantum partium reſolutiones (quas paralyſes Gręci uocant) præ languentem naturam præmonſtrantes eæque præſertim, quæ lęſo cerebro excitantur. Cuiuſmodi in febribus continuis eſt aphonia. ſ. uocis reſolutio, de qua autor prorrheticorum habet. Quæ cum exolutione fiunt & Catochę, & aphoniæ pernicioſæ ſunt. Fiunt uero hę non raro etiam ob conuulſiones linguæ, uocis nimirum inſtrumentis multo humore imbutis, aut ab igneo ca-
In 1. epid. lore admodum exiccatis, quo peius malum eſt. At quę læſo cerebro exoluta fa-
com. 3. te. cultate fiunt lethales exiſtunt, uti in Sileno obſeruatum eſt, de quo Hippocrat.
21. ait. Septimo die obmutuit, & in philini uxore die ſeptimo decimo. Sed hæc pernicioſæ reſolutiones apparent ſemper cum aliquo ex exitialibus ſignis, quando nonnullæ, ut nuper dictum eſt, aliquando fiant, partium reſolutarum læſis tãtum inſtrumentis, ac aliquando critice, qualis in muliere trimeſtri fœtu grauida apparuit, ipſa enim die tertia obmutuit, quę quinto ſudore fuit iudicata. Quæ uero læſo cerebro fuit, ſemper cum alijs prauis ſignis nobis innoteſcunt, qualis fuit, quę in pythione illuxit, de quo Hippoc. ait: Altero die ſub meridiem extremę partes frigebant, pręter Cæteras manus & Caput obmutuit, breui ſpiras, redunt calor. Hanc aphoniam Galen. in commento docuit caloris refrigerationem, & maximam uirium imbecillitatem prænotare. Atque ſic ex ſublato motu, ac diminuto partium corporis facultatem animalem debilem, uiribuſque morbo infirmiorẽ cognoſcemus. Ex uitiatis quoque motricis potentiæ actionibus, quarum ſymptomata ſunt conuulſiones, ſingultus, tremores, rigores, & horrores, idẽ perquirendum eſt, hæc enim ſymptomata itidem naturam, & præſertim animalem morbo
aph. 66. infirmiorem denotant. De conuulſionibus. Hippoc. in lib. 4. aphoriſm. ita habet. In acutis febribus conuulſiones, & circa uiſcera dolores fortes, malum & vbi
aph. 3. ſanguis multus fluxerit conuulſio aut ſingultus ſuperueniens, malum, & poſtea. A uomitu ſingultus & oculorum rubor malum & a bileo uomitus, ſingultus deſipientia uel conuulſio malum. Tremores eodem modo in acutis morbis, quod hanc facultatem debilem pręmonſtrent, male apparent omnium uero maxime, ſi a uehementi phrenitide appareant, lethales exiſtunt teſte autore Prorrheticorum, qui ait, phrenitica in uehementer trementia finiuntur, & poſtea. Mente ob
In 1. porrh. te. 31. te. 14 melancholiam aberrantibus, tremores ſuperuenientes, maligni. Gal. in comm.
tex. 3. ait. Cum igitur talem ob affectionem tremor fiat, uehementer exiccatos oſtendit neruos, atque ob id hominẽ lethaliter habere, & paulo poſt. Qui ergo exatra bi-
tex. 57. li, mente aberrantẽ ſuperueniente tremore certo moriturum affirmat, non fallitur. Et de rigore itidem prælanguidam hanc facultatem, indicante, in primo lib. Pro rhet. Ignorantia cum rigore malum, & a rigore refrigeratio non recalo-
tex. 24. ſcens malum, & poſt: poſt oculorum peruerſionem in febre laborioſa rigor ſu-

per-

Digitized by Google

perueniens mortem fatetur, & Hippoc. in lib. 4. aphoriſmorum. Si rigor incide- aphor. 46.
rit febre non intermittente ęgro iam imbecilli, exitialis. Et in 7 libro: & multa po
tatione rigor & deſipientia, malum. Rigor etiam in febre acuta, quem aut nulla aph. 7.
euacuatio ſequatur, aut non bona, facultatē maxime debilem oſtendit, veluti mu
lierque, quæ in foro mēdacium decumbebat, eueniſſe Hippoc. uidit quam ait an
te exitium rigorem habuiſſe, cum ſudore frigido, qui eſt peſſimus, ut poſterius o-
ſtendemus. Idem notant horrores, de quibus Hippoc. in li. 3. epidem. ſcripſit: hor- cō. 3. tex. 3
rebant & ſub mortem delirabant, ut Critoni accidit Vigiliç etiam debilem facul
tatem ea ratione ſignificabunt. Aſſiduæ enim vigiliæ uires maxime reſoluunt, ce-
rebrumq; ſiccant. Quo Hippoc. ait, hominem neque noctu, neque interdiu dor-
mire peſſimum eſſe: hinc etiam addidit: vigilias quę modum exceſſerint malas.
Interdum uero uigilant ægroti nō ſiccato cerebro, atque extincta facultate red-
dita debili, ſed antequam fiant criſes ſalutares ut Gal. in lib. 3. de criſibus memi- cap. 5.
nit. quod & in lib. 2. aphoriſm. ita habet: Vigilant enim magna ex parte & graui- In aph. 30
ter ſe habent, ac febricitant uehementius ęgri, quanto propius ad iudicationem
accedunt. Sed, vt aliàs quoque dictum eſt, hę uigiliæ ſignis coctionis prægreſſis,
excitantur, illæ facultatem debilem ſignificantes principio morbi, quo tempore
omnia cruda exiſtunt Aſſiduæ uero & diu durantes peſſimæ exiſtunt, quippe na
turam partim exolutam & partem exolui pręmonſtrantes. Quales in uxore pro-
meadai, atque in illo, qui caleſcens cœnauit, Hippoc. uidit. Hic quidem à die ſex in 3. epid. 3.
ta vſque ad undecimam, in qua obijt, aſſidue uigilauit. Peſſimam itidem uigiliā tex. 28.
in acutis morbis cum conuulſione eſſe Hippoc. in lib. 7. aphoriſ. ſtatuit. A ſomno aph. 18.
etiam huius facultatis debilitatem cognoſcere poſſumus. Immoderatius enim
ſomnus malus eſt, & exitialis longas uigilias in acutis morbis ſecutus. Loquor
vero de ſomno profundo, quem cooma Gręci vocāt, & Gal. in ſomnum delatio-
nem ſiue inclinationem appellat, qua ęgri quin dormiant, ſe continere nequeūt,
atq; etiam profunde ſic dormiunt. vt uix expergiſcantur, ſtatimq; in ſomnum de
feruntur. Hos ſomnos ueternoſos Gal. in 6. epidem. vocat. qui perpetuo præ lan- comm. 6. in
guidam facultatem denotant omniumq; maxime, ut diximus, qui calidioribus, tex. 8.
ſiccioribuſq; ſuccedunt, quoniam frigiditas ex qua fiunt eſt lætalis. Quod Gal. in
lib. 3. epidem hiſce uerbis expreſſit, dicens: Nam inſanabilia ea eſſe demonſtra-
tum eſt frigora, cum calidis & ſiccis morbis contingunt. Addimus ſomnum eſſe
actionem naturæ, qua humores in uiſceribus concoquuntur, & digerūtur. Quod
inde omnis calor ab extra intus feratur, vt Gal. in 6. epidem. tradidit. Cum uero com. 5. tex.
ægri dormiant morbuſq; nihil exinde minuitur, maximo eos teneri morbo, quē 57.
facultas uincere nequeat, nobis eſt argumento. De quo Hippoc in 2. aphoriſm. di
xit: Vbi ſomnum delirium ſedat bonum, &: Quibus in morbis ſomnus laborem
facit, mortale. Si uero iuuet non mortale. Somnum itidem ſimul cum uigilia idē
denotabit. quippè facultatem morbo uiribus imparem, atque debilem. De his
Hippoc. in 3. epid dixit. Comatoſi rurſuſq; inſomnes erunt, & paulo poſt, detine cō. 3. tex. 16.
bantur aut comate perpetuo, non ſomnolento aut uigiles erant cum laboribus.
Ad ea ſymptomata, quæ actiones ſentientis facultatis debiles, quippe aut
ſublatas aut imminutas aut uitiatas, quibus hęc ſentiens potentia debilis ſignifi
catur, oſtendunt, deſcendimus. De quibus, ut à uiſu incipiamus, Hippoc in lib. 4. aph. 49.
aphoriſm. habet: ſi non uideat, uel non audiat iam debili exiſtente corpore, quic-
quid horum euenerit mors proxima eſt. Symptomata uero omnia, quæ uiſoriam
potentiam prælanguidam morboque imparem uiribus denotant Hippocrates tex. 13.
addidit in primo libro prognoſt. ſic ſcribens: Si enim lucem effugiant, aut no-
lentes

lentes illachryment,aut peruertantur,aut alter altero fuerit minor,aut candidum
rubidum habeant , aut liuidas aut nigras uenulas , aut ſordes appareat circa
oculos , aut ſublimes ,tumidiue oculi , vel caui admodum fuerint , & ob-
„ ſcuri,quippè ſine ſplendore,uel totius color euariet vultus. Hæc omnia mala eſſe
„ atq; exitioſa cenſendum eſt , & poſtea:conſider ri autem conuenit hunc in mo-
„ dum ſuſpectiones etiam oculorum perſomnum ſequid enim candidæ partis ſub-
„ apparet commiſſis palpebris , nec alui fluor aut medicamentum in cauſa eſt ,
„ aut nec ita dormire conſueuit,vitioſum indicium,lethaleque admodum eſt. Idem
tex.2. ſurditas ni fuerit critica.in morbis acutis oſtendet.de qua in Coacis prçſagijs le-
gitur : In febre acuta aures obſurdeſcere furioſum eſſe & in 1.Prorrheticorum :
Surditas in acutis & turbulentis,malum . Idem ex alijs ſenſibus,aut ſublatis aut
tex.32. imminutis aut denique uitiatis in morbis acutis crudoque exiſtente morbo , erit
conijciendum. Quotieſcunque etiam ægroti morbos nõ ſentiunt,aut deliriũ,aut
aph.6. emortuam ſentientem facultatem prænotant. Hippoc.in 2.aphoriſm ait: Quicun
que dolentes parte aliqua corporis omnino dolorem non ſentiunt,ijs mens çgro
tat. Addimus,ni id extincta ſentiẽte facultate fiat. Idem partes extremas corporis
frigidas ſentiri,cũ internæ utantur nobis præſagient.quod Hippoc in lib. 4.apho
aph.48. riſm.ita expreſſit : In febribus non intermitentibus ſi partes exteriores frigidæ ,
interiores urantur,& ſitim habeant,lethale. Peſſimum eſt extrema refrigerata,nõ
amplius recaleſcere. Quod de ſileno moribundo Hippoc.meminit,dicens: Extre
mitates undequaque frigebant,nec iam ad calorem illç amplius redibant . Ex ijs
itaq; omnibus actionibus à ſuo naturali ſtatu valde mutatis, quippè uel ablatis ,
uel diminutis uel maxime uitiatis,facultatem animalem debilem, morboq; uiri-
bus imparem conijcimus.maximeque ſi uel hæ omnes,uel plu es eomodo lçſæ ,
ſua munera non recte obire comprænhendantur. Ad quam rem accuratius digno-
ſcendam omnia earum actionum cum ſymptomata,tum inſtrumentorum ipſis fa
mulantium morbi erũt attendẽdi. Veluti in uidendi actione ablata nuper ex Hip-
pocrate complura exempla adduximus,qui cum nobis ex illa ſublata actione prç
languidiſſimam facultatem uiſoriam ſignificare uoluerit,non ſolum çgros acuto
morbo laborantes non uidere, aut diminute quidem, at ſimul etiam uiſus inſtru-
In 1.pro- menta uaria cum ſymptomata,tum morbos,pati docuit . Nam non ſolum ægroti
gnoſt. tex. ſi lucem effugiant,aut nolentes illachryment in acutis morbis malum eſt,at lon-
13. ge peius erit,oculorum altero alterum ſimul conuelli,aut intumeſcere,aut inflam
matum albumue rubrum uideri , aut cauos admodum vel ſine ſplendore oculos
eſſe & alia huiuſmodi multa in oculis obſeruari. Quæ & cerebrum,et ei,quç ſer
uiunt inſtrumenta maxime læſa oſtendunt atque ex ijs facultatem quoque unam
periiſſe. Quæ omnia poſtea nos accuratius tractabimus , cum ſpeciatim deprædi
ctione à cuiuslibet facultatis actionibus,& à partib. corporis agemus. At ex alijs
aliarum cognoſcendarũ facultatum actionib. inſtitutum noſtrum proſequamur.

De actionibus debilibus facultatis uitalis ex ipſius ſym-ptomatis cognoſcendis. Cap. V.

EX multis ſymptomatis quæ potentiam ſeu facultatem vitalem debi-
lem,quippè aut ſublatam,aut imminutam,aut deniq; uitiatam oſten
dunt,duo præcipua ſunt,reſpiratio nimirum atque pulſus à ſuo natu
rali ſtatu mutatus,ad quç nonnulla alia accedunt, vti cordis palpita-
tio,ſyncope, & refrigeratio. A reſpirationeſvero exordientes, dicamus, ipſa nimi
rum

Digitized by Google

rum reſpiratione intercepta animal mori, uti in anginoſis, pleuriticis, peripneumonicis, orthopnæicis atque ſuppuratis obſeruatur. Quæ itaque in morbis acutis reſpiratio magna eſt atque rara, præſagit delirium. Cuiuſmodi in Sileno uiſa eſt, de quo Hippoc. A primo hic ad finem uſque ſpiritum magnum in 3.epi.3. habuit, & rarum, & de Mœlibeæ etiam adoleſcente. Sequentibus diebus ſpiritus tex.ultimo. rarus, & magnus per interuallum. Quæ uero rara & parua obſeruatur, exitialis eſt. De qua Galenus in 3. epidem. ita habet, paruum eſſe quendam pariter & rarũ comm.3.in ſpiritum, qui cum refrigeratur, & emoritur iam uitalis facultas, fit. De frigido uero, tex.74. qui fere extincta facultate editur, ait: Si frigidum è naribus, & ore expiretur exitiale iam eſt admodum. Eſt etiam paruus & frequens, ſpiritus non minus malus, Cum & ipſe natiuum calorem, ut Gal. docet, extinctum ſignificet. Qualem in pythione Hippoc. breuiſpirum appellauit. Prauum itidem eſt, magnum ſpiritum ſeu reſpirationem in paruam, & raram in frequentem mutari quæ in Dealcis uxore fuit obſeruata, de qua Hippocrates. Decimoquarto ſpiritus rarus magnus in 3.epi.3. per interuallum, rurſuſque breui ſpirus. Omnium maxime exitialis eſt etiam re- tex.85. ſpiratio, quę è ſolis naribus editur, & non ex ore. In qua cum thorax debilius quam ad reſpirationem conueniat, moueatur, neque commode dilatetur, etiam pinæ narium contrahi, & moueri uidentur, quod Gal. hiſce uerbis docuit. Quip- in libr. de pe ſi uideatur laborans inter ſpirandum totum mouere thoracem, ut in parte loc. affec. quidem anteriore ad iugulum in utroque latere, ad ſummum humerum, in poſteriori parte ad ſcapulas uſque motus ipſius aſcendat, tres ex huiuſmodi ſpirationes affectiones ſignificant. Vna eſt flammea in pulmone atque corde caliditas, altera in aliquo ſpiritualium inſtrumentorum anguſtia, tertia eſt facultatis muſculos thoracis mouentis imbecillitas. Inequales itidem reſpirationes, & interruptæ quæ conuulſionum modo fiunt, perpetuo peſſimæ exiſtunt. Reſpirandi hæ itaque actiones læſæ, uitalis facultatis impotentiæ nobis ſunt iudicio. Eodem quoque modo arteriarum pulſationes, uel prorſus ſublatæ, uel maxime imminutæ, uel uitiatæ, ſeu ut unico uerbo dicam, maximè a ſuo naturali ſtatu mutatæ, idè præmonſtrabunt. Itaque cum uehementes pulſationes omnium maxime robuſtã facultatem ſignificent, ut Gal. in lib. 2. de præſag. ex pulſib. eſt autor, ita languidam imbecillam, quam rem Gal. ita expreſſit, dicens. Vehemens pulſus a facultatis ſemper robore fit, ac quo ſit uehementior, tanto robur maius eſſe facultatis. Languidus ex facultatis imbecillitate, ac quo ſit languidior hoc facultatem quoque imbecilliorem eſſe demonſtrat. Cœterum omnes pulſus, (ait Gal. in ſynopſe, de cap.7. pulſibus) qui a naturali ſymetria multum recedant, non boni ſunt. At certe languidiſſimus & tardiſſimus, & rariſsimus, omnium eſt deterrimus, poſt hos autem minimus & mollisſimus & duriſſimus, poſtea frequentiſſimus, at non celerrimus neque maximus. ſed hi ſunt modice periculoſi, ſolus aut in extremis optimus eſt omnium uehementiſſimus. Infirmam uero denotanr facultatem, parui, anguſti, humiles, tardi, languidi, intermittentes, mynus deficienres, uermiculantes, formicantes, atque omnes, qui ad extremum peruenerunt, exceptis uehemẽtiſſimis. Quare hi omnes pulſus ſeu arteriarum pulſationes, debiles ac admodũ a naturali ſtatu mutatæ conſpectę, facultatem uitalem morbo uiribus imparem oſtendunt, & quæ nullo modo fiunt, eam extinctam prædicant. Atque his non minus tardiſſime, quæ obeuntur, ac rariſſime, nec nunquam in pulſando ſæpius, & multum intermittunt. De quibus Gal. in ſecundo de præſag. ex pulſib. ita ſcribit Nam ſi hactenus procedat, ut unius pulſus, uel alterius uideatur tempus quie cap.4. ſcere, inſtar æterni eſt, aut apoplexiæ cuiuſpiam, aut reſolutionis actionum uoluntaria-

„ luntariarum,qualia enim hæc in aliud principium ſunt quod ſedem habet in ce
„ rebro,tale quidam pulſuum eſt quies aduerſus principium, quod in corde ſitum
„ eſt,& ut recte de illo eſt dictum,apoplexiam non poſſe fieri,ut propulſetur ſi in-
„ gens ſit: ſin leuis ſit,non ſine magno negotio: ita etiam dicitur hic recte, quies
„ pulſuum ſi ſit diuturna,ut tollatur non fieri poſſe. Sin breuis ſit,non circa nego-
„ cium. Porrò Diuturna eſt,quæ excedit duorum pulſuum tempus,breuis, quæ in-
„ tra duorum pulſuum tempus manet. Quies uero temporum unius pulſus inter
„ omnes intermiſſiones moderatiſſima eſt, multique ex ea ſenes pariter & pueri
In libr. ſy- euaſerunt,iuuenum autem ne ex hac quidem ullus. De raris uero ac tardis pulſi-
nopſ. de bus ſic ait; Quæ igitur eſt in ipſo cordis corpore refrigeratio magna, eatenus e-
pulſ. c. 33. tiam pulſus languidos efficit & tardos,& paruos, quatenus & ipſa dominatur.
„ Quę uero ab aliqua alia parte proficiſcitur,raritatem pluſquam alia prędicta ge
„ nera à naturali ſtatu amouet. Vbi ergo corpus ipſum cordis refrigerationem ſu
„ ſcipiat, mors ineuitabilior eſt, ac raritas quidem paſſuum eſt uſque adeo perni-
„ cioſa. A reſpitatione itaque ac pulſibus arteriarum ſic nos uitalis potentię debi-
litatem diſcere quimus,tum uero ab anim deliquiis,quæ ſyncopes Medici appel
aph. 41. lant,tum a cordis palpitationibus de quibus Hippoc. in ſecundo aphoriſ. ita me-
minit: Qui frequenter ac fortiter abſque cauſa manifeſta exoluuntur derepente moriuntur,& Galeno in commento: ſicuti & ille,cui dum exolueretur,cor forti-ter palpitabat, atque hic derepente,mortuus eſt,non aliter quam illi,qui acutiſſimis cordis affectibus,quos ſyncopes uocant,aripiunt, ſed de ſymptomatis uitalem naturam prę languidam, morboque infirmiorem denotantibus hæc ſufficient. Nunc illa,quæ naturalis potentię impotentiam ſeu debilitatem declarant itidem ſpectemus.

De debilibus actionibus facultatis naturalis ex ipſius ſymptomatis cognoſcendis. Cap. VI.

DIctum eſt aliàs, unam præcipuam eſſe actionem, qua corporis partes omnes conſeruantur, ſcilicet nutritionem, ob hanc enim corpora diu uiuunt, & ſine ipſa contabeſcunt. Huius ope humidi ſubſtantifici, quod in partibus corporis conſumptum, ſeu eHhauſtum eſt, ſeu reſolutum, continue reſtauratur, atque regeneratur. Huic autem quatuor actiones famulari ſuperius diHimus, unam quippè cibum ſeu alimentum ſeu nutrimentum attrahendo, alteram retinendo, tertiam. Coquendo, ac quartam excremento expellendo ſeu excernendo. Hiſque non minus actionibus robuſtis exiſtentibus animal probè nutriri atque uiuere. Nunc oppoſitum illis prælanguidis exiſtentibus fieri ſtatuimus, ſcilicet in corporis partibus in nutritionem, fieri atrophiam Græcis dictam, qua corpora ſiccantur & contabeſcunt. Stomachus autem inſtrumentorum naturali huic potentiæ ſeruientium præcipuus,ante eas quatuor actiones, alia etiam utitur, ſine qua aliarum uſus haud recte conſiſteret. Hacque cibi atque potus appetentia dicitur, quę à penuriæ ſeu carentię pabuli ſenſu prodit atque innoteſcit. Duplexq; hæc eſt appetentia ſiue appetitus, unus cibi, quem famen, alter humidi ſeu potus, quem ſitim appellant,his ſi careant corpora morbis inculpata diu non viuunt,
In 2. libr. in morbis longis nihil cibi in appetentia eſt deterius. Quo dixit Hippocrates in
Aph. 7. aphoriſmis: in morbo diuturno cibi faſtidium malum,& Gal. in commento: Faſtidium cibi per ſeipſum prauum eſt ſignum in morbis diuturnis. Nam in ijs,qui

à ta-

a talibus morbis ſunt euaſuri, contrarius affectus ſolet accidere, nehemens ſci-
licet ciborum appetentia. Quod ſpeciatim de dyſentericis Hippocrat. clarius In 3. aph. 3
hiſce uerbis expreſſit. In difficultatibus inteſtinorum cibi faſtidium, malum,
etſi cum febre peius. In morbis uero acutis nihil eſt deterius, quam ægrotos cũ
ciborum omnium, tum potus appetitu carere, etenim duorum alterum neceſſa-
rio ſequetur aut eos mente motos eſſe, aut naturalem facultatem ſtomachi extin in aph. 6.
gui, ut Gal. in lib. 2. aphoriſm. affirmauit. De quibus plura apud Hippoc. exempla
habentur, Quibus in morbis acutis ciborum, potuſque ſublatum deſiderium, ſeu
appetitus lethalis, dignoſcitur, quod in Hermocrate Euryanactis uirgine, pario,
muliereque apud frigidam aquam decumbenti, & in aliis qui obierunt fuit ob-
ſeruatum. Dê Hermocrate Hippocra. in 3. Epidem. ait: Toto tempore cibos auer-
ſabatur, & paulo poſt; guſtare quicquã non ualebat, & de Virgine Euryanactis in com. 3. tex.
libro tertio. Quos vis cibos toto hoc tempore faſtidiuit, neque appetiuit, quic- 3.
quam. Non ſitijt, & de Muliere apud frigidam aquam. Cibum faſtidiebat. Idem in 3. epid. 3
de ſiti dicendum erit, nimirum ſublatam in ardentibus febribus aut delirium, tex. 73.
facultatis naturalis extinctionem, denotare, de hac Galen. in primo Epidem. ita
ſcribit. Huc acceſſit ad cumulum aliud ſignum exitioſum, quod cũ antea æſtuaſ
ſent, amplius non ſitirent, atqui, quando, qui antea ſiti flagrarent poſtea eſſent a
ſiti liberi, horum duorum ſit neceſſe eſt alterutrum, aut morbi ſolutio aut virtu-
tis extinctio, ita vt præſentia mala amplius non ſentiant. Vti in Hermocrate at-
que in aliis moribundis uiſum eſt, de illo Hippocrat dixit: lingua inaruit, non ſi-
tiebat. Atque hæc de naturalis facultatis infirmis ſeu debilibus actionibus ex ap com. 2. tex.
petitus ratione cognoſcendis nobis ſufficiant. Nunc de reliquis quatuor aga- 75.
mus. Itaque partes corporis, improbè humores, quibus nutriuntur, attrahant, in
innutritionem (quam affectum Græci atrophiam uocent) neceſſario incurrent.
Idem, & quę attractum humorem, quoad concoquatur, non retinent, denotant,
facultatemque debilem eſſe præmonſtrant. Vti in lienteria ſeu læuitate inteſtino
rum (quod ſymptoma cum perpetuo malum, tum in acutis morbis, quia ſubla
tam retentricem ſignificat, ſumme exitioſum eſt,) obſeruamus. Eodem modo
concoctricem, ſeu alteratricem ſublatam, diminutam atque uitiatam (quos af-
fectus Græci apepſiam, bradipepſiam ac dipepſiam uocant.) eiuſdem naturalis
facultatis debilitatem denotare non minus quàm expultrix itidem læſa faciat,
eſt dicendum. Quare ex quatuor ijs læſis actionibus huius facultatis imbecilli-
tas nobis innoteſcet. Quas actiones, quippè attractricem, retentricem, con-
coctricem, at que expultricem, læſus excrementa è corpore exeuntia maxime o-
ſtendent, nimirum, quę ex uentre, ſtomacho, pectore, ueſica, & ex cutis meati-
bus reiiciuntur, non minuſque a ſanguinis eruptionibus. Quibus addimus ab-
ſceſſus tumoresve in corpore erumpentes, qui ad excretricis uim dignoſcen-
dam, maximè faciunt. Itaque has quatuor actiones naturalis ſcilicet facultatis,
ſublatas, imminutas atque uitiatas primo ex malis alui deiectionibus, poſtea, ex
malis itidem urinis, ſputis, uomitibus, ſudoribus, & a ſanguinis eruptionibus
ac uel etiam ab abſceſſibus erumpentibus. De malis uero deiectionibus actiones cõ. 3. te. 40.
naturalis potentię debiles denotantibus, Hippocr in lib. 3. epidem. ita habet. Al-
uus his pleriſque turbata erat, atque deiectiones crudas excernebant, & multas
& tenues & in libro quarto aphoriſmorum. Quibuſcunque tabe laborantibus aph.
capilli a capite defluunt, ijs alui profluuio ſuperueniente, moriuntur, & in li-
bro ſeptimo, a puris ſputo phthyſis, & fluxus. Quod Gal. in comm. ita eſt in- aph. 16.
terpretatus. Fluxum autem uel de capillorum defluuio, uel de humida deiectio-

Digitized by Google

ne protulit : ambo conſueuerunt euenire cum tabidi ad extremum mali, perdu-
cuntur: alterum ex ſiccitate , altera ex potentiæ debilitate . Eandem facultatis
In com. 2. debilitatem cruentam alui deiectionem præmonſtrare Galen. in primo .lib. pror
rhet. docuit. Idem & urinæ profluuium, diabetem Græcis dictum, ſignificat præ-
monſtrare enim magnam retentricis & alteratricis facultatis debilitatem, ait Ga-
cap. 12. len. in 1. lib. de Criſibus. Copioſæ item deiectiones in principio morborum, bi-
Cap. 7. lioſę, virides, liuidę, nigræ, uerſi colores, meræ prauæ ſunt. Cum, Galen. autore
in primo, de Criſibus, decernentia in melius non ſtatim appareant, ſed vbi natu-
ra humores concoxit. Hę retentricem debilem, aut excretricem immaturius, mul-
titudine aut praua qualitate humorum grauatam excernentem, oſtendunt. Pau-
cæ quoque in die decretorio apparentes, quę continuo ſiſtantur, languorem &
comme. 2. imbecillitatem expultricis, denotant. De his Hippoc. in primo epidem. ita habet.
tex 41. Ventres & ſi forte humecti eſſent, ſtatim maligno modo ſiſtebantur. Aquoſas ue-
tex. 19. ro candidas, aut admodum croceas, aut ſpumantes Hippoc. in libro 2. prognoſt.
tex. 20. damnauit, non minuſque paucas glutinoſas, pingues, candidas, ſubcroceas, læ-
ues. Quod colliquationis ſint indicia. His eſſe exitialiores nigras, liuidas, opimas,
aph. 21. & fętidas. De nigris in lib. 4. aphoriſm. Hippoc. dixit : Deiectiones nigræ qualis
eſt ſanguis niger ſponte uenientes ſiue cum febre ſiue ſine febre, peſſimæ. Et pau
aph. 23. lo poſt : Quibuſcunque ex morbis acutis, aut diuturnis uel ex vulneribus, ſiue
quouiſmodo alio modo extenuatis, nigra bilis ſiue vti ſāguis niger deſupter exie-
rit, poſtridie, moriuntur, atque hęc pauca obiter de malis deiectionibus natu-
ralem facultatem debilem, eiuſdemque actiones maximè lęſas, præmonſtranti-
bus, diximus. Idem nunc ex vrinis malis perſcrutemur, quatenus actiones natu-
comme. 3. ralis potentiæ debiles oſtendunt: De his in 3. Epidem. Hippocrates: Vrinæ multę
tex. 41. tenues nihilque decretorij, quicquam vel boni. In prognoſticis ſcribit: urinas ni-
aph. 72. gras in mulieribus & viris, & in pueris aquoſas, perniciales eſſe, & in lib. 4. apho-
riſm. Quibus vrinæ albæ & perſpicuę malę pręſertim ſi indelirantib. appareant.
Has Gal. in commento, dixit, conſpici in ijs ægrotis, qui exitio proximi ſunt. Te-
nues aquoſę in bilioſis acutiſque morbis peſſimæ exiſtunt, quod omnium maxi-
mè cruditatem humorum ſignificent, exiſtunt, ut Gal. cum in loco citato, tum in
primo de Criſibus docuit. Eodem modo craſſæ, turbidæ non reſidentes, quod ii-
in aph. 70. dem naturam pręlanguidam oſtendant . De his Gal. in 4. aphoriſmorum : Quæ
Cap. 4. non reſident, ſi uires ad fuerint longum fere morbum oſtendunt, ſi imbecillitas
adſit, ægri mortem prænunciant, & in quarto lib. de ſanitate tuenda; Si vero vel
omnino nulla ſeparatio, uel id quod ſubſidit, malum ſit, imbecillitas naturæ ſigni
ficatur. Idem notant, quæ ſubſidentiam craſſam, farinæ craſſiori ſimilem, ha-
in 4. apho. bent. Gal. enim dixit, tales urinas exitiales eſſe, quod in acutis morbis exitium, &
com. 31. in mitioribus ſaltem longitudinem prænuncient, natura crudum humorem lon-
go tempore coquente. Plurimi uero morte pręripiuntur, antequam ægritudo diu-
tius protrahatur, & quicunq; ex ipſis ſunt liberati, ijs omnibus in longum produ-
cta eſt ægritudo. Nigrę etiam omnes prauæ ſunt, exitialiſſimæ cum nigro ſedi-
mento cuiuſmodi minxerunt phyliſius & Silenus moribundi. Pingues itidem
ac oleoſæ, quod liquantem calorem ſignificent, damnantur. Addimus copio-
ſas crudas, quæ concoctricis potentię debilitatem tum ipſam etiam excretricem
cō. 3. tex. 61 lęſam indicant. De quibus Hippoc. in 3. Epid. ita meminit: Vrinę multę erant, ne-
que erant illæ ex potu ingeſto, ſed illum excedebant, neque enim inerat craſſitu
do, uel concoctio, uel purgatio proba. Idem ex malis ſputis comprehenditur, ſci
licet naturalis facultatis actionum imbecillitas in morbis ſanè partium ſpirituo-
ſarum.

Digitized by Google

ſorum. Etenim in pleuriticis ęgrotos nihil expuere morbum crudiſſimum deno- ca.18.& in
tare, Gal. in prima de Criſibus poſteritati tradidit, & ſputum ſupprimi cum in 1.apho.cõ.
his, tum in ſuppuratis exitium præmonſtrare in lib. de conſtit. art. Medicæ teſta- 12.
tum reliquit. Amplius ex Hippocratis li.2. prognoſticorum, in ſuppuratis excrea cap.16.
tionem bilioſam exitialem eſſe ſcimus, ſiue ſeiunctim bilis & pus, ſiue ſimul ex-
cernantur. Nigra quoque ſputa, flaua, uiridia, liuida & uerſicolora, peſſima exi-
ſtunt. Ex ſanguinis quoque eruptione potentię huius infirmitas cognoſcitur, ubi
ſanè parcius, quam ſit opus, erumpat, debilis expultricis non raro eſt nota. Hinc
omnes ſtillæ ſanguinis e naribus in febribus acutis ac inflammationibus ma-
xime damnantur, quippè quod nobis expultricis prælangueſcentis ſint indi- cõ.2.te.17.
cio. Quod Hippocrat. in primo epidem. ita annuit. Nec ſanguis de naribus
niſi paucis & admodum paucus erupit, & poſtea. Nam Philiſius quidem Epame tex.63.
non & Silenus, quibus parum quarto die & quinto ex naribus ſtillauit, mortem
obierunt, & Gal. in 4. de uict. rat. in acutis; Nouimus enim quod ſanguinis è na- com.67.
ribus ſtillationes, malum ſemper quippiam eſſe ait, propterea quod natura qui-
dem conſpiciat, quod ſuperfluum eſt, excernere ſed ob propriam imbecillita- com.
tem nequeat & in primo prorrhe. ait: Sanguinis ſtillationem naturam collectam
in cerebro abundantiam conatam eſſe, ut expelleret, ſed nequiuiſſe. In morbis ſi-
quidem, quorum proprium uidetur, vt per ſanguinis uacuationem ſoluantur,
ubi non eruperit, ſi tamen per alias vias ægrota corpora non fuerint uacuata pre-
languidę naturæ expellẽtis eſt indicium. Ex quo dixit Hippoc. in primo Epidem. cõ.2.te.65.
Sanguis autem plurimis erupit, pręcipue adoleſcẽtulis & adultis, quorum periit
maxima pars quibus ſanguis non erupit. Idem ſignificat in febribus continuis
ægrotos ſine ſudore uel alia bona uacuatione iudicari, ut Hermocrati euenit, de
quo ſcriptum eſt: Quartodecimo die à febre erat liber, non ſudauit, & paulo
poſt: Iterum vigeſimo die eſt iudicatus à febre liber non ſudauit. Aut ſi ſudores
exurpant, ſed tamen pauci, vel morbum non ſoluentes. De quibus Hippocr. in aph.56.
quarto aphoriſm ait: Febricitanti ſudor ſuperueniens febre non deficiente, ma-
lum, vel clarius de prælanguidam expultricem ſignificantibus in primo prorrh.
ſic habet: Sudores quoque, qui cæperunt, quidem, ſed protinus ceſſauerunt, pra com.1.
ui ſunt. Et Hippoc. de iis, qui non ſoluunt febrem, neque ægrotos alleuant in eo-
dem libro: Qui in hypochondrio febre refrigerata ardores relinquuntur, tum a-
liàs tum cum ſudoribus malo ſunt, & in alio libro: inquietatio cum ſudore eſt
mala in acutis morbis & flammans quoque cum ſudore facies his mala. Aut ma
li ſunt, qui non ex toto corpore ſed ex aliqua parte tãtum erumpunt. Quos Hip- cõ.1.te.24.
poc. in primo Epidem. ita meminit: Sudabant ſemper quidem ſed non ex toto
corpore, & autor prorrheticor. exiguum ſudorem cum extremis refrigeratis ma- in 3.porrh.
lignum atque prauum eſſe uoluit, & Hippoc. in primo prognoſticorum frigidos, tex.34.
& qui circa caput tantũmodo eueniunt, vultum & ceruicem. Hoſque cum acuta
febre exitiales eſſe ſtatuit. Mali itidem ſunt, multi non iuuantes de quibus Hip-
pocr ſupra Epidemiorum. Sudores multi his tantum aberãt, ut recrearent, ut e- cõ.2.te 26
tiam contra læderent. Quare tales omnes ſudores naturalem potentiam debi-
lem, morboque uiribus imparem eſſe ab excretricis cognita imbecillitate, præ-
monſtrabunt. Hunc ex vomitibus quoque malis idem cognoſcamus. Quorum
pauci, multique non iuuantes mali exiſtunt, de quibus in primo epidem. Hippo- cõ.2 te.54.
crates ait: Phreniticis conuulſiones ſed & uirulenta vomunt & ex his quidem ſu
bito moriuntur. Significant enim naturam cæpiſſe expellere malos humores, &
non potuiſſe in principio quoque morborum copioſi mali ſunt, ſymptomaticiq;

 vocati,

vocati,omnium peſſimi porræcei, liuidi nigri,verſi colores , grauiter olentes ex
tex 39. Hippoc.in lib.2.prognoſt. ita ſcribente : Si vero uomitio fuerit porracea , liuida,
aut nigra,quicunque ex his fuerit color,malum eſſe cenſendum eſt, & ſi idem ho
mo omnes vomuerit colores exitiale admodum eſt . Ex abſceſſibus itidem mali
ſunt,non iuuantes & ſi magni ſint & plures,quia naturam omnem humorum co
piam non poſſe deponere nobis ſunt indicio . Parui itidem non ſubſiſtentes, ne-
que venientes ad ſuppurationem praui exiſtunt,pręſertim ſi ſtatim exorti diſſol-
cō.2.te.35. uantur atque intus recurrant. De his Hippoc.in 1.Epidem.dixit.His ſuccedebāt
abſceſſus aut maiores quàm ut ferri poſſent,aut minores, quàm,vt prodeſſe quic
comm. 2. quam.Sed ſtatim redierunt,& deteriores euaſerunt,& in lib. 6. Epidem. Abſceſ-
tex.10. ſus veluti bubones , ſignum quidem ſunt germina habentium tum aliorum tum
præcipue viſcerum,maligni. His facultatem imbecillam eſſe, aut à morbi vi exo
lutam,aut nobili viſcere ipſius primo inſtrumento,in quo ſedem habet,ualde læ
ſo,dignoſcimus. De his malis abſceſſibus ſatis accurate in Hippoc. in primo lib.
com.2.tex. Epidem.ita meminit: Papulę paruæ,quæ non eſſent excernendis morbis,ſtatim-
38. que euaneſcebant,aut ſecundum aures tumores nigricantes, qui nihil denuncia
rent. Quibus in articulos præſerum in coxendicem decumbebant, paucis decre
torie ceſſabant,ſtatimque ſuperati ad priorem ſtatum redierunt. Atque hæc obi-
ter de actionibus omnium facultatum, quippe,animalis, vitalis atque naturalis à
probo ſtatu in malum mutatis,naturam morbo contra quem pugnat, uiribus im
parem nobis pręmonſtrantibus,dicta ſint. Tranſeundum vero nunc eſt ad mor-
borum uirium dignotionem,ut ipſis etiam cognitis , naturamque ac morbi viri-
bus inuicem comparatis, & collatis de morborum exitu certum prognoſticum
aſſequi poſſimus .

De cognoſcendis morborum viribus , atque in primis ex quibus ipſorum cum robur tum imbecillitas cognoſcatur . Cap. VII.

COgnitis naturæ viribus,morborum quoq; nunc ſunt cognoſcēdę, quæ uti naturæ vim ex actionibus tum fortibus ſeu robuſtis , tum debilibus cognoſci,diximus,ſic nobis ēt ex ſymptomatis, quibus morbi ad varias partes corporis oppugnandas,utūtur,innoteſcēt. Horum quędam unà cum morbo,quem ſequuntur,apparent,quę-dam poſtea. Hæc morem ſeu modum morbi produnt,illa ideam ſeu ſpeciē,atq; magnitudinem. Ideam uero denotant,propria morborum ſymptomata, quæ Patognomonica Gręci appellant,quæq; ſimul cū morbo apparēt, ipſumq; ppetuo concomitantur,vt in pleurę inflammatione pleuriti vocata,dolor in altero laterū vel in vtroq; punctorius,febris continua,tuſſis,reſpiratio difficilis, pulſus inæqualis durus ſerrinus nuncupatus,ideam ſeu ſpeciem iſtius inflāmationis denotant. & phrenitidē,febris continua,& delirium perpetuū explicant, & ſic de alijs omnibus . Quilibet.n. morb propria ſigna ſeu ſymptomata habet ,quibus eius ſpēs ſeu idea detegitur,ac ab alijs diſtinguitur. Hæc itaque recte perſpecta ac cognita non parū nobis erit adiumenti, ad cognoſcendū morborum cum robur,tum imbecillitatem. Etenim omnes Medici non ignorant,pleuritim eſſe morbum naturam corporis magnis viribus oppugnantem . Quod & partem cordi uiſce-

ri præcipuo vicinum inflammauerit, cuius febris aſſidua, dolor lateris, tuſſis,
reſpiratio difficilis propria ac certa ſunt ſymptomata. Hęc uero uel pauciora,
vel parua, ac lenia o. ſeruata, mitem morbum minus natura corporis cum
qua pugnat fortem, declarant. Contrarium indicant plura, magna ſeu ue-
hementia, quippe magnum, naturaque robuſtiorem. Vti ſunt dolores pun-
gentes uehementes aſſidui, vtrumque vel vnum latus vexantes, morbum ſanè
magnum ac difficilem detegunt, quod partem tum reſpirationi ſeruientem, tum
cordi nobiliori uiſceri proximam maximè lædant. Viſcerum uero nobilium affe
ctus eſſe magnos & graues Hippocrat. in ſecundo prognoſt. ita ſcribit. Dolores, tex. 70.
qui cum febre fiunt circa lumbos & infernas ſedes, ſi præcordia attigerint, in
foras relinquentes ſedes exitiales admodum ſunt, & in libro 4. aphoriſmorum.
In acutis febribus conuulſiones, & circa viſcera dolores fortes, malum. Reſpira
tio itidem in his quoque difficilis, tuſſis moleſtiſſima, ſicca ſeu inanis, aut cum
ſputis pernicioſis ſeu malignis, ægerrimè, eductis, nihil ęgrotos iuuantes, pulſuſ-
que duri admodumque inęquales, morbum maximum non niſi à robuſtiſſima
natura ſuperandum, pręmonſtrant. Crebra enim reſpiratio vt Gal. docet in 1. Epi
dem. cum dolore grauem inflammationem ſupra ſeptum traſuerſum ſignificat. „
Tuſſis magna, ſicca. ſ. ſine ſputis morbũ crudiſſimum, non ſecus ac vrinæ aquoſę „
in febrib. ardentibus conſpectu, Gal. itidem in 1. de criſib. autore, oſtẽdit, de qua „
in lib. etiam de cõſtit. art. medicæ dixit, ex ſympto. ut nihil omnino expuere per-
nicioſum eſt, partim quod ſignificet fluxionem in phlegmone quaſi deuinctam
teneri, partim uero, quia ea uniuerſa interius contenta, corrumpetur. De quibus
Hippoc. in 1. Epidem. ait: multi pręterea infeſtabantur arida tuſſi, nihilque excrea com. 3. in
bant. Cum qua etiam ſi pauca cruda uel praua excernantur, malum eſt, magno tex. 18.
enim ac difficillimo morbo naturam conflictari, nobis ſignificatur. De his Gal. in
lib. de totius morbi tempor. ita meminit: Magnum etiam morbum oſtendunt, ſi cap. 16.
etiam ſputum pleuritide & peripneumonia laborantibus, uel nigrum uel fuluum co. 1. te. 12.
vehementer, uel ſpumans, uel impenſe fętidum eſt. eoque magis, quod nihil iu- cap. 6.
uat, ſed quod dolorem non leuat ut Hippoc. in lib. 2. Prognoſt. nobis tradidit. Qua tex. 51.
re ex hiſce ſymptomatibus pleuritim pernicioſiſſimam denotantibus, morbus
magis uiribus refertus ac propterea difficillimus, pręmonſtratur. Veluti ab iiſdem
ut nuper dictum eſt, mitioribus ac lęuioribus, morbum natura ueribus infirmio-
rem, ac quem haud difficulter ipſa natura ſuperabit, comprehendimus. In hac
enim pleuritide neque febris magna ſeu uehemens apparet, neq; magnus dolor
neque admodum ęgri difficulter reſpirant, neque ualida tuſſi uexantur, facileque
& cito concoctum excrementum expuunt. neque in pulſu multa durities & inæ-
qualitas obſeruatur. Atque hic eſt modus prędicendi ſalutem & mortem ex mor
borum idea ſeu ſpecie qui penes propriorum ſignorum quæ Pathognomonica ap
pellant, magnitudinem ac uehementiam, ut recte a Galeno in 3. de Criſibus prodi
tum eſt, attenditur, atque nobis ex ijs innoteſcit. Leuia & parua, morbum debilẽ
ac leuem pręmonſtrant, magna & uehementia, magnum & curatu difficilem. Idẽ
nedum ſymptomatum uehementia, & paruitate nobis innoteſcet, uerum etiam
numero. Etenim ſi ſymptomata Pathognomonica ſ. propria, pręterquam quod
magna ſint, etiam numero plura extiterint utique morbum natura potentiorem
declarabunt. & debilem pauciora. Cæterum non quæ ſymptomata numero plu-
ra in morbo apparent, paucioribus ſymptomatis ad maiorem morbi uim denotã
dã perpetuo erunt præferẽda. Quandoquidem phrenitim, quę cerebri eſt inflam-
matio, duobus tantũ numero ſymptomatis ſimul cõſpectis, febre nimirũ aſſidua

continuaq; ac perpetuo delirio conſpectam, nuper dicta pleuritide quinque ſymptomatis nobis præſcripta & indicata, morbum non minorem eſſe, neque debiliorem, neminem Medicorum latet. Sed in eodem morbo quo numeroſiora illa prodierint ſimul eo maius malum denotabunt. Veluti ſi una cum pleuritidis ſignis dolor capitis, uigilia, delirium, aut aliud ſymptoma illuxerit, grauiorem utique morbum oſtendet. Idem in phreniticis, ſi ueternoſus ſomnus appareat. De quibus Hippocrates in libro tertio epidem. ait. Nec phreniticorum ualde inſaniuit quicquam, quod uſu uenit alijs, ſed alia quappia cataphora ſegni grauati peribant. In eodem itaque morbo plura conſpecta ſymptomata, morbum reddunt grauiorem & potentiorem. Demum à ſymptomatis in morbis poſtea apparentibus, quæ morem morborum, autore Galeno, oſtendunt, ipſorum cum
cap. 2. robur tum imbecillitas cognoſci poterit. Galeno in primo de criſibus ait, ex ſuperuenientibus ſymptomatibus, ſi multa, ſi diuturna & ualida atque maligna etiam extiterint, morbum magnum natura potentiorem, & ſi pauca breui temporis, & parua & ſimplicia fuerint, debilem ac mitem nobis præmonſtrari. Itaque in paruis morbis non perniciosis optima ſigna illucent, & praua in non ſalutaribus. In putridis ſiquidem continuis febribus ad ſalutem tendentibus, primo in excrementis ſigna coctionis apparebunt, omniumque maxime in urinis. Hę itaque mutabuntur in bonum colorem & ſubſtantiam, habebuntque bonam hypoſtaſim. Et ſit cętera alia excrementa concocta prodibunt. De quibus poſterius a nobis accuratius ſcribetur. A conſpectis ſignis coctionis febres ac ſymptomata, aut reſoluentur, aut ſaltem diminuentur ægrique facilius morbum ferent. Somno enim exempli gratia deſtitutis, ſomnus redit, ueternoſis uigilia, dolores, ſitis, inquietudinesq; habeũt & amẽtes ad mentẽ redeunt, & male antea reſpirantes, melius reſpirare incipiunt. Ex oppoſitoque morbis naturę præualentibus ſigna mala poſtea illucent. Nam præterquam quod excrementa cruda apparent, etiam praua obſeruantur vt in phreniticis urinæ albæ lucidæ maligni-
aph. 72. tatem denotant. Ex quo Hippocr. in quarto aphoriſm. ait: Quibus urinæ albæ ac perſpicuæ malę, præſertim ſi in delirantibus appareant, & in febribus ardentibus nigræ cum nigro ſedimento, quod morem peſſimum ſignificent, ideo morbum natura robuſtiorem ſignificant. Eodem modo ab alijs excrementis prauis conijcitur in morbis malus mos, qui malignos, ac magnos morbos denotat. At qualia ſint & dicantur excrementa praua, poſterius à nobis dicetur. At non ſolum praua excrementa in morbis poſtea apparentia, morbum natura potentiorem oſtendent, ſed omnia itidem mala & praua ſymptomata. Cuiuſmodi ſunt exempli cauſa, deliria, conuulſiones, tremores, ciborum abhorrentia, non ſitire in morbo calidiſſimo, ſi præſertim antea non parum ſitierint, lingua ſqualida & nigra, malus decubitus, inquietudines & ſimilia ſymptomata. De quibus poſtea accurate agemus. Ex ijs igitur tribus explicatis, quippè morborum idea, magnitudine, atque more morbos pręualidos & debiles cognoſcemus.

De

Digitized by Google

De morbis debilibus ex morborum Idea, magnitudine atque more cognoſcendis. *Cap.* VIII.

NVnc ſpeciatim quoque debiles morbos, atque a natura, ut ſuperantur, faciles, ab ipſorum idea, magnitudine ac more intelligamus, ab idea principium facientes. Id eam uero in morbis ſigna indicantia, ſunt, ut dictum eſt, quę ſimul cum morbo apparent, ſymptomata, & morem ſignificantia, quæ poſtea. Itaque ſi pauca ſint, leuia, neque ualde corporibus moleſta, mitem ſane & debilem morborum explicant, & quem natura haud difficulter ſuperabit. Quo Hippoc. meritò morbos ſimpliciſſimos, ſeu ut Galeno placuit placidiſſimos ac mitiſſimos uocat, quoties ſecuritatis indicia extiterint, paruaque ſymptomata, parua, leuiaque fuerint. Etenim in tex.3.
lib.3. progn. dixit. Simpliciſſimæ enim febres ac ſignis firmata ſecuriſſimis quarto die aut citius deſinuat. Quæ ſigna ſecuriſſima eſſe poſt expreſſit, dicens Qui enim conuualiturus eſt, facilius ſpirat, ſine dolore agit, noctu dormit, & alia ſigna ſecu- „
riſſima habet. In pleuriticis leuem ac debilem morbum coniicimus, ubi lateris „
dolor ſit leuis, non difficulter ſpiret, tuſſis ſit parua neque multum moleſta, faci- tex.9.&10.
leque ęgroti ſputum, quod neque malignum ſit, tuſſi exceruunt, pulſus item neque ualde duri neque inęquales ſint. Sic in anginoſis paruam & debilem comprehendimus eſſe inflammationem, ubi itidem dolor in gutture aut faucibus ſit debilis, exilis, facile reſpirant, & deglutiunt. Quę ſanè ſigno morbum debilem, quem natura non difficulter alteret, denotantia Hippo in 2. prognoſt. de ſuppuratis locutus, ita expreſſit. Bona uero hæc ſunt facile morbum ferre, bene ſpirare, dolore uindicatum eſſe, ſputum facile ex tuſſire, corpus æqualiter calidum uideri ac molle, ſiti non detineri, urinas, deiectiones, ſomnos, ſudores, ſingula intelligere bona, uti præſcriptum eſt, ſuccedere. Quare pauca paruaque ſymptoma- „
ta cum in principio morborum, tum poſtea conſpecta debilem morbum, uiri- „
buſque natura imparem, ſignificant. Addemus uero hæc parua, & leuia „
ſeu placida ex ratione uideri oportere, cum ſæpius parua placidaq; ſenſibus appareant, licet magna & praua (quòd à morbis, cauſiſque fortiſſimis prodeant) ſint dicenda. Complura enim in multis morbis exitialibus ſymptomata parua ac leuia apparent, ut ex ipſis quandoque medici non leuiter eruditi, decepti ipſorum maligna natura, putent ægrotos nedum graui morbo teneri ac conflictari, ſed quinimo ipſos ægrotare dubitent. Quæ tamen ſymptomata à fortiſſima, & exitiali cauſa foueri dignoſcuntur. Quorum non pauca apud Hippocratem exempla leguntur. De exitialibus hac nimirum ratione phreniticis in primo prorrhet. hæc habuit: Tremulę obſcuræ, blandę tex.33.
& contrectabiles deſipientiæ ualdæ phreniticæ. Etſi enim hæc ſymptomata parua ac leuia ſenſibus adiudicentur, tamen à maximis fortiſſimiſque cauſis oriuntur; quippè, ut Galeno placuit, humore bilioſo in celebri ſubſtantia inbibito ac ipſo cerebro ad hecticam affectionem deducto. Simile exemplum de Hermocrate moribundo legitur hiſce uerbis: Quartodeci- in 3. epid.
modie à febre liber: non ſudauit dormiuit, omnino mente conſtabat, uri- 1.tex.8.
næ eadem, & Paulo poſt; de eodem: Iterum nigeſſimo die eſt indicatus à febre liber non ſudauit, perpetuo à cibo abhorrebat, omnino mente conſtabat. Sic quoque magna ſymptomata exiſtimanda duximus, quæ à fortiſſimis cauſis fouentur, ſicuti, ut iam dictum eſt, parua à paruis proficiſcentia.

Sæpius enim magna uehementiavè aliqua ipſorum æſtimantur ſeu iudicantur,
quæ tamen non ſint a Medicis timenda, quod a prærobuſtiſſimis naturæ uiribus
concitentur, præſertim corporis natura prauos humores deponere ac excernere
In 6. epid. volente. De qua Hippocrates. Quæcunque tertianã naturam habent, his nox an
com. 2. tex. te acceſſionem moleſta eſt à quibus ſane acceſſionibus natura ſemper aliquam
23. vacuationem moliri eſt ſolita. Hinc autor prorrheticorum dixit, pernicioſa ſine
In 2. li. tex. ſignis leuantia mortem indicare, & Hippocrat. in ſecundo aphoriſmorum; His.
17. Quæ non ex ratione leuant, non oportet fidere, neque multum formidare mala,
aph. 27. quæ præter rationem eueniunt. Plurima enim ſtabilia non ſunt, neque multum
„ durare & permanere conſueuerunt. Quod Galenum ſæpe aſſecutum, ipſius uer
com. 1. in ba in ſexto Epidem. ſcripta, declarant, quæ hæc exiſtunt: Interdum namque in ue
tex. 16. hementiſſima febre adiuncta uigilia, faſtidio ſiti, impatientia, nonnunquam &
„ delirio omnibus ægrotantis domeſticis perterritis ac flentibus, quempiam licet
„ rigorem & ſudorem morbique ſolutionem ſcienter prædicentem Aeſculapium
eſſe uideri. Parua igitur ex ratione, leniaque ſymptomata tum ſimul cum mor-
bo conſpectu, tum ſuperuenientia, ſeu poſtea in morbo apparentia, morbos de-
biles, quos natura facile ſuperabit, præmonſtrabunt. Omnino uero ſalutares ſi
multa, aut aliqua optima ſigna illuxerint. Nullus enim ægrotus ad ſanitatem per
uenit, in quo prius aliquod ex optimis ſignis. Hæc enim ex Galeno in tertio, de
Criſibus bonum morem in morbis, uti mala malum denotare, nuper diximus ex.
Quo Medici morbos boni & mali moris appellant. Hos uero comprehendunt,
vti dictum eſt, ex ſuperuenientibus accidentibus ſeu ſymptomatis, ſcilicet, quę
Cap. 4. poſt principium apparent, uel bonis vel malis ut meminit Galen. in tertio, de
Criſibus, dicens: Si uero benignus aut malignus ſit morbus ex ſubſequentibus ip
ſum accidentibus noſcitur. Quæ in ea quæ morem oſtendunt & quæ criſim futu
ram, & quæ etiam criſis cauſæ exiſtunt, diuiduntur. Ideo morem ſignificantia,
ab alijs erunt diſtinguenda aliud quidem quàm præſagientia. Etenim uigilia, de-
Cõ. 2. tex. lirio, lachrymæ inuoluntariæ, conuulſiones, atque alia ſimilia, ſi cum coctionis ſi-
55. gnis in morbo criſi iudicando, appareãt, criſim denunciant. De his in primo epi
dem. Hippocrates. In ardentibus cæteriſque febribus, quos colli dolor, tempo-
rum grauitas, caligo oculorum, vel hypochondrij etiam contentio, neque cum
dolore corripit, his è naribus ſanguis erumpit. Et paulo poſt, etiam clarius.
Tex. 88. Quibus in febribus acutis, atque adeo ardentibus ſpontaneæ effluunt lachry-
mæ, his eſt (ſiquidem reliqua non ſint exitialia) è naribus ſanguis eruptio eſt ex-
pectanda. Qui incommode habent, his non ſanguinis eruptionem, uerum por-
tendunt mortem. Hactenus debiles parui atque benigni morbi qui ſint ex ipſo-
rum idea, magnitudine, atque more, didicimus. Nunc eoſdem cognoſcere ab ip
ſorum cauſis diſcamus.

De morbis debilibus ab ipſorum cauſis cognoſcendis.
Cap. IX.

EX cauſis quoque debilium morborum cognitionem indagaturi, ab
externis principium faciamus. Itaq; varij in primis aeris ſtatus, uariæ
cum annorum conſtitutiones tum tempora, atq; ẽt morborũ graſſan
tium ideæ, ſeu naturæ ſunt prænoſcendæ. Aer quidẽ nihil aut parũ ꝙ
ad eius qualitatẽ & ſubſtantiã attinet, mutatus, nequaq; magnos ſęuoſq; morbos
excitat. E cõtrario mutatus ſolet maximos in corporib. morbos cõcitare; Quippè
illo

Digitized by Google

illo maxime a naturali & conſueto temperamento recedēte morbos grauiſſimos fieri obſeruamus. Minus vero morboſus eſt, minuſque graues morbos, ad frigidum quam ad calidum mutatus ſiue alteratus hominibus inuehit. Nam, ut ſcribit Hippocrat. in tertio libro aphoriſmor. Quotidianę conſtitutiones aquiloniæ, corpora denſent, & robuſta & bene mobilia, coloratiora, & melius audientia faciunt. Et Calidæ Auſtrinæ corpora diſſoluunt humectant, auditum obtundunt, & uertigines faciunt. Oculis atque corporibus difficilem motum præſtant. Ex paſſiuis etiam aeris qualitatibus vocatis, ſiccitatem aeris quàm humiditas, ſalubriores morbos facere ex Hippocrat. ita dicente: Ex anni conſtitutionibus (quod in totum dixerim ſiccitates imbribus ſunt ſalubriores, & minus mortiferę. Colligimus. Atque ex anni quoque temporibus uer morbos ſaluberrimos, minimeque exitioſos parere Hippocrat. tradidit. Quandoque obſeruantur ſalutares graſſationes, quales Hippocrat. meminit in primo Epidem. ita dicens. Ante uer ex priore Cœlo, quod huic ſub contrarium fuerat, Aquiloniumque paucos ardentes febres corripuerunt, eaſque admodum ſtabiles, paucisque ſanguis eripuit, nec ex his peribant. Tubercula vero multis ſecundum alterutram autem plurimis ſecundum vtraque extiterunt, febre carebant, erant recti. Nonnullis parum accendebantur, ſed extincta omnibus ſunt citra „ incommodum neminique ſuppurarunt cuiquam, uti ſolent, quæ aliis ex occa- „ ſionibus extuberant. Erat eorum hæc natura laxa, erant, magna, diffuſa, citra „ phlegmonem, atque citra dolorem obſcure omnibus euaneſcebant. Venetiis „ ac in aliis locis multis Italię anno MDLXXX. Complures febres (quem mor- „ bum Arietis uulgus appellebat) graſſata ſunt. Quibus tamen pauciſſimi interierunt, & in Lyguria, quo tēpore Gennuę apud Andream Auriam Principem Ampliſſimam medicinam faciebam, febres ſynochę, ardentes, ſemitertianæ cum paucorum morte epidemicę fuerè graſſatæ. Aeſtate quoque propriam ſeruante naturam maxima ex parte, tertianam quæ ſunt ſalutares, uagantur. Febres enim quocunque modo intermiſerint, omnino uacare periculo tradidit Hippocrates in aphoriſmis. Ex proba etiam uictus ratione, pauci, minimeque exitiales fiunt morbi. Qui enim optimam ſeruant uiuendi rationem, quæ præcipue qualitate proba ciborum, idoneaque quantitate abſoluit, raro ęgrotant, & morbis minime exitialibus capiuntur. Idem contingit illis, qui ſomno, uigilia, exercitio conſuetis vtuntur, quique hilarem uitam ſine moleſtiis ducunt, ſolitaſque naturæ excretiones, nimirum quod ad alui fęces, urinas, ſputa, menſes, hamorrhoidas, attinet, habent, non minus corpora humida ſuccique plena ſi ueneri temperatè operam dent.

cap. 17.

cō. 1. tex. 9

Pueri etiam, quod ad ætates ſpectat, minuſque alii aliarum ætatum hominibus, minus morbis grauioribus laborant, quod ipſorum corpora præmulto calore innato & præcutis rari ate plurimum euacuentur, & reſoluantur. Ex internis uero cauſis eodem modo debiles morbos perſcrutabimur, incipientes a naturarum, & habituum corporum diſpoſitionibus. de quibus Hippocrat. ita meminit in 2. lib. aphoriſmorum. In morbis minus periclitantur, quorum naturæ, aut ętati, aut habitui, aut tempori magis congruit morbus, quam quibus ſecundum nihil iſtorum cong uit. Proinde calida corpora periclitantur minus a morbis calidis, quam his [illegible] facilius corripiantur, contra frigida. Quo ęſtate febres minus ſunt timendæ, quam hyeme. Eodem modo ſenum, quam iuuenum erunt periculoſiores. In quo ſenſu Hippocrates dixit, in morbis minus periclitari, quorum naturæ aut ætati aut habitui, aut tempori magis congruit morbus, quam cap. 34.

quibus

quibus ſecundum nihil iſtorum congruit.Ex uariarum itidem tum partium tem
peramento,tum diſpoſitione ad morbos,morborum quoque debilium ratio no
bis innoteſcit.Partes etenim corporis nihil a ſuo natura i temperamento mutata
non facile magnis morbis tentari ſolent.Hę namque partes recte ualentes,plura
gigni excrementa,& praua fieri non permittunt, eaque genita conſumunt, aut
excernunt,aut ad partem aliquam ignobilem trāſmittunt,quo ne a magnis mor
bis corripiantur,defendunt.Eadem partes nihil aut parum, ad morbos, quibus
tentantur habentes aptitudinis,fortes ſunt, ægreque morbis grauioribus ten-
tantur.Etenim quibus exempli gratia ad phtyſim aptitudo non eſt, quanquam
ſæpe ij capitis diſtillationibus uexentur, tardiſſime tamen ac magna difficulta-
te phthyſici euadunt, faciliime uero ac citiſſime habentes aptitudinem ſeu di-
ſpoſitionem,uti Hippoc.in multis,qui tabe interiere, obſeruauit.De his in primo
comme.1. epidem.dixit.Maxime moriebantur,quibus ad phtyſim natura uergebat. Quod
tex.18. in 3.epidem.de Euryanaſtis Virgine, quæ tabida obiit, ita expreſſit. Erat autem
comme.2. natiuum quoddam tabidum.Qua ratione etiam in lib.6.aphoriſm.dixit. Qui aci
tex.4. dum eructant non ualde morbo laterali corripiuntur. Ab humoribus etiam exu-
aph.33. perantibus debiles,ac ſalutares morbi coniici poſſunt. Quorum omnium ſan-
guis(quòd qualitate ſit cęteris alijs humoribus benignior,atque naturę amicior)
in 6.aph.6 morbos minus periculoſos parit. ex quo Hippoc.dixit: Deſipientiæ,quę cum ri-
ſu fiunt ſecuriores,& in pleuriticis ſanguinis excreationem morbum monſtrare
ſecuriorem obſeruamus.Eſt tamen ſanguis quouis modo excreatus,malus, non
ex ſua natura,ſed quod plerumque in pulmonibus aut Thorace malum in repa-
rabile denotet.Quod Hippoc.expreſſit in aphoriſmis,cum dixerit. Sanguis qua-
liſcunque ſit per ſuperius malum,& a ſanguis ſputo puris ſputum,& a puris ſpu
to phtyſis Nos ita loquimur hic de ſanguine tanquam cauſa materiali,ex qua
morbi fiunt,ad differētiam aliorum humorum,& propterea dicimus ab ipſo tan-
quam ab humores qualitate benigniori non fieri morbos magnos ac periculo-
ſos.Etſi ipſius plenitudine, & copia exitialiſſimi non rarò fiant,uti ſunt anginæ
ſuffocantes,pleuritides & alii.Piruita uero ſanguine minus bona exiſtit, utraque
tamen bile naturæ eſt humor accommodatior, quod hæc facile in ſanguinem
uertatur,maiorem quippè coctionem adepta,proinde immoderacius fuerit co-
pia aucta,utraque bile morbos benigniores facit.Flaua bilis,maiores, ac omniū
periculoſiſſimos,crocea,porracea,æruginoſa atque migra. Hic enim humor om-
nium eſt naturæ inimiciſſimus, difficillimus, & tardiſſimus,ut a natura coqua-
tur,& ſuperetur.Simplices etiā humores quam miſti benigniores morbos conc-
in 2.progn. ctant, & grauiores plures ſimul miſti,quam ſimplices. Quo Hippoc.in progno-
tex.4. ſticis dixit,ſi uero idem homo omnes uomit colores exitiale admodum eſt: Atq;
Gal.in libro de humoribus & in primo epidem.Vbi æque redundant bilioſi & pi
com.3. tuitoſi fieri morbos acutiſſimos & grauiſſimos,docuit.Humorum quoque quanti
tas moderata & pauca non pariet magnos morbos,quod natura facilius paucū,
quam multum alteret,& ſuperet.Ex humorum item commotione per corpus idē
dignoſci ſolet,quandoquidem humoribus ab intro foras motis, ſalutaris mor-
tex. 30. bus animaduertitur.Quod Hippoc.in 3.prognoſt.ita expreſſit.Securiſſimum ue-
ro eſt,ſi ædema,aut rubor quam maxime foras uertatur. Idem ſi ad ignobiles par
tes è uiſceribus transmittantur. Quod itidem de abſceſſibus in 2. libro ita do-
tex.67. cet. Abſceſſus autem, qui ad crura fiunt in pulmoniis uehementibus, ac
periculoſis, omnes vtiles ſunt. Ab humoribus quoque ignobiles partes uexari
idem comprehenditur,num morbo licet aliqua ipſarum partium pereat, non ob
id

Digitized by Google

id animal perpetuo moritur, ſiquidem multi, quibus crura uel manus fuere mutilata, ſuperſtites vixerũt. Idem & de lingua, naſo, oculis, auribus, genitalibus atque alijs partibus eſt dicendum. Ex quo febres intermittentes, quòd fiant humorib. putreſcentibus in paruis cappillaribus uenis à magnis remotiſſimis, debiles ſunt, ac plerumq; ſalutares, atq; quo morbi plus intermittunt eo benigniores exiſtunt, cuiuſmodi eſt quartana febris, quam ob id Hippoc in 6. epidem. ſecuriſſimam omnium fecit. Addimus quoque ijs, morbos ab alijs morbis concitatos ſępius in magis ſalutares mutari, ueluti ſunt exempli gratia, quæ ex continuis febribus, intermittentes euadunt, & à peſtilentibus malignisque quæ benigniores fiunt morbũ quoque ſimplicem fieri ex multiplici & conuulſioni, paraliſſi tremori, febrem cõtinuam aut intermittentem ſuperuenire ab Apoplexia, paraliſſim ſeu paraplegiã. Ab angina lethali colli, pectoriſque tumor apparens, atque ita de alijs multis. Ab ijs itaque omnibus morbi debiles. Naturaq; viribus infirmiores nobis innoteſcent. Nunc ad eos, qui natura viribus ſunt potentiores, dignoſcendos, deſcendimus.

De morbis natura potentioribus ex idea, magnitudine atque more cognoſcendis. *Cap. X.*

EX proprijs cuiuſque morbi ſymptomatis magnis uehemtenibus ue morbos grauiſſimos ac ſumme periculoſos comprehendimus. Cuiuſmodi in pleuriticis, dixiſſius eſſe magnum lateris dolorem, febrem acutã, tuſſim moleſtam, ſiccam. ſ. ſine ſputis, aut magna cum difficultate ęgrotos expuere, quod etiam prauum ſit ac reſpirationem admodum difficilem. His omnibus nobis magna inflammatio & perniciаlis indicatur. veluti ex febre continua acuta, & delirio perpetuo, ac uehementi, phrenitis grauiſſima. Cæterum, quoniam diximus, non tantum illa ſymptomata magna ſine uehementia intelligi, quę talia ſenſibus apparent, ſed, quæ à fortiſſimis, morbis atque cauſis promanant. Qua ratione in continuis febribus, calor exterius mitis & obſcurus, cum tamen ægroti interius urantur, magnum eſt ſymptoma, febris quippè malignæ ac pernicialis certum indicium. Has febres exterius mites ſeu obſcuras intus turbãtes Gręci typhodes appillant quippè quę naturam multitudine humorum grauatam ac ferè ſuffocatam, incendium foras traſmittere nequeuntem, ſignificent. Haſque vulgus Medicorum appellat, foris mites intus conturbantes; ſuntque eæ omnes admodum pernicioſæ. Delirium itidem uehemens aut obſcurum ſine ratione in his febribus magnæ malignitatis eſt indicium. de illo autor coacorum præſag. ait: Quæ feroces deſipientiæ in breui deſinunt in ferinam conuulſionem prænunciant. & de hoc quippè de obſcuro delirio autor prorrheticorum: Blandæ, tremulæ, obſcuræ deſipientiæ ualde phreniticæ. Virium enim languorem ſignificant. Quare accidentia ſimul cum morbo conſpecta, aut quod uehementia ſint, aut parua ſine tamen ratione morbum maximis uiribus aduerſus naturam falcitam prænonſtrant. de quibus in epidemijs Hippoc ſcribit: at cum febres ardentes inciperent, annunciabant, quibus exitium impenderet. Siquidem ſtatim ab initio febris acuta eos corripiebat, à qua parum ſuperrigebant, inſomnes erant, ſitibundi faſtidioſi. Dolor vehemens in pleuriticis morbi fortiſſimi eſt indicium. Paruus vero cum prius uehemens fuerit, abſq; ratione alleuatus, vel etiam omnino ſublatus, aut delirium, aut extingui facultatem

In libr. 3. tex. 11.

1. epid.

cultatem

cultatem ſentientem, aut materiam morbificam aliò cōuerſam. Morbum eodem modo natura potentiorem comprehendimus, ſi præter ſymptomata propria idē denotantia, alia quoque grauia ſimul illuxerint. Veluti in phrenitide, ſi præter acutam continuamque febrem atque delirium perpetuum, quę huius morbi ſigna propria Patognomonica Gręcis dicta, exiſtunt, dolor capitis acutiſſimus perpetuę uigiliæ, aut conuulſio aut tremor, aut partiū extremarū frigiditas aut aliud ex ijs unam appareat morbum magnis uiribus pręditum, naturę pręualentem comprehendimus. Ex ſuperuenientibus demum malis ſymptomatis, quæ morem ſignificare dictum eſt, morbos perniciales eadem ratione comprehendimus.

Quæ praua ſigna Hippoc. in 1. epidem. ita eſt complexus. Paulu lum in fronte & clauiculis exudabant, ſed nemo per totum corpus. Multum delirabant, timores mętitiæ, extremitates ſubfrigidæ, ut ſummi pedes magiſque manus. Acceſſiones diebus paribus, plurimi quarto die maxime laborabant, ſudores diutiſſime ſubfrigidi. Extremitates non iam ad calorem redibant, ſed liuidæ erant, & ſubfrigidę. Nec ſitiebant. Ad hæc erant urinæ his nigræ, tenues, paucę, & alui ſiſtebantur. Nec erupit è naribus ſanguis, ne his quidem, quibus hęc accidunt, ſed parum ſtillarunt. Neque recidiua ulli horum aduenit: Cæterum ad ſextum diem cum ſudore moriebantur. (com. 2. tex. 75.)

Hactenus multa ſymptomata praua in multis, qui morbis exitioſis laborabant, ab Hippocrate obſeruata, uidimus quę ſi morbis ſuperuenerint, aut poſtea in morbis appareant, prauum malignumque morbum, naturæ præualentem denotabunt. Sed, ut lector hic ſingula legere poſſit, ad hoc, ut ipſa morbis ſuperuenientia, ſeu poſtea apparentia recognoſcat, & ſciat morbum denotare abſque dubio lethalem, utile fore duximus, omnia hic à nobis adnumerari oportere. Hæc itaque ſunt, Vigilię aſſiduæ, profundus ſomnus ueternoſus delirium obliuio, dolor acutus. ęgrotos dolores non ſentire, ſurditas, aurium tinnitus, vertigo, oculis caliginem obuerſari, lachrymæ inuoluntariæ, oculos lucem effugere conuelli, aut alterum altero maiorem uideri, aut ſi candidum rubeum appareat, aut liuidas aut nigras uenulas habeat, aut ſordem circa oculos, aut ipſos ſublimes tumidos ut, uel cauos admodum uideri, aut ſqualentes & obſcuros, uel totius vultus color euariet, Tremores, conuulſiones, reſolutiones, palpitationes pręſertim cordis, anxietates, inquietudines, ſingultus, uiſcerum dolores fortes, extrema frigida difficulter recaleſcentia, liuida, lingua ſqualida exuſta, nigra, liuida, craſſa, cænoſa, ſine ſiti, aut ęgrotos ſiti ardere inextinguibili, cibos abhorrere, eos ſtomacho non continere ſed uomitu eos reijcere. Pulſus arteriarum prælanguidi, duri, inordinati, inęquales, intermittentes, deficientes. Reſpiratio, magna & rara, parua denſa, intermitens in ordinata, ſublimis, frigida, fætida & quæ pinnis quoque & pectore editur. Malæ excretiones, non alleuantes, indie decretorio. Sudores multi non alleuātes, pauci, aſſidui, non ex toto corpore ſed ex capite, fronte, clauiculis, frigidi. ſtillationes ſanguinis è naribus, nigræ craſſæ cū die decretorio, largæ itidem ſanguinis uacuationes non iuuantes: Vomitus bilioſi, flaui, uirides nigri fętidi, uirulenti, æruginoſi, nihil iuuantes, hypochondrium cum dolore tenſum, atque cum ipſo ictericus color in corpore atque ante diem ſeptimum ſi conſpiciatur exanthemata, parua, pauca, numero & magnitudine augeſcentia, liuida, nigra, intus recurrentia, atque ſine ratione euaneſcentia, copioſa, magna non ſubleuantia. Tumores quoque poſt aures, Gręci parotidas appellant, in inguine, in alijſque partibus, parui, non augeſcentes uel magni non uenientes ad ſuppurationem, omniumque maxime cito, nulla pregreſſa uacuatione, intus recurrentes atque euaneſcentes. Vrinę item aquoſæ, turbidæ non claeſcentes,

Digitized by Google

reſcentes, craſſæ, nigræ, cum ſuſpenſis nigris, albæ lucidæ in phreniticis, cum ſuſpenſo elato, liuidæ, ictericæ, non iuuantes, pingues oleoſæ, cum ſedimento farinæ craſſiori ſimili. Deiectiones immodicæ, liquidę fœtentes, quas colliquatiuas Medici appellant, pingues cruentæ nigræ, liuidæ, bilioſæ ſinceræ, mul à non minuentes febrem ſputa ſincera, bilioſa in tabidis & ſuppuratis, cruenta ex pulmonibus, liuida, nigra ęruginoſa, admodum uiſcida & magna difficultate educta, dolorem non ſedantia, atque penitus ſuppreſſa in uiſcerum internis inflammationibus, ad reſpiratoria inſtrumenta pertinentium. Hæcque itaque atque huiuſcemodi generis alia, poſt morbum conſpecta, (ni propter criſim futuram fiant, quod nobis ſigna perfectæ coctionis & alia ſigna ſalutaria indicabunt.) morbum natura potentiorem, ſummeque pernicioſum, nobis præmonſtrabunt.

De morbis natura potentioribus ab ipſorum cauſis cognoſcendis. *Cap. XI.*

NVnc eoſdem morbos natura potentiores, ab ipſorum cauſis indagemus, atque ab externis exordiamur. Quarum primo occurret conſideranda quæ ex uario aeris ambientis ſtatu, à uarijs cum annorum conſtitutionibus, tum temporibus morbos magnos nobis indicare poteſt. Itaque aer à ſuo conſueto temperamento ad calidum maxime mutatus, quaque d u talis præualuerit, maximos morbos animalibus inuehit. Etenim immodica ipſius caliditas, plurimum natiui caloris in corporibus reſoluens, corpora cum in magnos morbos, (magno quidem à ſuo ſtatu naturali facto receſſu) delabi, tum ualde languida, & debilia, reddi, eſt cauſa à qua ſanè immoderata caliditate quandoque peſtilentiam grauem concitatam fuiſſe, Gal. in primo de differ. feb. hiſce verbis tradidit. dixit enim: Contingit autem quandoque pręcedere ambientis aeris caliditatem immodicam, quemadmodum in ea peſtilentia, quæ Athenienſes inuaſit, ut Tucidides inquit: Sed in tugurijs ſuffocantibus æſtatis tempore habitantium corpora corruptione laborabant & in 3. Epidemiorum: Aeſtatem Eteſijs ventis carentem (qui ſunt ſeptentrionales frigidi,) admodum morboſam eſſe ſtatuit. Ex quo Hippoc. in Epidemijs peſtilentem conſtitutionem deſcribens, ait: Aeſtas ſerena erat & calida, magni erant æſtus. com. 3. tex. 71.
Ex calore itaque airis immodico corpora patiuntur inſignes corruptiones, & reſolutiones, cerebrumque ipſum inſignes noxas à calore patitur. Caput enim incalefactum à toto corpore humorum redundantiam trahit, præſertimq; bilioſos, qui tali tempore cum multi tum tenuiſſimi ac acutiſſimi abundant. Facillime que ex uniuerſo corpore ad caput rapiuntur. quibus cerebrum in morbos ſymptomataque pernicioſa incurrit. Qualia Hippoc. in 3. Epidem. meminit. Vbi uero caliditati aeris etiam humiditas coniungitur, nihil corporibus morboſius. peſſimumque aeris temperamentum eſſe atque peſtiferum. Gal. in lib. 1. de temperatis ita expreſſit: Omnium aeris ambientię temperamentorum, peſſimum id eſſe, Cap. 4.
quod humidū eſt & calidum. Quod & paulo poſt ita confirmauit, dicens; Verum hic minus, utpotè uno tantum, e quatuor temporibus mutato malum fuit, quod ſi duo triave ſint mutata, aut etiam totus annus calidus humiduſq; fuerit, neceſſe eſt, ma-

Digitized by Google

eſt,magna peſtilentia ſuccedat. Cuiuſmodi in tertio Epidem. ideſt graſſantium publici morborum,narrat. Quid mirum. Cum humiditas in aere corpora redundare quamplurimis humiditatibus faciat,quæ facile,inſigniterque a calore computreſcunt. Siccitas uero humiditate minus eſt mala, quæ etſi acutiſſimos pariat, tamen humiditate ortis,ſunt ſalubriores, & minus mortiferi, teſte Hippocrate in libro tertio aphoriſmorum. Ex præimmoderata etiam aeris frigiditate, ſic nonnullę partes corporis læduntur, ut extincto exinde calore, emoriantur. Quę mala in uariis annorum obſeruationibus, quas medici conſtitutiones appellant, ſæpius apparent. Hæque conſtitutiones aut a multis anni temporibus, aut ab omnibus ad vnum idemque conſpirantibus temperamentum procedunt. Hippocrat. in libris Epidem. quatuor annorum conſtitutiones deſcripſit, quarum prima fuit auſtrina humida,ſecunda & tertia borealis, atque quarta calida, & humida, quæ pernicioſos ac peſtilentes morbos mortalibus intulerunt. Quippè auſtrinæ prima phtyſes, parotides, carbunculos, ardentes febres peſtilentes, & boreales, ophtalmias, dyſenterias, teneſmos, lienterias, diarrhæas bilioſas, febres ardentes, ſemitertianas, eraticas,malignas; phrenitides, & alios, & quarta auſtrina calida, & humida ſine uentis, pluuioſa, ſacros ignes citò undique depaſcentes, oris ulcera, aphtas. Græcis dicta,atque pudendorum. Febres ardentes, phrenitides, lippitudines, tabes multas,internas inflammationes tubercula in pudendis,carbunculas, abſceſſus ad ſuppurationem, quę erat potius corruptio, uenientes, ex qua caro, oſſa,nec uique integri decidebantt multis item ex maligna fluxione totum brachium, ut narrat Hippocrates, uel totus cubitus, vel femur, vel tibiæ, vel pedes omni carne nudabantur. Ex inconſtantibus etiam anni temporibus inconſtantes

In 3.aph.8 morbos ac mali iudicii fieri Hippocrat. docuit. Ex propriis item temporum anni temperamentis idem comprehendi nobis indicauit, ita dicens. Autumno

4.aph.9. morbi acutiſſimi atque exitiales magna ex parte ver vero ſaluberrimum,& minime exitiale, & Autumnus tabidis malus. Ab ijſdem quoque anni tempori-

aph.10. bus non ſeruantibus proprium temperamentum, morbi magni ac perniciales fieri obſeruantur. Anno MDLXXXVI Baſſani, & prope ipſum longus in Villa Nouarum nuncupata pleuritides peſtilētes cōtagioſæ,epidemicæ graſſatę ſunt, quę quarta uel ad plus ſeptima interimebant. Hoc itidem anno, quo hęc ſcripta reuideo Venetijs & in alijs multis Italiæ locis complures ab epidemicis febribus ſemitertianis ardentibus peſtilentibus cum morbillis malignis moriuntur. Hocque genus morbi non in pauperum corpora ex proſſima annona exiccata, ſed diuitum,quæ multis cibis ſe impleuerunt,ſeuit. A mala quoque uictus ratione diu ſeruata morbi magni,ac pernicioſi, excitantur. In grauiſſimos morbos ij incurrunt,qui crapulis atque ebrietatibus indulgent,quando ex multo cum cibo tum potu calore corporum fere ſuffocato inſignes putredines fiant. Quo Gal.in libro de cauſ.morb.affirmauit,immodicum cibum & potum corpora refrigerare, frigidoſque & fortiſſimos morbos facere.Ex potatione Silenum,Charionem,Nicodemum,adoleſcentem Mælibæi in peſtilentes incidiſſe febres Hippoc.in epid. meminit. Cibos vero praui ſucci, ac potus pernicioſos morbos facere Medicorum neminem latet.Gal.in lib. de ſuccorum bonit.& uitio.peſtem ſæpius annonam ſecutam fuiſſe ſcriptum reliquit. Copia itaque ciborum immodica uel etiam boni ſucci,& longe plus praui concitari magnos ac pernicioſos morbos, omnes perſpectum habet Cæterum corpora nedum ipſorum ciborum copia in

cap.7. pernicioſos morbos delabuntur,ſed qui netiam inopia Gal.in libro 8.meth.med

ſcribit,

Digitized by Google

ſcribit,complures in ſyncopes faſtidioſiſſimas atq; hecticas febres ex ieiunio in-
cidiſſe & in lib.5.de loc.affectis Grammaticum quendam præ inedia ſæpius con
uulſum uidiſſe,dixit. Ex immoderato uini potu homines in ſumme pernicioſos
morbos delabi. Hippoc in aphoriſmis ita expreſſit.Si ebrius quiſpiam repente ob
mutuerit,conuulſus moritur,niſi febre corripiatur,aut ubi ad horam peruenerit, in 5.aph.5.
qua ſoluuntur crapulę, uocem recuperet. Vſum item aquarum paluſtrium iecur
atque lienem durum ac ſcirrhoſum reddere exindeque hydropes,febreſque
malignas, ueluti corruptarum, fœtidarum morbos peſtilentes facere experien-
tia docet & ratio nobis ſuadet. hæc enim humores noſtri corporis ad ſuſcipien-
dam excellentem putredinem faciunt opportunos,illæ ſua craſſitiæ,obſtruendo,
viſcera debilitant,quę uarijs propterea excrementis qualitate prauis abundant,
à quibus prædicti affectus conſitantur. Alexandriæ in Aegypto habitatores quo-
tannis autumno aquis ad cibum corruptis utentes in peſtilentes febres excitialiſſi
mas,quibus epidemice complures interimuntur, de quare nos in libris noſtris
de Medic.Aegyptiorum,editis accuratius ſcripſimus. Ex ſomno item diuturno
atque immoderato homines redduntur,uertiginoſi,veternoſi, obliuioſi epileptu-
ci,paralitici ac uel etiam apoplectici. Qui omnes ſunt affectus perniciales. Non
rarò etiam phtyſici, auctis ſcilicet ex capite ad pulmones deſtillationibus.Non
minus & ab immodicis vigilijs,phrenitides fiunt, amentiæ, conuulſiones atque
alij prauiſſimi affectus. De quibus nos ſatis in opere de præuidendis morbis ſcri-
pſimus. Ab immoderatis etiam exercitationibus corpora plethorica non rarò in
inſanabiles affectus incurrunt. Non pauci ex ijs rupto uaſe aliquo cum pulmoni-
bus aut thorace ſanguis profunditur, quo ad phtyſim uia fit. Alij in febres,atque
in uiſcerum internorum inflammationes incidunt, ex nimio moto accenſis & pu
trefactis humoribus, atque moti ad uiſcera. Non minus paſſiones uehementes
animi poſſunt,ad concitandos magnos morbos. Ex ira multos in acutiſſimas fe-
bres deueniſſe Gal.in lib.6. de ſanit.tuenda, meminit. Ab ipſa tamen ſubitò ne-
minem mori in lib 2.de ſympt.cauſ.teſtatum reliquit. Quod ab ingenti gaudio,
atque timore quibusdam contigiſſe, plures obſeruarunt. Timor metuſque ma-
gnus ſæpe quoſdam interemit. Ex hoc complures febres acutæ & lethales inua-
dunt quibus omnes ferè moriuntur. Ab vſu ueneris cum immoderato,tum ab ab-
ſtinentia hominibus grauiſſimus ſæpe morbos contingere in lib 6.de loc. affectis
docuit. Perpetuum tremorem quoſdam incurriſſe ex immodica uenere in lib.3.
Epid.poſteritati tradidit. Idem interceptis naturalibus conſuetiſque vacuationi
bus fit.ex fæcibus retentis & exiccatis ſępe in ileon incidunt. A ſuppreſſis cum com.1.in
menſtruis tum hamorrhoidibus morbi grauiſſimi ſolent concitari,ijſdemque im tex.2.
moderatius fluentibus. Quod Hippoc. in aphoriſmis meminit, dicens: ſi men-
ſtrua plura fiant accidunt morbi, etſi non fiant ex utero morbi contingunt. &
Gal.in commanto: Quodcunque autem horum fuerit, neceſſe eſt proceſſu tem-
poris etipſum uterum pati aut ſimilem inflammationi diſpoſitionem, aut eryſi-
pelati aut duro tumori,aut cancro,quibus denuo totum compatitur corpus. De
hæmorrhoidibus Hippoc.in lib.6.aphoriſmorum: A diuturnis ſanato hęmorrhoi
dibus.ſi una non ſeruatur periculum eſt,aquam intercutem, uel talem aduenire. Aph.12.
& Gal.in 4.de pręſag. ex pulſib. ex ijs immodice tum fluentibus tum retentis a-
quam inter cutem fieri docuit.& in lib de uenę ſectione aduerſ.Eraſis.ab hæmor- cap.9.
rhoidibus ſuppreſſis nonnullos melancholicos amentes factos, obſeruaſſe ſcri-
pſit,alios pleuriticos & alios hydropicos. Vrina ſuppreſſa breui hominem per-
dit,quem longo tempore conſumit,dixi immoderatiuſque fluens, uti in diabete.

At de

Digitized by Google

At de cognoſcendis morbis natura potentioribus à cauſis externis hæc nobis ſufficiant. Nunc eoſdem ab internis cauſis perſcrutemur. ab ætatibuſque exordiamur.quæ & ipſæ ad morbos natura potentiores cognoſcendos non parum faciunt. Pueri frequenter ab auſtrina conſtitutione pluuioſa in uariolas atq; mor-
In 3. aph. billos malignos incidunt. Quo malo MDLXXXXIII. Venetijs Epidemice graſ-
29. ſante compluresinterierunt. In Iuuenibus ait Hippoc. ſanguinis expuitiones, tabes, febres acutas fieri tabes uero ab anno decimo octauo vſque ad trigeſimum
aph. 9. quintum ſolent concitari. Poſt iuuentutem hoc fieri quoque dixit: quippe aſthmata, morbos laterales pulmonias. phrenitides lethargos, alui profluuia chole
aph. 31. ras, dyſenterias. Senectus maximos quoque morbos affert. Quos meminit, Hippocrates in hunc modum ſenibus ſpirandi difficultates, vrinæ ſtillicidia, uertigines apoplexiæ, hydropes, tuſſes; & aliæ quę omnia in hac ætate omnino ſunt le-
aph. 39. thalia. Nam ut dicit Hippoc. in lib. 7. aphoriſm Senes iuuenibus magna ex parte ęgrotant minus, qui uero morbi ipſis accidunt longi maxima ex parte comitan-
aph. 40. tur ad mortem: & poſtea. Raucedines & grauedines in ualde ſenibus concoctionem non admittunt. & Gal. in commento ait: Neque enim hi ſoli morbi ſenes comitantur ad mortem, ſed nephritis ideſt paſſio renum, podagra, morbus articularis coxendi cum dolores, & quę laxiori inteſtino ac ſpleni, frigidæ inſunt diſpoſitiones. & pręterea crebi anhelitus (quos Græci aſthmata uocant) tuſſes dorſi curuationes, reucruationes & obliquationes, demum quæcunque alia morborū genera ex frigidis humoribus ortum habēt, quę in quibuſdam iuuenibus nedum
ahp. 57. in ſenibus difficulter coquantur, & in ſexto libro: Apoplexię autem fiunt maxime à quadrageſimo anno vſque ad ſexageſimum. Ex habitu quoque corporum non naturali graues morbi comprehenduntur. Obæſos ac pinguiores, quod hæc corpora minus habeant caloris innati, magnis tentari morbis quibus etiam ob calorem prælanguidum ſeu debilem plerique moriuntur. De his Hippoc. in lib. 2.
aph. 44. aphoriſm. ita habet: Qui natura admodum craſſi ſunt, citius intereunt, quam qui graciles. Corpora itidem calidioris & humidioris temperamenti, febribus, ſinochis, malignis, atque internis uiſcerum inflemmationibus ſunt obnoxia. ueluti calida & ſicca in ardentes febres acutiſſimaſque inflamationes incurere ſolent. In hiſce corporibus morbi omnes frigidi, admodum graues exiſtant ueluti in corporibus frigidis, calidi, hocque fit ex magno ad ipſorum temperamentum, receſſu
in 2. aph. & hoc eſt, quod Hippoc. dixit, in morbis minus periclitari, quorum naturę aut
34. ætati, aut habitui, aut tempori magis congruit, morbus quam quibus ſecundum nihil iſtorum congruit. Cœterum etſi hoc uerum ſit, ex eo quod magnus receſſus, qui perpetuo ſunt difficiles ut à naturæ ad ſolitum ſtatum reſtituantur, in ijs corporibus factus denotetur; tamen uerum quoque non minus erit, eos, qui ad graues aliquos morbos inclinationem habuerint, ſi ipſis capiantur, peſſime, ſe habe-
cō. 1. tex. 18. re, difficulterque ijs morbis reſiſtere. De his Hippoc in 1. Epidemiorum ait: Et maxime moriebantur, quibus natura uergebat ad phtyſim. Calidioris etiam temperamenti homines deſtillationibus calidis acribus à capite in pulmones, ſunt
in 1. epid. obnoxij. Quod Hippoc. quoque dixit. Qui calidiore erant temperamento, illos
Cō. 2. tex. in primis laboraſſe ex deſtillationibus capitis. Atque hinc etiam fit, quod qui
19. calido ſiccoque capite ſunt facile in phrenitim incidunt. Humorum etiam copia ſeu multitudo graues morbos parit, qui in corporib. debilib. exitiales eſſe ſolent, omniumque maxime, ſi ea multitudo fuerit humorum crudorum & craſſorum. Ex his itaque morbi acuti concitati ni fuerint uires robuſtiſſimæ, erunt planè lethales. Natura enim robuſta longo tempore eos concoquet & ſuperabit. Ex quo,

de fri-

Digitized by Google

de frigidis ſudoribus in continuis febribus apparentibus (quod ſignificent teſte Galeno crudorum humorum multitudinem, qui non niſi longo tempore poteſt a robuſta natura uinci) Hippoc in quarto aphoriſm. ſcribens, ita habet. Sudores cap 3 7.
frigidi cum acuta febre mortem, cum mitiori longitudinem ſignificant, a uehementia enim morbi uires, etſi etiam uilidę ſint, collabuntur. Idem præſagit calidorum non minus humorum copia. Neque etiam ſanguinis copia eſt ſalutaris (quanquam cæteris humoribus ſit benignior) quando ex ea maxime inflam mationes fiant, veluti ſunt anguinę, pleuritides atque aliæ, ut Galen. in lib. de cap. 1.
uenæ ſect. aduer. Eraſiſt. meminit. Idemque & ex bilis multitudine erit æſtimandum. Pernicioſi item ſunt morbi, qui fiunt, ubi in corporibus æque exuperant craſſi uiſcidi crudi, & tenues calidi, ut docuit in primo li. Epidem. Humorũ etiam inopia ſeu defectu morbi magni ac difficiles fiunt, uti ſunt, tabes, ſingultus, conuulſiones, & alia huiuſmodi, de quibus Hippocrat. in quinto libro aphoriſmorum. Vbi ſanguis plurimus fluxerit, ſingultus aut conuulſio ſuperueniens, malum & a ſuperflua purgationem eodem modo ſingultum atque aph. 3. aph. 4.
conuulſionem ſuperueniente malum ſignificare tradidit. Ex particularibus quoque humoribus morbi magni, & graues compræhenduntur. Ex quo in 6. ap. 53.
dixit Hippoc. at. deſipientias, quę cum riſu fiunt eſſe ſecuriores, & quæ cum ſtudio pericu'oſiores. Quod illæ ex ſanguine, hæ a bile exuſta oriantur, a quo humore phrenitides ac pleuritides concitatæ lethales creduntur. Hæ ſputa æruginoſa, & nigra habent, illa uirulentos ſeu æruginoſos uomitus. Quę omnia eſſe lethalia ſigna Hippocrat. & Galenos in multis locis docuerunt. Sanguis item a pulmonibus æroſo, aut fracto uaſe aliquo ſi extuſſiatur, lethalis morbi erit pręſagium, atque hoc quod dixit Hippocrat. ſan in 2. li. aph.
guis quidem ſupra qualeſcunque fuerit, malum. Gal. itidem ſcribit, omnes 15.
qui a ſanguinis ſputo per tuſſim purulenta reddiderunt, tabidos ſeu phtyſicos obijſſe. Plurimam quoque bilem ſiue febre ex pulmonibus tuſſi reiectam in 4. de lo.
exitialis affectus nobis eſſe indicio ſcriptum reliquit. Tres ibi narrat fuiſſe, qui affect. ca. 8.
cum plurimum flauę bilis expuere tuſſi cæperint, quin tabidi morirentur, nullo modo effugere potuiſſe. Omnium humorum atrabilis (quod maximæ naturę humanæ ſit inimica, difficillimaque, & tardiſſima, ut concoquatur, & ſuperetur) morbos exitiales parit. Huius ſucci copia ſi ad benignum, uel reduci debeat, uel conſumi, uel excerni prævalida facultate eſt opus. in 4. ap. 23.
Qua debili exiſtente caſus eſt pernicialis, quod nobis Hippocrat. hoc aphoriſmo expreſſit, dicens. Quibuſcunque ex morbis acutis aut diuturnis, uel ex vulneribus ſiue quouis alio modo extenuatis nigrabilis ſiue vti ſanguis niger deſuper exierit, poſtridie moriuntur. Pituitoſos quoque crudos humores difficillimos concitare morbos quotidie praxim facientes obſeruant. Cuiuſmodi ſunt tenebricoſæ uertigines epilepſiæ, paraliſes apoplaxiæ, conuulſione, & alij huiuſmodi. Malignum etiam humorum putredinem pernicioſos morbos facere Galen. in libro quarto aphoriſmo, ſcriptum reliquit, etenim humores excellenter putrefacti qualitatem prauam in aph. 47.
acquirunt, quæ noſtris corporib is eſt uenenum. Quod Galen. in peſte infectis, & in quibuſdam etiam mulieribus ex corrupto ſemine morbis, ac ſymptomatis pernicioſis uexatis, ſe uidiſſe at cognouiſſe in libro ſeſto de loc. affect ſcribit. De his Hippocrat. in primo Epidemio. dixit: cõ. 2. te. 54.
Phreniticis conuulſiones, & uirulenta uomunt, & ex his quidem ſubito moriuntur, & in libro tertio. Phreniticus primo die vomuit virulenta, &

C multa

multa & tenuia.ea Galen. in commento: Nam ſi phreniticus primo die uomuit
virulenta, quod febribus adurentibus ferè eſt conſequens. Itaque ut ueneno epo
to lethali quidam poſtridie uel tertio die moriuntur, qualitate eius non copia
mortem afferente. His addimus humores habentes aptitudinem ad uehementer
putreſcendum, ex Galeno in tertio Epidem. exitiales morbos peſtemque conci-
tare. Qualibus corpora in quarta conſtitutione peſtilenti, quam in lib. tertio Epi
dem. Hippoc. deſcripſit ſcatuiſſe Galen. meminit. Humores itidem aut ſuapte
natura, aut ob inſignem putredinem tenuiſſimi atque ad motum præcipites red
diti ſępius nobile aliquod uiſcus occupantes morbos lethales faciunt. Quo
Hippoc. continuò, ne ſcilicet præcipites ad aliquod uiſcus ferantur, purgandas
in aphoriſmis præcepit. In libro quoque de natura humana dixit, parte aliqua
principe noſtri corporis laborante totum corpus ægrotare, morboſque fieri gra-
uiſſimos, & Galen. in lib. de conſtit. art Medicę, ſcribit, prauos humores in mor-
cap. 18. bis acutis, ſi in principem partem ferantur, extremum periculum ęgrotis face-
re. Ex quo optimum eſt in morbis humores à uiſceribus ad exteriora conuer-
in 6. aph. 25 ti, peſſimum eb exterioribus & ignobilibus ad uiſcera. Qua ratione Hippocr.
dixit: Eryſipelas ab exterioribus uerti ad interiora, non eſt bonum. Hinc con-
ſtat morbos cerebrum ſtomachum, iecur, cor, pulmones, diaphragma, atque a-
liàs internas partes præcipuas conflictantes eſſe grauiſſimas. atque difficillimos.
A mutatione etiam morborum, idem comprehendemus quippe in peiores quę
fit, in ipſis magnitudinem & periculum argumentari, uti cum febres intermit-
tentes in continuas mutantur atque hæ in malignas ac peſtilentes. Simplices
etiam fieri compoſitas, phlegmonemque adiungi, malum eſt. Ardentibus i-
tem febribus hecticas ſuccedere maraſmodes. Phreniticis ueternum, conuul-
ſiones, paraliſi, & epylepſiæ apoplexiam, tonſillarum inflammationi anginam,
pleuritidi peripneumoniam, empyema phtyſim, hepatis, & lienis tumori-
bus hydropem, & alia huiuſmodi in peius fiat mutatio, atque hæc ſunt, quæ
morbos magnos naturaque potentiores nobis pręmonſtrabunt, atque hic no-
ſtræ methodi, qua cum naturam viribus morbo potentiorem, & debilio-
rem, tum morbum natura ipſa potentiorem, & debiliorem cognoſcimus, fi-
nis eſto.

De futuri morborum ſtatus ſeu vigoris cognitione ad prædicendi rationem. Cap. XII.

DIximus neceſſariam eſſe futuri ſtatus pręcognitionem ad naturę &
morbi uictoriam nobis innoteſcendam. De qua Gal. in lib. 3. de
cap. 5. Criſibus ita habet: Et quidem ſine horum trium exacta dignotio-
ne, nihil de ſalute inueſtigari contingit, non magis quam hoc, nun-
quid aliquis portando oneri ſufficiat, ſciri poteſt, hominis robore,
oneris magnitudine & uia longitudine antea non perſpecta. Nam ægri uires por-
tanti onus, morbus uero oneri, tempus autem quod uſq; ad ſtatum extenditur,
longitudini uiæ reſpondet. Quo pacto igitur de ęgrotāte ſciri poteſt, nūquid ſuffi
ciat, ſi nulla ſtatus pręcognitio habeatur? Ex omnibus itaq; ratio cogit, nil tam ſtu-
dioſe eſſe dicendū, quàm futuri ſtatus pręcognitionem. Quandoquidem natura

mor-

Digitized by Google

morboque ęque uiribus conſtantibus, ubi cito ſtatum ſeu uigorem morbi futurum coniecerimus, naturę uictoriam, & ſalutem ægrotis prędicemus. Cōtrà, morbo longius, ad ſtatum ut ueniat, retardaturo, morbi uictoria, atque exitium plerumque futurum nobis præmonſtrabitur. Itaque de hoc morbi tempore, quod neceſſario ad prognoſtici notitiam concurrit, nunc agemus, nonnullis de morborum temporibus in memoriam primum reuocatis, & num ægrotantes ſanaturi omnia, aut quędam tantum morbi tempora tranſeant, neque minus morituri quo morbi tempore intereāt. Morborum autem tempora nihil aliud eſſe Medici dicunt, quam mutationes, quæ in toto morbi tempore quippè a principio ad finem uſque obſeruantur. Haſque ętates etiam morborum appellant, quod perinde ac ætates animalium uitam; ita eam totius morbi tempus in tempora ſeu in partes diuidunt. Quæ quatuor exiſtunt, prout tot mutationes in toto morbi tempore a principio ſcilicet ad finem uſque ſpectantur, quippe principium, augmentum ſtatus atque declinatio. Quæ omnia quatuor tēpora quilibet ſalutaris morbus habet, ut Gal. in 3. de criſibus, & in libro de totius morbi temporibus docuit. Morbi exitiales ſæpe, prius ægros perdunt, ſiue interimunt quam nedum omnia at duo tantum prima tempora abſoluunt, quando eorum, qui moriuntur, quidam in principio, quidam in augmento quidam in ipſo ſtatu ſeu uigore decedant. Quandoque enim morbi uſque adeo ſunt uehementes ac pernicioſi, ut ſtatim in principio uel tardius in augmento homines interimant, de quibus Hippocr. in 1. Epidem. ait: ſtatim enim continua eſt, quibus incipiens floreſcit ut uiget, & in 1. aphoriſm. Vbi quidem peracutus eſt morbus ſtatim extremos habet labores. Hęc eadem ratione natura aliquando uſque adeo eſt debilis, ut nedum totum morbum concoquere queat, ſed quinimo uix incepta concoctione morbo ſuccumbat. Habent itaque ſalutares morbi quatuor tempora, & lethales, unum aut duo aut tria, quando ægroti, ut poſtea accuratius oſtendamus, aut in principio, aut in augmento, aut in ſtatu moriantur. Hæc uero tempora ex Galeno in lib. de totius morbi temporibus a nullo alio deprehendūtur, ac cognoſcuntur, quam a cruditatis & coctionis ſignis in excrementis conſpectis ac obſeruatis. Non defuere tamen Medici alioquin doctiſſimi, qui præter hæc tempora a coctione ſeu tranſmutatione materię cognita, alia ab eſſentia morbi, aliaque a ſymptomatibus deprompta faciant. Etenim inflāmationis cutis partem occupantis principiū faciunt, quoad humor ad partē inflammatā confluit, & decumbit, eoque partim fluxo partim fluente augmentum, ſeu aſcenſum totoque humore affluxo quoad coquatur, ſtatum ſeu uigorem. Atque demum ipſo concocto, cum etiam reſoluitur declinationem. Ex quo ſymptomatum, & materiæ tranſmutandam tempora a temporibus morbi maxime differre atque diſtingui affirmant. Veluti in pectoris, pulmonumque inflammationibus tempora morbi, & ſymptomatum ſimul procedere, minimeque cum iis temporibus, quæ a coctione, & cruditate excerementorū attenduntur, obſeruamus. Vigere enim ſæpius illa dicunt, nulla in humorib. coctione apparente. Quod tēpus principium ex materiæ tranſmutatione eſſe ſtatuunt. Quo morbus tunc erit in uigore ſeu ſtatu, & natura ſeu materia ipſa, ut concoquatur, in principio. Quod confirmant ex Gal. in 1. de uict. rat. in acutis, ſcribente Hippoc. dicente. Si dolor fuerit aſſiduus qui fomētis minime cedat, & ſputum etiam non procedat ſed lenteſcat citra coctionem, & ptiſſana offeratur, interficitur ęgrotus, ſtatum intelligere uoluiſſe inflammationis in quo non debeamus ægrotos nutrire, uigentiſque inflammationis ſigna eſſe dolorem aſſiduum, qui fomentis minime cedit, atque ubi

cō. 3 tex. 10

cap. 3.

ægri quicquam non expuunt, cum tamen hoc tempore ad materiæ coctionem comparatum principium ſit. Amplius vbi morbus & ſymptomata vigent, coctionis principium eſſe dicunt, atque ipſis declinare incipientibus augmentum
n com.62. eſſe. Quod vel ipſis fuit perſuaſum, primum ex Galeno, qui in libro tertio, de vict. rat. in acut. dixit; Morbi vigorem interdum cum ipſa coctione exiſtere ex quo plerumque morbi vigorem abſque coctione obſeruari colligunt, & poſtea cum ſcripſerit. Nam ſępius affectio ipſa, qua laborant, mitior quidem exiſtit, ſed ſym-
com.59. ptomata augentur, & in ſecundo aphoriſmorum: Diſpoſitio ſiquidem ex qua hi generantur, quam & morbum nominamus, non omnino dum morbus conſiſtit, eſt fortior. Quod etiam confirmant ij dicentes in vigore coctionis morbum aliquantum declinaſſe, cum humores concocti ac ſuperati minus naturę moleſti, quam antea ſint. Non ſemper igitur à coctione ſola tempora morborum perquirenda dicimus, at à ſymptomatibus & à morbi etiam, vti alijs viſum eſt, eſſentia:
Cap.29. Quam rem Gal. meminiſſe viſus eſt in primo lib. de Criſibus, cum de cognoſcendis morborum temporibus ex acceſſionibus ſymptomatiſque locutus, dixerit: Ipſorum augmentum iudicari non modo ex acceſſionibus ſolitum tempus anticipantibus, longioribus & grauioribus, verum etiam à proprijs morborum ſymptomatis, quæ idem morborum notant, atque à ſuperuenientibus non minus; multis aſſiduis, validis ac malignis. Hęc vero ita habet; Ex ſuperuenientibus vero ſymptomatibus, ſi multa, ſi diuturna & valida atque maligna extiterint. Quæ ſymptomata multa, diuturna, valida, atque maligna ſæpius in morbis exitialibus obſeruantur citra vllam humorum coctionem. A quibus tempora morbi differre à temporibus naturæ concoquentis (quam Medici tempora materiæ uocant) cuique liquido conſtabit. Itaque diuidimus tempora morborum, quibus vtemur ad prognoſim, in ea, quæ ad morborum ſymptomata, & in ea, quæ ad naturam concoquentem, ſeu ad coctionem & cruditatem, (quæ ob id tempora naturæ concoquentis appellauimus) referuntur. Morbi ſalutares omnia cum morbi tum naturę tempora uerè pertranſeunt. Quod in exitioſis non fit. Horum namque nullus eſt, qui ſtatum percurrat, & ad declinationem perueniat: Horum alij (ut dictum eſt in principio) alij in augmento ac alij in vigore ſeu ſtatu moriuntur. Differunt uero augmenti, ſtatuſque tempora in ſanandis, &
Cap.8. moribundis obſeruata. Illorum enim augmentum, ut docet Galen. in primo libro, de Criſibus incipiente humorum coctione, fit & ſtatus ſeu uigor perfecta apparente, lethalium uero morborum augmentum & ſtatus ſignis cruditatis ac
Cap.6. lethalibus innoteſcit. Quod Galen in libro de totius morbi temporibus ita expreſſit, dicens: Siquidem initium ſimiliter in morbi generatione conſtituitur, aſcenſus non in coquendo, ſicut in ijs, qui ſuperſtites futuri ſunt, ſed in cruditate, lethalibuſque ſignis conſiſtit. Itaque ſæpe contingit multa ob id tempora diuerſa in ægrotis eodem tempore obſeruemus, quorum alia principium, alia ſummum vigorem, atque alia declinationem demonſtrant. Vti pleuritici, qui nihil expuentes, ſeu quicquam cum expuere nondum cæperint, moriuntur, quod ad morbum & ſymptomata ipſum conſequentia pertinet, in augmento aut uigore exiſtunt, atque ad naturam nihil concoquentem, ſiue ad materiam, quæ omnino eſt cruda, in principio. Verum Medici diſtinguęre debebunt, non illa tempora a ſolius ſimplicis morbi vel multorum ſimul com-
In eod. li. c. 8. plicatorum ratione fiant. Quod Galen. ita meminit. Nam vno, eodemque tempore duobus tribusue morbis homo infeſtari poteſt, quorum alius iam inclinat, alius principij tempus adhuc uel augmenti primordia occupat.

occupat.Itaque morbi principium ex ſymptomatum ratione,tempus eſt,in quo
ægroti parum ab ijs conflictantur, & ex natura concoquente,in quo nulla in hu
moribus apparet concoctio, & dum acceſſiones, ſymptomataque anticipant,
augentur,& diutius ægrotos affligunt,augmentum ſignificatur. Idemque, quod
ad naturæ tempora ſpectat,augmentum dicetur,quum humores concoqui mani
feſte cæperint. Sicuti illis perfecte concoctis morbum in uigore eſſe dicimus,
atque etiam in quo acceſſiones ſymptomataque conſiſtunt.Quibus quidem a-
liquo modo declinantibus,atque humoribus,& concoctis.& aliqua ex parte re
ſolutis,morbum declinare ſcimus.Sed quæ de uigore ſeu ſtatu morbi,diximus,
forte dubia uidebuntur,cum Hipp.Galenus quæ de hoc ipſo tempore locuti ſi-
bipſis omnino conſtare non uideantur. Etenim modo dicunt,vigorem ſeu ſtatũ Gal in 2.a-
eſſe partem totius morbi uehementiſſimam,& in primo aphoriſm. Gal.dixit,ui phc.3.
gorem nihil aliud eſſe,quam morbi quantum ad caſus attinet,maximum, & in in 1.de cri
2.libro,ut nuperrime diximus,circa ſtatum omnia eſſe fortiora:& in lib.de tot. ſib.capi.8.
morb.temporib.docet,ſtatum ſiue vigorem inflammationis eſſe,& dici,quando in aph.7.
pars inflammata maximis doloribus cruciatur,febriſque uehementius ſolito af cap.3.
fligit. Ex oppoſito alij negant uigorem eſſe moleſtum ac turbantem, at potius
tunc temporis ęgrotos melius quieſcere, neque febrem, neque ſymptomata,
neq; acceſſiones auctas uideri,ſed hęc omnia æqualia eſſe,& conſiſtere. Quo,
ægroti minus quàm cum augmento turbantur & conflictentur.Neque immeri-
to,cum Hippoc.in 2.aphoriſm.dixerit: Dum pus fit dolores ac febres accidunt Aph.47.
magis quam iam confecto.Nemo tamen negat in uigore ipſum pus factum eſſe
ueluti in febribus, humores planè concoctos in ſtatu apparere, obſeruamus.
Quod forte etiam Gal.intellexit,cum hæc ſcripſerit. Diſpoſitio ſiquidem ex qua in 2 apho.
hi generantur quam,& morbum nominamus,non omnino dum morbus conſi- com.29.
ſtit,eſt fortior.Verum in his,qui ſaluari debent multo melior,qua in morbi prin
cipio,& in 3.lib.Sicuti ipſas diſpoſitiones in quibus hęc fiunt, ubi morbi conſi-
ſtunt,neceſſe eſt eſſe meliores in his,qui debent ſanitati reſtitui.Nemo etiã non cap.5.
fatetur criſim bonam fieri in ſtatu ueluti Gal.in lib.3.de criſibus affirmauit. An-
tequam uero ipſa fiat,neceſſe eſt uehemenres,turbationes, & agitationes fieri,
non minuſque grauia ſymptomata, critica uocata criſim illam prænunciantia,
uti ſunt Vigilię,dolores,deliria,inquietudines, & alia. Tunc enim natura dum
concoquit humores atque eos ad excretionem parat, concitat in corpore ma-
gnam turbationem.Quod Gal.cum in 3.de criſib.tum in 2.aphoriſ docet.Qua- cap.5.
re morbi ſtatus non ſic in ægrotis fortior moleſtiorque uidetur. Quid igitur his in com 25.
auditis erit reſoluendum.An non ipſum ſtatum eſſe fortiorem, uel potius debi-
liorem ac quietiorem. Vtrum ſi accuratius ſtatus tempus obſeruabimus, uerum
erit.Etenim morborum tempus quodlibet habet ſuam latitudinẽ,ex qua quod-
libet ipſorum tria tempora percurrit,utputà principium medium, & finem ſta-
tus itaque principium eſt moleſtiſſimum, quia in eo tota pugna atque turbatio
fit,cum natura maxime concoquat uel expellat,atque hoc eſt,quod dixerat Hip
poc.dum pus fit dolores & febres augentur,magis quam illo confecto Quod fit
in principio ſtatus,atque in fine eſt confectum. Quo fit,ut ægroti ſummos labo-
res ac turbationes patiatur, in primo ſtatus tempore, quoniam natura ualide to
tam materiam humorum agitat, atque alterat. Qua ſane concocta ſeu alterata
quod circa finem factum eſt,melius ęgroti ſe habent.Quo tempore morbus om
nino coctus ſeu ſuperatus a natura eſt. Vnde ipſam minus turbari, & offendi,
non eſt mirum. Dicimus itaque in ægrotis, qui incolumes futuri ſunt, totum

Digitized by Google

ſtatus ſeu vigoris tempus cum perfecta humorum coctione non eſſe, ſed ipſius tantummodo partem vltimam ſeu finem, quam ex ſymptomatum ratione, declinationem aliquo modo nominari liceret. In morituris non ſtatus ſeu vigor nulla omnino coctione obſeruatur, ob idque peſſimum eſt in morbis vigorem abſque vlla coctione obſeruari quod ſanè ſignificat morbum eſſe fortiſſimum, qui vſque ad vltimum cum natura venerit, ſummas ipſius vires oppugnando, atque naturam ita debilem vt quicquam contra morbum toto illo tempore facere potuerit, nihilque humorum concoxerit, & ſuperarit Quæ ſi hactenus facere non potuit, multo minus poſt, ipſo morbo viribus ſupra ipſam plurimum aucto, ipſaque debiliori reddita. Sed tempus eſt, ut ad prædictionem ex ſtatus obſeruatione, deſcendamus.

De ſalutis ac exitij prognoſtico ex morborum futuri ſtatus cognitione. Cap. XIII.

CVm morborum ſtatum, ſeu vigorem, qui humorum coctione perfecta indicatur, ad morborum prognoſticum, plurimum facere, non ignoramus, circaque eius rationem propterea accuratius verſari nunc ſit propoſitum. De altero tamen non ex naturæ, ſed morbi potius ratione, vt nuper oſtendimus, qui ſymptomatum auctorum conſiſtentia atq; vigore cognoſcit, non minus agendum duximus, licet multis ipſum ſtatum ſeu vigorem appellari non libeat, at potius augmentum, quod niſi ęgroti à uehentiori morbo, quem debilis ipſorum natura ferre non poteſt, tunc temporis interimerentur, morbus proculdubio ac ſymptomata multo plus augerentur. Salutis vero ac exitij præſagium nobis primo ab illius ſtatus celeritate, tarditateque innoteſcit, atque etiam quod vel ſolus vel ſimul cum naturæ ſeu coctionis ſtatu in ægrotis obſeruatur. Citò autem morborum ſtatus ſeu vigores apparentes, neque valde vehementes, optimi in omnibus ægroti cenſentur. Siquidem natura melius morbi inſultibus reſiſtet, ſi breui tempore ſit dimicatura. Nō latet etiam nos omnia morborum tempora, ut Galen. docuit, inter ſe proportione temporis conuenire. etenim breue principium breue tum augmentum, tum ſtatus, tum declinatio ſequitur quodlibetque ipſorum æqualis temporis proportione mouetur, à breui propterea obſeruato principio breui tempore augmentum atque ſtatum, uti dictum eſt expectare debebimus. Contra tarde ad ſtatum morbum venturum ſperamus prioribus duobus tēporibus principio ſcilicet ac augmento tarde ad ipſum ſtatum properantibus. Hippoc. ait, ubi morbus peracutus
in aph. 15. eſt, ſtatim extremas habet labores. Facilius igitur natura morbi vehementiam citò aduenientem, & citò deſinentem, ferret. Attamen ſæpe uſq; adeo morbi ſunt graues, aut à maligna humorum qualitate aut ab ipſorū multitudine, aut a principe parte corporis lęſa aut ab ijs omnibus ſimul ut ſtatim principio ægrotos interimant, uti cum ex veneno ſo humore corde inſigniter læſo ſyncope oborta ſtatim moriuntur, & cerebro lęſo phrenitici, veluti phrenitico, de quo Hippoc. in 3. Epidem. meminit, contigit, qui quarta die obiit. Idem in anginoſis, pulmonijs
eō 3. tex. nonrarò obſeruatur. Quod ij copia humorum paucis diebus ſuffocati pereant; Quare quouiſmodo principibus membris aut partibus ipſis immediate ſeruientibus grauiter læſis vt gulla, aſpera arteria pulmones, inteſtina renes, ueſica aut

ab

Digitized by Google

ab aliqua inflammatione, aut humore craſſo & lento obſtractis, continuò homines pereunt, & ſi etiam breui tempore ſic morbus ad ſtatum feſtinet. In morbis uero partem uel non principem, uel ipſam leuiter offendentibus, uires non longo tempore reſoluuntur, in hiſque quanto citius ad ſtatum ægroti ueniunt, & citius liberantur. Qui ſi longo tempore ac tardiſſime ad uigorem ſeu ſtatum ueniant, ni ægroti præ robuſtiſſima natura ualeant, morientur. Ex ſtatus igitur tardius futuri præcognitione, ſalutis ſpes dubia redditur. In prælanguidioribuſque corporibus bonum non eſt, peſſimumque ſi morbus valde vehemens fuerit. Quod Hippocrates fortè intellexit, cum dixit: Sudores frigidos in morbis acutis ac vehementibus mortem, atque in mitioribus longitudinem prænunciant, quando vt Galen. meminit in commento, natura corporum ægrotantium a uehementi morbo longiori tempore conflictata, priuſquam ipſum, qui non niſi longiori tempore ſuperatur) concoquat, extinguitur. Celeritati quoque ac tarditati ſtatus morborum ſi coniunxerimus ſtatus naturæ, iudicium magis certum, aſſequemur. Namque, atque hoc ſemper erit ueriſſimum ac fideliſſimum, ſi æquè tum morbus tum natura quod ad ſua tempora ſpectat, ſimul mouentur, citò quidem ſi ex alijs temporibus antegreſſis ſtatus ſeu uigor morbi & naturæ ſeu coctionis ſeu materiæ, quo modo alii hunc ſtatum uocant, ſimul futurum conijciemus morbum ſanatum iri, atque omnino ſalutarem prędicemus. Eodem itidem modo, ubi etiam una tarde morbi atque naturæ uigor ſperabitur, ſalutem futuram pollicemur. Siquidem æque totum offenſę, quod corpori ęgroto morbus intulit, natura eo tempore corrigere atque emendare poterit. Et meritò ſanè, etenim cum duo ſint, qui inuicem pugnant, morbus quippè ac natura, ſi æque ambo robuſti fuerint ęque ſimul a principio ad finem uſque ſe habebunt, morbus quidem oppugnando, & natura defendendo, totumque illud, quod a morbo in corpore concitatur, natura æquali robore prædita, eo tempore corriget. Nihil itaque in ægrotis melius creditur, quam tempora omnia tum morbi, tum natura a principio ad finem una æque procedere. Vbi uero morbus celeriori motu quàm natura ipſa moueatur, malum ſignificatur, non obſcurum enim eſt imbecillitatis naturę indicium, atque quo magis naturæ tempora a morbi temporibus diſtant, eo peius ad prædictionem eſſe creditur, & quo minus, minus malum. Quando enim morbus ſummum exercet uigorem, & natura adhuc etiam eſt in principio, utpotè quod nondum morbum alterare, & conquoquere cæperit. Quid ſpei ad ſalutem erit. Hi natura ſit prærobuſta, & morbus mitis, certum exitium pręmonſtrabitur. Sed his de ſtatu morbi pręmiſſis, nunc ad naturæ ſtatum redeamus. Qui ſi citò ſit futurus, facultate ualida exiſtente breui ſalutem certò oſtendet. Nam morbos habere celerē ſtatum, nihil quidem aliud, quàm breuitatem, & ſecuritatem teſte Hippocrate ſignificat. Itaque in ijs humorum concoctio cito incipit, & cito abſoluitur, & quo citius incipit eo citius perficitur. Optimumque eſt in omnibus morbis medicos ſigna coctionis obſeruare, hęc enim nunquam ut Galeno placuit male apparent, at perpetuo ſalutem ſignificant, atque eo citius futuram, quo citius ſigna illa coctionis nobis illuxerint. De his Hippocrat. in primo Epidemiorum, ait. Coctiones celeritatem portendunt iudicii, ſecuritatemque ſalubrem, & Gal. in libro tertio de criſibus, neminem uidiſſe intereuntem, qui pręcedentibus coctionis ſignis Criſim habuiſſet, meminit. Quo cap. 8. citius itaque hæc apparuerint, eo ſecuriorem morbum pręmonſtrabunt. Contra, quo tardius ſcilicet illa illuxerint, eo ſtatum tardiorem, ac morbum difficilorē,

oſtendent in Morbo ſiquidem grauiori,ipſo crudo exiſtente, tardiſſime ex longo antegreſſo principio ad ſtatum veniente, periculum eſt, ne priuſquam morbus concoquatur, natura extinguatur. Quare colligamus ex ijs ſtatum morbi breui tempore futurum, minus malum ad prædictionem æſtimari, quam qui longiori tempore futurus eſt, ni morbus ſit admodum vehemens ac ſymptomatis naturam proſternens. Maius malum quoque eſt ſi ſine ſtatu naturę appareat,& quanto magis tempora naturæ à temporibus morbi diſtabunt, eo periculoſiorem morbum pręmonſtrabunt. Bonum itaque erit ipſum morbi ſtatum,cito futurum prænoſci, & eo melius, vnam cum ipſo ſtatum naturæ: Optimumque in morbis ad prognoſim eſſe iudicabitur, ſi perpetuo ambo hi ſtatus quippè morbi & naturæ ſimul procedent, ac vná moueri obſeruabuntur. Atque hæc de ægrotantium prędicenda ſalute ac morte, à naturæ morbique viribus, atque à futuri ſtatus præcognitione, à nobis dicta ſint. Quibus addamus, ea, quibus alij Medici Empirico quaſi modo morbos ſalutares atque exitiales dignoſcunt.

Ex quibus morbos ſalutares ac exitiales nonnulli cognoſcunt. Cap. XIV.

ETſi præter noſtrum inſtitutum videatur, non velle omnia, quæ alij Medici ad cognoſcendos morbos paruos ſalutares, ac magnos exitiales Empirico quaſi quodam modo cognouerunt, proſequi. Cum nobis ſatis ad illud aſſequendum ea ſufficere poſſint, quæ nos dogmatice ex Hippocrate, ex Galeno hactenus ſumus proſecuti. Veruntamen ne aliquid omittamus, quod poſſit hanc noſtram prædicendi Methodum illuſtrare, ac ampliare: Ea quoque omnia, quibus ſcio quoſdam morborum vires aduerſus naturam dimetiri & cognoſcere, atque morbos exinde ſalutares & pernicioſos animaduertere, accuratius quoque cognoſcenda, & illuſtranda duximus.

Dicunt itaque huiuſce prædicendi modi autores, illum morbum fortem, ac pernicioſum conijci poſſe, à virtute ſiue natura profligata, à maximo dolore, calore immodico, inquietudine, morbi difficili tolerantia,mentis alienatione,ſiti immodica,vigilijs aſſiduis, magnis inflammationibus membrorum nobilium vitæ neceſſariorum ex medicamentis non iuuantibus, copia humorum, turgentia atque ex alijs ſignis cauſiſque prauis æſtimant. Et à contrarijs debiles facileque naturæ cedentes. In his quidem uirtutem ſeu facultatem aiunt præualidam cognoſci, ipſaſque vel omnino doloribus vacare, vel ſaltem leuiſſimis, vel non aſſiduis conflictari, neque ſi febricitent, vehementem calorem ſentire, quietoſque eſſe, ac facile morbum perferre, mente recte conſtare, immodica ſiti non ardere, neque plane eos vigilare, neque ſomno veternoſo teneri: atque ſi aliqua vexentur inflammatione, ea

non ſit magna, neque membrum nobile occupet, ſed aut à viſceribus remotas, aut ignobiles, neque principibus immediate ſeruientes. Qui morbi neque ingenti humorum multitudine neque turgentia, vt illi dicunt, foueantur. Atque demum ſi ex medicamentorum vſu quicquam fuiſſe iuuatos obſeruemus. Hæcque ſigna ſalutaria ſtatuunt, à quibus ſalutares morbos ipſi præ noſcunt. An vero ex horum tantummodo accurate obſeruatione in ægrotantibus ſalutem, ac exitium præſcire recte quis queat? In morbis acutis illuc poſſe conſequi non dubitamus: ſiquidem omnem morbum acutum, ſeu febris ſit, ſeu inflammatio vel aliud tale genus morbi, cum virtute, vt ij dicunt proſtrata ſeu exoluta exitialem eſſe, quis ignorat? Etenim, vt nuper dictum eſt, uirtus prælanguida, naturam cum morbo pugnantem, non modo in pugna defecturam, ſed iam defeciſſe ac occubuiſſe, ſignificat.

At per virtutem omnes facultates intelligunt, quippè vitalem, quam Medici præcipue obſeruant, animalem, atque naturalem. De quibus alias abunde à nobis dictum eſt. Itaque ea ſi omnes proſligatę obſeruentur, à morbo natura deuicta præmonſtratur. Reliqua uero ſigna, quæ obſeruant, ſcilicet calorem, doloremque immodicum, inquietudinem difficilem tolerantiam, ægrotos non dormire, morbum principem partem tenere, à multitudineque humorum aut turgentia eſſe concitatum, vehementem quinetiam eſſe inflammationem, aut febrem, nihilque adhibita medicamenta iuuerint, omnino eſſe exitioſa ſigna, putant. Quę ſi una cum malis vacuationibus ſpontinis obſeruentur, morbum planè lethalem eſſe affirmant, omniumque certiſſime uti nuper dictum eſt, viribus prælanguentibus, quando ab ijs morbis non niſi robuſtiſſimi euadere ſoleant. At ne hæc nos ſigna ad iudicandum, fallant, ſingula à nobis quoque ſunt illuſtranda, ac diſtinctè magis cognoſcenda. Namque per uirtutem proſtratam, ſeu defectum, uitalem facultatem præſertim cum ijs maximè debilem prælangueſcentemque intelligimus. Pernicioſi enim ac maligni morbi continuò ſolent uires proſternere. Sed præter uitalem animalis non minus atque naturalis ſedulo erunt attendendæ. Quæ quanto debiliores euaſerint, tanto morbum pernicioſiorem ſignificant. Dolor, calor, inquietudo, & reliqua ſymptomata, ſi poſtea in morbo appareant malum morem denotabunt, quoquo plura, uehementioraque fuerint, eo maiorem atque maligniorem morbum pręmonſtrant. Sed nunc de his ſingulis nos accuratius. Dolores uehementes, aſſidui morbi fortiſſimi ſunt ſymptomata, omniumque maxime uiſcera nobilia obſidentes, ſeu uexantes. Ex quo meritò Hippocrat. dixit, uiſcerum fortes dolores, malum ſignificare. Dolor etiam unum ex iis, quæ maxime uires reſoluunt. Quare magni dolores in omnibus morbis tum ut ſignum, tum ut cauſam, malum prænunciant, ijs exceptis, qui critice aliquando in aliqua partium ignobilium, & remotarum a uiſceribus, excitantur.

Dolentes namque pedes, uigentibus morbis, quo tempore raro dolores, ægrotos inuadunt, uel etiam ab ignaris mulierculis laudare ſolent, morbum in pedes nimirum decumbered utantibus. Qui etiam dolores, non ſentiunt (ut Hippocrates in aphoriſmis docet) peſſimo morbo uexantur, ij enim, aut delirant, uel in ipſis facultas extinguitur. De calore itidem uehementi ma-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

ti magni morbi explicantur, ſed quandoque à præualida natura facti ideo accu-
curatè diſtinguendum erit, an ex morbo, an ex natura, ut dictum eſt forti fiat, &
an in toto vel in parte aliqua corporis ſit, ruſſumque non internam uel exter-
nam occupet partem atque an in extremis quidem partibus aut in viſceribus ſen
tex.4. tiatur. De his Hippoc. in ſecund. Prognoſt. ita habet: ſi vero caput, manus
ac pedes frigidi ſint, ventre coſiſque calentibus, malum eſt. Et in quarto apho-
riſmorum: In febribus non intermittentibus, ſ. partes exteriores frigidæ, inte-
aph.48. riores urantur, & ſitim habeant, lethale. Internarum partium inſignem calidita
tem à magna inflammatione viſus aliquod vel aliquam ex internis partibus oc-
cupante concitari Gal. docet. Quæ vero vel etiam eſt vehementiſſima calidi-
tas occupans externas partes atque à viſceribus remotas magni ſanè vehemen-
tiſque morbi eſt indicio; non tamen exitialis. Quinimo in febribus continuis
ſi in parte exteriore ac longinqua à viſceribus, veluti ſunt crura brachia, & pe-
des, uehemens caliditas concitetur optimum erit ſignum. In toto vero corpore
vehemens, aſſidua diuque durans caliditas corpus colliquat. Sępe vero Medici
decipiuntur à putridarum febrium miti ac leni calore in cute obſeruato. Etenim
cum natura opprimitur ac ferè humorum multitudine ſuffocatur, quo calor na-
tiuus alioqui ardens ſeſe exinde intus contineat, nec foras moueatur, partes cor
poris exteriores parum calent. Has febres aliqui fumantes magis, quam ſuffo-
cantes appellant, quod in ipſis non flamma ſeu ardor calor ve foras per cutis
meatus, moueatur. Sed fumidæ potius neque ita urens exhalatio, ſeu fumus. uti
in igne lignorum viridium vel temere congeſtorum copia obruto & ſuffocato
proflamma fumum excitari obſeruamus. aut ubi ita natura defecit, quod niſi ex
In 3. epid. putrefactis ſuccis calor accenſus non multus ſit, neque ad cutim copioſe peruc-
comm.1.in niat. De quo ſcribit Gal. Hermocratis caſum commentans: Neque enim ſe-
tex. 10. ptimo decimo acceſſit natiui caloris ratione, ſed ſola putredinis ſucceſſis febrili-
ter humoribus. Aut venenoſæ putredinis cauſa aut ob inſignem viſceris inflam
mationem intus cum ſanguine natiuo calore recurrente, ſiue retracto, aut à mor-
bi vehementia, vel malignitate, in externis partibus corporis & remotis reſolu-
to externæ partes parum calent. Quod in moribundis obſeruatur. Inquieti ve-
in 1.de hu- ro & anxij ſunt ægroti, qui loco ſtare nequeunt, quique decubitum, ut ait Gal. fer
moribus in re non poſſunt, ſed formas mutant, iactantur aſſiduæ, inęqualiter mouentur, agi-
tex. 17. tantur atque æſtuant. Quod illis contingit, vel ſtomachi vitio, cum præſer-
in 2. perrh. tim os ventris, vt docet Gal. à prauis morditur humoribus, vel quibus in ore ven-
24. triculi propria quædam moleſti humoris qualitas continetur, qui humor neque
Gal. in 7. a multus ſit, neque in uentriculi ſpacio innatet, ſed in eius tunicis ſit immerſus.
pho.56. atque etiam a longa inedia ventre icheribus (Galeno autore) repleto: vel à cibo
in 2. de uic. intempeſtiuo grauante uel à corpore virtuté grauante aut à febre ſtabili & æſtuo
rat. in acut. ſa & maligna. vel ab acrioribus uirulentiſque humoribus æſtu turgentibus, fer-
in tex.44. uentibuſque circa præcordia, vel ab inſigni alicuius viſceris inflammatione uel
Et in 4. lib. etyſipelate aut denique ab infirmitate virium. Quare quandoque ægroti inquieti
com.47. euadunt, quo tempore humor aliquis calidus vel acris ad excretionem mouetur
in 2. prorr. quod in ijs obſeruamus quos criſis aliqua iudicare debet. De quibus Gal. in 2.
44. Prorrheticorum hæc habet: Nam ſi iudicatorius rigor ex inquietatione fiat mor-
et in 4. de bum ſoluit ſuperuenientibus ſudoribus, vel vomitib. commodis, vel aluo ſubdu-
uic. rat. in a cta. Itaque hæ inquietationes cũ hæ inquietationes, tum quæ ſtomachi ex aliquo
cut cõ. 47. humore lęſo fiunt, morbum minime pernicioſum denotant. Peſſimæque ſunt, ab
com. 27. æſtuoſa febre ſtabili & peſtilenti, ab inſigni viſceris inflãmatione, & ab humorib

uirulen-

uirulentis æſtu turgẽtibus ac circa præcordia ferreſcentib. obortæ atq; omniũ ma- in 1. libro
xime quæ ꝑ ꝑ languorem uirum excitantur. Hę ſummę pernicioſos morbos ꝑmõ tex. 2.
ſtrãt. De his autor Coacharũ pręſa. ait. Quę cũ refrigeratione anxietates incidũt,
peſſimę. Addamus diu etiam perſeuerantes, nulla poſtea illuceſcente euacua-
tione. Idem fortè de morbi difficili tolerantia uidetur dicendum; nam mor-
bum non facile tolerari inquietudinem ſignificat, quam uel a vehementi diu-
que perſeuerante febre vel maligna, vel a uirulentis ſuccis, uel inſigni inflamma
tione interna uel denique virium infirmitate fieri iam iam diximus. Aegris igi-
tur morbum non facile ferentibus, hoc unum ſpeciatim nobis indicari uide-
tur, quippe naturam morbo imparem uiribus eſſe. Quod Hippocrat in progno- in prog. in
ſticis de ſuppuratis ad exitium tendentibus expreſſit; cum dixerit hos non faci tex. 56.
le morbum ferre, & facile eos, qui ſani futuri ſunt. Somno etiam ęgrotos bono
carere per multos dies nobis fortiſſimi morbi & pernicioſi erit Indicio, omniũ-
que maximę perpetuę uigiliæ, quod hæ uires reſoluant, cruditatem in humori-
bus augeant, in deſipientiam, & phrenitidem non rarò ægrotos deducant, atque
non minus in exitiales tremores ac conuulſiones. Somnus perpetuo magni mo
menti erit ad ſalutem prænoſcendam ſi bonus, naturaliſque ſit. Nam pauciſſimi
aut nulli ſunt, qui morbo uexentur pernicioſo, & probè ideſt naturaliter ſeu ſe-
cundum conſuetudinem dormiant. At dormientibus etiam non omnino fide-
re debebimus, cum ex ijs non pauci ſint, qui etſi ſint moribundi, recte dormire
uideantur. Sed hic, quod una cum uirium languore prodeat, a bono diſtingue-
tur, atque etiam, quod nedum non iuuat ſed quinimo etiam lędit. Quod fit tanta
affectione cerebrum occupante, quam neque ſomnus digerere, & conſumere
queat. Hinc Hippocrat. in ſecundo lib. aphoriſm. dixit. Quibus in morbis ſomnus aph. 2.
laborem facit, mortale. Si uero iuuat non mortale. Alij uero grauioribus ſomnis
& longioribus utuntur, qui nõ inter ſomnos, ſed ſoporiferos potius affectus ſunt
ad numerandi. At de his in frequentibus libris accurate ſcribemus. Magnas in-
flammationes appellamus, cum ex ipſarum uehementia, tum ſi fiant in membris
principibus; ea omnes multum ſunt meritò timendæ, ueluti paruæ, atque in
ignobili membro, parum aut nihil. Quid læſę partis narietas ad prognoſticum fa-
ciat, aliàs dictum eſt. Cui hoc unum addimus, partem affectam uel principẽ,
uel non principem tanti momenti eſſe Galenum docuiſſe, ut in acutis morbis hu
mores malignos in principem partem recurrentes, exitium, & in non principem
ac ignobilem, ſalutem ægrotis inferant. Grauiſſimos itidem morbos eſſe ab hu
morum multitudine, concitatos omnes medici ſtatuunt, præcipuæque ſi multitu
do humorum ſit eorum, qui naturæ maxime aduerſantur, quos ipſa propterea
difficillime ac tardiſſime concoquit, corrigit, aut a partibus affectis expellet,
quales ſunt, bilis ęruginoſæ, uſta atra uocata, ſumme putridi ac uirulenti. Non
tamen ob id qui ab humoribus quantitate paucioribus excitantur omnes peri-
culo uacant. Sępe enim ualde exitiales obſeruamus morbos à pauco ſed tamen
uirulento humore. Cuiuſmodi fuit phrenitis, qua ille, de quo Hippocrat ſcrip-
ſit in tertio libro Epidem. quatuor diebus interiit. Hoc Galenus in libro ſexto
de locis effectis, exemplo cum ictus ſcorpionis ſeu ueneni per quam quantitate
exigui tum ſeminis corrupti, quibus ſęuiſſimi morbi & ſymptomata concitari s.
ſolent, uerum eſſe demonſtrauit. Exturgentibus etiam humoribus non minu
graues, & periculoſi morbi concitantur. Quando hi præterquam quod turgen
tes periculum inuehunt, ne in partem corporis principem irruentes, morbum
grauiſſimum faciant, id etiam habent, ut ipſorum mala qualitate morbis uim

pernicialem addunt. Medicamenta etiam quicquam utilitatis ſeu iuuamenti
non afferentia morbum uſque adeo pernicioſum,quem natura neque arte adiu-
ta ſuperare queat,prçmonſtrant. De quibus Hippoc.in 3. Epidem. Et oblata çgre
admittebant,nam purgationes multos offendebant. Facta quidem tempore debi
com.3.tex. to in acuto morbo ſanguinis vacuatione,aut per uenæ ſectionem, aut per malleo
56. lorum ſcarificationem aut alio modo; aut medicamentis vel lenientib. vel pur-
gantib. uomitorijs aut deiectorijs purgatione,ſi çgroti nihil iuuentur, iudicium
redditur difficile. Prauorum ſiquidem humorum crudorum naturæ minime cedē
tium multitudinem ſignificant,vnaque naturam morbo longe debiliorem reddi
tam eſſe,quæ priuſquam morbum concoquere queat,ſuccumbit. Huiuſmodi va-
aph.56. cuationes Hippoc.meminit in lib.4.aphoriſm. dicens: Febricitanti ſudor ſuper-
ueniens,febre non deficiente,malum & in 1.Prorrheticorum: Qui in hypochon-
Tex.7. drio febre refrigerata ardores relinquuntur,tum aliàs tum in ſudoribus mali ſunt
& in lib.2.Inquietatio cum ſudore eſt mala,&c.Flammans quoq; cum ſudore fa
tex.27. cies in his mala & de ſputis in lib.2.Prognoſticorum: Omnes autem excretiones
tex. 51. malæ ſunt,quæ non ſedant dolorem.Quæ itaq; iuuare deberent, cuiuſmodi ſunt
medicamenta omnia,& non iuuant,aut exitij aut ſaltem difficilis iudicij ſunt in
in tex. 35. dicia.Quod Gal.in lib.3.prorrhet. expreſſit,hunc in modum ſcribens: Sanguinis
eruptio non iudicans,uel mortalis vel iudicata difficilis, ita ſudor vel copia,tum
vrinarum,tum deiectionū,tum vomituū, vel quæper hæmorrhoidas, vel vterum
excernuntur,& parotidas & cçteri abſceſſus.& paulo poſt: Quæ namque ex iu-
dicatorijs nihil iuuant,ſunt iudicatu difficilia: Quæ non etiam in contrarium re-
punt ſunt lethalia.Alibi dixit lethalia eſſe, quç cum ſignis lethalibus & iudicatu
difficilia,quç non cum ſignis lethalibus,apparent. Itaque hoc eodem modo re-
media ægrotis nihil iuuamenti afferentia,difficilis erunt iudicij & quæ nedum iu-
uabunt ſed quinimo etiam ægrotos lædent, ſeu ab ipſis ægroti in deterius mu-
tantur,atque abeunt,exitium prçmonſtrabunt.quod Hippoc.de ſomno expreſſit,
in 2. aph.1. cum dixerit: Quibus in morbis ſomnus laborem facit,mortale,ſi vero iuuet non
mortale. Quo ex medicis præſidijs quæ iuuant ægrotos ſalutarem ſanè morbum
ſignificant.Idem ex omnibus naturæ excretionibus iuuātibus(quas criſes Medi-
ci vocant) iudicari ſolet, quç enim iuuant,ſalutarem itidem & quæ non iuuant,
difficile iudicium reddunt,atq; quç lędunt in acutis morbis exitium prænunciant
omniumq; certiſſimum,vbi vnà aliqua ſigna praua illuxerint,cuiuſmodi ſunt, in
ardentiſſimis febribus tremores,conuulſiones,refrigerationes extremorum cum
ardentiſſima ſiti,deliria,atq; alia multa, quæ aliàs accurate recenſuimus,atque
poſterius de ſingulis accuratius agemus. Atque hæc de ægrotantium morte ac
ſalute à naturæ morbique uiribus, atque à futuris ſtatus cognitione præſagien-
da dicta ſint,& quod hactenus de ijs vniuerſaliter ſcriptum eſt,nunc in ſequenti-
bus libris ſpeciatim,de ſingulis ſymptomatis,quibus natura tum robuſta tum de-
bilis aduerſus morbum dignoſcitur, agendum erit. atque his noſtra prædicendi
methodus abſoluetur.

Finis Libri Primi.

PROSP

PROSPERI ALPINI MAROSTICENSIS PHILOSOPHI ET MEDICI IN Gymnaſio Patauino Medicamentorum ſimplicium Profeſſoris ordinarij,

DE PRAESAGIENDA VITA & Morte Aegrotantium.

LIBER SECVNDVS.

De quibus in toto opere ſit agendum. *Cap. I.*

CVm in primo libro de ægrotantium ſalute, ac exitio Prognoſticum à naturæ, morbique cognitione pendere dixerimus, atque etiam ex quibus vires vtriuſque tum prævalidæ tum debiles innoteſcerent, planè fuerit demonſtratum. Supereſt modo, vt de earundem virium fortitudine, atque debilitate ſpeciatim agamus. Ex his ſiquidem totum prædicendi artificium nobis innoteſcit, in ipſorumque accuratam obſeruationem conſiſtit. De hoc vero agentes, ab ijs, quæ naturam morbo vel imparem viribus, vel firmiorem denotant, exordiemur. Itaque de his (quæ facultatum actiones firmas, vitiatas diminuta ac omnino reſtinctas ſignificare alias dictũ eſt) ſermonem primo faciemus, & poſtea de illis agemus, quę tum morbos fortes, exitioſos, tum debiles ſalutares denotant; à quibus ad particularium morborum, (illorum inquam, quæ hominibus exitium inferre poſſunt) varios euentus indicandos, deſcendemus. In his vero ſingulis tradendis, ut ordine non careamus, (quando nos ad dignoſcendum prognoſticum, ſingularum facultatum actionibus uti inſtrumentis ſeu medijs, vtamur) in primis circa eas actiones, vel ſanas, vel vitiatas, vel diminutas, vel planè ſublatas, quæ ab animali facultate, & ſecundo à uitali, atque demum, à naturali proficiſcuntur, verſabimus. Sed rem aggrediamur, ab internis ſenſibus principium facientes, quorum cognitio, quantum ad ipſorum morborum exitus prædicendos Medicis conducat, ab ijs, quę poſterius ſcribēmus liquido cuique noſtrum conſtabit.

Quid mente conſtare in morbis ſignificet. Cap. II.

AD indagandum morborum Prognoſticum exordiemur, vt nuper propoſuimus ab actionibus animalis facultatis, quæ imaginatione, ratione, ac memoria perficitur, atque ab ijs primo, quę mentis ſeu virtutis ratiocinatricis, robur & debilitatem, ſignificant. Hæ ſiquidem, vires iſtius facultatis præualidas, ſeu fortes, firmæ, ac perfectæ, quæ obeuntur, denotant, prælanguidasq; vitiatæ diminutæ, ac omnino ſublatę. Itaque multi intereſt, in omnibus morbis actiones quæ vim hanc animalem fortem ſeu firmam ſignificant, atque prælanguidam, ſedulo cognoſcere. Hę namque in cerebri malis exitium, illæ ſalutem futuram prænunciant. Quæ nos haud fallent, ſi cum ipſis facultatum aliarum actiones æque reſponderint, fit enim aliquando cum rectè tum vitales tum naturales vires valuerint, ut mens in ægrotis turbetur, quę non raro ſalutaris criſis fit indicium.
aph.33. Et quanquam Hippoc. in 2. aphoriſmorum dixerit: In quo vis morbo mente conſtare & bene ſe habere ad illa, quę offeruntur, bonum. Nihilominus in multis morbis mentis conſtantia licet ex bonis ſignis ſit, nullo modo ſalutem prædicit, quandoquidem multi ex pleuriticis, peripneumonicis, anginoſis, hepatis, lieniſque ac aliarum partium inflammationibus atq; ex febricitantibus ſine vlla mentis uacillatione moriantur. In ſepti uero tranſuerſi, renum, vteri, cerebri, ſpinalis medulę, neruorum, partiumq; neruoſarum iuxta cerebrum poſitarum, aut quib. cerebrum maxime conſentit, inflammationibus ægrotos ſanos mente eſſe, non obſcurum recuperandæ ſalutis indicium exiſtimatur. Nullus etenim, aliqua ſupradictarum partium ex pręcipuis, vel multis ſimul inflammatis, prudens ac ſapiens moritur. Ex quo in talibus morbis ęgrotos mente conſtare optimum eſt, prę ſertimque ſi id cum alijs ſignis bonis appareat. ſcitu vero dignum cenſet, ad hoc ut diſtinguantur mente rectè valentes ab ijs, qui modo aliquo vacillant, ut eos qui mente conſtant intelligamus, ſępe enim fit vt medici hæc in re plurimum decipiantur, atq. errent, putantes quoſdam uiros prudentes & ſapientes, eſſe qui verè delirant, & aliquos uacillantes, qui rectè ſapiunt. Mente uero hi conſtare dicuntur, in quib. omnes voluntariæ actiones plane firmę, ſeu illæſæ ſpectantur, ac in ipſis obeundis partium ſolitum decorum adunguem ſeruatur. nec non ubi interni ſenſus rectè atq. ſecundum conſuetudinem ualent, ſuaq. munia obeunt.
in 7.aph. Vel mente deniq. conſtare eos dicimus, ut Galeno quoq. placuit, qui loquuntur, aguntq. ſingula rationi conſentanea. Sed de his nunc ſatis, in ſequenti enim capite iſtuc nos accuratius ſcribemus.

Quid ſit mente non conſtare, qualibuſque ſignis, cum præſens mentis inconſtantia, tum futura prænoſcatur, & de deliriorum differentijs atq; cauſis. Cap. III.

QVemadmodum ægrotos in omnibus morbis mente conſtare ſeu quod ad rectricis facultatis actiones pertinet rectè ac ſecundum conſuetudinem ſe habere bonum eſſe affirmauimus, ſic illos quouis modo delirare, ſeu uacillare, ſeu non rectè ſecundum conſuetudinem ſapere malum fore ad ſalutis Prognoſti-

prognoſticũ ſignũ, dicimus. Quo ſigno in acutis morbis ſępe exitiũ prędicimus
Cæterum ad illuſtrandam prædicendi rationem, primo quid per mentis inconſtantiam, & ſecundo qualibus ſignis præſtens inconſtantia nobis innoteſcat, & futura prænaſcatur, explicandum, atque tertio de amentiarum ſeu deliriorum differentiis, atque cauſis, non minus accurate agendum, duximus. Quod itaque ad primum attinet, mente non conſtantes ſeu Deliros Gal. appellat, qui loquun aph.9.
tur, aguntque nihil rationi conſentaneum, qui tamen, non recte omnes deliros,
ſeu mente aberrantes expreſſiſſe viſus eſt, quando nedum eos qui nihil agunt vel 1. prog.19
loquuntur rationi conſentaneum, at omnes, qui quippiam tantum agunt, aut lo-
quuntur præter conſuetudinem, etſi in multis ſapientes, uideantur, amentes, ſeu 1.prorrh.6.
mente aberrantes, ſeu delirantes uocari oportere dux primus, etenim ex altera
tantum rectricis facultatis actione lęſa delirium ſępe Hippocra. cognoſcit, ut in tex.23.
lib. 2. aphoriſm. ex dolore quem non ſentiunt ægri, dixit enim. Quicunque dolentes parte aliqua corporis omnino dolorem non ſentiunt, iis mens ægrotat, & in
prognoſticis ex ſolo decubitu. In ventrem autem cubare, qui non eſt ſolitus ita 2.prorrh 9
dormire, quo tempore ſanus fuit, malo eſt, delirium enim aut dolor circa uentris ſedes ſignificatur. Galenuſque etiam in Prorrheticis a ſola ſputatione delirium dignoſci tradidit. Et in primo prognoſt. ex manuum in decora geſticulatione, cum ęgri feſtucas colligunt, fruſtraque uenantur muſcas, ac non minus ex ſermone, & reſponſione ęgri, Auctor enim Prorrhet. ait ferocem reſponſionem in homine modeſto, atque in feroci modeſtam delirium ſignificare, & Garulitatem in taciturno, ac ſilentium in garulo. Hæc & quamplura alia extant exempla, quibus homines ex una tantum lęſa actione deliri reputantur. Quare dicamus nos illos mente aberrantes forè profecto dicendos, in quibus aliqua ex uoluntariis actionibus præter rationem uel exuperans, uel deficiens obſeruatur, & in ipſa ſolitum decorum non ſeruatur, ueluti ſi manus indecore moueatur, feſtucas fruſtra colligendo, aut muſcas venando, uel aliquod præter conſuetudinem, atque ſine cauſa, ut etiam qui præter conſuetudinem, parum, uel multum, uel indecore obſcæna turpiaque loquuntur, uerbaque incompoſita, & non conſtantia, & qui tardius quàm neceſſitas expoſtulat, reſpirant, aut pudenda coram aſtantibus qui denudant, uel eos deliros dicimus in quibus ſenſuum defectus in animo obſeruatur, in animo inquam non aduertente ſenſibilium ſpecies, quę iis obiiciuntur, vel fruſtra eas, quæ non ipſis ſenſibus obiiciuntur, ſentiant. Ex quibus ij profecto delirant, qui ſolitis ſenſibus, ſine cauſa defecerunt, uel ijs præter conſuetudine utuntur, aut cum ęgri aliqua ex uoluntariis actionibus careant, uel 2. coac prę-
abutantur. Quæ notæ, ac delirantium conditiones in Coacis præſagiis per bel- ſag. ſec. 1.
le hiſce uerbis exprimi uidentur. Facere quid præter conſuetudinem, ueluti tex. 10.
inſtituere, uelleque ea, quæ prius non conſueueras, aut contrarium iis, quæ fuerant conſueto, malum, & proximum dementię. Quæuis igitur mutatio in moribus, in geſtu corporis, in voce, ſermone in ſenſuum iudicio hominem delirum, atq. alium à ſeipſo factum denotant. Sed nunc ad particularia magis in conſtantis mentis ſigna accedamus, (quod eſt caput ſecundum à nobis propoſi-
tum) illa in memoriam reuocantes, quæ variis locis tum Hippoc. tum Gal. memo tex.9.
rię prodiderunt. Quę hęc erunt. Ferocem reſponſionem in homine compoſito & 1.prorrh.17
modeſto, atque in feroci & incompoſito modeſtiam delirium ſignificare ex 2. lib. 2.aphor.6.
Prorrhet. vt nuperrime meminimus. & aſpectum audacem, atq. ferocem eſſe phre Gal.2.pror.
niticum. Idem quoq. ſignificari ab ęgrotis dolorem non ſentientibus, atq. lingua 22.
exuſtus nihil ſitientibus, vel exiguum potum expoſcentibus. Nec non pulſu hypo 1. prog.32.
chondriorum.

Digitized by Google

in tex. 13. chondriorum cum frequenti oculorum obtatu. Quod & oculos ſublimes, atq; in-
32. ſtabiles denotare Gal. in 1. Prognoſt. tradidit. Eodem quoq. modo ex decubitu in
tex. 22. uentrem præter conſuetudinem Hippoc. in eodem lib. 1. Prognoſt. delirium nota-
in tex. 21. ri dixit. & Gal in commento idem teſtari ſupini cubantis crura admodum redu-
1. prog. tex. cta, diſtractaq. & inſolitum dentium ſtridorem, quod ibidem Hippoc. docet, nec
24. non in ſummo morbi uigore ęgrotos velle reſidere, atq. nuper commemoratas
tex. 23. manuum geſticulationes, quippe ob os manus ferri, aut fruſtra ægrotos muſcas
venari feſtucasq́ colligere, aut de veſte pillos euellere, aut de pariete ſtipulas car
pere. vti in Dealcis vxore, quæ in Leio decumbebat Hippoc. obſeruauit. Deliran-
tis etiam non obſcurum ſignum erit modeſtos ægrotos, omniumq. maxime mu-
Tex. 27. lieres aſſidentibus deuorato pudore pudenda ſine cauſa nudare. Quod & reſpira
2. de reſpi- tionem magnam ex interuallis editam ſignificare tum Hippoc. in Prognoſticis,
rat. cap 5. tum Gal. in 2. de reſpirat. tum in 3. Epidem. docuerunt. Idem notat palpitatio hy-
in 3. Epid. pochondriorum, Non minusq. ægrotos non agnoſcere familiares. ex Coacis, pręſ
3. 19. ſagijs, delirium teſtatur. Atq. in 1. Prorrhet. linguas uocesque obtremiſcentes, fre
1. coac. præ quentem ſputationem, vrinaſque mingi in non recordantibus. mictas prærubras
ſag. ſec. 1. eſſe cum ſublime. Vocem item clangoſam, linguas denſas, uomitus æruginoſos
tex. 6. cum ſurditate, tinitus aurium in acutis febribus, dolores circa vmbilicum palpi
tex. 20. tantes, atque laterum raros & coxæ occultatos cum vrinis ſuſpenſionem elatam
tex. 6. habentibus ipſaſque urinas aquoſas, albas, cum ſuſpenſo elato, rotundo & capi-
tex. 28. tis dolore in iurulentis, vigilbusq́; mentis aberrationem indicare, quenquam
tex. 31. in Hippocratis & Galeni ſcriptis verſatum, non latet. Auctor prorrhet. addit; Ex
tex. 3. 9. 10. vomitu faſtidioſo, vox clangoſa oculiq; concretum puluiſculoſum habentes, in-
tex. 18. 35. ſaniam oſtendunt, ut Nermozigi vxori, quæ vehementi inſania acute correpta,
1. prorrh. muta obijt. & in ſequenti teſtu: Si in ardente febre aurium ſonitus cum caligi-
tex. 2. ne fuerit, proueneritq. in naribus grauitas, mente ex melancholia aberrant. Gal.
tex. 17. etiam in 5. de loc. affet. ſcribit phreniticis delirium non ſubito, ſed paulatim fieri,
tex. 18. neq. aſtatim quieſcere ipſumque præcedere ſolent interim uigiliæ interim ſom-
cap. 4. ni turbulenti, cum manifeſtis imaginibus, á quibus clamant nonnulli; & exili-
ant. aliquando obliuio inracionabilis accedit, ita vt aliqui, cum vas ad mingen-
dum tenuerint, mingere non recordantur, aliqui cum tumultu inſolito ac temeri-
tate, vt nuper dictum eſt, reſpondeat cum antea fuerint manſueti, ac mites. paruo
item potu viuntur. reſpirationemq; habent magnam atque raram, atque dolet
ijs nonnunquam occiput pulſus parui ſunt & duri. Cum vero propius ad phre-
nitim accedunt oculi apparent vehementer ſquallidi, lachryma in altero oculo-
rum acris, lippitudo, venęq. oculorum ſanguine plenę cernuntur. Item ſanguis
ſtillicidium è naribus fit, quo tempore nihil prudenter reſpondent, flocos euellũt
feſtucas carpunt, febris aridior, æqualior, ſine magnis mutationibus vniformis,
lingua ſalebroſa, & aliquando ſurdaſtri, aliquando męſti, & vix quicquam reſpõ
dentes, dolorificumque non ſentientes. Atque hæc ſigna ad dignoſcendos mente
non conſtantes ſeu deliros, nobis ſufficiant. Ex quibus multa deliraturos ęgros
tex. 12. ſeu mente caſuros decernent. vti vigilia, quæ ſæpe delirium antecedit vt in 2. Pro
cap. 8. gnoſt. Hippoc. meminit: Vtrumque enim quippe tum illam, tum delirium excal-
5. de loc. facto, aut exſicato cerebro excitari Gal. in lib. 4 dę pręſag. ex pulſib. prodidit. Som
aff. cap. 4. ni etiam num turbati, atque tumultuoſi, conſpicuique, a qubus ęgri clamant, exi
3. coac. prę liant futuri delirij ſunt præſagia. de quibus in Coacis præſagijs: Turbulentę, fe-
ſag. ſec. 2. rocesque ex citationes è ſomno delirium adferunt. Aurium quoque tinitum, &
tex. 8. ſonitum inſaniam ſæpe præcedere auctor prorrheticorum meminit. non minus,

& ſur-

& ſurditatem, ſi præſertim cum urinis appareat habentibus ſuſpenſionem ela- ſ. prorr.18
tam ac ſublimen. Obliuionem quoque ſępè ante phrenitim manifeſtari Gale- 2. prorr.1.
no in quinto, de loc. affectis, ut nuper etiam meminimus, prodidit. Dolor item 1. pror.3 t.
capitis uehemens, & aſſiduus in acutis febribus delirium portendit, præſertim- tex.13.
que in auribus qui obſeruatur, ex Hippocrate in tertio Prognoſticorum. Nec
non ſi dolor cum pręcordijs reuulſis appareat, de quo in Coacis præſagis. Capi 3. coac. præ
tis dolor in acuto morbo, præcordia reuulſa, ſiquidem ſanguis non effluet in ſag.1.c 1.
phrenitim procedit. Non minus & uigilia cum aurium ſonitu uel tinitu, vel ſur- tex.6.
ditate, inhemorragiam indicauerint, ſecundo Prorrheticorum, hęc quoque
una obſeruata delirium prænunciare, ita legitur: Quibus aluus liquida, laſſitu- tex.3.
do, capitis dolor, ſitis uigilia obſcuritas & impotentia fuerit, ut hi mente mo-
ueantus ſpes eſt. Dolorem capitis aſſiduam ad prænunciandam deſipientiam tex.100.
maxime facere teſtatur autor libri ſeptimi Epidemiorum. Item dolor hypo-
chondrij non raro fit delirij nuncius, Quod in muliere trimeſtri freta grauida
fuit obſeruatum, idemque ſignificat palpitatio, nec non qui circa umbilicum 3. epid.3.
continuant in morbo acuto dolores. Ex tertio Epidemiorum idem. Dolores in
ignobili parte exorti, qui occultantur ferè continuò ex primo Prorrheticorum, tex.35.
& in eodem libro ſcribit? Rari in his laterum dolores delirium oſtendunt, & tex.22.
in ſecundo libro. Si quippiam in urina ſublime petierit occultato coxiæ dolore, tex.1.
delirium portendit, & quæ circa aurium ſonitus talia exiſtunt, quod Hippocrat.
lariſſæ caluo uidit audiſſe. Cui occultato femoris dextri dolore ſtatim deli-
rium accidit. Lateris quoque dolor in pleuriticis ſi abſque ratione euanuerit
portendit. delirium non raro, & ſputa rotunda, ex Prorrheticis, frequenſ- aph.40.
que ſputatio ſine cauſa idem notant, & Hippocrat. in aphoriſmis ait. Qui-
buſcunque mulieribus ad mammas ſanguis colligitur furorem, ſignificat, & aph.72.
in quarto libro aphoriſmorum. Galen. urinas albas, lucidas, idem por-
tendere tradidit, quod & turbidę ſubiugaleſque in acutis morbi minan- tex.1.
tur maximeque in turbulentis, & uigilibus habentes, ut aliàs dictum eſt
ſuſpenſionem alatam, ex ſecundo libro Prorrheticorum. Pulſus item in a-
liis atque in Hypochondriis magnaque, & rara reſpiratio ex primo Pro-
gnoſticorum. Et in Prorrheticis hæc de his quoque habentur: In acutis mor- tex.28.31.
bis doloroſa in faucibus gracilia, puſilla, ſtrangulantia, atque cum æger hia- 1 Prort.11.
uerit, non facile os tum cogere tum aperire, mentis alienationem portendunt:
Vomitus etiam ęruginoſi ſeu uirulenti cum capitis doloribus aſſiduis, uigiliis
ſurditateque certo delirii futuri tum ſingula ipſorum per ſe ſola, tum multo ma
gis omnia, & ipſorum etiam quędam ſimul in ſebre acuta conſpecta ſunt indi
cia, atque ex his futura deliria præſentiri, ac portendi, dictum ſit, nunc deliria
in ſuas ſpecies atque differentias diſtincta ſpectemus, non minuſque ipſo-
rum cauſas. Quibus quidem negleſtis impoſſibile profecto uidetur, nos recte de
lirantium, Prognoſim recte aſſequi poſſe. Nomine autem non conſtantis men-
tis (ut hæc aggrediamur) nos mentis aberrationem, uacillationem, alucinationē
amentiam inſaniam deſipientiam, delitium, atque phrenitim comprehendimus,
non conſtanteſque mente ęgrotos hiſcē nominibus intelligimus. Quæ affectio
ſymptoma maxime eſt ratiocinatricis imaginatricisque potentiæ. Hęc enim, po
tentia ut docet Gal. in lib. de different. ſymptom uel eſt deficiens, eiuſque motus cap.3.
eſt imbecillus, uti in Coma, & lethargo, uel eſt reſoluta, ut in catalepſi, ca-
ron uocato, uel denique eſt uitiata, eiuſque motus prauus errans exiſtit, uti
in delirio & phrenitide. Eodem modo de raciocinatrice, nam uel ipſa quoque

Digitized by Google

eſt deficiens ſeu diminuta, ſeu aliqua in parte erſoluto quę motoſis & fatuitas dicitur, vel omnino reſoluta ſublataque quæ amentia vocatur vel denique vitiata; vbi eius motus deprauatus erranſque exiſtit quod ſymptoma delirium quoque appellatur. Accedit etiam haudraro cum his duabus Læſis potentijs
in li.de ſym pt.diff. c. 3. memoria ijſdem vitij differentijs Lęſa. Aliquando in mente aberrantibus ſola imaginatio læditur, alijs illæſis, vt Gal. in Theophilo obſeruauit. & aliquando
in li.de ſym pt.diffi.c.3. ratiò ſola, illæſa tum imaginatione, tum memoria, quod phrenitico contigiſſe in libro nuper allegato Galen. memoriæ prodidit. Plerunque vęro vtraque tum imaginatio tum ratio vitiata ſimul deprehenditur, vti in ijs, qui cum delirant, imaginantur ea vel quę non ſunt, vel ea profecto quæ ſunt non imaginantur, obſeruatur. loquunturque ac agunt nihil, rationi & imaginationi conſentaneum. Diuiduntur vero omnes mentes non conſtantes in eam, quam propriè amentiam, inſaniam ecſtaſim deſipientiam, mentis aberrationem, vacillationem, alienationem vocamus, & in eam, quam Græci paraphreneſim & noſtri delirium dicunt, atque tandem in phrenitim. Quam Galen. cum Hippo
cap. 7. crate ab alijs deſipientijs, quod cum febrę fiat, diſtinxit, De qua in ſecunda de ſympt. cauſis: Nominatur autem ex his, quæ quidem cum febre ſunt phrenitides, quæ ſine febre ſunt, inſaniæ, Gręce maniæ. Quæ, à delirijs perpetuitate delirationis nam etſi deliria ſeu paraphreneſes cum febre fiant, non tamen ſunt perpetua, veluti de phrenitide dicitur. Gal. quidem multis locis affirmauit Hippocratem uocare eos phreniticos, qui perpetuo delirant, vti paraphreneſes vocat deliria, quę tantum uel in acutiſſimarum febrium ſummo vigore apparent, ipſiſque declinantibus declinare obſeruantur; Quare continuitate delirij, atque ipſo etiam delirio ſenſim ac ſenſim prodeunte phrenitici à delirijs diſtinguntur, ijs exceptis, qui ſepto tranſuerſo inflammato mente mouentur, huiuſmodi ſiquidem deliria non facilì à phrenitide diſtinguuntur, quod etipſa cum febre fiant perpetuæque exiſtant, ex qua difficultate antiqui putarunt ſepto tranſuerſo inflammato homines phreniticos euadere atque ob eam ſuſpicionem phrenas illi appellarunt, tanquam φρονοῦντι ideſt ſapienti parti conferat quippiam. Diſtinguit vero ab his phreniticos Gal. quod phrenitici magnam edant reſpirationem, atque ex longis interualis, quam in delirio ex ſepto tranſuerſo obſeruatur inæqualis ſit ita vt modo exigua appareat, atque frequens, modo magna & anguſtioſa, quæ reſpiratio in phrenitide non fit, niſi pars aliqua reſpirationi ſeruientium ſimul vel inflammatione laboret vel aliquo dolore vexetur, quam Gal. in 2. lib. de reſpir accuratius docuit. Præterea in delirio ex ſepto tranſuerſo ſtatim hypochondria tenduntur, quod in phrenitide poſterius fit eaq; ſtatim à principio reuelli propriū eſt illiuſce delirij Demū ex omnib. acidētib. quæ phrenitim ſequūtur vti ſunt, oculi rubentes ac inflammati, facieſq; tota calore eſtuans, & reliqua alias à nobis accuratius expoſita, vel nulla, ue pauca, & leuia in his apparent Accedit quod delirium iſtud veluti repēte fit, & in phreniticis delirium paulatim incipit. Phrenitidis etiam alię multę differentiæ obſeruātur, vna ſiquidem eſt quæ
2. prorr. 25. μανιῶδες dicitur in qua ęgri calcitrant, pedib ferunt mordicus impetunt, excandeſcunt, eos, qui ingrediuntur hoſtes habentes, quod ubi feroces eſſe incipiunt, ingentiaq; mala perpetrant, vehemens dicitur, hancq. Græci θηριώδη appellāt, & no
7. coac. præſag. ſect. 2. Tex. 13. ſtri ferinam ac melancholicam. De qua auctor Prorrheticorum: Quæ pauco tempore feroces fiunt deſipientiæ, ferinum eſt. Altera obſcura, mitis in qua ægri obſcuræ blandeque delirant, uti uis tales dignoſcantur: Hi in Coacis præſagijs:

moli

moti mente cum ſilentio vocantur,de quibus in Prorrheticis: Tremulæ, obſcu-
rę,contrectabiles deſipientiæ ualde phreniticæ. Græci has (vt aliàs dictum eſt)
ἀσαφώδεις vocant,& noſtri obſcuras,quæ nedum ab idiotis, verum etiam à do-
ctis Medicis non raro ignorantur.Tales enim ut Gal.in Prorrh.ſentit,nedũ tumul 1.prorr.33
tuoſe non exclamant,non exiliunt,ſed quieti quinimo iacent, neque prorſus lo-
quuntur neque figuram decubitus permutant,ſæpiusq; qui ita affecti ſunt, fami-
liaribus opinionẽ præbent,quod mox ſint,ſi quod fiat ſilentium dormituri. Clau
ſis itaq; feneſtris conquieſcunt,cuſtodes, tempus in his interdum longum conte
runt,dormire ægrum,quod neque loquatur,neque moueatur,arbitrati, ægro ipſo
non dormiente,& manus quiete mouente,non ſecus quam, qui per leuem con-
trectationem aliquid vel tangere,vel inuenire volunt.Horumq; alij clauſis palpe
bris hæc agunt,& interrogati de aliquo,neque prorſus oculos aperiunt,alij poſt-
quam aperuerunt,aut paulo poſt claudunt,aut immotus obſeruant affectionem
Gal.hecticam appellat. Sed videtur hæc deſipientia,ſignis profectò cum ea,quæ
ex Comate,& lethargo fit,conuenire. Quamobrem mutuo,diſtincteq; quælibet
ipſarum erit dignoſcenda.Etenim quę cum Comate,vel lethargo,(quem Græco-
rum aliqui (ut Gal.ait Typhomaniam uocarunt) fit in principio morbi,perſeue-
ratq; diu aſaphodis vero, ſeu obſcura,ſeu ut Galeno placuit hectica, dicta,nun-
quam in morbi principio,ſed morbo progreſſo, poſt vehementem aliquam inſa-
niam. Etſi veternoſa comatoſaque etiam à frigido humore,atque etiam à multo
ſanguine,poſt morbi principium ſæpe concitetur.Quę aliquando vel bonam vel
malam Criſſim antecedit,apparet, in qua languidos pulſus,duros anguſtos atq;
paruos obſeruamus,quales in illa deſipientia non obſeruantur. Sed iam de ipſa-
rum cauſis agamus. Deliria omnia à calidis mordẽtibusq; ſuccis concitari Gal.
in lib.2.de ſympt.cauſ.tradidit,pręcipueq; à flaua bile, atque ſæpe ex calidiori ce
rebri intemperie. Omnia vero deliriorum genera,uel inſanię,vel phrenitides,vel
paraphrenitides ſint cerebro lęſo oriuntur. Speciatimq; deliria,quæ duplicia exi
ſtunt,ea inquam , quæ tantum in ſummo febrium acutarum uigore excitantur,
quæq; à calidis mordentibuſq; uaporibus ſurſum in caput ſublatis,ortum habẽt.
Alia uero deliria,quę ſine febre manias ſeu inſanias Medici appellant,quas cum
febre phrenitides Gal uocat,cum tamen ueræ non ſint, niſi phlegmonem in ce-
rebro,aut eius membranis ſanguis billioſus ex Galeno in 2. lib. de ſympt. cauſis cap.7.
efficiat. Hęc uero raro fit uti frequentius phrenitica illa deſipientia,quæ a calidis
humoribus in cerebro,uel eius inuolucris delatis ſine phlegmone cõcitatur.Qua-
les Hippoc.in prima Epidem.obſeruauit. Hęque fiunt tum à ſanguine,tum à bi- cõ.2.te.73.
le cerebri locum,in quo princeps animæ pars reſidet,prehendente ut Gal.memi- 2,de ſymp.
nit,vel à flaua tantum bile,quę etiam febris exurentis incendio exuſta , atque in cau.c.ult.
nigram uerſa,uehementem illam deſipientiam Græcis Maniodim, Tiriodim,ac
noſtris(ut alias dictum eſt) ferocem furioſam,ferinam,melancholicamque , ap-
pellatam. Quæ fit ab exuſta bile cerebro,membraniſq; immodice reſiccatis,cum
qua ęgri ſæpe in tremorem incurrunt,atque conuellũtur.In hæc ſanè ſymptoma
ta non niſi uehementiſſimas,ac exitioſiſſimas phrenitides illabi Gal.tradidit. Eæ
uero deſipientiæ cum febre phrenitice quoque uocatæ fiunt uedum ab humori-
bus calidis uerum etiam ut Gal. in 3. Epid. docuit a frigidis,nempè pituitoſis in
cerebro putreſcentibus,qui putredine calorem,acrimoniamque,quibus cerebro
eiuſq; membranis lęſis delirium concitatur,aquirunt.At hęc deliria,ab ijs,quę ca
lidi humores concitant,ſomno,atq; etiam ſopore diſtinguuntur, quando qui ex
frigido humore,delirant, etiam ſimul dormiant,uel ueternoſum affectum ſimul

D 2 habeant

Digitized by Google

habeant, & a calidis humoribus deſipientes vigiliis quoque ſimul infeſtantur. Fit etiam non rarò, vt tum calidi, tum frigidi ſimul humores permiſti, miſtam deſipientiam ex delirio & lethargo, ut Gal. in primo Prorrhet. meminit, pariant. Hique ambo contrarij affectus à principio ad finem vſque continuent, ęgri tum vigilant, tum ad ſomnum inclinationem habent. Interimque magis phrenitici obſeruantur, prout bilis pituitę præualet, & interim plus lethargici, ſeu Comatoſi, prout pituitoſus humor bilioſo fit copioſior. Hæque ſunt omnes phreniticarum deſipientiarum cauſæ, à quibus quoque vera phrenitis (quæ eſt ab illis ſuccis in cerebro, eiuſque membranis orta inflammatio) ortum habet, quæ à pallida bile mitior eſt, a flauaq; vehementior, & omnium maxima, ab eodem humore incendio febrilis caloris peraſſato orta, quam ferinam melancholicamq; vocari nuper diximus. Ea vero deſipientia obſcura, aſaphodis Græcis dicta, quæ cum ſilentio fit, pro cauſis prælanguētem facultatem animalem, atque hecticam quandam, vt Gal. in Prorrheticis docet, temperiem, habet. Cum enim vel inflammatio, vel flaua bilis cerebrum occupat, initio quidem nondum per totum cerebri corpus permiſcetur, ſed in eo feruens ſpiritus, alterat, & agitat, unde clamēt, ægroti, exiliuntque, poſt vero imbibita eſt, atque hecticam cerebrum quandam intemperiem aquiſiuit, ægroti ſilent, quietique manent, ut vix etiam deliri a Medicis dignoſcantur, hāc ſuperius diximus multis a ueternoſa diſtingui, ſed pręcipue prælanguidis pulſibus paruis duriſque. Quę uero cum ſapore prodit, vel a ſanguine fit, ſanguineq; ac bile permiſtis cerebrum inuadentibus, vel a pituita, bileq; ſimul miſtis, aut ab humore crudo pituitoſo, putrefacto, calorēmq; & acrimoniam exinde adepto, vel demum a caloris natiui extinctione.

De ſalute à delirijs prædicenda. Cap. IIII.

EX delirijs, ea minus, mala exiſtunt, quæ non perpetuo ægrotos tenent, ſed paruo tempore, atque cum ſignis bonis, vel non lethalibus, prodeuntia. Quibus uires quoque debent æque reſpondere, quippè, ut ſint validę, quando deliria quoque præualidas uires expoſtulent, quæ cum prælanguidis natura ægerrime uincit. Nullum
6. aph. 53. vero ex delirijs, vt docuit Gal. ſecurum reputatur, Minus vero periculoſa, quæ cū riſu fiunt, ſicut temeraria, omnium ſunt periculoſiſſima. In medio autem amba rum deſipientiarum ſunt quæ cum ſtudio fiunt. Nullum tamen delirium, & ſi vnum ex minus malis exiſtat, per ſe ſolum certum exitijs indicium eſſe poterit, veluti neque mentis quoque conſtantiam ſolam in ægrotis ſalutem indicare alias meminimus. Simul vero cum bonis ſignis delirium concitatum minus eſt timendum, pręcipueq; ſi præterquam quod non eſt perpetuum, neq; uehemens, feroxque exiſtat, ſed quinimo magis leue, & paruum, vtpotè quando ægroti in paucis mente aberrant. magnum ſiquidem delirium Gal etiam uocat, ubi uariæ deli-
In li. de dif. ſympt. c. 4. riorum ſpecies in ægroto ſimul obſeruantur. Parua itaq; leuia in paucioribusque actionib. deliria obſeruata minime omnium ſunt, timenda maximeq; ſi tantum per acceſſiones fiant. Verum neq; ſatis admitē benignamq; deliriorum naturam denotandam, ut delirium non ſit perpetuum, ſed ēt eſt opus, ut omni ferocitate careat, quando autor Prorrhet. dicat. Quæ paruo tempore feroces fiunt deſipientiæ, ferinum. De quibus Gal. dixit. Cum uideris quempiam cū ferocitate deſipien
1. prorr. 25 tem, & ſi paulo poſt ſedetur, cognoſce mentē eius non febris ratione læſam eſſe

ſed

ſed phreniticam ſubali affectionem, quæ poſt adaucta, ferina tibi uidetur. Itaque
deliriũ intermittens non vehemens, ſed leue, & mite paruumque quod præſertim
fiat per acceſſiones nunquam erit exitiale. Sed cauendum ne paruum miteq. falſo
creditum nos quandoque fallat, etenim multi exitio proximi ſic delirare non ta-
ro dignoſcuntur de quibus in Prorrheticis. Tremulæ, blandæ, obſcurę, de-
ſipientiæ ualde phreniticę. Quod facile ex prælanguidis viribus, ac alijs exitio-
ſis ſimul obſeruatis ſignis, perpetuitateque ab ijs diſtinguitur. In eo namque ui-
res præualidę, non perpetuumque eſt, atque ſine exitioſis ſignis obſeruatur,
quale in Milidia uidit Hippoc. In hoc pulſus ſunt languidi, delirium perpe-
tuum, cum ſignis exitioſis; quæ ſanè omnia, inquam ſigna, tum cum delirio
orta, tum quæ poſt ipſum illuxerunt maximopere ſunt obſeruanda. Hæc enim
non raro ſalutarem criſim antecedunt, Quæ Galeno docente, fiunt ſangui- in 1. lib. ad
ne, vel bilioſo humore ad caput critice recurrente. Apparent vero iſtæc deli- Glauc. c. 15.
ria criſim portendentia, aliquando cum capitis dolore, grauitate, ſurditate, con
uulſione, atque alijs huiuſmodi multis. De his Gal. in prima Epidem. cum in
Dealcis horto decumbentis hiſtoriam commentatur, ſcribit: Nam quod de- 1. epid. 3.
lirauerit in nona, & dextro oculo ſtrabo fuerit, res ſunt, quę ſolent in iudi- 14.
cijs euenire. Et in Abderę Virgine delirium cum ſurditate iudicium quod
tum pedum doloribus tum ſanguinis è naribus eruptione, eſt ſecutum,
pręceſſit. Atque multo clarius id in muliere moroſa, viſum eſt, de qua Hip-
poc. in tertio Epidemiorum: Tertio conuulſiones conquieuerunt, coma, com. 3. tex.
& in ſomnum inclinatio, rurſusque vigiliæ excitauerunt eam, continere ſe 82.
non potuit, multum delirauit, febris acuta, ſub hanc noctem ſudor multus
toto corpore & calidus prærupit, libera febre dormiuit, planè mente con-
ſtitit. Item delirium ſexta die in virginæ Lariſſę obſeruatum largam ſanguinis
eruptionem, iudicabat; quod etiam in Heropyto Abderæ viſum eſt. Cum
dolore itaque grauitate capitis, vigilia, comate, ſurditate, conuulſione
oculorum caligatione, ſplendore, lachrymis inuoluntarijs, aurium tinitu,
ignorantia, obliuione, tremore, anxietate inquietudine, clamore, ſurrectio-
ne, ſpirandi difficultate, vrinę ſupreſſione, rigore vehementi, æſtu mul-
to, ſitique intolerabili repente obortis delirium ſæpe iudicium futurum prę- 5. coac. prę
dicit, vel profluuio ſanguinis, de quo in Coacis ſcribitur: In quibus mor- ſag. ſec. 1.
bis. ab anxietate delirium de repente fit, profluuium ſanguinis ſignificat. tex. 36.
vel vrina, de qua Hippoc. in 6. Epid. Vrina multam ſubſidentiam habens, ſol- com. 6. tex.
uit deliria, qualis fuit Deuxippi: vel per ſudorem, de quo Gal. in 3. de 21.
criſibus ait: Iudicat autem phrenitim ſudor bonus, & pręcipue ſi ex capi- cap. 3.
te multus, & calidus fluxerit ſudante ſimul reliquo corpore. & paulo poſt:
contingit autem aliquando, quod etiam per ſanguinem è naribus erumpen-
tem phrenitis iudicatur. In Coacis vero prędictionibus per ſudorem atque
ſomnum ſolui delirium docetur. & in aphoriſmis Hippoc. ſcribit. A furore 7. coac. prę
difficultas inteſtinorum, vel aqua intercutem, bonum. Delirium itaque quod bo ſag. 7. te. 10
na aliqua vacuatio ſubſecutura ſit ſalutem prę nunciat, ac vnum quoddam ſigno 7. aph. 5.
rum decretoriorum exiſtit. Veluti peſſimus erit, poſt quod mala ſequetur eua-
cuatio. quale eſt e naribus ſanguinis ſtillicidium, ſudores capitis, frigidi, & alię
huiuſmodi vacuationes, de quibus poſterius nos accurate agemus. Ideo di-
ſtinguendum, num eæ bonæ malęue ſint vacuationes quod ſanè ex mul-
tis ſignis innoteſcit, quippè ab exeuntium quantitate, qualitate, loco,
per quem fit, tempore, morborum, diebus in quibus apparent, atque morbi

Digitized by Google

alleuatione. Bonæ ſiqu idem ſunt, ſi in ea copia quæ multitudini humorum pec-
cantium reſpondet obſeruantur, atque ubi qualia deſiderantur, euacuantur,
perque loca conuenientia, & congruo tempore quippe in ſtatu, atque in aliquo
die rum decretoriorum, fiant à quibuſque morborum, ſymptomatumque vel ſe-
quitur alleuantio, vel ijſdem planè ęgri liberantur. Sed ad tria præcipuè in omni
prædictione, (quæ magni perpetuo momenti exiſtunt) animum adhibere opor-
tet, quippè, ad arteriarum pulſationes, reſpirationem, ac ciborum appetẽtiam,
quæ omnia profecto ſi inculpata, & firma, etiam cum exitioſo aliquo ſigno ſint,
com.3.tex. maximè ad prædicendam ſalutem valent. Quod Galen. in tertio Epidemio-
80. rum de Heropyti agens hiſtoria, meminit. Cum delirio namque pulſus vehe-
mentes cum inculpata tum reſpiratione, tum in appetentia ſalutis non in-
certa erunt indicia, quod ipſis natura pręualida oſtendatur, quæ morbum ſine du
bio recte ferret. Ex his itaque, quæ ſimul cum delirijs per modum iudicij appa
rent, quomodo ſalus interim præſentiatur, hactenus didicimus. Nunc ab ijs quæ
poſtea illucent, quæque ipſorum deliriorum veluti morem ſignificant, idem per
quiramus. Bonæ igitur poſt deliria factæ uacuationes, de quibus nuper ſatis a no
bis dictum eſt, quales ſunt largè eruptiones ſanguinis è naribus, de quibus egit
cap.3. Galen. in 3. lib. de Criſibus. Menſtruæ item purgationes cum delirio, & poſt ip-
ſum conſpectæ quales obſeruauit Hippoc. in Virgine Lariſſæ, & in Moroſa mu-
liere (Galeno docente) ſimul cum copioſo ſudore apparuerunt ex quibus, vt
Hippoc. meminit, febre libera, dormiuit, ac planè mente conſtitit. Hæmorrhoides
quoque delirium ſecuta, ſalutem prænunciant, quas in ſexto aphoriſm. Hippo-
aph.21. cra. meminit, hiſce verbis; Ex melancholia inſanientibus ſi narices, aut hęmor-
rhoides ſuperuenerint, inſaniæ ſit ſolutio. Idem notant dolores vehementes, aſ
ſiduique in coxis, cruribus, pedibus atque manibus, qui ſentiuntur, quique hu-
moribus ad partes ignobiles principibus relictis decurrentibus, concitantur,
eſtque iudicium, quod natura per humorum transfluxionem molitur. De qui-
bus Hippocrat. de Horophonte ſcribens, ait: Octauo febricitabat, lien reſide-
bat, omnia intelligebat, doluit & inguen primum ſecundum lienem, deinde in
vtranque tibiam demigrarunt. Qui ſanè dolores etiam in uxore Epicratis non
minimam partem iudicationis habuerunt. Et in eo, qui in dealcis horto decum
bebat, die decimoquarto planè deliro, quintodecimo genua, atque tibię dolue-
runt, ac decimoſeptimo poſtea toto corpore ſudauit, ad mentemque redijt, &
die vigeſimo pedum dolores in Virgine Abderæ delirium ſurditatemque deſe-
uerunt. Somnus in ægrotis delirantibus perpetuo magni erit momenti, maxi-
meque ſi ipſe delirium ſequatur, ipſumque vel reſoluat, uel ſaltem minuat, de
Aph.2. quo in ſecundo aphoriſmorum: Vbi ſomnus delirium ſedat, bonum, idque meri-
to fit, quandoquidem cum delirio ſemper vigilia ad ſit ab una, eademque cauſa
vterque fiat, ſi itaque à delirio ſomnus ſit, ſignum eſt, cauſam delirij ſuperatam eſ
ſe, ac accuratius ſomnus à delatione in ſomnum, ſeu coma, ſeu cataphora, ſeu
lethargo eſt diſtinguendus, nam quemadmodum ſomnus bonum ſignum cenſe-
tur, ita quodlibet prædictorum ſoporiferorum affectuum malum excepto veter-
noſo affectu, qui ſanguine in cerebrum iudicij futuri cauſa, irruente, concitatur.
Dormire itaque ægrotos à delirio ſemper bonum, præcipueque ſi quiete dor-
miant, ut in Horophonte, uxore Epicratis, in Metone, in quo à ſomno delirium
reſolutum eſt, Hippoc. obſeruauit. Ex quo delirium à ſomno ſedari ſemper bo-
num, uti contrarium malum. nam ſomnus laborem faciens, ut in aphoriſmis ha-
betur, mortalis. Si inſomnia quoque delirantibus conſpicua appareant, bonum

ad

Digitized by Google

ad iudican lam ſalutem, ſignum eſſe in Coac. præſagijs legitur, præſertimque in phreniticis, quod tamen, (quanquam in Prorrheticis ſcriptum ſit in ſomnia conſpicua phrenitidem oſtendere) veriſſimum eſt, neque error à nobis committetur, ſi ita diſtinxerimus, inſomnia conſpicua, non turbulenta, ſed quieta, bonum in Prorrheticis ſignificare, quod non niſi ſedata in cerebro inflammatione, calore febrili, & motu humorum à vaporibus, ipſa conſpicua claraque obſeruentur, ex quo bonum ſemper creditur ſignum. Turbulenta uero conſpicua, in quibus ęgroti, expaueſcunt, exiliunt, præter id quod ex ſiccitate fiant, etiam inflammationem, febrilem calorem, & ſpirituum motum, atque agitationem denotant, ex quo in mente motis ab his phrenitis portenditur. Sed num perpetuo delirijs ſedatis, uel planè reſolutis bonum ſit? Illis quidem omnibus, quæ vel à ſomno, uel à quapiam humorum transfluxione, ad crura pedes aliaſque ignobilium partiũ, vel critica euacuatione, ſedantur, uel reſoluuntur, nobis, ad futuram ſalutem, eamque prędicendam fidendum erit. At nunc ad deliria, quæ exitium portendunt, tranſeamus.

De morte à delirijs prædicenda. Cap. V.

Deliria, quibus exitium ęgrotis minatur, ex ipſorum differentijs, tempore in quo apparent, uirtute prælanguida, atque alijs ſignis exitioſis, vel una cum delirijs, uel poſtea apparentibus, dignoſcemus. Phrenitica omnia deliria lethalia plerumque exiſtunt, & ſi omnes phrenitici non moriantur. Phrenitides uero omnes deſipientias eſſe diximus, quas Gręci μανιώδεις, θηριώδεις, atque ἀσαφώδεις, & noſtri feroces tumultuoſas, furioſas, ferinas, melancholicas, atque obſcuras ſeu blandas appellant. Hæ aſaphodes ſeu obſcuram dictæ uel in morbi principio, uel poſt feroces deſipientias obſeruantur, & illę, cum fiant, ut ſupius dictum eſt, uel à ſanguine uel a bile, vel à bile pituitaque permiſtis, uel à pituita putredita, cæteris minus exitioſæ creduntur, ueluti omnium ſunt exitioſiſſimæ, quæ uirium aut languore, aut he
ctica cerebri temperie concitantur. Ex quo autor Prorrhet. has ualde phreniticas 1. prorr. tex.
deſipientias uocauit, & ſi dixerit blandas, obſcuras contrectabileſque videri. Ha- 33.
rum proprium uidetur, ut cum ſilentio fiant. De quibus in Coacis præſagijs: In 2. coac. prę
febribus inſaniæ uehementes ſilente ægro, ſed non etiam priuato uoce lethale. ſag. ſec. 1.
Cum his uero triplex ſilentium obſeruatur, unum, quod a deprauata mente fit, in tex. 30.
quo æger loqui poteſt, & non loquitur, uel ſaltem parum, ſecundum cum ueternoſo affectu, uel extinctione caloris natiui, & demum cum aphonia, ideſt uocis, ſeu ſermonis priuatione, facultate animali oppreſſa, vel emoriente, aut uocalibus
inſtrumentis conuulſis, aut interceptione uocis materiæ deſipientia cum ſilentio, 1. prorr. tex.
uoce integra, leui motitatione manuum, pulſu languido, oculis ut dormientibus 33.
modo clauſis, modo leuiter apertis a languore facultatis concitatur. De quibus 3. coac. prę
nedum in Prorrheticis ut nuper meminimus, ſed etiam in coacis prædictionibus ſag. ſec. 2.
legitur: Tremulæ, palpantes deſipientiæ phreniticę. Et: Moti mente cum ſilentio tex. 1.
non quieſcentes, contentis oculis, uehementer ſpiritum foras euocantes, perni- 7. coac. præ
cioſę. Ac Gal. de his in Prorrheticis dixit. Atq; ob id affectio horum, vt febrium ſag. ſec. 2.
hecticorum, praua eſt, quas quidem cum incipiunt cõſtitui, uix ſolui, poteſt exqui tex. 13.
ſite uero conſtitutas, abſolutasq; ſolui non amplius poſſę demonſtrauimus. Præ- 1. prorr. 33

ſertim ubi in ipſis affectus ueternoſi calidiſſimum ſeuiſſimumque ſequantur mor
bum, in ueternumque refrigerato poſt inflammationem cerebro ægros delabi ſa-
nè eſt lethaliſſimum,nam,ut in 3.Prorrhet.docetur,inſanabilia ea frigora cenſen
tur; quę calidis morbis contingunt. In uehementi uero ſeu ferino delirio; tum
propter humoris malignitatem, tum propter immoderatam ſiccitatem non ſolū
ſilent, at etiam ἄφωνοι, ideſt muti euadunt,ut Hermozygi uxori, quæ uehemēter
3. epid. 3. furens,& muta obijt.contigiſſe autor Prorrhet.tradidit. Quod etiam Hipp.phre-
75.tex.86. nitico,& uxori Dealcis,quæ in Læio decumbebat,contigiſſe, meminit,& Gal.in
tex.19. 2.Prorrhet. Si in febre aphonię,quæ conuulſiuo modo fiunt deſinant in eam,quæ
cum ſilentio fit ecſtaſim,perniciosum.Quędam uero ſymptomata creduntur pro
pria uehementiſſimarū deſipientiarum ſcilicet tremores,conuulſiones,ſanguinis
è naribus ſtillicidia,urinas aquoſas lucidas,manuum geſticulationes, & alia hu-
iuſmodi.Tremores ac conuulſiones non omnes phreniticas deſipientias, ſed tan-
tex. 9. tum uehementiſſimas,utpotè ferinas ſequiuntur, uti Gal. in 1. Prorrhet. meminit
exitioſaſq; emotiones ſequi ſolent. Phrenitici vero prius tremuli,ac poſtea cōuul
ſi moriuntur.De tremore ſcribit autor Prorrhet.Phrenitica uehementem tremen-
tia finiuntur. Tremorque ut Gal.ait,ſolum uehementiſſimas phrenitiales ſequitur
nempè neruorum infirmitates,propter affectionis ſiccitatem phreniticis diutiſſi-
me inſunt. Exoluta autem uirtute,tum uigilijs,tum motionibus multis,ſimul ue-
ro, & neruis ſupramodum arefactis tremores fiunt indicant enim uehementer
ab aſſata bile cerebro irrigato,ſiccatos neruos, atque ob id lethaliter ſe habere.
De quibus in Prorrhet.Mente ob melancholiam aberrantibus tremores ſuperue-
1 prorr.14 nientes maligni,& paulo poſt.Phrenitici modico utentes potu,ſtrepitum tentan-
tex.16. tes,tremorem incurrunt, atq; etiam cum dicit: Vacillationes mentis cum uoce
tex.19. clangoſa,linguæq; conuulſiones cum tremore,& uoces obtremiſcentes,mētis in
dicant alienationem,duriciesq; his pernicioſa, & Gal. linguas obtremiſcentes in
in tex. 20. his ob facultatis debilitatem apparere, mentemq; ex phrenitide uacillātem ſigni
ficare,tradidit.Ex quo tremulas vocauit phrenitides in Prorrheticis,quę extincta
ferè facultate oriuntur,quæq; cum ſilentio obſeruātur. Vi enim phrenitidis ingra
ueſcentis tria ſuperuenire ſolent,ſilentium,in ecſtaſi ſilentes tremor in uehemen
tiſſima phrenitide,& conuulſio imminente morte. At tremores lethales ſuperue-
niunt febribus ardentibus,uel uehementibus ab aſſata bile inſanijs, quas ferinas
& melancholicas appellari nuper docuimus,quo fit,ut tremores,qui uel ante de-
liria,vel cum ipſis ſimul apparent,quandoque(etſi ipſorum nulli,exceptis decre-
torijs,boni exiſtant) exitium non prædicent,at quinimo ſæpe perinde ac conuul
ſiones,ſuperuenientibus febribus ſoluantur. Quare tremores lethales tantū ob-
ſeruantur,qui delirijs,ſiue deſipientijs ſuperueniunt. Non pauciq; in morborum
principijs trementes obſeruantur,qui tamen non moriuntur. Vti Pythioni cōtigiſ
3. Epid.1. ſe Hippoc.ſcripſit.Neq; omnib.etiam delirijs,at ſolū vehementibus ſuperuenien
3.coac.præ tes,exitiū portendent: Per belleq: hæc in Coacis pręſag. ſic:ſcribitur; In vehemen
ſag. ſec. 2. ti phrenitide tremores mortiferi. Meritoque Galenum in primo Prorrheticorum
tex.22. dixiſſe dicimus, non omnes phreniticos in tremorem finiri, cum ſolas phreniti-
des uehementiſſimas tremor conſequatur. Non tamen uti conuulſiones, phre-
niticorum proprij exiſtunt, cum multis ipſorum non ſuperueniant, ſed tantum
uehementiſſimis, ac ferociſſimis, in quibus tum uigilijs, tum motionibus mul-
tis uires exoluuntur,neruique ſupramodum ſiccantur,atque areſcunt. Quo fit,ut
hi raro obſeruentur; quando raro etiam phrenitides eæ feroces fiant. Omnes
uero phrenitici ante exitium conuelluntur. Conuulſioneſque omnes deſi-
pien-

pientijs ſuperuenientes, atque arefactis neruoſis partibus concitatæ, lethales exiſtunt. Vereque phreniticos omnes exitioſos deſinere in conuulſionem, affirmamus, vti in tremorem eaſdem finiri (quod in Prorrhet. affirmatur) Gal. vt falſum reprehendit. Quod in multis phreniticis Hippocr. obſeruauit, præſertimque in vxore Philini, atque in phrenitico, de quo ait. Secundo die mane ſine voce, febris acuta, ſudauit, non intermiſit, palpitationes per totum corpus, nocte conuulſiones. Tertio exacerbata ſunt omnia. Quarto obiit, & de muliere Cyzici. Decimoquarto conuulſiones multæ, extremitates frigidæ, nihil amplius, mentis compos, urinæ defecerunt, obiit. Gal. quoque in lib. 13. method. med. de iiſdem dixit. Succedit maxime exitiali phrenitidi, nec ſanatum quempiam ita conuulſorum, aut ipſe vidi, aut alium narrantem audiui. Et in lib. quinto Epidem. Hippocrati tributo legitur Cononidem ſexuam phreniticam, quæ obijt die quadrageſimo, decem dies ante exitum aphonam, & conuulſam fuiſſe. Eſt & quæpiam palpitatio conuulſionis cognata, quam aliqui conuulſiuũ tremorem alij conuulſionem non veram, alij ſubſultationem dicunt, in qua partes quidem ad manum ſubſultant ſeu ſubſiliunt, non ſecus quam fiat in vellicatis a mordicante aut humore, aut vapore, neruis ſeſe a mordicatione retrahentibus, ſeu auferentibus. Sic palpitant in arido piſces. Hęque palpitationes etiam ſubſequentes vehementes deſipientias lethales exiſtunt, non ſecuſque tremores atque conuulſiones ſint. Sed tamen diſtinguendum erit quoniam tum conuulſiones tum hę palpitationes, ſi a mordentibus aut Succis, aut halitibus fiant per petuo, non eſſent lethales, quare in ijs alia ſigna ſimul vel poſtea conſpectu conſulenda erunt, vt conſultius ab ipſis præſagiamus. Addimus quoque uirulentas vomitiones, in quibus bilis allata, æruginoſa, vel nigra euomitur, ut Hippoc. meminit in primo Epidem. cum dixit: Phreniticis conuulſiones, ſed & virulenta vomunt, & ex ijs quidam ſubito moriuntur, vt in Philiſta phrenitico fuit obſeruatum. Exitiali quoque deſipientię accidunt manuum geſticulationes, quas Hippocra. in Prognoſticis ſic docuit. De geſticulatione manuum hęc cognoſcere oportet, qui in febre acuta, aut phrenitide, aut pulmonia, aut capitis dolore, manus ob os fert, aut fruſtra uenatur muſcas, aut colligit feſtucas, aut de veſte euellit pilos, aut de pariete ſtipulas carpit, id omne malum exitialeque eſt, quod ſymptoma in vxore Dealcis in Læio decumbente conſpectum eſt. Stillicidium quoque è naribus exitioſis phreniticis ſuperuenit. Nam Gal. in 3. prorrh. nedum, vt dicebat eorum librorum autor, ſtillicidium è naribus cum ſurditate, at ignauia ſignum eſt malum, ſed cum omnibus aliis deſipientiis, planè lethale iudicandum in primo Prorrh. meritò putat. Aquoſa item urina, alba, lucidaque irê, & fęces albæ ſunt in ijs pernicioſiſſima ſigna, de his Hippocr. in lib. 4. aphoriſmor. Quibus urinæ lucidæ ſunt, malæ maxime vero in phreniticis. Quo in loco Gal. dixit. Nullum ſiquidem vidi in quo talis apparuiſſet vrina, ſaluatum. Et in primo Prorrheticorum Vrinæ excretio in non admonitis pernicioſę & in primo Prorrheticorum: Alba deiectio malum. Proprium quoque videtur peſſimarum phrenitidum, etſi lingua ſit torrefacta, ægrotos vel nihil ſitire, vel ſaltem eos uti pauciſſimo potu, quod in primo Prorrhet. ita expreſſum utitur. Phreniticos exiguo vti potu, malum, ſed nihil ſitire pernicioſum. Sed inter deliria lethalia comprehenduntur etiam, quæ circa actiones uitæ neceſſarias obſeruantur, quod auctor Coac. præſag. ſic tradidit. Deliria circa neceſſaria peſſima, quæ ex his exarcebantur lethalia ſunt. Tales uero ſunt ex deliris, qui cibum abhorrent, potumque, cum tamen linguam habeant

1. prorrh. 9
1. epid. cõ. 2. te. 52.
3. epid. 3.
cap. 8.
5. epi. te. 81
cõ. 1. te. 52.
1. prog. 23.
tex. 49.
in tex. 1.
aphor. 72.
tex. 28.
tex. 13.
tex. 16.
3. Coac pſ. ſec. 2. te. 23

beant incendio caloris exuctam,ac prætorrefactam. Lethalia quoque deliria e-
xiſtunt,in quibus ægroti crebras,inſigneſque habent permutationes,in prorrhe-
1.prorrh.12 ticis: In phreniticis in principio clementer habere,ſed crebro permutari, malũ
ideſt.Duplex vero eſt permutatio,una ex bono ad malum ſtatũ, atque altera ex
3.coac.præ vno malo ſymptomate in aliud malum, de hoc in Coacis præſagijs. Vbi varij
ſag. ſect.2. caſus ſubinde incidunt phreniticis,prauum,& conuulſionem denũciant.Quod
ſanè aut turgere humores denotant,aut cerebrum multiplici uexari affectu,vti
quando aliqui diu mæſti ſilentes, acquieti iaceant,& poſt continuò garuli, ri-
dentes,inquietique euadant quod Hippoc.in uxore dealcis,quæ in Leio decum
cõ.3.te.86. bebat,obſeruauit,de qua in 3.Epidem.dixit: Ab initio cooperiebatur,& perpe-
tuo ſemper tacita,uillas ſtraguli captabat,uellebatque,& ſcalpebat, plorabat,
moxque ridebat,non dormiebat,ac in fine hiſtoriæ: Perpetuo cooperiebatur,
aut uerba multa aut perpetuo tacita.Deſipientię etiam omnes prędebilitatis con
tingentes ſic Galeno autore exitioſæ uiſę ſunt, ut nullum ex his ſanari poſſe in
primo prorrhet.teſtatum reliquerit. Phreniticę namque deſipientiæ omnes uir
tutem robuſtam expoſtulant,quæ ſi languida ſit,morbũ ferre non poterit. Quod
3.coac.præ in Coa.præſagiis ſic innuit.Qui iam fractis viribus delirant, peſſime habeat. In
ſag. ſect.2. principio etiam morbi,quę apparent,peſſima deliria creduntur,ueræque phreni
tex.25. dis ſuſpecta.Quæ enim ex his ſine ſignis coctionis apparent,(quod ad principiũ
attinere dicitur,) Galeno in 1.lib.de Criſibus docente peſſimarum diſpoſitionũ
ſint indicia.Sed proſequamur iudicium prognoſtici,a ſigni,svel vna cum deliriis
concitatis,vel ipſa ſubſequentibus.Mala enim ſigna ſimul cum ipſis deliriis, ap
parentia,mortem minari videntur,& lethalia certum, proximumque exitium:
Somnus,vt pręcipua mala ſymptomata narrem, planè ſublatus, & qui delirium
concitat,aut augeat,vel nihil alleuiat, ſignum cum delirio forte timendum ex
2.apho.1.2 Hippoc.Galenoque colligitur, veluti hianti ore deliri homines ſi dormiant,per-
nicioſum eſſe Hippoc.in 1.prognoſt. ſtatuit. Sopor item,ſeu ad ſomnum ſumma
inclinatio, delatioue, atque veternum,poſt vigilias aſſiduas, ex cerebri refrige-
tex.20. ratione,atque ex virium languore,lethale eſt,de quo loquitur Hippoc.in 3.Epi-
cõ.3.te.45 dem.cum ait.Nullus autem phreniticorum,uehementer inſaniuit,vt in aliis,ſed
alia quadam veternoſa in ſomnum delatione capite grauati moriebantur.Inter
dum vero,vt poſterius docebimus tales affectus iudicatorie apparent,criſim ali
quam ſignificantes,qui ſignis propriis decretoriorum ſignorum cognoſcuntur.
Delirium etiam cum notabili obliuione,ignauia,ſtupiditateque apparens exitij
tex.30. eſt indicium,de quo Gal.in 2.prorrh. Quod enim non cognoſcant familiares,
neque factorum recordentur,ex cerebri refrigeratione enaſci id conſtat, cere-
bri vero refrigerationem ſequi calidam affectionem,ex qua ægroti delirant,ſem
per eſſe pernicioſam,ſuperius meminimus.Si vero cum his rigeant ægri,vel fri-
geſcant,ineuitabile fatum ſignificatur ex Galeno in 2.lib.prorrhet. Idem deno-
1.prog.13. tat ſtupiditas,etenim,vt docet Gal.phrenitici etiam ſunt, quicunque comatoſi
cum ſint,non ſapiunt,ſed deliria loquuntur, atque à præſentibus expergefacti
ſtupefactis ſimiles uidentur.Summe non exitioſum eſt, ſi deſipientes non ui-
deant,neque audiant,ipſis profecto haud longe aberit exitium oculi etiam lu-
cem effugientes,inuoluntarieque lachrymantes,aut peruerſi, aut altero maior
alter fuerit,aut candidum rubeum habuerit, aut pleni ſint ſanguine uti in pri-
mo prognoſticorum Hippoc.docet. Facies quoque flammans,vel quæ boni vi-
te.14.& 33 deatur coloris cum mæſtitia tamen ex ſecunda prorrh. idem ſignificat. Capitis
viſcerumq; dolores vehementes atque aſſidui, exitium prenunciare ex 4.libro

apho-

aphoriſm.colligitur.Non minus quoque verendam eſſe totius corporis vel manuum pedumque grauitatem item frigiditatem atque liuiditatem Hippoc. in 2. prognoſt.meminit.Nec non aphoniam,ægroſque taciturnos,vocem clangoſam, linguam exuſtam & pre aridam ſine ſiti,ſtridorem dentium inſolitum, conuulſionem,palpitationem,ſingultum, horrorem, rigorem, tremorem,frigiditatem extremorum, crebraſque in his partibus permutationes exitium ſignificare exin de conſtat. Idemque facit inquietudo,anxietas,ſpiritus difficultas, cibos omnes abhorrere, nullumque potum ſuſtinere,vomitus virulenti,ſudores frigidi,ceruicis colli,ſcapularum,atque aſſidui in toto corpore,quas deſudationes medici appellant. Item ſtillicidium ſanguinis,vrinæ aquoſæ, albæ lucidæ,fæceſque albæ ut nuper diximus aluusque turbata multis crudis pituitoſis,vel etiam bilioſis deiectionibus nihil delirium leuantibus. Item abſceſſus intro recurrentes, non minusquã ex anthemata,aliæque cutis puſtulę atque efflorenſcentiæ pręter rationem euaneſcentes. Dolores etiam in ignobili parte oborti ſtatim deſinentes.Cum his igitur vel multis,vel paucis unà apparens delirium lethale eſt, maximeq; phreniticum. Non minuſque etiam ſi illorum aliqua vel multa ipſum conſequantur delirium, exitium ſignificatur, omniumque maxime yt nos alias meminimus, ſi deliria,in tremores,conuulſiones, ſingultus, vel aphonias deſierint, cum vrinis, vt dictum eſt, albis, claris, lucidiſque, quales quinta die Silenus minxerat.omnium vero maxime pulſus prælanguidi,reſpiratio mala,ciborumque appetentia extincta,ita ut quoſcunque abhorreant cibos, vllam ſitim ſentire, etiamſi lingua prærarida & multo calore aduſta ſit poſt ipſum delirium obſeruata, exitium denotant. Hæc ſiquidem tria poſtremo poſita (pulſus, ſcilicet pręlanguidi, cibos potuſque abhorrere ac,mala reſpiratio)magni momenti ſunt in quocunque morbo ad mortem prænotandam, maximeque ſi cum ex prænarratis ſignis, ſimul quæpiam illuxerint, & quo plura, & principaliora erunt, eo certius, citiuſque exitium fiet. At ex ijs omnibus,tria tantum nuppermime dicta ſigna, inter multa ambigua ex bonis iudicata,ad exitium prędicendum maximè valent. Quemadmodum his oppoſita, pulſus quippè vehementes, bona reſpiratio, probaq; tum cibi tum potus appetentia, inter pernicioſa multa ſigna maxime ad ſanitatem prædicendam, valere Gal. in Heropyti hiſtoria ſatis demonſtrauit. Atque hæc ſunt, cùm quibus, ſi deliria apparuerint, vel ipſa quoque ſequantur deliriæ, exitium præcognoſcemus.De quibus hic breuis quidem ſermo eſt habitus, cum de ijſdem ipſis accuratius,vberiusque ſuis locis ſit à nobis agendum.

aph.66. tex. 7. 8. 9. 3.epid. 3. 80.

Quid fatuitas & obliuio in morbis ſignificet. Cap. VI.

Fatuitatem & obliuionem principis facultatis in cerebro ſedem habentis, rationis ſcilicet atque memoriæ, ſymptomata eſſe, ab vna eademque cauſa proficiſci Gal. in 2. de ſympt. cauſis memoriæ prodidit.Quę ſymptomata plęrunque ſimul apparent, & aliquando ſola fatuitas vel obliuio, prout vna cerebri pars aut altera læditur,in quibus ſpeciatim hę duæ reſident potentiæ,atque excercentur. Stultitiam vocat Gal. vbi ſimul fatuitas & obliuio apparent quæ nota eſt magni in cerebro temperamenti receſſus,in homine pręſertim ingenij perſpicatioris, atque firmæ memoriæ

cap. 7. 3. de locis affect. c.18.

nit,quod multis,qui a peſte ſuperſtites remanſerunt accidiſſe, Thucydides hiſtoricus mortalium memoriæ commendauit.

De prædictione ab externis ſenſibus. *Cap. VII.*

QVomodo ab internis ſenſibus animalis facultatis cum infirmitas, tum robur dignoſci queat,atque ab ipſis quomodo ſit præſagiendum de ægrotantium ſalute ac morte hactenus ſatis compertum eſt. Nunc vero idem ab externorum quinque ſenſuum ratione, proſequimur.Horum enim (qui ſunt viſus,auditus,odoratus guſtus,& tactus) cognitio,atque accurata obſeruatio apprimè nobis ad morborum exitus prænoſcendos, conducet, quandoquidem in acuto morbo hi rectè valentes magni momenti ad prædicandam ſalutem eſſe ſoleant, neque immeritò,cum ab ipſis rectè ac ſecundum conſuetudinem editis, proba cerebri atque partium aliarum ſanitas indicetur, & nobis firma vis animalis exinde innoteſcat.Cerebro quidem atque animali facultate læſa ſenſus vel omnes, vel plures,vel aliquis ſaltem immunis a uitio eſſe non poteſt, neceſſe enim eſt, vt æger tunc,vel non recte ac ſecundum conſuetudinem videat vel non audiat,vel cum uitio odoret,guſtet,aut tactum læſum habeat. Non eſt tamen neceſſarium, vt ſenſibus omnibus rectè ualentibus,ſemper ſalus ſit futura,quando in multis acutis morbis cerebro illæſo, etſi alia viſcera patiantur,actiones nedum externarum ſenſuum,at quinimo etiam internorum, rectè obeantur. Sed hæ omnes in pernicioſis morbis ad exitium inclinantibus perpetuo morbi tempore firmæ, ac illæſæ non obſeruantur. Viſcere enim aliquo pręcipuo pernicioſe ęgrotante, cerebro quoque læſio neceſſario communicatur,& in ipſis ante mortem ſenſus aliquo uitio apparent. Planè enim ſingulis ſenſibus rectè ualentibus, homo quidem mori poſſe non uidetur. His tamen actiones diminutas vel deperditas,uel cum aliquo uitio edentibus cerebro ipſo læſo,aut facultate uitiata (exceptis actionibus ſenſuum,ex futuræ alicuius Criſis turbatione uitiatis, quę cum ſigna decretoria ſint,Criſim ſalutarem prænunciant, bonæque ob id exiſtunt,de quibus poſterius ſpeciatim agemus) peſſimum eſt, veluti non ita timendum erit cum id ratione inſtrumentorum ſenſuum, neque cerebro læſo, neque facultate uitiata contingat, ut quando craſſo humore occluſis opticorum neruorum meatibus,ægroti non uident,& meatibus auditoriis,non audiũt. Vbi uero ſenſus non recte ex cerebro ſeu facultatis uitio ſecundum conſuetudinem obeuntur,in morbis acutis exitium pręnunciant, proculdubioque ſi actione planè ſublatæ uideantur,uel maximè uitiatę,uel cum uirium languore ſi apparuerint, tunc enim de ſalute planè erit deſperandum exitiumque exſpectandum. Sed de his nunc ſigillatim etiam agamus,ut ab ipſis ſenſibus particularibus accuratius prædictionem perſcrutari poſſimus.

Quid

præſertimq́ue ubi mala vel euacuatio ſubſequatur, vti eſt ſanguinis è naribus ſtillicidium, ſudor frontis, temporum, colli frigidus: aſſiduus etiam ex toto corpore, uomitus virulenti, atque aliæ huiuſmodi vacuationes, non minus quam ſi poſt aures, vel in alijs corporibus partibus ignobilioribus humores aut exanthemata ſtatim intrò recurrunt, uel crurũ dolores incepti, continuo deſierint. Quod ſi vires etiam prælanguidę, & prę ſertim vitales, quæ maximè pulſibus prælanguidis compręhenduntur, fuerint, non longe aberit exitium, de his in Coacis præſagiis. Tumores iuxta aures in morbis longis paruis, ſi inde fluor ſanguinis è naribus, & tenebræ oculis offuſæ moueantur, lethale. Non uident ęgroti ante exitiũ extincta animali facultate, quod cæterarum facultatum actiones ferè deperditæ denotant, omnium maximè pulſus prælanguidi, mala reſpiratio atque appetentia tum ciborum, tum potus deperdita, quomodo ſi ægri non uideant cito morituri ſunt, vt Hippoc. in 4. lib. Aphoriſm. tradidit, quod etiam in Coacis pręſagijs ſic ſcriptum eſt. Iam labeſcentibus uiribus ſiquidem ęger non videat, aut non audiat, uel a labro oculo, nare, diſtorqueatur, lethale. Sed iam ad auditum deſcendamus. aph.o.47. 2.Coa.pręſect.i.te.38.

De ſurditate in morbis acutis. *Cap.* IX.

EX auditus actionibus mutatis ſurditas, atque in auribus ſonus ſeu tinnitus obſeruatus ad prodeũdum ægrotantium prognoſticum magni momenti eſſe ſolent, maximeque ſurditas, quæ etſi per ſeipſa nunquam bona cenſeatur, quando caput læſum, vt Gal. in primo Prorrh. docuit, perpetuò denotet, uel quod peius eſt, extinctam nonnunquam ſenſitiuam facultatem. Fit vero ſurditas (Galeno in Prorrhetic. ſcribente) & ob humorem quendam in auditorijs meatibus impactum infarctumq́ue nihil quod malignum ſit habens, & interdum ob extinctam facultatẽ, quam in acutis turbulentiſque morbis contingere cernimus. Verum tam etſi occluſis meatibus auditorijs ſurditatem obortam dicat Gal. nihil habere malignitatis, nihilominus in acutis morbis ſemper mala, illa excepta, quæ ex critica perturbatione excitatur, nam hæc non ſecus quàm delitia, conuulſiones, comata uigiliç, anxietates dolores, & alia huiuſmodi ſymptomata per ſe perpetuo mala, aliquando facta in corpore critica perturbatione, optimam aliquam euacuationẽ præmonſtrant, ſolet aliquãdo Criſis eſſe indiciũ. De qua in 3. Pror. Hypochrõdrij tenſio cũ capitis grauitate, & ſurditate quæ conſequenter fatigant ſanguinis denunciant profuſionem. Sed certius ſurditas ſit indicatoria, ſi aſſidua cum aliis ſignis iudicatoriis fuerit, qualis in uirgine Abderę fuit obſeruata, quæ ab octauo die vſque ad decimumſeptimum, in quo multum ſanguinis è naribus fluxit, protracta eſt, neque planè etiam ſoluta, adhuc perſeuerans, priorem Criſim imperfectam denotabat, aliamq́ue pro morbo reſoluendo futuram pręnunciabat, quę reiterata ſanguinis eruptione ſudore, atque ad pedes noxio humore decumbente, poſtea die uigeſimo eſt ſubſecuta. Quibus vacuationibus neque etiã penitus illius febris cauſis ſublatis, die vigeſimoquarto redijt ſurditas cum alijs ſymptomatis, quæ Criſis abſolutiſſimę die uigeſimoſeptimo futuræ fuit pręnunciã. Sed non erit in vtile hiſtoriam iſtius ægrotę hic ſubiungere, quam Hippoc. ita ſcripſit. Octauo ſurditas, febris acuta, in ſomnis faſtidioſa, horrebatque mentis erat compos, urinę ſimiles, nono nihil eſt mutatum, nec proximis diebus, manſit 1. prorh.32. tex.55. 3. Epide.3. tex.78.

item

Digitized by Google

eſt contentum, ac intrò inclinabat, vrinę tenues, pellucidę, & cætera, qui
quinto obijt phreniticus. Si uero ſurditas pręter quam quod ſequatur uacua-
tiones, etiam vnà cum illa alia ſigna pernicioſa illuxerint, multo plus exitij iu-
dicium confirmabitur. De qua in Coacis legitur. Valde ſurdi, præhendendo tre- 1. coac. pſ.
muli, lingua reſoluti, torpidi malum, quæ poſtea clarius ferè repetuntur ſic: ſect. 2. t 10
capite dolentes, ſurdaſtri, intremiſcentes manibus, dolentes à ceruice, meien- 5. coac. pſ
tes condenſata, mouentes nigra, lethaliter habent. Quæ ſurditas cum lethali- ſect. 1. t. 27.
bus ſignis in Philiſta moribundo, vt nuper dictum eſt, illuxit. Omnium uero
maximè exitialis eſt, quæ fit cum pręlanguidis uiribus, de qua in Coacis, ſic 2. coac. pſ.
ſcriptum eſt. Iam laba centibus uiribus, ſiquidem ęger non uideat, aut non au- ſect. 1. t. 38.
diat, lethalis. Sunt demum quædam ſurditates, quæ delirij ſeu phrenitica ſi-
gna exiſtunt, de quibus autor Prorrheticorum habet. Qui in capitis doloribus 1. prorr. 10.
ęruginoſos uomitus habent, uigilantque, cum ſurditate citò uehementer inſa-
niunt. Sed hę ſurditates, cùm exitioſæ phrenitidis, ut nos ſuperius docuimus,
ſint præſagia, propterea ſunt exitiales. De his etiam. Surditas urinæque abſque tex. 32.
reſidentia prærubræ, & ſublime petentia, mentis aberrationem portendunt.
Galenus quoque in eodem libro in acutis turbulentiſque morbis ſurditatem 1. prorr. 18.
inter ſigna phrenitica repoſuit, & autor Coac. præſagiorum ait: in ijſdem a-
cutis febribus aures abſurdeſcere, eſſe furioſum. Hæc itaque ſurditas delirij
prænuncia eodem quidem modo iudicatur, quo aliàs deliria fore iudicanda
perdidimus. Sed ad ſonitum aurium in ijſdem morbis obſeruatum ſermo-
nem conuertamus.

De tinnitu aurium in morbis acutis. *Cap. X.*

AVrium ſonitus in acutis morbis ſæpe apparet, atque aliquando ęgroti falsò de aurium ſonitu conqueruntur, utpote eo modo delirantes ipſorum læſa imaginatione ſcilicet, quod imaginentur ſonos audire, & ſi uere non audiant, hinc ipſorum aliqui tibicinas abigi contendunt. Sed de his nunc non agimus, cum ſatis in capite de prædictione ex delirio a nobis dictum ſit. Hos uero aurium ueros ſonitus, pro uaria editi ſoni forma ſeu figura, Medici quandoque bumbos, a ſono quem apes edunt, aliquando tinnitus, ab illiuſce ſoni curſu interrupto, aliquando triſmos ideſt, ſibilos, qui fiunt ex tenui flata e iliter in aures delabente, ſibilorumque modo prodeunt, atque demum ichos ſeu ſtrepi us, prout cum ſtrepitu edi uidentur. Gal. tex. 18.
in primo Prorrheticorum docet exſl tuoſo ſpiri u propter cerebri inflammationem ex humiditate, quæ in capite redundat, aut ex aſſidua acuta febre in bilioſa materia, quæ per uenas fertur, concitato, atque ſe in auditorios meatus inſinuante, taleſque in febribus tinnitus habere ortus putauit a quibus cauſis & ſi fiant, non tamen ſemper, quando etiam humoribus tenuioribus in caput elatis ſeſe ad auditorios meatus motis, ita ut hic tinnitus ſymptoma ſit cerebri male affecti a tenuiori humore uel ſanguine uel bile agitato ac commoto exitū non habente, ex quo mirū non eſt, ſi ſanguinis è narib. eruptiones non raro auriū hi ſonitus, vel tinnitus, uel ſibi præcedant, qui a ſanguine exitum non repetiente agitato, ac ad

Digitized by Google

auditorios meatus commoto fit,non aut ex flatu, quid enim ſonitus hi ſi ex fla-
1.tex.1. tu fiant, ad profluuium ſanguinis è naribus erumpendum? Hoc quoque Gale-
nus videtur innuere,cum in ſecundo Prorrheticorum dixerit, humorem ad ca-
put aſcendentem facere tum deſipientiam, tum aurium ſonitus. Huiuſmodi au-
tem ſonitus in auribus in acute febricitantibus duo præcipuè notare ſolet, deli
rium quippè ſæppè phreniticum, vbi præſertim ab humore in caput aſcenden-
te fiant, qui ſanè cum ſignis cruditatis, neque in die decretorio apparentes,
cum uiribus, prçlanguidioribus, lethalem phrenitem denunciant. Atque hoc
1.coac prç modo fortaſſe tales tinnitus autor Coacorum præſag. intellexit, cum dixerit:
ſag. ſec. 2. Bombus in acutis & ſonitus aurium lethalis. Huiuſmodi vero iudicium fit de
tex.6. tinnitu permanente, atque non de continuò ſilente ſeu ceſſante, quod genus ſo
cap.1. nituum in auribus in febribus hac ratione non fore timendum Galen. in tertio,
de compoſit.medic. ſecundum loca prodidit. Aſſidui itaque ſunt timendi, vt-
pote qui, vel delirium denotant, vel ſanguinis è naribus futuram eruptionem.
Delirium quidem denotant in morbi principio, atque etiam morbo prægreſſo
planè crudis exiſtentibus humoribus, phreniticum ſi cum ſignis phrenitidis,
quæ ſuperius prodidimus, atque grauitate aliqua in capite obſeruata, præſer-
tim in naribus, hoc enim humore repletum caput ij indicant, ex quo fit phre-
tex.18. nitis, quæ plçrunque, ut alias docuimus,eſt lethalis. De his autor Prorrhetico-
rum. Si in ardente febre aurium ſonitus cum caligine fuerit, proueneritque in
naribus grauitas mente ex melancholia aberrant. In morbi tamen nigore,ſçpe
ſonitus aurium ſanguinis eruptionem ſignificant, qui tunc temporis fit, ſangui-
ne in caput aſcendente, qui ni excernatur à natura per nares remanet in ca-
put, inflammationemque ac delirium phreniticum parit. Vaporibus uero in
caput aſcendentibus tinnitus obortus ſimplex delirium tantum denotat, idip-
ſumque paraphreneſin Græcis appellatum, quç affectio non eſt continua, ſed
in acceſſionum declinationibus ceſſans. Decretorij uero aurium ſonitus pro-
prijs ſignis cognoſcuntur, quippè quod fiant in die aliquo decretorio, humori-
buſque, vel planè, vel magna ex parte concoctis vnà cum viribus conſtantibus.
Aliquando aurium ſonitus indicant cum delirium tum ſanguinem è naribus flu
1. Coac p̄- xurum, vt in Coacis præſagijs. Sonitus aurium cum hebetudine viſus, & graui-
ſec.2.te.7. tate narium, mentem mouet, & ſanguinem è naribus ſignificat. Sed recte
quoque poſtea autor eorum librorum ſcripſit. In ardentibus ſuperueniens ſo-
nus aurium, cum hallucinatione oculorum, & narium grauitate ex melan-
cholia mente aberrant, niſi ſanguis effluxerit. Quod ſanè uidetur eſſe uerum,
quando ſanguine in caput aſcendente niſi foras excernatur delirium cum in-
flammatione concitat.

Demum ſunt qui deſipientes Læſa imaginatione, tum ſonitus in auribus,
tum alios ſonos ſe audire contendunt, hinc aliquo tibicinas abigi, vt Galeno
obſeruauit, iubere. Hi verò in numero delirantium reponuntur, ab ipſiſque
perinde ac à delirijs iudicium de futura ſalute fiet. In morbis vero longis, vel
in ijs qui adhuc non ægrotant, ſonitus aurium plçrumque grauem morbum
minatur, magiſque ſi cum capitis dolore, grauitate, aut uertigine, aut uo-
cis tarditate, vel manuum torpore vel appareant, vel ab ipſis hæc fuerint
5.coac.prç ſubſecuta. Cum quibus autor Coac. prçſag. ſæpe apoplexiam, epilep-
ſag. ſec.1. ſiam uel obliuionem portendere tradidit, neque immeritò cum frigido-
tex.12. rum craſſorumque in capite humorum multitudinem denotent. Ex qua
ſingula

ſingula prædicta mala fieri poſſe, nemo in arte medendi, exercitatus, ignorat.

Quid fœtores in morbis, quodque cibos potuſque graue olentes, inſipidos vel mali ſaporis ægrotis videri ſignificet. Cap. XI.

IN morbis duobus modis fœtores obſeruamus, in ęgrotis ſcilicet, quod ſpectat ad aſſidentes, quorum odoratus offenditur, atque in oblatis tum cibis, tùm potibus, tùm pharmacis, quæ ægrotantium odoratus uitium detegunt. Sentiunt verò aſſidentes odores ab ægrotantium corporibus, vel in excrementis, vel in reſpiratione, uel in ore, uel in naribus, uel in alijs partibus. In excrementis fœtores ſemper mali ex Galen. in tertio Epidemiorum, qui fœtida ſemper exitioſa eſſe aſſirmauit, 3. Epid. 2. 9 & Hippocrate in prognoſticis uomitiones omnes fœtidas maximè damnat: idque, quod, ut Galen. docet, graueolentia omnia putredinis ſit indicium, quam ſanè cum nigro atque liuido humoris colore exitium pręd icere Hippocrat. in ſecundo Prognoſticorum, tradidit, quoniam, vt meminit Galen. extinctionem tex. 41. caloris natiui indicat. At ſcitu dignum exiſtimo, pręnoſcendos eſſe, tum graueolentiæ gradus, tum humorum ſeu excretorum uarietatem, quæ uarium prædictionis iudicium reddent. Nam & ſi dicat Hippoc. in excretis per vomitum omnes putres graueolenteſq; odores eſſe malos, attamen nõ omnes lethales exiſtunt, ſed qui impenſe graueolent, cuiuſmodi ſunt alui fluxus colliquatiui uocati, quos in peſtilentibus febribus obſeruamus. In morbi vero vigore, cum ſignis coctionis interim ſummè putres et graueolentes humores criticè excernuntur. Deſpirationes autem graueolentes maximè exitiales obſeruantur. Sed de his hęc obiter dicta ſufficiant, quando ſuis locis de his accuratius, ubi præſertim de graueolentia excrementorum ſermonem inſtituemus. Aegrotis uero omnes tum cibos tum potus, tum medicamenta oblata putria atque graueolentia uideri, malum, quod ſummè putridos humores intus in corporibus redundare denotet, quandoquidem odoratus non ſecus quam guſtus uaporibus à uarijs humoribus putridis ad linguam & nares ſeu cerebrum exhalantibus, vitiatur, intuſque, quod eſt vel odoris uel ſaporis, ut philoſophi dicunt, prohibet extraneum, quod offertur odotis atque ſaporis, quin recipiatur & dignoſcatur. Ex qua re, tum naribus, tum lingua uapore à ſummè putridis humoribus exhalante infectis, omnia quæ tum odorantur, tum guſtantur putrida uidentur. Aegrotos quoque prorſus, ut etiam dictum eſt, deſtitu guſtu, & ſi malum ſit, non tamen niſi extincta animali facultate id fiat, mortem præſagire poterit, quare hęc ex alijs ſignis aut bonis aut malis iudicij capient certitudinem.

Eodem modo etiam, cum ægroti omnia ſibi oblata amara, uel ſalſa, vel acria, eſſe putant, hæc enim non niſi redundantium humorum qualitates notant, nihil ad præſagium ipſorum obſeruatione faciente. Sed iam

ab actionum ſenſus tactus ſymptomatis Prognoſticum perſequamur.

Quid ſtupor ſeu torpor & ſenſus tactus deperditus ſignificat. Cap. XII.

IN acutis morbis ſæpius partes corporis torpeſcunt ſeu ſtupidę redduntur, qui affectus duplex eſt, ſcilicet uel animi uel corporis, atque hic, uel aliquarum partium, uel totius corporis, eſtque ſenſus obſcurus ſeu diminutus partis ſentientis, qui ſtupor appellatur. Etenim quæ partibus ſenſum adimunt, ſtupefacientia propterea uocamus, veluti motum diminutum torporem aliqui dicunt, & ſi non pauci uelint confundentes vtrumque, tum ſtuporem, quàm torporem, ſenſum motumque diminutum denotare, vti ijs accidit, qui altero crurum compreſſo ſedentes illud ipſum paulo poſt ęgerrimè mouent, & ferè ſenſu deſtitutum ſen-
2.prorr.36 tiunt. Fiunt vero, vel vt Galen. docuit, cerebro humefacto, vel refrigerato, vel ex humiditate atque frigiditate ipſo læſo, (quæ cerebri frigiditas duplex eſt, ſcilicet aut intemperies frigida ſimplex, vel cum materia frigida, aut extinctio caloris natiui.) Vel quocunque modo intercepto ſpiritu, ne ad partem affluat, vt ſi nerui obſtruantur, ſi tamen uerum ſit, eos peruios eſſe, vel ſi incraſſentur, aut comprimantur, veluti renibus inflammatis crura ſtupeſcunt compreſſis ab inflammatione neruis. Itaque ſi in principio pars aliqua obſtupeſcat, periculum eſt, ne vel paralyſis vel apoplexia oria-
7. Coac.pſ. tur, quod in Coacis præſagijs ſic legitur. Torpores & ſenſus priuationes
sec.2.tex.1. pręter conſuetudinem ortæ futuras apopleias x denunciant. Quod ſanè in acutis morbis maimèx erit exitioſum, ni ſebris magna ſuccedat, quæ hu-
5.aphor.5. midum tum abſumat, tum frigidum cerebrum calefaciat. Vnde Hippocrate dixit. Si ebrius quiſpiam repentè obmutuerit, conuulſus moritur, niſi febre corripiatur.

Verum ut certè pręſagias ex ſtupore in aliqua parte conſpecto, alia ſigna conſulito, quando a ſolo ſtupore nihil certi ad præſagium ſciri queat. Prægreſſo uero morbo, ſi à lęſo neruorum principio ſtupor fiat, ſemper erit timendus, nam vel extinctum calorem natiuum, vel noxium humorem ad cerebrum decubuiſſe, erit indicium. Ex quo in Coacis præſagijs
In li 1.ſect. meritò dictum eſt; Torpores à multis rigoribus maligni, quod hi fiant extin-
1.tex.14. ctione caloris natiui. A calidiſſimo morbo partes refrigerari, ſummè eſſe
commē. 1. exitioſum Galen. in tertio Epidemiorum docuit. Non minus pernicioſum for-
tex.8. tè eſt, noxios humores ad cerebrum nobile uiſcus decumbere, vt Galen. in
cap.18. lib. conſiit. art. medic. ſcriptum reliquit. Cognoſcitur verò a cerebro læſo hoc malum fieri, quod præcipuæ capitis partes torpeant & ſtupidæ uideantur.
aph. 14. De quibus Gal. in 7. aſphoriſmorum ſcribit, ſtupor verò eſt, cum neque loquuntur neque agunt quicquam, ſed apert s oculis immoti manent ijs qui metu & timore perculſi & attoniti, ſunt ſimiles. Quem ſtuporem à vulnere aliquando fieri,
7.apho.14 atq; malum quoq; eſſe Hipp. docuit. Mentis non minus ſtupor fit ab iiſdem iam

dictis

dictis cauſis cerebro læſo, Galeno in libro quinto aphoriſmorum, docente. Ignauiaque eſt mentis ſtupor. Si partes uero inferne, quibus nerui ex ſpinali medulla procedunt, ſtupore afficiantur, minus eſt malum, à quo nequaquam exitium, niſi unà illuxerint alia lethalia ſigna, timendum erit. Tamen interdum cerebro ſanguine ad ipſum per modum iudicij aſcendente, læſo, partes aliquæ ſuperiorum ſtupent, ſanguinis eruptionem denotantes, & inferiorum aliquæ etiam eodem modo natura criticè noxias humores ad ipſos deponente, ſtupidę affectæ, humoris metaſtaſin, ideſt, tranſmiſſionem criticam præmonſtrant. Diſtinguentur uero decretorię ab alijs quæ exitioſæ ſunt, ſignis coctionis, uirium robore, facili ægrorum tolerantia, atque morbi, ſymptomatumque alleuatione.

De prædictione ex corporis caliditate. Cap. XIII.

Voniam ad ſenſum tactus ſpectant caliditas frigiditas, ſiccitas, humiditas, mollities, aſperitas atque colores, quæ omnia cum non minus, quàm alia nobis ad prædictionem faciant, optimum erit, de ipſis quoque nos agere, quod quidem nunc faciemus, a corporis ægrotantis caliditate exordientes, ab ea enim tum ſalus, tum exitium, alijs non neglectis ſignis præſentiri poteſt. Caliditas uero, quam nos ad Prognoſticum obſeruamus, aut mitis tepidave, aut uehemens & acuta exiſtit, atque ipſa rurſum vel æqualiter in toto corpore, uel in quapiam tantum parte obſeruatur. Mitis ac placida, perpetuò bona, ſi pręſertim cum æquali totius corporis, vt in Prognoſticorum Hippocrat. docuit, mollitie, aut quæ bene valentis calori ſit ſimilis. Alios ſiquidem rectè ualentes carnes ſubfrigidas, alios temperatè calidas, atque alios intenſè calidas habere, obſeruatur. Ex quo cum ægrotantes, ſi calorem ſimilem rectè ualentium habuerint calori, bonum eſt. Hincque vehemens acutaque interdum caliditas, & aliquando moderata & ſubfrigida in ęgrotis laudari ſolet, ea in quam, quæ caliditati corporis antea beneualentis proxma uidetur. Non ſecus quam vrinæ, atque alia excrementa, ſi ſanorum excrementis ſimilia prodeant, bona exiſtunt. Bonum igitur eſt ęgrotantium corpora, quod ad calorem ſpectat, uel nihil uel parum alterata, aut mutata eſſe. Ex calore febrili, de quo fuſius poſterius loquemur, optimus eſt, temperatus, ſuauis, æqualis in omnibus corporis partibus, cum quodam humido, qui maxime natiuo calori ſit ſimilis, quique vt Galen. meminit, non modo temperatè calidus, ſed etiam humidus exiſtit, ad differentiam ignei acutique, qui à natiuo maxime eſt differens. Ille itaque temperatus calor, optimus perpetuò erit, niſi nos morbi malignitas fallat. Nam ſunt ex malignis morbis plures, calorem blandum, naturali opprime ſimilem habentes, intus nimirum concluſo calore, neque foras liberè diffuſo, quamobrem bono illi calori corporis unà totius æqualem mollitiem coniungi oportebit, de quibus Hippocrates ait. Optimum uero eſt, ſi corpus omne æquè calidum, molleque eſt, ęqualis enim totius corporis mollities diſtinguit bonum calorem ab alijs, qui boni non ſunt. Poteſt enim caliditas in ali-

In 1. de na. hum.

1. Progn. 5

quo ægrotante temperata æqualiſque videri, cum tamen à morbo maligniſſimo proficiſcatur. Hanc vero denotabit corporis inęqualis mollities, quippe quod dura hypochondria plerumque obſeruentur, minimeque etiam caliditas ea æqualiter in vniuerſo corpore eſt diffuſa: vti cum extremę partes minus calidæ ſint, quam ventres qui his ſunt calidiores. Itaque caliditas temperata æqualiter in toto corpore, cum ęquali quoque mollitie ſemper bonum ſignum erit, ſiquidem fieri non poteſt, quod corpus tali caliditate ac mollitie obſeruatum exitioſe ægrotet, id enim viſcera, phlegmone, obſtructionibus, intenſaque putredine carere, nobis certum erit indicium. Molle etiam æqualiter corpus obſeruatum, diſtinguet à bona caliditate hecticam, qua forte quod mitis placidaque ſentiatur, aliqui decepti ſæpe hecticos non dignoſcant. Hecticorum caliditati non mollities ſed ſqualiditas potius ſolet coniungi. Hectica uero febris non ijs ſolum ęgnoſcitur, at etiam ipſiuſmet caloris inæqualitate; quando ab aſſumpto cibo Hecticę febres, ut in Prognoſticis Gal. meminit, exacerbentur. Optimus igitur erit calor temperatus, æqualiter per totum corpus diffuſus, cum æquali quoque mollitiē. At nedum hic, ſed quin etiam intenſus uehemenque calor per omnes corporis partes diffuſus in ardentibus febribus, quum proprium ardentium malignarum ſit (Galeno in 3. Prorrhet. docente) ut ea, ſummas partes non calefaciant, vel non malignarum, ut totum corpus, vſque ad ſummas partes ęqualiter excrent: ſignificant enim hæ, ut Gal. ſcripſit in 7. aphor. viſcera vehementi carere inflammatione. Partes etiam quaſdam corporis plurimum in acutis morbis in caleſcere, ſæpè optimum eſt ad prenoſcendum ſalutem, maximeque cutaneas, ad quas ſæpe natura tum caloris ęſtum, tum humores noxios deponit. Extremas corporis partes valde calidas, in talibus morbis ſentiri optimum, non minus eſt, veluti oppoſitum ſi obſeruatur in his, magnum malum: Hinc peſſima eſt extremorum frigiditas in morbis acutis, itaque harum portium caliditas bona, ut ſignum exiſtit, quod denotet interna viſcera neque magno phlegmone neque inflammatione neque intenſa aliqua humorum putredine offendi, neque naturam multitudine crudorum humorum grauari, atque etiam ſignificet calorem febrilem viſcera reliquiſſe, parteſque longinquas inuaſiſſe, uel noxios humores ad eaſdem detruſos fuiſſe ad pedes enim caliditas deducta morbum declinaſſe in multis indicat: ex quo Hippoc. dixit, in acceſſione febris, calore ad pedes deſcendente, ægrotis cibum eſſe offerendum. Extimarum partium caliditas quoque, cum rubore atque inflammatione, in acutis morbis, bonum. De qua Hippoc. in 3. Prognoſt. Maxime vero iuuantur, ſi ceruix ac pectus traxerit ruborem, nec ſacer ignis intro recurrat & pau o poſt. Securiſſimum vero eſt, ſi rubor quam maximè foras vertatur. Sed jam, his pręmiſſis, quomodo corporis caliditas quoque exitium denotet, videamus. Exitioſa ſanè ea totius corporis caliditas exiſtit, cum qua totum corpus liquatur marceſſit, atque contabeſcit; qualis eſt hecticorum, quæ ni antequam ſolida corpora colliquauerit, corrigatur ac emendetur, plane ad exitium illos ducet. Hæc vero æqualis vniformiſque exiſtit, acuta, non multum tactui ſenſuique manifeſta, ex quo multi propterea has febres in principio non cognoſcunt. Diximus vero ſuperius Galenum huiuſce caloris tale ſignum docuiſſe, quod in Prognoſt. ita habet. Per febres hecticas partes ipſæ corporis ſolidiores ignitæ euadunt, ob id igitur aſſiduè febris in ſeipſa ſimilis manet, calorem obtinent perinde ut calx, debilem contingentibus.

Itaque

2 prog. tex. 60.

tex. 61.

7. aphor. 1.

tex. 18.

tex 22.

2. prog. 60.

Itaque quoties eſitent ac bibant, ſimile quiddam accidit, quod in calce euenit aqua perfuſa, quo fit, vt contingentes exterius ægrum multo calidiorem perſentiant. Hæc vero totius corporis vniformis caliditas, quæ cum aſſidua febre eſt tepida, vel ſubfrigida apparens, inſpecta erit, quod indicet totum incendium intra viſcera contineri, Galen. ex Hippoc. in ſecunda de ratione victus in acutis, & in primo libro Prognoſt. dixit. Corpus in acutis febribus non admodum pro ratione febris calere, membraque frigida vel tepida nudare, perinde as ſi incendio conflagrarent malignitatis eſſe ſignum. Huiuſmodi tepida caliditas, etſi nunquam bona, tamen pre ſe ſola nihil certi præſ̨git, veluti etiam vehemens facit caliditas, quę etſi per ſe mala ſemper ſit, non tamen certi quicquam ad exitum prædicendum habet, at quinimo non raro poſt rigorem corpus ualde incaleſcere criſis proximę nobis eſt inditium, proinde ex alijs ſignis certitudinem capiet. Vehemens vero corporis totius, uel thoracis tantum, uel uentris caliditas, perniciosa, ſi diu durat, reſoluit enim uires, ſiccat, colliquatque, à qua quidem, ſi corpora conuellantur, exitium prędicit, quando exinde ortæ conuulſiones, quod fiant ſiccatis neruis, omnes ſint lethales. ex quo Hippoc. in ſeptima aphoriſ. dixit: Ab ęſtibus fortibus conuulſio, aut diſtentio malum. Vehemens quoque caliditas tum in facie, tum in hypochondrijs, tum in thorace peſſima exiſtit: Hęc enim uiſceris alicuius, illa autem cerebri phlegmonem indicat, quanquam non ſemper flammans facies phlegmonis ſignum exiſtat, et quinimo ſanguinis criticæ eruptionis indicium, cui ſigno, ſigna alia deteriora reſpondere debebunt: Si uero hęc ſigno aliquo apparuerit perniciosa, perniciem oſtendet. De qua in prorrheticis legitur. Faciei color bonus, & mœſtitia multa, malum. Etenim, ut ait Galen. cum florida quidem facies apparuerit, ęgerque ualde triſtis fuerit, quędam in cerebro ualde calida affectio eſſe uidetur, quæ ſanguinem exurit. Cum ſudore uero facies ualde flammans, malignitatem Galen. indicare prodidit, & merito exitum pręmonſtrabit, cum ea cerebri magnum phlegmonem denotet, qui inter lethales morbos recenſetur, utque ex ſudore qui nihil ipſe Iuuetur unum ex ſignis exitialibus eſt. De hac antor Prorrheticorum. Aeſtuoſi rigores quadantenus pernicioſi, flammans quoque cum ſudore facies in his mala. In uentre uero atque thorace ęſtus ſeu intenſu caliditas ſemper mala nam ibi adeſſe teſtatur morbum ſæpe magnum, ac lethalem. ut quando ex uiſceris magno malignoque phlegmone procedit, quod ſi eſt, extremæ partes uel tepeſcunt uel frigeſcunt. de quibus in primo Prorrhet. Qui in hypochondrio refrigerata febre ardores relinquuntur, tum aliàs, tum in ſudoribus, mali ſunt. & Hippoc. in quarta aphoriſ. in febribus non intermittentibus, ſi partes exteriores frigidæ, interiores urantur, & ſitim habeant, lethale. Circa uentriculum uero cum cordis morſu æſtuoſos calores pernicioſes eſſe Hippocr. quarta libro aphoriſ. tradidit. Item æſtus laterum cum dolore atque rigore, damnat autor Prorrhet. Lateris ſiquidem ęſtus (ait Galen.) cum dolores ſignum eſt phlegmones, quę partem eum infeſtet, ſi uero & rigor ipſis ſuperuenerit, ſuppuraturam exſpecta phlegmonem Viſcerum autem phlegmonum ſuppuratorum rari ſunt, qui ſanentur: nulli, uiribus iam prælanguidioribus factis. Corpora etiam cum ex aliqua pręgreſſa euacuat one, ſi nedum calore febrili liberentur, at magis reçaleſcant, malum eſſe tradidit autor

tex.15.
tex.19.
aph.13.
2.Prorr.14
2.Prorr.33
tex.7.
aph.48.
aphor.65.
2.prorh.32

Digitized by Google

2.prorr.32 Prorrheticorum,quum dixit.Si ex perfrictione ſudantes recaleſcant,malum. Ex his quoque æſtus doloroſus,& ligor ſuperueniens,malum . Gal.enim in comm. ait : Si in morbo quis,poſt , aquam ſudauerit frigidior quidem protinus, quam naturę conueniat,fiat,rurſuſque febricitet,non ſine periculo afficitur , ſicut au-
tex.34. tor Prorrheticorum paulò poſt . Si in ſudoribus vigiles recaleſcant , malum .
2.coac.prę Quod in Coacis præſagijs hiſce verbis expreſſum eſt . Exudantes, uigiles,reca-
ſag.ſec. 1. leſcentes,malum . Sed de his nunc ſatis addamus refrigerata corpora uix reca-
tex.4. leſcere.ſumme in morbis acutis eſſe pernicioſum , extincto enim natiuo calore uel reſoluto , vel ſuffocato , id fit. non minus etiam lethale videtur, ſi in extimis ſummiſque partibus obſeruetur , quippe eas refrigeratas uix recaleſcere . Hinc
cō.2.t.28. in primo Epidemiorum Hippocrates ait . Frigebant his multum extremitates , ac vix his calor reuocari poterat . Corpora quoque cito incaleſcere & frigeſieri malum itidem eſt ſignum . Significat enim,vt Galen. docet , morbum ſummè malignum,quod ſi non lethalem,morbum ſaltem longum fore pręſagit. In acuto vero morbo,qui citò vires rěſoluit,exitium portendit . Sed iam tempus eſt,vt ad prædictionem ex corporum frigiditato veniamus .

Ex frigiditate corporum quid præſagiendum . Cap. XIV.

FRiditas corporis, quæ potius ſit moderata caliditas, poſt aliquam bonam euacuationem , pulſu reddito meliori ac vehementiori , apparens , optima eſt . Sublatam enim febrem eſſe criticè denotat. Item refrigerata ſeu ſedata febris caliditate , cum vrinis coctionem denotantibus , vel ſputis , vel alui deiectionibus , (vbi morbus vel uenoſum genus uel partes ſpirituoſas vel uentrem occuparit) pulſu vt iam dictum eſt meliori reddito optimum eſt , tutò enim ſanitatem rediſſe ſignificat . Frigiditas vero nonnunquam critica obſeruatur optimam Criſin præcedens, de qua poſtea . Sed rarò tamen contingit , vt quicquam boni, corporis frigiditate præſagiamus . Hæc vel in toto corpore, vel in extremis partibus obſeruatur , plerumque in continuis febribus eſt exitialis ; attamen in quibuſdam corporibus robuſtiſſimis non exitium ſed longitudinem pręmonſtrat . In prælanguidis uero perpetuo lethalis, ſcilicet morbus præſertim magnus vehemenſve fuerit , quę vero ſit extincta facultate , exitium proximum præſagit . Sed ab hac cauſa fieri , ſigna alia exitioſa præmonſtrabunt . Aqua inter cutem laborantes non pauci obſeruantur , præſertim aſcite & leucophlegmatia , qui corpus ferè totum frigidum habent , & non minus in ſuppuratis , moribundis . Illi enim ferè totum corpus algidum habent , quod ijs contingit , plurimo innati caloris reſoluto , vel uti illis ex frigido humore euenit . Verum in extremis partibus ea frigiditas nihil certi perpetuò prodit ad Prognoſticum . In quibuſdam enim ægrotis non acute ægrotantibus huiuſmodi frigiditas non
2.aph. 1. eſt admodum verenda . In morbis enim ait Galen. qui ſunt ſine febre , & hyeme , & in ętate ſenili partes extremas corporis , vel uti nares, aures,pedes, manus frigeſieri nihil abſurdum,quippe ut ait Gal.2.Prognoſt.quę carne uacant

ex natura,longeque ſunt a viſceribus poſitæ,non tamen in acutis,mediocre eſt malum,per illas enim calor natiuus,præ debilitate nequaquam permeat ad extremas corporis partes,in morbis uero acutis propter inflammationis magnitudinem in uiſceribus fatigantis,parum ſanguinis in omne permeat corpus. In his itaque morbis corpus algidum eſſe,& nedum ipſius extrema, ſed totum inquam peſſimum eſt, niſi ab acceſſione id fiat, ea enim uel extinctum, uel multitudine humorum ferè ſuffocatum calorem naturalem nobis indicat, cum qua frigiditate, multa alia ſimul lethalia aderunt ſigna. Frigidi quidem multi ex moribuudis apparent, cum deſudationibus, uiriumque languore. Hi quidem uehementer tum frigidi, tum duri apparent, ſi ab extinctione caloris, ex quo autor prorrheticorum dixit. Refrigeratio cum duritie, malum. Idem accuratius ab extremis corporis partibus frigeſcentibus rurſum nunc perſcutemur. tex.4. pror te.45.

De prædictione ex frigiditate extremarum partium corporis. Cap. XV.

EXtremę corporis partes,quas Hippoc. in 2.Prognoſti. uocat caput,manus & pedes,& Galen.diſtinctius,nares, aures, pedes ac manus,in acutis morbis frigeſcere ſolent, ex natiui caloris vel contractionem uel reſolutione, vel oppreſſione ſeu ſuffocatione, aut demum extinctione. Contrahitur intus ad uiſcera calor,extremaſque corporis partes relinquens,mediaſque quippe thoracem & uentrem calefaciens,uel ob inflammationis ac eryſipelatis magnitudinem in uiſceribus fatigantis, ut Gal.meminit,caliditateque ſanguinem per modum cucurbitulę ad affectam partem attrahentis, uel propter fortem dolorem in corde,in uentriculo,in colo,in tenuibus inteſtinis, in utero, in renibus, aut demum in acceſione,ubi natura in internis partibus copiam humorum foras extrudendam aggreditur,ex quo aliquando ſalutem,& aliquando exitium præſcimus,prout pręualidam naturam,& prælanguidam tunc eſſe contingit. Reſoluitur uerò a maximo calore,uel ab ingenti dolore,aut ex immodica euacuatione uel a uenefico ſucco aliquo cor,atque os uentriculi lædente, uel ab immoderata lętitia continuo oborta. Opprimitur etiam natiuus calor, uel ſuffocatur in uiſceribus, ex quo cæterę alię partes ab ipſis remotæ ſolito calore carentes, refrigerantur, aut copia plurimi alimenti ſeu ciborum ore uentriculi grauato, ſeu uehementer a mordentibus humoribus (Galeno in ſecondo de ratione uictos in acutis docente) commorſo, uel a multitudine uitioſorum ſeu crudorum humorum in uiſceribus contentorum, calorem ferè ſuffocantium, uel exinde inſigniter oppreſſo,non ſecus atque fit, ſi ſupra ignem uiridium lignorum magnam copiam conieceris, qua is nedum non augetur ſed ſuffocatur atque diminuitur, eadem etiam copia humorum in uiſceribus concluditur calor, quo minus ad extimas partes permeare queat, quippe uenis, arteriiſque exinde obſtructis per quas calor a uiſceribus ad illas partes diffundebatur, febreſque hoc modo obortas lypirias alii a- tex.4. 2.progn.4. 7.aphor.1. te.26. tex.45.

ſapho-

Digitized by Google

ſaphodes , id eſt , obſcuras , & latentes , atque alij foris mites, intus contur-
bantes , appellant , quippe cum a multitudine putridorum humorum , vel
a multis frigidis, crudiſque , & craſſis , humoribus calorem ſuffocantibus uel
in uiſceribus ab oborta phlegmone , uel ex uenefica putredine fiant , om-
nes cum partium extremarum frigiditate , uel ſaltem ſub frigidis , uel non
calidis ijſdem partibus apparent. Extinguitur quoque, ut iam diximus , ne-
dum per ſtrangulationem , ſuffocationemve natiuus calor , ſed non minus ab
intenſa tum frigiditate,tum uenefica qualitate nobis occulta , qua uita noſtra
corrumpitur,quo a deuoratis uenenis cum frigiditate,tum ex proprietate totius
ſubſtantiæ interimente obſeruatur. Demum calore naturali in ſolidis partibus ,
In 4.aphor. qui ſedem,ut Gal.meminit,habet,a maiori vel flammea caliditate humidũ, quo
37. ipſe calor conſeruatur ac uiuit,abſumente,reſoluto ac diſſipato,vt in hecticis ,
7.apho. 26 vel a uiſceris alicuius ingenti dolore calorem naturalem uiſceris corrumpente
ac reſoluente,de quo merito ſcripſit Hippoc.In forti dolore uentris,partium ex
trêmarum frigiditas,malum, vel denique a quapiam immodica corporis,aut ar
te procurata,aut ſponte facta uacuatione,vt in Syncope fit, homines refrigera-
tis extremis moriuntur,atque demum ex apertis arterijs reſoluto calore. Sed iam
his auditis , ad frigiditatis partium corporis extremarum prognoſin deſcenda-
mus . Quæ ſi frigeſcant,natura Criſim cum bonis ſignis aggrediente,ſalutare e-
rit. Verum in acceſſione periodica,& in morbis longis quicquã certi ad progno-
ſin frigiditas partium extrêmarum non habet, neque in ſenibus , per hyememq;
que extrema frigeſcere non eſt exitiale,uti in acutis morbis obſeruatur eſſe,ut
Galen.tradidit . Excipitur tamen frigiditas extremorum à cibo intempeſtiuè aſ
7.apho.1. ſumpto,uel ab acceſſione aliqua orrum habens,in qua nedum extrema,ut Gale
no in ſecundo prognoſt. docuit,ſed cutis quoque circum coſtas & uentrem poſi
ta frigida redditur.Extremorum uerò frigiditas aliquando in principio una cum
morbo incipit,quod ſymptoma in uagantibus hoc anno febribus malignis mul
tis uidimus, quæ uel ab intenſiſſimá putredine perinde ac a ueneno uiſcere ali-
quo læſo, atque exinde naturali calore,vel admodum reſoluto,uel intus ea de cã
retracto,vel a multitudine ualde putridorũ humorũ ferè ſuffocato,aut deniq; ex
crudis pituitoſiſq; humoribus ſuccẽſa febre,ueluti in amphimerinis obſeruatur.
Quare extremorum frigiditas perpetuo in febribus continuis eſt mala , quæ ni
exitium,ſaltem morbi malignitatem denotet,plerumque vèro éxitium. Maligni
tatem tantùm pręſagit in principio una cum febre apparens , quæque non ad-
modum uehemens fit. Symptoma propterea eſſe malignarum febrium pa-
thognomonicum, Medici affirmant , cum qua ſæpè ęgroti non multum ſitiunt ,
neque linguam habent admodum ſiccatam & ipſa interim æqualis temperata
per totum morbi tempus, interim inæqualis, modo parua, modo aliquantulum
aucta obſeruatur. Quæ uero non in principio apparet, ſed poſteá in die critico
cum ſignis decretorijs , Criſim prænunciat,aut febris continuæ mutationem in
íntermittèntem. Cum malis uero ſignis,perpetuò mala,peſſimaque in die decre
cõ.2.te.28. torio eſt frigiditas intenſa, diu durans. Itaque extrema refrigerata,uix recaleſce
cõ.3.te.38. re,lethale eſt.De quibus Hipp.in 1. lib.Epidemiorum. Frigebant his multum ex-
tremitates , ac uix calor his reuocari poterat, atque in 3. lib. Extrema pedum ac
tex.66. manuum his frigidiora erant, & multo maxime circa acceſſiones , quibus calor
tex.31. pedetentim,nec probe redibat,& de tabidis ad exitium inclinantibus . Multum
1. epid. 3. uero frigus erat,& uix eis calor reuocari poterat , & in 1. Phorrhetic. Ex rigore
te.x18. refrigerationes,quę non recaleſcunt,malæ,quod in Philiſio Hippoc. obſeruauit.

De

Digitized by Google

de quo ait Extremitates unde quaque frigebant, nec iam ad calorem iſtæ am- epi.3.te.18
pllus redibant. Quod, & Sileno & aliis eueniſſe ante exitium Hippoc. in epide-
miis memoriæ prodidit. Frigiditas uero in proximè moribundis non ſecus quã
in marmoreo lapide obſeruatur, atq; non rarò cũ duricie & liuore. Durities ſiq;
dē cũ uehemẽti frigore in corporibus ex lethalibus ſignis habetur, ut in 2. Pror. 45.
docetur, de qua Gal. in comm. Refrigeratio autẽ ſi ita uiolenta fuerit, ut tota om
nino refrigerẽtur corpora indureſcantq; extinctionis ſignũ exiſtit. Nõ minus cũ com.2.te.5
ea frigiditate extrema liuida ſpectari, exitioſũ eſt, etenim hoc ſymptoma oĩum
eſſe exitioſiſſimum alias demonſtrabimus, atque in foribus mortem denotare. tex.8.
Significat autem in his liuidus color extinctionem caloris natiui, ut Gal. docuit,
qui in 3. Epidem. extremarum partium frigiditatem, unà cum liuiditate, in fe- tex.9.
bribus acutis mortis apertum eſſe ſignum affirmauit. De quibus Hippocr. in 2.
prognoſt. Si corpus adeo graue eſt, ut ungues ac digiti liuidi ſint, expectanda
continuo mors eſt, & poſtea. Si digiti ac pedes omnino nigreſcant, minus peſti-
feri ſunt, quã ſi liueant. Idque non immerito, nam liuiditas in his partibus ſem
per ab extinctione caloris natiui ſit, nigredo non ſemper, quandoque enim a
nigro humore ad illas partes decumbente. Quare cum extremarum partium re
frigeratione, liuiditas quoque ſi acceſſerit, ſignum erit maximè lethale, pauloque
poſt exitium futurum, premonſtrabit. Quod Hippoc. in Philiſco, Sileno, muliere
anginoſa apud Bitonem decumbente, Eraſino, Filia Euryanactis, Adoleſcentulo
qui in foro mendacium, moribundis obſeruauit. Sitis quoque intenſa cum calo
re uehementi in thorace, uel in uentre, extremis quidem partibus algentibus ma
xime pernicioſa iudicatur, quod in uiſceribus uehementiam inflammationis,
ut ait Galenus, ſignificet, qui in 7. aphoriſ. huiuſmodi ſymptomata accidere ma
gnis uiſcerum inflammationibus ſcribit. Quam rem Hippoc. prodidit in Pro- 2.progn.4.
gnoſticis dicens. Si caput ac pedes frigidi ſunt, uentre coſtisque calentibus, ma aph.1.
lum, & Galenus in commento ait, nedum malũ hoc eſſe, ſed lethale, quod Cor- 2.progn.4.
nelius Celſus ad unguem ſic expreſſit. Cui febre æquè non quieſcente exterior
pars friget, interior ſic calet, ut etiam ſitim faciat, lethale. Ex pernicioſis quoque
ſignis cum refrigeratione extremorum quam plura alia exiſtunt, partim a nobis
alias dicta, & partim inferius ſuis locis diceda, cuiuſmodi ſunt, capitis aut uiſce
rum dolor vehemens, & aſſiduus, uigilia, coma delirium ferinum, uel obſcurum
amentia, obliuio, ſurditas cæcitas, conuulſio, tremor, aphonia, ſingultus, inquie-
tudo, anxietas, reſpiratio difficilis atque frigida ex ore præſertim, atque è nari-
bus, urinæ turbidæ, non clareſcentes nigræ, cum nigro ſuſpenſo, albæ, aquoſæ, lu-
cidæ, interceptæque, ſtillæ ſanguinis è naribus, uomitus uirulenti, deiectiones
malæ ac copioſæ, nihil conferentes, & huiuſmodi alia. Hæc ſingula cum extre
morum frigiditate conſpecta, exitium nobis portendent, & quo plura ſimul, eo
certius ac citius. De his in Sileno Hippocrates. Sexto caput parum ex ſudauit,
extremitates algebant, liueſcebant, multum ſeſe iactauit, aluus nihil excreuit, uri- 1.epid.3.
næ reſtiterunt, febris acuta, & de Pythione in Thaſo mortuo decem diebus, alte
ro die ſub meridiem extremæ partes frigebant, præter cæteras manus, & caput,
obmutuit uoce defectus eſt, diu breui ſpirans, rediit calor, ſitijt. Nocte quieuit,
circa caput modicum ſudauit. Ex omnibus uero his ſignis diximus perpetuitatẽ
refrigerationis, magnitudinem ſeu uehementiam, duritiem, liuiditatem ſigna eſ
ſe longe omnium maxime pernicioſiſſima, extinctionemque caloris natiui deno
tare. A ſymptomatis etiam quæ præceſſerunt exitii prognoſticum indagatur, ut
quando à rigore frigeſcunt eæ partes, minimè recaleſcentes, de quibus vt di-
ctum

ctum eſt, in ſecundo Prorrhetic. Ex rigore refrigerationes, quæ non recaleſcunt, malæ. Ex malis uacuationibus extrema admodum algere, eſt pernicioſum, præſertimque ſi eæ quoque fuerint lethales, quales ſunt ſtillæ ſanguinis è naribus, ſudores frigidi, in capite, deſudationes, urinæ aquoſę, liuidæ, ictericæ, turbidæ non reſidentes, liuidę nigræ cum nigro ſuſpenſo, & planè ſuppreſſæ, deiectiones pingues liquidæ ualde fœtidæ, aſſiduæ, uel in inmodica copia exeuntes, ſputa nigra, liuida, uiſcida, maxima difficultate educta atque planè intercepta. Similiter ab omnibus malis ſymptomatis, quę nuper dum mala ſymptomata recenſuimus, prodidimus, refrigeratio in extremis eſt pernicioſa Quod ſane ne dum ab his ſignis malis, quæ prçceſſerunt, at ſimul etiam cum refrigeratione concitatis, non minus, & ab his, quę extrema refrigerata ſequuntur, cognoſcitur. At extremorum refrigerationem multa ſymptomata exitium cum ipſa ſignificantia ſubſequi ſolent. Et quod ad refrigerationem ipſam attinet, duo ſunt, quæ ſi fiant, lethalem denotant extremorum refrigerationem, primum eſt, ut ſi frigiditas ea primum moderata, mox admodum uehemens atque intenſa reddatur, quod ut ex Gal. meminimus ſignum prçlanguidæ facultatis exiſtit, ſecundum quod illa frigiditas nunquam amplius, aut parum recale-

1.epi.3.18. ſcat. De quo in Philiſco moribundo Hippocr. in Epidemius Extremitates unde

tex.18. quaque frigebant, nec iam ad calorem amplius redibant, & in Sileno. Septimo obmutuit, eetremæ partes non amplius redierunt ad calorem. Demum pars uehementer refrigerata liueſcit, atque aliquando induteſcit, quod ſi fiat, diuque permaneat, in foribus ut dictum quoque eſt, ſcito eſſe exitium. Idem prædicat ſubſecuta, & coma, amentia, obliuio, ſurditas, cæcitas, conuulſio, tremor, aphonia, ſudores frigidi præſertim in iiſdem extremis partibus refrigeratis, qui ſane ſolius ſyncopes ac mortis proprii uidentur. Vacuationes non bonæ, ęgros non ſubleuantes, uel interceptæ, reſpirario difficilis, atque alia huiuſmodi, quorum multa in Sileno moribundo Hippoc. poſt extremorum refrigerationem obſeruauit, quæ hiſce uerbis expreſſit. Sexto caput parum exudauit, extremitates algebant, liueſcebant, multum ſeſe iactauit, aluus nihil excreuit, urinæ reſtiterunt, febris acuta. Septimo die obmutuit, extremæ partes non amplius redierunt ad calorum, nihil minxit. Octauo frigidus toto corpore ſudor, papulæ cum ſudore rubentes, rotundę, paruæ, uaris ſimiles permanebant, nec abſceſſum efficiebant, aluus paruo irritamento ſtercora tenuia, ueluti in cocta multa cum labore reddidit, urinas reddebat cum dolore mordaces, extremę parum recaleſcebant, ſomni tenues, comatoſi, obmuteſcebat, urinæ tenues perlucidę, obiit undecimo. Quare ſi extremorum refrigerationem pernicioſa huiuſmodi ſymptomata, uel præcedant, uel ſimul illuceant, uel ſubſequantur, ſine dubio exitium prædicendum erit.

De caloris ad frigus, & frigoris ad calorem in corporibus acute ægrotantibus mutatione. *Cap. XVI.*

SAepè in acutis morbis fit, ut interim totum corpus a calido ad frigidum, & a frigido ad calidum mutetur, atque hoc aliquando ſenſim, & aliquando repente, repente mutari ad frigidum corpora, niſi acceſſione id fiat, ſemper malum, aut enim ut nuper dictum eſt, calorem natiuum reſolutum, aut multitudine crudorum humorum ſuffocatum,

uel

uel impeditum,quo minus,uaſis obſtructis foras expandatur,uel denique maligni humoris uiſcus nobile laceſſentis, uel vehementis inflammationis ratione intus ſeſe totum collectum eſſe ſignificat.Reſolutum conijcimus, ſi prius reſolutionis aliqua cauſa præceſſerit,uti febris uehemens,aſſidua, vigiliç item aſſiduç,dolores ingentes.immodicæque uacuationes cum ſanguinis tum humorũ. Suffocari plenitudo indicabit,crudorum humorum multitudine uenas arteriaſque obſtruente,foras non expandi,notç omnes hanc humorum multitudinem ſignificantes.Intus uero acri uel maligno humore os uentriculi,cor,uel aliquod aliud membrum nobile affligente,retrahi,dolores iuxta afflictç partis regionem faſtidia angores,nauſeæ,uomitus virulenti bilioſi,animi defectiones, anxietates,uigiliç,pulſus ſummè inæquales, prælanguidique contracti ac huiuſmodi aliæ præmonſtrant, uti in ijs, quibus a uermibus uel acri ſucco os uentriculi mordetur,obſeruari poteſt,ubi retractionis caloris cauſa eſt inflammatio quçpiam interna,ex calore partium internarum, atque a propriis ſignis cognoſcemus,quod Hippocr.in aphoriſmis ut ſuperius diximus,expreſſit, cum dixerit. Extremarum refrigerationem internis partibus ſic caloris incendio æſtuãtibus ut ægroti ſitiant,eſſe lethalem.Hæc namque refrigeratio inflammationem internam & eam quidem maximam pro cauſa habet.Quocunque vero modo, ut diximus corpus refrigeretur,nunquam bonum,ſed ſæpius ſummè exitioſum erit exiſtimandum,omniumque maximè ſi diutius frigus perſiſtat,intenſiuſque, & tandem cum duritie,vel liuiditate vti dictum eſt,prodeat. Nam tunc in foribus eſſe exitium denotabit.Continuo etiam ſeu repente partes calidas refrigerari,ſemper malum,illa excepta extremorum refrigeratione,quæ natura criticè humores ad excretionem inuadente prodit,ſæpe enim ante Criſin futuram,maligno humore ad viſcus nobile irruente,atque deſluxo,refrigerantur extrema, qui in exinde a natura aliunde ad ignobiliorem partem compellatur,ferè nunquam ea tollitur,in extremis refrigeratio aut tarde,& parum quidem partes eæ refrigeratæ recaleſcunt. Contra refrigerata corpora, æquè ſenſim ad calidum mutari,optimum eſt,nam neque intus laceſſere malignum, uel acrem humorẽ nobile uiſcus,neque aliquam adeſſe inflammationem, & nihil intus fieri impedimento calori,quin ad quancunque partem corporis æque defluat. Inæqualiter vero corporis partes calefieri,nunquam bonum, & ſæpe peſſimum ſymptoma creditur.Repente etiam ſæpius extima corporis partes, crebriuſque modo ad calidum modo ad frigidum,& contra modo ad frigidum,modo ad calidum permutari,in malignis morbis peſſimum eſſe Hippoc.ſtatuit, veluti etiam non minus malum exiſtimatur,in aliis ſymptomatis etiam conſimiles fieri mutationes. De his autor Prorrhet.ita habet.Summæ corporis partes ſi celeriter in utramque conditionem permutentur,malum.Sitis quoque huiuſmodi mala eſt, & Gal.in commento ait.In morbis autem ſummè malignis,permutatio harum hora una ad contraria efficitur,interdum quidem,vt hyeme frigeſcant, interdũ uero tanquam æſtate,caleſcant.Id autem contingit cum propriam caliditatem non habuerint,atque a febrili calefiant,quæ a corporis medio incipiens, flammæque ſimilis corpus totum depaſcens extrema concalefacit,quæ & cum tranſpirauerit,ſtatim ea refrigeſcunt,reſtincta ſcilicet naturali caliditate. Huiuſcemodi vero corporis celeres caloris frigoriſque mutationes,item coloris, ac cuiuſlibet alterius ſymptomatis,ſępe multiplices affectus in corpore collectos prçmonſtrunt,quos deuincere natura quod non niſi longo tempore queat, ideo morbi longitudinem oſtendunt,quod in 4.lib.aphor.ab Hippoc. hunc in modũ ſcri-

2.pro.te.8.

aphoriſ.40

ſcriptum eſt.Et ubi in toto corpore,mutationes,& ſcilicet corpus refrigeretur,
vel rurſus calefiat,longitudinem morbi ſignificat. In morbo uero acutiſſimo ac
vehementi naturæ citò a vehementia morbi extinctæ tempus ſub trahitur,ita,vt
prius ipſa morbo extinguatur,quam morbum uincere poſſit. Et hinc eſt quod
in morbo ſummè maligno huiuſmodi mutationes Gal.in prorrhet.dixit eſſe le-
thales,eaſque extinctiones naturalis caliditatis fieri. Aliorum etiam ſymptoma
tum mutationes obſeruari,vti exſitire non ſentire, & contra: ex quietudine in
inquietudinem & contra ex vigilantia in ſomnum,& contra,ſapientes ægrotos
in deliros,& è deliris ſapientes fieri. Mutari etiam ſymptomata, ita vt modo ca
pitis adſit dolor,modo uentris modo crurum,modo dolor deſinat , & delirium
accedat,& hoc ceſſante,aliud ſymptoma appareat . Huius ſymptomatum per-
mutatio,cauſa generalis eſt μετάῤῥυσις,id eſt, humorum transfluxus , uiciſſim
namque facta migratio modo in hanc corporis partem,modo in illam,quaſi hu
moris turgentiam hanc μετάπτωσιν dicas,quæ per ſe ſola , nullum aliud quam
turgens humor faciat prognoſticum,denotat.Verenda uero ſemper quælibet hu
moris turgentia,quod principis alicuius partis læſionem minatur,ex quo Hip-
pocr. atque cum eo Gal.& omnes alii Medici turgentes humores, ne irruant in
partem principem continuò uel etiam in principio morborum , quo tempore
omnia cruda exiſtunt,medicamentis purgari oportere, in aphoriſmis præcepe-
runt.Cum ſignis uero coctionis illa permutatio caloris,frigoris,coloris , & alio-
rum etiam ſymptomatum,criticam humorum perturbationem oſtendit , atque
lib.4 cô 1. in hunc ſenſum forte in Coacis præſagiis,illud erit intelligendum, quod ſic ſcri
ſect.1.te.12 ptum eſt. Golor qui ſæpè cum calore euariat,utile.In malignis morbis hæ muta
lib.3.cô.6. tiones ſolent eſſe utiles,ſi in melius fiant,quod Hippoc.in Epidemiis ita dixit.
tex.15. In morbis,qui παλίμβολοι, id eſt , dolo ſi ſunt , mutationes iuuare.

De prædictione ex humiditate corporis, & ſicci-tate. Cap. XVII.

EX humiditate totius corporis,atque partis,ſæpius in acutis mor-
bis euentus præſcimus.In purulentis phtyſiciſque, ſæpè ante exi
tium multa humiditatis copia,aliquando totum corpus,& aliquā
do crura,uētremque repleri obſeruamus , ex quo aquam inter cu
tem,quod ex magno oriatur caloris languore,in acutis,uel ex a-
te.1.cô.2. cutis morbis lethalem eſſe Hipp.docuit.Aqua enim intercutem, (ait in Progno
ſt cis)omnis,ſi ex acuto morbo exiſtit,mali eſt,non enim ſedat febrem ſed dolo
rem admodum infert,ac mortem.Eodem modo ſiccitatem,ariditatem,duritiem
que totius uel alicuius partis corporis ſępe infelicem morbi pręſagit euentum.
Siccitatem ſiquidem totius,& gracilitatem ab ardente febre longa ſecutā,cor-
poris hecticum habitum,ac ab eo poſtea exitium præſagire,nemo eſt in Medici
na uerſatus,qui ignoret.Ex fronte,lingua & aliis partibus admodum ſiccatis,nō
raro nobis exitium præmonſtratur,ut Hippocra.in Mœlibæę adoleſcente mori-
bundis obſeruauit,in quibus ante mortem cutis frontis,pręarida,ac tenſa uiſa
eſt.Sed de his accuratius nos poſterius ſuis locis,præſertimque ubi de prædictio
ne ex partium corporis obſeruatione ſermonem inſtituemus.

De prædictione ex doloribus, qui in acutis morbis obſeruantur: Cap. XVIII.

DOlorem, quod uoluptati opponatur, triſtum moleſtumque eſſe ſen
ſum Gal. in primo de Elementis docuit. Hic uero multiplex obſer
uatur, alius enim cum pulſu, alius cum ponderis incumbẽtis ſen
ſu, alius cum tenſione, alius cum eroſione, inceſione punctione , cap. 3.
perforatione (quę differentiæ ſub acuti doloris nomine compre-
henduntur. Alius denique cum torpore affligit. Primum Medici appellant pulſa
tiuum, qui ut Gal. in 2. lib. de loc. affect. ſcribit, ſequitur inflammatorios affectus
notatu dignos, idque ſemper inipſis arteriis, atque impartibus ipſas continenti-
bus, quas & ob anguſtiam premunt, & cum attolluntur, modo pars affecta ſenti
re nata ſit, ueluti percutiunt. Nonnunquamque in abſceſſibus ad ſuppurationem
uenientibus dolores cum pulſu obſeruantur. Secundum grauem uocant, quod
ueluti cuiuſdam ponderis loco incumbentis ſenſum, inuehat, quique carnoſæ
ſubſtantię, renum, hepatiſque, inflammationem (Galeno in 6. aphoriſm. docen-
te) denotat. Talemque dolorem renum eſſe proprium Hippoc. in 6. Epidem. no- Gal. in 6. a-
bis prodidit, & Gal. hos dolores in renibus, in hepate in ſplene in cute, in adenis pho. 5.
& in pulmonibus fieri meminit, eæ ſiquidem partes (ut ipſe docuit) uexantur
eo dolore a diſtenſione, quoniam membrana uiſcera illa circumuoluens graua- 6. epi. cõ. 1
ta, & diſtenta dolet. Tenſiuum uero dolorem dicunt, (quem diſtendentem Ar- te. 5.
chigenes uocat) ubi partes (quæ uel ſunt neruoſæ, uel muſculoſæ, uel mem-
branoſæ) diſtenduntur, conuolluntur ue. Quod ipſis uel, ex humore, uel ex flatu- in 2. de loc.
lento ſpiritu, uel phlegmone accidit. Quartum, qui acutus uocatur compre- affec. cap. 4
hendit illum qui fit, exeſione, punctione, perforationeque. Quæ nimis aut a- te. 8.
cria, aut ſalſa, abſtergũt, abraduntque, exquo acutus oritur dolor, qualem patiũ
tur dyſenterici atque alii quibus exeduntur aliquæ partes. Punctorii proprii mẽ
branarum exiſtunt, ab acuta bile uexatarum, quales in pleuriticis obſeruamus,
pleura quippe uocata membrana in his a bile inflammata. His ſimiles uidentur
qui vitreo humore partes incidente ſeu perforante inteſtina concitantur. Cum
torpore demum prodientes, ſeu torporem inducentes, vel ab ipſorum uehemen
tia reſoluto partis calore, aut phlegmone arterias neruoſque maxime compri-
mente, ex quo calor ad partes proſilire nequit, aut paucus, uti in renum dolore
ex inflammatione orto crura ſæpius ſtupeſcunt. Sunt prętерea dolores alij fixi,
alij mobiles, atque vagantes, quales non rarò turgentibus humoribus obſer-
uamus alij perpetui, alij intermittentes, alij uehementes, atque alij parui exi-
ſtunt, Rurſumque nonnulli in principio morbi, atque alij poſtea apparent, ali-
quando in die decretorio, & aliquando non: Quorum etiam aliqui occupant
externas partes, aliqui internas, aliquique, nobiles atque demum ignobiles ali- in apho. 5.
qui. Has omnes dolorum differentias ad Prognoſticum ægrotorum plurimum
facere Gal. in lib. 6. aphoriſm. meminit. Dolores uero omnes fieri ex qualibet 12. met. c. 7
re parti noxam inferrente non eſt, ut demonſtretur. Galen. qui accuratius omnes Ar. me c. 80
dolorum cauſas cognouit, pluribus in locis ab altera duarum eos concitari tra- de inęq. in
didit, quippe aut à ſubita partis alteratione, ſeu à temperamento continuo parti temp ca. 3.
illato, aut ab unitatis diſſolutione. Alij unam tantum cauſam faciunt, ſcilicet uni 2. de loc. af
tatis ſolutionem, quando neque caliditas, neque frigiditas dolorem concitat, ni fec. cap. 5.

ſoluat

ſoluat continuum,atque omnes immodicas qualitates ij ex Galeno continuum
ſoluere,affirmant. Ipſe ſæpius fatetur at docet qualitates has ſoluere continuũ,
præſertimque in 4.de ſimpli.meden.facult. in 3.de fract. at in libro de inæquali
cap.2. intempe. ex quo mirum non eſt, ſi Hippocratem laudauerit, omnem mor-
in te.34. bum ulcus dicentẽ.Quare dolorum cauſa erit,continuitatis partium ſolutio,ab
cap.6. immodico temperamento confertim parti illato,aut ab inciſione,aut ab exeſio
ne,aut a fractione aut denique a tenſione,facta. Partes uero internæ dolent in-
terim propter febris uehementiam neruoſas partes ſiccando conuellendoque,
aut propter inflammationem,aut eriſipelas,aut fortem obſtructionem, aut ab-
ſceſſum in uiſceribus,aut propter flatuleqtum ſpiritum. Cum uero ab iſtis cau-
ſis dolores fiant,merito nedum cum aliis morbis at ſoli quoque mali ſunt, om-
nes ſiquidem,uires reſoluunt,cruditates fouent,humorumque coctiones impe-
diunt,peſſimi in uiſceribus,partibuſque nobilibus cõcitati, longeque omnium
pernicioſiſſimi exiſtunt,uehementer uiſcera uexantes,perpetuo longoque tem-
pore durantes,a quibus uiſcerum natiuus calor deſtruitur,ſeu reſoluitur, quo
adempto viſcere quis de aliquo bene ſperare poteſt? minus mali cenſentur,par
ui,mobiles breui tempore durantes, quique nequç a uiſcerum quoppiam læſo
prodeunt,ſed ab ignobili potius parte quappiam. Quandoque uero in acutis
morbis dolores,etſi ſuapte natura ſemper mali,) bonum prædicant,non parum
que ad ſalutis prædictionem conferunt,ueluti qui in aliquo dierum indicatorio
rum cum ſignis coctionis,aliquam ignobilem partem uti crura,pedes at alia hu
iuſ-nodi peruadunt. At de bonis ac malis doloribus, quatenus in acutis morbis
bene ac male de ægrotis ſperandum,ſignificant,nunc accuratius agamus.

De doloribus ſalutem prædicentibus. Cap. XIX.

DOlores au- in principio morborum, uel poſtea apparent, qui in
principio, plerumque patognomonicorum ſignorum rationem
habent,uiſcuſque phlegmone obſceſſum notant,uti quando do-
lor cum febre,tumore uel tenſione partem quampiam exerceat.
Inflammatoriique hi uocantur dolores, optimum erit, ſi neque
admodum uehementes,neque aſſidui dolores ſint breuique tempore uel tollan-
tur,vel ſaltem remittantur,atque ſimul cum ipſis aliud ex exitioſum ſignum nõ
illuxerit. Qui uero horum fidelius ſeu cum ratione tolluntur ſeu finiuntur,aut re
mittuntur,optimi ſunt. Cum ratione uero ſublatos dicimus, ubi ipſis ex opti-
ma aut natura,aut ab arte facta euacuatione,euacauerint,aut plane finierint,vt
cum uel ab emiſſo peruenam ſectam ſanguine vel ſponte erumpente è naribus
vel a ſudore vel ab alui deiectione, uel a ſputis dolor remittitur, atque etiam
ſi febris eos ſubſecuta,ſuo calore,ipſos reſoluerit de quibus Hippo. in 6.apho
7 aph.52. riſmis. Quibus dolor circa hypochondria fit abſque inflammatione, his febris
6.aph.66. ſuperueniens morbum ſoluit,& poſtea. Quicunque hepar circumdolent, his fe
tex.60. bris ſuperueniens ſoluit dolorem. De iis uero,qui ex aliqua uacua-ione tollun-
tex.25. tur in 3.prorrhe-icorum ſic ait: Quibus capitis dolores,ceruicis labor,atque to
tius corporis cum tremore infirmitas hęmorrhagica ſoluunt. Cæterum & tempo
re ita ſoluuntur,& in 2.Prognoſt. Dolorem qui in iliis affligat, ac tuberculum ſi
recens fuerit,nec cum inflammatione,ſoluit murmur incidens circa ilia,ſed po
tiſſimum ubi cum ſtercore,& urina excernatur,& in Coacis præſagiis. Quibus
in fe-

Digitized by Google

n febribus dolores lateris fiunt,ijs aluo multa aquoſa bile permiſta deiicientē 2.Coac.pſ.
remiſſio eſt poſtea. Capitis dolorē ſoluit pus per nares effluens,ſputa craſſa,& ſi ſec.1.te.32
ne odore,ſoluit quoq; vlcerū eruptio aliquando & ſomnus,& alui profluuium. 5.Coac.pſ.
Ac in epidemiis.Quibus capitis dolor,grauis cum calore ineſt è narib.interim ſec.1.te.23
humidū,ex auribus, atq; ex faucibus,cū utilitate effluere, veluti Echecrati cōti 2.epi.te.54
git.De quo i 7 li.ſic ſcribit Echecrati cæco capitis dolor grauis pcipue in poſte-
rioiri parte,& ceruicis,ubi cōnexio,& in verticē pcedebat,progrediēte autē tē-
pore,& ad autē ſiniſtra,& dimidium capitis dolebat.Mucoſa ſemper prodibat, te.55.
leniter cōbuſta,& calor cū itabatur tenuis,& cibū capere non poterat, interdiū
facilius,noctu vero dolebat,poſtq̄ autē pus per aurē erupit ceſſauerunt oīa eru
pit vero per hyemen. Hinc Hipp.dānauit excretiones oēs morbū non tollentes
aut non minuentes præſertimq; illas,quæ dolorē non ſedant,ueluti ſedantes do
lorē laudat.Quare dolores,qui cum rationes,ſcilicet ex quibuſdam optimis ua-
cuationibus,abeunt,optima ſalutis ſpē nobis pollicentur. Qui vero non tollun 2.progno.
tur,ſed diu perſiſtunt,ſępius abſceſſus prænunciant,qui aūt boni exiſtant poſte- te.51.
rius,cū de ipſis pręſertim agemus , dicemus,hoc unū in pręſentia dicā,quippe
illos bonos fore a nobis putandos,qui in ignobilib.partibus fiunt,dūmodo etiā
alia ſigna id non negauerint.Eorū vero dolorum qui morbo prægreſſo oſtēdun
tur,illos optimos eſſe dico,quos iudicatorios ſeu decretorios Medici appellant,
utpote quod partim ut ſignū & partim ut cauſa Criſim optimā denunciant,ut ſi 1.epid.cō.2
gnū,ueluti dolores ſanguinis eruptionē,uomitū vel aliquā aliam vacuationē in- te.55.
dicantes.De quibus Gal.in epidemiis In ardentibus autē,cęteriſq; febrib. quos
colli dolor,tēporū grauitas,caligo oculorū,& hypochondrii et contentio, neq;
cū dolorē corripit,his è naribus ſanguis erūpit.At uero quib.totius capitis gra- te.13.
uitas,tum autē cordis dolores,& faſtidia ſunt,bilioſa poſt ac pituitoſa uomunt,
& Hippo in 3.Progn.Si uero ſine talibus(ſcilicet malis)inditiis fatigans dolor vi
geſimū tranſeat diem,& febris detineat,expectari oportet ſanguinis eruptionē
e naribus aut ſuppurationem,ſi dolor alioqui circa tempora ac frontē affligat.Et te.45.
in 3.Prorrh Ceruicis dolores,impenſe rubri oculi ſanguinis eruptionem oſten-
dunt,&; Quibus ex rigore febres laborioſæ fuerint,muliebria his decurrunt,cer te 50.
uix autem in his dolens ſanguinis indicat eruptionē,ac etiā poſt. Hypochondrii
tenſio cum capitis grauitate,& ſurditate,& quæ conſequenter fatigant ſangui- te.55.
nis pronunciant profuſionem,& in Coacis præſagiis,Quibus febricitantibus ru 4.Coac.pſ.
bores in facie,& capitis vehemēs dolor,uenarumq; pulſos, iis vt plurimo fluor ſec.1.te.30
fit ſanguinis.Hique ſunt dolores qui optimā Criſim denotantes maxime faciunt
ad ſalutis Prognoſticum.Longe omnium uero optimi exiſtunt qui(hos.n decre-
torios medici,ut cauſa uocant)ignobiles partes,atque a uiſceribus remotas per
uadunt,atque diu exercent, idq; maxime (quod de aliis quoque intelligi uolu-
mus)apparētibus ſignis coctionis.qui in decretorio die cæperint.Ab his quidem
doloribus certam ſalutē præſagimus , ſi modo vt dictum eſt coctionis ſignam
una illuxerint,nullamq; ex lethalibus ſignis illuxerit.Naturam.n.præcipua mem
bra exonerasse,atque noxios humores procul a ſe protruſiſſe nobis ſanè non ob
ſcurum erunt indiciū.Quo enim longius a principe mēbro natura propellit no
xios humores,eo citius ſalus ſperanda.maximum quod naturę robur denotet,
exinde ſępius tumores ipſi accerſunt.Qui,ut inferius docebimus,optimi exiſtūt.
De his Hip.in 1.progn.Abſceſſus autē,qui ad crura fiunt in pulmoniis uehemē te.67.
tib.ac periculoſis oēs utiles ſunt.De quib.Gal in cō ait eos optimos eſſe, ſi maxi
me deorſum & quem longiſſime ab ægrotatione abſiſtant.Et in Coacis prædic. 4 Coac.pſ.
in longis febribus vel tabernacula,vel in articulos labores fiūt,etſi fiant,nō inu ſect.2.te.4

tiles.Ex quo pedũ crurũ,genuum coxendicũ,inguinum dolores diu durãtes o-
ptimi erunt,atq; non minus ẽt in brachiis,manibus,atque poſt aures critice ob
ſeruati.Sæpe fit,in febribus acutis,ut natura parte humorũ,quos ad aliquam ſu
prædictarũ ignobiliũ partium expulit,exonerata fortior ſupra reſiduũ facta aliq̃
uacuationẽ aggrediatur,ex qua poſtea atq; doloribus ipſis trahentibus cõtinue
ad ignobilẽ partem,perfecte a febre iudicat.Plerumq; vero fit,ut hi,qui doloriþ.
iudicantur,in recidiuã recidant,quod neutiquã materia illa ad crura uel ad aliã
quampiã ignobilẽ protruſa,totam cauſam morbificã adimat,ſi uero illis copio-
ſę copulentur vacuationes,iudicium totum perficietur,oportet uero partes illas
ſi debeant ad febrẽ iuuare,vehementer atq; diu dolere,ſi quidem tales dolores
plurimum humoris nocii attrahentes,magnã quidem cauſæ partẽ reuellendo a-
3. epide.3. dimunt,ut in Heropyto obſeruatũ eſt,de quo in Epidemiis Hipp.Circa diẽ Sexa
tex.80. geſimũ ẽ narib.quidem ſubſtiterunt eruptiones,ſed dextra coxendix admodum
dolebat,febreſq; increuerunt,haud multo poſt partes inferiores oẽs,dolebãt,fie
bat aũt,vt uel febres maiores eſſent,maiorq; ſurditas,vel hę quidẽ remitterẽtur
alleuarenturq;,uerum partes inferiores ad coxendicis ſitę uehementius dolerẽt.
Iã uero circa diẽ octuageſimũ cuncta remiſſa ſunt nihil tñ deſtitit,etenim urinæ
boni caloris,& copioſiores ſubſidentias habentes extiterũt deliriaq; imminuta
ſunt.Et uxori Epicratis crura decima die laborioſæ doluerunt,quẽ dolorem al-
tera die optima uacuatio per ſudorẽ ſecuta,febrẽ alleuauit.Hoc unũ in iis dolo
ribus notandũ quod nuper quoq; diximus,dolores raro recte iudicare morbos
3. epide.3. per ſeiſpos,niſi ipſis aliæ humorũ uacuationes opẽ ferant,atq; hinc eos,qui do-
tex.78. loribus iudicantur,recidiuare,qui dolores ii totam noxiam mãm nequeant a ui
ſceribus auellere,ſed tantũ partẽ,ex quo reiterari pugnã a natura,ſi totum mor
bũ expugnare debeat, neceſſe eſt.Hinc multæ recidiuæ, uti in uxore Epicratis
Claonectide,Abderæ Virgine Hip.accurate obſeruauit,de qua præſertim dixit.
Vigeſimo ei pedes dolebant,ſurditas & deliriũ eã deſeruerunt,aliquantum ẽ na
ribus erupit,ſudauit febre fuit liberata.Quarto & uigeſimo repetiit,rediit ſurdi
tas,pedes aſſidue dolebant,mente excidit,Vigeſimo ſeptimo multũ ſudauit, fe-
bre caruit,ſurditas eã reliquit.Reſtabat pedũ dolor,cætera fuit exacte iudicata.
cõ.1.te.19. Hypochondriũ ẽt ſiniſtrum,atq; lien in acuto morbo dolore,atque inteſcerem
non inutile eſſe Gal.in 3.Epid.meminit.In uentre vero inferiori acriorib humo
ribus inteſtinis cõmorſis dolores concitati,ſæpe iudiciũ per aluũ futurũ ſignifi
cant,poſt aures ẽt oborti dolores diu perſeuerantes cum uiriũ robore criticum
tumorẽ(parotidẽ uocant)excernit.Optimi uero non minus ii erunt dolores qui
ſupernas ſedes derelinquentes,inferius deſcendunt,ad inferasve, delabuntur.
Morbum.n.quocunque modo,longe a principibus partibus recedere, optimũ
ſect.5.te.10 eſt.De quo Hipp.in 2.Epid.Si caput doleat,in pectus deſcendit,deinde in hypo
chondrium,deinde in coxã,omnia autẽ non poſſunt dolore.Et in 3.Prorrh. Do-
lores ſi ad infernas dilabũtur partes facile ab his feruntur,uti in Horophõte fuit
tex.22. obſeruatum,de quo Hipp.in 1.Epid.Octauo febricitauit, Lien reſidebat,oia in-
telligebat,doluit ei inguẽ primũ ſecundũ lienẽ,deinde in utranq; tibiã dolores.
Hoſtẽ facilẽ habuit,urinę erant melioris coloris,& reſidebant in iis pauca. Die
nono ſudauit, iudicatus eſt,intermiſit, Die quinto rediit ſimulque ſplen intu-
muit,febris acuta,ſurdicus iterum,poſt recidiuam die tertio, reſidebat lien,im-
minuebatur ſurditas, crura dolebant,recte ſudauit, iudicatus eſt die decimo-
ſeptimo. Atque hæc de bonis doloribus,de quibus ut boni ſint dicendi, hæc
obſeruari debent primo eos in aliquo decretoriorum dierum incipere cum
ſignis coctionis, ipſoſque vel ſequi, vel antecedere optimam euacuatio-
nem,

nem,vel per ſanguinem vel per vomitum,vel per uentrem,vel per vrinam ,vel ſudorem,vel ſputum demum ſi boni ſint,ab ipſis vel ſtatim vel paulo poſt ęgrotos melius ſe habere,vel ex toto ſanari,eſt neceſſarium. Adde quod hi omnes,nō parui at quidem magni ac laborioſi exiſtunt,neque paululo momento temporis ceſſant,ac tolluntur,ſed quinimo diu vigere debent. Sed iam ad illos,ex quibus pręſcitur exitium,deſcendamus.

De doloribus exitium prædicentibus. Cap. X X.

MAli omnes ſunt dolores nobilē partem corporis exercentes,tamen qui vna cum morbo prodeunt,quique patognomonica ſigna exiſtunt,cum qui poſteà apparent,ij enim cū alijs ſignis patognomonicis ſeu proprijs prognoſticum indicant,veluti in phrenitide capitis dolor vehemens atque aſſiduus,cum alijs phrenitidis ſignis proprijs exitioſis,lethalis eſt,ſed de his alias accuratius,quando de ſingulorum inflammationum prognoſtico ſermonē habebimus. Sunt vero ex his aliqui ex partis præſtantia,qui plerumq; exitiū inferre ſoleat,vt pote qui cor inuadunt os ventriculi,fauces ſtrangulātes,caput,aures pectus ac veſicā. Semper enim in hiſce mēbris dolores ſunt pernicioſi maximeq; cū febre aſſidua atque alijs ſæuis aph.65.
ſymptomatibus,ex quibus phlegmone illarum partiū ſignificatur,qui plerumq; aph.66.
lætalis exiſtit. Ex quo Hipp. in 4. aphoriſ. dixit: In febribus circa ventriculum, & fortis æſtus,& cordis morſus malū,& In acutis febribus conuulſiones, & circa 1.lib te.54
viſcera dolores fortes malum. Ac de faucibus in Prorrheticis: Fauces dolentes abſq; tumore cum implacidit ate,ſtrangulanteſq; ſupra modū pernicioſæ, & 3. progn. Hipp. ait huiuſmodi dolorē cū orthopnæa ſine apparente in faucib. uel collo tumore ſumme exitioſum,ex tali ſiquidē dolore gutturis internā atq; magnā inflammationem ut alias quoq; diceimus,ſignificari,Gal in commento docuit,quę ſine dubio lethalis eſt. Capitis itē aſſidui,vehemēteſq; cū febre cōtinua 3.pro.te.11.
ac magna admodum ſunt timendi,hi ſiquidē vires reſoluunt,vigiliaſque & deliria inducunt,atque demū conuulſiones lethales. De quibus Hipp. in prognoſticis. Capitis dolor vehemens, & continuus cū febre, ſi quod ex indicijs extiterit exitioſis lethalis admodū eſt,quales Hipp. in Philiſta,polyphante, atque Fulleidæ famula phreniticis obſeruauit. De auriū uero dolore in eod.li. Auriū dolor a- tex.36.
cutus cū febre cōtinua,ac uehementi difficilis eſt periculū.n. delirij abolitioniſque imminet,& de ventre in Coacis prædictionibus. A dolore uentris laborioſo febris ardens lethale,& de pectore in 1 prorrh. Dolor pectoris firmatus,& ægre auferibilis cū torpore malus,ſuper febrientes hi ſi acute ardēt,moriuntur. Et de ueſica in 2. progn. Si veſica dura eſt,& dolore vexatur difficilis oīs & exitialis eſt: exitioſiſſima vero eſt,quæcunq; cū febre cōtinua affligit qui .n. ex ipſa veſica fatigat dolor interimere hominē ſufficit. Quare dolores partiū nobiliū ſi magni ſint in principio morborū acutorū admodum ſunt periculoſi, & cū malis ſignis lethales. Qui uere non in principio acutarum,uiſcerum,ac partium nobiliū dolores,ſed poſterius morbo prægreſſo manifeſtantur,ſi magni,aſſidu q; ſint pernicioſiſſimi iudicari debent,nā hi magnā phlegmonū præter febrē de nouo nobile viſcus acceſſiſſe oſtendunt,quę non niſi a robuſtiſſima natura uinci poterit, ex quo merito hos dolores ſæuiſſima ſeq ſolent ſymptomata,quippe extremorū 7.apho.26.
frigiditas , non niſi forte dolorem ſequi ſolet, Hipp. in aphoriſmis expreſsit

In dolore fori uentris partium extremarũ frigiditas malum. Deliria ſequuntur
dolores capitis, phrenitides lethales uomitus uirulenti cõuulſiones abſceſſus, &
tex.10. ſuppurationes De iis in 1. Prorrh. Qui in capitis dolorib. æruginoſos uomitus ha
bent, uigilantq; cum ſurditate, citò hi uehementer inſaniunt, in his enim uomi-
tus uirulenti ſunt lethaliſſimi, ut ait Hipp. in Epidemiis. Sed & uirulenta uomũt,
& ex his quidam ſubito moriuntur, quod & in Coacis prędictionibus lægitur.
Conuulſiones quoq; vel exſiccatis partibus neruoſis uel attracto multo ad dolẽ
tem partẽ humore, nõ raro ui ſuntur, de quib. in 3. Prorr. ait: In capitis dolore Co
ma & ſurditas abſceſſum aliquẽ poſt aurem excitant ſuppuratione uero indicat
3.epi.2. te. continui, ut Hipp. meminit in 7. aphoriſmo. A uentris dolore diuturno, ſuppura-
54. tio, & in Prognoſticis, dolores qui circa Thoracis ac pulmonis ſedes diu conſi-
ſtunt quique neque ſputorum purgationibus, neque uentis deiectionibus, neq;
5.Coac.pſ. uenæ ſectionib, neq; medicamentis ac uictus rõne deſinunt, ſuppurationẽ ſigni
ſec.1.te.30 ficare (dũmodo addit Gal.) nullũ ex exitioſis ſignis adfuerit nobis prodidit ut in
tex.76. Figiſipolis puero tabido ab Hipp. fuit obſeruatũ, Quare hoc mõ dolores uiſcerũ
cap.22. ſeu partiũ nobiliũ, iudicãdos fore putamus, quib. ſi aliqđ lethale ſignũ ſimul ac-
in 2.apho. ceſſerit, vel eos dolores ſequatur, exitiũ præmonſtrabatur, atq; non minus, ſi uel
te.52. alios fuerint dolores nobiles partes affligentes, uel alia grauia diuerſi generis ſi-
7.Epid.tex. mul illuxerint ſymptomata, hæc. n. (quod plures ſimul affectus graues oſtẽdant)
48. ſimul cũ graui dolore, vel multis dolorib. ſi illuceant, perniciẽ prędicant, uix vnũ
quidẽ ſimplicẽ morbum magnũ, natura expugnat, quid cum multis, certe ſuccũ
2.Prorr.1. bet niſi robuſtiſſima fuerit. De his in Prorrheticis inquit: Quibus aluus liquida,
laſſitudo, capitis dolor, ſitis, uigilia, obſcuritas, & impotentia fuerit, vt himente
2.Prorrhe. moueantur ſpes eſt, & in 3 lib. Quibus manus tremulæ, capitis, ceruiciſq; dolo-
te.40. res, ſubſurdiq; fiunt, & nigra denſataq; meiunt his uentura expectare nigra per
nicioſum. Et de pluribus ſimul nobiles partes; eodem tẽpore occupantib. dolori
bus in lib. 2. Stomachi dolor cũ hypochondriæ contento, dolorq; capitis mali-
gnum; Sed iã ad dolores partiũ ignobilium, accedamus, quos ſuperius diximus
ſępe bonos eſſe, mõ fiant cum humorum quapiã concoctione, diuque partes il-
las affligant, neque breui tollantur, atque ab ipſis febris ac alia grauia ſympto-
mata uel planẽ tollantur vel quod plerunque fit, mitiora redantur atque ab ipſis
ægroti melius ſe habeant. Tales uero in diebus decretoriis incipere diximus, nul
laq; ab ipſis ſymptomata grauia fieri, neque augeri. Mali uero in ignobilib parti
bus in principio morbi quo tẽpore omnia cruda exiſtunt, incipientes, a quibus
nedũ ſymptomata grauia mẽbrorum nobiliũ tolluntur, vel mitiora euadunt, at
quinimo magis, noua ſæuiſſimaque tales dolores, ſequuntur oborta que ſæuiora
redduntur. Peſſimi uero ij ſunt, quos in lõginqua ignobiliq; parte obortos uti in
pedibus cruribus, Genuu, coxendicibus, inguinibus, atq; in alijs huiuſcemodi,
partibus febris continua ſequitur, grauiaque non minus ac ſæuæ ſymptomata, a
quibus ægroti in deterius labuntur. De quibus in Coacis præſagiis. Conuulſio in
febre, manuũ pedũq; dolor maligna ſunt, malignus quoq; doloris impetus e fe-
more Sed nec genuũ doloribus, ac etiam ſurarum dolor malignus eſt, & mentẽ
emouet, tum alias, tũ ſi minæ ſublimamentũ eleuẽt. Quales fuere prorſus in Cri
tone, & Lariſſa Caluo, qui eo morbo interiere: De Critone enim Hipp. in 1. li. epi.
eð.3.te.26. ait, Critoni in Thaſo recto ambulanti pes dolere ex police cępit; decubuit eodẽ
die horreſcens, faſtidioſus parũ calẽs, nocte deſipuit altero die tumor toto pede
& ad talẽ ſubrubens cum contentione, poſtulę nigræ, febris acuta, ualde inſa-
niens, fuerunt, poſt ridieque quã ægrotare cœperat, periit. Et de Lariſſa Caluo.

Dextrum

Digitized by Google

Dextrum femur doluit repente, nihil ex iis, quæ offerebantur, iuuabat. Primo die febris acuta ardens paulatim, neque commitabantur dolores, febris nõ increuit implacidior erat, non dormiebat, extreme partes frigidę, multa urina neq; ea bona redebatur. Tertio femur deſiit dolore, mentis alienatio, & turbatio, multumque ſeſe iactauit quarto ad meridiẽ periit. In ambobus his ægrotis dolores pedis, atq; coxendicis peſſimi extiterũt, tum quia primo in principio (quo tempore Gal. in 1. de criſibus oẽs dolores apparentes peſſimos uocat) apparuerunt, a quibus febris acuta, deliriũ anxietas, uigilia & alia grauia ſymptomata prodiere, q̃ multitudinẽ humorum, præmonſtrabant, quæ uarias lędent partes, uaria ſymptomata ac morbos faciebat, idemq; in eo, qui caleſcuut conauit, qui poſt ſæuũ tũ morbum tũ ſymptomata, decimo die crura doluerunt, a quo oĩa exas & bata ſunt, & paulo poſt obiit. In muliere uero apud frigidam aquam die 27. coxendix diu doluit a qua febris acceſſit, & in deterius mulier abiit. Sunt uero non minus mali ignobiliũ partium dolores tum qui citò euaneſcunt, atque occultantur, tũ qui primo a longinqua parte incipientes poſtea ad uiſcera aſcendunt, indicio ſunt humorum ad nobilia mẽbra delabentium. De his, autor Prorrheticorum dolores abſque iudicatione ſoluti inutiles, quibus Gal. in comm. addidit, occultati de quibus ipſe ſic ait. Repente vero occultari dolorificas affectiones abſq; hoc quod in alia quadam, quæ manifeſta ſit abſceſſus fiat, transmigrationẽ contriſtãtium ſuccorum ad uiſcera ipſa factum oſtendit. Hi quoque qui cum inceperint ſtatim euanuerunt, ſed aut qui cũ magni fuerint diminuuntur, peſſimi exiſtunt nobiſq; ſunt vel naturæ prelanguidę, quæ totam noxiam materiã a ſe propellere nequeat, vel multitudinis humorum, quã pars dolens nequeat in ſeipſam capere, vt de Critone Gal prodidit De iis in 1. Prorrheticorum. Surę dolores abſq; ratione de repente occultati, deſipientiã in ipſis parere & in 2. lib. Si quippiã in vrina ſublime petierit, occultato cox a dolore, deliriũ portendit, atque in tertio: Lateris dolor ex ſputis bilioſis, ſi abſque ratione euanuerit in furorem aguntur. Quod neque, ut Gal. monuit, ſemper neq; ſæpius fit, poſſunt tamen nedum delirias ſed alia ſæcciora quoque ſymptomata prænunciare ex humore quippẽ furſum in cerebrum aſcendente. Quare peſſimi exiſtunt dolores in partibus ignobilibus facti cito vel repente occultati. Quibus nõ minus vt dictũ eſt timẽdi ſunt, qui incremota a viſceribus ſeu longinqua parte concitati ad ſupernas partes aſcendũt. Quas expreſſit Hip. in 3. li. Progn. dicẽs Dolores, qui cũ febre fiunt circa lũbos, & inferas ſedes, ſi præcordia attigerint, iuferas relinquentes ſedes exitiales admodũ ſunt itaque conſideranda alia ſigna. Nã ſi quod & horum prauum extiterit deſperandus ęger eſt. Si vero aſcendente in præcordia morbo alia ſigna praua non extiterint, talẽ fore purulentum admodũ expectabis. Ex quo ſemper humoris ad ſupernas partes ab ignobilibus elonginquis recurſio mala, uti in Prorrheticis ait, ex lumborũ recurſione, oculi peruerſio mala, & poſtea. Ex lumborũ dolore ad os ventriculi recurſiones febriles cum horrore, aquoſa tenuia, & multa reuomentes, mente aberrantes, uocę priuatę, nigrã uomẽtes, moriũtur, & in 3. li. Quibus lũborũ tenues & diuturni dolores ad hypochondria euntes, & liberã auerſio cum febre, dolor his ualens contentuſq; ad caput perueniens, citò cum quadã conuulſione perimit, & in Coacis prædictionibus. Qui dolores acuti paulisper in clauiculas, & in ſuperiores partes trãſeunt, lethales. Quãobrẽ dolores partes lõginquas exernẽtes, tã qui occultantur, q̃ qui ad ſuperas ſedes recurrunt, peſſimi exiſtunt, ac cũ ſigno prauo lethales. Demũ dolores etiã quancumque partẽ occupantes, ac affigentes, qui ab ægrotis non ſentiuntur, pernicioſi,

cap. 8.

3. prorr. 78

tex. 4.

tex. 70.

2. prorrhet. tex. 51.

tex. 8.

Coa. pſ. cõ. 1. lec. 2.

tex. 36.

apho. 6.

 exi-

in aliqua alia parte humoribus nihil concoctis, omnes malę ſunt iudicandæ, omniumque maxime cum malis ſignis prodeuntes, atque ſi una multa alia, ſęuaque fuerint ſymptomata. Non minus etiam ex erunt ſuſpectæ quas nulla vel arte vel a natura facta vacuatio leuat, de quibus forte autor Prortheti corum.Quibus aluus liquida,laſſitudo,capitis dolor,ſitis,uigiliæ, obſcuritas, & impotentia fuerit,vt hi mente moueantur ſpes eſt,& in Coacis prædict.De laſſa ti,caliginoſi peruigiles,in ſomnum inclinati deſudantes,recaleſcētes,malum,& laſſitudine fracti cum horrore,cum exudauerint iudicij modo,& recaluerint celeriter malum,tum aliàs,tum ſi eo tempore ſanguis è naribus ſtillauerit.Vbi uero multa ſimul adſint ſimptomata cum his peſſimum eſt, multitudine quidem humorum naturam undique grauatam,ac oneratam ſignificant. De quibus in Coac prædict. Laſſati,ſingultuoſi,ſtupote occupati,malum,& poſtea.Ab oculorum peruerſione cum laſſitudine,& febre,rigor lethalis, coma quoque in iis accidere malum.Cum multis itaque ſymptomatibus laſſitudines mala, lethaleſq; ſi morbo planè crudo ſentiantur,& cum aliquo ſigno pernicioſo, ſed de his ſatis,atque de prædictione a uigilia,ſomno comate ac aliis ſoporoſis affectibus nunc agamus.

2 prot.te.3
1.Coa præ. ſec.1.te.36 tex.3 7.
2.Coa.prę. ſec.1.te.7.
5.Coa.pſa. ſec.1.te.34.

De uigilia,quidque ipſa in morbis præſagiat. Cap. XXII.

TAmetſi vigilia,& ſomnus ad primum ac communem ſenſum, ut Gal.meminit,pertineant, de cuius ſymptomatibus ſuperius partim egimus,atque nunc agere putamus. Nobis uero placuit abſoluto de ſenſibus particularib. prorſus ſermone,de uigilia, & ſomno,ſopori feriſq; affectibus, quatenus ad Prognoſtici cognitionē faciant hic agere,priuſq; a motricis facultatis ſymptomatis Prognoſticum indagatemus.Vigiliam autem ac ſomnum hic primo naturalem ſtatum non excedētes conſideramus,quando hi nihilo tum alterati tum mutati quippiam etiā nobis ad morborum prædictionem afferant.Vterque enim bonus eſt,optimumque ad præſagiendum erit,ęgrotum uigilent,tum dormiant,ut antea,cum recte ualerent,conſueuerant.Impoſſibile ſiquidem videtur,hominē ex morbo aliquo mori uigilia, ſomnoque inculpatis utens,ſeu his non aliquomodo mutatis, de his Hippoc.in Prognoſticis.De ſomnis autem quemadmodum & ex natura in conſuetudine nobis eſt.Si uero hoc fuerit tranſmutatum,peius eſt,& in aphoriſmis. Vbi ſomnus delirium ſedat bonum.Sed iam ad vigillam de qua ſeiunctim nunc agendū duximus.Ipſa quidem eſt,ut Gal.docet animę extenſio in principio, ad omnes partes corporis,quā contingit aliquando multā,aliquando paucam eſſe quod diutius ac multum quandoque a ſuo principio extendatur,ac quandoque breuius atq; parcius Quare uigilia exinde fit multa,ac pauca; Hanc ſub ſermone de ſomno poſterius abſoluendo, cōprehendimus. De illa vero nunc agimus, quæ eſt multa i naturaliſq; animę extēſio,ac effuſio,a ſuo principio ad ſingulas partes corporis,quā cerebro exiccato fieri,a calidis mordētibuſq; ſuccis,vel ha litibus Gal. multis in locis tradidit.Propriumq; eſſe vigilię, ait in 1.Prognoſt.& in 4.de præſag.expulſibus,ac in 3.de loc.affectis atq; alibi ut a ſiccitate fiat,uelu ti ſomni ab humiditate,uti propriū eſt caloris deſipientiā deliriumve mouere,

1.pro.te.ii:
3.de loc.af ſec 5.in 4. de rat.uict. in acu.te.4 tex. 11. cap.8. cap.5. in 1.prot.5

ita ſiccitatem vigiliam facere, ex quo eos quo cerebro nedum calfactum at ſi-
cap.8. mul ſiccatum habent, cum vigilia etiã delirare, Gal. in 4. de præſag. ex pulſib. no
bis prodidit, atq; ſenes ex ſiccitate vigiles fieri in 3. li. aphoriſ. Sed ex his nunc vi
in.aph.31. giliarũ prognoſticum intelligamus, ac in primis illarum quidẽ quæ ſalutẽ præſa
giant. Sunt.n. aliquæ, etſi omnes malæ ſint, optimum ſignificantes, vtpote quæ an
tecedunt bonas criſes, quas præcedunt in ægrotis nedum vigiliæ ipſæ at inquie
tudines, anxietates, deliria, conuulſiones dolores ac alia, vt docuit Gal. in lib. 3.
de Criſibus. Tales vero vigiliæ apparent in augmento vel in vigore morbi, quo
tẽpore præſertim ægrotos magna ex parte vigilare, grauiter ſe habere, & vehen
in aph.70. tius febricitare, quo proprius ad indicationem accedunt, Gal. in 4. aphoriſm. do
cap. cuit. At quinimo Gal. quoque in 3. li. de Criſib. ſtatuit in morbis acutis vigilia cũ
3. prorrhe. ſignis coctionis Criſim ſignificare. De his in Prorrheticis. Qui cõpoſiti perturbã
tex.40. tur, peruigilant, nàribus ſtillant ſexto die leuantur, & capitis affecti grauitate, &
tex.43. ſincipite dolentes, peruigilesq; ſanguinẽ profundunt, & Qui peruigilauerint, re
tex.44. pente cum inquietatione quadã ſanguinem profundunt, tum alias, tum ſi quip-
piam non antea fluxerit, atque etiã cum dicit. Qui in horrore ſimul iudicatorie
tex.57. ſudant, poſtridie vero vbi inhorruerint pręter rationẽ vigilãt, hos ſanguinis eru
ptionẽ incurſuros, puto. Et in Coacis prædictionibus. Quę ſtatim turbulẽtũ ęgrũ
vigilemq; reddunt, & alui excrementa nigra. & cõpaſta ſanguinis eruptionem ẽ
naribus quibuſdã adferunt. Hæ igitur ex vigilijs ſalutis ſpẽ ægrotis promittunt,
non alia ratione, quã faciant dolores, cõuulſiones, deliria, anxietates Criſim præ
dicentes. Hiſq; exceptis omnes quocumque mòdo fiant, ac prodeant, malæ, ſiqui
7.met.c.6. dem vigilia ſiccat vniuerſum corpus atq; vt Gal. docuit, ijs eſt infeſtiſſima qui ex
ſiccitate laborant, quos ipſa ſi diu duret, ad conuulſionẽ, conſumptionemq; de-
ducit. Ex quo mirũ non eſt, ſi in ardentibus febribus aſſiduę vigiliæ cõuulſiones
lethales auerſant quod immodice talia corpora ſic erit, inflammentq;, ut in qui
bus dum febres concitare ſoleant, maximeq; ut Gal. in 1. de ſanit. tuẽda, animad
uertit in infantibus Refrigerant ẽt interna viſcera, ipſorum calorem reſoluendo
quo expreſſit Hipp. in epidemiis dicens. Euidenter vigilans calidior exterius, in-
terius aũt frigidior ibique corpora etiã digerere, ac reſoluere uigilias, docuit, ex
cap.8. quo vires illis diu perſeuerantibus ualde deijci, ac exolui Gal. in li. 12. met. med.
prodidit. Addamus quoque vigilias cruditates humorũ ex Galen. in 1. de uic. rat.
tex.20. in acutis, fouere atq; augere. Quamobrẽ hiſce de cauſis uigiliæ in acutis morbis
omnes malę, iudicari debent, omniumq; pernicioſiſſimę perpetuæ, quæ cum om
nia prædicta mala ęgrotis inferant, quis exitiũ ab ipſis non prænoſcet. Hæ ſane
familiarius conuulſionẽ auerſunt, atq; deliriũ, quæ bifariam ad his fiunt vno mo
do exſiccato, ac inflãmato cerebro, atq; altero humore calido oppleto, quatenus
vigilia quęuis, vt nuper docuimus, cerebri aut vacuitatem ſeu exiccationẽ, aut
humorum calidorum repletionem, ſeu phlegmonem adeſſe denotat, ex hac qui
3. Coa. p̃la. dẽ cauſa cũ vigilia deliria, & conuulſiones concitantur nõ omnino lethales, q̃ñ
ſec.1.te.36 interdũ vacuato, aut reſoluta aut ad aliam partẽ propulſo calido humore, reſol
uantur, de qua in coacis prædictionibus Pueris acuta febris, alui ſuppreſſio cũ
uigilia, ad hæc excalcitratio, & coloris mutatio, multus rubor, conuulſionem ſi-
gnificat. Timendę tamen cũ his maxime ſunt, etſi perpetuo non ſint lethales, ex
quo probe Hipp. de his in 7. apho. 28. dixit. In vigilia conuulſio, & deſipientia,
malum. Ex illa vero cum vigilia aut poſt ipſam cõuulſiones aut deliria planẽ le
thalia exiſtunt. Non ſecus atq; conuulſiones ardentibus febribus ſuperuenięntes
de quib. poſterius dicemus, inreparabile exitiũ prædicant. Qualia in phrenitico

tribus

Digitized by Google

tribus diebus mortuo Hippoc. obſeruaſſe, in tertio Epidem.meminit. Has uero com.3.t.75 cum alijs ſignis,quippe cum uomitibus æruginoſis, capitiſque dolore delirium ferinum,ac lethale præſagiunt. De quibus autor Prorrhet. dixit: Qui in capitis 1.prorr.10. doloribus æruginoſos uomitus habent, uigilantque cum ſurditate, citò hi uehementer inſaniunt,ut phrenitico nuperrime dicto accidit. Aſſiduæ itaque uigiliæ ac perpetuæ planè in acuto morbo lethales exiſtunt,quales in phrenitico,in uxore Oroneadai,quæ a prima die ad ſeptimum uſque in ſomnis. In ſomnes multos ardentibus febribus ægrotos obijſſe Hippoc. in primo Epidemiorum prodidit. Ex quo meritò in Prognoſticis dixit. Peſſimum uero eſt,ſi neque interdiu, neque noctu dormiat: Dolor enim ac labor,uel deſipientia ab eo indicio ſignificatur. Cum uigilia uero ſi aliquod ex exitioſis ſignis etiam illuxerit,planè exitioſum erit.Conſideranda uero ſedulo ſunt uacuationes,ſimul cum uigilia non deſinente,obſeruatę,quæ omnes malę ſint,quod uel ſymptomaticam naturæ excretionem,inutilemque,uel prauam præmonſtrent certum exitium denotabunt malę ſunt,ſudor capitis,frigidis,atque copioſus,aſſiduus.De quo in Coacis prædût. Exudantes, uigilas,recaleſcentes,malum. Excretioneſque aliæ nihilo ſubleuantes cum ſignis cruditatis peſſimæ ſtillę narium,uomitus uirulenti, exiſtunt. Sequuntur uigilias,aliquando uacuationes,quę cum nihil iuuant peſſimæ iudicantur ſępiuſque ægros offendunt, morbum adaugent, quod in omnibus tum uacuationibus,tum ſymptomatis,ægros iuuare debentibus pernicioſum eſſe Galeno in Prorrheticis atque alibi docuit, ex eo quod in morbis acutis excretiones & alia quæ iuuare ſolent,ni iuuant,malæ dicuntur,atq; ſi præterquam quod non iuuant,etiam lædant, omnino lethalia dici debent. Sæpe uero,quemadmodum aſſiduas vigilias in illis morbis diximus ſequi conuulſiones pernicioſas,phrenitides ferinas,ac tremores,ita aliquando Comata lethalia ſubſequuntur, ſi etenim, ut ſuperius meminimus a uigilia ſomnus longus, qui tamen ęgros meliuſculos faciat ſequatur, optimum,qui uero nihil nedum iuuerit,ſed quinimo ægrum oblæderit,lethalis erit,de illoque in aphoriſm. Hippoc. dixit. Somnus delirium ſedans bonum,& de hoc: In quo morbo ſomnus laborem facit, mortale, ſi uero ſomnus,iuuat non mortale. Comata uero aſſiduas uigilias ſecuta plerumque exitioſa exiſtunt. Quia reſoluto, ac refrigerato natiuo calore fiunt. Quod ſumme exitioſum eſſe Gal. in quarto lib. aphoriſm. ſcriptum reliquit,inſanabilia enim eſſe frigora.quę calidis ſicciſque ſuccedunt affectibus ibi docuit. Accidunt uero uigilijs aliquando Comata,aut reſoluta bile & ſicco euaporatione, quæ uigiliarum cauſa fuerat,remanente pituitoſo humore,qui cerebrum humectet ac diluit. Hęc cum ſignis coctionis uiribus ualde conſiſtentibus haud pernicioſe appareant. De his (cum de Vigilias abunde ſcripſerimus) nunc accuratiorem ſermonem inſtituimus.

com.2.t.29 tex.75. 2.Prognoſ. tex.12. 2.coac. pſ. ſect.1.tex.4 2.aphor. aph.67.

Quid ſomni in morbis præſagiant. Cap. XXIII.

SOmnos veternoſos appellamus omnes, a quibus ægri aut non expergiſcuntur, aut non minima difficultate, habentes ad ſomnum maximam propeſionem,quod quidem obſeruamus in Comate ſeu cataphora, caro,catoche ſeu catalepſi,atque in veterno ſeu lethargo, vt uero ex his ſomnis ac vel etiam ex naturalibus ſcite Prognoſticum indagemus,

mus, quędam cum ad horum ſoporiferorum ut ita vocemus, affectuum notitiam in primis ſint à nobis cognoſcenda, & primo diuiſo ſomno in naturalem at-
comm.12 que non naturalem, de naturali loquimur. Qui nihil aliud eſt, Galeno authore in primo Prognoſticorum, quàm animæ delatio ſecundum naturam a finibus ad principium, vel eſt quies uacatioque ab animalis actionibus. In hoc enim calor natiuus labore feſſus, ac per uigilias exiccatus copioſo humido indigens in uiſcera & uentrem conuertitur, illisque exiſtente humido recreatus foras erum-
com.4.t.14 pit, atque vigilias inducit. Hinc Hippoc. in 6. Epidem. ait: Euidenter uigilans calidior exterius; interius autem frigidior, dormiens è contrario, quod in eiuſdem libri comm. quinto ſcripſerit: ſanguinem in ſomno ad interiora magis refu-
tex.30. gere ex quo Gal. in comm. ſcribit uigilanti exteriora magis calent, interiora ma-
In tex. 16. gis frigent & contra, ex eo quod, vt paulo poſt Hippocratis ſententiam confirmans ſcripſi, in ſomnis ſanguinem & cum eo naturale calidum interius abdi, & in Vigilijs ad extima profundi. Fit uero calore natiuo intus retracto, ut exterioribus refrigeratis omnes ſenſuum actiones atque opera ſileant, ex frigiditate hac obſtructis meatibus nervorum per quos calor & facultas exterius profunditur, animalia ceſſant, ut ait Galen. ab omnibus animæ actionibus atque hic eſt ſomnus naturalis, qui fit, ut dictum eſt calore per uigilias exiccato in uiſcera ac uentrem recurrente, ut recreatur, hinc ab aſſumptis cibis ſomnus ſolet familiarius fieri, atque etiam, quæ particularis ſomni quoque erit cauſa, quod tunc temporis plures uapores humidi & craſſi petentes caput cerebri meatus obſtruant, & quibus obſtructis calor intus clauſus, quouſque uapores ij non fuerint extenuati ab ipſo & excuſſi foras, ad uigiliam conciliandam profundi nequiet. Quare colligamus ſomnum fieri, aut ubi calore per uigilias exiccatus humido indigens ad uiſcera, ut recreetur, conuertitur, aut à uaporibus ciborum cerebri meatus obſtruentibus, ſed hic ſomnus ad innaturalium ſomnorum naturam accedere aliquantis per uidetur, atque ille planè eſt naturalis, & eo magis vbi vapores ij copioſiores ſunt, qualis in ebrijs obſeruantur, qui cerebro uini epoti uaporibus oppleto profunde diuque dormiunt. Quod Hippoc. in aphoriſmis: ita meminit, ſi
5.aph.5. ebrius quiſpiam repente obmutuerit conuulſus moritur, niſi eum febris arripiat aut ad eam perueniens horam, qua crapulę ſoluentur, vocem proferat. Namque hi niſi a calore vinum eiuſque vapores digerantur & diſcutiantur ſuffucantur; hinc merito, ait hos ſuperueniente febre iuuari, quod calor febrilis longe naturali efficacior, digerat vapores vini, atque hic vnus eſt ex ſomnis non naturalibus quis Medici ex cauſarum diuerſitate vatijs nominibus appellant licet hos omnes veternoſos vocent. Hic vero affectus foras progredi non poteſt ſed intus detinetur aut ob multam humiditatem cerebrum occupantem, aut ob ſolum frigus aut ab vtrumque aut ob virium languiorem. Somnus is veternoſus proprie dicitur, qui in lethargo concitatur, veluti qui caros, in affectu caro Græcis & Arabibus ſubeth dicto, & qui in catoche ſeu catalepſi, aut, vt vulgo Medicorum placet congelatione atque non minus qui coma & cataphora dicitur. Hi omnes ſunt ſomni præter naturam, quorum quoque non minus cognitio eſt illuſtran-
t6.i.in te.7 da. Cum hæc ad præſagiendum ex ſomnis magni momenti ſit. Primo hoc ſupponemus quippe omnes, qui innaturaliter dormiunt, Comatoſos & ueternoſos uocari. Vocat enim Comatoſos Galen. in tertio Epidem. qui habent in ſomnum delationem ac propenſionem. Vocat uero in ſomnum propenſionem cum ęgri uigi-
apho.3. lare nequeunt, non apertos habentes oculos ſed conniuentes, in ſecundo uero aphoriſmi. Hippoc. Coma uocat ſomnum longum, qui habet difficilem expergefactionem,

Digitized by Google

factionem, qua quidem difficili expergefactione a ſomno longo naturali diſtin-
guitur, vti Galen. prius in hoc eodem libro ita docuerat: Sed falſos eſſe quam- 2.aph.1.
plures, quod ueternoſos incipientes affectus longum ſibi perſuaſerint ſomnum
eſſe. Verum ij a nobis edocti ueternum κωμα Græcis appellatum, prius dici non
poſſe quam in expergefaciendo difficultatem habeat coniunctam nobis ſom-
num recte longum appellari concedunt, qui tempore quidem naturalem ſupe-
ret moderationem, ſed nondum ad expergefaciendum difficultatem habeat.
Quare lethargicos ac ueternoſos ſomnos appellamus qui habent difficultatem
ad expergefaciendum, quippe ubi ęgri in ſomnum ita inclinant, ut oculos aper
tos non habeant, ſed conniuentes, palpebras claudere cupientes ſimul dormi-
re ſperantes. Diſtinguuntur uerò ſomni ueternoſi ſpecies ex eo quod quidam
ſomni nullum aliud, quam ad ſomnum propenſionem pręſeferunt, cuiuſmodi ue
re Coma, Cataphora & Marcorem dicimus, alij uero nedum habent in ſomnum
delationem, ſed Marcorem & inexpugnabilem penè dormiendi neceſſitatē, qua
lis in lethargo obſeruatur, & alij unà congelationem ſeu deprenſionē omnium
corporis partium oſtendunt, cuiuſmodi ſunt, qui in congelatis, qui affectus Græ
cis Catoche & Catalepſis dicitur. Alij deniq; una cum ſomno uel difficili aut ſe
rè inexpugnabili dormiendi neceſſitate, unà motu omni ac ſenſu deſtituuntur,
menſque non minus uitiatur, quales Caros Græcis & Subet Arabibus affectus,
oſtendit. Differunt etiam hi ueternoſi ſomni, quod ipſorum alii ſimplices ac ta-
les exquiſite ſunt, & alij Vigilijs miſti. Proinde Coma diſtinguitur in Coma ſim-
pliciter, & in vigile appellatum, quod Græcis Coma ἀγρυπνον hoc eſt in ſom
nec dicitur, veluti alterum Coma ipnoticū hoc eſt ſomniculoſum. Veluti Typho
maniam affectionem appellamus ex lethargo ac phrenitide miſtam in qua dor-
miunt, uigilant, delirantque. De qua Hippocra. in Epidemijs; Nec phre-
neticorum ullus ualde inſaniuit, ſed alia quadam cataphora ſegni grauiter
inſcribant, ſed iam cauſas ueternoſi ſomni differentiarum his præmiſ-
ſis prodamus. Comatis ſeu Cataphorę Galen. in 3. Epidem. quatuor eſſe cau- cō.1.in t.7.
ſas ſtatuit quippè primam ubi multum humecta pars ſit quæ eſt ſenſus fons
In qua vel etiam Ariſt. fieri ſomnum recte demonſtrauit) vt nonnullis ebrijs uſu
venit. Secūdam ait eſſe ſolum frigus, vt fit ex narcoticorum vſu. Sed frigus aut
principio obſedit, aut poſtea ab immodico calore flammeo naturali ferè con-
ſumpto, quod mortiferum eſſe, poſtea intelligemus. Tertiam eſſe tum frigus tum
humiditatem ſimul, quinimo his duabus concurrentibus cauſis fit ſomnus co-
matoſus. Quartam eſſe uirium infirmitatem, quod genus comatis fit in moribun
dis, vt ibidem Gal. habet, propter infirmitatem virium, apertas palpebras ſerua-
re non valentibus, ac ita affecti hoc habent, vt poſtquam oculi conniuerint, aut
nihil prorſus aut parum dormiant, ſed uigilent, nec attollere tamen palpebras
queant. In lib. 2 aphoriſ. ac in 3. de locis affect. & in 4. de præſag. ex pulſib. & in
multis alijs locis docet, ſiccitatis propria eſſe vigilia, & humiditatis profundum aph.3.
ſomnum, & frigiditatis fatuitatem itidem cum ſomno profundo, vt ex vſu nar- cap.5.
coticorum apparet, cum humiditatis tum refrigerationis cerebri letargicū ſom cap.8.
num, veluti frigiditatis, & ſiccitatis catalepſim ideſt deprehenſionem ſeu conge
lationem ex quo affectu non ſunt comatoſi, ſed ſublatis oculis intuentur incon-
niuenter. Atque tot ſunt ex Galeno cauſę ſoporiferorum affectuum exquiſitorū.
Vbi vero miſti ſunt affectus ita vt comatoſi vigilent, ac vel etiam delirent, miſtas
quoque habere cauſas neceſſe eſt diximus Coma obſeruari ſomniculoſum, & vi
gilas, illius acciditis cauſas, hæc uero fit Gal. autore in 1. aphoriſm. & in eodem
lib. 4.

aph. 1. gilas, illius audiſtis cauſas, hoc vero fit Gal. autore in 2. aphor. & in eodem lib. 4.
cap 8. de præſag. ex pulſib. vbi cerebrum cum humiditas tum caliditas occupauerit, eo
dem quoque modo ubi humores calidi & pituitoſi fuerint in cerebro, ex quibus
miſtis humoribus fit miſta illa affectio ex phrenitide ac lethargo, quam Græci ty
phomaniam appellant. In quo quidem ægroti perpetuo dormiunt et vigilant, de
quibus Hipp. in Epid. Nec phreniticorum vllus valde inſeniuit, ſed alia quadam
cataphora ſigni grauiter interibant, & Comatoſi dium rurſuſq; inſomnes erant.
In 3. Epid. Gal. in comm. ait fieri Comam vigilia ubi etiam humores frigidi in cerebro pu-
có. 3. tex. 16 treſcunt, ab humiditate enim comatoſi, & ab acrimonia ex putredine concitata
vigiles atque deliri euadunt. atque tot hi affectus habeat cauſas, quibus præmiſ-
ſis reliquum eſt ut ad ſomnorum prognoſticum deſcendamus, à naturali facto
principio. Nam quemadmodum in naturalis omnis malus, ita naturalis omnis
comm. 4. in bonus hic enim humores concoquit, vt Gal. docuit in 4. lib. aphor. Hipp. & in 6.
tex. 20. Epid. à calido interiora petente. Per ſomnum enim aucto interius calore ut ait
Gal in 3. de cau. pul. cap. 9. In Vent. in venis arterijſque ac in toto animali melio-
res fiunt concoctiones, ob quam cauſam in principio internarũ inflammationũ
ſunt fugiendi, quod materiam ad profundum & ad uiſcera trahant eodem Gal.
aph. 67. docente in eodem 4. aphor. in quibus affectibus Gal. dicit ſomnos eſſe planè per
petuo fugiendos propter allatam cauſam, niſi coctionis ratione plus afferrat utili
tatis vtiles ſunt in morbi declinatione, quo tempore ſi lædat ſunt pernicioſi ex
Gal. in 2. aphor. 2. Cognoſcuntur uero boni ac utiles ex eo quod uel inflamma-
tionem uel febrem, uel dolorem uel delirium ſedant, quod faciunt, ubi mate-
in 2. aph. 1. riam noxiam concoquunt, & digerunt. De quibus Hippoc. in 2. aphor. ait: In quo
morbo ſomnus laborem facit, mortale, ſi uero ſomnus iuuat non mortale, ſed uti
lis eſt & bonus, in phlegmonum, dolorum & febrium declinatione ſi iuuat, eſt
ſalutaris, ac ut uno uerbo dicam, perpetuo ille ſomnus dicere bonus qui iuuabit,
ex eo quod ſignificat calorem humores concoquere ac digerere, quo ſenſu dixit
Hippoc. in eodem libro aphoriſmor. Vbi ſomnus delirium ſedat, bonum, & Gal.
in comm. ſomnum commendat, ubi inflammationem uel febrem, uel dolorem
5. coac. pſ. uel delirium ſedat. Cognoſcitur uero bonus uel ex eo quod, ut in Coacis præſa-
1. gijs habetur, ſit profundus neq; turbulentus, hi. n. habent firmum iudiciũ. Opti-
mus eſt ſomnus qui plures uigilias ſequitur, ubi ægroti ſuauius dormiũt, etiamſi
dium perſeuerauerit, Gal. ſiquidem in 1. Prorrh. narrat quoſdam, qui cum tribus
quatuorve diebus uigilaſſent, per diem noctemq; dormijſſe magno iuuamento
omnium maxime pueris auxilio eſſe ſolent, atque in ipſis laudantur. Atq; hæc de
ſomni naturalis iudicio, nunc de ijs, qui præter naturam ſunt dicamus. De quib.
in Coacis præſagijs legitur: ſapor ubique malus. Nam & ſi in ebrijs, ut aliqui di-
cunt ſomnus neque plane commendetur, neque damnetur, tamen plures ipſorũ
cum diem ſopore profundo duxiſſent itidemq; & noctem nũquam amplius reui
tex. 76. xerunt. Proinde diuine quidem Hipp. de his ita habet in aphor. Si ebrius quiſpiã
derepente obmuteſcat conuulſus moritur, niſi febre corripiatur, aut qua hora cra
pula ſoluitur, uocem recuperet. Sed utrum ex comatoſis ſomnis quicquam boni
poſſit ſignificari? Certe quidem, quando non raro Criſes quæ ſanguinis è naribus
aut parotidum eruptione fiunt, præcedant, ſanguine quippe in caput ſublato, ſed
huiuſmodi iudicium coctionis ſigna in excrementis, & alia critica ſigna cõfirma
bunt. De quib. in 3. Prorrh. legitur. In capitis dolore Coma & ſurditas abſceſſum
aliquem poſt aures eructant, & poſtea: Hypochondrij contentio cum Comate fa
ſtidioſo & capitis dolore parotidas effluere faciunt, ſed ad malos ſomnos, qui

omne

omnes tales cenſentur vbi modum naturæ exceſſerint & Hippocrate in 2.aphor. aph.3.
ita ſcribente:ſomnus atque vigilia vtraque ſi naturæ modum exceſſerint, malũ.
Sed maxime dormiendi ſpectanda erit cõſuetudo cum ſit altera natura.Mali pręterea omnes haberi debebunt,qui nihil iuuant,& omnium maxime qui lædunt.
Hipp.de his in 2.aphor.ait:In quo morbo ſomnus laborem facit,mortale,& Gal. apho.1.
in comm.ait:quemadmodum ſomnus in acceſſionum declinatione eſt utilis, ſi iuuet ægrotum,ita ſi ipſum lædat,eſſe lethalem.Docet vero ibi Gal.ſomnos lædẽtes eſſe in febribus a quibus vel febres vel ſymptomata non diminuuntur ſed augentur vel exacerbantur,aut noua fiunt,vti cum dolores concitantur,vel deliria,
vel vbi ante ſomnum ęgrotis delira loquuntur,expergefacti etiam perſeuerãt in delirio, aut ſi ex ſomno Coma euadit, quippè ubi poteſt ſomnum difficulter vel non excitãtur.Huiuſmodi omnia fieri propter humorum malignitatem,qui cum calore naturali non concoquantur,ad viſcera recurrunt eaq; agrauant,vt Gal.ibidem nobis prodidit.Comata vero in principijs morborum,vtpotè quod ſoleant fieri à multa humiditate cerebrum diluente, non niſi grauis ac periculoſi morbi erunt indicia,cum tantum humorum multitudinem ſignificent, atq; ea cerebrũ lędi cępiſſe,quæ clarius iudicabuntur ab ijs,quæ poſtea illucent. Nam ſi lethale ſignum illuxerit, pernicioſum eſt in vxore Olympiadæ vt ex 7. Epidem. conſtat
fuit obſeruatum. Hæc n.quinta die facta Comatoſa excitantes non ſenſit,uoxq; tex.36.
quæ ei defecerat,non ſoluebatur nec quiſque alleuabatur,ſpiritusq; aderat ſublimis qui per nares trahebatur,à quibus Comam fuiſſe pernicioſum,pręoſtendębatur.Coma itidem quod non in principio,ſed in uigore poſt calidiſſimum ſeuiſſimumque morbum,apparet,eſt exitiale non minus quam, ex uirium languore
concitatum quale in Hermocrate fuit obſeruatum,de quo Gal.in Epid.ita habet: in 3. Epid.
Reliquum ergo eſt,perfrigerationem inſignem cerebri,aut facultatis imbecillitatem Hermocrati Coma induxiſſe die undecimo. Vtrum autem ſit horũ extreme com.1. t.7.
eſt pernicioſum.Nam inſanabilia ea eſſe demonſtratum eſt frigora, cum calidis tex.11.
morbis ac ſiccis ſuccedant Sed quod uirium imbecillitas facit,exitiũ proximum notat.Diximus aut cognoſci hoc genus Comatis ex Gal.in 3.Epid.ex eo quod ita affecti poſtquã oculi conniuerint aut nihil prorſus aut parum dormiunt,ſed uigilent, nec attollere tamen palpebras poſſunt. Demum exitioſum non minus eſſe coma illud conſtat,in quo,vt Gal.in 3.Progn. Comatoſi ſublatis oculis intuẽtur inconniuenter. Cuiuſmodi in congelatis ſeu deprehenſis obſeruatur,de quo ibi Gal.ait:Conſiderari autem conuenit hunc in modum ſuſpectiones ẽt oculorum per ſomnum:Si quid. n. candidę partis ſub apparet commiſſis palpebris,nec alui fluor aut medium in cauſa eſt,nec ita dormire conſueuit, uitioſum indicium,lethaleq; admodum eſt.Quod facultatis mouentis palpebras extinctionem ſignifi
cet.Quod in vxore Theodori vt ex 7.Epid.apparet fuit obſeruatũ. De qua Hipp. tex.26.
ait;Similiter oculi demiſſi ad infernam palpebrã magis inclinantes rigide ac ſtupide intuentes,albæ oculorũ partes pallidę & mortales.Hoc modo ſpectant con
gelati,qui affectus Græcis catochi & catalipſis dicitur,ſeu catoche uexati, ut Ga in 3. prorr.
le.in 2. Prorrh.de quib autor ille in 3.li. ſcribit,cum exolutione cum catochas tũ tex.56.
aphonias eſſe pernicioſas Cęterum ex Comate licebit iudiciũ facere non tãtum ex ipſius cauſarum uarietate,ſed ẽt ab ijs quę præceſſerunt,& unà cum comate illucent,atq; ab ijs non minus quæ poſtea apparent. Veluti a prægreſſis ſignis,vbi a longa uigilia exempli gratiã ex calidiſſimos ſicciſſimaq; cauſa oborta coma poſtea fiat, hoc enim eſſe lethale ſignum alias a nobis dictum eſt quando nuper fuerit demonſtratum lethalia eſſe frigora, quę ſuccedant calidis ſiccisque morbis.

bis Hinc Medici omnes colligunt ueternū a phrenitide eſſe exitioſiſſimū morbū.
Quare & Coma vigilias ſecutum, niſi criticum ſit, perniciem oſtendit. Eodē mo-
do ex ſignis, quę ſimul cum ipſo Comate bonis & malis, bonum malumque fiet
iudicium. Na cum ſimul alia grauia ſymptomata illuxerint, graues affectus ſimul
& iudicium erit difficile, ut quando Comatoſi ſunt ſimul etiam uigilant, qui affe
in 3. Epi. 1. ctus ſolet denotare haud paruam malignitatē. Vbi enim Comatoſi uigiles quoq;
& delira loquuntur, quod indicium notaſſe Hipp. in Epidemijs: dicemus: Cum
in 2. prorr. uero cum Comate etiam grauia ſymptoma illuxerunt, graue redditur iudicium.
tex. 57. Nam autor Prorrh. ait Comam cum oculorum peruerſione, malum & in Coacis
præſagijs: Qui Comate oppreſſi ab initio exudarunt leuiter, urinis coctis ardētes
lib. 1. com. citra iudiciū refrigeſcentes, breuibus interuallis ardore redeunte, torpidi oppreſ
5. tex. 32. ſi Comate Conuulſione ſubinde capti pernicioſe habent. Neque mirum, cū con-
tex. 33. curſum notet multorum lethalium ſignorum, & in ſequenti ait. Somni ſimiles ijs
qui Comate laborant & perfrigerationes lethales. Sed hoc erit in febri ardente in
telligendum, in qua ægri intus uruntur exterius algent, in quibus Coma ſemper
perniciosum erit: Ab ijs uero qui poſtea ſequuntur, probe quoque ſciri poteſt,
quid ipſum Coma mali portendat. Aliquando enim criticum eſſe oſtenditur, cum
ipſum bona aliqua euacuatio ſequatur, aut aliqua excretio proprium uero Co-
com. 1. t. 25 matū eſſe uidetur, vt Critice parotides futuras ſoleant portendere de quibus in
lib. 5. Coacorum præſag. Comate preſſi, faſtidioſi ab Hypochondrio dolētes, pau
li. 6. Coac ca uomentes in aures abſciſſus habent. Prius autem tumores circa faciem cum
præſ. com. Comate, aliquando uero purgationem per aluum. De qua etiam in eodem libro
1. tex 33. legitur: Qui Comate preſſi, labore & laſſitudine fracti obſurduerunt, erumpente
lib. 1. tex. aluo rubra deijciunt circa Criſim, idq; iuuat Autor Prorrh. ait ſtillas ſanguinis, in
Comatoſis eſſe lethalis, idemque ſignificant cæteræ aliæ omnes malę euacuatio-
nes, & omnia mala ſymptomata, ſi enim talia poſt Comam illuxerint, iudicium
erit periculoſum ueluti ſi in Comatoſis ſuccedant Conuulſiones. Deli-
ria. Aphonię anxietates, dolores uiſcerum fortes atque alia
quę nedum non bona ſed quinimo aprime per-
nicioſa exiſtunt atque his claudatur
ſermo de prognoſtico a ſom
nis indicandus, ſu-
ſceptus.

Finis Secundi Libri.

PROSPERI

Digitized by Google

PROSPERI ALPINI MAROSTICENSIS PHILOSOPHI, ET MEDICI IN Gymnaſio Patauino Medicamentorum ſimplicium Profeſſoris ordinarij;

DE PRAESAGIENDA VITA & Morte Aegrotantium.

LIBER TERTIUS.

Quantum ad prædictionem cognitio motricis facultatis Medicis conducat. Cap. I.

PROBE cognita firmitate, ac imbecillitate facultatis ratiocinatricis, atque ab ea quoque modo quo prædicendum ſit in ęgrotis, perſpecto, reſtat, ut tantundem quoque in motrice laboremus. Cuius quidem facultatis cognitio cæteris ad prognoſim minus non eſt utilis. Hanc uero recte ualere, & robore non carere denotant partes corporis ubi recte ac ſecundum naturam mouentur, & impotentiam ſeu imbecillitatem actiones diminutę aut uitiatę aut prorſus ſublatæ declarant. Eſt uero motricis actio lęſa qua imbecillitas facultatis dignoſcitur, triplex, quippe aut imminuta, aut ſublata, aut denique uitio quopiam affecta. Diminuta hæc facultatis actio in ſenibus maxime obſeruatur, qui ſane caloris innatus defectu ægre partes corporis mouent, ſæpiuſque in his partes ob eam cauſam tremunt. In reſolutis, & congelatis prorſus tollitur, uitiaturque in conuulſis & epilepticis. Partibus itaque corporis ſecundum naturam ad motum ſe habentibus, facultatem recte ualere roboreque non carere ſcimus, quod in morbis perpetuo bonum ſit licet ex hoc ſolum non debeamus iudicium de morborum euentu facere, ſed tempus expoſtulat, his præmiſſis, ut ſigillatim preſagium ex ſingulis huiuſce motricis facultatis ſymptomatis perſequamur à decubitu ægrotantium exordientes, cum ex ipſo motricis facultatis robur atque infirmitas maxime nobis innoteſcat.

Gale. in 2. de ſympt. cauſ. c. 2.

De prædictione ex decubitu, & primo de optimo, qui ſalutem præſagit futuram. Cap. II.

DEcubitum in ægrotis motricis facultatis potentiam ac infirmitatem ſeu debilitatem omnium maxime oſtendere neminem Medicorum latet, & meritò ſanè ex ipſo decubitu poſſumus quanta ea ſit facultas conijcere, Motus enim qui in decubitu fit à duobus quidem pendet, a facultate quidem membra mouente, atque ab ipſo quidem corpore, eiuſque membris per ſe motis, Hoc in cadaueribus ſpectatur, & moribundis qui ex grauitate deorſum mouentur, illud in recte ualentibus, & in ægrotis ad ſanitatem inclinantibus. Recte ſanè Diocles dicebat animalium corpora ἐκ τοῦ φέροντος καὶ τοῦ φερομένου .i. ex ferente & ex quod fertur conſtare. Nam anima quidem ſeu uirtus ipſa eſt, quę fert, corpus uero id quod fertur, hoc naturaliter deorſum mouetur a grauitate, illa ſurſum deorſum ante uero, in luſus mouet ad arbitrium, aut quaſi ſuſpenſa in aere membra continet, dum muſculos contrahit, tendit, ſiſtit, ne proprio & elementari motu deorſum delabatur. Vbi itaque corpora uix mouentur, conuertuntur, eriguntur, ſed prægrauitate facilius deorſum delabantur, nobis ſignificant facultatem animalē maiori ex parte eſſe extinctam ac reſolutam. Hac enim integra exiſtente nihiloq; diminutæ, corpore facile quomodolibet ægroti mouētur, conuertunt, eriguntur, brachia manus caput; in aere ſuſtinent, atque hoc eſt uiuere, ſeu vita quę eatenus eſt, quatenus anima ipſa corpori firmiter copulata manet, qua diſiuncta à corpore mors ſuccedit ſeu interitus. Vbi itaque plurimum ipſa anima in corpore valet, optimos decubitus ſpectamus, eaq; pręlanguēte, peſſimos. Sed age de bonis modo agamus, & quomodo in acutis morbis ab ipſis liceat præſagij rationem
in 7. Coac. habere. In Coacis præſagijs ſcriptum eſt, optimum eſſe decubitum, ueluti quis
pſag. ſec. 2. ſanus ſolitus fuit decumbere. Neque mirum, cum ij, qui graui morbo laborant,
tex. 27. non poſſint eo modo decumbere, vt antea per ſanitatem ſolebant. Fracti uiribus ſupino decubitu oblectantur diſtentis cruribus, ac brachijs iacent; in quieti ac anxij in uno decubitu conſiſtere nequeunt, nullamque formam decubitus ſeruant, delirantes ſeipſos foras è lectulo proijciant, pedes ac etiam pudenda nudant, aliquando proſiliunt. Moribundi præ facultis impotētia ad pedes deorſum delabuntur. Quare decubitus, qualis fuit per ſanitatis tempus ſeu qui ſanorum ſit ſimilis, meritò optimus erit, ſignificat ægrotos non uexari maligno, aut periculo-
tex. 16. ſo morbo. Quem Hippoc. quoque in primo Prognoſt. laudauit, cum ita dixerit: At ita cubare ut ſanę ſolent, ſaluberrimum eſt. Optimum verò eſt, ubi corpus quod laborat, facile conuertatur, in aſſurgendaq; alacre ſit, diſcumbat, ſtet, membra ſuſtineat. Hęc enim actio prompta ac expedita neruorum robur, ſpirituum copiam & facultatis animalis integritatem denunciat. Atque hoc eſt quod aut
lib. 7. ſec. 2. & præſag. coac. ita habet: Conuerti autem facile ægrum oportet, alacremque eſ-
tex. 20. ſe dum ſe attollit, expurgatque. Hippoc. vero in primo Prognoſt. de optimo locu-
tex. 16. tus, ita habet: Cubantem offendi ægrum a Medico oportet in latus dextrum aut ſiniſtrum, ac manus, ceruicem & crura paululum reducta habentem & omne corpus molliter poſitum, ita enim plerique bene valentium cubant. At ita cubare, ut ſane ſolent, ſaluberrimum eſt. Ex quibus colligitur tria ad optimum decubitum expeti, primum ut ęgroti in alterutrum latus cubeat, quòd ſanè, ut Gal. do-

cet,

cet in commento robur talis decubitis indicet facultatis per muſculos firmantis corpus, veluti debilitatem oſtendit, ubi inlatus, æger cubare nequit. Secundum ut manus, ceruicem, & crura paulum reducta habeat, hoc enim conſuetum pleriſque beneuolentium eſt. Tertium vt corpus molliter poſitum iaceat. Gal.uero in primo libro de humoribus ait, ut totum corpus non ſiccum ſed humidum ſit. Non ut putant aliqui, quod corpus omne æque calidum molleque eſſe debeat, ſed ut recte Galenus docuit in te.24.
in primo prognoſticor. loco citato, quod ſecundum declaret, quippè corpus ægri debere manus ceruicem cruraque paulum reducta, minimeque immoderatius aut reducta aut extenta, & quod intenſa ſicca omnia uideantur, propterea laudauit corpus molliter poſitum. Ideſt vt non ſiccum ſed humidum.

Quod Galenus in comment ita expreſſit. Igitur immodici habitus extentis admodum neruis efficiunt, quomodo libro de motu muſcul. iam definitum eſt. Qui uero inter habitus immodicos incidit, nequaquam intentus eſt, quocirca talem uocauit mollem, quia corpora molliora intendi non ſoleant. in com.24.
Quam rem clarius quoque declarauit in libro primo de humoribus. Quocirca oportet, ut ipſe conſulit brachia, & crura parum reducta eſſe, ut totum corpus iaceat extra figuras extremas, extremas autem figuras intelligo, in quibus longa extenſio aut flexus, ſiue artuum ſiue ſpinæ ſint, quæ neruis ſupra modum extentis fiunt. Atque hi ſunt optimi decubitus qui cum aliis bonis ſignis ſalutem prænunciant. Nunc ad ſignificantes contrarium declinemus.

De malo decubitu in acutis morbis, exitium denotante.
Cap. III.

MAlum omnem eſſe decubitum, qui recte valentium non eſt ſimilis ex præmiſſis cognoſcitur. Quemadmodũ etiam dictum eſt, optimum eſſe ſi quis ægrotus alacriter aſſurgat, aut in lectulo conuertatur, quid uigore facultatem animalem motricem appellatum iudicat, ita ſi cum labore, & grauitate moueatur, prælanguidam oſtendit. Ex quo in 7.lib.ſect.1
Coacis præſagiis legitur. At grauitas totius corporis, & tex.21.
manuum ac pedum mala eſt, præſertimque non oppreſſis muſculis plenitudine, nec ſubita aliqua uacuatione aut occaſione manifeſte prægreſſa: Cum grauitate uero hæc, quæ motricem uicam malignitate morbi, ſi digiti (addidit autor Coac. præſagiorum) liuidi ſint, & ungues, mors eſt in propinquo, quod grauitas corporis animalem defeciſſe facultatem, & liuiditas digitorum, & unguium caloris conſpicuam, in te.22.
qui a corde manant extinctionem ſignificet. Damnatur quoque decubitus propterea ſupinus ab Hippocrate, qui extremas figuras oſtendit, quod in primo prognoſticorum ita expreſſit. Supinum uero cubere manibus, & cruribus extentis, minus bonum eſt, ſed in Coacis rectius ſcriptum tex.17.

eſt, bonum non eſt Et Galen. in comment. dixit, talem habitum, iacentibus omnino bonum non eſſe, idque vel etiam ita eſſe ex Hippocrate demonſtrat, cum ipſe dixerit ibidem, ſi uero procliuior fuerit & ſubinde ad pedes delabatur maiori cum periculo eſt, & tanquam enim prędictus habitus cum periculo ſit. Hunc uero decubitum Galeno viſum eſt vſque ad ſanitatem neque ad mortem prędicendam vim inſignem habere.

Cæterum non deſunt, qui cum putent ſupinum de cubitum eſſe bonum, & primo, quod ingenti labore fatigati eo da decubitu maxime recreentur, quoniam omnes muſculi (Thoracis exceptis) quieſcunt, atque etiam quod ſupino corpore in partem imam ac grauiſſimam ceu nauis carinam homines procumbant, non minus etiam quod reſolutę vires animales non alio decubitu magis tueri poſſint, ac etiam ad excludendos calculos è renibus è veſica, hic iacentis habitus conducat. At ſi hac ratione bonus decubitus vocetur, quis dubitabit etiam malum eſſe? Cum muſculi Thoracis aſcendentis inter inſpirandum Supino homine magis laborent, quam ipſo erecto, aut alio modo decumbente. Hic etiam decubitus ſi diu ſeruetur, multos morbos uel etiam grauiſſimos parit, ut epilopſiam incubum, paraleſim atque apoplexam. In ſupino enim decubito humores, vaporeſque ad poſtremum cerebri ventriculum omnium digniſſimum, deſtillationeſque facilius ad Thoracem, atque ad renes deducuntur. At hoc modo nos non conſideramus, quatenus nimirum cauſa vel boni vel mali ad corpus eſſe poſſit, ſed ut ſignũ ſit ad prognoſim faciens. Qua ratione perpetuo dicimus ſignificare facultatis debilitatem, omnes enim, qui ſupine iacent niſi ſanè ita conſueuerint iacere, dębiles ſunt. Hic uero decubitus quippè ſupinus aliquando ex arbitror, ſit præ mollitie enim quædam & languore animi, vel præ mærore ita aliquando decumbunt ægroti, aut præ acceſſionis vehementia, aut denique ex in ſigni uacuatione. In his quicquam certi ſupinus decubitus ad præſagium non habet. Vbi vero ab ijs non ſit, ſed ſupine iacent manibus cruribuſque extenſis malum eſt, malumque itidem eſt teſte Hippocr. in tex. 21. primo Prognoſticorum, ſi crura cubentis ſupini admodum reducta diſtractaque fiāt: Delirium enim ſignificare Galen. docuit. Si vero ait: Hippocrat. procliuior eſt, ac deorſum delabitur ſubinde ad pedes maiori cum periculo eſt. Hos vero dicamus hunc eſſe exitialem decubitum, peſſimum vero erit vbi etiam corpus ſupine decumbit quaſi proiectum cadauer, ita ut omnia membra proſtrata ſint, caputque in puluinar erectum reflectatur, aut ſublato mente, quicquid eſt anterioris colli emineat aut mentum clauiculis contiguum ſit. Proximæ enim mortis eſt argumentum. Soluta enim animæ poteſtate graue corpus in dorſum iacet, proiectis cruribus & manibus ad pedes deuoluitur, uel exante mento & gulture caput in poſteriorem partem recidit, vel quaſi annuens clauiculis incumbit. Quo ſanè decubitus in foribus exitium eſſe ſignificatur.

in tex. 14. De quo Galen. in primo libro de humoribus ita habet. Scito igitur nunc deiectionem appellari, cum quis modo hominis uiuentis decumbere non poteſt, ſed tanquam mortuum in animumque corpus deorſum fertur. Cum enim quis iacens ad pedes ſublabitur, vt Hippocrat. ſenſit, ſignum eſt virium ad extrema imbecillitatem prędictarum, non poſſe aut ſtare, vel

ſedere

ſedere vel exurgere eſt certe minus graue. Sed deiectum eſſe modo inanimi corporis cum robur uniuerſum eſt ex omni parte exolutum, & perditum Erriphte, ſcilicet deiectum. Idem in ſexto Epidemiorum docuit. cõ.1.int.30
Quem decubitum ad pedes Galen. demonſtrat in libro tertio, de motu ma- cap.4.
ſculorum exemplo cadauerum, eſſe exitialiſſimum, quod ſi corpus hominis mortuum ſic inclinaueris, non enim ne minimo quidem tempore manebit, ſed ſupinum aut pronum ſtatim fiet, quocunque grauitate verget. His addamus eos non minus pernicioſe ſe habere, qui hianti ore dormiunt, teſte Hippocrate in primo Prognoſticorum, qui dixit: Si ve- tex,20.
ro hianti dormiat ore, exitioſum eſt. Quod pręſagium diuerſo modo expreſſit autor Coacorum præſagiorum, cum dixerit: lethale autem eſt & 7.lib.ſec.7.
hiare & dormire ſemper & crura ſupina iacentis ualde incuruata eſſe ac te.30.
complicata. Oris hiatus fit vel propter facultatis maxillam inferiorem mouentis imbecillitatem uel propter ingens cordis incendium, aut ex vtraque hac cauſa, vel propter particularem reſolutionem muſculorum, qui maxillam inferiorem cum ſuperiori committunt. Galen. vero ait; in 7. lib. in
multo maiorem noxam ſignificare oris hiatum citra ſomnum, & in ſecun- tex.29.
do, de motu muſcul. capitul. quarto, ſcribit: ſupinum iacere & hiare ſtertoris aut exolutionis aut ebrietatis, aut ignauiæ ſigna eſſe. Cæterum non minus pernicioſum eſt, alios in delirio, alios extra manifeſtum delirium, quod ex oratione ne intelligatur prouoluere ſe ad margines lecti, ac primum pedes excludere, deinde quaſi deſurgere corpus erigere, ac niſi cohibeatur vel excidere vel ſurgere. Ex quo obſcuro delirio. Ex hoc ſigno edito Hollerius in Coacis præſagijs teſtatur ſe, qui conualuerit vidiſſe neminem. Addimus nos. Ex Hippocrate in eodem primo Prognoſti- tex.23.
corum. Erectum ægrotum velle ſedere in acutis malum eſſe, peſſimum autem in peripneumonicis & pleuriticis. Hoc vero Hippocrate hiſce verbis expreſſit: Si vero velit reſidere ęger in ipſo morbi vigore in omni morbo acuto malum, peſſimum vero in pulmonia eſt. Qui pulmonia infeſtantur (ait Galen. in commento) ij dicunt ſentire magnam in Thorace anguſtiam dum ſupini cubant, reſidentes vero fieri ſpirantiores decumbit enim ad ſpinam per ſupinum iacendi habitam, pars in pectore thoracis, à qua pulmo arctatur, nec idonei accipit acrem inſpirando per alios vero morbos, quoties vigent (id enim maxime conſiderandum eſt tanquam non ſit temere additum.) Exitioſiſſimum eſt uelle ægrum reſidere in ipſo conſiſtendi uigore. Amant enim tantiſper maxime perpeſſi immoti cubare, & ſi quis eos excitat, confliċtantur. Itaque arbitrare propter vehementem ſpirandi difficultatem, aut inquietationem, aut delirium reſidere ægrum aggredi per conſiſtendi vigorem ægrotationis. Huic ſimilis uidetur decubitus, quem Hippocrate in eodem libro ita tradidit: Si uero nu- tex.9.
dos habeat pedes nec admodum calidos, ac manus, collam & crura deſpergat inæqualiter, malum eſt. Significat enim inquietationem. In ijs vero qui animo molles ſunt & delicato quicquam certe non habet cum hi vel etiam ex leuiſſima febre ita decumbant.

At in alijs ſcito fieri vel uitio oris ventriculi, uel propter virium imbecillitatem. Hoc idem in Coacis pręſagijs ita legitur: At pedes nudos ha- lib.7.ſec.2.
bere & manus, ſi quis non uehementer calidus ſit, & crura deſiecta ma- tex.32.

G 2 lum

lum eſt anxietatem enim· ſignificant. Sed de hac in ſequenti capite anxietate nos accuratius. Demum in ventrem quoque ægros nequaquam ſolitos ita dormire, malum eſſe ſcripſit Hippocrat. deliriumque aut dolorem circa ventris ſedes ſignificare, atque hæc de prædictione ex decubitu malo dicta ſint. Nunc de anxietate & inquietudine, quæ decubitus eſt ſpecies accurate agemus.

Quid inquietatio & anxietas ſeu iactatio in acutis morbis ſignificet.
Cap. IIII.

CVm inquietatio ſit iactatio quędam, quæ ad motricem facultatem uidetur pertinere, quatenus eſt motus deprauatus ſeu vitiatus, idcirco de hoc quoque ſymptomate ad præſagium nos accurate agemus, & ſi de hoc etiam in capite pręcedente quædam attigimus, non inutilia tamen ad prædicendi noſtram methodum, hæc quoque erunt. Cęterum in primis quid per inquietationem Medici intelligant, quidque ipſa exiſtat, atque a quibus fiat cauſis, nos cognoſcimus. Quatuor uero nomina ſynonima, cum in Prognoſticis tam in Prorrheticis in alijſque omnibus libris Hippocc. ad præſagij rationem facientibus leguntur, quippè anxietas inquietatio, implaciditas atque iactatio. Idenique hæc ſingula ſignificant, tametſi anxietudinem ad reſpirationem lęſam quippe ad frequentem ac inordinatam attinere quidam voluerint, tamen ad decubiti figuram vitiatam verè pertinere ex Galeno facile deprehendimus, cum ipſe in libro,
In tex. 17. de humoribus ita ſcripſerit: Anxietatem autem uocauit, quanquam plerique tædium ſui nominant, aiunt enim eos ægrotos anxios eſſe, qui decubitum ferre non poſſunt, ſed formas mutant, quia præſens eis ſem-
in aph. 56. per moleſta ſit. Et in ſecundo libro aphoriſmorum. Eodem modo & ęgros illos anxios eſſe, qui accubitum non ferentes iacendi figura euarient, quia ſemper præſens aggrauat eos. Nihil aliud uerò his nominibus intelligimus, quàm decubitum uitiatum, quippè cum morbi malignitate, aut vehementia in varias figuras decubitus æger transformatur, nec ullo conſiſtit loco, ſed uarie ſe iactat, mouet, rapit, modo ſeſe attollens, modo ſe deturbans, modo in latus alterum modo in uentrem modo in dorſum ſeſe prouoluens, nec ullum locum, nec ullam figuram decubitus nanciſcens: Anxij uero ſeu inquieti fiunt ægroti, uel ſtomacho male eodem à copia ciborum ægreſſo, cum nauſea, aut magno alicuius interni uiſceris phlegmone, uel uirium imbecillitate, quæ non ſuſtine morbum, aut occulta malignitate cor, uti in peſtilente febre, obſidente aut materia in uenis, quę ſunt circa pręcordia turgentes huc & illuc agitata, aut

Digitized by Google

denique Critica vehementique perturbatione ſeu humore ad excretionem tur-
gente. Stomachi vero vitio redduntur anxij aut ipſo ab intempeſtiuo cibo graua
to Hippoc. atque Gal. in lib. 2. de victus ratione in acut. docentibus, veluti quan-
do ęgri poſt longam inediam morborum non tranſacto vigore copioſius nutriū
tur, aut vbi in ore ventriculi, ut Gal. in 2. aphor. & in 1. lib. de humorib. propria in aph. 56.
quædam moleſti humoris qualitas continetur, qui humor neq; mulius ſit, neque in tex. 17.
in uentriculi ſpacio innatet ſed in ipſius ſit tunicis inuerſus, aut demum quod
forte idem eſt, quando vt ex Gal in 2. Prorrh. habetur os ventris a prauis morde-
tur humoribus. Cognoſcuntur non anxij ex ſtomacho affecto, quod, vt Gal ibidē in te. 42.
aſſirmauit ſint nauſeabundi. Morbi etiam ui anxij redduntur homines ardēribus
æſtuoſiſq; febribus vexati, pręcipueq; in vigore, quo tempore ex maximo calo-
ris æſtu anxij fiunt. atque etiam (quod non leuis malignitatis eſt ſignum) tales effi
ciuntur à maligna humoris bilioſi corruptione in magnis venis turgente, atque
extuante. Quę anxietas præſertim apparet vbi uiſcerum aliquod magna phleg-
mone, aut eryſipelate vexatur, Hi non admodum in extimis ac extremis partibus
calent, cum interius tamen urantur. Ex uirium quoq; infirmitate, ut in 2. illo Pror
rh. Gal. docet cū uirtus a corpore grauatur, veluti ubi immodicæ uacuationes præ comm. 17.
ceſſerint, aut ꝙ uirtus morbi malignitate extinguatur. Demum humoribus ad ex-
cretionem titillantibus ſeu commotis, anxij & inquieti fiunt ægroti. Ex quo meri-
tò Hipp. in 2. lib. aphor dixit: Quibuſcunque iud catio fit, ijs nox grauis ante ac- aph. 13.
ceſſionē. Vbi enim natura vult humores excernere fit in toto corpore cōmotio, ac
perturbatio a qua anxietas & inquietatio. Addamus ſuppuratos quoque ſæpius
inquietari, aut oppreſſis viribus & natura fatiſcente, aut ſublato uſu reſpiratio-
nis, aut exeſtuante Thorace, aut acrimonia puris ſenſilibus partibus comorſis,
aut deſtillatione acri ex capite ad os ventris deſcendente. Atq; ab his cauſis hu-
iuſmodi ſymptoma proficiſcitur. Quibus auditis ad pręſagium deſcendimus. Di
cimus itaq; omnem inquietationem cum autore Prorrheticorum perpetuo ma- in 2 prorr.
lam, eſſe (critica excepta) quę Criſim optimam antecedit. Verum ex inquietudini- tex. 27.
bus, quædam huiuſmodi ſunt, quæ quicquam certi ad præſagium non habeat.
Cuiuſmodi ſunt, quæ vitio ſtomachi fiunt, hæ quidem & ſi malæ ſint, tamen nun
quam per ſe ſolæ quicquam certi ſignificant de morte ac uita ægrotantium pręſ-
ſagienda, has uerò quippè ſtomacho affecto excitatas ab alijs diſtingui nauſea
& uomitu, Gal. in 2. Prorrh. tradidit, propterea quod ea cauſa inquieti nauſea- comm. 42.
bundi ſint, & vomant. Ex quo autor Coacorum præſagiorum meritò dixit: an-
xietatem cum faſtidio & nauſea uentriculum læſum ſignificare in febribus uè-
rò intermittentibus & in alijs morbis multis, cum nauſea & faſtidio inquieta-
tiones haud ſunt malignę, quùm ſæpe ob orto uomitu inquietatio tollatur. Quod
Hippocrat. in Theotimi uxore uidit de qua ipſe in libro ſeptimo Epidemio- tex. 85.
rum. Vxor Theotimi in ſemitertiana anxietas & uomitus & horror ſimul cum
febris inciperet & ſitis. Procedente uero cum febris inciperet, & calor ingens,
cum melicratum potaſſet & vomuiſſet, horror & anxietas ſedata ſunt.
Quare anxietas & inquietatio cum nauſea & faſtidio non eſt admodum ti-
menda, omniumque minime, quæ ex uomitu, natura, arteque procura-
to, ſedatur. Veluti quę a vomitu augetur malignitatis non expers eſſe ſo-
let. Eodem modo etiam in febrium ardentium vigore calore æſtuan-
te, inquieti ęgroti timere non debebunt, & quando illud eiuſmodi fe-
brium ſymptoma proprium ſit. Bonæ etiam non raro apparent, an-
te Criſim futuram optimamque, nam ut aliàs eſt demonſtratum,

Digitized by Google

antequam Criſis principium appareat,ægri anxij, inquieti turbulenti fiunt, & merito quidem, cum vniuerſum corpus commoueatur,ac turbatur, natura humoris morbifici excretionem tentante. At hæ inquietationes Criticæ Criticis etiam ſignis ab alijs diſtinguuntur. Maximeque cognoſcentur,vbi rigor anxijs ſu perueneríit,ac ab ipſoque copioſiorem ſudorem ægroti ſudeat,aut plurimum vomant,aut aluus multa deijciat,aut ſanguis critice fluat copioſius. De quibus in
in 1.Coa.p Coacis præſagijs legitur: In horreſcentes anxij,laſſitudine preſſi, lumbis dolen-
ſag. com.1. tes in profluuium alui incidunt, & in libro quarto. Qui è per vigilijs anxietate
te..19. repente capiuntur ſanguinem profundunt è naribus. Anxij quoque non raro æ-
cō.2.t.40. gri fiunt,natura ad cutim putridos malignoſque humores mouente, vt in exanthematum apparitione,quibus erumpentibus ceſſat in ipſis anxietas. Et hę ſunt inquietationes in morbis non timendæ. Contra vero,veluti dictum eſt,non malas eſſe cum ardentibus ſebribus inquietationes, omniumque maxime in vigore,quo tempore omnes ferè calore nimis æſtuante anxij redduntur, malignæ ex his dicuntur, in febre quæ exterius non admodum ſit calida, cum tamen intus vri ægroti obſeruemus. Hoc enim malignarum febrium proprium videtur, cum hæ exterius placida ac mites appareant,interius maxime turbantes. Quod vti dictum eſt,aut propter uiſceris alicuius inſignem inflammationem,aut eryſipalas, aut ob ſumè putridos humores in uenis circa præcordia æſtuantes, aut propter virium infirmitatem,aut etiam propter inſignem crudorum humorum copiam, qua obrui natura uidetur. Hi enim anxij ſeſe iactant in febre quæ exterius eſt parum calida,quod non leuis malignitatis uobis eſt inditio. Omnium vere peſſi-
com.1.t.2. mæ exiſtunt inquietationes,ut in primo coacorum præſagiorum legitur. Quę cū reſrigeratione anxietudines incidūt partium præſerum extremarum,ſ.pedum ac
tex.16. manuum,naſi,aurium. De quibus Hipp.in 1.lib.Progn.ait: Si vero nudos habeat pedes nec admodum calidos,ac manus, collum, & crura diſpergat inæqualiter malum eſt. Significat enim inquietudinem. Quę vero extremis partibus corporis perfrigeratis non recaleſcentibus fiunt, maxime exitiales habentur,quæ in foribus exitium eſſe commoueant. Quales in Sileno,& in muliere decumbente in foro mendacium Hippoc.uidit. Non minus etiam exitiales habeatur,quæ cum ſudore malo die decretorio apparent. Mali ſudores ſunt ex Hippocrate,vt poſterius docebimus, frigidi omnes in febre continua ſuperiorum corporis partium, quippè capitis colli,clauicularum. De quibus in primo Prorrhet. ſcriptum eſt:
tex.26. Quę cum refrigeratione non ſine febre ſuperioribus ſudanti partibus fiunt implaciditates inquietationeſque phreniticæ exiſtunt, & pernicioſæ vt Ariſta-
com.3.t.19 goræ,& Hippocr. in primo Epidem.de Sileno moribundo: Sexto caput parum exudauit,extremitates algebant,liueſcebant,multum ſeſe iactauit,& de muliere
In 3. Epid. in mendacium foro decumbente ait: Septimo ſupperriguit,febris acuta,ſitis in-
cō.2.tex.9. gens,ſe iactauit ſub ueſperum per totum corpus ſudauit frigidum, frigus partiū extremarum,nec redibat illis calor. Quare inquietudines in refrigeratis cum malis ſudoribus ſunt exitiales. Quod idem eſt ac ſi dixerimus. Cum malis ſignis malas & cum pernicioſis eſſe pernicioſas & lethales. Sudores vero capitis,& frigidas, excremorumq; refrigerationes eſſe ex ſignis pernicioſis docuit Hippoc. Inquietationes quoque in diebus Criticis apparentes certius habent indicium,peſſimæque exiſtunt quæ Criticis diebus nulla optima ſubſecuta euacuatione, aut ſanguinis,per nares, aut per aluum aut per vomitum aut per vrinam aut omniū
tex.27. maxime ſudoris de quibus in 2. lib. Prorrh. ſcriptum eſt: Quæ in iudicatorijs diebus,cum proiecto & inquietatione, & abſque ſudore perfrictiones fiunt, mala exi-

Digitized by Google

exiſtunt. De his vero, quam cum malis deiectionibus, Hipp. In 3. de uict. in acut. tex. 14.
ita habet: Deiectiones autem huiuſmodi habent, quidem & aliâs magnas offenſas, neque hypochondriorum extinguent ardorem, ſed excitant inquietationem & iactationem membrorum faciunt, & Gal. in comm. ait: Has eſſe flammantis in hypochondrijs ipſis affectionis ſymptomata, & de his quę cum uomitibus ap tex. 28.
parent, autor Prorrh. dixit. Vomitiones ſyncerę atque implacidę malæ. Quę non ab immodicis euacuationibus iam exinde natura prælanguente ac uiribus ferè collapſis, prorſus perniciales, exiſtunt. Hæcq; in moribundis multis appareat. De his Hippoc. in lib. 7. Epid. In hiſtoria Chartidis ait: Anxietates autem circa cor tex. 11.
& ſudor exiguus per totum ferè corpus & febricula frigeſcere videbatur, & primum quidem mente conſtabat procedente autem die & anxietas maior & inquietudo, & ſpiritus paulo denſior & confidentius & benignius, quàm pro tempore alloquebatur, & excipiebat & quædam animi deliquia videbantur ſuperuenire, offerentibus autem quibuſdam ſuccos & ex farina aqua non ſoluebantur, ſed ſpiritus ad veſpertum ualde erat multus, & iactatio multa & in dextra ac ſiniſtra, conuertens ſeſe nullo tempore, quieſcere poterat. In morbis quoque acutis ſi ceſſante dolore aliquo partem aliquam ignobilium tenente, anxij homines fiant malum ſignificatur. Quod de Lariſſa caluo Hipp. in 3. lib. Epidem. ita habet: Tertio femur deſijt dolere mentis alienatio & turbatio, multumque ſeſe iactauit. cõ. 3. t. 76.
Quarto ad meridiem perijt. E vulnere quoque ac percuſſione homines anxios reddi, malum eſſe Hipp. ut ex 5. lib. Epid. conſtat, in illo obſeruauit cui caput lapide percuſſum fuit a Macedonei & in illo, cui hepar iaculo fuit percuſſus. In phreniticis quoque exitialibus inquietationes non raro ſpectari autor Prorrh. in 1. libro, ita habet: In phreniticis in principio ſimpliciter & clementer habere, ſed crebro permutari malum. Colligamus omnes inquietationes ſeu anxietates malas eſſe, ijs exceptis, quę optimas criſes antecedere ſolent, quę ex ſtomacho affecto fiunt, cum ſignis non pernicioſis aut ante, aut ſimul conſpectis, aut ſubſecutis, exitiale ſignum ſunt. Quales fuere obſeruatæ in Sileno, muliere in foro mendacium decumbente, Lariſſa caluo, atque in cathartide. tex. 55. tex. 57. tex. 12.

De prædictione ex tremoribus. Cap. V.

DE Prognoſtico a tremoribus acturi, primo quod hæc ſit affectio, & à quibus cauſis prodeat cognoſcendum eſt. Gal. in 3. Epid tremorem ſpeciem affectionis facit motionis non ſecundum naturã, ſed ſecũdum arbitrium diminutæ, quòd ſymptoma eſt eiuſdem facultatis mouentis partes corporis læſæ, in quo partes contrario motu mouentur, quando facultas conetur partem mouere, quæ præ imbecillitate aut pondere grauata, motionem facit ex motu cõtrario miſtam. Cuiuſmodi affectio differt a motu conuulſiuo, quem plures cum acutis febrib. pro tremore accipiunt ex quo Hippoc. in multis ęgrotis tremorem pro motu conuulſiuo accepiſſe quibuſdam fuit ſuaſum, qualis fuit, qui in Virgine illa pulchra Nerei, ut 5. Epid. colligitur, apparuit quomodo forte ex Medicis antiquis Sabinus atq; Metrodorus dixere tremorem eſſe paruam conuulſionem, quaſi affectionem miſtam ex tremore & conuulſione, intelligere uoluerint, quem tremorem motum conuulſiuum atq; conuulſionem ex materia non proportionata vulgus Medicorum etiã appellat. Alij etiam putant Hipp. aliquando tremorem pro rigore accepiſſe. Veluti cum com. 1. t. 2. tex. 47.

in 4.Epidem.dicat de adoleſcente peregrino ſexta die indicato: Septima rediijt
& dimiſit cum tremore, ideſt,ut ij volunt,cum rigore, quod tamen verum eſſe
non uidetur,quando vere ibi Hippoc. tremorem minimeq; rigorem intellexiſſe
nobis uel ex eo perſuadentur,quod in eo Criſis ſexta die facta perfecta non fue
rit, ſed partim excretione & partim tranſmiſſione materiæ morbificæ pituitoſæ,
quæ muſculos neruoſque grauans tremorem faciebat.Sed de his ſatis, atque ad
cap.5. tremoris generationem nunc declinemus,de qua Galen.in lib.de tremore,rigor.
palp.& conuulſ. agens ſcribit tremorem fieri a virium infirmitate ſeu ab motri-
cis facultatis imbecillitate,quæ aliquando per ſe,& propria ratione eſt imbecil-
la,ut in ſenibus,qui iam virib.defecerunt,& aliquando propter alias cauſas, qua
tenus contingit ex ipſis vt motiuā hæc facultas diſſoluatur.Proinde Gal.dixit hu
ius facultatis imbecillitatem fieri aut alimenti inopia, ut in cholera,ualido alui
profluuio,largo ſanguinis fluere,atque in magno ieiunio,a quibus alimentū ab-
ſumitur & exinde facultas euadit,imbecilla,aut vitali robore ſoluto, quod fit in
ſtomachicis,cardiacis,animo defectis,frigore violento, aut denique plenitudine
cō.1.tex.2. pondere grauante muſculos,neruoſq;. Idem vero in 3.Epid.nobis prodidiſſe vi-
ſus eſt,cum tremoris cauſam fecerit muſculorum virtutis imbecillitatem, eamq;
aut propria ratione fieri, aut ob copiam humorum grauentem,aut ob famem,laſſ
ſitudinem,vigilias,curas,immoderatum venerem dixerit,quę omnia calorem nā
tiuum ſeu uires reſoluunt.Verum conſultius erit ipſum Gal.clarius adhuc tremo
ris cauſas & generationem in hoc loco tradentem audire,qui ita habet: Fit igi-
tur tremor non ſolum ex laborantibus tum muſculis tum neruis verum quoq; &
uialentibus,vbi ſupra uiros,quis graue aliquid aggreditur,vel manibus portans
cernuntur. Itaq; adoleſcentes quidam validiſſimi dum pręgraue quippiam ge-
ſtant,cruribus obtremiſcere,& præſertim vbi ſcalas aſcendere tentauerunt, qđ
illis & grauiſſimo pondere. Senibus non atq; aliter imbecillis ex minore acci-
dit,nempe & hoc imbecillis graue,& paulo poſt: ita cauſas omnes tremoris cō-
plectitur,dicens; Iure igitur optimo in comm.de trem. conuulſ.& rig. tremorem
ex virium infirmitate perpetuo fieri demonſtrauimus. At quoniam interdum qui-
dem uirtus ipſa per ſe imbecilla eſt, interdum ob animi affectum atque etiam,
quod nullo modo ſua propria ratione affecta ex graui pondere,hoc patiatur tres
itaque cauſarum differentiæ tremoris exiſtunt, inſtrumentorum ſcilicet arbitrio
deputatorum intemperies, partes animæ,& graue onus. Intemperies uero cū ca
lida cum frigida tum humida tum ſicca poterit muſculos ita reddere imbecillas,
ut exinde partes obtremiſcant,caliditatem quidem reſoluens ſeu diſſipans par-
tis natiuum robur,aut frigiditas uiolenta extinguentes calorem natiuum,aut hu-
miditas muſculos imbibendo grauentes aut ſiccitas demum humidum abſu-
mens quo calor ſeruatur, & alitur hinc p ures lethalium phrenitidum in tremo-
res neruorum principio neruiſque ipſis immoderatius ſiccatis deſinere obſeruan
tur. Animi vero paſſio ueluti timor,triſtitia,immoderatum gaudium & alij affe-
ctus animi qui vires diſſoluunt, aut denique graue onus quo muſculi grauati ne-
queunt ſecundum uoluntatem recte moueri, ſed his pręmiſſis ad prognoſim de-
ſcendamus.Itaq; dicimus quoſdā tremores iu principijs morborum apparere,&
cō.1.tex.2. quoſdam poſtea,nunc de ijs,qui obſeruantur in principijs. Hi.n.ut docuit Gal.in
3.Epid.nunquā in morbi principio citra ualidū morbū,vel famē,uel laſſitudines
uel uigilias,uel immoderatā venerem,aut ob humorū copiā grauantē. Quare cū
eo tremoris cauſæ non præceſſerint,humorū multitudinem tantum ſignificāt, ni
hilque certi ad Prognoſticum per ſe ſoli, tametſi morbos graues ſignificent, ex

eo

Digitized by Google

eo quod omnis humorum multitudo difficilem reddat morbum. De huiuſmodi
tremore Hippoc. ait, in Epidemiis. Pythion qui prope telluris ſacrum habitabat
cępit primo die tremor, a manibus, febris acuta, delirus qualis etiam tremor fuit
obſeruatus in charione tertia die ut Hippoc. in 3. Epid 2. tex. 2. Cęterum etſi in
morborum principiis tremores copiam humorum muſculos aut neruos gra-
uantem, niſi aut propter uigiliam, aut nimium ieiunium aut laſſitudines aut vi-
gilias, aut immoderatam venerem, aut animi curam euenerint, ſignificent, tamē
ęgroti periculo non uacabunt, ſi graui ac maligno morbo, uel etiam longo ue-
xentur, quando nedum hi ſed uel etiam omnis morbus ſit timendus in homine
quacunque de cauſa debilitato. Dixi illos copiam humorem per ſe ſolos quic- tex 117.
que & certi de ſalute ac morte ęgrotantium minime præmonſtrare verum ſi v-
na alia ſymptomata grauia illuxerint, reddetur iudicium difficile cuiuſmodi in
uxore emmyris ab Hippocra. fuere obſeruatis de quibus in 4. lib. Epidemi. vxor 4. epid. tex.
Emmyrrhis modo non morboſo videbatur ſine febre, fatua eſſe, deinde in tre- 125.
morem uenit totius corporis & liquationem & faſtidium & ſitim, & frigida e-
rat. Quod pręſagium quoque illuxit in ſene illo, de quo Hippoc. in eodem libro
Epidem. ſcripſit, poſt recidiuam tremulum fuiſſe in initiis, in labiis & uoce, quo
tempore Cutis corporis eſt obſeruata circum tentio, frigida extrema fuerunt,
quique merito obiit, tametſi huiuſmodi tremorem is forte a vermibus, vt aliis
quoque uiſum eſt, paſſus fuerit. Atque hoc præſagiunt tremores in morborum
principiis. Quandoque uerò ſine alio morbo apparent, ſeu morbis ſtatim incipiē
tibus, vbi neque ebrietas neque aliqua externorum nuper dictarum cauſarum
præceſſerit, apoplexie ſignum eſſe ſolent. Quod præſagii indicauit Hipp. in eod.
4. Epid. hiſce profecto uerbis, dicens. Incipiētibus ueluti ſubtremuli, & digiti &
labia cum loquerentur, & alia & celeriori longua prædit proterue. Rubor in fa
cie pręcipue his erat. Hi uinum bibebant, aut uomitum utiliter uomentes intu- te. 102.
meſcebant. Idque tremores in morborum principiis præſagiunt. Ex iis uerò qui
poſtea apparent, quidam criticam humorum tranſmutationem natura a uiſce-
ribus ad muſculos propellente humorum moleſtorum partem qui optimi ſunt,
modo una cum coctionis ſignis apparuerint. Cuiuſmodi fuit tremor in adole-
ſcente peregrino ſexta die iudicato, ut 4. lib. Epidemiorum apud Hippoc habe-
tur, quem febris ſeptima die cum tremore dimiſit, quippè noxiis humoribus a
principibus partibus ad muſculos Critice tranſmiſſis. Sępe uero fit, ut inſtante tex. 24.
Criſi per uomitum a tremor labrum inferius. Quem tremorem Gal. inter ſigna
futurorum in morbis uomituum in lib. 3. de Criſibus recenſuit. Atque hi ſunt tre
mores in morbis poſt principium obſeruati, minime timendi. Sunt uero alii oēs
in febre ardentibus & in cerebri inflāmationes exiccatis neruis aut quouis mo cap. vlt.
do læſo principio neruorū, quippe cerebro oborti lethates exiſtūt a ſiccatis qui
dem neruis in phreniticis tremores ſunt mortales, proprii enim uidentur tremo
res exitioſarum phrenitidum. Ex quo merito autor Prorrheticorū dixit. Phreniti
ca in uehementer trementia finiuntur, lethales enim ſequuntur phrenitidus. Gal.
enim in commento ait; Tremorem ſequi uehementiſſimus phrenitides neruorū
enim infirmitates propter affectionis ſiccitatem phreniticis diutiſſime inſunt, e-
xolutaq; uirtute tam uigiliis tum motioribus multis, ſimulq; & neruis ſupra mo
dum arefactis tremores fiunt. Quare in phreniticis tremores perpetuo lethales
exiſtunt multoq; magis ſi una cum conuulſis partibus appareant, quæ omnia
ſequi ſolent vehementes phrenitides. In principio vero phrenitid m lethales lib. 1. tex. 9.
non ſunt. Tremores enim linguæ, & voces obtremiſcentes deliriorū tantumodo
futu-

Digitized by Google

i 1.pror.h. futurorum eſſe ſigna autor Prorrhet.docuit.In obſcuris & blandis phreniticis
te.11.& 20. exoluta virtute animali,ſolent etiam tremores obſeruari,qui quidē omnes ſunt
exitioſi De quibus in Prorrheticorum 1.li.ſcribitur:Tremulæ,obſcuræ,blandęque & contreſtabiles deſipientiæ ualdæ phreniticæ, ut Didymarcho in co
tex.33. eueq-
in 5.epid. nit.Hæ enim exoluta uirtute fiunt,ut nos ſuperius,ubi de phreniticis egimus, o-
tex.47. ſtendimus.Ex graui quoque cerebri læſione eadem ratione redita infirmaui motrice fiunt tremores lethaliſſimi,quales fuerunt in Virgine illa pulchra Nerei,ab Hippocrate obſeruati.

1.Epi.com.

De palpitationibus,quidque in morbis præſagiant. Cap. XII.

PAlpitationem proprie dictam Galen. ac alii Grçci Medici intelligunt,quendam motum deprauatum,ut Galen.docuit in 2.libro
ca.2. de ſympt.cauſis non autem arteriarum pulſus,quomodo quādā antiquorum palpitationem intellexiſſe Gal.in 3.Porrhe.in tex.52. nobis memoriæ prodidit, ipſamque eſſe particulæ alicuius præter naturam dilationem,ac diſtenſionem ibidem tradidit, ueluti in lib. de rem. conuulſ.palp.ſcripſit palpitationem eſſe diſtentionem quandam atque ſubſiden
ca.5. tiam quę aut in toto corpore fit,qualis in phrenitico ab Hippoc. fuit obſeruata, aut in una parte aut in multis ſimul in una parte ueluti Ventris,hypochochon-
in li.de tre dris,cordis,& alia prætium.Generantur ſeu concitantur palpitationes, ut nobis
palp. & cō Gal.eſt autor in nuper citato lib.in omnibus corporis,partibus,quæ dilatari poſ
uul.cap.5. ſunt,maximeque in cute ſiue loco,qui inter cutem,& carnem ſubiacet,atque in muſculis facilius hic affectus etiam concitatur, quod meatus ſatis magnos habeant,in quos commodæ flatus craſſos palpitationum cauſas reſipiunt.Hos affectus uero concitari ex uapore craſſo,cui non ſit tranſitus Gal in loco nuperrime citato ita docet.Palpitationum cauſam eſſe pronuncio ſpiritum craſſum,& uaporoſum,cui non ſit tranſitus,hunc autem colligi oportere dico in cauitate quadam non admodum exigua ſi pars diſtentionem ſenſibilem habitura eſt,quod & in primo Prorrhet.confirmauit,dicens palpitationem a flatuoſo ſpiritu profi-
in te.29. ciſci.Qui ſane flatus a craſſioribus,crudiſque humoribus fieri nō minuſque hos flatus atque humores propter frigiditatem congeri,ibidem prodidit.Ex bilioſorum uero,ac ſumme putridorum humorum morſu,nec non a uaporibus ueneno ſis,os uentriculi, & omnium maxime cor infeſtantibus, cor & uentriculum non rarò palpitare.In lib.de trem.palp.conuulſ.nuper citato Gal. docuit, quem affectum Cardiagliam & Cardiacam paſſionem quidam faciunt, cumque palpitatione confundunt.Cum tamen uera nō ſit. Sed his pręmiſſis ad Prognoſticum deſcendamus & primo hoc ſciamus, quippè an in morbis acutis quædam obſeruetur palpitatio,ex qua ſalus ęgrotis indicetur.Certe res maxime uidetur dubia,quando leues quarundam partium palpitationes per ſe ſola quicque certi non prędicent,cæterum ſolent aliquando critice concitari eo modo quo,uertigines, dolores, anxietates & huiuſmodi alias critica antequam fiat in corpore perturbatio,concitari ſolent proinde quandoquę palpitationes Critice apparere ſolent,quę facile ex futuræ Criſis ſignis ab aliis interſtinguuntur. De quibus
i 1.pro.35 in Prorrheticis legitur.Circum umbilicum dolores palpitantes,quod mētis per-

muta-

mutationem oſtendat, quippiam habent, circa iudicationem vero his ſpiritus uniuerſus cum uehementi cupiditate penetrat. Et poſtea. Ventris quoque palpitationes cum hypochondrii tenſione ſublunga, & tumente ſanguinis indicant eruptionem, inhorreſcunt autem hi. Ex quibus colligamus dari quaſdam palpitationes Criticas ſalutares. His itaque exceptis omnes palpitationes in morbis ſunt malæ ac non ſolum in morbis acutis ſed uel etiam abſque alio morbo huiuſmodi affectus ſunt timendi, præſertimque, quæ in corde ac ventriculo obſeruantur, & omnium maxime in cordis paſſione ex uenenoſis cum humoribus tũ uaporibus oborta, quæ in ſyncopim deſinunt, de quibus fortè Hippocra. in 2. aphoriſm. Qui frequenter ac fortiter abſque cauſa manifeſta exoluunt derepente moriuntur. & Gal. ait: Sicut & illæ, cui dum exolueretur cor fortiter palpitabat. Atque, ut uno uerbo dicam, omnes palpitationes fortas cor inuadentes ſæpius cum alii ſine cauſa manifeſta exolutione, ad mortem breuiter homines deducunt, ut autor eſt Gal. in lib. 5. de loc. affect. neque hi, qui hoc ſymptomate uexantur, multos annos uiuere poſſunt. Sed age dicemus in morbis quidem acutis omnes palpitationes (criticis exceptis, eſſe malas. Omniumque maxime perpetuas, totumque corpus aut nobile uiſcus infeſtantes, aut plures partes ſimul. Idque quod nobis refrigerationem caloris naturalis indicent, quando propter refrigerationem, ut Gal. affirmauit in Prorrheticis omnem uero refrigerationẽ calidis ſuiſque morbis maxime eſſe timendam alias a nobis eſt demonſtratum. Ex qua cauſa comatoſos lethargicoſque affectus phreniticis ſuperuenientes lethales eſſe ſuperiori libro a nobis, fuit demonſtratum. Cuiu'modi Hippoc. ut ex Epidemiis conſtat, in multis moribundis obſeruauit. De Sileno autem qui obiit, ſcripſit. A primo hic ad finem uſque ſpiritum magnum habuit, & rarum, Hypochondrii perpetua palpitationem. Quæ uero in toto corpore fiunt ſunt peſſimæ, quod maximam caloris natiui diminutionem teſtentur, de quibus in 1. prorrh. ſcribitur. Palpitationes per totum an uoce deſtituti moriantur, & Gal. in comm. ait: Cum igitur corpus totum palpitauerit, fieri poteſt, ut qui ita affectus ſit, propter frigiditatem uoce deſtitutus pereat, non amplius mouentibus gutturi muſculis, aut iis, qui in eos proruunt neruis ſuo fungi munere nequeuntibus. De qua palpitatione forte Hipp. Cum de Philini uxore loqueretur, dixit. Circa diem decimum quartum, palpitationes, totum corpus dolebat, quaſi dixerit per totum corpus palpitantes dolores, multum loquebatur, aliquantiſper mente conſtitit, breui rurſus deſipuit, circa diem decimum ſeptimum, obmuteſcebat. Vigeſimo obiit, & de phrenitico adhuc clarius. Poſtridie mane uocem amiſit, febris acuta ſudauit, non intermiſit, palpitationes per totum corpus nocte conuulſiones. Tertio cuncta exacerbata ſunt, defuuctus eſt. Quare peſſimæ & lethales omnes in morbis acutis ſunt palpitationes quæ dium, & maxime totum corpus uexant, ex iis uero, quæ partes quaſdam tantum occupant exitioſæ non minus ſunt, quæ in cordis regione eo modo obſeruantur. Cum in eo calidiſſimo morbo refrigerationem factam eſſe ſignant, quæ perpetuo in acutis morbis, quaſi caloris extinctionem teſtatur, qualis forte fuit, quam in Adoleſcente Mælibeę Hipp uidit, de quo ait: Hordis palpitatio ad finem uſque perpetua, minxit oleoſum. Ex quibus colligamus palpitationes omnes (criticis enceptis in acutis morbis malas eſſe, pernicioſaſque eſſe maximas, & quæ dium totum corpus uexant, au nobile uiſcus. Has uero perpetuo malas eſſe confirmabunt, ſigna alia mala, & cruditatis, & exitii. Quibus malis ſignis iudicari poterant lethales, quæ in Sileno, in vxore Philini, in phrenitico, atque in Mælibeæ adoleſcente ab Hippocr. fuere obſeruatum

[margin: in 3 prorr. te. 52. — aph 41. — cap. 2. — in 1. pro. 29 — in 1. epid. cõ. 3. te. 19. — 1. Epid. cõ. 3. tex. 21. — te. 25.]

uatum

Digitized by Google

uatum cum omnes una cum aliis, ſignis pernicioſis ac morbo planè crudo il-luxerint.

De conuulſionibus, quidque in morbis præſagiant. *Cap. VII.*

SEd age de conuulſionum etiam præſagio agamus, ex namque cum ſolę tum unà cum aliis morbis, etſi perpetuo malum, raro ſalutē, ſæpius exitium Medicis indicant. Quales eſſe uidentur, quæ in febribus reſiccatis neruis concitantur. Quæ uero repentinæ ac in principio morbi fiunt, quicquam certi ad prognoſticum non habent, non paucæ etiam in febribus apparent, & ſeipſis præter multitudinem humorum, nihil certi ad ſalutem (Criticis exceptis præmonſtrantes. Sed de omni-
cap.2. bus nunc accuratius, poſtquam quid conuulſiones ſint, ipſarum differentias atque cauſas nouerimus, agendum erit conuulſio ſpaſmos Græcis dicta, eſt, ut Gal. autor eſt in lib. 2. de ſympt. cauſ. ubi nerui muſculi pręter uoluntatem tenduntur, in eumque ueniunt affectum, quem in motibus ſecundum arbitrium factis aſſumpſerunt In lib. etiam deffinit. medic. ſcribit, conuulſionem eſſe affectū,
aph.57. qui neruis ac muſculis accidit, cum modo corpus totum, modo pars uoluntatis iniuſſu trahitur, ex quo meritò tentio & diſtentio, hoc genus a multis appellatū: eſt ſed quidam conuulſionem ſeu ſpaſmum a diſtentione diſtinguunt, ex Hipp. in 4. aph ita ſcribente. Qui a conuulſione aut diſtentione neruorum tenetur, ſed hoc Gal in comm. probè explicauit, quippè cum ex tribus conuulſionem differentiis, Græce tetanos dicta proprie magis diſtentio, & non conuulſio vel ex eo dicatur, quod in ipſa non appareant partes conuulſæ, quoniam ęqualiter ante, & retro tenduntur, atque ideo præcipuum illi nomen eſt datum diſtentio. Duplex uero eſt conuulſio, una permanens perpetua ac ſine motu conſpicuo, cuius triplex eſt differentia, una quidem diſtentio latinis tetanos Gręcis, celſo rigor appellata quippè vbi ceruix una cum reliquo corpore immobilis manet, & in neutram partem inflectitur, ſed iuxta utramque recta intenditur, cui proprie magis nomen eſt datum ab Hippoc. diſtentio, quaſi a conuulſione differat quod in ipſa, ut ex Gal. dictum eſt, partes conuulſę non appareant. Altera emproſthotonos dicitur, quæ fit, cum caput, ceruix reliquumque corpus impectus contrahitur, quæ ob id dicitur etiam tentio ad anteriora. Tertia epiſthotonos, id eo dicta a, Græcis & a noſtris tentio ad poſteriora, quando caput in ſcapulas flectantur. Has uero Gal. in lib. medicarum deffinitionum his uerbis complexus eſt. Nam & ii, quos in itinere uſque ad mortem frigus oppreſſit, talibus rigoribus corripiuntur, quales Græci Emproſthotonos, opuſthotonos ac tetanos appellant, quoniam modo in anteriorem, modo in poſteriorem modo in nullam flectitur partem, ſed rectum atque immobile corpus intenditur. Altera uero cum crebro motu & interrupto. Has uero medici appellant motus conuulſiuos ac uel etiam cōuulſiones ex materia non proportionata eum a morſu, & uellicatione neruoſarum partium, aut uiolenta contentione ac labore qualis eſt epilepſia Græcis dicta, atque illa, qui per conſenſum ab ore uentriculi demorſo, cerebro, aut primo genit lęſo. Hanc poſtremam conuulſionis ſpeciem minime exquiſite, & per ſe conuulſionem dicimus, ſed potius motum conuulſiuum, cuius quædam uniuer-

ſalis,

Digitized by Google

ſalis,vbi cerebrum primario affectu læſum eſt, & quædam particularis, prout particularis neruus aut muſculus vellicatur,non ſecus quam etiam permanens, & ſine motu,ubi totum corpus læſo cerebro occupat,vniuerſalis dicatur, atque illa particularis,quę eſt partis cuiuſpiam conuulſæ.Qua ratione quidam ſpaſmũ cynicum appellant oris torturam, aut melius, vbi oris partes conuelluntur. De partibus vero quę conuelli,& diſtendi poſſunt,ac de loco in conuulſis affecto Gal.in 3.de loc.affect.cap.6. ait omnes corporis partes conuelli poſſe, quæ aptę ſunt moueri,etenim partes in corpore quæ mouẽtur, ope neruorum ac muſculorum mouentur.Quibus conuulſis motio vitiatur,veluti dentium inuita cõcuſſio tryſmos Græci dicta muſculorum mandibularum eſt conuulſio,ut Gale. in 2.de loc.affect.cap.2.docuit.Ex conuulſis vero partibus,an ſpinalis medulla, an cerebrum an nerui,& quales læſi ſint in lib.3.de loc.affectis ita docuit. Conuulſo enim vniuerſo corpore,omnes quidem autumant affici talem quampiam partem,quæ,vt in arbore caudex ramorum,ſic ipſa ſit omnium neruorum communis velut caudex,non paucorum in vna parte, quemadmodum ramus veluti,quando vel crus,vel altera manus forte fortuna conuellitur,totius membri cõuulſio,neruorum,qui ad ipſum perveniunt,originem affectam fuiſſe,declarat,rami cuiuſpiam in arbore exemplo. Quando autem vniuerſum corpus afficitur communem originem omnium infra faciem neruorum,quæ arboris caudici proportione reſpondet,affectum eſſe putandum eſt,quæ ſunt primę ſpinalis medullæ,verum etiam cerebrum ipſum iuuamus.Etenim labra quoque ſæpenumero conuulſa videmus,item oculos,frontis cutem,totas mandibulas,ſimiliter & linguæ radicem,at,quia omnes iam dictas partes,a muſculis ex cerebro neruos ſuſcipientibus moueri ex anatome didicimus,cerebrum ipſis ſic laborantibus,credimus eſſe affectum:Vbi vero ipſis illæſis cæteras partes conuelli viderimus, dorſalis medullæ initium affectum eſſe fatemur. Sed cognitis læſis partibus ex conuulſis partibus,nunc cauſas,a quibus partes conuelluntur proponamus atque primo conuulſionis perpetuæ,& permanentis ſine manifeſto motu de quo Hippoc.in lib.6.aphoriſm.ita ſcripſit.Conuulſio fit ut ex repletione vel inanitione.Idem Gal.in 2.& 3.de loc.affect.in 4.in 6.aphoriſm.in lib.de trem.palp.conuulſ.ac fermè innumeris alijs locis idem confirmauit, ſed præſertim in 2.lib.de ſympt.cauſis ita dicens.At conuulſio in eandem diſpoſitionem neruos muſculoſque ducit,inquam cum pro naturæ lege ſe habebant ab animali virtute duce bantur. Siue igitur ad principiũ tenſis ſiue flatus influxu impletis muſculis uoluntarii motus erant obiti,hæc eadem in conuulſione accident,tum ſpiritu flatuoſo in muſculis gigni potente,tum multis qui tenſionem creent,(e quorum numero phlegmone eſt)affectibus.Quorum caput(ſicut Hippoc.dixit) duplex eſt, aph. 39.
impletio,uacuatioque in phlegmonarum generis uitiis,impletio. In ardentiſſimis,ſicciſſimiſque febribus vacuatio. Porro quod impletis uacuatiſque plus iuſto neruoſis corporibus,omnia tendantur docent, quæ in inſtrumentis muſicis intentę ſunt chordę quippe quę ſiue in humidam humectam ve, ſiue in ſiccam & ſqualentem domum repoſitæ diſrumpantur,ideoque eas artifices priuſquam reponant,relaxant.Quam conuulſionum generationem Gal.in 3. de loc.affect. cap.6. hiſce uerbis illuſtrauit,dicens: Etenim ſi uideris neruoſa corpora, vel Græchordas ob ambientis aeris immodicam intemperiem adeo uehementer, vt rumpantur intentas,haud difficulter intelliges idem in animantium quoque neruis poſſe contingere.Sed quomodo affecto aere tenduntur chordæ, ut rumpantur.Si vel nimis aridus uel admodum humidus fiet nempe humor madefaciens ipſas,

cap. 7.
cap. 2.
in aph. 57.
in aph. 59.
cap. 8.

ipſas,ut in tumorem præter naturam attollantur, qui mox eas tendit, ac velut
ſoltergora arefaciēs,cōtrahit,ita ſiccitas chordas,& trahit,& tēdit,ſic lora quo
que quum ad ignem ſiccantur contrahi tendique uidentur.Gal.his duabus con
uulſionum cauſis,tertiam addidit in lib.3.aphoriſm. quippè neruoſarum partiū
in aph.25. infirmitatem, qua ratione facile puerulos conuulſionibus tentari, tum propter
crudum,quo exuperāt, alimentum, tum quod neruoſas partes nondum ualidas
habeant,nobis prodidit.Replentur vero neruoſæ partes humore ſępius crudo,
a quo conuelluntur,ut ex Galeno in 2.de ſympt.cauſ. habeī velut in pueris fit,
cap.2. qui cum exuperent crudo alimento, & habeant neruoſas partes non vſque ad
eo validas,facile diſtenſionibus tentantur,ut Hippoc.in lib.3.aphoriſm. docuſit
hincque in 2.Epidem.comme.5.text.8.ſcripſit.ſi pueris ſpaſmus fiat,ignem fac
qua ratione ipſorum conuulſiones vel etiam in febribus factæ nō ſunt perpe-
apho 25. tuo periculoſæ,ad quam cauſam reducuntur conuulſiones tum ex humido aere
qua ratione,vt Gal.nobis eſt autor,in 1.Epid.com.2.tex.4.in humida & frigida
aeris conſtitutione Hippocra.ſcribit,multos & maxime pueros conuulſionibus
laboraſſe tum ex immodico vino factę.Aliquando etiam ſanguine ac bilioſis ex
crementis neruoſæ partes imbutæ tenduntur ac conuelluntur, aliquando fla-
tu,atque non raro phlegmone aliquo,ut primo genio, aut conſenſu proxima-
rum partium.Quales ſunt hypochondriorum tentiones propter aut ſepti tranſ-
uerſi,aut pleuræ membranę aut hepatis ingentes inflammationes. Ad quod ge-
nus pertinere videntur conuulſiones ex vulnere factæ cum phlegmone. Sic-
cantur verò partes ſeu, vt Hippoc. verbis vtar, inaniuntur euacuantur ve cum
propter caloris incendium,aut propter immoderatum frigus. De his Hippocr.
aph.17. in 5.aphoriſm.ait:Frigidum autem conuulſiones,diſtentiones,facit paulo poſt:
aph.2. vlceribus frigidum mordax,cutim obdurat,dolorem in ſuppurabilem facit, de
nigrat,rigores febriles facit,item conuulſiones & diſtentiones,& Gal. in com-
ment.ait:immodicum ſcilicet frigidum hāc facit,conuulſiones,& diſtentiones
& neruorum refrigerationem,ſicuti enim non oportet, ipſorum ſubſtantiā ab
immodico calore diſſolui,ſic neque vltra modum conuenientem refrigerari, &
aph.17. in vnum cogi ac cohiberi. Frigus enim in exceſſu inuadens neruos ac muſcu-
los,tendines ligamenta, primo in cute parit inæqualitatem, repulſo introrſum
humido ac calore,deinde ſiccat exprimendo,quod tenue eſt,cogit,denſat,indu
rat cogendo ſinus interiores ceperos prohibet diflationem, & effluuium atque
alimenti receptionem,ſic rigidæ manent partes duræ & diſtentæ de quibus in
Coacis prę ſagiis. Rigor conuulſionem in poſteriora in ferens,interficit, & Gal.
li. 1. Com. in libro diffinitionum medicarum ait:Nam & ij,quos in itinere vſque ad mor-
1.tex.23. tem frigus oppreſſit,talibus rigoribus corripiuntur, quales Gręci emproſthoto-
nos,opiſthotonos,ac tetanos appellant.Idem,& multo efficacius immodicus ca
lor,ſeu caloris incendium agit,omnem enim muſculorum neruoſarumque alia
rum partium humidam ſubſtātiam reſoluendo,ex enim calous incendio maxi-
me reſiccantur areſcunt,ac propterea diſtenduntur,ac conuelluntur.Quomodo
in aph.66. ardentes febres veluti ignis neruos ſiccantes eos diſtendunt,ac conuellunt, at-
que,vt Gal.in 4.aphoriſm.docet,pernicioſas afferunt conuulſiones eodem item
modo phrenitides,exitioſæ ſubſtantiā neruorum immodico calore diſſoluentes
in conuulſiones deſinere ſolent. Atque magni æſtus eadem prorſus ratione idē
Galeno in 7.aphoriſm.docente ſiccando faciunt,non minus,& aſſiduæ Vigiliç,
in aph.13. atque omnes inſignes ſeu immodicæ cum vacuationes tum purgationes, vt ex
Galeno in lib.quinto ſexto,atque in ſeptimo aphori.colligitur.Ipſe vero has om

nes

Digitized by Google

nes ſiccarum, vt ita loquar conuulſionum cauſas in 3. de loc. affect. cap. 5. hiſce verbis eſt complexus, dicens. Quippè quam conuulſio fit vel a labore, vel vigiliis, vel fame, vel ſolicitudine, vel arida æſtuanteque febri, qualem in phreniticis uidere eſt, cauſam eius eſſe ariditatē uacuationemque rectè putaueris. Quare tot cauſas habent conuulſiones, perpetuę ac permanentes, quippe aut neruoſarum partium repletionem, aut ſiccationem euacuationem ſeu inanitionem. Quæ vero cum manifeſto motu fiunt, quales ſunt epilepticæ ac quas motus cōuulſiuos vocant, alias cauſas habent. Aut enim ab humore craſſo ac ueſcido ventriculos cerebri obſtruente, quo modo vniuerſalem conuulſionem quam Græci epilepſiam, alii morbum comitialem vocant, Gal. in lib. 3. de loc. affectis ita ſcripſit. Atque morbus quoque comitialis conuulſio eſt omnium corporis partium non perpetua, ut in emproſthotono atque tetano uidere eſt, ſed quæ ex temporum accidit interuallis, atque hæc conuulſio cerebro primario, & per ſe læſo fit, veluti per con ſenſum ipſo quoque læſo corpora ſæpius pati conuulſiones obſeruamus cum vniuerſales tum particulares. Gal. enim ore uentriculi læſo nedum conuulſiones fieri cerebro neruorum principio læſione communicata, ſed vel etiam grauiſſimos alios affectus demonſtrauit in lib. 5. de locis affectis. Grammaticum enim narrat iuuenem, qui quoties vel nimis vehementer doceret aut cogitaret aut inediem ſuſtineret, aut iraſceretur, comitiali morbo corripiebatur, quippè ex bilioſo acrique ſucco os uentriculi mordente. In lib. vero 5. aphoriſm. Gal. narrat quendam adoleſcentem ab humore æruginoſo os uentriculi mordente ſæpius vniuerſali conuulſione fuiſſe tentatum, eáque ipſum non reliquiſſe quoad per uomitum æruginem excerneret, & in lib. de venæ ſect. aduerſus eraſiſtr. Diodorum Grammaticum, cum diu ieiunus manſiſſet, conuulſionibus ob eam cauſam fuiſſe tentatum. Ex contentione quoque ac labore, qui fit cum ventriculus aliquod infeſtum expellere conetur, conuulſio fit, non ſecusq; fiat vera epilepſia, dum ex pultrix in cerebro conatur a vētriculis expellere ſuccum craſſum ac uiſcidam ipſos obſtruentem ac uiam ſpiritibus animalibus prohibentem. Qua ratione rectè quidem dixit Hippoc. ab elleboro albo ex eius infeſtiſſima qualitate os uentriculi mordente fieri conuulſionē, q̄ nos Patauii ubi Medicinę operam daremus uidimus in quodam iuuene, cui album veratrum ſeu elleborus a fatuo quodam pharmacopæo, nigri loco exhibitus eſt, in aliis multis, ipſorum ore uent. aut a bilioſis aut ab æruginoſis humoribus, aut ab aliquo venenorum erodentium læſo. Quare per conſenſum etiam ex ore uentriculi læſo læditur cerebrum, & homines conuelluntur, at nedum ubi huiuſmodi membrum læditur, ſed maxime etiam uterus læſus conuulſionem concitat, cerebro ab ipſo communicata læſione, ex quo meritò plures ex hyſtericis mulieribus conuulſionibus non raro tentari ſolent. Gal. ſcribit in 6. lib. de loc. affect. Viduam quandam mulierem ex ſemine retento, utero læſo conuulſione fuiſſe tentatam, excretoque ſemine craſſo fætido fuiſſe liberatam. Hinc autor Prorrheticorum ait: conuulſiones in hyſtericis mulieribus eſſe faciles, quales Dorcadi contigiſſe meminit. At & ab hoc membro quippè ab vtero atque ab aliis partibus veneſica ne maxime infeſta aura ad cerebrum aſcendente aliam epylepſiam ſpeciem Gal. in duobus pueris ut ex 3. lib. de loc. affectis colligitur obſeruauit, atque ab his cauſis concitari conuulſiones non permanentes, ſed cum motu quæ fiunt, nobis, eſtò perſuaſum omnium uero cum conuulſionum tum motuum cōuulſiuorum cauſas omnes Gal. in lib. 12. methodi med. has eſſe perſtrinxit, quippe has fieri aut a ficcitate, a repletione, a magna phlegmone a mordente humore

re

in aph. 3. & 4.
in apho. 70
in a pho. 9.
cap. 7.
cap. 6.
in aph. 5.
cap. 5.
in 3. pro. 27
cap. 7.
cap. ult.

re a'que ab ingenti frigore.Sed ſatis accurate cognitis cauſis conuulſionum ;
modo ſigna,a quibus poſſunt futuræ prçcognoſci, de quibus in Coacis præſa-
giis hçc leguntur.Leuiter feroces inſaniç ferinç ſunt,& conuulſionem ſignent,
in li.5.Coa. & paulo poſt:Qui capite dolent firmiter,delirantes,aluo ſuppreſſa,feroci aſpe-
præſa. te.5. ctu,rubore in facie efflorescente in poſteriorem partem conuelluntur. Has ſe-
tex.13. qui cerebri exitioſas inflammationes rationi quadrat,cum illa ſigna phrenitico
rum lethalium ſint,propriumque ut a Galen.in primo Prorrheti.habetur,ipſorũ
habetur,ipſorum ſii antequam moriantur conuelli,conuulſoſque mori . Autor
tex.22. uero Prorrhet.in 1.libro ait: In phreniticis frequentçs permutationes conuulſio
nem indicant,In eodem vero 5.lib.Coac.prçſag.ſcribitur.In acutis doloribus ca
pitis,ijſdemque turpidis cum grauitate,conuulſiones fieri ſolent,& paulo poſt.
Capite dolentes leuio & exudantes intercepta aluo in conuulſionem incidunt,
in te.9. atque hæc de notis conuulſionum futurarum,Quarum dolores tantum capitus
uehementes,& vehementia ſeu ferina deliria certe poſſunt prædicere conuulſio
te.22. nes,reliquæ vero notæ incertius ac infidelius ſed Hippoc.in 3.prognoſti.tex.34.
de puerorum futuris præuidendis conuulſionibus ita ſcripſit. Pueris autem con
uulſiones accidunt,ſi febris acuta fuerit,nec aluus deiiciat,ac uigilent, pautant
te.25. lugeunt,colorem mutent,& uiridem aut liuidum aut rabidum trahunt.Hæc igi
tur nuperrime æditis pueris promptiſſime accidunt ad ſeptimum vſque annum
Ad ultiones vero pueri,virique non item in febribus præhenduntur conuulſioni
bus niſi aliquod iudicium extitit validiſſimum ac deterrimum, qualia per phre
nitidem accidunt,ſed de his ſatis,nunc ad prognoſticum ex conuulſionibus ſu
mendum declinemus,& primũ de ijs,quæ citra febrem affligunt,pauca attinga
mus.Conuulſionum itaque eæ,quç fiunt repletis humore crudo neruoſis parti-
bus,minus periculi afferunt ægroti,(quam quç ſiccatis arefactiſque neruis mu-
ſculiſque concitantur,cognoſcuntur vero a repletione factæ , eo quod repente
fiant.Cæterum ex tribus conuulſionum differentiis,tetanus uocata, affectus eſt
acutiſſimus,ſæpiuſque cito interficiens,quippe tribus aut quatuor diebus, cum
conuulſis muſculis cum mandibularum tum gullæ non poſſint conuulſi neque
nutriti cibis,neque medicamentis deuorandis iuuari , ſed ubi morbus in dies
protrahitur de ſalute ſperandum eſt.Quod Hippoc.in 5.lib.aphoriſm.ita expreſ
aph.6. ſit . Quicunque a diſtentione corripiuntur in quatuor diebus pereunt , ſi vero
has effugerint,ſani fiunt.Hipp.omnes ſolent quam maxime a febribus ſi ſuper-
uenerint iuuari,quod abſumat calor febrilis humores neruoſas partes replen-
tes,de quibus Gal.in 2.aphoriſm. ita ſcripſit . Quum ergo ſecunda ualetudine
in apho.16 quempiam derepente conuelli accidat, talem a pleuritudine proficiſci conuul-
ſionem neceſſe eſt,ita enim infarciuntur,viſcidis & frigidis humoribus, quibus
etiam aluntur,ut ſpaſmum patiantur,cui ſuperueniens febris,frigidos illos cal-
facere;& lentos tenuate humores,& diſcutere ſolet Hocque eſt, quod Hippoc.
aph.57. in quarto aphoriſm.dixit : Qui a conuulſione aut diſtentione neruorum tene-
tur,febre ſuperueniente,liberantur . Ex quo meritò ipſe quoque in ſecundo lib.
aphoriſm.dixerat.Febrem conuulſioni ſuperuenire melius eſt,quam febri con-
aph.26. uulſionem.Hinc recte ab ipſo in ſecundo Epidem. ſancitum eſt , quod ſi pueris
ſpâſinus fiat,ignem exerceamus ſeu inuramus, quod crudos craſſoſque humo-
coō.5.tex.8 res,calefaciat,extenuet,& diſcutiat. Quo itaque conuulſis ſuccedens febris ue-
hementior erit,& uehementiore rigore eo efficacius eos ſanabit,qualis eſſe ſo-
let quartana,quæ cum frigus intenſum habere ſolet, tum calorem efficaciſſimũ
meritò ipſa liberat a magno morbo,ſi Hippocrati atque experientiæ credimus,

&

Digitized by Google

& merito ſanè cũ ipſa calorem habeat cæteris aliis febribus efficaciorem,quod ipſe in terrena craſſiori at denſiori materia fundetur,atque hoc eſt,quod vobis Hipp.innuit in lib.7.aphoriſm.hiſce uerbis.A quartana capti non admodum a conuulſionibus capiũtur ſi vero prius capiantur & quartana ſuperuenerit, liberantur,hocq; nedũ,ob calorem,qui efficaciſſime repletionem in neruorũ partiũ diſcutit,ſed quin etiam ob frigus cum incenſum tũ diu quotiens corpora quid a neruoſis partibus humores eo motu quare conuulſis ſuperueniens febris,bonũ,quod repletione diſcutiendo tollat.Quod de cõuulſis ab ebrietatibus Hipp. ita confirmauit,in 5.aphoriſ.dicens;Si ebrius quiſpiã repente obmutuerit,cõuulſus moritur,niſi febre corripiatur,atque hę ſunt conuulſiones in quibus de ſalute ſperandũ erit,ac multo plus ſi in puris fiant,quæ quod facilius adultis, cũ ob crudum alimentũ quo abundant,tũ quia partes neruoſas infirmas, ut Gale.in 3. lib.aph.eſt autor habent conuellantur,eo minoris periculi malum decernunt,at multo facilius hos ſuperueniens febris iuuabit. Ex quo neque conuulſiones in febribus hos capientes ita ſunt deteſtandæ in adultis uero ſolent eſſe pernicioſę, quod fiant plerumq; reſiccatis atque areſactis a febrili calore neruoſis partibus quod nihil pernicioſius,ut Gal.uiſum eſt qui de ipſis in li.12.meth.med.ita ſcripſit.Scire nãq; licet eiuſmodi affectum,ſi modo curabitur humeſtationẽ poſcere. Cæterũ curatu per difficilẽ eſſe,uel potius,quæ curari omnino nõ poſſit ſi febris occaſione eſt contractus ſuccedit maxime exitiali phrenitidi.Nec ſanatũ quẽpiã ita cõuulſorũ aut ipſe uidi aut aliũ narrantẽ andiui.In pueris uero febricitãtib. non ſunt ita malæ deteſtãdæ,vt paulo poſt clarius ex Hipp.in 2.Epi.demõſtrabimus.Cæterũ in aliis oĩbus ætatibus a ſiccitate factæ cõuulſiones ſunt pernicioſæ.Hinc timẽdæ eſſe uideantur conuulſiones,quę in febribus fiũt,ex quo merito Hipp dixit,melius eſſe ſi conuulſionib.febres ſuccedant,quã cõuulſionis febribus quæ apurgatione,vacuatione inſigni,quod oẽs hæc ſiccent,peſſimæ ſunt,de quibus autor Prorr.in li.3.ita ſcribit:Quib.eſt naribus copioſa uiolenta,& multa fluũt,ad cõuulſiones trahi interdũ deducuntur,& in 5.apho.Hip.Vbi ſanguis multus fluxerit,ſingultus aut conuulſio,malũ,& paulo poſt quippe in apho.56. ait:Ex fluxu muliebri ſi cõuulſio & animi defectus aduenerit malũ,quod repetit in li.7.cũ dixerit,a ſanguinis profluuio conuulſio,malũ quam rem clarius egit in lib.6 aphoriſ.Gal.cũ dixerit,conuulſionẽ ab euacuatione eſſe acutiſſimã & pernicioſiſſimam.eod.ratione in lib.7.aphoriſ.Hipp. ſcripſit,ab æſtibus fortib. conuulſionem,aut diſtentionem,malũ,& paulo poſt:In Vigilia conuulſio, malum, quod cum fortes æſtus,uel febres ardentes uel inuſtiones tum vigiliæ immoderatæ ſubſtantiam humidam diſſoluante uacuentq;.Eodem itidem modo immoderatæ purgationes ſiccando conuulſiones pernicioſas pariũt, quod Hipp.in 5. lib.apho.affirmauit,cũ ſcripſerit.Ex immodica purgatione conuulſio aut ſingultus malũ,& in 7.aph Ex medicamẽti potione cõuulſio lethalis,& in 5.aph.Cõuulſio ab elleboro lethalis,atq; hęc de Prognoſtico conuulſionũ perpetuarum, nũc pauca de iis,quæ aut cõtentione,aut morſu fiũt,dũ natura conatur a uentriculi cerebri qua tere humorẽ uiſidũ & craſſum,attingamus,cũ hæc cumulatius ſunt poſterius a nobis tractãda.Epicopticos vocamus illos,Gal.in lib.5.aph.ſcribit,Epylepſiã neq; acutiſſimũ,neq; pericoloſiſſimũ eſſe affectũ, & meritò quidẽ cũ ꝙ chronicus morbus ſit,tũ quod plures ab ipſo euadũt,uti pueri, quos Hipp. in 2.aphor.ſanari ita ſcripſit:Quicũq; iuuenes morbo comiti ali laborent,mutatione maxime ętatis & temporũ & locorũ & uictuũ quoq; liberantur. Expreſſit uero ſanari poſſunt & non poſſunt in 5.aphoriſ.diceris: Quicunq; morbi comitiales

aph 70.
in aph.25.
apr.5.
in aph.45.
cap.8.
cõ.2.te.
2.aph.25.
tex.53.
aph.3.
aph.9.
aph.
aph.13.
aph.18.
aph.4.
aph.25.
aph.2.
in aph.
aph.45.
aph.7.

H tiales

tiales ſiunt ante pubertatem,mutationem accipiunt,quibuſcunque autem vigeſimum quitũ commoriuntur.Gal ſcribit in lib.de puero epyleptico plures pueros ſanuiſſe,atque in li.de purg.med.facult.plures uel etiã ex iis, qui non ſanantur in uere purgatos,atq; ſanguinis miſſione præcauiſſe: Cęteræ uero alię cõuulſiones quæ aut per cõſenſum ab aliquo acri humore aut ueneno,aut uapore uenenoſo,& maligno concitantur curantur.Cuiuſmodi fuit,quam patiebatur Grãmaticus ob amaram bilem,& adoleſcens, ab ærugine os uentriculi mordente, q excreta per vomitũ ærugine,liberatus fuit.Vteniq; & alia a malignus corporibus,ſed hæc ſufficient nobis ad iudicandos euentus conuulſionum ſine febre cõcitatarum nunc de iis, quæ in febribus acutis fiunt agamus.

Quid conuulſiones in febribus acutis ſignificent:
Cap. VIII.

CONuulſiones & omnes,quæ in principiis morbotum acutorũ fiũt, multitudinem humorũ ſignificant, qua parte neruoſæ repletę contenduntur,ſeu conuelluntur.Hę quicquam certi in morbis non iudicant, grauiſſimũ tamen morbũ teſtantur neq; prorſus periculo vacantè,quando oẽs morbi ad multitudine crudorũ humorũ grauas ſint, nec periculo careant.Quales fuere quas Hipp.ut ex lib.Epid conſtat in multis,qui ſanitati fuere reſtituti fuere conſpectũ. Quippe in muliere trimeſtri ſatu grauida in litiore decumbente,Pythione, qui propter tellaris ædem habitabas,in eo qui horto Dealcis ęgrotabat,in charione qui apud Demetũ, atque in moroſa muliera,quã prima die quaſi repetente conuulſio inuaſit mæ .n. omnes
cõ.2.in te. (iis exceptis quæ in eo,qui in horto Dealcis ęgrotabat,conſpectę ſunt, quæ Criſim futuram indicabant,multitudinem humorẽ ſignabant,nec quicque certi ad
3. ſalutis exitiiq; præſagiũ.Cæterũ in pythione ac charione quod vna cũ vrinis aliquam coctione prætereuntib.apparuerint non ita erant timendæ. Criticę fueræ in illo,qui in horto Dealcis cõſpecta ſunt,q Gal.in 2.Epid. hiſce verbis expreſſit dicẽs:Nam & quod delirauerit in nona,& dextro oculo ſtrabo fuerit res ſunt
tex.39. quę ſolent in iudiciis euenire. Quæ etiã in febribus ex ore ventriculi per cõſenſum cerebro læſo fiũt,non ſunt timendę,quã vomitione facta tollantur. Qualis ab Hipp.in filio Herophiti ſut obſeruata,de quo in lib.5.Epi.ita ſcripſit: Herophili filius ægrotauit vndecim dies,febris autẽ tenebat ipſum, & non deſcendebant cibi,& primũ quidem delirauit,nocte vero ceſſauit,ſequenti autẽ die ſine voce iacebat,ſtertens,diſtortos habens oculos,febricitans,Penna vero immiſſa vomuit bilem aman & cliſtere immiſſo ſtercus multũ ſubiit.Eodẽ quoque modo
tex 27. in vtero ſanata ſunt faciliores quod in lib.3.prorrheticorũ ita legitur; Conuulſiones in hyſtericis mulieribus faciles ſunt,vt etiã Dorcadi contigit:In febribus etiam,quæ pueros inuadunt, quod non magni receſſus.a ſano ipſorũ ſtatu propter multũ crudũ alimentum quo abundat & neruoſi generis infirmitatem nobis indicio ſint non admodũ ſunt periculoſæ Quod Gal.in 1.Epid.expreſſit, di-
cõ.2.in te. cens Pueri autẽ propter neruoſi generis infirmitatẽ conuulſionibus ſunt oppor
24. tuniſſimi,quo facilius etiam paruis de occaſionibus hoc iis mali accidit, minuſque eſt periculus iũ,ex quo mirũ non eſt,ſi uel etiam cũ in febribus pueri con-
cõ.2.te.24. uelluntur non ſit vſque adeo,vti in aliis ętatibus timendũ.Quod Hipp.in pueris obſeruaſſe in 2.lib.Epidc.hiſce uerbis prodidit: Multos cõuulſiones & maxime

pueros

Digitized by Google

pueros ab initio tentabant,& febricitabant febribuſq; cõuulſiones,ſuccedebãt
Erant hæc pleriſq; diuturniora & inocua,præter eos quibus etiã alia concta,
pernicialia eſſent,quod in Coacis præſagiis,ita fuit confirmatũ:Conuulſio in fe 4.Coa.pſa.
bre lethalis minime uero pueris:Quibus etiam conuulſionũ,ſuccedit febris, aut ſec.2.te 31
ſi eſt,fiat vehementior,bonũ eſt,quoad conuulſionẽ,modo ex neruoſorum par-
tiũ repletione profecta ſit.Hinc in Coacis præſagiis,legitur,conuulſionib. reme
dio eſſe acuta febrẽ ſuperuenientem,quæ prius non fuit, aut quidem prius exti
tit,iam inualeſcentem magis Nec non iuuare urinã multum uitream, & genitu
rę ſimilem atq; etiam alui fluxum.Conuulſiones quoque in febriũ principiis fa in 4 li.ſe.2
ctæ,ſi febres augeantur ægroti rigeant,minus ſolent,cuiuſmodi fuit, quæ in vxo te.10.
re Eraclidis viſa eſt,de qua in 7.Epi.te.108 ita ſcripſit:Philiſtidi Eraclidis vxori
incepit febris acuta,rubor faciei ſine vlla cauſa manifeſta paulo poſt eadẽ die
riguit,non recaleſcebat conuulſio facta eſt indigitis manuũ,& pedũ,paulo uero
poſt hęc inualuit.2.ſuperriguit,paulo plus in caluit,& rubor minus, & conuul-
ſiones ſuperuenerunt moderationes.Demũ addamus quaſdam conuulſiones in
febribus aliquando febres ipſas diminuere & ſanare,quæ Criticæ dici debebũt,
qui fiant per materiã tranſmiſſionem a venis ad neruos muſculoſq;,quæ ſi febrẽ
primis diebus ſolueant criticæ,& bonę erunt, quod in 5.libr.Coac. præſagi. ita
ſcriptum eſt,conuulſio in febre mora febrem ſoluit eadem die,aut altera , uel
certo tertia , quod ſi tempus tranſgrediatur,quo ab initio tenebat,nec aquie-
ſcat malũ.Hoc uero fit, ut etiam dictũ eſt tranſmiſſa materia morbifica a uenis
ad partes neruoſas,quæ trãſmiſſio materię poteſt quidem febrem minuere ac,
uel etiam prorſus tollere,humoribus a uenis excretis,non amplius in ipſis putre
ſcentibus. Sed hæc de iis conuulſionibus,quæ & ſi non bonæ cum perpetuo per
ſe omnes male ſint)tamen aliquando ſalutẽ ipſas indicare, contingat: Quibus te.10.
perſpectis ad malas pernicioſaſq; conuulſion[illegible] deſcendamus [illegible]
bus obſeruatis Hipp. in 2.lib.prognoſt ſcribit:Si autem teſtes, & pudenda reuel
luntur,dolor vehemens uel mors.Perpetuo in adultis in febribus acutis conuul
ſiones ſunt malæ,omniumq; maxime in ardentibus,vt Gal.in 4.li.aph. teſtatum in aph.66.
reliquit,quod hæ ardentes febres ueluti ignis neruos ſiccent ac pernicioſas cõ
uulſiones faciant.Dictũ eſt omnes conuulſiones a ſiccatis partibus neruoſis pro
fectas,eſſe ſanatu nedum difficiles,ſed in poſſibiles,itaque in febribus acutis ex
omnes erunt pernicioſæ,quippè quæ ab igneo calore febris humido conſum-
pto,ſiccatis neruis fiũt.De his Gal.in 4.lib.apho.ait:Si vero ex febribus adurenti
bus totũ corpus exiccetur,& nerui deinde ex ſiccitate cõuulſio accidat,maximũ
eſt malũ,& penè inſanabile quoniam longũ quidem tempus exigitur ad ſiccita- in aph.35.
tem neruorũ remouendã uehementia aiit morbi tempus non concedit nat ræ
ſed citò uires diſſoluens exitiũ affert,ex quo Hipp.merito in 4 aphor dixit, in a- aph.66.
cutis febribus conuulſiones & circa viſcera dolores fortes malũ. Quæ ſi cũ uir ũ
debilitate fiant,in foribus exitiũ prædicant.Quod Hipp.per belſe in 4.apho. ex-
preſſit,ita ſcribens:In febre non intermittente ſi labrũ vel palpebra, vel ſuperci aph.49.
liũ,vel oculus,uel naſus peruertatur,vel non uideat,vel non audiat, iã debili exi
ſtente corpore,quicquid horũ euenerit.mors proxima eſt. Cuiuſmodi obſeruA-
uit Hipp in uxore Dromedai,quę poſt cõuulſiones a capite inceptas ſubito o-
biit.Quę ẽt in mente captis fiũt,maxime ſuſpectę erũt,ſed oium pernicioſiſſimę
q̃ in phreniticis fiũt,pro imũ.n.ſignum ſignificant.Nec iſtorũ conuulſorũ quem
piã ſanatũ uidit Gal.neq; aliũ narrantem audiuiſſe,in lib.12.meth.med. morta- cap.ult.
liũ memoriæ cõmendauit.Hipp.in illa epidemica conſtitutione q̃ in 1.Epid.de-
ſcripſit plures phreniticorũ meminit,qui conuulſi ſubito moriabantur.De quib. cõ.2.te.53.

 ait:

ait. Phreniticis cõuulſiones, ſed & uirulẽta uomũt, & ex his quidã ſubito moriũtur. Quod accuratius obſeruauit in phrenitico, de quo apud ipſũ in li.3. Epi. ſcribit poſtridie mane uocẽ amiſit, febris acuta ſudauit, nõ intermiſit palpitationes ꝑ totũ corpus. Nocte cõuulſiones. Tertio die cũcta exacerbata ſunt. Defũctus eſt Propriũ eſſe exitialiũ phrenitidũ, vt i cõuulſiones deſinãt, alias a nobis ex Hip. atq; Gal. eſt. Veræ .n. phrenitides id habẽt, quod paulo ante mortẽ conuulſiones faciẽt, quippe ab inflãmatione cerebri ſiccatis neruis in ipſis uero vbi hę apparẽt
tex.81. in finibus exitiũ denotãt quod Hipp. in Cononis Sexua phrenitica, ut apud ipſũ in 5. Epid. legitur, obſeruauit, q̃ quidẽ cũ diebus quadraginta mortua eſſet, ꝑ aliquot dies ante voce deſtituta, & cõuulſa eſt. Tremores in cõuulſiones deſinẽtes ſeu ex tremorib. cõuulſiones letaliſſimas eſſe Gal. in 3. pror. 9. affirmauit. A doloribus quoq; & aſſiduis uigiliis, perniciosæ ſunt in febribus acutis q̃ obſeruantur
aph.18. cõuulſiones Hipp. in 7. apho. nos docuit. Ab immoderatis uacuationibus & purgationibus eodem modo mala eſſe conuulſiones in aphoriſmis nobis ſignificauit, veluti cũ ait, ex ſuperflua purgatione conuulſio aut ſingultus ſuperueniens
5. aph.4. malum, & poſtea. Ex fluxu muliebri ſi conuulſio & animi defectus aduenerit,
aph.56. malũ, ita vt omnes cũ euacuationes tũ purgationes immoderatæ a quib. ægroti conuelluntur ſiccant, vniuerſum corpus, atq; conuulſiones ſiccatis neruis effi cere alias, dictũ eſt. Hinc Gal. in 7. aph. comm. dixit. Ab euacuatione conuulſionem acutiſſimam & pernicioſiſſimam eſſe. Ab ilei inflammatione conuulſiones
in aph.70. eſſe pernicioſæ. Hipp. quoque in lib. 7. aphoriſm. tradidit in uulneratis etiam cõ
aph.10. uulſiones plerunque lethales eſſe conſueuerunt, etſi non neceſſario in omnibus
aph.68. ex vulnere conuulſis mors ſuccedat, ut Gal. in 5. aphoriſ. etſi Hipp. ibi dixerit è uulnere conuulſionem lethalem. Plerunque uero lethales ſunt quod vel etiam ipſe Hippoc. ut apud ipſum in Epidem. libris legitur, in multis obſeruauit, quippe in Scamandro a ſectione, in eo qui ex iaculo ſauciatus conuulſus eſt, in illa
in aph.2. Nerei Virgine pulchra ex percuſſione in Gubernatore nauis ex fracto digito at-
te.15. que in alio ex luxato digito, qui omnes conuulſi obierunt. De Scamandro uero in 5. lib. Epid. ita habet. Scamander in lariſſa & coxæ ſpacellum habuit, & os diũ luxatum. Hic ſectus eſt ſectionem magnam & ad os uſque pertinentem & deinde uſtus eſt: Tũc die ac duodecima poſt ſectionẽ ſpaſmus cæpit, & tenuit multũ, cõtrahebatur autẽ crus hoc uſque ad coſtas, tranſiliebat autẽ & in alterã par
tex.44. tẽ conuulſio. contrahebatur autẽ crus, & extendebatur, & alia mẽbra mouebat: Et maxillæ adducebatur. Hic mortuus eſt cõuulſus octaua poſt inuaſionẽ cõuulſiones. Et de illo qui a iaculo percuſſus eſt, poſtea. Qui iaculo acuto percuſſus eſt poſterius paulo infra ceruicẽ uulnus accepit, aſpectu quidẽ nõ dignũ mẽtione, nõ enim in alto fiebat, non autẽ multo tẽpore poſt extracto telo, poſteriora tractus, ut opiſthotonici, & maxillę ligatę ſunt, atq; ſiquid humidũ in os acciperet & id conaretur bibere, rurſũ reſidebatur ad nares, & reliqua ſtatim peiora fie-
te.47. bãt. & die 2. mortuus eſt. Sed audiamus caſũ Virginis illius Nerei pulchre a percuſſione cõuulſæ de qua paulo poſt ita habuit: Virgo illa pulchra Nerei, q̃ quidẽ erat viginti annorũ, a muliercula amica ludẽte, lata manu percuſſa eſt ſcd̃m ſinciput, & tũc quidẽ uertigine tenebricoſa correpta eſt & reſpõſione tenuit & doluit caput, & rubra circa faciẽ erat. Cũ autẽ ſeptima iã eſſet dies per aurẽ dextrã pus exiir, fætidũ, ſubrubrũ plus cyatho & uidebatur melius habere, & ſubleuata eſt. Rurſus intẽdebatur febris, & deferebatur in ſomnũ, & loqui nõ poterat & dextra faciei pars trahebaẽ, & reſpiratlonẽ habebat difficilẽ & cõuulſionẽ & tremebat & lingua oculus ſtup dus, Nona mortua eſt, & poſtea ad iunxit calum
te.70. ſatis ſpectandũ cũ ait. Magnæ Nauis gubernatori ancora digitũ iudicem, & os

inter-

Digitized by Google

Inferuum confregit dextræ manus inflammatio ſucceſſet, & ſphacellus, & fe-
bris,ſubpurgatus eſt moderate,calores mites & dolores. Digiti quoddam deci-
dit,poſt ſeptē dies exibat ſanies moderata,poſt hæc dixit ſe non poſſe omnia lō
gua enūciare.Prędictū eſt fore opiſthotonicū,conferebant in hoc buccæ confer
tæ deinde in ceruicē Tertia die totus conuellebat in poſteriora cū ſudore,ſexta
die a prædictione mortuus.Eodē modo de Harpali filio ex magni digiti cōuulſio
ne 3.die mortuo,ita ſcripſit.Filius Harpali,qui ex Telephane liberta luxationem
infra magni digiti accepit,inflāmatus eſt & cū colore,& vbi repoſitus eſt, pro-
fectus eſt in agrū,rediens lūbos doluit;lauit:maxillę ad noctē conferebantur,&
opiſthotonus aderat.Spumoſa ſaliua vix perdentes extra exibat. Tertia die mor
tuus eſt.Eodē modo & Tychon in obſidione circa datū percuſſas pectore a cata
pulta 3.die cōuulſum ſubito obijſſe in eod.li.5.te.92.nobis prodidit.Ex horū ita aph.1.
que hiſtoria apparet plerunq; conuulſiones ex vulneribus eſſe lethales. A medi
camentis quoq; cū prævalide purgantibus tū venenoſis conuulſiones permanē
tes ſunt lethales vnde Hipp.dixit in 5.li.aphoriſm.ab elleboro conuulſionē eſſe aph.25.
lethalē,& in li.7.conuulſionē ex medicamento potione eodē modo eſſe letha-
lem, inquam ſanè lethalem cōuulſionē puellam quanda a meditamento fętū
corruptorio incidiſſe Hipp in 5.Epid.vidit,de qua ita ſcribit. Ei,quæ vigeſimum tex.50.
ætatis annū agebat,& pharmacū corruptoriū biberat,accidit labor, vomitus bi
lioſorū,multorū pallidorū & porraceorum.Cum bibiſſet conuulſio tenebat,lin-
guā mandebat,cū ad quartam veniret & ipſa lingua erat magna,nigra,oculorū tex.82.
autem alba rubra,in ſomnis,quarta die ad voctam mortua eſt.Hipp.ſcribit, in
eod.li.5.Epid.iuuenem ex deuorato ſerpente quoq; conuulſum periiſſe.Cuius hi
riam ita expreſſit.Adoleſcens quidam cum multum meracum bibiſſet, ſupinus
dormiuit in vmbraculo quodā.Huic ſerpens Arges in os ingreſſus eſt,atque cum
ſenſit,nō valens loqui ſtridit dentib.& ſerpentē deuorauit,& dolore magno te
nebatur, & manus offerebat,vt qui ſtrangularetur & iactabat ſeipsū,& cōuul-
ſus mortuus eſt.In lib.vero 7.Anginoſam mulierē die 7.cōuulſum interijſſe,atq;
hæ ſunt lethales conuulſionib.in acutis morbis obſeruatæ quas,vt iam diximus,
in acutis ardētibuſq; febribus ſunt pernicioſiſſimæ,omniūq; maxime quæ phre te.19.
niticis ſuccedunt,multū quoq; a vulneribus conuulſiones eſſe timendas,prædi-
ctorū ex Hipp.narratę hiſtoriæ ſatis vos docent.Sed dicetis illas,quæ, cū fiāt in
principiis acutorū morborū,ex repletis neruoſis partib.ipſas concitant neceſſe
eſt,atq; aliæ quę quouis modo ab eadē cauſa in iiſdem acutis morbis concitan
tur,qua rōne vel ſalubres vel lethales eſſe cognoſcenius.Ex ſignis aliis tum,quæ
pręceſſerunt,tū vna quæ illuxerūt, aut poſtea ſequuntur Omniūque maxime co
ctionis & cruditatis ſigna erunt attendenda apparentib. enim conuulſionibus
morbo planè crudo exiſtēte,ſemper nobis malū minatur,eod.mō nō pernicioſę
nunquā ſolam ſed aliis in ſignis perniciē indicantibus apparere ſoleat. Qua ra- cō.3.te.21.
tione conuulſiones,quas in vxore Philini primo, & poſtea in vxore Dromedai,
in Philiſtam,in phrenitico,in muliere Cyzichi,atq; in muliere apud frigidam a
quā decumbente Hipp.uidit,lethales oēs fuerunt In muliere enim Philini, ut
ex 1.epid.habetur,multæ conuulſiones dolorificæ,cum magna delirio die 8. ap
paruerunt,quæ & diebus nono & vndecimo eędem manentes cū vrinis Craſſis
albis turbidis,multo tēpore nō reſidentibus,mortales abſq; dubio fuerūt iudicā
dā.Non minus & quæ in vxore Dromedai.De qua Hipp. Sexto die mane ſuper
riguit,cito percaluit,toto corpore ſudauit, extrema frigida, delirauit, ſpiri-
tus magnus, & rarus, paulo poſt conuulſiones a capite ceperunt. Vrinis

Digitized by Google

ab illis quippè omnibus,qui vel copia grauantes ſtomachum,vel moleſta qua-
piam qualitate ipſum lędentes.Nam cum ventriculus copia humoruum , cibo-
rum vel paruum opprimitur aut acrimonia mordetur,aut diſtenditur flatu , aut
calore aut frigore aliaue qualitate irritatur,aut reſſicatur,vel reuellitur eo motu
conuulſioni haud ab ſimili,noxam nititur expellere.Quæ Gal.videtur in lib.8.de
comp.med.attigiſſe,cum ait.Similiter,& ſingultus ſtomacho interdum ob frigi-
ditatem , aut repletionem accedit, interdum ob mordacitatem humorum cap.8.
acrium , & medicamentaria qualitate prædictorum , & paulo poſt. Singul-
tum autem ſine his fieri adeo,acribus humoribus aut ſeroſis, & medicatis ſto
machum mordentibus,quos vbi uomitu reieccrint, ſtatim ſingultu liberantur.
Quia & multis deuorato pharmaco ex tribus piperis generibus conſtante,ſi ſta
tim vinum ſuperhibant,omnino ſingultiunt,ex quorum numero etiam ego ſum
Amplius autem & cibo in mordacem qualitatem corrupro aliqui ſingultiunt,&
quod a vomitu ſtatim,ſtatim liberantur,omnibus notum eſt. Quidam etiam ex
rigore oris ventris ſingultiunt. Verũ pueros maxime ſingultire contingit, tum
ob corruptionem alimenti in ventre, tum ob partis frigiditatem , atque ab ijs
cauſis ſingultus fiunt.Verum in febribus ſingultiunt homines quandoque pro-
pter pernicioſam aut ſtomachi,aut cerebri,aut inteſtini tenuis aut hepatis , in-
flammationẽ,aut preſſo ore ventur a caua hepatis parte in tumorem elata , aut
propter hepatis feruoris communicationem,aut acri humore è parte inflamma
ta in os ventriculi defluente,& ipſum mordente, idemque acris ex halatio irri-
tans ſtomachum ſed hęc ſatis ſint de cauſis,quibus ſingultiunt.Hunc illis cogni
tis ad prognoſticum declinemus , dicamuſque ex ſingultibus eos tantum non
eſſe timendos,qui citra febrem ac alium morbum, ex uino aut cibis fiunt , aut
etiam ab humoribus acrioribus,vel frigidis,vel calidis, vel corruptis. At in fe-
bribus quemadmodum & conuulſiones perpetuo timendi ſunt,omniumq; ma-
xime febribus ſuperuenientes.Quædam febres dicuntur etiam ſingultuoſæ,ex
eo quod in ipſis homines,ferem perpetuo ſingultiant , augeanturque aucta fe- tex.69.
bre,& remittantur eadem remiſſa,quas febres Gręci lygodes appellant.Quarũ
quidem Hippoc meminit in 4.li.de rat.vict.in acut.& Gal in comm.dixit,febrẽ
ſingultuoſam appellari in quo ſingultus permane ac per totum morbum ſimul
cum febre exacerbatur,vt plurimum vero ex non parũ ſuſpectæ haberi debeat,
quod fiant inflammato aut ſtomacho,aut tenui inteſtino aut hepate. Corn.Cel-
ſus ſcribit,frequentem ſingultum prętor conſuetudinem continuum ſecus in-
flammatum ſignificare , non tamen ſimpliciter hepate inflammato ſingultiunt
ægri,ſed quando hepar ad maximam attollitur inflammationem,ex Gal.in 5 li. aph.3.
ephoriſm tametſi Hippoc.ibidem dixerit ſimpliciter. Hepati inflammationem
patienti ſingultus aduenit. Quare in hepatis inflammatione ſingultus exitialis
eſſe ſolet.Non minuſque fit cerebro ac ventriculo inflammato,omniumque ma
xime ſi a vomitu fiat,de quo Hipp.in 7.lib aphoriſm.ſcribit: A uomitus ſingul-
tus,& oculorum rubor,malum Gal.de ipſo ita ſentit:Qualis paſſio eſt conuulſio
muſculis,talis eſt ſingultus ſtomacho,qui humoribus infeſtantur conuenit non
nunquam totum uentriculum nonnunquam os eius & gulam. Quas per vomiti
ones abiiciens ſtatim a ſingultum liberatur,qui ſinẽque per iſtas ceſſauerit, duo
rum alterum oſtendit, vel cerebrum neruorum principium, vel uentriculũ
pati non mediocrem inflammationem , quare a vomitu plerunque pernici- 2.aph.10.
em oſtendit concitatus ſingultus , omniumque maxime in ilei affectu, ex
quo Hippocrat. dixit: Ab ileo uomitus ſingultus, conuulſio, malum, & Ga-

rigor totius corporis Ab horrore, q̃a hic fit totius cutis & rigor totius corporis Cæterũ modus hoc paulo poſt accuratius. Rigor q̃nq; fit citra vllã febrẽ, plerũq; cũ febre vnà: abſq; febre rigorẽ concitari docuit Gal. in lib. nuper citato, & in 2. de cau. ſymptomatum atque in lib. de inæquali intemperie, qui contra antiquos fieri abſque febre rigores demonſtrauit. Viditque ipſe Alexandriæ iuuenem citra febrem ex dactilorum immaturorum eſu, quippè ex humore craſſo venas obſtruente, riguiſſe. Antiquis vero cognitum haud fuit, citra febrem corpora rigere. Non tamen Hippocrati, cum in 1. lib. Epidem. de vxore Epicratis hoc aperte ſcripſerit, dicens: Epicratis vxor, quæ ęgrotabat apud Archegetem inſtante iam partu, rigore correpta eſt, non incaluit, vt ferebant, poſtridie eadem erant. Datur itaque rigor citra febrem, qui a Gal. in 6. Epidem. rigor non potens calfieri & a Gręcis anecthermeton nuncupatur, veluti ille, qui poteſt calfieri, quippè quem febris ſubſequitur, validus concutiẽnſque ac morbidus dicitur. Sed quomodo cum a frigore tum ab horrore rigor diſtinguatur Gal. in lib. nuper citato de trem. palp conuulſ. & rig. his verbis expreſſit, dicens: In ægrotantibus ſanè non idem videtur cum eo quod eſt horrere, aut frigere, dicimus igitur ſubinde acceſſionis inſultum, huic ſanè cum rigore, alteri cum horrore, alij cum frigiditate ſola oboriri & in omnium Medicorum commentarijs idem vſus verborum exiſtit. Ita cũ quis cum nulla concuſſione corporis & agitatione perfrigeſcit, non hic riget. verum ſi affectus rigor appellari debeat, inæqualem & præter voluntatem motum, ei accidere oportet, quod ſine hoc accidit, ſine cutem quidem inæqualiter commouet, perfrictionem nominanti: Sin autem hanc quidem perturbet, quatiatque per quoſdam inſultus, corpus autem totum non commoueat, horrorem nominant, vt hic cutis ſolius affectus talis exiſtat, qualis totius corporis rigor. Cauſæ rigorum ſunt primo immoderata cum caliditas tum frigiditas. A calore immodico & frigore confertim corpus alterante, horrore & rigore corpora ij, qui balneum nimis aut calidum aut frigidum ingrediuntur, probo ſciant, quod a Galen. in lib. ſecundo, de cauſ. ſympt. demonſtratum eſt. Ex quo meritò ab Hippocrate ſcriptum eſt: Vlceribus frigidum quidem mordax, cutẽ obdurat, dolorem inſuppurabilem facit, & rigores febriles. Quidam etiam ex vehementi timore horrent. Veluti extremunt. Ab ulceribus quoque & abſceſſibus ſuppurantibus rigore corpora, & vſtos & ſectos ab actione & ſectione Gal. in 6. Epidem. nobis prodidit. Sed ab his cauſis rigent, tanquam ab aliquo acri ſenſibilem carnem lædente. Ex quo merito præcipuas rigorum cauſas bilioſas acres humores Galen. ſtatuit. Hi enim admodum ſenſibiles partes mordicantes, ſunt in cauſa vt calor naturalis ad ipſos quidem foras eijciendos, magno impetu exurgens, motum illum inæqualem concuſſiuumq; in toto corpore efficit, quod Gal. in 2. de ſympt. cau. docuit. Huiuſmodi rigores clare appareãt in febribus bilioſis, omniũq; maxime in ijs, quę intermittunt. In quib. idem quãdo humores bilioſi tenues admodum mordaces extra venas expulſi ab omnibus ſenſibilib. particulis cõtinuatim expellantur, quippè ab hac in aliam partem, atq; ab illa in aliam quouſq; humores vel ad cutim ferantur, per eiuſq; poros, ſ. per ſudorem vacuãtur, aut ad ſtomachum peruenerint, ex quo vomitu reijciũtur, aut ad aluum, per quẽ foras demittuntur. Hinc rigores bilioſæ vacuationes ſequi ſolent. Quod a Gal. in lib. 6. Epid. hiſce uerbis ſcriptum eſt: In ſermonibus de rigore oſtenſum eſt amarum bilẽ, quæ cum impetu per ſenſibilia corpora ad excretionem fertur, conſequi rigorem. Rigorem vero huius eſt generatio. Acres enim ac infeſti humores a uenarum expultricibus pelluntur extra ad partes, a quibus non minus ij expelluntur,

cap. 7.
cap. 5.
cap. 8.
cõ. 3. t. 22.
com. 3. t. 9.
cap. 6.
cap. 5.
5. apho.
cõ. 3. in t. 19
cap. 5.
cõ. 2. in t. 6

eum has ipſorum acrimonia infeſtet, & excitet expultricem, viciſſim in alias, hæque in alias quouſque aut, vt nuper dictum eſt, ad cutim, aut ad ſtomachum aut ad ventrem venerint & dum conantur partes læſæ humorem expellere, calor naturalis ad eas, vt opem ferat, euocatur. Ex quo extremæ partes algent eo deſtitutæ. Finitaque humorum expulſione quod eſt vbi ad cutim aut ad alium locum extimum per quem excerni poſſint, deuentum ſit, rurſum calor foras effertur. Quo tempore extrema denuo incaleſcunt, & multoque magis ſi calor naturalis robuſtus fuerit. Quo prælanguido exiſtente tarde eo parum incaleſcunt. In hac itaque humorum expulſione ſit illa corporis totius inęqualis concuſſio ac vibratio, quæ rigor eſt. Dumque ſit hæc extrema calore intus recurſo frigeſcunt. Hinc dum rigeat corpora vnà etiam frigeat. Quare rigores ab acribus humoribus concitantur. Quandoque vero fiunt ab humore craſſo venis obſtruẽte. Cuiuſmodi fuit illæ, quin Gal. Alexandriæ in iuuene obſeruauit, de cuius ſa-

cap.6. nè rigoris generatione in nuper citato lib. Gal. ita habet; Nunc autem naturalis caloris vi impedito rigor occurrit, cupit enim tanquam nec ſubſtantia nec robore obleſus tum expandi, tum in omnes partes corporis diſtribui. Prohibitus autem & vi in altum repulſus ad proprium principium refugit: Cum autem ibidem manere nequeat (nam ſubſtantiæ ſemper mobili loco conſiſtere mors eſt) ſeſe co ligens ac veluti in vnum congregans, æqualiter ſanè non intro libero motu protenditur. Sed vehementi latione vtens, & veluti à carcere exiliens non nunquam inſurſit motu aduerſus ea, quæ tranſitum ipſius occupant, illa ſanè impetuoſa cohibetur, totum autem corpus cum incidit perturbat. Nam pręter alia etiam vaporo us nunc redditus dum illiditur, in ea, quæ obſiſtunt, intro rurſus reſilit, ſeu ictu repercuſſus ac iterum ad principium reuertitur. Inde rurſus erũpens incidit uiolentius, iterumque reſilit etiam in hoc illapſu, idque frequenter per ſucceſſionem fit, quandiu noxa perſeuerat. Incipiunt vero rigores a dorſo & lumbis, quod Hippoc. in 5 aphor. 69. ita habet: Rigores incipiunt mulieribus quidem ex lumbis magis & per dorſum ad caput ſed & viris parte corporis poſteriore magis quam anteriore, veluti femorum cubiti ſed & cutis rara: iudicio autem eſt pilus, ſed hęc ſatis pro rigorum illuſtranda notitia, nunc ad ipſorum prædictionem. Quam ſanè primum a bonis rigoribus venemur. Boni itaque rigores ſunt, eorum qui in febribus obſeruantur, periodici, febriumque propria, qui ſunt ſymptomata. Periodici, qui aut quotidie aut alternis diebus aut ternis, omnes ſalubres, febreſque intermittentes antecedunt, quæ omnes periculo vaca-

aph. 43. re Hippoc. in libro 4. aphoriſmorum tradidit, eoque magis, quo maior eſt intermiſſio, & quominus eſt moleſtiarum tempus. De his enim in altero aphoriſm.

aph. 43. ait: Quibus quotidie rigores fiunt, quotidie febres ſoluuntur. Cum enim ut Galen. docet in commobile per omnem corporis habitum motu rigores accidant, atque ideo ſingulis acceſſionibus expurgetur, atque euacuetur, non abſque ratione ad infebricitationem peruenit talium febrium intermiſſio. Hoc igitur eſt, quod nunc dictum eſt ab eo, quotidie febres ſoluuntur, ac ſi dixiſſet, ægrotis quotidie rigores fiunt, quotidie etiam febres ceſſant, ſic videlicet ſi & per tertium diem vel etiam per quartum. Quod ſcilicet fieri uidetur & in tertianis & in quartanis circuitibus in quibus febres ſoluuntur & rurſus redeunt, quarũ proprium eſt, vt cum rigore redeant. Omnium vero optimi ſunt rigores iudicatorij optimi, Cuiuſmodi ſunt qui febribus ſuperueniunt continuis in aliquo dierum iudicatoriorum, cum ſignis concoctionis, a quibus aut ſudores optimi copioſi, aut vomitiones aut alui deiectiones aut ſanguinis è naribus eruptiones ſuccedunt,

atque ex ipſis febres aut prorſus tolluntur, aut maxime minuuntur. De quibus Hippoc.in quarto aphoriſm.ait: A febre ardente habito, rigore ſuperueniente, fit ſolutio: Duo vero optimi rigoris uidentur eſſe propria primum, vt corpora à rigore maxime incaleſcant, idque fieri triplicem ob cauſam, vt Galen. in lib. de trem.palp.rigore docuit, primo quia calor naturalis ad ambiente repreſſus in altum colligitur, vt particulis conantibus noxios humores pellere, opem ferat, atque deinde vt in 3.lib.de temp. docuit, humore intus exiſtente enutritus & auctus, totus vehementer foras expanditur. Secundo quod calor ob uiolentam illam ad partes corporis permentionem, motionemque non parum accendatur, veluti lapides ferrumque ex mutuo contritu atque aſſiduo motu valde incaleſcunt. Demum calor dum exalto redit feruentis aliquid humoris ſecum ducit, quo incaleſcit corpus. Quo vero corporis natiuus calor fuerit robuſtior eo corpus a rigore calidius fiet, & quo minus fortis eo minus. Hinc corpora probè calfieri à rigoribus, bonum eſt, quod naturam firmam ac viribus potentem ſignificet, veluti è contrario, vt paulo poſt videbimus, quùm nihil aut parum incaleſcunt ex rigoribus peſſime eos ſe habere naturamque prelanguidam teſtatur. Quare a rigore corpora maxime calfieri quocunque fiat modo, optimum erit. Quod in omnibus a quibus cum optimæ vacuationes, tum purgationes fiunt obſeruatur. Alterum eſt optimorum rigorum proprium, quippè quod optima aut euacuatio aut purgatio ſuccedat. Addamus quoque quæ aut febrem prorſus tollat, aut ſaltem diminuat. Quales ſane in multis ægrotis Hippoc.obſeruauit, quippe in vxore epicratis, quæ apud Archegetē decumbebat, in Charione, in lariſſę Virgine, in ſorore apud Timeneum decumbente philiſtide atque vxore Epicratis. De Epicratis vxore in primo Epidem.ait: Die decimo quarto ſuperriguit, febris acuta. Quintodecimo vomuit bilioſa flaua ſub crebra, ſudauit libera febre, ſub noctem non febris acuta, vrina craſſa cum candido ſedimento. Et de Charione in lib. 3. Epidem. Septimo ſuperriguit, febris acuta, per totum corpus ſudauit, iudicatus eſt, & eodem modo poſtea in recidiua ſeptimo decimo ſuperriguit febris acuta, ſudauit, febre eſt decretorie liberatus, & de Virgine lariſſæ: Sexto ex naribus largiter multum fluxit, in horruit, ac mox ſudauit toto corpore multum & calidum, ſine febre eſt iudicata, in lib. vero quarto Epidem. meminit ſororem, quæ erat apud Temeneum cum rigore iudicatam, & in 7. quoque libro Philiſtidem Eraclidis vxorem eodem modo cum rigore iudicatam. Aliquando in ſanguinis profluuio rigor eſt bonus. De quo in 3.Prorrh.legitur: Quibus principio largum ſanguinis profluuium, rigor fluxionem ſiſtit. Neque immerito aliquando ex immodica uacantium calore toto unà cum ſanguine intus recurrente. Nihilominus in morbis huiuſmodi rigores longitudinem prænunciant, nam ut Gal.ait: in comm. Vbi morbum non ſedauerit ſanguinis eruptio, exceperintque eam rigor, vtrumque longum redditur ex eo quod corpus difficulter calfiat: Aliquando et decretorie per tremores iudiciū declarant, ut in Coacis præſagijs habetur, atque hi boni cenſentur rigores in morbis. Mali uerò è contrario, ſunt a quibus primo corpora minime incaleſcunt aut parum, quod naturam prælanguidam ſignificent. De quibus in Prorrheticis ſcriptum eſt. A rigore refrigeratus non recaleſcens, malum. Idemque in ſecundo libro habetur quod, ut Gal. ſcribit in comm. caloris extinctionem ſignificat quod in muliere in foro mēdacium decumbente Hipp.obſeruauit. Sunt etiam pernicioſi, quos aut nulla ſequitur uacuatio bona, aut mala, meritoque dicuntur Critici ſed mali, qui non iudicant. De ijs Gal.in 2. prorrh.ſcribit: Nam qui uniuerſaliter de rigore intellexerunt;

[Margin notes: aph.58. — cap.ult. — com.3.t.11 — com.2.t.2. — 3.Epide.3. — tex.83. — tex.66. — tex.108. — tex.53. — in tex.59. — in 1.li.com. 1.tex.27. — 1.prorrh.]

per-

toſi in his male habent, & in primo Coacorum pręſagiorum : Rigores quibus
multa in ſomnum inclinatio inuenta eſt, vt cumque lethales, quod ſi cum ijs fa
cies flammæ modo exardeſcit, cum ſudore malignum eſt, & poſtea malignos
eſſe rigores ſcribit, torporem inferentes. Quod extinctionem caloris denotent,
& poſtea : E rigore cum capitis dolore exolutiones lethales ſunt. Quod ſignifi- tex.14.
cent cerebrum inſigni phlegmone teneri. Quare ex alijs ſymptomatibus malis
augetur malorum rigorum iudicium. Cuiuſmodi quoque intellexit autor Coa-
corum præſagiorum, cum ait: Quibus rigor in noctem incidit, tumque afflictan
tur magis & ſine ſomno agunt, multum exæſtuant, aut quod in 3. lib. Prorrh. ſic tex.15.
clarius legitur : Superuenientes rigores & nocte magis quodammodo exacer-
bantes cum vigilijs & venarum agitationibus in ſomnis atque vrinę præter arbi
trium excernentes in comatoſas aliquando finiunt conuulſiones. Sed dicamus
nos lethales eſſe huiuſmodi rigores, cum ijs malis ſignis cōſpectas. Quare in acu tex.20.
ta febre rigores cum ſignis malis, iudicium exitij augent. Sunt etiam praui ex
Coacis præſagijs rigores continui, aut frequentes: Qui aut interni viſceris ſuppu
rationem indicant, aut fruſtra tentatam Criſim, aut denique natiuum calorem
extingui. Cuiuſmodi fuere in muliere in foro mendacium decumbente, cuius
hiſtoria illuſtre ſatis nobis erit exemplum ad illuſtranda, ea, quæ de exitialibus
rigoribus hactenus diximus. Cum hæc ſæpe in eo morbo riguerit, atque ſem-
per cum ſignis pernicioſis. Quamquidem Hippoc. in lib. tertio Epidemiorum,
hiſce uerbis eſt complexus Mulierem quæ decumbebat in mendacium foro, pri
mum enixam cum dolore muſculum, corripuit ignis. Initio ſtatim ſitibunda cor
illi dolebat, faſtidioſa, lingua arida, uenter turbatus tenuibus paucisque non dor
miuit. Altero die aliquantulum riguit, febris acuta, modicus ſecundum caput,
& frigidus ſudor. Tertio cum dolore deiecit aluus, cruda, multa, tenuia. Quarto
ſubriguit, omnia iritata ſunt in ſomnis. Quintum diem laborioſe tranſegit. Sex-
to eadem erunt aluus reddidit humida, copioſa. Septimo ſuperriguit febris acu
ta ſitis ingens, ſe iactauit, ſub veſperum per totum corpus ſudauit frigidum: fri-
gus partium extremarum, nec redibat illis calor. Iterumque nocte ſuperriguit,
extremitates calorem non recipiebant, non dormiuit, nonnihil delirauit, ſtatim- cō.2.tex.9.
que ad mentem redijt. Octauo circa meridiem redijt calor, ſitibunda Comato-
ſa, faſtidioſa: Vomuit bilioſa, pauca ſubflaua. Nocte grauiter ſe habuit, nihil quie
uit, multum affatim minxit inſcię. Nono omnia fuerunt remiſſa. Sub veſperum
Comatoſa, aliquantulum ſuperriguit, vomuit amara, bilioſa. Decimo rigor, febris
exacerbata eſt, nihil dormiuit: Mane multam in qua nihil ſubſideret reddidit
vrinam, extremæ partes receperunt calorem. Vndecimo uirulenta bilioſa vo-
muit, non multo poſt riguit, ruſusque extremę partes frigeſcebant. Sub veſpe-
rum rigor, ſudor frigidus, multum vomuit. Nox grauis fuit Duodecimo vomuit
multa, nigra, fętida : ſingultus multus, ſitis laborioſa. Tertiodecimo
nigra virulenta vomuit, rigor : Circa meridiem muta.
Quartodecimo die ſanguis de naribus. Defun-
cta eſt. Huic perpetuo venter erat
lubricus, horrebat.
Sed tempus
eſt, ut
quædam etiam de prædictione
ab horroribus ſub-
ijciamus.

De

De Horroribus , & ipſorum prædictione. *Cap. XXI.*

HOrrorem affectum eſſe prauorum humorum per cutim diſcuren-
in tex. 17. tium Gal.in primo lib.de humoribus docuit Hic vero affectus mo
tus inæqualis ſine concuſſio totius cutis eſt,veluti rigor totius cor
poris. Ab horroreque ex hoc diſtinguitur,atque etiam quia hor-
ror eſt motus paruus,vehemenſque, ac magnus rigor.Ex quo me
ritò horrorem paruum rigorem plures fecere,& Gal in lib.2.de diff feb.dixit me
dium effecutor rigorem a frigefactionem . Fiunt horrores ab omnibus cauſis ri-
gorum, quippe obſeruamus in balneis horrore cum a calido tum a frigido , ab
humoribuſque commordentibus ad cutim motis.Ex Galen.in 7.aphor. Omnes
com.3.t.76 enim mali ſucci plenos cum vehementer calfiunt,horrore vexari Gal.in 6.Epid.
tradidit.Calfiunt enim cum in febribus ex febrili quidem calore, tum in phleg-
in te.42. mone. Hinc ex interna phlegmone uel etiam hos concitari in lib.2. Prorrhetic.
ſcribit,præſertim ij, qui celeriter tranſmutantur vti ægri etiam implacidi ſint ,
ſed nedum febribus ſed quouis modo humores commoti horrores cõcitare Ga
cap.5. len.in ſecundo,de cauſ.ſympt.ita ſcripſit: Ac mihi quidem ſic videtur.Eundem-
que hominem ſicuti quieſcentem quidem ſolam inęqualitatem ſentire, ita mo-
tum horrore,& exercitatum rigore concutiente vrgeri , & paulo poſt : Iam ali-
quos.qui cruditate laborarunt , ſcimus cum quieuiſſent nullo affectos dolore :
Cum balneum fuiſſent ingreſſi,aut in ſoli ſtetiſſent,excrementa,quæ prius quie
uerunt calefaciendo attenuando ac in ſpiritum vertendo, ad motum excitant ,
quemadmodum ex animi affectibus ira ; Vbi vero excrementa,vt pituitoſa aut
biliosa acria ſint, cuiuſmodi ex præ excellenti putredine fieri ſolent , ad cutim
mota atque diſcurentia horrore ægrotos ſunt in cauſa.Sed his præmiſſis ad Pro-
gnoſticum.Horrores primo ſtatuamus nunquã boni,continuis febrib.ſuccceden-
tes , ijs exceptis à quibus continuæ febres intermittere cæperunt , boni enim hi
ſunt,veluti ſi etiam in ardentibus febribus,qua hora fiebat exacerbatio frigus,
horror aut rigor appareant,indicio enim ſunt,naturam præualidam eſſe prauoſ
que humores expellere à venis foras. Optimi quoque ſunt iudicatorij boni, qui
concocto quadatenus morbo apparent, vbi bona quępiam vacuatio aut purga
com.3 t.83 tio ſucceſſerit.Quod in lariſſę Virgine Hipp.vidit,de,qua in lib.3. Epid.ita ſcrip-
ſit:Sexto die ex naribus multum fluxit,in horruit & mox ſudauit in toto corpo
re multum,& calidum ſine febre eſt iudicata. Apparentibus itaque coctionis ſi-
gnis ſimulque & alijs iudicatorijs ſignis ſi horreant ęgri bonum , Criticis enim
1.Coac.pſ. vacuationes atque purgationes præcedere ſolent : De quibus in Coacis præſa-
com.tex.19 gijs : In horreſcentes.anxij, laſſitudine preſſi lumbis dolentes in præfluuiũ alui
incidunt. Non particulatim, vt nos putamus , ſanguinis eruptionem denotare ,
ſed generatim criticum perturbationem , veluti & autor Prorrheticorum ait :
Qui ab horrore ſimul critici ſudarunt.poſtridie vero ubi inhorruerunt,præter ra
tionem vigilent,eos ſanguinis eruptionem incurſuros,puto. Quod quicque cer-
ti non habere Gal in com.affirmauit.Quare boni tantum horrorem ſunt,a quib.
cõtinuæ febres intermittere incipiunt atq; iudicatorij boni. Mali vero ſunt pri
mo.qui purulentos ac tabidos explicant,indicatorij mali,atque vbi in principio
peſtiferorum morborum fiunt.Qui cum propter maximũ humorum prauitatẽ ,

Digitized by Google

atque ob naturæ infirmitatem fiunt, tentantem mouere humores at nequeuntem.
Quod clarius explicare videntur, vbi ab horroribus parum incaluerint. De qui-
bus Hipp. in 3. lib. Epid. ſcribit plures eorum, qui febribus peſtilentibus labora- com. 3. t. 69
runt, horruiſſe: ait enim; Horrebant, & ſub mortem delirabant. Quod in Crito-
ne, qui tertio die ex tumore peſtilenti interijt, obſeruatum eſt, de quo Hippoc ait:
Decubuit eodem die horreſcens, faſtidioſus, parum calens: Eodem quoq; modo
ſcripſit in lib. 7. Epid. Ariſtocratem qui die tertio ex curbunculo peſtilenti eſt de-
functus principio horruiſſe. Ex iudicatorijs mali, qui ex Gal. aut difficilis ſunt iu- 1. epide. 3.
dicij aut lethales. Cuiuſmodi eſt quod in 7. aphor. Hipp. ait: a ſudore horror non tex. 26.
bonum, & autor Prorrh. in 2. lib. Ex cumborum dolore ad os ventriculi recurſio- tex. 39.
nes febriles cum horrores, aquoſa tenuia & multa reuomentes, mente aberran- aph. 4.
tes, vocę priuatæ, nigra vomentes moriuntur 2. Coac. præſag. comm. 1. tex. 8. Qui tex. 30.
frequentibus è dorſo leuibuſq; horroribus deſudant, difficili morbo laborent.
Ex quibus colligitur horrores, quos vomitus mali & exitioſi ſequuntur eſſe iudi
catorios malos, qui vt dictum eſt a Gal. in 7. aphor. aut ſunt difficilis iudicij, ſci in aph. 4.
licet vbi non adſunt ſigna lethalia, aut lethalia, vbi unà aliquod lethale illuxerit
ſignum, vt in ea adducta oratione apparet, in qua delirium, vocis defectio, & ni
gra excrementa uomitu excreta. In Coacis uero præſagijs difficiles eſſe illos hor
rores, qui ſæpius fiunt, i. crebros ſeu frequētes quique etiam celeriter permutan
tur. Quod in Prorrh. lib. 2. ita expreſſum eſt: Ex dorſo frequentes horrores celeri- te. 42.
ter in aliam tranſeuntes conditionem, implacidique vrinæ interceptionem cum
dolore iudicant, quod recto magis in Coaco nuper citato præſagio declaratur,
cum legatur ibi: difficiles ſunt. Etenim urinę ſuppreſſionem & laborioſum mor-
bum ſignificant, atq; ijs tenuis ſudor obortus, peſſimus. Sed de lethalibus hiſce
horroribus Hipp. in 3. lib. Epid. ita ſcribit: Omnes hæ cum multa turbatione e- com. 3. t. 65
rant coniunctæ. Ventres enim pleriſque turbati, horrores, ſudores non decreto-
rii, cum urinis multis ſupra potum, nullam concoctionem & craſſitudinem ha-
bentibus. Cuiuſmodi Hipp. uidit in muliere apud frigidam aquam in Thaſo de
cumbente obſeruauit, atq; tales ſunt horrores decretorij mali, qui cum ſignis le-
thalibus perpetuo exitium portendunt. Demum ſunt horrores quoq; mali. Non
minus mali horrores ſunt, qui nedum febre non tollunt, ſed cum peſſimis appa
rent uacuationibus de quibus in 1. Coac. præſ. com. 1. tex. 37. ſcribatur: Laſſitudi-
ne fracti cum horrore, cum exudauerint iudicij modo & recaluerint celeriter,
malum, tum aliàs tum ſi eo tempore ſanguis è naribus ſtillauerit tabidisq; indi-
cia, quos in maxima & grauiſſima illa tabe quæ plurimos peremit crebros appa
ruiſſe Hipp. in 3 Epid. ſcripſit de quibus ait: Horrebant & ſub mortem delirabāt. com. 3. t. 66
Sed non ſatis ſunt crebri horrores ad ſuppurationem & tabem exinde denotan
dam, ſed alia quoque ſigna deſiderantur, nimirum anhelitus difficultas febris aſ
ſiduę quę noctu augetur, cum ſudoribus, & tuſſiendi cupiditate dolore, atque
alijs ſignis quibus Hipp. in 2. lib. Progroſt. puralentes cognoſci docuit. Sed ta- tex. 60.
men in febre continua aut cum phlegmone interno, vel materia in pulmonibus
putreſcente, perpetuo indicabunt ſuppurationem ſeu purulentiam, horrores
multi frequentes, inordinati cum dolore & reſpiratione difficili Quod in Coa-
cis præſagijs ſcriptum uidetur, cum legatur. Frequens horror & difficultas ſpiri-
tus in doloribus tabis indicia ſunt, quatenus indicant pus & ab eo tabem fu-
turam. In ſputis enim ſanguinis malignis, aut ubi humores in pulmonibus aut
inflammatio in ſuppurationem uertitur, horrores inordinati, & fruſtes ſunt, Qui
mēbranis pulmoniū aut Thoracis a putri humores acti reddito cōmoſſis, fiunt.

De

De prædictione à torporibus ac paraplegijs.
Cap. XII.

PEr torporem affectum quidem aliàs intelligendum diximus facultatis animalis cum ſenſus motuſq; difficultate, & aliquãdo quendam obtuſum ſenſum & motum partis alicuius. Huius cauſa eſt,
cap.5. vt docuit Gal. in 1. de cau. ſymptom. obſtructio ſeu incraſſatio ſeu obſcuratio neruorũ, qua via ſpiritibus impeditur, perinde enim nerui a frigidis craſſisque humoribus ſolent obſcurari, ac luto aqua, & nubibus ait obſcuratur, aut qualitas frigida aut exterior aut interior. In febribus vero has quoque habet cauſas, à quibus torpeſcere partes ſolent, quippe phlegmonem, ſcirrhum, luxatas intro vertebras, quibus neruis compreſſis obſtruuntur ſeu anguſtiores ad meatus reddantur. Illius verò, quippe animalis facultatis affectus cum motus & ſenſus difficultate, cauſæ exiſtunt cerebri refrigeratio tum poſitiua, vt aiunt, tum per extinctionem caloris natiui. Sed torporum cauſis perſpectis, quid in morbis, portendant, videamus, quando in ſanis apoplexiam prænuncient: de quibus in Coacis præſagijs ita ſcriptum eſt: Torpores & ſenſus priuationes præter conſuetudinem ortæ futuras apoplexias, denunciant.
tex.3. Et paulo poſt, ait: Apoplecticis perfrictiones & torpores, prauum indicare. Cæterum in febribus continuis perpetuo torporem malum omniumque maxime mentis, quem ignauiam appellant. Hi enim in acuto quidem febre planè ſunt perniciales cum ex cerebri refrigeratione, aut caloris natiui extinctione proueniant, vtrumque enim perniciale eſt. A rigoribus torpores malignos dici voluit
1.li.tex.14. author Coac. præſag. cum dixerit: Rigores multi-torporem inducentes, maligni. Item in libro 3. torpores animi ſeu ignauiam in phreniticis eſſe exitialem prodi-
li.3. tex.16 dit; neque immeritò cum aut refrigerato cerebro in phrenitide, quod pernicioſiſſimum eſſe, ſignum aliàs oſtendimus, aut extinctione caloris natiui fiat. Eodem modo in lib. primo, damnat torporem cum ſurditate, à qua prodeant ſtillæ ſanguinis è naribus. Quod nos nedum difficile quippiam, ſed prorſus exitioſum affirmamus. Nec minus in aliqua phlegmone interna, ignauia mentis pernicioſa eſſe videtur, quæ tantum à flammeo calore diſcuſſe natiuo calore, fiat. De qua for-
ſec.2.te.13 tè etiam in lib. 3. Coac. præſag. ait: Dolor in pectus firmatus cum torpore malus in febre. Ex inflammatione etiam interna, neque reſoluta, neque ſuppurata, neque per expuitionem ſolum, pernicioſum eſt, torpentes ægros videre. De qua forte in libro ſeptimo Coac. præſag. ita ſcriptum eſt: E xangina citra iudicium hypochondrij dolor, cum impotentia & torpore, inſidioſe occidit, etiam ſi ualde modeſte habere uideantur. Quare mentis ignauia ſeu animæ torporem in acutis morbis perpetuo lethalis erit. Alicuius vero partis corporis ſenſum, & motum obtuſum reddi, qui affectus torpor eſt partis cuiuſpiam corporis nunquam, bonum, niſi Critico aliquando appareat, morboque concocto. Non enim impoſſibile eſt, Critire humorem a venis ad neruos traſmiſſum, torporem ijs partibus, inducere quæ hiſce neruis utuntur, veluti & tremorē aliquando videri Criticum ſuperius fuit demonſtratum. Sed hoc raròcontingit. Et ex ſignis Criticis facile cognoſcitur. Eodem modo paralyſim, ſeu paraplexiam, ſeu particulàrem apoplexiam iudicabimus. Quas in morbis quandoq; utiliter cõcitari,

humoer

humore à venis protuſo, aut ad ſpinalem medullam aut ad partium particularum neruos, quibus obſtructis paralyſis fit, ſed vbi cerebri vitio fit in acutis morbis, id planè eſt pernicioſius propterea in vulneribus nucæ illatis, vbi partes aliquæ reſoluuntur, haud procul abeſſe exitium prædicant. Minus periculoſum poſt apoplexiam aliquas partes motu priuari quas proprie Hippoc. paraplexias vocare ſolet. Fit vero aliquando vt materia paraplegias faciens prout ad vnà irruit, partem, eas reſoluere paralectico modo, & has mutari in conuulſiones. Quas mutationes autor Prorrheticorum uidiſſe hiſce uerbis, meminit: Quæ ex lumbis ad collum, caputque redundant, reſoluuntque paraplectico modo conuulſiua & mentis vacillationem parientia, an & talia conuulſione ſoluunt? Ex his varie ęgrotant per ea profecti. Hocque ex vario humorum motu fieri affirmandum eſt. Quod & Galen. fatetur ſe vidiſſe hiſce verbis; Herape & ſemel ego ita affectum quędam, per mutationemque variæ ſeſe mutuo excipientium ſymptomatum habentem vidi. Fiebant autem & illi hęc prægreſſis lumborum collique, & capitis doloribus, manus tota ab his ægre tum ſentiebatur tum mouebatur, ſicuti & in dictione dictum eſt perapleƈtico modo, quum non eſſet exacta peraplegia, mox ſuperueniens conuulſio ſenſiliorem eam atque ad motiones expeditiorem fecit placata autem conuulſione ſenſim rurſum deterior reddebatur. Deinde rurſus tum lumborum tum collum tum capitis dolere correptus, vniuerſam ſubitamque habebat paraplegię in manu ad auctionem, atque rurſus poſtea non parum conuelebatur. Quæ & ſi veriſſima ſint tamen quicquam certi non docent, neque enim conuulſio paralyſi ſuperueniens, affectum ſoluit, neque contra. Quocunque modo ęgroti ex acutis febribus paraplectici euadant, perpetuo malum. Omnium vero maxime apoplexia, & in ęgrotis & inſanis timenda erit de qua Hippocr. in ſexto aphoriſmorum ait: Quicunque ſani dolore capitis repente capiuntur & ſtatim muti fiunt, & ſtertunt in ſeptem diebus pereūt, niſi febris eos aprehenderit. Sed de his affectibus, cum poſterius ſeorſum acturi fuſius ſimus, ſermonem hunc claudemus; & quoniam lingue reſolutio ſeu defectio ſolet eſſet magni momenti ad venandum prognoſticum in acutis morbis, propterea de hoc ſymptomata ſigillatim quoque agenda duximus.

li. 3. Prorr. tex. 26.

aph. 41.

De prædictione ex aphonia ideſt vocis interceptione nec non ex alijs vocis differentijs.

Cap. XIII.

CVm ex omnibus partibus corporis reſolutis ac torpeſcentibus, lingue reſolutio, quam teſte Galeno in primo Prorrethicorum, Græci aphoniam appellant, non parui ſit momenti ad aſſequendam in morbis prædictionem, ideo de ipſa in pręſentia agendum quoque duximus. Cæterum quia aphonia uocis priuationem ſeu interceptionem denotat, veluti vox tremula, clangoſa, acuta, querula ſeu prolabunda in ipſa vitium. Idcirco clarioris huius ſymptomatis notitiæ cauſa de uoce pauca præmittemus. Hac enim aut prorſus

in tex. 23.

tollitur aut minuitur,aut vitiatur. Vitiatam vocem dicimus raucam,clangoſam acutam,ſtridulam,interrupta,quam prolabūdam vocant, quærulam,lugubrem, tremulam,quæ omnes ſunt vitiatæ vocis differentię , velutı obſcura , balba ſeu balbutiens,tarda,imminutæ ſunt ſymptomata.Prorſus vero vbi ægri loqui non poſſunt,ſilentium ſed proprie magis linguæ priuationem,interceptionemq́; dicimus.Silentij vero nemine nednm ſublatam vocem , atque ægros voce defectos ſeu mutos intelligimus,ſed eos quoque,qui cum nullo vocis vitio teneantur,loqui tamen non volunt,proinde ſilentium ac taciturnitatem,quod cum affectum melancholicum declaret, meritò in prorrheticis inſaniæ ſignum in multi loquis habetur,mutos vero ac voce defectos dicimus,qui loqui nō poſſunt.Rauca uox & balbutiens,acuta,tarda,tremula,nulli eſt non cognita.Non vſque adeo nobis notum eſt,quæ clangoſa ſtridula interrupta,ſeu effructa ſeu confracta,prælabunda,querula lugubriſq; dicatur Per clangoſam enim ſtridulam,querulam prola-
in te.12. bundam,eiuſdem generis,cum acuta eſſe videntur,quando teſte Gal. in libro 2. Prorrhet. cum ſiccatione vocificorum organorum, meatu anguſtiore effecto in acutum maxime vox efferratur. nam acuta in morbis fit,maxime organis ſiccatis,aut ſiccatione aſperę arterię communicata,quę cum magis acuta fit clangoſa dicitur,& ad huc magis querula prolabunda ſtridula.Arteria enim humidıtate irrigata rauca vox editur,ſiccitate exareſcens,primum quidem clara, deinde acuta redditur,quia in anguſtum coguntur vocalia inſtrumenta,hinc ſi magis ad huc intendatur ſiccitas κλαγγώδης clangoſa , ac ſtridula exauditur qualis eſt gruum,aut qualis à graui tono inchoata in acutam deſinit. Alij interciſam inæqualem & obſcuram appellant,eiq; ſimilem faciunt,quam temulenti edunt. Poſtremo aucta ad huc ſiccitate euadit lugubris aut flebilis aut quærula,ac prolabunda,aut ſuſpirioſa,cuiuſmodi flentibus pueris editur,quæ voces fiunt,vt no-
in aph.49. bis autor eſt Gal. in lib.6. aphor. eo modo quo luctuoſæ,interciſę,atq; offenſantes fiunt reſpirationes,quas Hippoc. luctuoſa ſuſpiria vocat. Quippè aut potentia ipſa fatigata,aut duricie inſtrumentorum,quæ cauſa eſt pręcipua,aut ambobus cauſis concurrentibus, aut propter aliquam muſculorum voci ſeruientium ſimilem conuulſio in diſpoſitionem . Effractas quoq; eiuſmodi eſſe conditionis vocant, vbi videntur fauces in vocibus confractæ eliſo quodam modo ſpiritu . Quomodo.n.in follibus,quæ muſica organa ſpiritu implent,ſi imbecillior is eſt, qui folles,mouet ſonus interrumpitur.Cæterum iam ſatis circa haſce vocis differentias.Num priuſquam ad aphoniam deſcendamus,breui oratione prognoſticum perſtringamus. Omnes enim ea voces vitiatæ in continuis acutiſq; febrib. malæ ſunt,omniumque maxime in phreniticis & in febribus ardentibus.In quibus ſummum vitę diſcrimen minantur, cum maximam ſiccationem vocaliū inſtrumentorum ſequantur,& aliquando prælanguidam potentiam , aut diſpoſitionem conuulſioni ſimilem, quæ cum à ſiccitate fiant,pernicialis erit . Proinde
tex.21. autor Prorrh.in lib.2.ait: Vox acuta,clangoſa,mala eſt Galenuſq; in commento tanto priorem eſſe clangoſam & plorabundam quanto maiorem iudicant ſiccitatis affectionem. Antea de acuta dixerat: Quibus vox acuta eſt,his hypocōdria
in tex.10. intro tracta ſunt. Galenuſq; ait,pleriſque qui in morbis vocem mittunt acutam, ad infernum ſedem trahi hypochondria,ſepti tranſuerſi aut propter inflammationem,aut cum propter igneam caliditatem areſcit,aut cum à pleura mēbrana inflammata aut ſiccatione indurata trahitur,ex quibus colligito in morbis cum voce acuta vbi intro hypochondria tracta ſunt eſſe pernicioſum, quod ſi cū lethali aliquo alio ſigno fuerit periculi iudicium quoque vnà augeri neceſſe eſt.

Cuiuſ-

Cuiuſmodi legitur in primo Prorrheticorum, Ex vomitu graui, faſtidioſaque tex.17.
vox clangoſa, oculique concretum puluiculoſum habentes, veſaniam oſtendũt,
vt hermozygi vxori, quæ vehementer furens muta obijt. Neque mirum, vt po-
ſterius declarabitur, ab acuta clangoſaque voce, poſtea morbo in peius abeun-
te mutos fieri, quippe aut à ſiccitate induratis, conuulſiſque vocalibus muſcu-
lis. Meritoque hinc autor Coac. præſag. ſcripſit: Acuta vox & lugubris, & ocu-
lorum obſcuratio conuulſiones accerſunt. Quod indicent hæ voces maximã ſic-
cationem, a qua conuelluntur partes neruoſæ. Clangoſam vero vocem, cum lin
gua conuulſum, vehementi inſania, cum tremore, & duritio prorſus eſſe perni-
cialem in lib.3. Coac. præſagiorum memoriæ proditum eſt. De tremula vero vo li.2. Coa.p
ce in 2. lib. ſcribit: Cum voce tremula alui præter rationem ſolutio in ijs lon- ſag. ſec.2.
giore tempore corpus male habentibus lethale. Sed iam ſatis de prædictione tex.31.
ex voce vitiata ac imminuta. Nunc de ijs ſcribamus qui prorſus uoce deficiunt, tex.24.
Græci aphoniam, & noſtri vocis priuationem, ſeu interceptionem appellat. Gal.
in primo Prorrheticorum, ſcribit, vocis priuationes fieri & propter voci aſſeruiẽ in te.23.&
tium inſtrumentorum læſionem & propter principium neruorum affectum. Prin in 24.
cipium neruorum cerebrum eſt atque principium ſpinalis medullę. Quo affecto
muteſcere ęgrotos cognoſcimus vel ex eo quod cum voce alię ſimul functiones
lędantur, quippè ſenſus, motuſque idque fit cerebro oppreſſo, vt in apoplexia &
in comitiali morbo, aut quia venæ craſſo ſanguine intercipiuntur, ac organa val
de reſiccata ſunt, aut ipſo cerebro reſoluto. Voci partes ſeruientes, quarum læ-
ſione vox lęditur, atque intercipitur, eſt larynx eius muſculi, atque Thoracis, nec
non pulmones, nerui recurrentes. Quibus conuulſorio modo lęſis, vox intercipi
tur aut læditur, manentibus alijs functionibus integris. Addunt alij, vitalis ſpi-
ritus reſolutionem vt in ijs, qui nimio gaudio afficiuntur, qui reſoluto calore
loqui non poſſunt, aut ſuffocatione vt in hiſtericis affectibus, aut contractione,
vt in metu, ex quo multi tremuli & aphoni euadunt, aut demum ipſius refrige
ratione, aut extinctione, eodem itidem modo & animalibus ſpiritibus ita affe-
ctis. Quibus quidem ita præmiſſis reliquum eſt. vt quid particulatim aphonia in
morbis portendat, explicemus. An vero aphonia quicquã boni aliquando ſigni-
ficat? non per ſe, cum omnis aphonia mala ſit. Sed aliquando quidem ſalutem
prænunciat Critica quę eſt, a qua optima vacuatio fit qualem meminit Hippoc. tex.25.
in libro 7. Epidemiorum, in Teoclis cognata, qua ſudor non paulo poſt: iudi- lib.1. Coa.
catorius erupit. Autor vero Coac. præſag. ſcribit quandoque tremores ſoluere preſ t 27.
aphonias ex rigore concitatus. Quæ etiam breui tolluntur, non ita malæ cenſe- aph.5.
ri debeat, neque eæ, quas ſequantur vrinæ copioſę. De quibus in quarto libro
Coac. præſag. ſec.2. tex.35. ſcriptum eſt; In conuulſionibus aphonia diutius du
rans, malum, quæ durat breuius, vel linguæ reſolutionem vel brachij & par-
tium dextrarum ſignificat. Soluitur autem derepente prodeuntibus vrinis mul
tis affatim. In ijs, etiam qui ſuffocantur aphonia, a qua poſtea recte loquan-
tur, non lethalis eſſe ſolet.

De qua Hippocrat. in quinto aphoriſmorum ait: Si ebrius quiſpiam repente
obmutuerit conuulſus moritur, niſi eum febris corripiat, aut ad eam horam
veniens, qua ſolent ſolæ crapulæ, loquatur. Quæ etiam in principijs fiunt
morborum tametſi, nunquam bonę, tamen aliquando ſolam multitudinem
humorum teſtantur. Cuiuſmodi in muliere, quæ trimeſtri fętu grauida in litto-
re habitabat, conſpecta eſt. Nonnunquam ſolent aphoni reddi ęgroti ven-
triculo ab aliquo humore lęſo, quo aut ſponte, aut arte vomitu reiecto,

tex.39.1 liberantur,de qua Hippoc.in lib.5. Epidem. ſcribit: Hermophili filius ægrotauit vndecim dies,febris autem tenebat ipſum,& non deſcendebant cibi & primum quidem delirauit,nocte vero ceſſauit ſequenti die ſine voce, iacebat ſtertens, diſtortos habens oculos, ſebricitans. Penna vero immiſſa vomuit bilem atram & clyſtere immiſſo,ſtercus multum ſubijt.Quomodo etiam plures à vermibus aphonas obſeruaui ſine periculo. Non perpetuo etiam ex vulneribus aphoniæ ſunt perniciales,eæque præſertim quæ parum durant, & a quibus vox

tex.51. probè reſtituitur ægrotis, qualem vidit Hippocr. (vt apud lib.quintum Epidemiorum legitur, in puella quę à rupe ceciderat voce ſtatim priuata. Indicat tamen lęſum cerebrum cum vomitu & ſanguinis fluxu.Non tamen ita affecti perpetuo moriuntur. Cæterum in febribus perpetuo aphonię malæ exiſtunt,vt au-

ſec.2.t.19. & 28.29. tor Coacorum præſagiorum docet,in lib primo. Peſſimę vero ſunt quę ſunt ex iudicatorijs non iudicantibus,pernicialiſſimę quę cum lethalibus ſignis apparent, iuxta illam vniuerſalem Prorrheticorum propoſitionem, quod iudicatoriorum non iudicantium quædam lethalia, & quædam difficilis iudicij. Quare

tex.51 aphoniæ iudicatorię non iudicantes peſſimę ſunt. De quibus in ſeptimo Coac. præſagiorum.Quibus vox in febre intercepta ſine iudicatione cum tremore moriuntur. Subinde rigentibus mutitates lethales ſunt, ijs vero moderatus capitis dolor eſt, & in ſequenti textu? Mutitates in febre acuta cum exolutione non

tex.58. ſudanti quidem lethales,minus autem exudanti, ſed d uturnitatem ſignificant, & in ſecundo Prorrheticorum: Ex lumborum dolore ad cor recurſiones febriles cum horrore aquoſa tenuia multa,reuomentes mente aberrantes, vocæ priuatæ nigra vomentes, motiuntur, hæc eſt aphonia ex non indicatorijs lethalibus, quod vomitiones nigræ, deliria exitium portendentia,ſimul illuxerint, & poſtea: In febribus ad hypochondrium dolores ſine voce, ſudore ſi ſoluuntur,

tex.59. maligni,his ad coxas dolores cum ardente ſebre, & ſi aluus eruperit pernicioſum & poſtea. Quibus voces cum febre deficiunt, poſt iudicationem,hi tremẽtes & Comatoſi pereunt, & Galen. in commen. clarius ait; Quibus apparente ſolum febre aphonia fit, & poſt iudicationem, hi tremẽtes & Comatoſi pereũt. Febribus ſcilicet,non ſine ſignis,ſed cum malum iudicatione,viſis & in libro 3.

tex.2. Prorrheticorum. Ex Galeno; Si ex capitis dolore aphonia fiat, ſebriente ægro cum ſudore abſque arbitrio ſuperflua excernant, & ſi repetitio quędam ſymptomatum pari modo fiat, in longuis excidunt eiuſmodi morbi tempus. Atque hæ ſunt aphoniæ iudicatoriæ non iudicantes. Cum ſignis pernicioſis prorſus lethales. Qualia ſunt ſudores capitis in febris vehementi, ſudores, frigidi, extrema frigida,& liuida cum intus vrunt, vehementia deliria Comata,cathochi, conuulſiones tremores, difficilis ſpiritus frigidus, ſub limis & alia huiuſmodi multa. De quibus Hippoc. in philiſco ait: Extremitates vndequaque frigebant, nec iam ad calorem illæ amplius redibant, minxit nigra, a iquantum dormiuit. Sub diem obmutuit, frigida ſudauit. Extremę partes liueſcebant. Cum vehementi delirio,aut in delirium vehemens,deſinentes, aut à vehementi delirio,aphoniæ ſunt lethales.De quibus in 2.lib.Prorrheticorum, ex Galeno legitur:Si in ſebre aphoniæ,quæ conuulſiuo modo fiunt,deſinũt in eam, quę cum ſilentio ſit ecſtaſim,pernicioſum,autor vero Coacorum præſag.in lib 2.inſanias

in 2.Coac. præſ.ſec.2. te.27. vehementes,cum vocis interceptione lethales eſſe ſcribit.Cuiuſmodi ſuere quæ in phrenitico Hippoc. obſeruauit, atque in Hippia ſorore phrenitica ante mortem vt in Epidemijs legitur.Quam affectum, ſcilicet aphoniam cum vehementi delirio coniunctam, & ab exoluta facultate animali prouenire e mor-

tuis

Digitized by Google

tuis aut languētibus inſtrumentis,quæ vocem edunt,aſſirmamus, veluti in phrenitide,tremore,palpitatione ſpectatur.De quibus autor Prorrhetic.in 1. lib. ait: tex.24. Quę cum exolutione fiunt aphonię,peſſimæ; ſed hic videtur de vitalis facultatis reſolutione loqui.Sunt non minus lethales quæ vnà cum ſpiritu ſublimi phenomeno quoque ideſt apparente,de quo Gal.in primo Prorrh.dixit;Videntur autem omnes qui talem inſpirant,inſpirationem ſcapulas mouere totas,ita,vt per veſtimenta motio conſpicue appareat,tanquam valide ipſi ſuperioribus Thoracis partibus operentur.De quo etiam autor Coac.præſag.ſcripſit,in vocis interceptione ſpiritus veluti ijs, qui ſuffocantur, commotis ſurſum ſcapulis redditus,malus. in li.2. ſec. 2.te.25. Qui ita reſpirant,ſublimes Thoracis partes ad omoplotas vſque mouere videntur Nam cum inſpirando diaphragma ſatis eſſe non poteſt,Thoracis muſculi ſuperiores, qui è collo in Thoracem protenduntur. Item cum breui ſpiritu vocis interceptio eſt lethalis,cuiuſmodi fuit, quę altera die in Pythione viſa eſt. Ex conuulſionibus etiam quæ reſiccatis neruis fiunt, aphonię lethales ſunt.In quo ſenſu autor Prorrhetic.in primo habet aphonias cum ſingultu eſſe peſſimus. tex.23. Quæ etiam ex humorum multitudine fiunt conuulſione, ſi aphoni fiāt anginoſi,lethaliſſimum eſt Cuiuſmodi fuiſſe anginoſam Hippoc in quinto Epidem.ſcriptum reliquit,ſe qua ait. tex.101. Quarta die conuulſa,ſine voce, ſtertor, dentium contritio maxillarum rubor mortua eſt quinta die. Cęterum aphoniæ quæ vna conuulſis partibus ex copia humorum fiunt perpetuo lethales non ſunt, veluti & tremores, conuulſiones & alia huiuſmodi ſymptomata à copia humorum in morborum principiis facta. Cuiuſmodi fuere obſeruatum ab Hippoc.in muliere trimeſtri fætu grauida in littore decumbente, quæ tamen cum ſignis alijs exitioſis præter artis,ut Gal.viſum eſt,expectationem euaſit Sed perpetuo in exitioſis morbis virium robur attendere oportet,bonum reſpirationem & recte ægrotum ſe habere ad omnia,quę ei offerunt. Nam his apparentibus,vt Gal.teſtatur in Heropyti hiſtorię commento,vel etiam in moribundis prorſus non eſt deſperandum. Indicant enim robuſtiſſimam naturam. Quæ vero fiunt reſoluta facultate animali, ac vitali vel maxime languente, exitium in foribus prænunciant. Cuiuſmodi fuere, quæ in Phylini vxore,in phrenitico in muliere apud frigidam aquam decumbente, in phrenitica muliere ante mortem obſeruatæ ſunt.Cum catoche quoque ſunt pernicioſæ,vt docet autor Prorrh.in lib.3. tex.4. Cum Comate non minus frequentes,quæ in vnico morbo fiunt,vt in 2.lib. Coac.præſag.ſcriptum eſt. ſec.2. t.33. Ex capitis quoque dolore pernicioſæ nam phlegmonem in cerebro factum teſtantur,de quibus in 1.Prorrh.ſcriptum eſt:Quibus ex dolore aphoniæ difficulter mittuntur & in 2. Coac præſag ait: tex.20. Qui ex dolore muti fiunt ægri,moriuntur,ijs etiam aphoniæ,quibus caput percuſſum eſt(quod cerebri in ſignem læſionem denotant) exitium prænunciunt. Cognoſcuntur vero cerebri inſigni offenſa aphoniæ,ex alijs functionibus ſublatis.Quod Hippoc in quinto Epid.ita expreſſit. Cui caput lapide percuſſum eſt à macedone cecidit,tertia ſine voce erat,anxietas,febris tenuis,nihil audiebat, neq; capiebat non ſine tremore.Chyrurgi ad cognoſcendum cerebrum vulneratum,vocis interceptionē, ſanguinem ex ore aut ex auribus,vomitum obſeruant. Vt vero ex his colligam, aphonia lethalis,perpetuo. Cum malis exitioſisque ſignis,obſeruabitur,aut ipſam aphoniam præcedunt, aut ſub ſequentur. veluti in Sileno, vxore Philini phrenitico, muliere apud frigidam aquam, anginoſa, atque Pythione ab Hippocrate, fuit obſeruatum. Sed Pythionis hiſtoriam prodamus, qui ſæpe enim morbo aphonus euaſit. De quo ita in tertio Epidemiorum ſcripſit, tex.55.

Digitized by Google

ſingua inaruit ſitibundus erat,bilioſus,non dormiuit: Vrinę ſub nigrę, ſuſpenſio ſublimis,non ſubſidebat. Altero die ſub meridiem extremæ partes frigebant prçter cæteras manus & caput,ob mutuit,uoce defectus eſt,diu breui ſpirus,redijt calor ſitijt. Nocte quieuit, circa caput modicum ſudauit. Die tertio interdium quieuit. Veſperi ſub ſolis occaſum aliquantum frixit, turbatio. Nox laborioſa fuit, nihil dormiuit, ab aluo pauca, compacta ſtercora deſcenderunt. Quarto mane quieuit, ad meridiem omnia irritata ſunt, frigus, mutus, ſine uoce,in deterius,& eodem modo. Octauo frixit, voxque eum defecit ſpiritus exilis & imminutus, & decimo mane ſine uoce;, multum frigus, febris acuta,multus ſudor. Obijt. Sed age finem huic libro imponamus.

Finis Tertij Libri.

Digitized by Google

PROSPERI ALPINI MAROSTICENSIS PHILOSOPHI ET MEDICI IN Gymnaſio Patauino Medicamentorum ſimplicium Profeſſoris ordinarij,

DE PRAESAGIENDA VITA & Morte Aegrotantium.

LIBER QVARTVS.

Quantum vitalis facultatis cognitio ad venandum in ægrotis Prognoſticum conducat. Cap. I.

NEMINEM Medicorum latere arbitror, cognitionem facultatis vitalis maxime facere ad illuſtrandam in morbis prædictionem. Addimus nihil hac ipſa cognitione eſſe opportunius, ad denotandum naturæ totius robur, atque infirmitatem. Hanc facultatem ſedem habere in corde, ueluti in cerebro animalem & in hepate naturalem fundari diximus, Medici omnes fatentur; Non minusque etiam huiuſce facultatis (quam vires vulgus Medicorum appellat) robur ſeu firmitatem ad futuram ſalutis ſpem in ægrotis prędicendam, magni profecto eſſe momenti. Ex quo meritò Galen. in libro de pulſibus dicebat: Si facultas uitalis poteſt mor- cap.34.
bi ferro uigorem, neceſſe eſt, ſeruari hominem, atque ipſa nequeunte, mori. Cognoſcitur vero facultatis huius firmitas, ſeu robur, a robuſtis, nulloque modo læſis actionibus, veluti ab infirmis langor ſeu infirmitas nobis quoque innoteſcit. Vitales vero actiones & operationes ſunt, arteriarum pulſationes, quas vulgus pulſus ſimpliciter uocat, atque reſpirationes. Ex ipſiſque facile uitę ſtatus, qualis ſit futurus, intelligitur, prę ſertimque a pulſibus. Vita enim nihil aliud eſt quã actio quædam ipſius animalis in partibus, quę viuunt, actio vero omnis prodit a propria eius facultate, idcirco uitæ actio a propria venit facultate, quæ uitalis appellatur. Facultas autem omnis, ueluti actione indiget, vt innoteſcat ita & actio inſtrumento: Actionis uero vitalis primum inſtrumentum eſt ſpiritus vitalis, qui cum a corde ad omnes corporis particulas confluat, ut illis communicetur alijs quoque opus habuit inſtrumentis, ſcilicet arterijs, per quas ipſe ad quaſuis corporis partes ducitur. At quoniam uitalis hic ſpiritus calidum maxime efferueſcentemque naturam habuit, ideo, ut conſeruaretur, aliqua ipſe opus

habebat refrigerationem, alioquin ſeipſum ocyus conſumpſiſſet, vitaque priuaſſet animal. Siquidem corpus aliquod actu calidum ſine aliqua euentatione, & refrigeratione diu manere interruptum non poteſt. Itaque & vitalis ſpiritus a natura, vt dium conſeruaretur, pluries ventillandus, ac refrigerandus erat Hinc natura (quæ nunquam in neceſſarijs defecit) alia inſtrumenta animali conceſſit, quippè aſperam arteriam, & pulmones, qui cum dilatarentur, intus aerem frigidiorem exciperent, cordique per arterias communicarent, quo cordis caliditas, atque igneus ſpiritus refrigeratur compeſceratur, & cum comprimerentur, ipſum quoque calorem euentarent, expellunt enim compreſſione vapores ſeu fumos fuliginoſos à corde, purioremque reddunt vitalem ſpiritum. Erant igitur neceſſaria omnia hæc inſtrumenta facultati vitali. Quæ quidem a quolibet vel etiam illorum vitiato læditur, & infirma redditur. Quod ſanè a pulſuum accurata obſeruatione nobis maximè innoteſcit, non minuſque & a reſpirationibus. Nulla vero operatio ſpectatur, quæ robur & infirmitatem huius facultatis vitalis præclare magis manifeſtet, quam pulſus & ipſa reſpiratio. De quibus in hoc libro, vt vnà cum ex alijs ſuperius illuſtratis, prognoſticum in ægrotis venari poſſimus, accurate à nobis eſt agendum.

Quid ſit pulſus, atque quot generibus pulſus omnes comprehenduntur. Cap. II.

Vt ex pulſibus prognoſticum in ægrotis venari poſſimus, hæc primo nos nouiſſe oportet, ſcilicet quid pulſus dicatur, atq; pulſuum differentias, & cauſas. Pulſus verò nihil quidem aliud eſt, quam ſenſibilis cordis & arteriarum motus, quo hę attolluntur & ſubmittuntur. Diuiditur pulſus primum in motu dilatationis, quem diaſtolem nuncupant, atque in motum contractionis, quem etiam ſiſtolem Græci dicunt. Ab hiſque duobus motibus cordis, arteriarumque natiuus calor generatur, ac conſeruatur. Diaſtolis n. motu aer frigidus ad cor attrahitur, qui vitale robur, vnde ſpiritus quoque vitalis generatur, excitat, ac recreat. Syſtolis vero motu fumidum extrementum quod ex humorum deuſtione generatur, expellitur. Quamobrem ex dilatatione cordis & arteriarum perpetuo quantum caloris cor habeat, facile deprehenditur, atque non minus quibus excrementis fuliginoſis exuperet, ex motu contractionis nobis innoteſcit. Comprehenduntur vero omnes pulſus ex Galeni doctrina in primo, de pulſuum differentijs decem generibus. Quorum primum ex motus quantitate accipitur, treſq; hēt differentias, vtpote quoniā ipſorū alius eſt magnus paruus, atq; demum alius mediocris quippè neque magnus omnino, neque paruus ſed medio modo ſe habens. Diuiditur vero quilibet ipſorum rurſus in latum, longum, profundum, anguſtum, breuem, humilem. Magnus dicitur longitudine, latitudine ac profunditate vel omnibus ijs vna iunctis. Veluti paruus dicitur, anguſtia, breuitate, humilitate vel oib. ijs vnà copulatis. Mediocris vero dicitur, qui neque paruus, neque magnus quod ad latitudinem, longitudinem, profunditatem, anguſtiam breuitatem atq; humilitatem attinet exiſtit, ſed qui medio ſe habet modo. Secūdum genus in motionis tempore vel vt Gal. ait in motus qualitate cōſiſtit.

Cuius

Cuius tres ſunt differentiæ, quod alii ipſorum ſint celeres, alii tardi & alii medio ſe habeant modo. Celeres quidem fiunt pulſus quando arteria modico tempore mouetur, atque e contrario, cum longiori mouetur tempore, tardi euadunt, mediocris vero cũ medio modo ſe habet arteria ad temporis motum. Tertium exictus qualitate, vel melius a virtutis potentia accipitur, cuius etiam tres obſeruantur differentium, vtpotè uehementia, languiditas ſeu infirmitas ſeu humilitas, & quę ad has medio modo ſe habet, ſcilicet pulſus uehemens, languidus ſeu remiſſus ſeu humilis, atque mediocris: Vehemens autem eſt, qui tangentis manũ valide percutit, & pulſat, & ex oppoſito languidus humilisue ac ſiue remiſſus qui perdebiliter tactum ferit. Mediocris, qui mediam ſeruat ad vtrumque proportionem. Quartum vero genus ex tunicæ arterię qualitate ſpectatur, quippe aut prima aut ſecunda, prima quando ex temperamento arteriarum alii calidi ſcilicet a calida arteria, alii frigidi ex frigida alii humidi ex humida, ſicci ex ſicca, ſentiantur. Ex qualitate ſecunda, alij duri ob arteriam induratam alij molles ex arteria molli, alijque medij inter vtrumque ex arteria duritie, & mollitie temperata duri pulſus dicuntur qui tactui valide reſiſtũt, & e contrario plurimũ ledentes humiles. Ij a vehementib. diſtinguũtur, quod duri valide tactu preſſi humillimi reddantur, & vehemẽtes perpetuo digiti preſſa arteria valide percutiunt, et pulſent. Quintũ pulſuũ genus a tẽpore quietis accipitur. Treſq; itidẽ habet differentias quippè vna crebritatis ſeu frequentię, altera raritatis, & tertia mediæ conditionis: Pulſus creber dr̃, qui breue habet tẽpus quietis, contra rarus qui longum. Sextũ genus ſpectatur penes arteriarũ, quę digiti tanguntur, plenitudinẽ, atq; vacuitatem. Ex qua pulſus alii pleni alij vacui appellantur, ex eo quod ij plenam & iſti vacuam arteriã denotent. Septimũ genus a rythmi ratione accipitur, qui quidem ſpectatur cõparato ictus tẽpore cũ tempore quietis, quæ proportio, vt Gal. in 1. de differ. pulſ. docuit, tẽporis eſt ictus ad tempus quietis. Alii rythmum in pulſibus ordinem dixerunt, alii conuenientiam durũ eſſe temporũ inter ſeſe, ictus & interualli. Huius generis duæ ſpectatur differentię, quippe quę Eurythmus dicitur, & Arythmus. Idem ac ſi dixerimus conſonum & diſſonũ ſeu ordinem ſeruantẽ, atq; ordine turbatam. Eurythmus pulſus appellatur, qui ſecũdum vel ætatẽ, vel tempus anni, vel regionem temporis proportionem ſeruat, veluti qui tempori proportione nõ reſpondet, Arythmus dicitur, cuius tres ſpectantur differentiæ, prout tribus ſanè modis in ipſo rythmum uitiari contingit. Primus. ſ. qui mediocrẽ Eurythmi digreſſionẽ habet, pararythmuſq; ob id appellatur, & qui multũ a rythmo receſſit, heterorythmus vocat, veluti Echyrithmũ uocat Gal. qui plane oẽm rythmũ ſeu cõſonatiã corrũpit. Octauũ genus pulſuũ ſpectatur penes ipſorũ æqualitatẽ & inæqualitatẽ, huiuſq; duplex eſt differẽtia. ſ. ęqualitas & inæqualitas. Aequalis pulſus dr̃, vbi multorũ vel vnius tantũ pulſus differẽtię ad ſeinuicẽ pares ac æquales exiſtũt, & cõtra inæqualis. Pulſuũ vero inæqualitas duplex obſeruatur, quippè, vna in uno tantũ, pulſu atq; altera, q̃ in multis pulſuũ generib. ſpectatur Rurſus inęqualitas in vno pulſu, aut in vna parte arteriæ, aut in multis fit. His propoſitis, de iis mõ agamus pulſib. qui in vno pulſu & in una tãtũ arterię parte ſentiũtur: Qui duob. modis cõſiderantur uno mõ penes arteriæ motę ſitũ ſpectãtur, uti qñ arteria rurſũ, deorſum, antrorsũ retrorſum ſiniſtrorsũ ac dextrorſum deducta. Atq; altero, in motu, cũ aliter inciperit, & aliter finierit moueri, iuxta unũ digitũ citatior & deſinẽs tardior, aut è cõtra incipiẽs tardior, & deſinẽs citatior. Hocq; fit tribus modis, quippe aut cum motus continuus apparet, vel cũ intercidit, vel cum recurrit, atque veluti bis

ferit,

Digitized by Google

ferit. Si itaque manens continuus,& non interpollatus, a celeritate ad tarditatem tranſierit,aut a tarditate ad celeritatem fit pulſus a noſtris imparcitatus dictus. Quemadmodum ſi quiete intercilus ſyſtole ac dyaſtole ciatior ſeu uelocior appareat,capras ſalientes immitatur,quæ cito ad aliquem arborem ſaliunt, inibique morantes,mox cito deorſum præcipitantur,ex qua merito ſimilitudine pulſus caprizans a priſcis Medicis uir appellatus. Eſt & alius huiuſce generis pulſus dicrotus atque bis feriens dictus, quod digitos arteriam comprimentes aliquando bis feriat,& pulſet. Qui aliquando a robuſta facultate fit , arteria tamen uitiata,utpotè immodice indurata. Nunc de ea pulſuum inęqualitate agamus,quæ etſi in unico pulſu fiat,tamen in multis arterię partibus etiam ſpectatur. Hæc uero bifariam fit,vno modo quum motus manet continuus , & arteria iuxta aliquos digitos moueatur & iuxta aliquos tardius . Secundo quum motus intercidit ita,vt aliqui digiti motum ſentiant,& aliqui non. Iuxta autem dyaſtolis quantitatem in pluribus quidem arteriæ partibus inæqualitas eſt manifeſta. Ex quo genere planè ſunt myuri ſiue decurtai in una dyaſtole , atque illi quoque,qui innuentes ſiue circum nuentes appellantur,veluti eiuſdem generis quoque ſunt pulſus hi,quippè vndoſus,vermiculans,formicans hecticus,conuulſiuus,vibratus,ſiue turbulentus & ſerratus Sunt vero myuri ſiue decurrati hi, qui magnitudine in una diaſtole diminuuntur, & decurantur , ut ſi primum manu magnum latitudine quis tetigerit,paulo poſt anguſtiorem illum euaſiſſe,viderit,ac perinde myurum illum vocauit,quod caudæ modo imminuatur . Circumnuentes vero ſignificant dyuſtolis breuitatem cum extremorum vtrorumque veluti mutatione. Vndoſus pulſus a quibuſdam fluctuoſus appellatus,fit , quando non ſimul vniuerſa arteria dilatatur,attollitur ve,ſed parſe eius prima, deinde ſecunda,mox tertia,ab hac quarta,motu continuo manente, in modum undarum ſeſe eleuantium,ſic quidem,vt altera vnda ſemper priorem excipiat. Vndoſus vero,ſi totus in paruitatem deſinat,ac minuatur,vermis greſſui fit ſimilis ex quo vermicularis & vermiculans vocatur. Formicans quoque dictus fit, cum motibus multis amiſſis in unum prorſus exiguum deſierit, eſtque omnium pulſuum languidiſſimus,& creberrimus. Hecticus etiam habita ad febrem hecticā ſimilitudine eſt appellatus,quoniam veluti hectica febris nullam magnam habet mutationem,ita & hic pulſus hecticus dicitur , quod perpetuo ſibi ſimilis conſtet ſed duret. Conuulſiuus,qui conuulſionis modo retractus uidetur,aut vbi arteria retracta ſit. Vibratus motui iaculorum maxime comparatur, atque digiti ab arteriis quaſi iaculorum modo feriuntur. Serratus quoque dicitur,quando alia pars arteriæ magis & alia minus prę duritie dilatatur,qualis in pleuriticis obſeruatur. Sed his pulſibus cognitis,tempus eſt,ut ad illos inæquales declinemus, quorum inæqualitas non in vno genere pulſuum fit,ſed in multis, quę æqualitas a noſtris collectiua,& a Gręcis [illegible] dicitur. Hoc uero genere comprehenduntur pulſus,deficientes,intercidentes,decurtati,Græcis myuri dicti. Hi tamen differunt a myuris,quos nuper explicauimus, quod hi in vno tantum pulſuum genere fiant,atque iſti in multis. Deficientes autem pulſus fiunt , vbi non ſolum in vno aut etiam in multis magnis vnus minor apparet,& aliquando totus motus ab arteria aufertur. Hos Gal. proprie magis in 1. lib. de differ. pulſ. intermittentes appellat . Tollitur vero motus arteriæ quandoque totus ita , ut per duas & plures pulſationes arteria maneat immobilis. His contrarii ſeu oppoſiti ſunt intercidentes,quippe cum expectata quiete in medio tanquam ſuperfluo quæpiam intercidat percuſſio. Myurus autem ſiue mutilus ſiue decurratus pul-

ſus

ſus vocetur ille quidem eſt, vbi primo ſecundus pulſus paulo minor fit, & tertius ſecundo, & tertio quartus & ita vſque ad plures pulſus magnitudine ac vehementia fit minutio. Horum alii ad arteriæ immobilitatem perueniunt, ipſique myuri deficientes appellantur. Alii poſt arteriæ immobilitatem denuo pulſare incipiunt, qui ob eā cauſam deficientes recurrentes nuncupatur, & alii non ad abſolutam immobilitatem veniunt, ſed vbi valde imbecilli & obſcuri, lāguidiſſimi quem euaſere poſtea rurſum paululum augeri incipiunt, hique myuri recurrentes uocantur. Demum ad poſtremum pulſuum genus accedamus, cuius quidem generis ſunt, ordinati & inordinati. Ordinatus dicitur, qui ordinem pulſando aliquem ſeruat, etiamſi fuerit inæqualis. Neque obſtat, eſſe inęqualem pulſum, & ordinem poſſe ſeruare, contra inordinatus eſt cuiuſuis ordinis expers tametſi etiam ex æqualium ſit numero. Et hæc ſunt, quæ breuiter hic de pulſibus per ſtringenda duximus, ex Gal. libro 1. de differ. pulſuum deprompta. Qui de ipſis plura deſiderant, legunt libros Gal. quos de differ. pulſ. ſcripſit, accuratius, ſed his pulſuum differentiis præmiſſis, acque ſedulo perſpectis ipſorum modo cauſas conſideramus, ut nihil ad pulſuum notitiam deſideretur.

De cauſis pulſuum, & quales pulſus robuſtam facultatem & quales imbecillam indicent. Cap. III.

PRæcipuę cauſę pulſuum tres numero, ex Galeno in primo de cauſ. pulſuum exiſtunt, quippè pulſandi neceſſitas vna, ſecunda facultas ipſa vitalis, & tertia inſtrumentum facultati ſeruiens. Neceſſitas pulſandi, ſiue vſus animalis caloris inſiti tuendi gratia eſt factus, vt ſcilicet ab eo refrigeratur, & ſi quid halituum fuliginoſorū ex humorum uſtione contractum ſit, ex cernat, ad gignendum enim uitalem ſpiritum, ut calor cordis perfrigeretur, animalis caliditas, quæ ignea eſt, deſiderat, quod dyaſtole ſiue dilatione facile fit perinde ac ſyſtole ſiue contractione fuliginoſum excrementum expellitur. Ex caloris autem ſpirituoſi ſeu uitalis varia quantitate, uaria quoque in pulſibus fit dilatatione veluti cum maxime igneus eſt ſpiritus, frequenter, maximeque ac celeriter dilatantur, pulſuſque fiunt celeres, ueluti calore a frigiditate commoderato atque imminuto appoſitus pulſus efficitur, quippe rarus, tardus, paruus.

Simili etiam modo facultas pulſationem efficiens, ſi multa ſit, & robuſta, magnum pulſum ac vehementem efficit, & exilis, imbecillave languidam & paruum. Inſtrumentum quoque vitiatum pulſus euariat, etenim dura arteria durum, mollis mollem, plena plenum, & vacua vacuum pulſum reddit. Poſſunt vero hæ cauſæ pulſuum cum à multis canſis extrinſecis tum intrinſecis impediri, atque exinde & pulſus mutari. Extrinſecas intelligimus cauſas, quas vulgus Medicorum res non naturales & Gal. in lib. artis Medicinalis conſeruatrices appellat a quibus omnibus cauſę pulſuum & pulſus ipſi poſſunt mutari. Ex intrinſecis vero ſunt ætates corporum, temperamenta, humores qualitate aut quantitate aut putredine viſcera grauantes, lædenteſque, & omnes morbi ac ſymptomata, quæ pulſus permutant. Sed age ſingularium pulſuū cauſas nunc ſpectemus. Quas qui accuratius ſcire deſiderant, legant libros Galeni de pul-

ſium

ſuum cauſis.Nos circa has pauca quidem ſcribemus eaque ſolum , quorum cognitio ad prognoſim expulſibus indagandam nobis viſa eſt opportuna. Sed rem ipſam aggrediamur, à pulſu magno incipientes. Magnus itaque pulſus fit
cap.2. ex uitalis facultatis magno robore ſeu firmitate , ex multo calore in corde exuperante,ſiue ex vſu multo,accedente quoque arteria facile dilatabili ſeu quæ facile dilatari,& comprimi poſſit.Veluti paruum contrariis a cauſis fieri Gal.in 2. lib.de præſag.& pulſibus prodidit,quippè vbi aut facultas infirmior aut imbecillior euaſerit , aut propter arterias induratas,vel denique propter paucum vſum,ideſt paucum calorem in corde exuperantem . Mediocris cum medio ad hæc omnia ſe habet modo,atque ita de aliis omnibus quæ mediocres appellātur,vt pote quorum natura,& cauſæ mediç ſunt inter extremas . Pulſus longus fit ob corporis ſeu arteriæ gracilitatem,& uirtutis firmitatem, atque ob caliditatem etiam colliquantem,vt Gal.in 2.lib.de præſag.ex pulſibus docuit. Ab oppoſitis vero cauſis,ſcilicet a craſſitie arteriarum,facultatis imbecillitate ac a refrigeratione pulſus breuis efficitur.Anguſtus prodit nobis ex anguſtia circumpoſitarum regionum arteriç,facultatis imbecillitate,atque ab inſtrumenti duritie , atque cutis rugoſitate & craſſitie,veluti latus ab oppoſitis fit,ſed potiſſimū propter exuperantem humiditatem,vel ſecundum naturam,vel ab externis cauſis. Altus ob auctam facultatem , & ob arteriarum mollitiem . Humilis a diminuta , & infirma facultate , & ab inſtrumenti duritie . Celeres , & propter facultatis robur , & propter uſum multum id eſt plurimum calorem contra tardi propter facultatis infirmitatem , diminutum calorem , præſertimque
cap 2. ob frigiditatem . Dicebat enim Galen. in eodem nuper citato lib.

Celeriorē pulſuum calidius oſtendere temperamentum , veluti tardiorem frigidius.Frequentes uero fiunt ob multum v um id eſt multam caliditatem, & rari ob partium uſum . Vehemens pulſus a facultatis robore ſemper fit , cuius
cap.7. & languidi cauſas Gal in eodem 2.lib.de præſag.ex pulſib.hiſce præſertim uerbis expreſſit,dicens;Vehemens pulſus a facultatis ſemper robore fit , ac quo fit vehementior tanto robur maius eſſe facultatis,languidus ex facultatis , imbecillitate,ac quo ſit languidior hoc facultatem quoque imbecilliorem eſſe,demōſtrat.Durus vero,vti Gal.nobis author eſt in libello de pulſibus , fit ob arteriæ corpus ab immoderato frigore congelatum,vel ab excedente ſiccitate , uel ab alicuius uiſceris ſcirrho,vel a magna phlegmone, vel denique a conuulſiua aliqua paſſione in neruoſa aliqua parte facta. Mollis ab humectato inſtrumento quippe arteria Qui ſæpius fit arteria ab extrinſeca aliqua cauſa humectata,veluti ab vſu dulcium balneorum,ab ocio & ſomno multo,& ab humida uictus ratione:Veluti & ab intrinſecis cauſis,omnes cum morbi tum ſymptomata , ab humiditate concitata,arterias humectare poſſunt,qualia ſunt Comata,lethargi, hydropes aquoſæ ac alii humidi affectus.Pulſus plenus proficiſcitur aut ab humorem copia aut a uini potatione,aut denique a maxima ciborum repletione. Veluti a fame,inedia,euacuationeque pulſus inanis ſeu vacuus fit . Rythmum habentes in motu & in quiete æqualem probamque corporis adeſſe temperiē
cap.4. teſtantur, velu i qui dyaſtolem ſyſtole habent celeriorem , calorem oſtendunt corpori præualere Sed ad inæqualium generationem declinemus. Fiunt omnes inæquales pulſus,vt Gal.docuit in 2.de præſagat. ex pulſibus ab obſtructionib. aut ex compreſſione inſtrumentorum aut humorum abundantia ad facultatem quidem collata,aut demum ex cordis inæquali intemperie.De cauſis vero intermittentium , quos etiam alii deficientes uocant,Gal.ibidem hiſce uerbis ſcripſit,

humorum copia,creat,impedita,quominus motum debito tempore auſpicetur,
vel per craſſitudinem,vel per copiam humorū,quæ obſtruat,aut oſcilla cordi ui
cinarū arteriarū qua attrahit materiam,rurſuſq; emittit,aut ex oſcillis quadate-
nus vniuerſam ualoriū capedinē,ſæpe etiam foris illis,quaſi vinculū ſit, copia
eiuſmodi effunditur,nonnumquam inſtar oneris grauat,interdū etiam ſpatia,in
quibus,diſtenduntur,occupat.Intercidentes quoq; pulſus ab iiſdem cauſis pro
ficiſcuntur,minori tamen cum noxia fiunt,quam intermittentes.Recurrentes ex
facultate,quidam imbecilla,ſed renuente ac reſiſtente tamen,oriuntur. Myuro-
rum cauſas Gal. in nuper citato libello de pulſ.ad tyrones ita complexus eſt ;
Conſtat autem omnes tales pulſus fieri ob imbecillitatē facultatis,quæ interdū
quidē ipſa ſola ex propria rōne infirma fit,interdū vero & ob aliquam multitu cap.5.
dinem,vel cōpreſſionem,vel obſtructionē & arteriarū cordi vicinarū,ita,vt mix
ta efficiatur affectio.Et intercurrentiū cauſas in 2.de præſ.ex pulſib.prodidit,di-
cēs nā intercurrens ex crebritate fit inæquali,quod functionem cor obiit minus
plenā,ac poſtularet vſus.Iā in ipſum fit,ubi a copia humorū oneratū cor ſit,aut
inſtrumenta obſtructa,aut in arctum coarcta.Caprizans pulſus ex inæqualibus
interdum cordis intemperiis effic tur,& Dicrotus,ſiue bis feries ex inſtrumen
ti duritie atque a virtute valida naſcitur,& nonnunquā etiam ob inæquali cor-
dis intemperie.Vndoſi pulſus & ipſi fiunt arteria quidem humectata,& faculta
te aliquando forti ſeu robuſta. Ex qua ſolent non raro eiuſmodi pulſus vndoſi
ſudore fluxurū prænunciare.Aliquando etiā a prelanguida facultate fiūt, qui fa
cile in vermiculantes tranſeūt,vt pote quando facultas magis ac magis eſt dimi
nuta,ob id Gal.in libello de pulſib.Vermiculantes fieri pulſus prælanguēte fa-
cultate,quæ ſi in peius labatur,nulloq; modo reſtauretur,& viuificetur facillime
in formicantes mutari.Qui omniū ſunt exitioſiſſimi,quod ad extremum faculta cap.22.
tem veniſſe denotent. Conuulſiui excitantur principio neruoſū inflammationē
aliquam ſuſtinente,& turbulenti quā vſus pulſandi magnā ſublationem requi-
rit,& vitale robur ſua functione vti pōt.Vibroſi ex facultate robore, atq; caloris
copia ortū ducunt.Et ſerrati a neruoſarum partiū aliqua oborta inflāmatione ,
hinc pleuriticorū propriū eſſe pulſum,non paucis viſum eſt,quoniam pleuris di
cta membrana coſtas ſubcingens inflammatur.Atq; hęc de pulſuū cauſis ſuffi-
ciat . Quibus præmiſſis facile agnoſcemus,quales pulſus facultatē robuſtā, &
quales pręimbecillam ſignificent.Firmam & robuſtam facultatem, quę in cor-
de quidem ſedē habet,indicant hi pulſus,quippe magnus,longus ; latus,altus,
celer,vehemens,dicrotus,vibroſus,vndoſus, atque maior, altior,longior,vehe-
mentior.Ex extremis vero ſolū vehemētiſſimus robore valere facultatē demon-
ſtrat.Horū pulſuū primo vehemens,uehementior,vehemrntiſſimuſq; & ſecūdo
loco magnus,tertio,altus,quarto uibroſus,quinto vndoſus atq; omnium poſtre
mo bis feriens robur in facultate denotant.Vehemens enim pulſus,Gal.in 1. de cap.7
pręſag.ex pulſib.docente a facultatis robore ſemper fit,ac quo ſit vehementior
tanto robur maius eſſe facultatis,& paulo poſt ait: At robuſtiſſima, cū uehemen
tiſſimū tum etiam maiorem excitat pulſum,ſimulq; ſi nihil uariet uſus;rariorē,
in libello de pulſibus ſcribit Gal.uibroſum pulſum,quoniam robur facultatis ſi
gnificant,caloriſque copiam,idcirco optimam aliquando Criſim prenuntiare .
Horum uero pulſuū maiores,& auctiores maiorē quoq; uiriū firmitatē denotāt,
& ad extremū deducti,excepto uehementiſſimo,qui omniū maxime robur per
petuo teſtatur,infirmā facultatē ſignificant. Pulſus prælanguidā facultatem de-
notantes hi profecto exiſtunt , ſcilicet, parui,anguſti, humiles,languidi ue,in-
tercur-

tercurrentes,myuri omnes,uermiculantes,formicantes , atque ad extremũ qui peruenerunt,vehementiſſimo excepto.Iſtorum quoque vim imbecillam decla-rantes,alii diminutam,alii humorum multitudine, aut uitio grauatam ac onera-tam eſſe decernunt,& alii cum per ſe infirmitatem, tum ab humoribus ut dictũ eſt,auctum,denotant,uti Gal.demonſtrauit in libello de pulſibus nuper citato. Ex ſeipſa imbecillam facultatem oſtendunt pulſus nullam habentes inæqualita-tem,veluti ab inæqualibus grauatam coarctatamque aut ab humoribus,aut ab aliquo morbo facile dignoſcitur. Horum vero omnium inæqualium vermicu-
cap.34. lantes,formicantes,intermittentes,& myuri deficientes,& ex æqualibus,langui-di,parui,ſub miſſi maxime ſunt exitioſi, uirtutemque maxime languere decer-nunt, omniumque maxime languidiſſimi, minimi, tardiſſimi, humillimi. Quare ii omnes prælanguidam facultatem oſtendunt alii ipſorum magnam, alii maiorem atque alij maximam cuiuſmodi ſunt formicantes, & langui-diſſimi .

De pulſibus ſalutem & exitium indicantibus.
Cap. IV.

PVlſus optimi,qui ſalutem in ægrotis pollicentur, hi profectò exiſtunt;quippè parum aut nihilo a ſtatu bene valentium mu-tati,atque æquales,ordinati,magni,uehementes,& languidi, parui,inæquales,ac in ordinati,ſi,minus languidi,maiores,æ-qualiores,atque ordinatiores euadant,quod ipſi virtutem lan-guentem augeri atque inſtaurari ſignificent, ueluti exitiales habentur,magni uehementes æquales ordinati,qui minuun-tur,&languidi euadunt,inæquales atq; inordinati.De quibus Gal.in li.3 de cri-ſibus ita ſcripſit:Sed manifeſtiſſime ex pulſibus cognoſcuntur, neque enim par-
cap.9. uo interititio differunt,qui mortis ratione citius,quam ſperabatur ad quandam falſam declinationem perueniunt,ab iis,qui uere declinant.In utriſque enim fe-brilis calor diſſoluitur,fit uero hoc ex cauſis maxime contrariis,ſiquidem natu-ræ robori,maxime contraria eſt imbecillitas. Vehementior igitur fit continuo magis pulſus & æqualior atque ordinatior in bona declinatione, expellit enim natura fortius omnem ſubito febrilem calorem.Debilior uero atque inordina-tior & inæqualis eſt pulſus in mortalibus declinationibus.Languidi itaque inæ-quales inordinati,qui continuo ſubito fortiores, æqualiores atque ordinatiores euadunt,ſi modo in melius ipſorum mutatio conſtans ſit.Salutem non obſcure promittunt.Sed illorum ſermonem proſequamur,qui non ex accidenti ſalutem prędicere uidentur,ſed per ſe,cuiuſmodi ſunt primu ad numerandi magnus at-que vehemens pulſus,qui facultatis roboris nobis indicio ſunt,omniumque ma-xime,ſi probam in ipſorum differentiis ſeruauerint æqualitatem. Ad hoc quo-que genus attinere uidentur hi omnes, quippè altus,lõgus, latus,celer, maior longior,altior,latior,celerior,uehementior,non tamen ad extremitatem in ſua ſpecie aucti,uehementiſſime excepto,qui omnium certiſſime ſalutem præſagit futuram.Salutares quoque iudicantur,vibroſus,undoſus,& dicrotus, de Vndo-ſo Gal.in libello de pulſ. ad tyr.ita ſcribit:Hic enim pulſus undoſus inquam, ſu-dorem,ut plurimum nuntiat,ac tanto magis quando mollior quidem fuerit,non

tamen tenoris uacuus,ſi vero ipſi intercurrat altus, firmiſſimum habebis ſudoris
ſignum,ſemper enim hic aliquam excretionem ſignificat.Cum undoſo quidem
uel abſolute magno,non tamen duro, criticorum ſudorum:Cum vibroſo autem
vel abſolute duro,menſtruorum potius,uel eruptionis ſanguinis è naribus , uel
per hæmorrhoidas,uel aluo exturbata.Cæterum cum dictum a nobis ſit, pulſus
omnes ſanorum pulſibus ſimiles bonum prænuntiare,diſtinguendú erit, in quo
morbo fiant,ſiquidem in quibuſdam uſque adeo maligniſſimis febribus, per q̃
ſanis ſimiles apparent,atque quando exitio quoque proximi exiſtunt.Sed de ijs
poſterius accurate.Nunc de illis,qui exitium præſagiunt,ſermonem habeamus.
Sed id memoriæ prius mandandum,ut nunquam ex ſolis pulſibus malis iuditiú
feramus.Sed aliis ſignis una conſpectis,ac ſimul collatis.Nam pulſus parui, hu
miles,tardi atque alii facultatem impotentem ſignificantes , ſi una alia mala ſi-
gna illuxerint,exitioſi iudicabuntur.Cauti quoque eſſe debebimus,ne ij ex ali- cap.35.
qua extrinſecarum cauſarum tales prodierint,ne iudicium fallax reddatur.Hinc
rogatos uelim Medicos medicinam factitantes,ne pulſus ægrotorum tangant ,
ni prius cauſas procatarcticas ſeu pregreſſas intellexerint , atque cognouerint
quales ex iis pulſus fieri debeant,atque ut ſi corpus ægrotum omni prorſus al-
teratione animi uacuum. Hinc prudentes Medici perdocti, antequam pulſus in
ægrotis tangant,non parum temporis conterunt,ut prius iocundas hiſtorias uel
aliqua iocunda referant,ad ſedandum alteratum in ęgrotis animum.Quique po
ſtea pulſus tangunt,neque ſubito ex eo pulſu iudicant,ſed ad minus, ubi quin-
decim aut plures pulſationes obſeruarint,cum pleriſque ægrotorum principio
pulſus a Medico contactus,vel a timore uel aliqua alia alteratione appareat,al
teratus,proinde non niſi plurimis obſeruatis pulſibus de ſalute aut de morte e-
rit iudicandum.Sed ad propoſitum redeamus.Pulſus itaque nuper ſcripti, ſi u- cap.22.
na cum ſignis malis,obſeruantur exitium certum portendent.Ad extremitatem
quoque omnes deducti,excepto uehementiſſimo,qui perpetuo ſalutarius letha-
les ſunt. Minimi uero languidiſſimi,tardiſſimique omnium exitioſiſſimum habé
tur.De quibus Gal.in libello de pulſibus ita ſcribens,ea,quæ a nobis ſunt dicta
confirmauit Sed omnes pulſus,qui a naturali ſymetria multum recedunt nõ bo
ni ſunt,at certo languidiſſimus,& tardiſſimus & rariſſimus omnium eſt deterri-
mus,poſtos autem minimus,& molliſſimus,& duriſſimus, poſtea frequentiſſi-
mus,at non celerimus,neque maximus,ſed hi ſunt modice periculoſi, ſolus au-
tem in extremis optimus eſt omnium uehementiſſimus. Sunt uero alii ex inæqua
libus ualde exitioſi,ſcilicet formicantes,uermiculantes,intermittentes,intercur
rentes,rari & myuri. Formicantes enim omnium ſunt exitioſiſſimi, quoniam,ut
Gal.nobis in eodem citato lib.eſt autor,ad extremum naturam ueniſſe,denotát,
atque in ipſi poſtea augeantur,in foribus exitium ſignificant. Pulſuum uero in- cap.4.
termittentium alii prorſus lethales,atque alii ad exitioſo proxime accedunt,ho
rum etiam alii in uno tantum pulſu intermittunt , ac alii in multis & alii inter-
uallo unius pulſationis,atque demum alii multarum. Qui in uno tantum pulſu
intermittunt maxime timeri debent,præſertimque ſi ſubſequens ipſorum mo-
tus anteriori ſit minor,quemadmodum qui motum ſubſequétem habent maio
rem anteriori,minori cum periculo obſeruantur , eoque etiam minus periculi
portendunt,ſi quies interuallum unius pulſationis non ſuperauerit Namque Ga.
in 2.de præ ſag.ex pulſibus multas cum iis pulſibus euaſiſſe mortalium memo-
riæ prodidit Ex hiſque pulſi bus in toto magis ſunt ſenes atque pueri , ueluti in
iuuenibus planè ſunt exitioſi,ut Gal.ibidem tradidit,dicens. Quies uero tempo
re

Digitized by Google

re unius pulſus inter omnes intermiſſiones moderatiſſima eſt, multique ex ea ſenes pariter & pueri euaſerunt. Iuuenum autem ne ex hac quidem, ullus. Qui uero duorum aut plurium pulſuum tempus arteriam quieſcentem habuerunt certum ſemper exitium indicarunt. Ex pulſu uero unius pulſationis interuallo intermittente plures euaſerunt, puerique & ſenes facilius Cayri in Aegypto dominicum a rege pharmacopolam quinquaginarium vidi, qui ex mala uictus ratione cum copiam uitioſorum humorum coaceruaſſet, ſine febre in tantam corporis debilitatem incidit, ut uix moueri, ac uel etiam loqui poſſet. In ipſo pulſus intermittens per plures dies fuit obſeruatus, qui eo uſque perſeuerauit, quo ad probo medicamentis purgatus atque uacuatus ſanguine uires recuperauit, quo tempore ceſſauit intermiſſio. Quare ſenes atque pueri & hoc pulſu non ita peſſime ſe habent, ut iuuenes, in quibus planè exitioſos eſſe hos pulſus intermittentes uoluit Gal. Tamen, etſi plerumque hoc uerum experiatur, Baſſani iuuenē annos natam ſupra uiginti, pleuriticam ab hinc multos annos apud Hermetem Furcaturam iuris conſultum clariſſimum, uidi in qua uſque ad diem quintam pulſus ita intermittebat, ut prima die ſingulis ſeptem aut decem pulſibus intermitteret ſpacio unius pulſationis & ſecunda ſingulis ſex aut quatuor, & tertia ſingulis tribus, & quarta (qua die morituram quiſque merito iudicaſſet, cum delira prorſus eſſet, nihil expueret, difficillima reſpiratio, inquietiſſima, & pulſus ſingulis pulſatis duabus pulſationibus cum ita intermiſerit, vt immobilis multo interuallo arteria maneret, pulſuſque ſubſequentes languidi exileſque eſſent. Nihilominus preter omnium ſpem ſimul cum urina multa materia craſſa pituitoſa excreta, nulla alia obſeruata uacuatione aut iudicio a natura facto. Sed huiuſmodi caſus raro fiunt, ſuntque in arte medendi ueluti monſtra. Sunt uero plerique iuuenum eiuſmodi pulſus intermittentes exitiales, quod in iuuenibus maximum receſſum a ſtatu ſalubri declarent, idque propterea quod iuuenes ob ualidum uirium robur non niſi a fortiſſima cauſa in talem affectus incidunt, indicio enim nobis ſunt naturam magna humorum multitudine aggrauari, quos curatione ſanari maxime eſt difficile, cum fortiſſima cauſa morbifica ægerrime tolli poſſit, veluti leuis cauſa facili negotio tollitur, a qua ſenes ob inualidā facultatis robur facilius iuuenibus in morbum labuntur, qui etiam ob id facilius (quod facilius locus quam fortis cauſa adimatur) ſanantur. Ex intermittentibus etiam, qui ſubſequentes motus ſiue pulſus anteriori habent debiliores, apprime ſunt perniciales tametſi arteria in ipſis minus quam ſit unius pulſus interuallum conquieſcat. Ex ipſis facultatem magis ac magis debilitati nobis indicatur. Hique pulſibus myuri maxime comparantur quod ipſi ſemper magis ac magis diminuātur, ex quo & ipſi creduntur perniciales, ipſorumque maxime myuri deficientes, ſiue intermittentes, quippè qui eo uſque decreſcunt, quo ad immobilis arteria remaneat, veluti qui ad imperfectam venerunt immobilitatem, quippè myuri deficientes appellati, & qui ab arteria reddita immobili, denuo pulſare incipiunt, minus ſunt timendi, modo ſigna alia meliora una illuceant. Quidam etiam obſeruantur qui ex natura hos pulſus vel etiam recte ualentes habeant, ex quo caute Medici ad iudicandum agere debent, ne decipiantur exitioſiſſimi quoque ſunt, languidiſſimi, minimi, tardiſſimi, atque rariſſimi, de quibus Gal. in lib. 2. de preſagat. ex pulſibus, ita ſcripſit. Eſt autem eorum pulſuum ingens frigiditas cauſa generandorum, quæ occupet vel corpus cordis, vel ſpiritum vel ſanguinem, quem continet eius ſinus, uel partem aliquam vicinam, Atque ſi corpus ipſum cordis teneat ingens frigiditas, ita lāguidiſſimos reddit pulſus,

cap. 5.

ſus,& tardiſſimos,& minimos,ut maxime hac uiget. Quę uero proficiſcetur ex parte alia, raritatem longius, quam cętera,quæ diximus genera a natura auertit. Itaque quidam in illis ſunt, cum pulſus habeant non longe minores iuſto,ut tardiores,languidioreſque tamen è ueſtigio pereunt. Mors autem tum minus poteſt declinari,cum teneat frigiditas corpus ipſum cordis. Repentina porro & in altera differentia fit. At moriuntur priores illi inter dormiendum potius ut iam non amplius expergiſcant, alteri hi cum illo modo, tum etiam inter loquendum non nulli,eorum,ut imperitis commode uideantur habere,'ſubi o, ut qui animo deficiuntur expirant. Quorum quibuſdam ſimul prorupit ſudor,aliquibus non prorupit: Quamobrem ex iis apparet,raros pulſus,multoque magis rariores, ſimulque minores,languidioreſque exitiales utique eſſe. Sed age dicamus cur pulſus ſæpius in moribundis ſanis ſimiles appareant. Ex quibus Medici planes decipiantur,neceſſe eſt.

Cur pulſus in quibuſdam febribus exitioſis appareant aliquando recte valentium ſimiles. Cap. V.

SAepius fit,ut in ægrotis malignis morbis laborantibus, pulſus ita ſanorum ſimiles obſeruentur,ut non raro uel etiam doctiſſimi medici decipiantur,non minuſque urinæ cũ boni coloris tum ſubſtantiæ tam etiam in quibus laudabilia contenta reſideant in exitioſis morbis apparent: Quæ artis medicę ignaris mira ſeu monſtra in natura uidentur, cum tamen hæc docti medici,quibus rerum cauſæ nõ ſunt,ignotæ, cap.3. non admirentur. Nunc de pulſibus agemus & quomodo etſi bene ualentium ſimiles ac optimi appareant,futurum exitium ſignificent,dicemus. De urinis uero cum hic de his loquendi non ſit,locus, poſtea ſuis locis agemus. Sed modo rẽ ipſam de pulſibus dicamus. Huiuſmodi pulſuum obſeruatio non in omnibus morbis fieri ſolet,ſed in maligniſſimis tantũ,& præſertim in febribus peſtilentibus,neque in omnibus Gal. in lib.3. de præſagat ex pulſib. ait huiuſmodi pulſus in peſtiferis febribus,obſeruari,quas hecticas peſtilentes medici uocant quod æquales exterius obſcuræ ſint ulla alteratione, calore quidem exili appareant ex quo ęgrotantes ſe febre uexari neque putent. Diſtinguuntur etiam peſtiferæ febres in ephemeras,putridas atq; hecticas Ep hemoras uocant, quæ ephemerarum modo inuadunt,atque cordis ſpiritibus corruptis generantur,putridæ quoque putrefactis humoribus cordis fiunt, ab ephemeris maxime diſtinguuntur,ex eo quod putridę putredinis ſignis non careant,nam in ipſis,urinæ crudę,tenues,turbidæ,ſubiugales,cum contentis aliquando craſſis malis apparent in ipſis quoque aliquando exanthemata apparent,aliquando tumores. In ephemeris uero,quę ſpacio unius diei intermittunt,'aut ſaltem tribus ad plus, nullum putredinis in humoribus ſignum apparet. Gal. itaque uult in hecticis cum pulſus tum urinas bonas uideri, propterea quod aut arteriæ ſint corde frigidiores,aut quod temperamentorum in corde ſit pugnantia,de illa ita ſcribit. Quocirca contingit aliquando, ut arteria quæ frigida eſt, ſed a corde calefit, nec paruum pulſum, qui frigidæ eſt, ædat,nec magnum, qui calidæ, ſed inter

utrumque medium,qui moderatus eſt,& naturalis. Et celeritate etiam moderata pulſus erit horum affectuum,itemque,& uehementia moderata.Pugnantia uero temperamenti in corde hos facere poſſe non eſt mirum, ſiquidem, ut ait Galen. aliquando cordis corpus æquo ſit frigidius,& humores ſeu ſubſtantia contente in uentriculis calidior,quod fortè fit in peſtiferis febribus, ubi ingens putredo cordis corpus affecit,ex quo calore ferè extincto,redditur corpus cordis frigidius cum humores tamen contenti inflammari ſint,aut aliquando contra quippe ubi humores æquo ſint frigidiores.& uiſceris corpus calidius, quouis horum modorum contingit fieri pulſus moderatos & ferè naturales,de quibus Gal.ita ſcripſit.Qui ſanè affectus,uel optimos Medicos fallunt, quod nunc quoque in maxima peſtilentia accidit.Quidam inde ab initio ad finem, uſque alii per totum morbum,probum pulſum habebant, qui per parũ deflexiſſet de natura,qui quidem præter ceteros perierunt. Animaduertimuſq; eos primis ſtatim diebus & peſtilentia laborare,& peſſime affectos eſſe ex acredine caloris,atque ipſa caloris ſpecie,deniq; quod pulſus parũ pręter naturam immutati,iis in eo ſtatu perpetuo maneant,nam in ſpeciem præcipue hecticarſi, quos uocãt,febrium incidunt huiuſmodi pulſus.Si qui eſſent,inter ęgrotus qui ſe negarent febricitare,his febris occupato ipſo cordis corpore,plane erat,confirmata & ut dicam in habitu.Demum tertiam cauſam pulſuum moderatorũ in peſtiferis quibuſdã & exitioſis morbis,ita expreſſit. Quod uero in ſermone preteriuimus,ubi aer,quem ſpirando attrahimus infectus putredine ſit,ac putredo corpus cordis attingerit,illi pulſus fiunt.Nec iã quicq; habet admirationis, ſi eos pulſus quos memorauimus,tali affecti peſte,nec ſi peſtilentẽ reſpirationem,nec ſi omnino morituti ſint, atque propter haſce cauſas in febribus uel etiam lethiferis pulſus recte ualentium ſimiles obſeruari ſolent.

De prædictione ex reſpiratione, quidque primo ipſa ſiti atque quot ipſius differentiæ obſeruentur. Cap. VI.

VAriarum in ægrotis reſpirationum obſeruationem ad prædictionẽ nedum utilem eſſe ſed quinimo multum neceſſariam neminem latere,certe ſcio,ſed ex ipſa firmiorem quoque quam ex pulſibus haberi in morbis prædictionem non paucis uiſum eſt, ac uel etiã eſſe certiorem,quod pulſus facile aquoſſis etiam cauſa extrinſeca mutentur,hinc medici,alterationes extrinſecus pulſibus illatas in caute perſpectas habuerint,ſępe decipiantur.Hinc Hipp. nulla uel ſaltem pauca de pulſibus ſcripſiſſe non paucis eſt per ſuaſum.De Reſpiratione uero,quod ab ipſa certiorem ad prognoſtici notitiam medici aſſequi poſſint,ſatis accurate multa nobis tradidiſſe,& uarias nõ minus in multis ægrotis (ut apud ipſum in Epidemiis legitur) ſpirationum differentias ad prognoſtici iudicium adnotaſſe. Quare de hac quoque ad prædicendi rationem accurate nobis in pręſentia eſt agendum. Sed ante quam de prædictione a reſpirationibus agamus, primo quid ipſa ſit reſpiratio,quęque ipſius ſint differentiæ,atque cauſæ cognoſcemus.Quid uero ſit non æque omnes ſentiunt, Aſclepiades reſpirationem

eſſe

Digitized by Google

eſſe animę, generationem affirmauit, Praxagoram uero animæ dici corroborationem placuit. Sed Philiſtion, & Diocles caloris innati eſſe uentilationem, & refrigerationem, uoluerunt. Ex Hippocrat. rectius caloris nutritionem atque refrigerationem. Porro hi cuius tantum gratia reſpiratio fiat enarrant Nos uero dicemus reſpirationem nihil quidem aliud eſſe quam pulmonum, pectoriſque ſenſibilem motum, quo pulmones dilatantur, ac comprimuntur. Ex quo duplex apparet primo reſpiratio quippè & exſpiratio. Atque his duabus reſpirationibus duplex quies, ſiue ut Galeno placuit, duæ ceſſationes æque reſpondent, una ſcilicet, quę eſt ante dilatationem, at poſt ipſam altera, quæ ante quoque compreſſionem eſt. Dilatatione enim frigidus aer inſpiratur, quo ſanè innati caloris (ſi Galeno in libro de cauſis reſpirat. Credimus) ſymetria conſeruatur, animaliſque ſpiritus ſubſtantia nutritur. Galeno ſcripſit in primo libro de reſpirat. differ. reſpirationem calori, qui circa cor eſt, eſſe utilem, ac pulſus calori, qui per totum animal eſt diſpenſus, hic quidem a pulſibus refrigeratur, ueluti cordis calor a reſpiratione. Expiratione uero fumoſum halituoſumue excrementum a corde expellitur. Cęterum, ut rectè fiat, reſpiratio cerebrum rectè ualore eſt neceſſe, ut pote, quod ſeptum tranſuerſum, thoracem, ac omnes muſculos reſpirationi ſeruientes facultate moueat itemque cor, pulmoneſque. Quibus quidem membris ſeu partibus lęſis, reſpirationem uitiari eſt neceſſe. Ex quibus medicinę ſcriptores triplicem reſpirationis cauſam faciunt, unam quidem animalem facultatem mouentem muſculos ſeptum tranſuerſum, pectus, pulmones, quæ in cerebro ſedam habet, alteramque inſtrumenta reſpirationi ſeruientia, prænarrata, atque tertiam uſum, qui eſt innati caloris refrigeratio, ſpiritus naturalis nutritio, atque cap. 3.
genitarum fuliginum, & purgatio. Sed his præmiſſis ad reſpirationis notitiam pertinentibus, reſpirationis quoque differentias in medium afferamus; Primo itaque per reſpirationem tum inſpirationem, qua frigidum aerem attrahimus, tum expirationem, qua fuligines excernimus, intelligimus. Cuius quidem reſpirationes duæ in primis apparent differentiæ, quippe quædam motum reſpicientes, & quadam quietem ad. Motum attinentes penes magnitudinem, paruitatem, uelocitatem, tarditatem ſpectantur, quatuorque numero exiſtunt, quippe magna, parua, uelox & tarda: Ad quietem uero quæ referuntur, ſunt frequentia reſpirandi atque raritas. Ex quibus colligamus reſpiratio nis differentias eſſe, magnitudinem, paruitatem celeritatem, tarditatem, frequẽtiam, & raritatem quas Galen. in primo de differen. reſpirat. complexus eſt. Sunt uero hę omnes aut in tempore motus, uti eſt uelox & tarda reſpiratio, aut in quantitate diſtentionis, ueluti magna & parua, aut in quantitates contractionis, ueluti eſt etiam magna, & parua, aut denique in quiete reſpirationis, quę eſt frequentia atque raritas, atque hę ſimpl ces ſunt reſpirationis differentiæ, Ex quibus uarie complicatis octo compoſitarum differentiæ depromuntur, quippe magnam uelocem, magnam, tardam, paruam uelocem, paruam tardam: Frequentem magnam frequentem paruam, raram magnam, & raram paruam. Magnam illam dicimus reſpirationem, in qua magnam copiam aeris attrahimus atque magnam fuliginum copiam expiramus ſiue expellimus atque è contrario paruam, in qua exiguum aeris inſpiratur, & parum fuliginum genitarum expiratur ſeu expellitur. Celer uero eſt, in qua paruo quidem tempore pulmones mouentur, & tarda, quę longo tempore fit. Frequens etiam ſeu denſa appellatur, cui breue eſt tempus quietis, contra

Digitized by Google

cui longum eſt,rara. Addamus alia s reſpirationis differentias quarum una penes æqualitatem atque inæqualitatem accipitur,& altera penes ordinem, prout reſpirationum aliæ ſeruant ordinem & aliç non atque tertia penes caliditatem & frigiditatem,quod quædam calida ſit,& quędam frigida. Aequales reſpirationes illas dicimus,in quibus multarum quidem reſpirationum uel unius tantum pares differentiæ,mutuoque æquales exiſtunt. Inæqualeſque ubi inæquales reſpirationes obſeruamus. Ordinatæ quoque hę ſunt, quę aliquem ordinem ſeruant,atque contra, inordinatę. Et calidæ item dicuntur reſpirationes, ut poſterius accurate intelligemus,in quibus halituoſus calidusque ſpiritus expellitur, & frigidę, ubi frigidus. Sunt demum Aliæ quoque rythmæ, & arrythmæ,ideſt,quæ rythmum ſeruant & quæ non. Eę proportionatam habent reſpirationem,tempori anni,locis,regioni,ætati atque temperiei, & ex oppoſito a-
cô.3.te.11. rythmæ. Ex quibus omnes uidimus reſpirationes differentias,quas Hippoc.cum in lib.2. tum in 6.Epidem.ita perſtrinxit,dicens. Denſi ſpiritus,parui, magni, rari, parui,rari,exit extra magnus,intro paruus, hic quidem tardans illi feſtinans,duplex intro reuocatio uelut ſuper inſpirantibus,calidus frigidus.

De cauſis reſpirationis. Cap. VII.

NVnc cauſas reſpirationes, attingamus, quæ duplicis ſunt differentiæ, quippe quædam communes, & quædam particularium reſpirationum,quæ particulares exiſtunt, de communibus primo agamus,quę ex Galeno in libro de cauſis reſpiratio.ſunt facultas uoluntaria motiua, quę organa mouet reſpiratoria,inſtrumenta uoluntati ac reſpirationi ſeruientia,atque demum uſus ſeu utilitas,in cuius gratia reſpiratio fit. Ab his quidem cauſis omnis fit reſpiratio, ac optima ipſis nihilo a naturali ſtatu mutatis,& uitiata uel omnibus uel aliquibus ex ipſis a naturali ſtatu mutatis. Ex uoluntarię quidem motiue facultatis obſeruatione,naturæ cum robur tum imbecillitas nobis innoteſcit,non minuſque ab inſtrumentorum reſpirationis, & utilitatis ſeu uſus notitia. Sed quomodo fiat reſpiratio,quibuſque inſtrumentis ad ipſam agendam facultas utetur, ac reſpirationis utilitatem Galen.in primo lib de different.reſpiratio. ita docuit, facultas quidam animalis mouet thoracem, cum hoc ſimul palmo mouetur,ad huius uero motus ubi diſtenditur, ſequitur inſpiratio, ubi contrahitur expiratio.
cap.4. Demonſtratum etiam ibidem eſt, maximam & principaliſſimam reſpirationis utilitatem, eſſe inſitæ caliditatis conſeruationem, iam uero & animalis ſpiritus nutritionem, his itaque ſic habentibus, ſiquidem facultas, & utilitas, & unumquodque organum recte ac proſpere habuerint iuxta naturæ legem animal reſpiret. Si uero quid ex eis uitiatum fuerit, iuxta illud etiam reſpirationem impediri neceſſe eſt, & hæc de cauſis reſpirationis in communi. Quibus præmiſſis ad ſingularium reſpirationũ cauſas attingendas declinemus, ſine quibus ex reſpiratione quicquam certi ad prędictionem habere non poſſumus. Exordiamur uero a ſimpliciſſimis reſpirationũ differentiis,& primo a magna' paruaque reſpiratione. Magna uero reſpiratio, ut Galen. in eodem libro do-

Digitized by Google

uult, ab urgente fit utilitate, & parua ab utilitate exoluta, aut ab aliquo dolore, partis mouentis thoracem. Cæterum cauendum eſt, ne decipiamur, temporum ut magnam illam eſſe reſpirationem credamus, in qua plurimum pectus dilatatur, ſed in qua plurimus ſpiritus attrahitur, Nam quibus vel tumor, uel anguſtia ſine flammeo calore, ſpiritalibus membris inſidet, in his thoracis quidem dilatatio maxima eſt, id uero quod inſpiratur, parum eſt. Aliquando etiam maxime uſu urgente ſed facultate extincta fere fit maxime Thoracis dilatatio in qua aliquando mouentur, ſcapulæ, nares, quam ſpirationem ſublimem, & phrenomenam ideſt apparentem Medici appellant. Quare prudenter ſe gerere debent Medici, per magnam quidem reſpirationem ut non magnam Thoracis dilatationem intelligant, ſed in qua plurimo ſpiritus attrahitur, & contra paruam, in qua parum ſpiritus ſuſpiratur tametſi Thorax maxime dilatetur ac diſtendatur. Velox uero reſpiratio fit & ipſa ab urgente utilitate ſeu a magno calore ac facultate ei ſeruire potente. Ideſt robuſta atque nullo organorum reluctante. Tarda a contrariis fit cauſis, utpotè a diminuta utilitate, ac uirtutis imbecillitate. Frequentem uero reſpirationem, aut dolorem, aut inflammationem ſupra ſeptum tranſuerſam Galen. cum in 1. Epidem. tum in tertio libro cō.3.te.18 tum alibi teſtatum reliquit, quod ab Hippocra. accepit, qui in primo libro cō.3.i te.74 prognoſtic. de frequenti reſpiratione ita habet: Spiritus autem qui crebor eſt, ſignat dolorem aut inflammationem in regionibus, quæ ſupra præcordia ſunt, quæ fit a dolore frequens ſeu denſa, ex dolore in parte affecta, nobis innoteſcit ab inflammatione ſimplici phlogoſi Græcis dicta perinde ſi dixerimus a flammeo calore cognoſcitur ex eo quo ſpiritus preterquam quod denſus eſt etiam uelox appareat. Addamus nos denſum ſeu frequentem reddi ſpiritum propter uel aliquam phlegmonem, aut humorem aut tumorem, naturam grauantem, & anguſtiam inducentem, quę quidem reſpiratio ſolet una cum ſtertore obſeruari Quæ uero longo interuallo fit, rara dicta, aut cordis refrigerationem, aut delirium ſignificat atque hæ ſunt primarum ſimplicium reſpirationum differentiarum cauſæ, quibus tamen quicquam certi ad prognoſticum Medicis non oſtendi, Galen. in primo de different. reſpira io. nobis prodidit, quo loco docet iudicium fieri tantum oportere a compoſitis, ut peſſimus certum de ſalute ac morte ægrotantium ferre iudicium. De compoſitarum uero reſpirationum cauſis ibi ita ſcripſit. Itaque ad ſolas illas compoſitas reſpirandi difficultates animum intercedere nos oportet, in quibus ſimplices quidem communes ſunt plurium affectionum, & ob id nihil certi indicant, coniugata uero aliis quibuſdam ad certum ac minime fallacem diſcrimen ueniant. Magnitudo enim reſpirationis ipſa per ſe reſpirandi difficultas quædam eſt ſimplex, utram nullius certæ cognitionis eſt ſignum, ſi quidem & urgente utilitate, & læſa mente fieri ſolet. At uero ſi cum denſitate conſiſtat, urguentem utilitatem, ſi cum raritate delirium indicat Similiter autem & paruitas, ipſa quidem per ſeipſum, aut dolore afflictam aliquam particulam, aut utilitatem exolutam oſtendit. Itaque neque ipſa aliquid certi indicat. Quando uero componitur, cum denſitate quidem dolorem, cum raritate uero, utilitatis exolutionem portendit. Quin etiam ſi ipſum denſitatem per ſe ſolam aut raritatē in manus ſumas, ipſarū neutrā per ſe inueneris quicquam certi ſignificantē, niſi hoc diſcrimen accedat, ut uidelicet cum altera quapiā reſpirandi difficultatis ſpecie copuletur. Dēſa enim ſimulque magna utilitatis augmentum indicat. Denſa uero ſimulq; parua organi alicuius, quod cum reſpirationibus commouetur, dolorem ipſa etiam rara

quæ ad deliria , & per frigerationes conſequitur , ſiquidem cum magnitudine
fuerit copulata , prius ex prædictis . Si uero cum paruitate poſterius indi-
cat , & ob id ſanè omnium compoſitarum reſpirandi difficultatum huiuſmo-
di coniugationes utiliſſimè ſunt, vtpotè & manifeſte & conſtanter vnamquem
que affectionem indicantes. Dẽſitas quidem cum paruitate, dolorem , cum ma-
gnitudine vero, vtilitatis augmentum Raritas autem cum magnitudine , deli-
rium, cum paruitate, vtilitatis exolutionem, hactenus Gal. de ſimplicium compo
ſitarumque reſpirationum cauſis. Hunc ad æquales ordinatas, & inæquales & in
ordinatas deſcendamus, ipſarumque cauſas ſpectemus Aequales enim, & ordi-
natæ reſpirationes fiunt a facultate uitali recte ualente, nulloque inſtrumento
rum ſeruientium reſpirationi vitiato aut quouiſmodo læſo. Veluti inæquales inor
dinatęque contrariis a cauſis efficiuntur. Non ſecus quam , & pulſus inæquales
cap.17. inordinatoſque fieri diximus. Quorum quidam reſpirationum eadem eſt gene-
ratio, vt Gal. in eodem lib. de differ. reſpirat. hiſce uerbis tradidit. Viſum eſt autẽ
aliquando raro tamen, non alteram tantum, ſed ambas totius reſpirationis par
tes in uno, & eodem homine ita habere, & maxime hoc fieri cum humorum co
pia in aſperis arteriis Coaceruatā hominem ſuffocet ex pleuritide perniciosa,
aut peripneumonia non expurgata, aut ſuppuratione iſtic conſiſtente, ita vt in
hac parte reſpiratio cum pulſibus conueniat. Monſtratum eſt, & in illis propter
obturationes organorum, compreſſioneſque, & omnino coarctationes inæquali
tatem fieri. Hoc idem etiam clarius ſcripſit in altero capite, ita dicens . Quare
omnium inæqualitatum tum quæ ſecundum unam actionem, tum quę circa plu
res ex ordine conſiſtunt, aut aſperarũ arteriarum coarctatio, aut thoracis muſcu
cap.19. lorum aberrans motus, aut facultatis ipſam efficientis debilitas, cauſa fiet. Ab iiſ
dem ipſis cauſis & inordinata reſpirationes ſed ab aliis etiam quippe conuul-
ſis muſculis mouentibus thoracem. Cuiuſmodi eſſe videntur luctuoſæ ſupuratio
nes appellatæ, Gale. in 6. aph. 54. docente . Rythmum etiam reſpirationes quæ
ſeruant probam, continuitatem naturalis, caloris ſignificant, ueluti rythmum nõ
ſeruantes fiunt, a caloris corrupta ſeu uitiata ſymetria. Calidę omnes reſpiratio
nes a calore maxime aucto oriuntur, veluti a ſpiritu frigido expirato, illum ad
modum defeciſſe, exilemque effectum eſſe declarant, quippe frigidæ reſpiratio
nes. De his Hippocr. in 1. Prognoſt. Qui uero frigidus de naſo , & ore expiratur
ad modum exitialis iam eſt, quod emortuam facultatem ſeu calorem extinctum
denotent. Sed caute eſt agendum, ne per reſpirationem frigidam intelligamus
paruam & raram, cum & ipſa inſiti caloris refrigerationem ſignificet, ſed expi-
tex.24. rationem frigidam atque ita de calida. ubi ex ore & nare calidum expiratur, &
non, quæ magna & frequẽs eſt, tametſi calida & ipſa, quod magnum
calorem denotet, dici poſſit, non tamen actu calida eſt, de
qua Hipp. & Gal intelligunt, ſed iam ſatis cir-
ca reſpirationum cauſas verſati ſu-
mus, nunc de prędictio-
ne ab ipſis peten-
da ſcriba-
mus.

Digitized by Google

Quid bene, & male ſpirare in morbis ſignificet. Cap. VIII.

BEne ac recte ſecundum naturam ægrotos ſpirare ad ſalutem prædicendam perpetuo magni momenti eſſe; neminem latere arbitror, Hipp. in 1. Prognoſt. ita de hoc ſcripſit: Spirationis autem facilitatem existimari oportet, per quam magnam vim habere ad ſalutem in omnibus morbis acutis, & in quadraginta dieb. iudicantur. tex. 15. Neque immeritò quidem, cum Gal. ita in comm. docente, bona reſpiratio Thoracem cor, pulmones, ſeptum tranſuerſum, pleuram membranam, & denique omnes partes ſeruientes reſpirationi recte ualere demonſtret. neque enim fieri poteſt aliquo ipſorum membrorum reſpirationi ſeruientium, læſo, vt ægroti naturaliter reſpirent. Ex quo merito quoque Gal bonam reſpirationem in lib. 1. de Criſibus inter bona ſigna recenſuit. Cęterum, vt a reſpiratione bona quicquã certi iudicemus duo alia quoque ſigna attendere debebimus, quippá pulſus prævalidos atque ægrotos recte ſe habere ad omnia quæ illis offeruntur, Hęc enim tria ſigna ſimul obſeruata quippe ægrotos recte ac ſecundum naturam reſpirare, bene ſe habere ad ea quæ illis offeruntur, atq; demum ubi pulſus ſatis robuſti apparent, magni momenti eſſe ad ſalutim prędicendã. Gal. in 3. lib. Epidem. memoriæ prodidit. Hoſq; hæc ſigna vel etiam in moribundis ſalutis ſpem indicaſſe non raro uidimus. Quare recte ſpirare in omnibus acutis morbis bonũ eſt, atque contra, malum, quod neceſſario ſignificetur aliquod organum reſpirationi deſtinatum non recte ualere, non tamen exitium hoc ſolum ſignum exprimere poteſt, ſed unam cum aliis exitialibus, omniumque certiſſimum exitium pręſagit, ſi vna ægroti cibũ abhorreat, non ſitiat, tametſi lingua prærarida maximeq; exuſta ſit, cũ peſſimis excrementis, pulſuſq; prælangueſcant, ſatis tutò ex his mors præſagiũ poterit. Quare reſpiratio mala, ſemper mala eſt, tametſi non ſemper in acutis morbis lethalis, peſſima uero vbi cum peſſimo aliquo ſignò appareat, & multo plus ſi cũ multis. De quibus Hip. in 4. lib. aphoriſm ait: In febre nõ intermittenti ſi ſpũs difficultas acciderit, & deſipientia, lethale eſt. Cæterum dicet lector, quales male reſpirationes exiſtũt. Cui has eſſe reſpondebimus, quippe magnam raram, paruam frequentem, quem in moribundis Hipp. conſueuit dicere breui ſpiram, ſpiritum exilem, ſpiritum imminutum, peſſimę quoque ſunt quæ cũ ſtrepitu thoracis ſpectatur ueluti quomodo hi reſpirant, qui ex ſubmorſione ſpirant hęq; obſcuræ, ſtertoroſæ, interruptęq; dicuntur, de quib. Hippo. aph. 50. in eodem lib. aphoriſ. ſcribit: In febribus ſpiritus offendens malum, conuulſioné enim ſignificat, per quem ſpiritũ offendenté Gal. autore in eius aphoriſm. cõm. intelligit ſpiritum qui medio ſui inter raptus ſubſtiterit, luſtuoſæ itidem reſpirationes peſſimę haberi debent, quod Hipp. in 6. lib. aphoriſ. nos docuit: Omnium aph. 54. peſſimas, quæque in moribundis obſeruantur, & frigidæ, quippe cum ex naribus ac ore frigidam expiratur. Demum ſublimes obſcuras, vrgentes quem ſpiritum in Coacis præſagiis ita expreſſit, dicens, peſſimus autem morti propinquus lib. 2. Coa. extendens, urgens, & obſcuras, quibus uerbis intelligit, primo ſpiritum ſublimé prę ſec. 7. t. & phrenomenon ſeu apparentem appellatum, in quo pectus maxime diſtenditur, atque aliquando ſcapulæ, & pinnæ narium naſi mouentur, quod uero in ſpi- 39.

ritatur ita parum eſt, ut uix ſenſu percipiat denſiſſimus tamen eſt propter urgentiſſimam caliditatem, atque hæ ſunt malæ reſpirationes, de quarum quidem Prognoſtico ſigillatim a nobis erit agendum, ut accuratius ab ipſis ſingulis prædictionem aſſequi quiſque ſtudioſus poſſit.

Quid reſpiratio magna uelox, magna tarda, parua uelox, parua tarda, & magna frequens, magna rara, in morbis ſignificet. Cap. IX.

cap.10. MAgna & uelox reſpiratio, quanquam in corporibus, ut Gale. ſcribit
in lib. 1. de difficult. reſp. plurimum fuliginoſorum excrementorũ
adeſſe declarat, facultatem tamen integram eſſe, uiribuſque potẽ
tem nullumque organum ex reſpiratoriis uitiatum, denotat ſiquĩ
dem magna ſimulque uelox fit, ſi utilitas urget, & organa ſint
prompta, & facultas integram ſanitatem ſeruet ſimiliter autem, & magnam ſi
mulque tardam in delirantibus fieri, nuper oſtendimus, ſic & paruam ac uelocem. quibus eſt congregatum fumoſum crementum, & dolet ſimul aliqua
particula, quæ circa reſpirationem mouetur, aut quæpiam ut inflammatio
cō.3. t.74. Hippoc. 1. Prognoſti. tex. 24: & Gal in 3. Epidem. de pythione qui ſuper herculis
tanum, docent. Paruam ſimulque tardam, iis fieri, quibus nullum fumoſum re
crementum eſt coaceruatum, cum dolore, ut dictum eſt, alicuius organi ex re
ſpiratoriis aut inflammatione: Hæ duę differentiæ reſpirationis cum malis ſi
gnis plus duabus prioribus ſunt timendæ, quod facultatem pręlanguidam, aut
exolutam aut denique partem quampiam thoracem mouentem dolore, deno
tent. Magna & uelox reſpiratio plurimum fuliginum, & incendii, ſed cum facul
tate integra, & forti ſignificat: Quæ uero ſimul & tarda melior eſt, cum ipſa ad
tex.24. recte ualentem plus accedat, integramque & fortem facultatem, ſine calore mul
to & abſque fumoſis excrementis. Hę omnes cum aliis ſignis erunt a Medicis
ſpectandæ, & ex ipſis ſimulque cum aliis, quæ illuxerint iudicium deliberari.
Sed ad magnas ſimul frequentes reſpirationes, & ad magnas ſimul & raras de
clinemus, cum ab ipſis præſagiendi ratio magis illuceat. Magna reſpiratio, &
ſimul frequens ea eſt, in qua plurimus ſpiritus trahitur, & calidus, & feruens
ex ore & naribus efflatur. Quæque fit aut, uti docet Hippocrat. in primo Pro
gnoſtic. quod aliqua pars ex reſpiratoriis ſeu thoracis inflammationem aut do
lorem patitur. Cuiuſmodi ſunt cor, ſeptum tranſuerſum, pulmones, aut pleura
membrana aut muſculi etiam thoracis, nam hæ partes dolentes, ac inflammatæ
quod non, vt opus eſt, dilatentur, ſpiritum frequentem ſeu denſum fieri neceſ
ſe eſt. Significant uero ex magnitudine cum facultatis robore hęc fieri. In quo
tex.24. non leuis ſalutis ſit ſpes. Quę uero cum magnitudine etiam raro fit nobis in a
cutis morbis delirium ſubeſſe declarat. De quibus quidem Hippocra in primo
prognoſticorum ita ſcripſit. Qui uero ſpiratur magnus multoſque interpoſito
tempore, delirium indicat. Sed quomodo magnum ſpiritum intelligemus?
an ubi magna Thoracis fit dilatatio, nequaquam magna thoracis dilatatio
ne magnam fieri reſpiratio neobſeruamus, nam ut unquam dictum eſt quibus
uel tumor, uel anguſtia ſine flammeo calore ſpiritalibus membris inſidet in his

hora-

horacis quidam dilatatio maxima eſt, id vero quod inſpiratur parum eſt. Ex quo magnam dicimus reſpirationem magni inſpirati aeris atque expiratarum fuliginum multarum ratione. Quod vel ipſe Hippoc. expreſſiſſe viſus eſt, cum dixerit, qui vero ſpiratur magnus, quę de ſpiritu qui effertur, magnitudinem intelligendam denotant, minimeque de thoracis dilatatione. Addamus in differentijs reſpirationum ſublimen ac phænomenam vocatam reſpirationem in qua maxime thorax dilatatur paruam atque exilam eſſe ex Gal. conſtare. Quare dicatis ſpiritum magnum & rarum delirij nobis eſſe ſignum Gal. in lib. 2. de difficul. reſpir. vberiori ſermone demonſtrauit hoc verum eſſe quippè huiuſcemodi reſpirationem delirium ſignificare. Verum non exinde neceſſarium, vt omnes, qui delirant eo modo reſpirent, fore dicemus, quando hęc fieri ſimul poſſint, quippe delirantes vt ſimul anguſtiam Thoracis, vel dolorem ſentiant, vel virium languorem. Quæ omnia in ipſis quidem deliris paruum atque rarum ſpiritum efficiunt. Omnes vero, in quibus magnus & rarus fit ſpiritus, delirare, non erit dubitandum. Cuiuſmodi in Philiſio, Sileno, Vxore Dromeadai atque in alijs ab Hippoc. fuit obſeruatum. At quid ad prognoſticum hac reſpiratione? Magni ſemper ad id erit momenti, idque præſagiet, quod delirium, perpetuo mala eſt, non tamen ſemper exitialis, ſed ſolum modo vbi vnà alia ſigna praua, & lethalia illuxerunt. Quæ cum hac reſpiratione in philiſco, Sileno, Vxore Dromeadri, Adolèſcente Acelibeæ, phrenitico, illuxerunt. De philiſco Hippoc. ita habet; Spiritus huic erat perpetuo quaſi reuocato, ruſus & magnus. Lien in tumorem rotundum elatus erat: ſudores perpetuo frigidi, acceſſiones diebus paribus. In hoc ſudores frigidi, vt ſuis locis demonſtrabimus fuerunt, ex ſignis exitialibus Et de Sileno: A primo hic ad finem vſque ſpiritum magnum habuit & rarum. Hypochondrij perpetuam palpitationem quæ in proceſſu fuere lethalia, quippe primo inter initia vrinæ nigræ cum nigro ſedimēto, delirium deiectiones pingues, ſudor capitis ſexto die, extrema frigida liuidaque atque alia quæ cum illa reſpiratione magna ac rara, miſerum Silenum nedū delirum eſſe ſed certe moribundum, proculdubio denotabant, & de vxore Dromeadai: Sexto mane riguit, cito percaluit toto corpore ſudauit extrema membra frigida, delirauit, ſpiritus magnus & rarus. Paulo poſt conuulſiones à capite cœperunt ſubito obijt. De adoleſcente vero Moclibææ in lib. 3. Epid. ſpiritus rarus & magnus per interuallum. Hypochondrij contentio ſub mollis ex vtriſque ob longa, perpetua cordis palpitatio redidit vrinam oleoſam. Sed age de alijs reſpirationum differentijs agamus, pręſertimque de paruis.

in 1. Epid. 3. tex. 18.

tex. 19.

cō. 3. tult.

Quid reſpiratio parua frequens, parua rara ſignificet. *Cap. X.*

PAruum ſpiritum Gal. in 3. Epidem. appellat exilem, atque imminutum, atque etiam obſcurum, vix enim reſpirare ægrotos videmus. Huiuſmodi reſpiratio perpetuo mala eſt, vt quod propter caloris natiui ſeu naturę exolutionem fiat, Quæ ſi etiam frequens ſit vt Galen. docet eodem in loco dolorem ſignat, vel inflammationem ſupra ſeptum tranſuerſum. Sed autor Coacorum præ- cō. 3. t. 74.

ſec.2. t.34. præſag. in lib.2. ait: ſpiritum frequentem inflammationem & dolorem in locis principibus ſignificare. Huiuſmodi reſpiratio in acuto morbo maxime eſt timenda, & plus ea etiam ſi poſt magnam quidem reſpirationem fiat. Nobis ſanè denotat, aut naturam reſolutam eſſe, aut dictum eſt, principem aliquam partem maxime lædi aut dolore aut inflammatione, aut vtriſque ſimul vexari iudicium vero ex ſola hac reſpiratione certum non erit, niſi fuerit alijs ſignis confirmatum. Plures enim fuere ita in acuto morbo reſpirantes, qui incolumes euaſere. Sed vbi alia ſigna illuxerint praua procuIdubio ex ipſa exitium erit timendum, omniumque maxime ſi è frequenti rara euaſerit. Qualis poſtremo in tabidis ſolet obſeruari, frequens itaque & paruas cum prauis ſignis lethalis eſt. Qualis ab Hippocrate in ſorore Hymenæ fuit obſeruatus. In qua die decimaſeptima ſpiritus gracilis factus eſt & denſus, & mortua eſt. Sed age de parua & rara agamus. Quæ omnium fortaſsè eſt peſſima, quod naturam viribus exolutam morbo ſuccumbere nobis declaret. Ex quo hunc ſpiritum Medici frigidum meritò appellent, quia ſummum frigus & naturæ extinctionem oſtendit, quod có.3. i t.74 Gal. in 3. Epidemiorum, ita meminit: Paruum eſſe quendam pariter & rarum ſpiritum, qui eum refrigeratur & emoritur. Iam vitalis facultas fit, quod ſymptomate quodam inſeparabili expreſſit, hiſce verbis: Si frigidum è naribus expiretur exitiale iam eſt admodum. Cuiuſmodi fuit obſeruatus in Pythione moribundo atque in alijs ab Hippocrate. Sed his perſpectis reſpirationum iudicijs, breuiter eos omnes perſtringamus reſpirationes, quæ in moribundis ſolent obſeruari.

De reſpirationibus exitialibus quæ in moribundis fiunt. Cap. XI.

DE reſpiratione, rara & magna, magna & frequenti, parua frequenti, & rara, quomodo aliquando exitium portendunt ſatis dictum eſt, nunc reliquus exitiales ad numeremus, Cuiuſmodi eſt, frigida, ſublimis ſeu phenomena appellata, ſtertoroſa, quæ cum ſtrepitu fit & aliquando luctuoſa & interrupta. De frigida omnium exitialiſſima quæ non niſi in proxime moribundis attenditur, Hippoc. in có.4. t.30. lib.6. Epidemiorum, ita habet: ſigna mortifera per cutem nares, calidus vapor. Prius nares frigidum ſpiritum reddunt, quæ melius Galen. hiſce verbis expreſſit. Maxime ſigna mortifera per cutem calidus vapor exiens poſt frigidum ſpiritum prius expiratione egreſſum. Sed calido vapore expirato per nares & per cutim, non in omnibus mors erit prædicenda. De quo quidem Gal. ibidem ita ſcripſit; Illis enim ſolis id euenire comperies, quorum mortem calidiſſima febris anteceſſit, quæ corpus ipſum totum torruit, atque ideo poſtremo ipſum refrigerauit. Vitali ergo temore, moriente iam corde, euaneſcente, in alijs quidem ſudores ſyncopam inferentes proueniunt, multę ſcilicet humorum pleno corpore illis autem, qui ex præferuida febre antea exaruerunt, pro ſudoribus calidus vapor tangenti tibi diffIari videbitur hine in Coacis præſagijs meritò ſcribitur: lethalis autem eſt & febrilis & fuliginoſus verum minus quàm frigidus ex quo Medici tria mortifera ſolent hæc vocare, quippè febrem vrentem, frigidam expirationem cum raritate, atque tertio vaporem in cute calidus, aliquando ſudorem ſeu

Digitized by Google

madorem qui in foribus mortem prenuntiat. Obſcuram quoque reſpirationẽ,
vt quando vix reſpirare ægroti dignoſcuntur perinde atque frigidam eſſe exitia
lem, de qua quidem, vbi de parua & rara egimus ſatis dictum eſt. Cæterum ob-
ſcuram reſpirationem intelligimus eam, quæ fit vbi uix aliquis ſpiritus ex ore &
naribus expiratur. Nam fieri poteſt, vt obſcuriſſima ſit, & tamen manifeſtiſſima
omnibus appareat, vbi ſcapulæ, Thorax mariumque pinnæ ad ſpirationem mo
ueantur, quam ſeſpirationem ſublimen & phænomenam, i. apparentem Medici
merito appellant, tametſi pauciſſimus ſpiritus expiretur & hac ratione ſit obſcu
riſſima. De qua in Coacis præſagijs ſcriptum eſt: Peſſimus autem & morte pro- 2. Coa. præ
pinquus, extendens, vrgens, & obſcurus. Sed iam de ſtertoroſo & qui cum ſtrepi- ſag. ſec. 2.
tu fit, intelligimus autem ſtertoroſum ſpiritum quando inter reſpirandũ ſentitur tex. 39.
in gulture quendam veluti ebullitio, aut ſtrepitus, nimirum, ſtertor, hoc eſt cuiuſ
modi fit in ſtertentibus. Hic ſtrepitus, ſeu ſonus ſeu ebullitio latinis Hippoc. ve-
ro ρεγχος atque ῥεγξις, & aliás κερχνος dicitur. In acutis morbis perpetuo ante
exitium per diem & parum plus hic feruor gutturis in multis auditur. Indicat.n.
planè facultatem extinctam, vt neque valeat a faucibus excrementa expellere;
In alijs vero, pectoris morbis laborantibus, vtì in pleuriticis peripneumonicis;
fit ſtertor ille propter anguſtiam, aut ſputi retentionem, cum & ſpiratio eſt par-
ua, & non raro orthopnoica, ideſt maxime difficilis. Proprium eſt ferè omnium
morientium, vt ante exitium eum feruórem ſeu ſtertorem patiantur, ſed omniũ
maxime, pleureticorum & peripneumonicorum ſuppurationumque. Quibus
omnibus feruor ſeu ſtertor ille antequam moriantur fit, eſt itaque vnum ex le-
thalibus ſignis. Sed accurato tamen diſtinguendum, quo tempore incipiat aut
in morbi principio, aut poſtea ingraueſcente morbo, hoc modo exitioſum eſt,
nunquam apparet, priuſquam alia illuxerint ſigna exitialia. Cuiuſmodi viſum
fuit in antephonis filio pleuritico atq; in Menone pleurotico. De Menone enim
pleuritico Hippoc. in lib. 6: Epidem. habet: Die decimaſexta, ſpiritus iam ſterto- tex. 34.
roſus, ſudor circa frontem & ceruicem raró ad pectus extrema, & frons mode-
rate perſeuerabant frigida ſaltatio vero venarum circa tempora detinebat. Som
ni Comatoſi & nocte & die poſtremis temporibus. Quare ſtertoroſus ſpiritus
in morbis acutis plerunque eſt pernicialis, omniumque certiſſimę vbi ſigna le-
thalia ſimul aut antea illuxerint, cuiuſmodi ab Hippoc. In Menone pleuritico
fuit obſeruatum in quo præter alia ſigna, ſudor circa frontem & ceruicem ap-
paruit, quem Hippoc. in Prognoſt lethalem in acutis morbis eſſe affirmauit, &
extremorum perſeuerans frigiditas quo nihil pernicioſius. In principio vero
vero pleuritidis & peripneumonię, & febris (vt vocant) catharalis quę catarrhũ
ſequitur vel vnà cum ipſo fit, aliquando ob excrementorum multitudinem, ſeu
(vt dicunt) ob catarrhi defluentis ad fauces atque ad pectus, copiam non letha-
liter ſtertunt non ſecus quam aſthmatici & orthopnoici multi, qui poſtea hu-
more aut excreto aut reſoluto, liberantur. Cæterum in his ſtertorem non letha-
lem à lethali diſtinguemus, quod hic nedum incipiat, ſed in dies magis morbo
quippe augeſcente augeatur, & magis ſentiatur. Hic enim prorſus lethalis eſt,
neque aliquo lethalium ſignorum, carebit. Ille vero cum in principio ſtertere in-
cipiunt, & paulo poſt augeſcente morbo aut humore multo per tuſſim excre-
to, aut ab igneo calore febris conſumpto ſtertor amplius non acceditur, id fit ex
multitudine humorum, neque admodum timendus ſtertor ille eſt, pręſertim vbi
ex ratione deficit. Verum ille qui in principio licet ex multitudine catarrhi fa-
ctus non ceſſat, ſed in dies magis augetur, pernicialis vtique eſt, quod naturam
mul-

multitudine humorum grauatam vt oppreſſam ita eſſe, vt nequeat excernere excrementa, & quaſi exinde ſuffocari, nobis certo ſignificet. Cuinſmodi in vxore Polemarchi Hippoc. vt ex lib. quinto Epidem. colligitur, vidit, de qua, ait: Circa quintam genu dolor, tumor ſiniſtri, & circa cor videbatur aliquid eſſe colligi, & reſpirabat, vt qui ex ſubmerſione reſpirant & expectore ſub ſtrepebat. Quæ
tex. 38. obijt die ſeptima. Antiphonis itidem filium ſuppuratum Hippoc. in 7. Epidem. tex. 27. ſcripſit, cum ſtertore obijſſe. Cui addamus, quod Hippoc. in primo Prorrhet. 24. in ſcripſit ſpirituſque in aphonia veluti his, qui ſtrãgulanrur, promptus. Atque hęc de ſterterosa reſpiratione, quam regmon & cerchnon quoque aliqui appellant. Nunc de ſublimi atque pheuomema ſeu apparente appellata, quæ non niſi in moribundis quoque apparet. Vocant hunc ſpiritum alij ſublimen, alij phenomenon, ſcilicet apparentem, alij promptum, alijſque perperam magnam reſpirationem dicunt, quod Thoracem maxime dilatari & moueri obſeruemus. De qua Galen. in 1. Prorrhetici ita habet: ſtrangulantur iure optimo quoniam aeris copia non ſit, eſtque ipſi conſuetudo, vt talem ſpiritum phenomenoi, ideſt apparentem dicat. Videntur autem omnes qui talem inſpirant inſpirationem ſcapulas mouere totas, ita, ut per veſtimenta motio conſpicue appareat tanquam valide ipſi ſuperioribus thoracis partibus operentur μετέωρον itaque, apparentem, at ſublimen ſpiritum vocauit, quoniam, qui ita reſpirant, altiores ſublimioreſque Thoracis partes mouere uideantur addidit huius reſpirationis cauſas ita dicens: Poteſt ſanè reſpiratio huiuſmodi & propter reſpirationi delegatorum inſtrumentorum fieri anguſtiam & ob affectum neruorum principium. Quod ſi lęſum fuerit magnam efficere reſpirationem recte Hippocratem exiſtimare, oſtendimus, rectius dixiſſet, non magnam reſpirationem ſed magnam Thoracis dilatationem ex quo decepti quędam hanc falſo magnam reſpiratiorem appellant, & ſi in hac parum expiretur. Addamus nedum hanc Galenum, & Hippocratem dicere ſublimem reſpirationem, ſed uel etiam, quando, & pinnę ſeu alæ narium muſculique circa ſcapulas maniſeſte
in tex. 24. mouentur, quę reſpiratio ſit in acutis morbis propter uirium abſolutam infirmitatem aut proſtrationem. De qua reſpiratione Gal. in lib. 3. Epidem. ait dicens: Equidem illas eum puto ſignificare reſpirare ſummis naribus, qui reſpirando narium pinnas mouent, ſiquidè multos nos ęgros ſic uidimus ſpirare, ut eas in expirando contraherent, inſpirando vero dilatarent. Quod quidem incidit ijs, qui ab angina ſuffocantur vel a peripneumonia vel ſuppuratione prætereaijs, qui infirma ſunt facultate idque fiebat, quod ex arteriæ inflammatione præcluſum eſſet viæ ſpatium, nec iam ſpiritus attractio poſſet in pulmonem fieri & propterea compelluntur, vt qui ita ſuſpirant, ut continue omnique thorace peragãt reſpirationem, contenduntque etiam qui ſuffocantur exurgere & toto thorace
com. 3. t. 4. externum aerem magna vi attrahere ex quo forte etiam Hippocr. ſpiritum ſublimem vocauit, quod ſublime ægri velint ſe erigere, atque hæc ſublimis reſpiratio imaginoſis, pneumonicis ſuppuratis, atque has habet cauſas. In alijs vero morbis acutis, in quibus ægri non ſuffocantur propter anguſtiam inſtrumentorum reſpirationi deſtinatorum ſummis naribus reſpirare aliam cauſam ha-
cap. 23. bet, quam Gal. in primo de difficuli reſpir. ſic habet: Quod ſi quis ipſius reſpiratoriç facultatis ægrotantis, atque in communi, omnis facultatis animalis propria ſigna habere uelit, & maxime perfrigeratæ is alarum naſi motum habebit, & omnium muſculorum circa ſcapulas actionem & coacervatam thoracis collapſionem. Quando enim hæc debilius, quem conuenit mouetur circa inſpirationem

rationem

Digitized by Google

rationem quidem ſpiritus ductum iuuant alæ naſi, externum aerē etiam ipſum ſimul attrahentes eodem modo, quo per os aliquid attrahere volentes labia con trahimus rurſus vero circa expirationes eoaceruata fit Thoracis collapſio, non paulatim demiſſio. Quare ex ijs ſtatuamus reſpirationem ſublimem quomodocumque ſit perpetuo lethalem eſſe, aut quod ſummam inſtrumentorum reſpira toriorum anguſtiam, ex qua natura ſuffocetur aut, virium ſeu naturæ abſolutiſſimam infirmitatem ac extinctionem denotet. Ex quo non niſi in moribundis ap parent. Verum exitialia alia ſigna, antea, aut ſimul aut poſtea apparentia maxime confirmantur, cum ea reſpiratio nunquam ſine aliquo ſignorum exitialium appareat. Hunc intelligens, eſt autor Coac. præſag. dixit: Peſſimus autem & mor te propinquus, extendens, vrgens, obſcurus. Diximus tamen, & ſi ſolum hoc ſignum mortem certam ſignificet, perpetuo ipſum alia exitialia concomitari. Vti in vxore Olympiadis Hippoc. vidit, de qua in lib. 7. Epid. ita habet: Oculi triſtes, ſpiritus ſublimis per nares trahebatur, color prauus, ſudor circa pedes & crura cum iam circa mortem eſſet. Non minus & in Ariſtocrate moribundo hæc viſa ſunt, de quo Hippoc. paulo poſt ſic ſcripſit: Ad noctem ſpiritus ſublimis eſt factus, ſudor exiguus circa frontem, infernæ partes frigidæ, anxius. Addamus reſpirationem luctuoſa ſed paruam & raram, quæ ex exitialibus quoque eſt reſpi rationibus vt ex Hippoc. in 6. aph. 54. ita legitur: In acutis paſſionibus quæ cum febre ſunt, luctuoſa ſuſpiria malum eodem modo & interrupta exitialis eſt quę fortè eodem eſt cum luctuoſa. Quod & Gal. nuper propoſiti aphoriſmi commen tario affirmare videatur, cum dicat: Infantes ſæpe videntur, quo plorant, tempore inſpirãtes, inſpiratione interrupta, ſtante interim thorace, deinde rurſus id quod deeſt, adijciente accidit hoc nonnunquã, vt ait Gal. potentia fatigata, non nunquam ex duritie inſtrumentorum, nonnunquam vero ambabus cauſis ſimul con uenientibus ſed & aliquando propter aliquam muſculorum pectoris ſimilem conuulſioni diſpoſitionem. Quę vero in febre acutæ fit luctuoſa & interrupta re ſpiratio alias cauſas habet, vt Galeno placuit, quippe aut duritiam inſtrumentorum, vel virium imbecillitatem, vel conuulſioni ſimilem diſpoſitionem, quicquid vero horum in cauſa ſit, prauum eſt, ſi in morbo acuto contingat, animum que maxime pernicioſũ cum virium languore ſi ęgri ita ſpirant, ſed huiuſmodi reſpiratio etiam vnà exilis eſt, & duritiem quoque aut diſpoſitionem conuulſioni ſimilem habet in acutis ardentibuſque febribus perpetuum praua dicitur. Non minus quam conuulſiones ſiccatis partibus neruoſis ab eam cauſam, exitioſas merito eſſe antea monſtrauerimus. De qua ſpiratione Hipp. in lib. 4. aphoriſm. dixit: In febribus ſpiritus offendens, malũ. Conuulſionem enim ſignificat. Quæ a ſiccitatibus in calidiſſimis morbis concitatæ curabiles non ſunt. Ex quo etiam lethales eſſe in morbis acutis ſuperius nobis fuit demonſtratum. Vt vero ex ipſis recte de futuro morborum exitu prædicere queamus, alia ſigna cum antea, tum ſimul poſteaquam conſpecta, erunt conſulenda, ipſorum nec una, ſi praua erit. Ad perniciem iudicium pendebit. Atque hæc ſunt, quæ ex vitalis facultatis actionibus ad morborum prognoſim deprompta conducunt. Nunc idem ex naturalis facultatis actionibus eodem modo modo peſcrutabimur.

Margin notes: 2. Coac. pſ. ſec. 2. t. 39. — tex. 36. — 7. Epi. t. 39.

Qua

Quæ à naturalis facultatis cognitione ad intelligendam præſagij rationem, ſit vtilitas. *Cap.* XII.

AD naturalis facultatis robur, impotentiamque cognoſcendam nunc etiam declinemus, Quùm ipſa cæteris alijs ad prędicendi rationem non minus ſit vtilis. Aliæ quidem facultates, animalis quippè ac vitalis à naturali videntur procedere. Cum ipſa materiam cordi cerebroque ſubminiſtrat, à qua vitales in corde, animales in cerebro vocati ſpiritu generantur. Prętere a excrementorum in ægrotis corporibus, plurimum ad præſagij rationem facientium, cauſa ad naturalem facultatem maxime attinet itaque de hac ipſa quidem facultate noſtro quippè ordine ſeruato accuratius in præſentia eſt agendum. Quod vt probè fiat, vidẽdum primo eſt, iſtius facultatis robur ac impotentia ex quibus nobis inoteſcat. Scimus vero ipſius vim à varijs facultatum operibus, quæ proprijs actionib. obeuntur cognoſci. Tres ſunt actiones præcipuæ facultatis naturalis, vt Galeno viſum eſt in libro naturalium facult. quippè generatiua, augmentatiua & denique nutritiua. De hac multi intereſt, vt ad prædictionem aſſequendam agamus, de alijs vero duabus nequaquam, cum ad inſtitutum noſtrum parum, aut nihil faciant. Ad nutritionem itaque corporum, partiumque ipſum agendam omnium quatuor naturalium actionum, quippe attractricis retentricis, concoctoriæ ſeu alteratricis, atque demum expultricis, opera requiritur, ſeu iſtarum omnium operatione nutritio omnis in corpore perficitur. Proinde ex ipſarum operatione apparet, ſeu cognoſcitur, quanta in ipſis ſit vis, aut impotentia, aut extinctio, vel denique vitium. Ex quo naturalem facultatem aut viribus potentem, aut vitiatam aut aliquo pacto deficientem, aut denique prorſus colapſam & extinctam cognoſcimus. Quę cognitio quantum ad prædictionem ſalutis & exitij in morbis, Medicis conducant, ex ijs, quę ſuperioribus libris dicta ſunt liquido cuique noſtrum conſtabit. Sed ager, rem ipſam aggrediamur, ab appetentia ciborum & potus in ægrotis principium facientes.

De appetentiæ ſymptomatis ad prædicendi rationem. *Cap.* XIII.

cap.7 NAtura, ut docuit Gal. in primo lib. de ſympt. cauſ. animalibus alimenti penuriæ ſenſum eſt impartita, vt ipſo ad cibum potumque proritata in tempore expleantur, vocaturque eiuſmodi implendi deſiderium, appetentia, quæ a penurię ſenſu ortum habet, cum ſcilicet venæ ab ipſo ventriculo veluti emulgentes ſugenteſque aliquid trahunt, non ferens autem eum ſuctum ventriculus, ſed veluti offenſæ medolam cibum comparat, quippè uenæ hoc pacto ad obiectos cibos conuertuntur, atque ex his nutrimentum trahunt. Fitque poſt cibi conſumptionem, vt venæ ſimul ad cibos ſe

con-

Digitized by Google

conuertantur,& ventriculus ex ijs,quantum prius in venis collectum eſt in ſeipſum trahat. Duplex vero dr̃ appetentia,quippè cibi unà,quę fames appellatur, altera potus, ſitis & ipſa vocata. Cibi vero appetentia alimenti,& ſitis humoris ſit inopia. Diuiditur quoque appetentia vtraque in eam quæ eſt naturalis,ac in non naturalem. Illa perpetuo ex alimenti penurię ſenſu excitatur, in naturalis verò,eſt quæ præter naturæ fit deſiderium. Cuius quidem ſymptomata autor Galeno in lib. de different. ſymptom. vel in actionibus non obitis vel male obitis conſiſtunt,in non obitis aut cum prorſus non appetunt,aut parum & pauca quidem In male obitis ſunt immoderatæ appetentiæ,& vbi quicquam vitioſum appetunt. Ex quibus fit,vt quidam nedum nullos cibos appetant,ſed quinimo, ut quos uis cibos ita abhorreant,& odio habeant,vt mori malint,quam cibum aliquem aſſumere,quod Gal.iŋ libro 3. Epidem.multis contigiſſe,tradidit. Aliquando non ex toto appetitu priuantur,quod detegit aliquis cibus,quem ipſi non abhorreat. Nihil vero appetentię adeſſe vel ex eo ſcimus, cum ægri prorſus omni careant appetitu,quicquamque nequeunt imaginari,quo appetitu proritetur.de quibus Hippoc. in eodem lib. Epidem. de Virgine Euryanactis filia moribunda ſcripſit. Quos vis cibos toto hoc tempore faſtidiuit,neque appetiuit quicquam. Non ſitijt, & nihil effatu dignum bibebat in ſimilem vero in appetentiam ueniunt,ægroti aut,vt Gal.docuit in 3.Epidem. quando os ventriculi ab aliqua humorum aliena qualitate afficitur, aut propter inſignem plethoriam ſeu plenitudinem,ex qua nulla in ventriculo fit conſumptio, neque ſenſus ſuctus vllus in ipſo ſentitur,aut denique quod in acutis morbis plerunque euenit, propter ipſius facultatis extinctionem cuius erat in ſecunda valetudine munus indigentiam alimenti ſentire. Cæterum nos interſtinguere debebimus veram extinctionem facultatis,a vero vera,quę ſæpe in delirantibus quibuſdam obſeruatur, qui quos vis cibos & ſi abhorrentes videantur,tamen id ex delirio non ex facultate diminuta fit. Quemadmodum ij,qui & ſi intenſiſſimum calorem ſentiant, quo maxime ſitiunt,tamen potum non poſtulant. Quam rem Galen in eodem tertio Epidem. ita expreſſit, dicens: Nam, quoniam ſitiant,nec cibum appetant quidem in morbis, uel propter delirium non ſentiunt,quæ patiuntur, aut propter extinctionem naturalis in uentriculo facultatis,ſi id citra delirium habeant, facultatem relinquetur eorum naturalem extingui. Vitiatur vero appetentia cibi & potus cum in quantitate tum in qualitate. In quantitate uitium appetentię ineſſe cognoſcitur,cum ægroti plus quam ipſis conueniat appetunt,quippè qui copioſius quam ferat ventriculi facultas cupiunt,atque deuorant, idque aut ex humore frigo & acido aut ex frigiditate ventriculi fieri Gal.in lib.6. Epid.nobis tradidit qua ratione frigus appetentiam augere dixit. Ex quo frigidiorum ventriculorum proprium eſſe Gal.in lib.artis medicin.docuit,ut plus appetant, quàm concoquere poſſint, idem & de potu, cum immoderatius pòtui indulget præ multo febrili incendio, aut ex humore falſo aut billoſo os ventriculi occupante. In qualitate etiam ciborum & potuum vitiatam habere appetentiam dicuntur,qui alienum cum in cibo tum in potu qualitatem deſiderant,& appetunt, vt quędam vterum gerentium mulieres propterea ſint, quę carbones, aliæ terram alię calcem & aliæ lunæ floras accidiſſime appetant & eſitent. Quidam uinum ardentius,quod in multis pleuriticis obſeruari ſolet, ex quo vini deſiderio plures,uel etiam muliercule ægrotos pleuriticos eſſe ſuſpicantur alij libentius aquâ, quidem omnia calida,alij actu frigida expoſcant. De harum uero vitiatarum appetentiarum cauſis Gal.in primo lib.de ſympt.cauſ per belle ita ſcripſit: Vitioſę appe-

cap.4.

cô.3.î t.58

in cô.1.t.11

cô.1.in t.11

Digitized by Google

appetentiæ quæ in quantitate modum excedunt, vocanturque a quibuſdam caninæ, tum exiſtunt cum vel acidus quiſpiam vitioſus ſuccus ventriculum mordet, vel totum corpus immodice digeſtum inops alimenti reditur vitioſus nam que ſuccus, qui frigidus eſt, ſimilem ſuctui morſum infert, appetentiam vero proritat naturalis affectus ſimilitudine, alimenti aut non potus deſiderium excitat propter frigus, at uitioſo ſucco, qui ſalſus & bilioſus ſit, ventrem mordente,
cõ. 4. t. 20. potio magis quam cibus appetitur. Hinc merito Hippoc. quoque in ſexto Epidemiorum dixit; Aqua edax, quaſi caninæ appetentiæ frigiditatem pro una cauſarum indicarit, & in lib. 2. aphoriſm. dixit: Famen thoraxis ſoluit, hoc Galeno
aph. 21. docente, uino mero, quaſi illius appetentiæ medolam eſſe expreſſerit. Sitis quoque augetur, aut ex calore immoderato, cuiuſmodi fit in ardentibus febribus, aut ex ſiccitate quæ præcipua ſitis eſt cauſa, ex quo vbi corpora plurimum exiccantur, plurimum ſitiunt, qualem Gal. in primo, de ſympt. cauſ. quibuſdam epota aqua marina contigiſſe uidit Sed age & optima appetentia in morbis iam prognoſticum venemur.

Quid cibi & potus optima appetentia in morbis ſignificet. Cap. VIII.

PRius conſideremus, quid optima appetentia in morbis oſtendat, & mox de non obita & uitiata agemus. Maxime vtile nobis erit ſupponi, ægrotos rectius agere, cum actiones omnes vtriuſque facultatis recte perinde ac in optima valetudine eſſe ſolent, obeāt. Scitur enim vrinas, deiectionesq; optimas eſſe, ſi fuerint ſimiles iis, quæ antea per ſanitatem excernebantur. Eodem quoque modo bonam erit in ægrotis illa cum cibi tum potus appetentia, quæ bene ualentium appetentiam accedit, eique maxime eſt ſimilis. Aegrotos vero bene ſe habere ad ea quæ ipſis offeruntur, perpetuo bonum, recte enim facultatem naturalem exinde valere, non minuſque & ventriculum. Itaque ægrotos integram habere appetentiam, bonum eſt, omniumque maxime in morbis diuturnis, vt docuit Gal. in lib. 7. aphoriſmi. à quibus qui ſunt euaſuri, vehementem appetentiam ſolent habere. Cœterum diſtincte cognoſcenda erit optima appetentia, cū ſæpius in ipſa iudicanda plures decipiantur vitiatam ac exitialem bonum putentes. Bona autem eſt, quæ naturalis eſt, quæque fit à cauſa naturali quippe a penuriæ ſenſu quandoque ægroti videntur bene appetere, ipſorumque creditur appetentia optima, propterea quod cibum accide appetant, & aſſumant, quæ tamen in multis moribundis ſæpius obſeruatur, aut propter uitioſum humorem, quod minus malum eſt, ad os ventriculi defluxum, quippe frigidum & acidum, aut (quod ſumme eſt pernicioſum) vbi natura a morbo maxime eſt reſoluta a nimia ſubſtātiæ corporis digeſtione. Hinc plures priuſquam moriantur cibum accide poſtulant, ac aſſumunt potus vero appetitus & ſi bonus cenſentur, qui beneuolenti eſt ſimilis, & moderatus ſeu temperatus, nihilominus in quibuſdam optima erit cenſenda ſitis, nimirum in æſtuoſis ardentibuſque morbis, in quibus non ſitire vt poſterius dicemus, perpetuo malum, & quandoque mortale, vbi ſcilicet linguam ægroti habuerint præ aridam ſqualidam, & nigram,

in

in his melius eſt, vt multum ſitiant, ſicut etiam optimum eſt, vt febris exterius appareat inſignis cum vrina coloratiores ſpectentur. Veluti in ijſdem morbis excrementa diſcoloratiora ſpectari, & ægros non ſitire, ſumme eſt exitioſum, quod aut ex delirio fiat, aut quia naturalis facultas extinguitur. Non ſitire vero in ijs perpetuo malum, ſed huius ſigni perniciem alia exicialia ſigna tunc conſpecta, declarabunt. Intenſiſſimam tamen ſitim nunquam vtilem fore ægrotis addimus, quę viſcera interna ardentiſſimo incendio vri declaret, aut maximam factam ſiccitatem, aut ex vtraque ſimul, de qua Gal. in primo, de cauſ. ſympt. ait: Inexplebili vero nouimus cruciari ſiti ex qua etiam tum eum qui viperam comederat (erat autem fortaſſe dipſas) tum meſſores qui vetus vinum vſque ad ebrietatem, non minus, eum, qui pertinaciter ſubſtinere ſitim ſibi imperauerat, Ad hæc alios in nauigio, cum deficeret eis aqua dulcis, quorum qui auſi ſunt marinam bibere, cum immodice ſupra cęteros ſitirent, & alui fluxum haberent nec id ſine morſu vehementi & celerius quàm alij perierunt. Sed age agamus de abolita cum cibi tum potus appetentia.

Quid in morbis ciborum appetentia prorſus ſublata ſignificet. Cap. XIV.

Ciborum ſublatam appetentiam perpetuo malam, omniumque peſſimam eſſe quæ prorſus perijt. Hæc in ijs qui recte valent grauiſſimum morbum minatur, quod aut ab inſigni plèthoria aut cachochimia fiat, quippe natura multitudine excrementorum aggrauata. In ijs, qui ægrotant, lethalis primo in morbis longis. quod ſignificet naturam a morbo cõſumpta iri priuſquam morbum ſuperare queat: de qua inappetentia Galen. in lib. 6. aphoriſmorum ait: Faſtidium cibi per ſeipſum aphor. 6.
prauum eſt ſignum in morbis diuturnis, nam in ijs, qui a talibus morbis ſunt euaſuri, contrarius affectus ſolet accidere, vehemens ſcilicet ciborum appetentia. Idem ferè Hippocrates ſcripſit in ſexto aphoriſmorum, dicens: In difficul- aph. 3.
tatibus inteſtinorum cibi faſtidium malum, & cum febre peius, in longis difficultatibus inteſtinorum cum hic caſus ait Galen. euenerit, mortificationẽ quandam ipſi iam adueniſſe ventriculo compatiendi ratione ſignificat, ex qua omnino interijt appetentia opus ad vitam neceſſarium. In morbis quoque acutis cibi faſtidium perpetuo malum, omniumque máxime cum prorſus appetentia fuerit extincta. De qua Hippocrates, de Euryanactis filia in tertio Epidemiorum, ait: Quoſuis cibus toto hoc tempore faſtidiuit; neque appetiuit quicquam. Huiuſmodi fieri inappetentiam docuit Galen. in tertio Epidemiorum, com. 3. 11
aut ore ventriculi ab aliqua humorum qualitate affecto, aut ab ipſius facultatis extinctionem, cuius erant in ſecunda valetudine munera indigentiam ſentire & quæ ſunt ſe curatura appetere. De hac Hippocrat in primo Epidemiorum, comm. primo, tex. 30. de tabidis in Epidemica conſtitutione mortuis, ait; cibos quoſuis perpetuo faſtidiebant, non ſitiebant.

Hanc inappetentiam notant alia ſigna lethalia & quod perpetua ſit, quando & ſi quidam quoſuis cibos faſtidiant, tamen non ſemper, addamus inappetentiam ſumme exitialem vbi ægroti maxime oderint, quoſuis cibos

Digitized by Google

com. 3. in tex. 58. quoſdam narrat Galen. in 3. Epidem. ſe vidiſſe in quadam peſtilenti conſtitutione, qui quam cibum aliquem aſſumere. Quidam tamen, vt Galen. ait, fortiores quippè, qui vim ſibiipſis offerentes cibum oblatum aſſumpſerunt, ſuperſtites fuerunt. Sed præterquã quod ciborum faſtidium & odium in acutis morbis perpetuo ſit per ſe ſolum ſatis efficax ſignum ad exitium prædicendum, tamen ſimul alia ſigna perniciosa aut vna, ante, aut poſtea conſpecta aderunt. De quibus in Coacis præſagijs legitur. Quibus vero faſtidia cibi accedunt, & ſudores cum bono faciei colore, & liquida aluo, aut dolore cordis, hi peripneumonicorum aut

c6.3. tex. 5. pulmonariorum more intereunt, poſteaquam longius ægrotauerint. Et in tertio Epid. de Hermocrate moribundo ait: Vigeſimo perpetuo a cibo ab horrebat omnino mente conſtabat, loqui non ualebat, lingua inaruit, non ſitiebat, obdormiſcebat aliquantiſper Comatoſus perijt vigeſimo ſeptimo. Idem fere viſum eſt & in Euryanactis filia virgine quæ quicquã guſtare nõ ſubſtinebat de qua ait: Quoſuis cibos toto hoc tempore faſtidiuit, neque appetiuit quicquam. Neque ſitijt & ſi acri & calida deſtillatione vexaretur, quibus Gal. autore in lib. primo, de ſympt. cauſis, ſiticoloſos fieri ægrotos, obſeruatur. Idem in Pario obſeruaſſe ſcripſit, atque non minus in muliere, quæ apud frigidam aquam decumbebat. De qua: Tertio à partu die, febre correpta eſt acuta, horrida, multo tamen ante partum febriculoſa decubuerat, cibumque faſtidierat. Quartò cibum faſtidiebat, & paulo poſt: Sexto, ſed ad cibos auerſo animo ſe habuit, & demum ait: Huic perpetuo cibũ faſtidierat, animò linquebat, quæ & ipſa obijt Ex quib. ęgrotãtiũ exẽplis cõfirmamus, quæ diximus, quippè ęgrotos quoſuis cibos in acutis

In 3. Epid. fastidire & abhorrore exitiale eſſe ſignum, cuius quidem pernicioſam naturam

cõ. 2. tex. 3. confirmare ſolent praua alia ſigna, quę aut ante, aut vnà cum illa in appetentia, aut quæ poſtea illuxerant, cuiuſmodi ſunt, aluus fluida, ſudores mali vomitus virulenti, eruginoſi, nigri, vrinæ nigræ, turbidę non clareſcentes claræ albæ perſpicuę deliria, vigiliæ, lethargicæ paſſiones atque alia huiuſmodi omnia, quæ nunquam bona ſed plerunque lethalia exiſtunt, atque ita ex in appetentia ciborum in morbis prognoſticum iudicabimus. Nunc quid potus quoque ſublatum, & extinctum deſiderium ægrotis portendat, conſideremus, pręmiſſo in primis ſermone de intenſa ſiti.

Quid ſitis intenſa in acutis morbis ſignificet. Cap. XVI.

CVm dixerimus ſuperius ægrotos in acutis ardentibuſque febribus ſitire ratione fieri, quod morbis quippè calidioribus atque ſiccis conflictentur. Quãdo multo peius, vti paulo poſt dicemus, ſic hos ægrotos ſiti carere, non ſecuſque eſſe, quàm vrinis diſcoloratioribus, ardente febre homines vexari. Quare bonũ eſt, (quod omnia præſtet ex ratione fieri,) vt calidis morbis affecti ſitiãt. Immoderatius vero eoſdẽ ſitire nunquam bonum, quod interna viſcera incendio intenſiſſimo flagrare denotat, ſed plerumque, malum eſt & periculoſum, quod morbi vim prævalidam, expugnatuque difficillimam nobis denotet, cui facile natura languidior facta ſuccumbat. Ex quo tutò proferre iſtuc poſſumus, quippe immoderatam ſitim quod maximum

maximum morbum ſignificet,perpetuo eſſe timendam in acutis morbis.Sed peſſimam & exitialem illam,quæ aut ſequitur ſigna peſſima,aut vnà cura ipſa appareant,vel denique poſteà. Certum enim exitium proculdubio portendet. Ex loca vero ſiti nedum in acutis,ſed vel etiam in alijs licebit iudicium præſagij deſumi, cum ipſa non niſi morbi maximi ſit nota. De qua Hipp. in 1. lib.Epidem. ita ſcripſit: At cum febres inciperent anunciabant quibus,exitium impenderet. Siquidem ſtatim ab initio febris acuta inuadebat,a qua parum ſuper rigebant, in ſomnos erant grauiter angebantur,ſitibundi facti dioſi.Qualis fuit obſeruata in Philiſco,de quo Hippoc.ait: Tertio mane ad meridiem uſque febre uiſus eſt liber,ſub crepuſculum autem acuta febris inuaſit una cum ſudore, ſitibundus,lingua inaruit, nigras urinas reddidit,quæ ſitis cum nigris urinis atque aliis morbum exitialem, quippe,qui natura minime poſſe uinci,denotabat.Similem quoque ſitim Hippoc.in Pythione qui ſupra Herculis fanum decumbebat, obſeruauit,de quo ait: Magnus cæpit rigor,febris acuta,lingua inaruit, ſitibundus erat bilioſus,non dormiuit,urinæ nigræ ſuſpenſio ſublimis non ſubſidebat,quan ſitim uſque ad diem quintam habuit,additis alijs ſignis pernicioſis,quippe frigore partium extremarum,aphonia,ſeu muitate. Quare ſitim intenſam,una cum alijs prauis ſignis peſſimam eſſe dicimus. Cuiuſmodi forte fuit, quam vxor Ermoptolemi,paſſa fuit,de qua Hippoc.in lib.7.Epidem.habet, Tremores autem in manibus fiebant,& caput conc uciebat, & oculorum intuitus praui, & ſitis fortis,& cum potaſſet,rurſum petebat,& rapiebat, ac largiter bibebat,uellere autem nō poterant, lingua ſicca & manus ambas in os terens manducabat cū eſſet tremula.Nō diſſimilis fuit,quę in Ariſtocrate qui ex peſtifero carbone quatuor dieb.obiit ſiticuloſus.Quare colligamus ſitim in acutis morbis immoderatam nunquā bonum,ſæpe malam & cum ſignis aliis malis peſſimā & exitialē.

cō.2.te.75

1.epi.cō.3. tex.18.

in 3.ep.cō. tex.74.

tex.12.

Quid ſitis ſublata, ſeu non ſitire in morbis ſignificet. *Cap.* XVII.

Quid ſitis in morbis ſignificet,dictum eſt.Nunc contrario modo ſe habentes ægrotos,quippè non ſitientes abſque ſitiue eſſe quid in morbis prænunciet,cognoſcendum eſt perpetuo in morbis ęgrotos moderate ſitire bonum erit,atque ex ratione ſitire & multum & parū prout natura morbi aut calidioris aut minus calidi poſtulat. Nunquam tamen,ut dictum eſt,in morbis intenſa ſiti aſſiduaque ægros uexari bonū erit,ueluti peſſimum eſt ac ſumme exitiale eoſdem,ſi calido,& ſicco morbo cōflictentur,prorſus potus deſiderii eſſe expertes,ſitiq; omnino carere, & præſertim,qui antea ſitiebāt,ſi abſque ratione ſitis illa tollatur. De qua Autor Prorrheticorum in 2.libro hoc expreſſit,dicens. Sitis quæ non ex ratione in acutis morbis ſoluitur,mala eſt.Gal.in comm.huius rei rationem docens ita ſcripſit. Cum igitur neq; per uomitū neq. per ſudorē,neq; per deiectionē,neq; etiā per abſceſſum iudicatoriū ſolui ſitim cōtingat,nō quod affectio ſedata fuerit, ſed qd ſenſus elāguerit,id ſi fiat,ſignū bonū nō eſt,quod etſi,& lingua ſicca manēte,urinilque crudis exiſtentib. ſitis tollatur,certius adhuc maliciā affectionis dignoſceris atq; adhuc ſi Medicus nihil tū refrigerantiū,tum humectantiū exterius adhibuerit,quidoquidē talia in acutis morbis magis ſitim non tollere, ſed mitigare nata ſint,prorſus autem in acutis morbis malum ſi ſitis perfectè tollatur. Ex quibus

tex.12.

Galeni verbis, liquido ſatis cuique conſtabit, in morbis acutis peſſimum eſſe ſi
ſitis non ex ratione quod eſt cum vbi nulla optima præceſſerit vacuatio aut pur
gatio. Crudoque morbo exiſtente, tollitur omnium vero maxime exitioſum e-
com. 2. in rit non ſitire, ſi exitialia ſymptomata vnà apparuerint. De qua quidem extincta
tex.75. ſiti Gal. in primo lib. Epidem. hæc addidit. Huc acceſſit ad cumulum aliud ſi-
gnum exitioſum, quod cum antea ęſtuaſſent, amplius non ſitirent, atqui quan-
do, qui antea ſiti flagrarent, poſtea eſſent a ſiti liberi, horum duorum ſit neceſſe
eſt, alterutrum, aut morbi ſolutio, aut virtutis extinctio, ita vt præſentia mala
amplius non ſentiunt. At non contingit à morbis his vindicari, ſiquidem exitia-
lia erant ſymptomata. Non ſitiunt vero ægroti in morbis acutis aut propter hu-
morem frigidum & humidum ad ventriculum ex capite diſtillantem, ex quo me
rito Hippoc. dicebat, qui tuſſiunt non eſſe admodum ſiticuloſos, quod in his pi-
tuita ex capite ad ventriculum deſtillans ſitim tollat. Quod carentia ſitis
in nonnullis in pleuriticis & peripneumonicis obſeruatur. In quibus ab hoc ſi-
gno quicquam certi ad prognoſticum habere nequimus. Sed hos ab ea cauſa nō
ſitientes ab alijs diſtinguet lingua non ſicca & arida, ſed humecta, & mollis ex
pituita humectante ipſam. Secundo non ſitiunt in morbis calidiſſimis vel etiam
com. 3. in æſtuantes ægroti, aut propterea quod delirantes, quę patiantur, vt Gal. in 3. Epid.
tex.44. docet, non intelligant, aut quod facultas ſtomachi appetitrix extinguatur, aut
propter vtramque cauſam, De phreniticis autor prorrhet. in 1. lib. ait. Phrenitici
modico vtentes potu ſtrepitum tentantes tremorem incurrunt. Et Gal, de his in
commen. Prorſus item ὀλιγόποται ſunt phrenitici, ideſt bibendi deſiderium his
exiguum eſt quanquam affectionem habeant calidam & ſiccam, ita, ut & lin-
guam præ multa ſiccitate aſperam habeant. Sed docuit nos Hippoc. mentem his
ęgrotare in eo aphoriſmo qui ita habet Quicunq; parte aliqua corporis dolent,
atque vt plurimum dolorem non ſentiunt, his mens ægrotat. Ex quo meritò de
phreniticis in 3. Epid. dixit: Sanè hi nihil ſitiebant. Cuiuſmodi fuiſſe ait Melibeæ
adoleſcentem phreniticum in eodem libro prodidit. In his vero non ſitire graue
eſt, & ſi cum ſignis prauis exitiale, tamen ab hoc tantum ſigno quicquam certi
non haberi poteſt, niſi alia ut dixi adiunxerimus ſymptomata praua. Nam plures
ſunt, qui & ſi delirant e potum non petant, tamen ſanantur. Hique ſunt quorum
neq; deliriū ita prauum eſt neq; alia exitialia affuerint ſymptomata, atq; multo
facilius ſi lingua neque arida ſit. In quib. vero nedū præ arida ſed maxime nigra
& ſqualida, ſumme exitioſum erit non ſitire, maximum. n. morbum adeſſe deno-
tat, quo ęgri laborent, naturāq; fermè inſuperabilē. Quibus vero abſq; delirio in
morbo calidiſſimo, linguaq; præarida & aduſta exiſtente, adeſt hæc carētia ſitis,
proculdubio exitiū portenditur, ꝙ exinde facultatem extingui ac eſſe extinctam
nobis demonſtretur, omniumq; maxime cū prius ſitierint abſq; ratione ſiti care-
re incipiunt, extingui. n. facultatem certo ſignificatur. Neque ab re hoc dicimus,
quando naturam extingui a magno morbo fieri non poſſit, vt plura alia exitialia
cō.3. t.25. non ēt ſpectentur. Vti Eraſino contingit, de quo Hipp. in 1. lib. Epid. hęc habet:
Habebat hic febrem perpetuo cū ſudore, hypochondria ſublimia contenta cum
dolore, urinæ nigræ, ſuſpenſiones continebant rotundas, non ſubſidebant. Vrinę
primo rubrę craſſę depoſitæ non conſiſtebant: lingua præarida, non valde erat ſi
com. 1.t.5. tibūdus, & de Hermocrate in 2. Epid. lingua initio aduſta fuit, ſtatim obſurduit,
ſomnum non habuit, ſitibundus non admodum, & paulo poſt: Vigeſimo per-
petuo a cibo abhorrebat, omnino mente conſtabat, loqui non valebat, lin-
gua inaruit, non ſitiebat, obdormiſcebat aliquantiſper Comatoſus.

Idemque

Idemque & in Euryanactis filia virgine obſeruauit. Ex quibus colligamus perpetuo non ſitire ægrotos in acutis morbis malum eſſe, modo ſine ratione ſitis in ipſis tollatur. ex ratione vero ſitis ſublata minime mala ſed optima eſt, qualis fuit viſa in eo, qui in Dealcis hortu decumbebat, ſanato, qui cum pluries in eo morbo fuerit ſitibundus & delirans, poſtea ex ratione ſublato morbo amplius non ſitijt, de quo Hippocrat. in tertio Epidemiorum ita habet: Vigeſimo dormiuir, planè mente conſtabat, ſudauit liber erat à febre, non ſitiebat. Com. 1. t. 14
Hic plures Criſes habuit, quæ antequam fierent, ſitiebat, lingua inareſcibat, delirabat, & poſtea alleuabatur, ſitiſq; diminuebatur, & hoc eſt ſitim ex ratione minui, & tolli. Cum ſignis uero alijs prauis, peſſimum & mortiferum eſt non ſitire. Quæ nobis ſufficiant de prædictione ex non ſitire in morbis acutis.

Finis Quarti Libri.

Digitized by Google

PROSPERI ALPINI MAROSTICENSIS PHILOSOPHI, ET MEDICI IN Gymnaſio Patauino Medicamentorum ſimplicium Profeſſoris ordinarij,

DE PRAESAGIENDA VITA & Morte Aegrotantium.

LIBER QVINTVS.

De partibus corporis quarum obſeruatio facit ad prędicendi rationem. *Cap. I.*

DE partibus corporis quarum obſeruatio facit ad prędicendi rationem, cum ex appetentia docuerimus, quomodo de morborum exitu ſit præſagiendum, nunc ex nutritione idem faciendum, quam maxime enim iſtud nobis indicabit cum totius corporis, tum ſingularum partium accurata inſpectio ac obſeruatio. Habitum etenim, temperamentum, atque colorem eæ partes ex nutritiua facultate, aut recte, aut male diſpoſitum habent. Ex quo, ut dictum eſt, cum totius, tum partium ſingularum varij habitus, temperamenta, colores, figurę, atque alia, quæ ad prędictionem à Medicis obſeruantur, ad naturalem quidem facultatem pertinebunt, quatenus ex ipſa aut ſana, aut male affecta prodeant, aut quatenus huius facultatis ſed potiſſimum nutritiuæ robur ac debilitatem nobis ipſa denotare poſſunt. Quare ab inſpectione externarum corporis partium ſaluti, exitijque futuri iudicium nunc quoque indagabimus. At priuſquam hoc agamus, cognoſcendæ ſunt partes eæ, quarum inſpectio ad prędictionem maxime facit. Primum vniuerſi corporis inſpectio, an ſcilicet ipſum naturalē cum habitum tum colorem, tum calorem habeat, an gracilius, aut craſſius, aut felle ſuffuſum, poſt corpus, faciem ſpectabimus, mox ſigillatim oculos, maxillas naſum, os, labia, dentes, fauces, linguam, pectus, dorſum, hypochondria, iecur lienem, teſtes, adenes extrema, atque partes, in quibus tumores ac abſceſſus fiunt. Caput enim uniuerſum in ardentibus febribus, in phthyſicis ſuppuratis, gracillimum ſpectatur, in ijs vero, quibus calor naturalis in hepate maxime reſoluitur, corpora intumeſcere obſeruamus, vt in cathecticis atque hydropicis. Facies vero, oculi, tempora, maxillæ, naſus, os, lingua, dentes, aures, in acutis mor-

bis

Digitized by Google

bis plurimum lucis addunt,ad uitam aut exitium præuidendum, ueluti fauces, ceruix,collum,pectus,in anginoſis,pleuriticis,peripneumonicisq́; utiliſſime ſpectari ſolent. Hypochondria itidem ac denique extrema,maxime poſſunt, futuri præſagij rationem illuſtrare. Sed age hæc iam aggrediamur.

Quid corpus beneualenti ſimile, & diſſimile in morbis prænunciet. Cap. II.

COrpus ęgrotum ſimile naturali ſeu recte ualenti habitu,colore,caloreque, optimum eſt, atque eo laudabilius, quo ſimilius. Quod in morbis neceſſe ſit corpora pati, aut quidem extinuari gracileſcere,contabeſcereque a morbo conſumente & corrumpente partes corporis carnoſas,aut vt ſcripſit Gal.calore natiuo debilitato, qui non extendi ad extremas corporis partes queat, ſed in uiſceribus ſolis exiguus obſeruetur Ex quo tantum ſanguinis aut ſpiritus non affluat,quantum antea affluebat. Hinc ceſſare ſeu minui nutritionē.Quamobrem in omnib.morbis,ſed præſertim in acutis, bonum eſt corpora habitu calore,coloreq́; recte valentibus ſpectari ſimilia. Verum ex hoc tantum ſigno prognoſtici iudicium, non erit attendendum, ſed ſi unà alia omnia conſpecta cum ſymptomata,tum ſigna idem confirmarint. Optimum tamen eſt, non parumque ad ſpem ſanitatis concipiendam faciens, ut dictum eſt, corpora habitu, colore atque calore recte ualentibus eſſe prorſus,ſimilia. Quemadmodum diſſimilia ſpectari, & ſi magnum malum non ſit, quod omnes qui ægrotant, neceſſario habitu colore caloreque mutentur, tamen nunquam bonum. Peſſimumque in principio acutorum morborum eſt, corpus extenuatum ac maxime contubeſcens uideri,vultuſque præſertim ſeu facies, quod facilius ipſa alijs partibus mutetur. Cæterum,ut ordinatim in prædictione hac ex habitu corporis,colore,atque calore cognoſcenda procedamus,primo uidendum erit quid ſqualidus ſiccus,ex carnis,ac tabidus habitus in morbis prę́ſagiat. Mox ex mutato ipſius cum colore cum calore idem perſcrutabimur.

in 1. prog. com. 7.

Quid in morbis corporis emaciatio ſeu extenuatio, & quid eiuſdem partes tumeſieri ſignificet. Cap. III.

IN morbis quandoque corpora extenuari, gracileſcere,atque in tumorem attolli obſeruamus,quæ habitus cognitio ad prædictionē magni momenti,atque uſus eſt.Proinde primo quid corporum habitus gracilis, ſqualidus tabeſcēſque ſignificet in morbis,dicemus, & mox de oppoſito quippe tumeſcente.corpora uero gracileſcere & contabeſcere,ob innutritionem,quam Græci atrophiam uocant,cuique liquido conſtat

Digitized by Google

ex quo hunc affectum Græci atrophiam etiam noſtri innutritionem meritò ap-
cap. 13. pellarunt. In qua teſte Galeno in libro quarto, de ſanit. tuenda corpora ex ali-
mento fructum non ſentiunt. Quod fit alteratricis virtutis imbecillitate, attra-
aph. 8. hente vi infirma, aut excretrice immoderatius motu. De hac Hippocr. in ſecun-
do aphoriſmorum, ait: Siquis à morbo cibum aſſumens non corroboratur pluri
alimento corpus vti ſignificatur, quod ſi non aſſumente cibum hoc accidat ſcire
oportet quod indiget euacuatione, & poſtea cum dixit: Eius qui ex ægritudine
bene cibatur nihil proficere corpus, malum, atque hæc eſt atrophia, ſeu inutritio.
quæ potius in corporibus ſpectatur, quæ aut non febricitant, aut febre leni,
ſed diutina teneantur. Quamobrem in morbis longis & diutinis, & ſi proprium
ſit corpora emaciata, atque excarnea videri, tamen ſi morbo declinante, nihil
& ſi cibum aſſumant, reficiantur, malum eſt, quod plerunque humorum plenitu
dinem atque exinde recidiuam prædicit. Sed in hecticis, phtyſicis, peripneu-
monicis, corpora nunquam carne repleri & reſtitui peſſimum eſt à ſputo ſan-
guinis vbi orta febri leni ſed aſſidua, corpora contabeſcunt nunquamque habi
tum carnoſum recipiunt, exitiale eſt. Hocque eſt, quod in ſuſpectis ad phthy-
ſim omnes Medici ſuſpectum quam maxime habent, quippe febre continua la-
borare, ipſorumque gracilitatem ac extenuationem non emendari, atque mu-
tari. Qui etiam febribus ardentibus diu vexati maxime emaciantur, ad ma-
raſmodes febres accedentes, in ſanabiles redduntur. Quare tabeſcentiam in
corporibus ſeu gracilitatem ſeu extenuationem in pleuriticis, peripneumoni-
cis non rectè purgatis per ſputa tuſſi eiecta, nunquam emendari lethale eſt phty
ſicoſque euaſiſſe nobis ſunt indicio. Sed age agamus de extenuatione in acutis
morbis & per initia in corporibus obſeruata. Quę ſanè ad prædictionem magni
aphor. 28. momenti eſſe ſolet. De qua Hippocrate, in ſecundo libro aphoriſmorum, ita ha
bet: Febricitantium, non omnino leniter permanere corpus, & nihil minui, vel
etiam pluſquam ratio poſtulat contabeſcere, malum. Hoc ſiquidem virium im
becillitatem, illud morbi diuturnitatem ſignificat. Hippocrates, & Galenus in
commento voluit, eam, quæ eſt cum ratione extenuationem, ſignum eſſe
imbecillitatis.

Cum ratione vero eſt, vt febres magnę & intenſę citius corpora extenuent,
ſicut & morbi diuturni idem faciunt, omniumque facillime puerorum, atque
decrepitum. Hæc n. teſte Gal. propter potentię imbecillitatem, illa propter tempe-
ramentum calidum & humidum, quo multum defluunt, & cito extenuantur.
Addamus & regiones ac anni tempora calida & ſicca. Quare cum ratione hæc
extenuantur, Non minuſque etiam, ſi præceſſerit multum ſanguinis profluuiũ,
aut ſudores multi, vrinę copioſæ vomitus aut alui profluuium, aut longa ine-
dia, vigiliç animi curæ addit Galenus corporis raritatem humorumque te-
nuitatem cauſam eſſe cur cito & multum corpora diſſlentur & extenuentur.
Hæc itaque omnia corpora conſumunt, atque extenuant. Quorum extenuatio
quicquam certi non oſtendit ad futuram prædictionem. Sed in initijs morbo-
rum nulla illarum externarum cauſarum præcedente in corporibus frigidis ſic
eis in hyeme, frigidaque cœli conſtitutione in ætate vigente atque in corpori-
bus craſſiorum humorum, denſioris cutis peſſimum eſt ſubito extenuari corpo-
ra. Quam rem Gal. in commento, huius aphoriſmi ita ex Hippocrate expreſſit,
huius rei cauſam reddens, habet enim: Febricitantium non omnino leuiter per-
manere corpus, & nihil imminui, vel pluſquam ratio poſtulat contabe-
ſcere, malum. Nam permanere ex cutis ſpeſſitudine accidit, & craſſitu-
dine

Digitized by Google

dine humorum,& propterea longitudo morbi ſignificatur cæterum ex omnib.
corporis partibus prima eſt facies quæ extenuetur in morbis acutis,quoniam ca
lor acris inſtar flammæ ſurſum aſcendens[.] ab ſumit,paruas carunculas carti
laginibus,& oſſibus incumbentes,atque in facie euidentius ea macies apparet
quod ipſa minus carnis habeat.Quam Hipp in 4.prog.ita expreſſit. Fuerit autē
huiuſmodi naſus acutus,caui oculi tempora ad ſtricta,aures frigidæ contractæ-
que & fibrę eorum uerſę,& item cutis circa frontem dura,intenta,arida.Color
totius uiridis aut niger.Hæc in hecticis & phythſicis maxime extenuatis appa-
ret.Hanc uero faciem intra biduum aut triduum ita extenuatam, quam uulgus
medicorum Hippocratica uocare ſolet peſſimam eſſe ſi; nulla extrinſeca cauſa
precesſerit,quippe nulla inſignis;uacuatio aut ſanguinis,aut per ſudores aut per
aluum,aut denique per urinam,nulla etiam uigilia,nulla media, nullaque ani-
mi cura,;non in pueris & ſenibus decrepitis,qui facile uel etiam leui cauſas re
ſoluantur, ſed in; corporibus ;adultis ſpiſſi habitus,omniumque maxime in fri
gidis & ſiccis,in hyeme conſtitutione frigida & humida & ſimili cęlo. In his
itaque faciem ita extenuatam ſpectari ſumme eſt pernicioſum Gal. enim ait in
commento fieri huiuſmodi affectiones ob aliquam cauſam conſumentem, &
corrumpentem partes animalium carnoſas, aut ob debilitatem natiui calo-
ris, qui non inſuper extendi in extremas corporis partes queat, ſed in ui-
ſceribus ſolis exiguus obſeruetur ex quo tantum ſanguinis, aut ſpiritus ad
extremas corporis partes non afluat, quantum antea afluebat. Quare ex
morbo humidum natiuum ſtatim aut calore præintenſo reſoluente, aut
prę malignitate corrumpente, natiuoque calore a morbi ui ſtatim lan-
gueſcente aut reddito imbecillo Fit hæc, in facie extenuatio ſi itaque non
ex ratione, quippe ubi nulla inedia nulla uigilia, nullaque animi cura præ- tex. 8.
ceſſerit huiuſmodi facies ite conſpecta exitialis erit quod Hippocra. expreſ-
ſit hiſce uerbis:Si igitur per initia morbi talis fuerit uultus,nec dum ſcrutatur
aliis ſignis poſſibile ſit,interrogare oportet,num uigilauerit homo,an aluum re-
ſoluta admodum fuit an fame affectus,etſi quid horam comprobet minori cum
periculo eſt,iudicantur uero talia per diem & noctem ſi ob has cauſas talis fue
rit uu'tus,ſi uero nullum horum dixerit, neque prædicto tempore deſtiterit exi
tioſum eſt.Quo pacto uero quis poſſit cognoſcere abſque quod interroget ægro
tum,num homo uigilarit,nun fame affectus ſit,aut aliquam immodicam uacua
tionem purgationemque paſſus ſit,hiſce profecto uerbis in comme. docuit,di-
cens.Qnapropter licebit ſtatim aſpicienti hominum deffinire uehementem ex
titiſſe inſomniam: Etenim uidebis oculos eius admdum ſqualidos. Qui uero
propter euidentes & immodicas uacuationes,perinde ac propter inſomniam,
tales redduntur Porro uidebis palpebras reſurgere difficulter, & item talem
habere formulam in conniuendo atque etiam & inſtabiles haberi, quales per
ſomnum ob ſtupidum,ita enim coma interpræter) exiſtunt, quin etiam ubi nūc
primum tibi appareat æger,autem uero nullo pacto cum inſpexeris, talis ſigna
atque ea,quæ ex pulſu percipiuntur aliquam indicabunt diiudicationem, per
immodicas enim excretiones ſeruabit aliquod ad huc (quanquam exiguū ſit)
indicium ſormulę ſignificans eas,per inſomniam uero chordulæ extentæ ſpe-
ciem referet Atri propter inopiam duntaxat in talem uultus uenerit affectioné,
exdictis inditiis neutra adſunt, neque inſomniæ neque excretionis, & ob eam
rem potius,ex accidentibus quam & propriis ſignis in illis præſagire conue-
niet propter inopiam alimenti deductum eſſe cum in talé affectionem, & ad-
huc

huc magis, quoties febris proprietatem caloris diſcutientis , exquiſita ratione
conſideranti tibi nequaquam importet. Ex quibus quiſque perdoctus poterit
cognoſcere,quibus uultus fuerit aut propter uigiliam, aut inediam,aut propter
euidentem & immodicam euacuationem,extenuatus. Quare in acutis morbis
per initia abſque aliqua cauſarum extrinſecarum faciem in extenuatam ſpe-
ctari exitiale eſt.In chronicis uero aliquibus ueluti in hecticis,ideſt conſumptis,
phthyſicisque,nedum facies oſſea fere redditur,ſed uniuerſum corpus ex carne
ſqualidum & ſiccum redditur.Sed age etiam quid corpora tumida in morbis
fieri,ſignificet,conſideremus.Inflari enim ac tumeſcere corpus nunquã bonum
in morbis enim acutis tumeſcit facies,aut propter ſanguinẽ in uaſis, qui uenas
diſtendit,ſanguiniſque plenitudinẽ,ac uapores,unde etiam totius corporis gra
uitas exiſtit,ut in ſynochis febribus,uel propter inflammationem cum humoris
afluxu,ut in parotidibus,uel denique propter cruditatẽ uaporoſam refrigerato
hepate ac uitiata ſanguificatione ut in pituitoſis febribus, & leucophlegmatia
ſeu anaxarca hydrope.Ex primis duabus cauſis tumefieri non uſque adeo ma
lum eſt,neque ex hac quicquã certi ad prædictionem habetur, ueluti ex poſtre-
ma cauſa quippe à craſſo uapore hepate cum refrigerato tum uitiata ſanguifica
tione,cutim diſtendente, non raro exitium pręnoſcitur. Qua ratione ait autor
in 4.Coac. Coacorum præſagiorum lethargicos eſſe ſubtumidos,ipſiſque genas inflari.Nõ
prę ſa.cõ.2 minus etiam hac eadem cauſa,refrigerato hepate in morbo calidiſſimo,eius ui
tex.25. ſceris calorem innatum diſſoluente,in acutis morbis hypochondria,illa uenter,
pedes,coxendices, facieſque uitiata non ſine magno ipſorum uitæ diſcrimine.
Cuiuſmodi ſunt qui in hydropem incidunt.De qua Hipp.in 2.progno.Aqua in-
ter cutem omnis ſi ex acuto morbo exiſtit,malũ eſt,non enim ſedat febrem, ſed
dolorem admodum infert ac mortem,fereque incipit ex parte inani,ac lumbis,
tex.1.2 iecoreque.quid de Empyis ſeu ſuppuratis,phtyſicis,in quibus moribundis mul
tis pedes,crura,facieſque tumida,& cadaueroſa ſpectatur.Quod non aliunde e-
uenit,quam ex calore hepatis prelanguente,uitiata ſanguificatione.Plures ex iis
cognoui proprius ad mortem acceſſiſſe, cum corporis uniuerſi molem inflatam
ac tumidam habuerint.Ex quibus colligo in morbis acutis corpora inflari,nun
quam bonum,in Empyis ſiue ſuppuratis atq; in phtyſicis maxime exitiale. Sed
tamen,neque in acutis neque multo minus in diuturnis morbis, tumidas partes
ſpectari perpetuo malum,in his quidem multis,longo quippe morbo debilita-
to calore, pedes intumeſcunt,qui calore poſtea inualeſcente rurſus diſcuſſis
uaporibus,uel humoribus ſiccatis priſtini habitui reſtituũtur.In illis uero ſæpius
natura humores decretorie ad crura pedeſque demittere ſolet.Aliquando etiam
in iiſdem acutis morbis facies tumet,uapore, ut dictum eſt, febrili calore conci
tato,neque diſcuſſo,quo cito poſtea diſcuſſo inflatione laborãtur.Proinde cau
te ex his prędicendum erit in morbis, & non niſi cæteris aliis ſignis probè con
ſpectis,& conſideratis;atque hæc erant,a nobis cognoſcenda ad prædictionem
ex corporibus,ipſorumque partibus extenuatis contabeſcentibus, atque in tu-
morem elatis. Nunc ex colore mutato idem per ſcrutemur, quæ forte cognitio
non erit minoris uſus ac momenti ad pręſagiendi rationem aſſequendam.

De prædictione ex coloribus corporis ægroti. Cap. IV.

CVm ex habitu corporis quomodo ſit prædicendum dixerimus, nūc idem ex uarijs coloribus indagemus. De quibus acturi, primo a coloris mutatione incipiemus, quidque hęc coloris mutatio in morbis præſagiat, docebimus: mox ſtabiles, ac permanentes colores conſiderabimus. Corpora colore mutari dicimus cum uel crebrius, aut rarius ex proprio natiuo colore in alium mutantur, vt cum color floridus, in pallidum, aut album, aut flauum aut eruginoſum, aut viridem, aut plumbeum aut denique nigrum mutatur. Hęc vero caloris mutatio quandoque ex ratione fit, quandoque citra rationem, quę omnium eſt peſſima. nunquamque bona, niſi Criticum ſignum fuerit. Tunc enim corpora morbo oppugnata cum in ſuo robore perſiſtunt, morboque pugnę non ſuccumbunt, natiuū ac proprium colorem habent, ſanguineique propterea rubram faciem, biliosi pallentem, cum vero morbo fere oppugnantur ex florido colore pallidum, aut flauum, aut alium colorem recipiunt. De quibus, quid potiſſimum ſinguli ſignificent poſtea dicemus. Cognoſcitur Critica hæc coloris mutatio ex ſignis alijs Criticis ac ſignis coctionis, quando, ſi Galeno credendum ſit, nulla Criſis bona appareat, cruditatis ſignis conſpectis, quod neceſſe ſit, Criſes coctiones præceſſiſſe. Gal. in lib. de præſag. ad Poſthumum, in iuuene quodam Romano ex facie prærubra pręſertim, erupturam Critice ſanguinem e naribus præſciuit. Ex ratione vero color corporis quandoque mutatur, variatis quidem morbi acceſſionum temporibus, vt cum in principio rigentibus, aut horrentibus, aut refrigeſcentibus, pallidum, aliquando album ac fuſcum colorem contrahunt, ex quo augeſcente acceſſione ad priſtinum reddunt, & mox uigente coloratiores redduntur, ac denique ad ſolitum reſtituuntur colorem. Mutari itaque colorem ex ratione caloris bonum, mutari itidem ſæpius ratione bonæ Criſis futurę bonum, quæ etiam alijs ſignis produntur, ſed præſertim, vt dictum eſt coctionis, ac alijs bonis ſignis ſimul, aut antea conſpectis. Melior quoque erit coloris mutatio, ſi ex colore malo in bonum fiat, vti cum partes nigreſcentes, aut liueſcentes, vel flauæ, vel viridcs in pallidum, aut floridum, natiuum quippe reſtituuntur. Contra vero omnes mutationes nulla ratione aut caloris aut Criſis factæ, erunt damnandæ, omniumque maxime cum malis ſignis, ſpeciatimque cruditatem explicantibus conſpectę & quę ex bono colore in deteriorem fiunt. Sed age explicemus quid colores modo in corporibus ſignificent, a rubro exordientes. Qui color ab vno humore fit, quippè a multo ſanguine, cutim afficiente ſeu tingente, ex quo merito Gal. in 4. libro, de ſanit. tuen. tradidit rubrum colorem ſanguinis abūdantiam ſignificare. Ex quo rubram faciem vel inflammationem teſtari in caput illatam, aut Criſim ſanguinis è naribus fluxuri, cuiuſmodi diximus Galenum, in iuuene illo Romano coram alijs Medicis prędixiſſe: Sed hoc non fiet, ni prius coctionis ſigna quędam & bona illuxerint. Cęterum crudo morbo exiſtente ſi facies rubeat, timenda erit inflammatio capitis, atque pręſertim phreniticis cum demonſtretur ſanguinem ſurſum in caput agi, ipſumque inflammare, de qua re autor Prorrheticor. in ſecundo libro, cap. 4.

ſcripſit

ſcripſit faciem rubram cum mꝗſtitia,malum proprerea quod calidæ affectionis
tex.74. & in 1. de hum.cō.1. ſit ſignum Galeno docenre qui ita de hac ſcribit. Cum itaque florida quidem apparuerit facies,æger autem ualde triſtis fuerit, quædam in cerebro ualde calida affectio eſſe uidetur,quæ ſanguinem exurit,eamque cauſam bilem atram, ut demonſtratum eſt gignit.Plerumque abſque ſignis coctionis, & cum malis ſignis phrenitin prꝗmonſtrat neque immerito cum ſanguinem ferri in caput ipſamque inflammare rubra facies ſignificet.Quod ſignum erit ſatis manifeſtũ, ubi per aluum,aut permenſes aut per hæmorhoides ſanguinis profluxerit,manente tamen eodem rubro colore in facie. Quod per belle in Coacis prꝗſagiis
in cō 2.t.16 ita ſcriptum eſt.Dyſenterica rubra,limoſa,larga excrementa alui, in flammeis
cō.1.te.35. valde rubicundis coloribus ſalutis & inſaniæ timorem inducunt. Aliquando ſignificat conuulſionem ut in pueris,de quibus in lib.3. Coac.præſag.hæc leguntur.Pueris acuta febris,alui ſupreſſio cum uigilia,adhæc ex calcitratio & coloris mutatio,multus rubor conuulſionem ſignificat. Solet vero rubor faciei, vt dictum eſt,ſi ſignum coctionis fuerint conſpecta,Criſim futuram per ſanguinē è naribus, aliquandum poſt aures iudicatoriorum abſceſſuum eſt ſignum, ut
in tex.14. Gal.in eodem 1.lib.prorrhet.ſcripſit,de quo ſigno in Coacis præſagiis.Rubores qui ad aures ex priori dolore fiunt,in febribus ſignum quidem ſacri ignis qui exiſtit in facie.ſed & conuulſiones ex iis incidunt cum priuatione uocis & uiriũ exolutione. Sed hæc eſſet admodum improbanda nimirum ſi ei prædicta ſymptomata copularentur.Rubor etiam in faucibus,ceruice ac pectore,in angino-
aph.49. ſis ſolet eſſet admodum ſalutaris ſi cum tumore multus appareat, de quo Hippocr.in lib.7.aphoriſm.habet.Ei,qui ab angina corripitur, ſi tumor & rubor in pectore ſuperuenerit,bonum extra enim uertitur ægritudo,& in lib.3.prognoſt. Si quibus uero fauces rubent,& ceruix,hæ diuturniores ſunt,maxime uero ex eis ſeruantur,ſi ceruix,ac pectus traxit ruborem,nec ſacer ignis intro recurrat. In anginoſa tamen,quæ ab Hipp.in lib.3.Epid.de ſcribitur etſi lingua & collum & pectus vna cum rubore intumuerit, nihilominus,quoniam totus inflamma-
tex. rio extra non fuit uerſas, mortua eſt. Addamus in acutis morbis ſi rubores in brachiis ac cruribus fiant eryſipelatodes bonum erit,quippè quod naturam for tem eſſe ac longius ad ignobiles ſcilicet partes noxios humores propellat.In febribus ardentibus ſynochis malignis non raro maculis rubris dorſum ac aliæ partes corporis in feſtus ſpectantur,quꝗ copioſiores eo peiores, ni morbum minuant cæterum de his poſterius nos accurrate,ubi, ad prædictionem abſceſſus rumores & exanthemata conſiderabimus.Colorem uero, flauum fieri a bile flaua cutim afficiente non eſt dubitandum Cæterum ſolet eſſe aliquando bonus vbi critice ad cutim flaua bilis pellitur,cuiuſmodi fit in ictericis de quibus in
tex.10. ſequenti capite agemus,aliquando malus & perpetuo ubi non critice, unamque aliis malis ſignis apparentibus.De quo Hippoc.in 1.prognoſt.10. de facie exitioſa loquutus,ſcripſit,& color totius cultus uiridis aut niger.& Gale. minus malum quam eſſe uultum chlorum ſeu uiridam videri quam nigrum. Inuenenatis ſolent uirides colores ſpectari,cum a ſumma humorum fiant corruptione.Ex quo Gal.in lib.5. de loc.affect.cap.7. quempiam meminit vipera demorſum,cuius corpus peracer colore infeſtum ſe vidiſſe teſtatur. Albumuero & pallidum fieri aut calore intus recurrente,aut quod corpora ſanguine frigido & pituitoſo abundant,ſed in acutis morbis corpora expulceſcere ſolent,nedum calore intus recurrente,ſanguiniſque inopia, aut ipſo calore extincto, qui color propter hanc cauſam mortuis ſolet eſſe familiaris.Autor Coac.præſag. ait vult

pallidum

pallidam eſſe exitiale. Sed hoc erit cum aliis ſignis confirmandum. Pallor vero extincto calore qui fit, & pauco ſanguine vel ex eo cognoſcitur, quod po ſtea in liuidam, & tandem nigrum mutetur, quod in emortuis corporibus faci le ſpectari poterit, quę primo putreſcunt mox liueſcunt, & nigreſcunt, qualis ab Hippocrat. in quinto Epidem. text. 57. in eo cui hepar iaculo percuſſus eſt fuit obſeruatus, de quo ait ſtatim color qualis mutuorum deffuſus eſt, qui ſtatim obiit. De liuido colore, & nigro, quid dicemus? peſſimus eſſe colores in mor bis acutis atque exitiales, qui non niſi a ſummo humorum putredine naſcuntur aut calore natiuo extincto. Sciunt Medici omnes praxim facientes, in acutis morbis in dorſo, lumbis, pudendis, naribus atque aliis partibus maculas cum li uidas tum nigras ſeuam ac ueluti peſtilentem putredinem humorum teſtari. In poſteaque affectis has eſſe ita familiares, ut ex ipſis tantum merito peſtilens natura comprehendatur, quod inſpectis liuidis aut nigris in ijſce partibus corporis, ſed potiſſimum in pudendis (quod ſignum ex Hippocrate Tucydidæ, & Galeno peſtis proprium eſſe, quo inſpecto in emortuis corporibus, peſtem graſſari ſit dicendum Franciſcus Stabilis in particulari quodam diſcurſu de hac re habitu, doctiſſime demonſtrauit) peſtiferam denotet corruptionem, ſummeque venenoſam. Hæc eadem ſigna in uenenatis ſolent ſpectari, quod & Gal. in lib. 6. de loc. affect. nobis tradidit. Cum ſcripſerit corpora a uenenis emortua maculis liuidis, nigricantibuſque inſecta ſpectari. Quare dicamus liuidum colorem & nigrum eſſe fere perpetuo malum etſi quandoque criticè appareant hæ maculę, quibus plures quoque ſeruati fuerint, tamen hac rarò contingit, & illis nō fidendum prorſus, ut coctionis ſignos apparuerint, vireſque maxime conſtauerint, in aliis vero morbis quippè non peſtilentibus, colores liuidi calorem natiuum ſuffocari, denotant, atque etiam nigricantes. De quibus autor Coacorum præſagi ait; Quod ſi uel labrum uel palpebra uel naſus liueat, in propinquo, eſt mors. Quidam in morituris multis genas liuidas obſeruant Extrema frigida, & liuida in acutis morbis propter eandem cauſam eſſe exitialia, poſterius, ubi de prædictione extremis partibus agemus, accurate demonſtrabimus, quod hæ partes non niſi extincto colore liueant. Non minoris ſed maioris periculi erit color niger conſpectus qui fiat a maiori quoque natiui caloris extinctione, de quo Gal. in 1. Prog. ait; at uero coloris mutatio peſſima eſt, quoties ad nigrū extitat, utpote ſanguine refrigerato, queādmodū ubi foras effuſus ſanguis cōglobatur. Demū dicemus Nigrū liuidūq; colorem, non ſolū corruptella humorum, aut a caloris natiui extinctione (quod omniū eſt peſſimū, quibus ita cōſpectis mors ſit ineuitabilis, ſed conſpecti hi colores a uenenoſa putredine, aliqn̄, ubi natura criticè propellit, ſpē ſalutis nobis uidentur polliceri) aut humore melācholico atro ad lutē tranſmiſſo, quæ tranſmiſſio ſi Critica fuerit, bonū prænunciabit quo tempore neceſſe eſt coctionis in humoribus ſigna illuxiſſe & quępiam item bona ſigna. Quod ſi ita non fiat, magnum quoq; malum minatur in acutis morbis Sed quo pacto quis dignoſcere queat nigrū calorem ex humoris decubitu factum, ab eo, qui enoriente calore fit Gal. in 2. Progn. ita docet; Nam interdum pars nigreſcit, quia materia eo decumbit, interdum, quoniam moritur, ſed quonam modo, aliquis internoſcat, eam rem perſpicue iudicabit, ſi enim facile fer re malum appareat, ideſt facile ſe habeat æger, & item aliquod aliud ſalutare af fuerit ſignum, materię decubitus eſt, ſin contrarium mortificatio. Atq; hæc ſunt de colorib. deq; ipſorū iudicio. Nunc unū reſtat, quod frequentiſſime accidit, in telligendum, quippè quid ęgrotos felle ſuffundi in acutis pręſagiat.

cap. 5.

in 1. Co. pſ. ſection. 2. tex. 29.

com. 10.

com. 9.

Quid

Digitized by Google

Quid morbus regius in morbis prænuntiet. Cap. V.

QVod ex ictericia in morbis plurimum ueritatis capiatur ad futu-
in aph.62. ram prædictionem, ideo ſigillatim de hac agendum duximus.
Hunc uero affectum morbum regium aliqui appellant quod in
Aulis regum molliter curetur ludis laſciuiaque per quę mens ex
hilaretur, alii arcuatum a colore teſte Celſo arcus cæleſtis ęmu-
lo, icterumque a uolucri galbula concolore alii, & auriginem a colore bilis au-
ro concolore. Symptoma eſt in cutis colore vitiato, quod fit bile utraque ad Cu
tem effuſa, hinc ex colore duplex ictericia ſpectatur quippe flaua & nigra, a fla-
ua quidem ac nigra bile, qua cutis ſuffunditur, uero cutis corporis eo humore,
aut vna cum ſanguine non excretio neque purgata accedente aut ſolo natura è
viſceribus ad cutim protruſo. Quod Gal. in 4. lib. aphoriſ. ita docuit: Morbus re-
gius fit aliquando ex iudicatorie reponente natura ad totum corpus & pręcipue
ad cutem flauam bilem. Fit autem & huiuſmodi caſus hepate male ſe haben-
te. Ipſius uero affectus, ex quibus morbus regius ſolet aduenire, tres ſunt, tumor
durus, inflammatio & obſtructio. Quomodo uero hic affectus generetur paulo
poſt ita expreſſit dicens. Expurgatio enim in ipſo ſanguine, & bile translata ue
in aph.64. nis ad meatus bilem recipientes, ſiue obſtractio fuerit in locis ad quæ transfer-
tur ſiue inflammatio aliqua vel durus tumor, neceſſarium omnino non expur-
gari ſanguinem & unà cum ipſo bilem per totum corpus deſſeri, hinc mor-
bum regium generari. Ex qua quidem perſpecta generatione, apparet, ictericiã
in morbis neque omnem bonam neque malam, eſſe, atque ex ipſo affectu quan
doque ſalutem, quandoque mortem præſciri poſſe exitium, vbi apparet crudo
planè morbo exiſtente, cumque ſignis aliis malis, ſalutemque eodem affectu cõ
ſpecto ſignis coctionis antegreſſis, atque cum bonis ſignis, ſed cum iſtęc cogni
tio ad iudicium prognoſtici magni ſit momenti, merito accuratius quando, &
ſalutem, & quando exitium pręnunclat, dicendum. Primo bonam eſſe icteri-
ciam in febribus dicimus, quæ fit natura bilioſum humorem ad cutem critice
propellente, quod hic motus ſit criticus, & ex recte iuuantibus iudicantibuſq;.
Hunc motum antecedunt ſigna coctionis, a cæteriſque iſtericiis non a natura
aph.62. critice excernente bilem craſſiorem: ſed aut ueſiculę fellis attractricis facultatis
imbecillitate, aut eiuſdem meatuum attrahentium ſiue pellentium obſtructio-
ne, aut demum hepate læſo uel ab obſtructione, vel ab inflammatione uel deni
que a ſcirrho, factis diſtinguit. Primo quod in critica ictericia, urinæ neque
ſunt hictericorum modo coloratæ neque croceo colore tingentes, & fęces mi
nimæ candidæ apparent. Ictericorum ſignorum alterutro patognomonico. Se-
cundo hypochondria ſed potiſſimum dextrum prorſus tumore & colore vacãt,
Tertio coctionis ſigna pręceſſiſſe. Quarto ubi auriginoſus ille color ĩ aliqua die
rum decretoriorum illuxerit, atque demum ęger recte pertulerit, morbum i deſt
febrem aut ex toto ſoluerit, aut ſaltem aliquatenus. Quare Criticus motus hic eſt
qui die critica & antegreſſis coctionis ſignis incidit, ſine hypochondrii duritie,
cum excrementis & vrinis ſecundum naturam ſe habentibus a translatione bi
lis craſſioris in cutem, quæ ad diſcentiendum contumacior eſt, ſiquidem te-

nuior

nuior abit in ſudorem,& per inſenſibilem tranſpirationem expurgatur, atque hoc eſt,quod Hippoc.in lib.4.aphoriſm.ſcripſit.Quibus in febribus morbus regius ſeptimo vel nono vel vndecimo vel decimoquarto ſuperuenerit bonum,niſi dextrum Hypochondrium indurauerit,ſi vero non,non bonum.Hipp.itidem ſuperius dixit.Quibus in febribus morbus regius ante diem ſeptimum accidit, malum.Quo regulam præſcripſit,vt bonus ſit ictericus color poſt diem ſeptimũ & ante nequaquam.Galeno in comm.binos eas iungens aphoriſmus talem iudicii regulam fecit,dicens.Ante ſeptimum quidem diem morbum accidere regiũ malum omnino,poſt ſeptimum uero optimum niſi dextrum ilium obdurauerit, ideſt,niſi aliquis malus affectus ex his,quos antea diximus, uiſceri ſeu hepati acciderit.Quare ex Hippocrate morbus regius bonus erit non ante ſeptimum, ſed poſt ſeptimum neque id perpetuo,niſi ilium dextrum tumore prorſus caruerit.Significat enim huiuſmodi color ictericus naturam critice ad cutim craſſiorem bilem deponere,minimeque id fieri propter aliquem hepatis vel veſicę fellis,vel denique meatuum affectu Diocles non voluit ictericiam a ſeptimo ex toto prodeſſe.Auerrhoes in li.4.collig.ſcripſit in locis calidioribus uel etiam die quinta criticam bonam ictericiam uidiſſe,idem & Celſus, ac uel etiam Plinius hectoricus naturalis auſus eſt ab Hippocrate diſcentire cum in lib.26.hiſt. natural.ita ſcripſerit.Hippocr.a ſeptimo die in febre mortiferum ſignum eſſe docuit.Hos ſcimus uixiſſe aliquos etiam ab hac diſperatione. Sed Plin. eſt falſus cum Hippoc.non mortiferum eſſe ſed malum ante ſeptimum in febre morbum regium conſpici,dixerit. Sed ratio quædam uidente non Hippocrati fauore,cũ idem ſit dicere ictericiam poſt ſeptimum diem, videri in febribus bonum, & ante hunc diem malum, perinde ac ſi dixerimus bilem craſſiorem in febrib. bonum eſſe poſt ſeptimum ad cutem critice demandari, & ante hunc diem malum At aliquis dicet bilem hanc poſſe ante diem ſeptimum, & concoqui a natura,& propelli ad cutem, ex quo ante hunc diem ictericia non erit malum. Reſoluemus exticilliantes hos medicinę proceres, quod fieri quandoque poteſt aut ratione loci calidioris aut temporis,aut corporis humor biliofus ante ſeptimum concoqui,& decretorie expelli ad cutem,veluti idem humor per id tẽpus concoctum ſolet non raro per ventrem decretorie expelli, aut euomi, aut per ſudorem Hippocr.tamen regulam conſtituit,quod ictericia poſt ſeptimum ſeu ſeptimo & non ante optima ſit,quod plerumque eo modo recte fiat, atque etiam quod bilioſus hic humor craſſior quod ad cutem deponitur raro ante ſeptimum probe loquatur,& cum crudo humore exiſtente non poſſit critice & utiliter expelli, idcirco prudenter ſtatuit bonæ icteritiæ terminum eſſe a ſeptima die infra.Neque ignorauit Hippocra.quoſdam auriginoſos ante huuc diem conſpectus ſanitati fuiſſe reſtitutos. At non ſcripſit quoſdam ſexto die auriginoſos ſed tamen alia purgatione adiuuatas euaſiſſe,De quibus in primo Epidem. ita habet.Erant qui ſexto die morbo regio afficerentur, ſed his purgatio profuit, per veſicam vel turbata aluus,vel larga ſanguinis eruptio, vt Heraclides qui apud Ariſtoclidem decumbebat,cui per nares ſanguis erupit,aluuſque fuit turbata & per veſicam eſt purgatus uigeſimo aũt,die indicatus,longe aliter ac phanagoreon ſeruus,qui cum ipſi horam eueniret nihil,periit,quod in 4. de ration. vict.in acutis te.8.confirmauit,cum dixerit cum rigore in bilioſa febre ante ſeptimum morbum regium morbum ſoluere, forte & ij quos Auerrhoes Celſus Plin.& alii ante ſeptimum ſanatos viderant alias euacuationes habuerant, illiſque adiuuatos euaſiſſe credendum eſt.Gal.vero regulam non in die conſtituit,

aph.64.

aph.62.

cap.43.

cap.12.

cõ.2.te.65.

ſed

ſed in concoctione humorum, ſiquidem ait regulam bonum excretionum cognoſcendarum, vt dictum eſt eſſe concoctionem, quæ ſi citius appareat, etiam ante ſeptimam diem ſi conſpiciatur regio morbus, bonum erit, ſed quia craſſior bolis cuiuſmodi eſt, quæ icterum facit, raro vt nunquam in noſtro hoc cælo (quod forte in calidioribus locis nihil prohibet aliquando fieri poſſe) minus

tex. 8. quam ſeptem dierum ſpacio ex coquitur. Quare criticus morbus regius ſalutem oſtendit, ſi diebus ſeptimo aut nono, aut vndecimo aut decimoquarto apparuerit, dextro hypochondrio minime indurato. Hipp. etiã (vt nuper me minimus) in lib. 4. de vict. ratio. in acut. hæc habet: In bilioſa febre morbus regius cum rigore ante ſeptimum diem enatus morbum ſoluit, ſi uero abſque rigore præter temporis occaſionem ſuperuenerit pernicioſum, quod idem a nobis prædictum, & declaratum, oſtenditur, quando in febribus bilioſis, ut alias a nobis demonſtra-

in 4. ap. 58. tum eſt, rigores iudicatorii appareant, qui cum morbo concocto ſi appareant teſtantur bonam aliquam vacuationem futuram aut expulſionem aut depoſitionem humoris ad cutem aut ad aliam partem ignobilem, de quo Hippoc. merito in aphoriſmis ſcripſit, ſi febre ardente laboranti rigor ſuperueniat febris ſoluitur. Bona quandoque eſt etiam ſexta uel alia die vbi una aliqua alia vel plures excretiones bilioſæ apparuerint. Cuiuſmodi Hippocr. in 1. lib. Epid. ut dictũ

cõ. 1. te 65. eſt obſeruauit. Addamus nos debere iudicium ex icterica bonum cum aliis bonis ſignis conformari. Sed age dicamus quando icterica, mala & exitialis ſit.

tex. 18. Plerumque ait Hippoc. ante ſeptimum uiſa eſt mala non tamen dixit eſſe mortiferam ut quibuſdam viſum eſt. Sed cum non bonis ſignis nullaque alia copioſa uacuatione exitialis erit, ſi ante ſeptimum appareat. Cuiuſmodi fuit in Bali

tex. 63. filio teſte Hippocr. in lib. 7. Epide. & in Marito lochoqui prope. Si todochi ædes habitabat. Perpetuo vero morbo crudo exiſtente icterica incipiens ait non pa-

cõ. 1. in te. 5 rum damnanda. Quod Gal. in lib 3. Epid. ita expreſſit: Nullum abſceſſum nedũ auriginoſum ante concoctionem perficere, is enim impedita ſignificat bilem, quo minus ex viſcere expurgetur, & euacuatur per ventrem, uel propter oppilationem eius, uel inflammationem, morbo autem concocto decretorie interim natura ad cutem excrementum reponit, cum quorundam aliorum humorum tum flauæ bilis. Quare crudo morbo exiſtente mala eſt, & hinc ſexto die quod tunc non concoctus ſit morbus malam eſſe dicimus, cumque ſignis cruditatis, uerendam & cum malis alii ſignis inſpectam prorſus exitialem. Cuiuſmodi fuit

in 3. epi. r. quæ Hermocrates habuit, qui obiit eo morbo. De quo Hippocr. Quinto die red-

tex. 5. didit tenues urinas, ſuſpenſionem habebant, nec ſubſidebant, ſub noctem delirauit: Die ſexto auriginoſus euaſit, omnia exacerbata ſunt mente non conſtabat. Addit Hippoc. malas nedum eſſe ante ſeptimum diem ſed poſt ipſam etiã vbi dextrũ Ileũ obduruerit, ictericias, ſtatuit, in eo præſertim, aph. qui ita habet:

li. 4 aph. 64 Quibus in febribus morbus regius ſeptimo uel nono vel vndecimo vel decimo quarto ſuperuenerit bonum niſi dextram ilium obduruerit, ſi vero non, non bonum. Cum hypochondria tenſa, & dura ſint adhuc etiam ſi vna dolent, ſine dubio morbum regium fieri non a natura excernente humorem ad cutem, ſed propter affectum illud uiſcus, aut inflammato ſcilicet iecore, aut obſtructo, aut

aph. 40. in tumorem ſcirrhoſum elato. Qui affectus perpetuo malum denotat atque vna cum malis ſignis exitium. Nam icterica ex hac cauſa ſine febre quoque periculoſa admodum eſt ex Hippocr. in 6. aphoriſm. ita ſcribente. Morbo regio laborantibus, ſi fiat hepar durum malum. Multoque magis augebitur mali iudiciũ in febribus apparente ictero quando febris calore digerat, & diſcutiat plurimũ

illius

illius humoris cutem defedantis, qui cum perſeueret, cauſam ſanè a natura minime vicibilem, adeſſe denotat. Cuiuſmodi Hippoc. obſeruauit in Marito lucho, de quo in lib. 7. Epidem. ita ſcripſit. Maritus lochus qui prope Sitodochi ædes ictericus, ad quem ſeptimo die veni, octaua moriebatur, neque vrinam neque deiectionem amittens, hypochondria magna & dura & ſpiritus denſus. Verum in omnibus auriginoſis attendendum erit nū præceſſerint ſigna coctionis an quæpiam ſignā mala illuxerint, hoc enim & crudo morbo exiſtente ſi aurigo fiat, exitiale eſt, ueluti cum antegreſſis coctionis ſignis atque cum bonis ſignis, nullo tumore in ilijs conſpecto perpetuo quouis etiam die ictericia apparuerint, ſalutem prænunciat, ſed hiſce notis quod ante ſeptimum appareat raro, meritò Hipp. affirmauit, ante ſeptimum regium morbum malum eſſe. Supereſſet, abſoluto ſermone de prædictione ex colore corporis mutato, agendú eiuſdem corporis calore quoque mutato de quo cum accuratius in lib. 2. ſcripſerimus nihil ſanè aliud dicemus. Ex quo ad ſingulas partes corporis ſpectandas deſcendamus, cū ſatis cum a toto corpore tum a tota facie præſagium perſcrutati fuerimus. tex. 63.

De prædictione ex faciei, mutatione in morbis.

Cap. VI.

Vt è ſingulis quoque partibus præſagium venemur, a facie exordimur, de qua etſi nuper plura ſcripſerimus, nunc pauca quoque quaſi ex dictis quædam præcipua ad prædictionem colligentes, addemus. De qua primo Hippocra. in libro primo Progno. ſcribit: Conſiderari conuenit hunc in modum per morbos acutas, principio vultum ægroti ſit ne ſimilis bene ualentium potiſſimum ſui: Ita enim optimus erit, ſi vero quam maxime contrarius ſimili ſit, exitioſiſſimus eſt. Gal. in comm. ait conferrendas eſſe partes affectas cum beneualentibus, quæ ſi ſimiles appareant, bonum, veluti contrariū ex diſſimilibus prædicitur. At breuiter dicamus. Ex facie ſalutem ſperari, quæ in acutis prorſus ſimilis beneualentium appareat. Significat enim morbum neque vehementem, neque malignum admodum eſſe. Ex mutata uero facie, quod ad habitum ipſum ſpectat extenuata in morborum non principiis. Sed vbi in dies magis progreſſus ſit, quicquam certi non habetur, neque etiam vt Hippocr. in eodem libro meminit, ſi talis non ex morbo, at ex alia externa quappiam cauſa mutata apparuerit, ſcilicet ex immoderata animi paſſione uigilia, aut alui deiectione aut fame ſiue inedia aut anima paſſione qua antea fuerit uſus, a quib. ſanè cauſis ſæpius facies extenuatur. Proinde quicquam certi ad prædictionem iſtæc faciei ab iſtis cauſis facta extenuatio non habebit. Ex colore uero faciei coloratior quandoque bona erit, vtpote cum nobis criticam ſanguinis excretionem è naribus futuram prænunciat, quod quidem firmius denotare ſperabimus ſi notæ fluxuri e naribus ſanguinis aderunt. De quibus in quarto libro Coac. prælagat. text. 30. ſcriptum eſt: Quibus febricitantibus rubores in facie, & capitis, uehemens dolor, uenarumque pulſus, iis ut plurimum fluor fit ſanguinis. tex. 8.

Sed aliæ omnes erunt attendendæ ſimul cuiuſmodi eſſe ſolent, ſplendores & fulgores,

M

fulgores,caligineſque oculis obuerſari,cum facie rubra,capitis non raro dolor
tenſiuus,& grauans,hypochondria tenſa ſine dolore difficilis reſpiratio. Quod
præſagium olim Gal.in iuuene Romano coram Romanis multis Medicis ha-
buit de quo in lib.de præſagat.ad Poſthumum hæc habet. Dum Medicis hæc
admiranda videntur ęger è lecto ſe ſuſtulit tanquam proſiliturus interrogatuſ-
que cur exilire voluiſſet,cum nihil ad eſſet,ob quod id facere debuiſſet,rubri co
loris ſerpentem,per laquearia repentem a ſe uiſum expaueſſe reſpondit, ne ſi
tex.13. aliquo modo aberaſſet,ſupra ſe ferretur atque idcirco e lectulo aufugere uelle
reliquis nihil ad futurum ſanguinis fluxum conferre viſum eſt,mihi vero cum
alia ſingula perpendenti tum ruborem, qui prius in dextra naſi parte ad ma-
lum vſque obſcurus fuerat,auctum valde intuenti,ſanguinis paulo poſt è dex-
tra nare fluxuri,manifeſtum id attulit indicium. Cæterum,vt iam dictum eſt,cę
tera alia ſigna fluxuri ſanguinis cum rubra facie erunt attendenda, omniumq;
maxime ſigna coctionis.Nam in crudo morbo rarò recte ſanguis erumpit, &
plerumque ſtillatim, quæ vacuatio in ardentibus febribus omniumque maxi-
tex.60. me in phreniticis,eſt ſuſpecta. Addamus rubram faciem abſceſſum aliquando
poſt aures,ſcilicet parotides ſignificare,de quibus Hipp.intellixiſſe in 6.Epi.2.
18.Gal.voluit,cũ dixerit.Ita vero ſe habent ex his plurimi & ualde rubentes,&
naturalem albioris modi, neque de naribus ſanguis erumpit aut paucus erum-
pit,& Gal.in comme.ait. Iſtis valde rubentem faciem habentibus cum ſalubris
ægritudo per durat per abſceſſus iudicationem fore ſperandum eſt,niſi de nari
bus ſanguinis perfluuium redundantem ſanguinẽ euacuatione præuertat,quod
in aliquo articulum impetum facturus erat.De hac itidem autor Prorrh. in lib.
1.tex.73.hęc habuit.Quibus comatoſa faſtidioſa,hypochondria dolentia,& cruẽ
ta,ex qua in ijs parotides exciuntur,antea autem faciei ſigna,& Gal.in comm.
ait; Ante parotidum generationem faciei ſigna conſiderare oportet,ſunt hęc,ru
bor,tumor,pręter naturam,oculorum humiditas caliginoſa viſio & quecunque
talia. Colligamus itaque faciem rubram non rarò bonam ex accidenti eſſe cri-
ticumque ſignum dici,vbi nimirum è naribus ſanguis eſt fluxuros. Plerumque
1.pro.te.9. vero apparet hęc facies in acceſſionum vigore, pręſertimque in ſinocho, &
ardente febre, aut vbi pulmonum adeſt inflammatio in qua maxillæ (teſte
Hippocrat. in ſecondo libro Prognoſticor.) ruborem contrahunt. At ab hac
ſola facie nihil certi ad prædictionem habetur, niſi eius iudicium aliis,
vel bonis, vel malis ſignis fuerit confirmatum. Atque hæc de bona facie,
Nunc de mala quod ex eadem mutata,præſagiri poteſt.

Primo ait Hippocrates in primo Prognoſticor. eam quæ nulla externa cauſa
concurrente, principio morbi,diſſimilis a recte valenti,euaſit, mali eſſe iudi-
cij, atque maxime contrariam eſſe perniciosam in acutiſque morbis exitium
portendere.Cuiuſmodi eſt,in qua (ait Hippocrat.) Naſus eſt compreſſus, ca-
ui oculi, adſtricta tempora, aures frigidę contractaque, & fibræ earum ver-
ſa, & item cutis circa frontem dura, intenta, arida, & color totius vultus vi-
ridis, aut niger. Hanc enim faciem cadaueroſam merito Medici appellant,
quæ ſi in principio morborum acutorum quippè intra triduum appareat, per-
nicialis erit.

Tumidam quoque eandem viſam in morbis quibuſdam longis hepate refri-
gerato uitiataque ſanguificatione obſeruamus, non minuſque in phthyſicis,
& ſuppuratis quando in ipſis ferè moribuudis conſpici ſoleat. De rubra ve-

Digitized by Google

ro facie, quæ mala eſt, ſcribit autor Prorrheticorum in libro ſecondo Fa-
cies bona cum mæſtitia multa, malum, & Galen. a t in commento ſignifica- tex. 14.
re calidam affectionem exurentem ſanguinem, ex quo facies illa florida, qui-
buſdam credatur propria melencholici affectus. Sed in rubra facie attenden-
dá erunt alia ſigna, quę ſi mala fuerint, pernicialis erit. Nam cum malis ſignis ru
bram faciem, aliquando phrenitim oſtendit, & exitioſum quæ in conuulſiones lib 5. tex. 13.
definat. Nam ſi una cum rubore faciei adſit intuitus ferox delirium aut aliquod
phreniticum ſignum, lethale eſt. De qua in Coacis præſagijs. Qui capite dolent
firmiter, delirantes, aluo ſuppreſſa, feroci aſpectu rubore in facie efflorefcente in
poſteriorem partem conuelluntur. Sed alias demonſtratum eſt has conuulſio- tex. 7.
nes eſſe lethales. Cum uero præter calorem etiam calorem flammeum habet,
peior adhuc erit, cum malis ſignis. De his enim autor Coac. præſag. in primo
libro ſcribit. Rigores quibus multa in ſomnum inclinatio iuncta eſt, vtcum- tex. 33.
que lethales ſunt, quod ſi in ijs facies flammę modo exardeſcit cum ſudore
malignum eſt, ſed melius hoc expręſſum eſt in ſecondo libro Prorrheticor. hiſ
ſce uerbis. Aeſtuoſi rigores quadatenus pernicioſi inflamans quoque cum ſudo
re facies in his mala, & Gal. in commento ait. Neque ignoramus flammantem ſi
ne rigore, & cum ſudore faciem malum eſſe ſignum, quoniam & unum ex iu-
dicatorijs ſudor fit, cum igitur non iudicauerit malignitatem morbi oſtendit.
Quare cum ſigno aliquo iudicatorio veluti cum ſudore aut vomitu aut alui flu
xu, aut ſanguinis vacuatione facies flammea ſignum erit malignitatis, & ple- tex. 60.
runque lethale, ſed age addamus faciem rubram apparere in pulmonarijs, ſed
ruborem in ijs maxillæ contrahunt, ex quo in febribus ſigno merito ſuſpicatur
aut peripneumonicos fieri, aut ſuppurari. Hippocr. enim in ſecondo progno.
ait purulentos habere maxillas rubras, idemque & in pulmonia ſpectari docuit
Galen. in primo libro prognoſticorum. Indicat enim fuliginem ſanguinis in in com. 2.
pulmone feruentis, quę eo conſcendit propter rectum ſitum, recipiturque in
laxitate, & raritate & tenuiſſima maxillarum cute ſeu per vitrum oculis repre
ſentante ruborem. Qui quidem color in ijs ſi una cum malis ſignis, & præ-
ſertim iudicatorijs malis id eſt, non iudicantibus, appareat, mortem pręſagiat.
De quo autor Coac. præſag. in ſecondo libro ſcripſit. Quibus vero faſtidia ci- tex. 33.
bi accedunt, & ſudores cum bono faciei colore, & liquida aluo ac dolore cor-
dis hi peripneumonicorum aut pulmonariorum more intereunt, poſteaque
longius ægrotauerint, veluti vxori Policratis euenit, de qua in libro ſepti-
mo Epidemiorum ſcriptum eſt. Tuſſis, & excreatio ſtatim ab initio ſimilis
purulentis, intus circa arteriam, & fauces ſibilus erat: Facies boni coloris
in genis rubor non abunde coloratus, ſed moderatè floridus. Hæc fuit prior pe-
ripneumonica, poſt ſuppurata, atque demum obijt tabida. Maxillarum ita-
que rubor aſſiduus in longis lentiſque febribus, aut pulmonis inflam
mationis, aut ſuppurationis ac demum ad tabem profici-
ſcentium erit ſignum, modo tuſſis uel etiam le-
uiſſima & inanis adfuerit, adde modo
hęc febris habeat inæqua-
les caloris exa-
cer-
bationes nunquam ta-
men immu-
nes.

De prædictione ex oculis. Cap. VII.

EX oculis quoque iudicium prognoſtici venemur, idque accuratius, quod in prædicendis euentibus morborum inter partes corporis primatum obtineant. Iuxta illud Diuini Hippoc. præceptum oculi, vt valent ita & corpus, & color in deterius aut melius labitur. Si quidem oculos recte ualentes, & robuſtos corpus quoque recte ualere indicabũt. Nam teſte Galeno in commento, ſi bene colorati oculi ſint, totum corpus ſalubriter ſe habere ſignificant. Cæterum, vt nos totum quicquid ad morborum ſalutis, & mortis prognoſticum facit, ordine ſcribamus, primo oculos ſalutem pollicentes, & poſtea exitium accurate conſiderabimus.

Primo itaque dicemus oculos bonos uideri, & ſpem ſalutis non exiguam polliceri, qui recte ualentium magnitudine, figura ſitu, colore, motu, viſione, & ſplendore ſunt ſimiles ſiquidem optimi, & robuſti perpetuo boni ſunt indicij, hique ſunt, qui florido colore (teſte Galeno in ſupercitato comment. in 6.epi. 4. tex.18.) ſpectantur, pleniori mole, & ſplendidum humorem habent. Hos robuſtos ac optimos vocat Galen. propterea quod iſtuc fiat, ex plurimo animali ſpiritu luminoſo qui è cerebro in oculos proficiſcitur, ac è contrario infirmi ex morbis corpora non ſit pati, nobis indicant neque exinde multum periculi præmonſtrari. Quare boni ſunt ſimilis recte ualentibus, & floridi coloris, pleni, ſplendidi, eminus, & ante, & in aere ſine moleſtia luminoſum videntes, palpebras recte aperientes, & claudentes nullo rubore liuore, aut nigrore infeſti, ſine lachrymis, atque ſine excrementis, quæ lemas appellant ipſorum angulis ad hærentibus. Hi enim perpetuo boni exiſtunt, cum caputque ſpeciatim tum reliquum corpus recte ſe habere indicantes, ſed vt ſecurius ex ipſis iudicetur, alia ſigna conſpecta ſimul erunt conſulenda, quæ ſi bona ſint, proculdubio ſalutem prædicemus. Soli aut oculi non valent, iudicium præmonſtrare, neque quicquam certi, cui tantum ad prognoſticum ſit fidẽdum, habent. Cum in aliquibus febribus continuis aliquando boni oculi appareant, cum tamen febris ad exitium inclinet. Hoc tamen raro accidit, quippe oculos recte ſe habere ægro ad exitium tendente. Proinde ex bonis oculis plerumque non leuis futuræ ſalutis ſpes habetur. At non modo hi boni crediti, ſed etiam aliquando mali, poſſunt ex accidenti tamen ſalutis nobis argumento eſſe futuræ. Vtpote lucem fugientes eamque ferre nequeuntes, lachrymantes, intenſe rubri, ſplendidi, caliginoſi, obtuſi, hebetes, diſtorti tumidi, caui, clauſi ſi ita ex criſi futura fiant. Ab his excipito, qui ita non ex morbo redduntur, ſed extrinſecus fiunt, a quibus quicquam certi habere nequimus, quos ex eo cognoſcimus ita eſſe mutatos, quia tales ſtatim in principio mutati appareant, qui per id temporis minime poſſunt critice mutari, ex quo Hipp. ait triduo aut quatriduo ex morbi ui oculos malos fieri ac conſpici. Externæ quoque cauſæ facile ab ægrotis intelliguntur. De his Gal. in primo prognoſtic. ita habet. Igitur ex multa uini potione, nonnunquam, & uomitione uehementi inter initia morbi cutem refugiunt, itidem lachrymant, & peruertuntur oculi, aut ſublimes fiunt, aut tument, aut uenulas habent rubras. Vbi uero Criſis, eſt futura

natura

Digitized by Google

Natura quippè ac morbo inuicem colluctantibus in oculis malæ iſtę concitan
tur ſymptomata, lachrymant enim exempli gratia ipſorum alij aliquando ſan-
guine criticè è naribus fluxuro de quo Hippoc.in lib.6. Epidem. ita habet: cō.2.te.80.
Quibus in febribus acutis atque adeo ardentibus ſpontaneę effluunt lachrymæ.
his (ſiquidem reliqua non ſint exitialia) e naribus ſanguinis eruptio expectan-
da. Qui incōmode habent his non ſanguinis eruptionem veram portendunt
mortem. Sed diſtinguamus lachrymas in uoluntarias atque in non voluntarias
quas, & ſpontaneas vocat, hæ cum ſignis Criticis Criticam ſanguinis eruptionē
indicant, & illæ quippe uoluntariæ nunquam, quicquam certi ad Prognoſticum aph.52.
præmonſtrant quod Hippocr. nobis expreſſit in quarto libro aphoriſmo. ita ſcri
bens. Quicunque in febribus vel in alijs morbis ſponte illachrymant nihil,
abſurdum, quod vero non ſpontè abſurdius, aut abſurdum, vti Galeno in com
mento viſum fuit: Sed ne Hippocr. ſententia obſcuretur, quod in hoc aphoriſ
mo dixerit ſpontè illachrymantes nihil abſurdum, quod vero non ſpontè abſur
dius, & ſuperius dixerit in loco citato ſpontaneas effluentes lachrymas vbi
non Criſim mortem ſignificare & in ſexto Epidemio. lachrymæ in acutis male
habentium ſpontinę quidem bonæ, innoluntarie diffluentes, malæ cui difficulta
ti occurremus dicentes ſpontinas biſariam lachrymas intelligi, vno modo ubi 1.ep.2.t.80
nullo intercedente ægrotantium deſiderio defluunt, & hoc eſt quod Hippo. cō.1.te.31.
ſponte, & ſpontinas appellat quæ inuitis ægrotis effluunt, ſpontè ideſt abſque
ęgroti voluntate altero modo ſpontè effluere dicimus, ubi ægrotis ita uolenti-
tibus effluunt. Gal. vero in primi Epidem. Hippoc. lib. commen. non dixit ſponta
neas, ſed inuoluntarias quo clarius, & verius ſententia & veritas explicatur.
Sed ſpontè aliquando ad ęgrotum, & aliquando ad morbum refertur. Sed vno
vèrbo, diſtinguamus lachrymas in voluntarias, & in inuolontarias, has quando cō.2.in te.
que ſpontinas dixit Hippocra. quod ſpontè, ut dictum eſt, nullo ægroti inter- 80.
cedente deſiderio effluant, & illas non ſpontinas quæ ex ægrotis, utpote
fiant. Sed de his ſatis. Ad propoſitum reuerſi dicamus voluntarias lachry-
mas quicquam momenti non habere ad futurum Prognoſticum, atque ita in
morbis acutis ęgrotos lachrymare, ait in 4 aphoriſmorum Hippoc. nihil abſur
dum, nullumque malum ſignificari, & merito quidem cum non ex morbo, ſed
ita uolentibus ęgrotis effluunt.

Inuoluntariæ uero, quæ inuitis ægrotis exeunt perpetuo malę, niſi Criſim por
tendunt ac antecedant, atque hoc eſt, quod Hippocra. de his ita ſcripſit Galeno aph.52.
ſicin commentario ſcribente. Quibuſcunque in acutis febribus magis autem ar
dentibus inuoluntarię lachrymę cadunt, his de naribus ſanguinis profluuium
expectandum eſt, niſi alia pernicioſe habeant, in male, aūt habentibus non ſan
guinis profluuium, ſed mortem ſignificant, ſed ut lachrymæ Criticæ iudicen in 1.epid.2.
tur, neceſſe erit, ad hoc, ut optima ſit, coctionis ſigna fuiſſe antegreſſa, atque tex.80.
hę ſunt Criticæ, nullo modo, in morbis damnandæ.

Idem ſępius demonſtrant fulgoris motus oculis apparentes obtuſiones, ac
rubores in oculis; quę oculorum ſigna itemque lachrymas Galen. in libr.3.
de Criſibus inter notas ſanguinis fluxuri recenſuit, ita dicens. Propria uero ſi-
gna profluuij ſanguinis, quidam fulgoris motus oculis apparentes, quo-
niam humor eſt flauus, obtuſiones autem quoniam multus, & totus ſimul cap.11.
elatus ad ſuperiora ſpiritus meatus obſerat, ita ut & oculi lachrymantur,
ob fluxus multitudinem, quod etiam accidit in inflammationibus oculo-
rum. Eodem modo rubidi aliquando uidentur, cum malis nonnunquam & na-

ribus. Hebetudines itidem oculorum ſolent aliquando eruptionem ſanguinis è naribus denotare, ſi modo etiam caput doluerit, quod Hippocrates in prima Prognoſti. ita habet, Accidit his in prima circuitione ſanguinis è naribus fluor, atque ad modum iuuat, ſed requirendum eſt, num doleant caput, an habetudi-
tex.32. nes ſubeant oculorum, ſiquidem horam fuerit eo uendet. Non minus etiam ex perturbatione ad ſplendorem oculorum una cum ſurditate capitis grauitate atque hypochondrij tenſione profluuium ſanguinis ſignificari in Coacis præſagijs habetur. Oculos uero rubentes illud idem ſignificare, docuit primo autor
in 1. Coac. Prorrhet. in lib. 3. dicens. Ceruicis dolores in penſe rubri oculi ſanguinis eruptio-
pſ.ſec.2.t.8 nem oſtendunt, de quibus etiam in Coacis præſag. ita ſcriptum eſt. Qui caput dolent, ſtupore detenti, doloroſi & pte rubro oculo ſanguinem profundunt è
tex.45. naribus. Sed hoc perpetuo uerum erit antegreſſis ſignis coctionis, quoniam in principio, crudo quidem exiſtente morbo oculi rubri nunquam bonum prænū ciant, ſed de hoc paulo poſt accuratius. Aliquando etiam peruertuntur, & di
in 3. epide. ſtorquentur ex futura Criſi oculi veluti contigit, ei qui in Dealcis horto decum
cō.1.te.23. bebat, de quo Hippoc. Nono ſuper riguit, febris acuta, ſudauit, infrixit, delirauit, dexter oculos diſtortus erat, lingua arida, ſitibundus erat in ſomnis, & Gale. in comm. Nam quod delirauerit, in nona & dextro oculo ſtrabo fuerit, res ſunt quæ ſolent in iudicijs euenire Clauſi etiam oculi ſubinde conniuentes aliquan
tex.2. do ſanguinis eruptionem ſignificare in libro tertio Coac. præſag. in hunc modum legitur. Qui in febre continua muti iacent, clauſis oculis ſubinde conniuē tibus, ſiquidem è naribus ſanguis effluxerit, & uomuerint atque ex eo coquantur, & ad ſuiſos redeant ſeruantur, quod ſi nihil horum euenerit in difficilem ſpiritum redacti in breui moriantur. Siquidem hæc plurimum humorum in caput ſublatum, & demonſtrant, atque vbi ſequitur in ſignis purgatio Critice ſeruantur, natura quippè excretione copioſa ab ea humorum multitudine ſubleuata. Quare oculi non raro vel etiam diſimiles eo mutati, vitiumque patientes Criſim ſolent antecedere, non eſſeque propterea hæc oculorum ſymptomata mala, ſed critica bona denotare quorum iudicium confirmabitur ſi nullum una malum ſignum illuxerit, atque antea fuerint cōſpecta coctionis ſigna, quæ omnia ni una fuerint uiſu nedum mala, ſed plerunque perniciem ſignificantia, ſigna oſtendunt tria verò criticis bonis ſignis obſeruantur, primum ſigna coctionis antegreſſa, alterum mala. alia ſigna non illuxiſſe, ac tertium ægros ab aliquibus ſub ſequutis uacuationibus fuiſſe non parum iuuatur, & hoc eſt quod Hippoc. in 1. Epidemio. de lachrymarum præſagium loquutus, dixit lachrymas inuo
ſō.22.te.80 luntarias in acutis morbis ſanguinis eruptionem ſignificare niſi alia pernicioſe habeant, in male autem habitantibus non Criſim ſed mortem, ſed age tempus eſt, vt ex oculis quoque exitium præſagiamus cum de oculorum ſignis ſalutaribus ſatis ſcripſerimus. Malum itaque & exitioſum eſt in acutis morbis malos oculos ſpectari cuiuſmodi ſunt lucem refugientes lachrymantes, rubri ſeu inflammati quorum in albo venulæ intenſe rubeunt, liueant, aut nigricent, feroces ſeu fixi, ſeu tornide ſpectantes, hebetes, delaſſati debiles, ſeu non robuſti, caui, tumidi prominentes, conſumpti, emarceſcentes, ſqualidi puluiſculoſi clauſi, ſemiclauſi ſiue ſuſpicientes palpebris non conniuentibus, ſublimes inſtabiles, concreti ſtupidi, minus, nimis ſplendentes, obſcurati, ſeu obtenebrati, ſplendore carentes, & in quibus pituitoſum excrementa ſpectatur. Hos enim oculos perpetuo malos, nunquam per ſe bonos, ni aliquando quatenus accipit. Critice natura, & morbo colluſtantibus hos ita fieri, Criſim prænuncient

nuncient , inter criticaque ſigna receſeantur , quæ quomodo diſtinctæ cognoſcantur nuper a nobis monſtratum eſt.

Hæc omnia oculorum ſigna itaque ſuſpectum acutorum morborum iudicium reddunt. Quorum quædam planè ſunt exitialia, vtpotè vennulas in albo oculi liuidas, & nigras videri ægrotos non videre & non audire, oculos omni ſplendore eſſe deſtitutos. Omnia nuper dicta cum exitiali aliquo ſigno, omniumque maxime in die iudicatoria conſpecta cum ſignis iudicatorijs non iudicantibus. tex.15. Sed preſtabit, ut de ſingulis oculorum hiſce malis ſignis agamus, & primo prodamus ſigna oculorum præcipua ad exitium prædicendum, quæ in primo libro Prognoſtic. Hippocra. ita eſt complexus, dicens Si enim lucem eſſugiant, aut volentes illachryment, aut peruertantur, aut alter altero fiet minor, aut candidum rubidum habeat, aut liuidas aut nigras venulas aut pituita appareat circa obtutum, aut ſublimes, tumidiue oculi, uel caui admodum fuerint, aut obtutos ſqualidus, & ſine ſplendore, uel totius vultus color euariet. Hæc omnia mala eſſe, & exitioſa cenſendum eſt. Addamus ſi non ab aliqua cauſa externa hæc fuerint, vtpotè neque a Vigilia, neque inedia neque immodico alui profluuio, neque ebrietate, neque ab aliqua alia ſimili cauſa. aph.49. Sed ut dictum eſt ſingula proprijs capitibus contenta accuratius conſideremus, a Viſione ac videre ipſo incipientes. Quandoque in acutis morbis fit vt lucem refugiant, minimeque aerem lucidū oculi intueri poſſint, quod ſignum olim in peſte Patauina multis fuit familiare, paucique peſte infectorum, in quibus hoc ſignum fuerit obſeruatum fuerunt qui ſuperſtites euaſerint. cō.2.te.14. Quod ſignum Hippocra. inter exitioſa recenſuiſſe nuper vidimus. Neque immerito cum ex Gal. oculi lucem refugiant propter debilitatem uiſoriæ facultatis, quę nonnunquam affectione laborat opificorum, veluti per lippitudines, & interdum ipſa facultas Viſoria affecta eſt, quod exitiale quoque eſt, hæc vero ab illa cauſa ex eo diſtinguitur, quod oculorum opificia minime affecta conſpiciantur. in 3.li.te.30 Aegrotos vero in acutis morbis non videre exitioſum eſt, omniumque maxime ſi debili iam exiſtente corpore id eueniat, ut Hippocr. in lib. 4. aphoriſm hiſce uerbis expreſſit. In febre non intermittente ſi vel non audiat iam debili exiſtente corpore, mors proxima eſt Galen. in oculo totius lucis impedimentum, quod amauroſis dicitur, ſignum imbecille facultatis eſſe in tertio Prorrheticor. 2. ſcriptum reliquit. Obſcurationes quoque oculorum malas eſſe ex eodem Hippoc. in lib. 6. Epidem conſtat in acutis enim morbis ait Galen. in commen obſcurari oculorum aciem, infirmitatem & interitum viſoriæ potentia ſignificare, niſi Critice id fiat, quod indicabunt coctionis ſigna cæteraque alia ſigna Criſim ſignificantia. Vbi uero mala alia illuxerint, ac ſpeciatim cum iudicatorio aliquo non iudicante, cuiuſmodi ſunt omnes vacuationes nihil cōferentes aut has uacuationes obſcuratio hęc oculorum fuerit ſecuta exitiale eſt de qua forte autor Coac præſagiorum ita habet. Tumores iuxta aures in morbis lōgis parui, ſi inde fluor ſanguinis è naribus & tenebre oculis effuſæ moueātur, lethale. Ipſos vero oculos hebetes uideri extrinſecus q̄ppe ſpectātib. oculos acie hebetes apparerere inertioreſque mortuorum oculis ſimiles lethaliſſimam eſſe, Galen. in 2. Prorrhotic. tradidit, & hoc forte eſt, quod Hippoc. in 2. Epide. dicit. cō.2.te.16. Quorum oculi non ſunt robuſti mors in proximo ueluti vxori Theodori contigit, teſte Hippocr in lib. 7. Epidem. eodem quoque modo carentes ſplendore, perniciales eſſe in primum Prognoſtico. docuit. Excæcatos uideri in morbo mortali, proximum exitium, demonſtrari, Antiphonis filij ſupporati exem- tex.26.

Digitized by Google

tex.27. plum docet, de quo in libro 7.Epidem.ſcriptum eſt. Oculus ſiniſter ex cæcatus eſt cum tumore ſine dolore non multo autem poſt etiam dexter,& pupillæ valdæ albę & ſiccę fiebant,& mortuus eſt poſt cæcitatem.Moribundis aſtantes morituros cito ægrotos,& oculis ſplendorē amittentibus animaduertunt,cũ quo & viſus prorſus perit,& hoc eſt quod Hipp. in primo Prognoſti,dixit, aut obtuſus ſqualidus, & ſine ſplendore. His opponuntur,oculi feroces,horridi,au
tex.15. daces Hipp.in 6.Epidem.Hoſque proprios eſſe delirantium ac phreniticorum, plerunque conuulſionem,acerſentes,aut mortem cum aliis malis ſignis. Hippocrat. iu loco citato expræſſit, dicens. Oculi audacia delirijs ſignum, & de-
cõ.1.te.31. iectio, & fractio malum, & in ſecondo Prorrheticor. Hos in phreniticis conſpectos oculos conuulſionem denotare ſcriptum eſt, atque exinde mortem, cum phreniticis conuulſiones ſuccedere, eſſe perniciosum alias demonſtrauerimus, atque exitiales phrenitides iu haſce finiri conuulſiones. Propterea hos ægrotos autor Prorrheticor. in libro tertio Prognoſticorum magis quam medicamentus ſi Galeno credendum eſt, eſſe tractandos, ſtatuit cum dicat. Nigra vomentes, cibos faſtidientes, deliros, quibus oculus ferox,clauſuſque purgare non oportet, perniciosum enim.

tex.56. Quo exemplo plures Medicorum, egregie perdocti quam voluerim, ut in moribundis prorſus a ſimilibus Medicamentis abſtinerent,ne ars Medica ab ipſis infamaretur. Sed ex magnitudine quoque oculorum quod in morbis quandoque alter altero, aut minor, au maior appareat, eximium prænoſcitur. Inter pernicioſa ſigna Hippocrat. notat, oculorum alterum altero fie-
tex.37. ri minorem, & Galen. in commen. indicare nobis extingui facultatem regentem ſtatuit. Non minus malum eſt, ſi maiores appareant, in morbo pernicioſo, qui & multitudine humorum caput grauari, & facultatem extinctam, quod nimirum quicquam non repugnet humori ad oculos fluen-
in 3.epide. ti, quod ſignum in puero NicolaiHippocrat. moribundo uidit, de quo ſe-
tex.85. xto autem dexter oculus maior dum intueretur, ſeptima mortuus eſt,quodque etiam in Ermoptolemi uxore moribunda notauit. Sed prominentes ſeu tumidos quoque oculos in acutis morbis Hippocra. inter ſigna oculorum lethalia ſtatuit. Cuiuſmodi apparere ſolent in validis capitis doloribus inflammatoriis, qui commoto multo ſpiritu, & calore ex inflammatione replet intumeſcunt. Sed de cauis quoque dicamus, qui niſi ab externa cauſa per triduum, aut quatriduum ſi in acutis appareant, perniciem notare Hippo-
tex.15. crat. eſt autor in primo Prognoſticorum. Quos ita cauos fieri Galen. in commen.docuit, propter virium quidem imbecillitatem, non omnem, at uehementem, quæ nec minimum quid alimenti oculorum abunde concoquere poteſt, quod explicat morbum vſque adeo ſæuum, cui naturam ſuccumbere ſit neceſſe cum oculi uero emarceſcant prorſus quaſi alimento deſtituti, caloris natiui imbecillitate, qui in ſolis internis partibus exiguus manet, nec ad extimas uſque diffundi poſſit, ut poſſit ad alimenti oculorum concoquere, quo ipſi nutriantur, addo & ſpiritus eadem ratione qui pauciſſimi cum ſint in corde ac in aliis internis membris manentes, ad ipſos quidem oculos ideo non defluere, & merito inde oculos contabeſcere,ſiccari, cauoſque conſpici eſt neceſſarium in eo enim quod hepar percuſſus eſt, ſtatim oculos cauos euaſiſſe Hippocr.uidit.

Obſeruatũ eſt,in multis ante exitiũ,quandoq; dextrum,& quandoq; ſiniſtrũ ocu'um emarceſcere. Ex motu quoque oculorum elucent in acutis morbis ſigna

Digitized by Google

gna lethalia,oculos enim ſublimes, ex ſignis pernicioſis Hippoc. eſſe ſtatuit in eodem primo Prognoſt. quæ ſunt teſte Galeno,in comm. inſtabiles & ſubinde commoti, delirium aut tremorem portendentes alterutrumque eſſe exitioſum, ſed perpetuo vt Medici firmum iudicium exinde colligant,debent alia quoque ſigna quę illuxerunt attentius cognoſcere, quando oculi inſtabilibus exitioſe conſpectis,neceſſe ſit aliquod aliud lethale ſignum vnà illuxiſſe.Clarius vero Galen.in ſecundo Prorrhet.explicat oculos inſtabilens dicens eſſe non ſecus quã, qui equum inſtabilem habent, nuſque conquieſcentes contraque concretos & ſtabiles nunquam moueri & eſſe imobiles. Ex quo merito de his in Coacis prę ſag.legitur,oculos aſſidue nictare eſſe pernicioſum,non minus quam fixos,quos concretos,firmos ſtabiles imobiles vocant Hos perpetùo eſſe malos autor Prorrhet.in lib.2 hiſce verbis: Hebetatus oculus vitiatuſque & concretus imobiliſque & tenebroſus ſi fuerit malum,ſed rectius dixiſſet,exitioſum. quod perpetuo ferè lethales ſint in morbis acutis,ni ex Critica aliqua cauſa tales euaſerint: Gal.in comm.ſcribit,concretos oculos fieri propter mouentium oculos muſculorum immobilitatem,immobilitatemque eam propter omnium ipſius muſculorum, vel reſolutionem, in neutram partem, vel aquam, vel qui in neutram partem vergat tenſionem proficiſcitur,vel propter exactã mouetis muſculi potentię imbecillitatem, quod ſanè admodum eſt exitioſum, ſi propter virium languorem hoc fiat,ac etiam conuulſis muſculis ipſo principio neruorum in morbo acutiſſimo,in quo conuelli partes pernicioſum eſſe alias demonſtratum eſt.Gal in 6. Epidem.ſcribit concretos oculos,quos Hippoc. in textu maxime damnauit, hoc eſt imobiles perfectiſſimam eius potentiæ extinctionem ſignificare a qua muſculi cum naturaliter affecti erant, mouebantur. Hippoc. in quinto Epidem. de Virgine illa pulchra Nerei,quę a muliercula lata manu percuſſa obijt,ſcripſit ante mortem oculum ſtupidum habuiſſe.Ex ſitu quoque oculorum, peruerſiones admodum ſunt lethales ni Critice appareant, cuiuſmodi fuit oculus nono die in eo qui in Dealcis horto ſtrabo & diſtortus. Hipp. enim inter pernicioſa oculorum ſigna, peruerſionem recenſuit. Sed tamen hoc diſtinctione opus habet,quod aliquando oculi (teſte Haleno,in primo Prognoſt.) peruertantur muſculis ipſos mouentibus conuulſis,& ſępius fit in febribus propter humorum multitudinem, quam cum hæc peruerſio oculorum tantum denotet, quicquam certi ex oculorum peruerſione ſimili non poterit aſſequi. Plerunque vero peruertuntur oculi in acutis morbis, non ex hac cauſa ſed affecto principio neruorum quippè cerebro,eſtque ſumme exitioſum. In febribus itaque acutis oculorum peruerſiones perpetuo malæ ſunt,cum aut humorum plenitudine ſeu multitudine, quod minus malum eſt, aut ſiccatis muſculis oculos mouentibus, quod ſi ardentibus febribus, aut phreniticis eueniat prorſus exitioſum eſt,omnium vero erit, exitialiſſimum has ita peruerſiones videri cum facultatis extinctionis ſignis,quod languor virium nobis fieri innoteſcet aut aliquis ſenſus diminutus aut ſublatus.

De quibus Hippocr. per belle in libro quarto aphoriſmorum,dixit. In febre non intermittente, ſi labrum vel palpebra vel ſupercilium, vel oculus, vel naſus peruertatur,vel non videat, vel non audiat, iam debili exiſtente, quicquid horum euenerit,mors proxima eſt.Quæ clarius in 1.progn.tex.15.ita habentur, ſi peruertitur aut liuida palpebra eſt,aut labrum aut naſus cũ aliquo ſigno,mortem propè eſſe ſciendum eſt.Quare perpetuo malũ,ni critice vt dictum eſt appareant,oculorum peruerſiones ſignificat,non tamen neceſſario lethale, quod videns

Diuinus

tex.15.
in com.11.
in 1.Co.ſl. ſection. 2.
tex.38.
com. 2. in tex.27.
tex.47.
1.Prog.t.15
aph.46.

cõ.1.tex.22 Dicimus Hippoc.in 6.Epid.ita ſcribit,quibus palpebra circumtenditur,malum
eſt. Fiet vero certum iudicium ex ſignis antegreſſis,& vnà conſpectis, & longe
melius ex ijs,quæ poſtea appareant. Sunt etiam malæ oculorum peruerſiones ſi
morbo internas ac debiles opprimente partes fiant,quod denotent, humorem
ad partem nobilem quippe cerebrum ferri, quam rem fortè autor Prorrhet ita
expreſſit:Ex lumborum reuerſione oculi peruerſio mala.Cum malis vero ſignis
tex.49. lethales iudicabuntur.De quibus in eodem lib.Prorrh.ita habet: In ardentibus
febribus cum aliquantula perfrictione,deiectionibuſque aquoſæ bilis, multisq;
oculorum peruerſio ſignum malum, tum aliàs tum ſi catochi fiant. Sed rectius
exitioſum dixiſſet, cum perfructiones in ardentibus febribus cum euacuationi-
bus non iuuantibus,ſed lædentibus ſiue ex quib.ægroti in peius delabũtur, quæ
profectò ſunt ſigna iudicatoria non indicantia lethalia,iuxta illud Hipp.& Gal.
ſi quæ iuuare debent nedum non iuuant,ſed ægroti ab ipſis in peius abeunt,le-
thale eſt. Suntque ex indicatorijs non indicantibus lethalibus,quare ſi cum his
appareant,oculorum peruerſiones nedum malum ſignum,ſed perniciale erit di
tex.57. cendum.De ijſdem paulo poſt prorrh.autor,ita quoque habet: In oculorũ per-
uerſione cum febre & laſſitudine rigor pernicioſus,Comatoſique in his male ha
beat Quare oculorum peruerſiones cum malis ſignis,& præſertim iudicatorijs
malis lethales meritò iudicantur. Cum lethalibus vero proximum exitium adeſ
ſe ſignificant. Cuiuſmodi fuit oculus diſtortus in altera œcitai vxore ab Hipp.
obſeruato. De quo in lib.3.Epid.ita habet:Quarto delirauit,metus,mẹſtitiæ,dex
ter oculus erat diſtortus, ſudor ſecundum caput paucus frigidus, extremitates
frigidę quæ in acutis morbis lethalia ſunt ſigna, ſed ex clauſione quoque ocu-
lorum ſigna praua & exitialia perſcrutemur. Cum enim oculi in acutis clauſi
manent,neque aperiri queanq́, aut propter quandam humorum multitudinem
conuellentem muſculos oculorum & palpebrarum,aut ſiccatis,aut reſolutis,vi-
rium infirmitate muſculis,quæ ſane clauſio palpebrarũ,perpetuo in acuto mor
bo lethalis,& ſi aliquando vti critica non exitioſa, ſit vbi ipſa ſequatur inſignis
aliqua vacuatio,& bona,quod ni fiat,planè erit exitialis.Quod in 3.libro Coac.
tex.2. præſag.per belle ita docetur: Qui in febre continua muti iacent, clauſis oculis
ſubinde conniuentibus,ſiquidem è naribus ſanguis effluxerit & vomuerint, at-
que ex eo loquantur,& ad ſeipſos redeant,ſeruantur, quod ſi nihil horum acci-
derit in difficilem ſpiritum redacti in breui moriuntur. Rarò verò fit vt cum il-
lis ſignis,clauſi oculi Critice appareant,& nõ niſi in robuſtiſſima facultate pro-
inde maiori experte lethale eſt ſignum.Cum ſignis vero malis clauſos oculos vi
deri perpetuo lethale,vt autor prorrhet. meminit,qui ait,nigra vomentes,cibos
faſtidientes,deliros, quibus oculos ferox, clauſaſque purgare non oportere id-
eſt medicamentis opus non habere,& prognoſtico ſolo propterea eſſe relinquẽ
dos. In his enim claudi oculorum palpebras contingit vt Gal.in com. expreſſit,
vel propter claudentium oculos muſculorum tenſionem vel propter aperien-
tium imbecillitatem Verumque in ijs eſt pernicioſum. Sed age addamus quoq;
oculorum ſuſpectiones prauum ac ſumme exitioſum ſignum in acutis morbis
tex.14. eſſe.De quibus.Hipp in primo Prognoſt. ita habet: Conſiderari conuenit hunc
in modum ſuſpectiones etiam oculorum per ſomnum,ſi quid enim candidæ par
tis ſub apparet comiſſis palpebris,nec alui fluor, aut medicamentum in cauſa
eſt,aut nec ita dormire conſueuit,vitioſum iuditium exitialeque admodum eſt.
Hoc ſignum viſum fuit in Guadagnina olim cariſſima mea uxore,antequam mo
reretur,quod fuit exitioſum,tametſi per ſanitatis tempus conſueuerit aliquando
ita

Digitized by Google

ita dormire, ſed unà alia unà ſigna exitialia fuere quippè Comata extremorum frigiditates, inquietudines, carentia ſitis cum lingua ſcabra & nigra. Quare in morbis acutis perpetuo erit timenda, quod & autor Coac præſag. ita indicauit: Et extremitates palpebrarum curuitas, oculi fixi & aſſidue nictare, & colores permutare, & palpebras inter dormiendum non committere pernicioſum eſt. Ex colore quoque oculorum mala ſigna erunt. Album oculi rubrum ſpectari, ni Critice ſanguinis eruptionis ſit, ſignum, quod ſuperiori capite quibus notis diſtinguatur dictum eſt exitiale eſt. Vbi itaque minime Criticum eſt ſignum, in acutis morbis oculos rubros videri perpetuo malum. Quod ſignum Hippoc. in Prognoſticis recenſuit inter ſigna pernicioſa, quoniam vel ex copia ſanguinis fiat, quæ in cerebro & in membranulis fatiget vt Gal. in comm. docet, aut inflammationem inſignem cerebri & membranarum, quæ in continuis febribus perpetuo ſunt pernicioſa non minuſque, ſi vnà cum malis ſignis, in diebus iudicatorijs, aut quomodocumque appareant omniumque maxime in phrenitidis ſæuis. De quo ſigno autor Coac. præſag. ita habet: Qui morbi ſuccuſionem aut pulſationem interum capiti, & prærubros oculos habent, deliriumque mouent manifeſtum. A ſingultu quoque & vomitu, timendum eſſe hoc ſignum in libro 7. aphor. ſtatuit, quod teſte Galeno rubor oculorum vel cerebrum vel ventriculū pati non mediocrem inflammationem, explicet. Vtrumque in febribus continuis exitioſum apertiſſime Galen. in 3. lib. Prorrhet. ſcribit in febribus continuis oculorum ruborem accedentem aut copiam ſanguis oſtendere in capite, ex qua oculi rubeſcunt, veluti in lippitudinibus, aut inflammationem cerebri vel ventriculi, quæ ex eo diſcernitur, quod cerebro inflammato venula tantum quæ in albo oculi ſunt, rubræ apparent. Et ventriculo vnà quoque ſingultus aut vomitus appareat. Ex quo merito Hipp. in primo Prognoſt. non dixit ſimpliciter ruborem oculorum, ſed venulas in candido oculi rubras apparentes perniciem demonſtrare. Omnium vero maxime erit pernicioſum ſignum, vt ſcribit Hipp. in loco citato venulas has aut liuidas aut nigras ſpectari, nā Gal. ita interpretāte liuidæ apparent, & nigreſcunt venulæ oculorū refrigerate refrigerantur extincto calore natiuo. Addamus, vt finem præſenti capiti in ponamus ex ijs etiā quæ in oculis apparent excrementis, poſſe exitium iudicari. In acutis lachrymas inuoluntarias inter exitioſa ſigna recenſes Hippoc. quarum quidem cauſam Galen. refert, aut ad aliquam lippitudinem aut fluxionem ex capite in oculos, ſed in acutis febribus hoc fieri propter facultatis retentoriæ debilitatem, quod ſumme eſt pernicioſum. Vbi itaque inuoluntarie profluūt lachrymæ in acutis morbis, neque ſigna Criſis futuræ per ſanguinem præſertim excretionem è naribus, mortem certo expectandam Hippoc. in primo Epid. tradidit. Pituitam quoque in oculis conſpectum notat inter ſigna pernicioſa. Gal. vero in commen. tametſi aliquando hic humor ſeu excrementum in oculis ſpectetur ex aliqua fluxione, vt aliquando in lippitudinibus fit, tamen in acutis morbis propter imbecillitatem regentis oculum facultatis naturalis, quę impos oculorum concoquere alimentum nequit. Aliquando in oculis apparet quoddam ſimile excrementum ſiccum arefactumque quod autor Prorrhet. ſcripſit ſignum eſſe phrenitidis. Galenuſque in comm. docet, conſpici quandoque in tabeſcentibus quod ex calore nimio colliquetur id omne carnoſum quod cum in facie tum in temporibus factis vnà & cauis admodum oculis, in phreniticis vero huiuſmodi reſiccatū & puluiculoſum abſque cauitate videri. Ex qua re merito Hipp. in 6. epidem. mala oculorum ſigna recens, ait; Malum eſt autem & increſcens veluti ſpuma, quod

1. Coa. præſag. tex. 28

aph. 3.

1. prog. t. 15

cō. 2. te. 80.

in 1. Prorr. tex. 17.

cō. 1. te. 23

interdiu tenuior, noctu vehementior fit, ſi copia ſudoris eliciatur, ac tuſſiendi adſit cupiditas nec quicquam tamen dignum commentatione expuant, ſi oculi caui reddantur, maxille vero ruborem contrahunt vngues manuum curuantur, digiti vero potiſſimum ſummi incaleſcunt atque in pedibus tumores conſiſtunt, neque cibum appetunt, & puſtulæ circa corpus erumpant. Cuiuſmodi fuiſſe vxorem Polycratis primum peripneumonicã & mitonem pleuriticum ſcripſit Hippoc. in lib. 7. Epid. de quo ita habet: Apprehendebant autem quandoque illum calores tenues exiguum tempus ſudores exigui fiebant ad noctem, ſpiritus in febre denſio maxillarum rubor, circa latus grauitas, & ſibilus, & ad humores, tuſſes tenebant. Eos vero ſuppuratorum, qui ſeruantur, ait Hippocr. in 2. Prognoſticorum, a febre ſubito liberari, puris optimi, non bile permiſſi multam copiam neque difficulter expuere, cibumque appetere & rectius ſpirare, & reliqua poſtremo diximus maxillas rubras reddi non raro ſanguine e naribus criticè erupturo, qui color non tantum maxillas ſed totam ferè faciem naſumque præſertim, occupabit, cuiuſmodi colorem Gal. vidit in iuuene Romano febricitante paululum antequam ſanguis è naribus eruperet, vt ex libro, de præſagat. ad poſthum. conſtat. Vbi vero futura ſit Criſis vel per ſanguinem vel per ſudorem alia quoque Critica ſigna apparebant, quorum præcipua ſigna ſunt in excrementis concoctio apparens, morbi tempus, quod ſtatum & rigorum vocant febris aucta grauiaque ſymptomata vel de nouo oborta vel plurimum aucta. Cuiuſmodi fuerunt obſeruata in Teoclis cognata de qua Hippoc. in eodem lib. 7. Epidem. ita habet: Teoclis cognata quæ ſuperius habitabat ſub pleiadis febris acuta, ſexta videbatur ceſſaſſe, lauit veluti ſedata febre, mane maxilla valde rubra, vera non memini. Veſperi febris venit multa, lipophythea & aphonia erat, non multo autem poſt ſudor, & ſudatio optima maxillæ itidem. Appareat aliquando liuidæ & nonnunquam nigreſcentes, quæ ſi cum malis ſignis illuxerint in acuto morbo mortem prænunciant, quod hæ caloris extinctionem denotent ſed de his coloribus ſuperius ſatis accurate egimus. Nunc de auribus agamus, quæ & ipſæ aut colore liuido in morbis exitioſis apparent, aut contractę, aut frigidæ, aut cum pure, aut dolore acuto, aut tinnitu, quę itidem multum ad prædictionem faciunt. Liuidæ & nigræ ſpectantur in acutis morbis calore natiuo extincto aut ſuffocato frigidæ & contractæ in acutis ſunt letales Hippoc. in primo Prognoſticorum, tex. 7. ſcribente dolores in auribus acutos non carere periculo docuit Hippocrate, in tertio Prognoſticorum, dicens: Aurium dolor acutus cum febre continua ac vehementi difficilis eſt, periculum enim delirij abolitioniſque imminet. Sed tametſi huiuſmodi dolores perpetuo obſeruatum ſit difficillimos morbos præmonſtraſſe, vt pauci ſint, qui ab ipſis euadant, perpetuo cum febre continua & acuta perniciosi eſſe ſolent, quod inflammationem ratione viſceris nobilioris, malignam plures vidi ita affectus periiſſe, & ſpeciatim Guadagninã meam dilectiſſimam Vxorem. In ipſa enim ardente febre maligna vexata, principio huiuſmodi dolore acutiſſimus apparuit, ſed ad rem noſtram. Dolor itaq; cum Hipp. aurium acutis in acuto morbo perpetuo difficile morbum oſtendet, Sed tamen non raro fit vt aures ſuppurētur, ab ipſiſq; decretoriæ effluat pus, atque ægroti dolore liberentur. Cuiuſmodi fuit Emyris filius, vt ſcribit Hippocrate, in quarto libro Epidemiorum, qui criticè pure erumpente ſeptima die fuit iudicatus. Sonus quoque aurium in iiſdem morbis magni momenti eſſe ſolet ad præſagium indagandum, ſed cum de hoc ſymptomate aliàs ſcripſerimus, pauca attingemus: Hæcque præſertim

[Margin notes: tex. 8. (beside "fit Hippoc. in lib. 7. Epid."); tex. 25. (beside "lib. 7. Epidem.")]

ſcilicet

ſcilicet in acutarum febribus principio tinitum ægr otos ſentire prauum ſignũ eſſe, quod aut cerebri inflammationem, aut futurum delirium oſtendat, vel bilem quæ per venas fertur in ipſis exęſtuare, ex qua concitati ſpiritus ad caput tranſmittuntur. In ſtatu vero conſpectis ſignis coctionis, criticè ſæpe huiuſmodi ſymptoma apparere ſolet. De quo ſigno legitur in Coacis præſagijs: In ardentibus ſupernenienꝭ ſonus aurium cum hallucinatione oculorum & narium grauitate hi inſaniunt, niſi ſanguis è naribus fluxerit. De palpebris naſo, labris Hippoc. in primo prognoſt. ita habet. Si peruertitur aut liuida palpebra eſt, aut labrum, aut naſus cum aliquo al o ſigno mortem propè eſſe ſciendum eſt. Et meritò ſanè dixit cum aliquo alio ſigno vtpotè pernicioſo cuiuſmodi eſt, quod alibi expreſſit, vt non videant, aut audiant ægroti, iam ſcimus exitium interibus eſſe. Hoc idem Hippoc. in 4. aphoriſm. 49. ita expreſſit, in febre non intermittente ſi labrum vel oculus, vel naſus vel ſupercilium peruertatur, vel non videat, vel non audiat, iam debili exiſtente corpore mors proxima eſt. Quandoque labrum tremulum Criticum præcedere Criſim per vomitum Gal. in 3. de Criſib. cap. primo docuit. Veluti in Charione fuit obſeruatum, & Hippoc. in 6. Epidem. com. 8. tex 36. ex Valeſij diuiſione, ſcripſit labia in tertianis febribus criticè vlcerari, quod ſignum Criticum omnibus vel etiam ignaris mulierculis notũ eſt. Neque Auicenna neque alij Arabes ignorarunt. Sæpe vero fit, vt criticè hæ partes conuelluntur, quippe criſi proximè futura, quod Critica ſigna propè præmõſtrabunt. Dentium vero conuulſionem exitialem eſſe eum Hippoc. tradidit in Prorrheticis tum ego ſæpius impraxi vidi: Hippoc. in primo Prognoſ. tex. 21. de his ita habet: Si quis ſtrideat dentibus non conſuetus a pueritia ita efficere inſania ſignificatur, ac mors, ſed in vtriſque futurum prædicere periculum, neceſſe eſt. Si vero mente commotus ita efficiat admodum exitioſum iam eſt, & Galeno in commento: Stridere dentibus, quibus ab initio non erat conſuetum, futuri delirij accidens eſt: ſi vero adeundo interdum ægrum offendas, vtrumque per ſe, delirare & ſtridere dentibus, hunc iam eſſe propè mortem arbitrare. Idem fere in libro ſecundo Prorrheticorum, text. 13. ait itaque enim: Dentium ſtridorem pernicioſum quibus non eſt ſanitatis tempore aſſuetus experiri. Cuiuſmodi vidit in anginoſa, quæ apud Metronem habitabat, quæ per diem antequam moriretur, vt refert Hippocrat. dentium habuit contritionem & cum exitialibus ſignis. Itaque dentium ſtridores perpetuo in acutis morbis exitiales ſunt, quod fiant læſo neruorum principio aut temporum maxillarum muſculis ab igneo calore immoderatè ſiccatis ac exinde conuulſis, quas conuulſiones eſſe inſanabiles alias a nobis fuit demoſtratum, ſed aliquando contractum labium alui bilioſam eruptionem ſignificare in 2. Coac. præſag. legitur, & Gal in tertio, de criſibus tremulum inferius criſim per vomitum, ſed nunc ad linguam deſcendamus, quæ in morbis acutis ad præſagium aſſequendum vtiliſſime a Medicis obſeruatur.

li. 4. Coac. pſ. tex. 18.

tex. 15.

De

De prædictione ex linguæ obſeruatione.
Cap. IX.

Linguæ inſpectio in acutis morbis ita vtiliter obſeruatur, vt non paruam in quibuſdam ægrotis partem præſagij habeat. Hippoc. cō.5.te.14 in 6. Epidem. ſcribit linguam varijs coloribus varios humores exuperantes oſtendere. Quod hiſce uerbis explicauit: lingua lotium ſignat. Linguæ virides biliosę: Bilioſum aut a pingui. Rubrę vero a ſanguine, nigrę ab atra bile, aridę a fuliginoſa exuſtione & ab vterino membro, albæ vero a pituita. Ex quibus ſanè facile eſt, humores noxios pręualentes dignoſci, quippe quod quiſque color, quo lingua infeſtu conſpicitur, humorem denotet particularem. Sed diſtinguendum erit an lingua huiuſmodi mutationem ex vapore aut humore obtinuerit, aut ex potu, aut cibo, aut medicamento, aut ex deſtillatione è capite, cum ipſa totis ijs cauſis immutatur, idcirco neceſſe erit, vt dignoſcatur à nulla prædictarum cauſarum, ſed tantum à vapore aut humore è venis, arterijs in linguam ſublatis facilius enim ipſa ijs tingitur, quod habeat ſubſtantiam flauidam, laxam, mollem cum amplitudine venarum. De quare Gal. in nuper citato loco ita habet: Etenim grandioribus venis prędita lingua & inani ſubſtantia ſpongiam referens, alijs duris denſiſque particulis paratior eſt, vt ſeroſos intra ſe humores admittit, ab illiſque colores inſtar lanarum ſuſcipiat. Sed his præmiſſis linguæ præſagium attingamus. In omnibus acutis morbis lingua bene valenti ſimilis, optima eſt, dummodo non ex aliqua externarum cauſarum quippe a potu, cibo, medicamento, aut ex deſfluxione ex capite, fiat. Hęc in temperatis corporibus erit, quæ colore ſubrubra, mollis, proportionata magnitudine, quæque nullo, & ad guſtum & ad loquelā, vitio tenetur. In acutis itaque morbis ac maxime in febribus ardentibus, & ſynochis linguam ita videri eſt, bonum, color enim ipſius ſub ruber, qui apparet ſignificat, humorem noxium ac morbificum, neque plurimum eſſe, neque admodum putridum ac accenſam, quo ita affecto, lingua neceſſario fit, aut flaua, aut crocea, aut nigra, aut admodum rubra, quando, vt ex Hippocrate dictum eſt, neceſſe ſit, humorum in corpore exuperantium bilioſorum aut aduſorum, aut pituitoſorum linguam ipſorum vaporibus infici, ac tingi. Mollis itidem non ex cibo, potu, aut medicamento, aut deſtillatione capitis conſpecta, interius viſcera multum calorem non occupare denotat, vt propterea ægroti propter, hanc cauſam neque multum ſitiant. Ex pituitoſa vero è capite ad fauces deſtillatione cognoſcitur ac diſtinguitur proprijs ſignis, quorum eſt pręcipuæ ſi ęgroti plurimum dormiant, pluſimumque interius ſentiant calorem. Hæc enim deſtillatio irrigans, fauces & linguam facit, vt nedum lingua minime exareſcat, ſed vel etiā ſitim ipſius demulcet. Hinc Hippoc. dicebat tuſſientes non valde ſitire, ac propter hanc cauſam expeditam quoque ægroti loquuntur. Atque hæc eſt lingua non mala in acutis morbis. Aliquando mutata a ſuo ſtatu naturali, ſolet etiam boni iudicij eſſe indicium, nimirum critice ubi in periculoſis anginis, humore ad fauces & ad ipſa linguam traſmiſſo admodum inflammata, & mole aucta apparet itidem quandoque conuulſa & tremula, hoc modo apparet, ſed eam ector proprijs ſignis criticis iudicata quam pręceſſiſſe eſt neceſſe, atque hæc de

bona

Digitized by Google

bona lingua nunc de mala. Quæ eſt, quouiſmodo mutata ac vitiata, aut colo-
re, aut magnitudine aut ſubſtantia; colore quidem mala in acutis morbis, eſt al
ba craſſa cænoſa, quam vidi in quadam febrium Epidemicarum olim Genuę in
Lyguria graſſatarum conſtitutione, quæ nobis fuerat argumento in his corpori-
bus multitudinem pituitoſorum craſſorumque humorum præualuiſſe atque ma
gnum quoque viſcerum calorem ad fuiſſe: Sed tamen hęc in ijs quicquam certi
de ſalutes & interitus nō denotabat. Quare hæc tameſi bona non ſit, quod mor-
bos ex multa copia pituitoſorū & craſſorum humorum biliofis mixtorum, & pu
tridorum tantum foueri explicet, tamen ex hac ipſa, niſi coniunxerimus alia pra
ua ſymptomata minime mortem prædicemus. Sequitur flaua, quam viridem
Hippoc. vocat. Hęc multitudinem bilis, ac ab hoc ipſo humore putrefacto mor
bum profectum ſignificat, morbumque periculoſiorem. Hęc nigra eſt periculo-
ſior, quæ aduſti ſanguinis copiam, cęteris humoribus, vt a natura corrigatur,
difficiliorem, præmonſtret. Hæc ignearum ſeu ardentium febrium cum ſummo
ſqualore eſt propria, perpetuoque non parum timenda, omniumque maxime ſi
vnà ad fuerint ſigna alia pernicioſa. Solet itidem ardentes peſtilentes detege-
re. Ex quo, vt dictum eſt, propria acutorum morborum eſſe merito videtur;
7.Coac.pſ. quod per belle in Coacis præſagijs ita habetur: Quæ verò valde nigreſcit iudi-
ſec.2. t.20. cium fieri in quatuordecim diebus. Subdidit periculoſiſſimam eſſe nigram &
pallidam forte eam quæ ex pallida nigreſcat, & meritò ſanè cum in iecore incen
dium augeri nobis ſit iudicium quippè cum prius bilis ſanguinis loco progi-
gnorum ex qua ad flauum lingua tingebatur poſtea aucta inflammatione, adu-
ſti ſanguinem ac atrum aſtumque euadere qui eſt omnium deterrimus. Tertio
nigram quoque cum tremore ſeu tremulam, vt poſtea, quoque docebimus, dam-
nat autor Prorrheticorum ita dicens: Tremulę linguę quibuſdam aluum liqui-
dam reddunt. Nigræ vero in ijs factę colorem mortem denunciant. Liuidi co-
loris lingua omnium maxime eſt lethalis, quod fiat in ipſa liuidus color vel ex
mutatione a flauo aut rubro in nigrum propter ingentem viſceris alicuius in-
flammationem, & caloris extranei abundantiam cum defectu inati, vel extin-
ctione caloris natiui. Hanc declarant reliqua ſigna facultatem extingui demon-
ſtrantia, quę alias ſcripſimus. Rubram quoque ſępius in anginoſis affectibus &
peripneumonicis peſſimam eſſe Medici obſeruant. Sed huius malitiam augent
& confirmant pernicialia alia ſigna. Cuiuſmodi fuiſſe linguam illius anginoſæ
quæ apud Britonem agebat, quæ quinta die obijt, ut meminit Hippoc. in libro
tex.18. 3.Epidem. & filij Balis, de quo itidem ipſe in libro ſeptimo, ſcripſit, qui obijt die
nona Mole aucta lingua in anginis aliquando ita viſa eſt, ut uix ore poſſet conti
neri, ſed plures recte curati ſanitati fuere reſtituti, non pauci ſuffocati. E contra
riò multis uſque adeo imminutæ linguę præ nimio calore humido omni ferè
hauſto, quod eſt ſignum intenſiſſimi caloris morbique maxime timendi, appa-
rent, ſed ad rectum iudicium faciendum alia ſigna erunt conſulenda, ſed ma-
gna nigra letalis eſt, quod extinctum iri innatum calorem ſignificet cuiuſmodi
habuit iuuenis; quæ ſecundo ætatis annum agebat, quę a philoſophico corru-
ptatio ut Hippoc. in lib. ſeptimo Epidem. tex. 73. quarto die perijt. Quod ad ſub
ſtantiam linguæ attinet quædam admodum molles ſunt, combibita multa hu-
miditate, quædam admodum ſiccæ, aſperę inæquales horridæ ſciſſę, ulceratæ,
quædam cum partis tumoribus quędam harum calidæ quędam frigidę tactu
apparent, quędam cum ſiti proportione reſpondente quædam ſine ſiti. Siccantur
& areſcunt linguæ in omnibus febribus, ſed omnium maxime in ardentibus, ac

non

non minus phreniticis propria uidet ſicca & aſpera ardentium febrium, ut Galen, in primo Prorrheticorum monuit, quæ fiunt calore febris vehementer ſiccata, immoderataque caloris eſt nota, hę linguę primam ſiccę, & aridæ fiunt, mox inæquales duræ & horridæ, & demum immoderata ſiccitate ſcinduntur & vlcerantur, non ſecus quam terra nimis ſiccata a ſole rimis ac fiſſuris ſæpius ſcindatur immoderata ſiccitate durę & haridæ peſſimæ ſunt phreniticorumque proprie cum propter proximam inflammationem lingua maxime ſiccatur. Hinc autor Prorrheticorum linguas denſas ſeu duras & aridas phreniticas appellauit. De his in Coacis pręſagijs, ita legitur, lingua quæ in principio quidem in horruit, in colore vero permanet, progreſſu autem temporis exaſperat liuellit & rumpitur, letalis eſt. Cęterum ex aridis linguis quicquam recte, niſi aliorum quoque ſignorum iudicium adiunxerimus de pręſagio non habent cum eæ non ſit ſufficiens ſignum ad mortem pręducendam, plures enim qui tales linguas habuerunt, graui morbo & ſi conflictati, conualuerunt. Cuiuſmodi fuit, qnam in muliere trimeſtri fætu grauida, in littere habitante, & in virgine Lariſſę, & in alijs Hippoc. uidit. Hę ſi nigrę quoque ſint perniciales magis ſed ut dictum eſt, debemus quoque ex ijs, ut exitium pręnoſcatur, alia pernicialia ſigna unà obſeruare, quæ in Vxore Dromeadai, & in illo, qui caleſcens cęnauit & potauit largius, Hermocrate & in alijs multis Hippocrate una cum lingua nigra uidit. In anginis quoque ita pręſiccata peſſimæ ſunt, quod inflammationem internam maximam denotent, qua omnes ſuffocantur, qualem uidit Hippocrates in illa anginoſa, quæ apud Britonem agebat, quinta die mortua. Hę quoque fiſſæ atque ulceratę apparentes argumento ſunt, malignioris inflammationis, ac efficatioris. Ego in multis malignis febribus uexatis ſqualore obſitas, ſciſſaſque ac aluiſculis refertas uidi linguas qui non omnes perierunt. Rhaſis in libro decimo, ad Regem Almáns. Scribit nihilominus, cum in lingua apparuerint puſtulæ ciceribus magnitudine æquales, fueritque febris uehemens & acuta ęger in principio ſequentis diei morietur. Quare aridę duræ aduſtaque, & maxime nigræ ſi cum aliis ſignis malis appareant, exitium pręſagiunt, omniumque certiſſime, ubi linguis ita areſcentibus aſperiſque exiſtentibus ęgroti non ſitiunt. Hoc enim, in ardentibus febribus eſſe ſignum pernicioſiſſimum in ſuperiori libro ſatis a nobis eſt explicatum, hoc quidem apparens ſignum, nota eſt aut delirij, aut extinctę facultatis, ut Galen. in primo Epidemiorum tradidit. Vbi itaque lingua aduſta & ſicca ſine ſiti apparuerit proculdubio aut delirium aut mortem prędicemus, mortem, ſi una alia fuerint pernicialia ſigna, qualia in eo, qui caleſcens cęnauit, & in Hemocrate moribundis Hippocrat. uidit. De illo quidem in primo Epid. ita habet. Quidam caleſcens cænauit & potauit largius, uomuit cuncta. Nocte febris acuta, hypochondrii dextri dolor, ſubmollis in partibus internis inflammatio nocte moleſte tranſegit, urinæ rubrę, craſſæ de poſitę non conſiſtebant, lingua prę arida non ualde erat ſitibundus, & de Hermocrate cum primum dixiſſet, habuiſſe initio linguam aduſtam fuiſſe, ſurdum, uigilem, non admodum ſitibundum cum urinis craſſis & turbidis, poſtea addidit: Die xx. eſt iudicatus à febres liber, non ſudauit, perpetuo a cibo abhorrebat, omnino mente conſtabat, loqui non ualebat, lingua inaruit, non ſitiebat, obdormiſcebat aliquantiſper Comatoſus.

tex. 3.

1. prorr.

cap. 31.

cō. 3. te. 29.

Circa diē vigeſimumquintum incaluit, aluus lubrica, cum fluxione tenui &

multa, proximis diebus acuta febris lingua combuſta eſt vigeſimo ſeptimo defuncta. Huius ægroti linguam aduſtam ſine ſiti, vnum fuiſſe ex ijs, quæ extingui facultatem iudicant, multa vnà viſa ſymptoma certò affirmarunt quippè, non ſitire, a cibo perpetuo abhorruiſſe. Et reliqua. Quare lingua aduſta abſque ſiti in acuto morbo vti dictum eſt, vel delirans, vel moribundum corpus præſagit. Sed caute tamen de ex his duobus ſignis erit præſagiendum, quando, vt in principio huius capitis docuimus ſæpe lingua exareſcat ac aduſta videatur, ęgrotique non ſitiunt, atque neque hos delirare neque extingui facultatem obſeruemus. Hoc fit ex humoris pituitoſi è capite deſtillatione irrigante fauces, ſitimque compeſcente. At hoc cognoſcimus ex hac cauſa fieri, vel eo quod tota lingua in his non areſcat, nam vbi in ardente febre deſtillat humor pituitoſus, linguę non tota ſubſtantia areſcit ſed pars iuxta radicem tantum, atque cito humore abluta lingua emolleſcit, addatis hos non vigiles eſſe ſed ſomno vti conuenienti, quod partes corporis ſuperiores plurimum humiditatis habeant. In quibuſdam vero apertiſſime deſtillatio ad fauces dignoſcitur ex crebra quę coguntur, vti, excreatione, humore multo deſcendente è capite. Quare vbi non deſtillante è capite humore lingua in ardenre febre, ſicca aſpera atque aduſta ſine ſiti appareat aut delirium, aut extingui facultatem, prędicendum erit. Addamus aridam linguam quandoque calidam quandoque tactui frigidam apparere, hanc exitialem eſſe, quod non niſi in magnis inflammationibus, contracto intus calido innato atque humido propter penuriam & extinctionem natiui. Calida tactui aſperaque apparens, non ita eſt periculoſa, ſed in principio periculoſior, qualis in Hermocrate principio fuit ab Hippocrate obſeruata. Tremulæ ſeu trementus quoque in acutis morbis apparent, quæ ſi intenſiſſimam ſiccitatem ſecutæ ſint, prorſus exitiales erunt nam ea ratione quippè propter ſiccam ex igneo affectu intemperiem, animali facultate debilitata linguas tremulas reddi, Galen. in primo Prorrheticorum docuit. In phreniticiſque exitioſis hoc ſymptoma apparere ſolet, Hinc autor Prorrheticorum, in primo libro dixit: linguas obtremiſcentes ſignum eſſe non conſtantis mentis. Ex phrenitide quippè cerebro patiente, calidaque exiſtente affectione lingua qoieſcere non poteſt. Eadem ratione conuelluntur linguę ex quo ægroti balbutiunt neque recte loqui poſſunt ſępe ante mortem & hæc duo ſymptoma lingua vt dixi tremulam & conuulſam in perniciali phrenitide Medici deprehendunt familiarius.

in tex. 19. De quibus Galen. in primo Prorrheticorum ita habet: Tremor igitur linguę accidit debilitatę propter ſiccamprędictæ affectionis intemperiem animali facultate. Conuulſiones vero ſiccitatem muſculorum ipſius vnà cum capite affectorum, conſequuntur, ſicut & vox obtremiſcit propter infirmitatem, quæ ab humerū contracta eſt intemperie, prædicta autem hæc omnia ſymptomata, quæ ab ſiccitatis capitis intenſionem fiunt, mentis motionem fieri quoque iudicant. Vniuerſis autem muſculis induratis, linguam tremulam & Gal. balbutientem fieri eſt pernicioſius quippè propter immoderatam eam, quæ in cerebro facta eſt, ſiccitatem. At ne noſtrum nos fallat prę ſagium, diſtinguendæ ſunt cauſæ linguæ trementis & conuulſæ, ſiquidem veluti dictum eſt, ſi fiant immoderatè ſiccatis muſculis ipſorumque capitibus, ac neruis, exitiale perfecto erit & ſi ijſdem neruoſis partibus humore aliquo repletis, lingua tremor, & conuellatur non exitioſum, ex qua cauſa tremunt, & conuelluntur non raro linguæ

in

in principijs morborum propter humorum multitudinem, vt Pithioni contigiſſe ſcripſit Hippocrates, & qoando Criſis aliqua ſit futura, Qui tremores & conuulſiones inter iudicatoria ſigna meritò recenſeri debebunt. Sed de his, alias cum de prædictione a tremoribus & conuulſionibus egerimus. Diſtinguamus itaque de ijs ad præſagium, linguarum ſymptomatum a ſiccitate profecta, quæ perpetuo erunt exitialia, ab ijs, quæ repletione fiunt, hęc vel in principijs morborum fiunt, aut vnà cum ſignis decretorijs alijs. Illę vero non niſi calidiſſimum ſicciſſimumque morbum conſequuntur.

De prædictione & faucibus, & dorſo.
Cap. X.

FAuces in gutturis inflammationibus, quos affectus Medici anginas appellant, ſolent non rarò magni momenti eſſe ad præſagium, cum in ijs affectibus optimum ſit fauces tumidas ac inflammatas ſpectari, quod morbum foras verti ſignificent. De quo Hippocr. in libro tertio Prognoſticorum, ait: Securiſſimum vero eſt, ſi rubor quam maxime foras vertatur. At non ſemper in acutiſſimis periculoſiſſimiſque anginis ſatis eſt ad ſalutem præſagiendam fauces rubentes ac inflammatas ſpectari, cum ſæpius etiam in exitialibus appareant ex magna ſanè inflammatione nedum internas gutturis partes ſed quoque externas fauces opprimente. Proinde optimum erit vnà cum faucibus, pectus ceruix, aut collum rubrum ac maxime inflammatum ſpectari. Quam rem Hippocrat. in eodem li- tex.10.
bro ita expreſſit: Si quibus fauces rubent & ceruix ex hæc diuturnior eſt, maxime uero ex ea ſeruantur, ſi ceruix ac pectus traxit ruborem, nec ſacer ignis intro recurrat. Exitialiſſimas vero anginas eſſe, ac celerrime interimentes ait, quęcunque nec in ceruice nec in faucibus conſpicuum aliquid efficiunt. Plurimum & doloris ac ſpirationis difficultatem inferunt. De his doloribus autor Coac. lib.2.ſec.2.
præſag. ait: Faucium dolores ſiue tumore ſuffocantes, & Hippocrat. in quarto tex.43.
aphoriſm. Si febre habito tumore non exiſtente in faucibus, ſtrangulatio repente ſuperuenerit, letale. Sed de his ſatis. Nunc ad dorſum deſcendamus, aph.34.
cuius quidem inſpectio & ad naturam malignarum febrium cognoſcendam, & non minus ad præſagium Medicis omnibus eſt ſatis familiaris, & præſertim in febribus acutis.

Certum eſt dorſum in ijs aliquando puſtulis paruis milio ſimilib. & aliquando maculis paruis pulicum morſibus per ſimilibus aliquando magnis latiſque refertũ conſpici. Quod ſpectari aliquando bonum, vbi natura præſertim criticè excernis humores ſummè putridas quandoque malum & exitioſum. Bonæ ſolent eſſe cum puſtulæ tum maculæ ipſæ, ſi vnà cum ſignis coctionis appareant, quas nomino ſequitur morbi alleuatio, Aegroti enim ab ipſis erumpentib. maxime iuuantur. Ex colore rubra exanthemata meliora cenſentur, quod ſanguinis copiam neque ipſum igneo calore exactu denotentur. Bonę itaque ſunt criticè quæ apparent, vtpote, quæ cum ſignis coctionis apparent, & qui cum inciperit numero atque magnitudine augeantur. De quibus legitur in Coac. præſagijs: Quibus in febre continua poſtulę toto corpore excitantur, lethale, niſi ſuperue-

niat purulentus abſceſſus. Gal. ſcripſit in lib. 5. meth. med. In quadam peſtilentia illos euaſiſſe, quibus exanthemata nigra toto corpore multa confertim apparuerunt. Raro tamen quicquam certi ad ſalutem prædicendam, ex ijs habetur. Vti plerumque exitialia ſigna ſunt, ſunt verò perpetuo mala, quùm maligniſſimam naturam morbi ſignificent peſtiferorum enim morborum ſunt iudicia, quod & Tucydides non ignorauit, cum in ea ſæuiſſima peſtilentia, quę Athenas deuaſtauat, obſeruarit corpora eo malo infeſta ſcatuiſſe his exanthematibus. Colore deteriores ſunt liuida & nigra. Has enim maculas in ſignem humorum putredinem, & caloris extinctionem denotare nos alias oſtendimus, quod ad copiam parua intus recurrentia, & euaneſcentia exanthemata peiora exiſtunt, quod naturam cæpiſſe humores excernere præ imbecillitateque non potuiſſe denotent. De quibus Hippoc. in 1. Epidem. dixit: Exanthemata parua & non pro dignitate excretionis morborum & citò rurſum euaneſcentia. Addamus puſtulas, ac exanthemata mala quoque eſſe perua nec augeſcentia & pauca quas meminit. Hipp. in 1. Epid. de Sileno, dicens; Frigidus toto corpore ſudor, papulę cum ſudore rubentes rotundæ paruæ, varis ſimiles permanebant, nec abſceſſum efficiebant. Demum pernicioſum ſunt, quę unà cum pernicioſis ſignis erumpunt. Qualia in Sileno atque in Critone moribundis apparuerunt.

De prædictione ex hypochondrijs, & primo de ijs, quæ ſalutem ſignificant. Cap. XI.

EX hypochondrijs præſagium venaturi, primo quid nomine hypochondrij intelligendum ſit, dicamus. Siquidem Gal in 2. lib. aph. ſcribit epigaſtrium ideſt abdomen diuidi in hypochondrium, ideſt prçcordium, atque ventrem inferiorem itron Grçcis dictum per hypochondrium uero eam partem intelligit quę a coſtis ſpu-

In aph. 35. rijs ad vmbilicum vſque peruenit, & clarius in lib. 2. Prorrhet. ſcripſit partes ſupra vmbilicum vtrinque ad latera ſpurijs dictis coſtis ſubiectus hypochondria proprie dici. Ex quibus dicamus & nos quoque hypochondria ſiue præcordia ex partibus externis abdominis eas proprie dici, quæ nothis coſtis & ihab (hæc vero in imo venere inter coſtá & pubem (Capari Gal. uocat) poſita ſunt continentur ſupra vmbilicum & in latus vtrumque, aut partes cartilagineas ſupra loca inania ſitas, quæ occupantur ab hepate dextra, ab ſplene non ſiniſtra Latius vero ſumpta uoce interiora omnia ſub hac regione comprehenduntur, quippe ventriculus hepar Lien, ſeptum tranſuerſum, quę nomine hypochondrij intellexit autor Prorrh cum in loco nuperrime citato, ſcripſerit. Febres ex hypochondriorum doloribus malignæ. Et hæc quod ad hypochondrij cognitionem ſpectat. Itaque per hypochondria dextram ſiniſtramque abdominis partem ſupra vmbilicum coſta ſparijs ſubiacentem intelligamus. Hæc primo ſunt recte ualentium ſimilia, quęq; optima exiſtunt, ſecundo etiam quæ non bona & diſſimilia, quippè ip ſorum tenſiones dolores tumores atq; ſuppurationes. De ijs Hipp. in 1. Progn. ita habet: Hypochondria autem optima ſunt, ſi dolore vacant, ſi mollia

tex. 30. & æqualia ſunt dextra ac ſiniſtra parte. Et meritò ſanè cum ipſis ita ſe habetib. nullam partè in ipſorú regione contentam quippè neq; vètriculú, neq; ſeptum tranſuerſum, quæ hypochondrijs côtinentur læsá eſſe cognoſcimus, q in febrib.

acutis

Digitized by Google

acutis has partes recte ſe habere, non leue eſt optimi præſagij argumentum, impoſſibileque eſt aliquam partium illarum læſam eſſe, & hypochondria mollia eſſe, & abſque dolore. Quare in acutis morbis optimum erit ad ſalutem prædicendam hypochondria, ut dictum eſt, optima obſeruari, quippè mollia, æqualia dextra ſiniſtraque parte eſſe, & dolore vacare. Ex craſſis vero, & gracilibus, Hippocrat. in ſecundo libro aphoriſm. 35. craſſitudinem habentia commendauit ita dicens. In quo uis morbo partes ad vmbilicum & imum ventrem attinentes craſſitudinem habere melius eſt, malum vero extenuari, ac cõtabeſcere prauum. Quare & hæc hypochõdria craſſitudinem habentia erunt bona. At optimum erit prius in ægrotis nos perſpecta habuiſſe hypochondria, qualiacunque ſint, ſiquidem ſępius in recte valentibus, & inæquali, &
non æque mollia, obſeruentur. Quare nedum ea, quæ optima ſunt, ſalu- tex.51.
tem præſagient, ſed quandoque inæqualia, tenſa (modo rectè valentium ſin ſimilia) idem oſtendent, attamen non æque bonum erit tenſa, & inæqualia (& ſi recte ualentium ſimilia ſint) ſpectari, veluti mollia ęqualia, & doloris expertia. Illa vero, quippè tenſa, inęqualia, in tumorem alata, atque dolentia perpetuo mala ſunt, ni talia criticè apparuerint ſępius enim fit, vt priuſque aliqua Criſis fiat, hypochondria, uel tendantur, vel in tumorem
eleuentur, aut doleant. De criticis tenſionibus Hypochondriorum autor tex.55.
Prorrheticorum in libro tertio, ita ſcripſit: Ventris buoque palpitationes cum hypochondrij tenſione ſub longa, & tumente ſanguinis indicat eruptionem,
& paulo poſt. Hypochondrij tenſio cum capitis grauitate, & ſurditate, & cap.11.
quę ſplendores perturbant ſanguinis denunciant profuſionem. In tertio vero de criſibus Galen. ait; proprium ſignum fluxuri ſanguinis è naribus eſſe præcordiorum tenſionem ſine dolore, & cum dolore, non fluxurum ſanguinem, ſed inflammationem teſtari.

Ex quibus colligimus tenſionem hypochondriorum ſine dolore, & aliquando etiam præ multa tenſione ex copia ſanguinis dolentibus modo, vel hebetudines oculorum ſubeunt, vel ſplendores oculis obuerſentur, aut caput gra-
ue fit, aut ſurdi fiant ęgroti, & denique faciem rubram ſeu colorationem tex.20.
obtineant, vt Galen. in tertio de Criſibus, & in libro de pręſagatio. ad poſthumum ſcripſit, & autor Prorrheticor. in tertio libro text. 27. Criticam eſſe, & particulatim ſanguinem è naribus floxurum ſignificare. Parotidem vero tenſionem cum æſtu anxioſo atque capitis dolore ſignificare notauit autor Coac. præſagiorum in libro tertio. Hipp. vero in lib. 1. Prognoſt. de futuris criticis abſceſſibus ab hypochondriorum tenſionibus iudicandis, ait. Abſceſſus conſiſtant
hi in locis infernis quibus circa ilia inflammatio fatiget, illi in ſupernis in quib. tex.66.
ilia molliora & ſine dolore perſiſtut. Ex quibus liquido nobis conſtat, hypochõdria vel etiam tenſa aliquando optima eſſe, quatenus criticæ euacuationis nobis futuræ ſunt iudicium. Eodem modo & de ipſorum tumoribus dicendum, quanquã rarò tamen tumores quicque boni ad prædictionem habere videantur. Nihilominus de ijs Hipp. in 1. Prog. ait: Si verò mollior tumor eſt, nec dolet, & preſ-
ſus digitis cedit diuturniorẽ efficit iudicationẽ ac minori cum periculo eſt. Quod tex.38.
clarius. Atqui tumores molles & indolentes tardius iudicantur, & minus periculi denunciant, & Hipp. in 1. Progn. Tumor qui in uentre fatigat minus facit abſceſſum, quam qui in ilijs. Sanguinis non fluorẽ maxime de ſupernis ſedib. expectare oportet, & rurſus in Coacis præſagiis ait. Ab hypochondriorũ tumore bilioſis ſpiritus magnus ac febris acuta parotides emonent, quod in ijs bilioſi

humores ferantur ſurſum. Dolores itidem hipochondriorum Critici ſunt, ſanguine ſurſum copioſius hypochondria diſtendente. Signa ſunt, vt dictum eſt, febris acuta, capitis grauitas, aut ſurditas, aut oculorum hebetudo, facies rubra. Addamus dolores quoque hypochondriorum non malos eſſe, ſi poſtea febris ſuperuenerit. De quo dolore in lib. 6. aphor. Hippoc. ita habet: Quibus dolor circa hypochondria fit, abſque inflammatione, his febris ſuperueniens morbum ſoluit, & in Coacis præſagijs ita habet: Qui vero tumor recens excitatus in hypochondrijs, ſiquidem ſine inflammatione eſt, ac dolores inde natos ſoluit murmur in hypochondrijs factus, & maxime ſi exciderit per vrinas & deiectiones alui. Itidem ex abſceſſibus ſuppurati boni ſunt, qui foras erumpunt, & ſi quam
In eod.lib. minimum (vt placuit Coac. præſag. autor) loci occupent & ſi in acutiſſimum conum colligantur. Qui deijſdem ſuppurationibus poſt ait: At in ijs, quę rapiuntur intro optima ſunt ſiquidem nihil tumoris, doloris & caloris alieni foras edat in ſuperficiem. Quę verò ſuppurationes his contrariæ ſunt peſſimę. Atque hæc de bonis hypochondrijs. Nunc de malis agamus, quæque exitium in ægrotis prædicant.

De malis hypochondrijs, quæ mortem in acutis morbis præmonſtrant. Cap. XII.

tex.30.
aph.35.
HYpochondria in acutis morbis tenſa, dura, dolentia, inæqualiaque & mala eſſe tradidit Hippoc. in primo libro prognoſt. non minus & ipſa extenuari malum eſſe & contabeſcere prauum in libro ſecundo aphoriſmorum. Cæterum vt clarius rationis tenſorum hypochondriorum, durorum, & ipſorum dolorum abſceſſuum ſuppurationum (quæ omnia malum portendunt, modo mala alia ſigna coniungantur) notitiam aſſequamur, de his omnibus ſigillatim, deque cauſis ipſorum agendum, antequam præſagium ex ijs indagemus, meritò duximus. Horum ſiquidem eſſecutis tum cauſis ignoratis, tique de pręſagio rectum iudicium facere nequimus. Hanc rem itaque declaremus ab hypochondriorum tenſionibus incohantes. Tenduntur itaque hypochondria, aliquando cum tumore ac duritie, ita vt, tactui dura appareant, aliquando citra tumorem, ita, vt & ſi tenſa videantur, tamen vacua exiſtunt, quæ tenſiones Gal. vacuas ſub molles, citra tumorem vocat. Hippoc. vero de his tenſionibus aliquando ait veluti in Hermocrate hypochondria molliter contendebantur, aliquando tenſiones ſubmolles vocat, & nonnunquã hæc hypochondria ſublimia appellat vti in Eraſimo fecit. Hęc hypochondria habent quidem tenſiones ſed vacuas, atque citra vllum tumorem durum. Quod ad figuram etiam attinet tenſiones aliquando ob longæ, quales muſculorum rectorum abdominis, aliquando latę, aliquando rotundæ ad lunę figuram, quales hepatis tumores reprehęſentant. Cum duritie vero ſeu tumore duro hypochondria tendunt, ab inflammatis aut muſculis aut hepatis connexa ſeu gibba parte, aut liene, aut ventriculo ipſo, a flatulento autem ſpiritu, vel à copioſo ſanguine muſculis repletis. Hęc ſine duritie etiam tenſio ſine dolore eſt, vti in multis quibus per nares ſanguis copioſius erupit, obſeruatur a flatu tenſio eſt ſine duritie, & ſine grauitate a copioſo vero ſanguine neque cum duritie, neque ſine grauitate eſt. Ab inflammatione demum, vt

dictum

Digitized by Google

dictum eſt tenſio eſt cum tumore modo inflammatio muſculos exterius occu-
pet, aut hepatis conuexam partem aut lienem aut denique ventriculum, atque
hæc eſt tenſionum ratio ſed age hanc rem declaremus propterea, quod dictum
eſt ab inflammatis his viſceribus tendi hypochondria cum duritie, ex quo per-
petuo videtur hanc tenſionem ab ea cauſa proficiſci. Hoc & ſi verum ſit, quip-
pe omnem tenſionem cum tumore ſeu duritie atque dolore indicare viſcerum
inflammationem, tamen hoc quoque ex Gal. doctrina verum erit, plures tenſio-
nes non duras, ſed molles, ideſt, vt Galeno videtur, vacuas inanes ſublimeſque
viſcerum inflammationes fieri de quibus quidem tenſionibus vtile erit, pauliſ
per accuratius agere. Tenſiones itaque molles ſeu vacuas ſeu inanes ſeu citra
tumorem, quæ nomina idem explicant, fieri aut viſcerum internorum inflam-
matione aut ſiccitate principij neruorum ad ſeptum tranſuerſum venientium,
hoc modo hypochondria ſurſum trahuntur, meritoque Hippoc. aliquando hęc
ſublimia vocat. Illo modo tenduntur quidem, ſed cum intus viſceris inflamma-
tio nos lateat, nullus tumor vel durities exiſtit. Gal. in 3. Epid. ſcribit hypochon cõ 2. in t. 5
driorum mollem renitentiam ſignificare aliquod viſcus eſſe inflammatum, quip
pè aut iecur aut ſeptum tranſuerſum, aut lienem. Et in primo Epidemiorum,
de Sileni tenſione in hypochondrijs agens, ſcribit, ſepti tranſuerſi inflammatio-
ne hypochondrium per continuitatem ſurſum trahi, contendique abſque tumo
re. De hac tenſione in lib. 3. Epidemiorum, ita habet: Ac ſi ita diceret dextrum
hypochondrium intendebatur, ſed citra tumorem vel quia non magna fuerit
iecoris inflammatio, vel infimis partibus duntaxat quibus ventrem, comple-
ctitur cum gibba nondum vnà cum ſimis intumorem eſſent elata. Quod Her-
mocrati contigit. Ex quibus conſtat fieri in hypochondrijs tenſionem mollem,
ideſt citra tumorem ex inflammatione ſepti tranſuerſi, iecoris atque lienis, ſed
iecore inflammato non toto, neque magna inflammatione affecto, ſed aut par-
ua, aut tantum ſima eius parte inflammata. Ex quo tractui primo accidit ſi gib
ba nondum inflammata, apparet tenſio citra tumorem & mollis. Sed hæc ten-
ſio nunquam toto iecore inflammato apparebit, vel magna affecto inflam-
matione. Diximus hanc ipſam tenſionem fieri quoque non raro non inflamma-
tis viſceribus, ſed a magna quidem exiccatione. Quas cauſas Galen. in primo tex. 30.
Prognoſt. ita complexus eſt. Quandoque enim intenduntur ilia ſine inflamma-
tione propriè nominata, aut propter vehementem ſiccitatem non ſolum in illa
parte, ſed etiam in ſepto tranſuerſo, coſtis, membrana, pręcordijs, aut propter
inflammationem cum tumore ipſorum in ilijs muſculorum conſiſtentem ſine
inflammatione proprie vocata, quam quidem tumor dolens eſt. Sed has tenſio-
nis mollis cauſas vel etiam clarius in lib. 3. Epidemiorum Gal. ita expreſſit: Hypo cõ. 3. in t. 1
chondrium tenditur vbi à ſepto tranſuerſo viciną partes velluntur, At ipſum tē-
ditur ſeptum tranſuerſum interim in pleuritide ob inflammationis magnitudi-
nem ſuccingentis membranæ coſtas. Interim ob originem neruorum ad ſe ner-
uos, qui ad ſeptum tranſuerſum pertinent, attrahentem. Interim uero per ſuam
ipſius inflammationem. Atque hęc erant de tenſorum hypochondriorum cau-
ſis præmittenda, quibus perſpectis nunc ad prędictionem deſcendimus. Hippo
cr. itaque in 1. lib. Progn: Ait tumorem durum, & dolentem in utroq; hypochon tex. 39.
drio, aut in dextro eſſe peſſimum. Talem quoque ab initio mortem breui fore
ſignificare affirmauit: Gal. uero in comm. intelligit per tumorem inflammatio- tex. 34.
nem iecur aut uentriculum, aut lienem obſidentem. Ex qua plures cum citò in-
tereunt, preſertim ubi magna eſt, ſed præſagij iudicium alia ſigna pernicioſa

Digitized by Google

confirmabunt, ſed vbi tumor ex muſculis inflammatis fit, rarò mortalis eſtimatur. Sed Hippocrates priorem ſententiam, in qua ait ab initio tumorem durum cum dolore breui mortem prænuntiare paulo poſt ita limitaſſe viſus eſt, quod non niſi magnus & non quiuis mortem præſagiat, neque ſemper.
tex.40. Quod ita habet: Quicunque ergo tumor dolens durus & magnus eſt, periculum mortis breui fore ſignificat. Quaſi dixerit huiuſmodi tumores ideſt viſcerum inflammationes, ſi interimere ægrotos debeant, citò id facere, nam diu cum durant ſuppurationem potius quam mortem denotare futuram, quod paulo antea Hippocrates tradiderat, hiſce verbis ſi febris trigeſimum tranſendit diem, & febris detinet, & tumor non deſiſtit, in ſuppurationem verti contingit. Quare tumores cum colore in hypochondrijs, qui non ex inflammatis muſculis ſed aut iecore aut ventriculo ſunt periculoſi, preſertim ſi magna ſit inflammatio.

At huiuſce præſagij iudicium confirmabunt, ſigna illarum inflammationum pathognomonica, tum morem ſignificantia, quæ poſtea apparent. pernicioſa enim exitium prędicant, qualia Hippocrates vidit in Apollonio: De quo
com.3 t.84. in libro tertio Epidemiorum, ita habet; Somni non aderant, inflatio mala, magna ſitis, Comatoſus erat, hypochondrij dextri eleuatio cum tumore, extremæ partes vndique ſubfrigidæ, aliquantulum delirabat, omnium obliuiſcebatur, quæ locutus eſt, mente mouebatur. Non minus pernicioſæ ſunt hypochondriorum tenſiones ſubmolles citra quippe tumorem, quàm oſtenderimus aut nobilium viſcerum inflammationem, aut maximam ſiccitatem principij vel neruorum ad ſeptum tranſuerſum deſcendentium, aut membranæ, coſtas ſuccigentis pleuræ vocatæ ſignificare. Cæterum hæ tenſiones per ſe ſolum, tametſi perpetuo malæ ſint, nunquam exitium prædicent, niſi alia praua vnà illuxerint ſigna. Quando non omnes inflammato iecore aut ventriculo aut ſepto tranſuerſo moriantur. Quare neceſſe erit, vt reliqua ſigna conſulamus, quæ ſi mala fuerint ac ex lethalibus pròculdubio mortem poterimus prædicere. Quales tenſiones fuerę obſeruatę in Sileno, Hermocrate Philiſta, adoleſcente Melibææ, & adoleſcentulo qui in mendacium foro decumbebat, quibus cum ſubmolliter hypochondria tenſa eſſent vnà quoque ſigna mala & lethalia affuerunt.

Eodem modo hypochondriorum dolores cum tenſione prædicta, & malis ſignis lethales eſſe ſolent, veluti Vxori Dromeadai contingit, in qua tertia die hypochondrium cum doluerit, habebat vrinas craſſas, turbidas, non reſidentes, & ſudores frigidos, quę omnia lethalia exiſtunt. De eo vero qui caleſcens cenauit, ita habet Hippocrates. Quidam caleſcens cenauit & potauit largius, vomuit cuncta. De nocte febris acuta præcordiorum dextrorum dolor, ſubmollis in partibus externis inflammatio, noctem moleſtam duxit. Vrinę primo rubræ, craſſæ quæ depoſitæ non reſidebant, lingua pręarida, non admodum ſitibundus. Quæ ſigna fuerunt pernicioſiſſimæ ac letaliſſimę in ipſo inflammationis, qua citò extinctus eſt. Autor vero Prorrheticorum, in libro ſecundo, tex. ſecundi, ſcribit: Febres ex hypochondriorum doloribus, malignæ, ſed Galen. ait non omnes ſed eæ tantum, quæ inflammato aliquo viſcere ſuſcitantur, ſed neque omnes eſſe malignas ſed acutas, malignas eſſe alia ſigna praua demonſtrabunt. Addamus huiuſmodi cum tenſiones tum dolores eſſe prauas ac lethales, ſi ab aliqua ſatis copioſa euacuatione adhuc perdurauerint. De quibus in Coacis præſagijs legitur. Dolores, qui in hypochondrijs

incidunt,

Digitized by Google

incidunt, tum aliàs praue ſunt, tum ſi inde aluus perfluit. Quod in nuper creatis ęgrotis videre eſt, namque in Silcho cùm tenſione hypochondriorum fuerant deiectiones tenues ſubnigrę, & Eraſimus cum ſudore habito tenſa hypochondria, atque hæc eſt tota ratio prædicendi ex tenſionibus malis hypochondriorum. Malæ quoque ſunt ſuppurationes hypochondriorum in quibus alui copioſæ deiectiones, cum magnis faſtidijs, ſyucope, vomitibus, atque omnium maxime febre nihilo diminuta, minimeque ægris exinde iuuatis. Diximus eos tumores ſuppurati qui diutius durauerint cum febre ex Hippocrate, qui in primo Prognoſt. ita habet, ſi febris trigeſimum tranſcendit diem, & febris detinet, & tumor non deſiſtat in ſuppurationem vertis contingit, & paulo poſt, ait ſi ſexageſimum diem non trigeſimum, febriſque & tumor non deſtiterint, ſperandam eſſe ſuppurationem. De horum prognoſtico agit autor Coac. præſag. in libro tertio, ita dicens: Inter abſceſſus lethales ſunt è quibus intro pus erumpit, reliquorum vero ſuppurationes ex ijs, quę foras erumpant, maxime laudabiles, ſi quam minimum loci occupent & ſi in acutiſſimum conum colligantur. At in his, quæ rapiunt intro optima ſunt. ſiquidem nihil tumoris, doloris & caloris alieni foras edat in ſuperficiem. Quę vero ſuppurationes his contrarię ſunt, peſſimæ. Quare ex his adde, ad cognoſcendas malas ſuppurationes, in hypochondrijs tumorem, vel dolorē vel calorem, ſentire indicium eſſe latentis non ſublatę inflammationis. Si itaque a ſuppuratione tenſa adhuc maneant hypochondria minimeque laxent, adhuc magis ſi doleant etiam & caleant, prauum eſt, ac lethale, omniumque maxime exitium prædicendum erit ſi nedum copioſa puris excreti vacuatio ægro inuenitur, atque exitioſiſſimum ſi ipſi in peius labantur. Hęc enim vacuatio erit ex iudicatorijs, non iudicantibus, lethalis, eoque magis ſi virium languor, aut aliud ſignum prauum vnà illuxerit, & hoc eſt præſagium ſuppuratorum hypochondriorum, ſed vnum dicamus, quo cognito finem huic capiti imponemus, quippè Hippocratem in primo libro Prognoſticorum ſcripſiſſe: Si uero pulſus in hypochondrijs inſit perturbationem ſignificat, aut delirium. Verum oculos talium conſpicari oportet, ſi enim crebro obrutas mouetur expectanda inſania eſt. Quod in Coacis præſagijs ita confirmatur pulſus in hypochondrijs, cum perturbatione delirium portendit, & magis etiam ſi oculi crebrius moueantur, atque hoc ſit veriſimile, aut propter ſeptum tranſuerſum inflammatum, aut propter humorem efferuſcentem ex quo flatus multi ſuſtentur, qui copioſius in caput aſcendentes, ac membranas cerebri calefacientes, & mordentes delirium faciunt. Huiuſmodi vero pulſus plerumque malus, etſi aliquando bonus, vbi criſim antecedit, qui criticis ſignis a malo diſtinguitur. Cum uero unà cum ipſo alia praua affecerint ſigna; mortale eſſe id affirmantium, de quo in Coac. præſagiis, oris uentriculi dolor cū hypochondrii pulſatione refrigerata febre, malum, tum alias, tum ſi tenuis ſequatur tumor, atque hæc de malis hypochondriis dicta ſufficiant. Supereſſet quoque agendum de prędictione ex hepate atque liene, ſed quoniam ea, quæ in ipſis exterius ad prognoſticum conſiderantur, ferè omnia nunc dicta ſunt, idcirco nihil aliud de his ſcribemus.

Marginal notes: tex. 35. (beside "in primo Prognoſt."); Sec 2. te. 9. & 10. (beside "libro tertio"); te. 31. & 32 (beside "mo libro Prognoſticorum"); 3. Coac. pſ. ſec. 2. te. 14 (beside "mortale eſſe").

De

De prædictione ex ignobilibus corporis partibus. Cap. XIII.

PArtium corporis cum nobilium, tum ignobilium obſeruatio in acutis morbis plurimum ad prędictionem iuuat, & meritò ſanè, ut Gal. placet, cum nobilia membra diu graues morbos ferre nequeant, ipſis enim graui morbo uexatis facultates omnes diminui, & tolli cuique noſtrum, eſt manifeſtum, ideo in acutis morbis humoribus putridis ad nobilia membra motis, & ipſis obſidentibus mors ſequi ſolet, iiſdemque a nobilibus ad ignobiles compulſis, ſalus.
Hinc Hippoc. dixit acutorum morborum non omninò certas eſſe prędictiones ſalutis & mortis, quod incerti ſimus, ad quam partem corporis vel nobilem, vel ignobilem præ ſumma putredine cum tenuiſſimi tum turgentes, moueri debeant. Hoc vnum certum eſt, ſi tranſmittantur ad principem partem magnum vitę periculum parare, & plerunque mortem, & ſi ad ignobilem, a principibuſque remotam, ſalutem. Ex quo, omnium horum partium in acutis morbis obſer-
tex.67. uatio Medicis ad pręſagium faciendum nedum utilis, ſed quinimo neceſſaria erit. Per partes vero principes communiter has, intelligimus quippè cerebrum hepar, cor, ventriculum, gullam, aſperam arteriam, pulmones, ſeptum tranſuerſum inteſtina tenuia, pleuram membranam coſtas pectoris ſuccingentem. Has poſtremo principes atque nobiles fecimus quod aut principibus proxime ſeruiant, aut quod ſint proximæ aut quod propter colligantiam partium cum principibus magnam habent conuenientiam. Non principes & ignobiles ſunt cutis partes extimæ, extremæque, poſt aures ſub al s, & inguen. In iis itaque omnibus vtile eſt, in acutis morbis quicque uidere, quod ad ipſas morbum decubuiſſe nobis ſignificet. Huiuſmodi denotant, dolores, diu durantes critici, de quibus a nobis accuratę in 2. lib. egimus, & quomodo aliquando in partibus ignobilib. ſalutem critice demonſtrent, tumores itidem in cute oborti diu perſiſtentes, & in cruribus pedibus ac in aliis partibus a principibus remotis optimi ſunt, modo
tex.67. criticę apparuerint, quippe conſpectis coctionis ſignis. De quibus Hipp. in 2. li. prognoſt. ait: Abſceſſus ſi in cruribus erumpit in pulmon, a uehementi ac periculoſa omnis utilis eſt, & Gal. In Pulmonia uehementi abſceſſum erumpere in cruribus prorſus bonum cenſetur, ſiquidem maxime vera ſententia Hipp. eſt 2. lib. de morbis vulgaris inſcripta, de bonis abſceſſibus, ut optimi ſint, ſi deorſum quam longiſſime a morbo abſiſtant, ſed potiſſimum, ſi coctione pariter erúpent. Hęc eadem ratione commendantur tumores in cruribus in inguine, teſtib. ſub axillis, atque poſt aures criticè apparentes, de quibus nos poſterius ſingulis accuratius. Commendantur etiam, ut dictum eſt, puſtulæ, exanthemata, uariolæ morbilli, pruritus ſcabieſque ſi modo, ut dictum eſt, ſigna coctionis in excrementis præceſſerint. Veluti hæc non criticè ſed ſymptomaticè conſpecta, in quibuſuis partibus ignobilibus mala ſunt. Quod vi morbi non naturę prodeāt. Sed de ijs ſingulis accuratè agemus, ubi de prædictione ex tumoribus omninus ſermonem inſtituerimus. Nunc ſufficiet dixiſſe ſi acutis morbis ſæpius glandulas poſt aures inflāmari, & in tumeſcere, quos parotides Medici appellant, aliquan

Digitized by Google

de ſubaxillis,& non raro in inguinibus atque etiam teſtes exinde intumeſcere. Qui tumores aut principio febris apparētes aut ipſos ſi febris ſequatur, prauum eſt,morbumque malignum oſtendunt,ſi vero cum humorum coctione erupant, minus malum,& plerumque ſalutare ſignificant nimirum quod naturam nobilia viſcera exoneraſſe protrudendo noxios humores ad has ignobiles partes ſint indicio.Optimi uero ſunt,qui diu durant rectitudinem ſeruant augentur,ſed qui tamen ad nimiam non venerint magnitudinem,neque minores ſint, quam debeant.Hi enim peſſimi exiſtunt,non minus & qui paulo poſt intus recurrerint, atque euanuerint ſed de his,vt dictum,alias uberius loquemur. Hunc extremas corporis partes ad prædictionem conſideremus.

De prædictione in acutis morbis ab extremis partibus. Cap. XIIII.

Partes extremas uocat Gal.in lib.2.Progn.Hipp.aures,nares,manus atque pedes.Hæ partes ſolent in acutis morbis ſæpius magnam partem pręſagii habere. Quando nunquam mori hominibus contingat,his partibus nihilo a naturali ſtatu mutatis, neceſſe eſt enim in moribundis,vt hę partes refrigerentur, & colore liueſcāt & nigreſcant atque etiam in multis manus pedeſque indecore mouentur. Ex quo extremorum caliditas in acutis morbis nunquam mala,veluti frigiditas perpetuo mala,peſſimaque ubi interiora calent,& maxime ſitiant.Quod Celſus ab Hippocrate depromptum ita expreſſit.Cui febre æque non quieſcente exterior pars friget interior ſic calet vt etiam ſitim faciant,lethale.Hoc ſignum cum aliis malis eſſe lethale,in 2.libro: In quo de extremorum caliditate & frigiditate accuratiſſime egimus,oſtendimus.Summe exitioſum vero erit, (quanuis perpetuo extremarum frigiditas in continuis febribus ſit timenda frigus extremorum,vix decaleſcens aut nunquam,omniumque maxime ſi una partes liueant, & nigres appareant. in com 4.

De quibus.Hippoc.in primo Epidem.Frigebant his multum extremitates,ac uix calor his reuocari poterat,& paulo poſt:Multum vero frigus erat,& uix eis calor reuocari poterat.Quod in Philiſco moribundo fuit obſeruatum, de quo Hipp in 1.Epid.Extremitates vndequaque frigebant, nec iam ad calorem, illę amplius redibant. Sed hæc ſatis de frigiditate partium extremarum,qui hanc ſe proteſte habere capiunt ſecundum ciborum,in quo de hac re nos fuſius.Eodē modo de colore dicendum,optimus enim color,recte ualētium ſimilis erit. Non nunquam rubeus ac inflāmatus,ſi critice ſanguine ad extremas partes decumbente fiat.Omnium peſſimus ac exitialis eſt liuidus atque niger,de quibus quoque ſuperius in hoc libro abunde dictum eſt.In acutis itaque morbis extremas partes nigras aut liuidas ſpectari exitiale eſt,cum aut caloris extinctionem aut ſummam humorum putredinem denotare alias a nobis demonſtratum. Hos colores in extremis vidit Hipp in philiſio Sileno moribundis.De illo dixit Frigida ſudauit,extremitates liuidæ,& de Sileno:Sexto circa caput parum ſudauit, extremitates frigidæ,liuidę,multa iactatio.Manus etiam atque pedes indecori moti,& agitati damnantur ab Hippo.de illis in 1.lib:Prognoſt.ſcripſit: Qui in febre cō.2.te.28 cō.3.te.66

acuta

acuta, aut delirio, aut pulmonia, aut capitis dolore, manus ſubinde ob os fert, aut fruſtra uenatur muſcas, aut colligit feſtucas, aut de veſte euellit pellos, aut de pariete ſtipulas carpit, id omne malum, exitialeque eſt. Non minuſque pedes non calidos nudos habere, de quo ſigno, in eod. lib. dixerat. Si vero nudos habeat pedes nec admodum calidos ac manus, collum & crura diſpergat inæqualiter malum eſt, ſignificat enim inquietationem. Quando etiam homines modeſti, ac præſertim mulieres pudenda coram aſtuantibus denudant, peſſimam eſt, aut enim delirium, aut extinctionem facultatis denotabit, atque hæc obiter de prædictione ab extremis partibus, de qua re in ſecundo lib. nos accuratius egimus.

Finis Seſti Libri.

PROSPERI

PROSPERI ALPINI MAROSTICENSIS PHILOSOPHI, ET MEDICI IN Gymnaſio Patauino Medicamentorum ſimplicium Profeſſoris ordinarij,

DE PRAESAGIENDA VITA & Morte Aegrotantium.

LIBER SEXTVS.

De quibus ſit agendum in hoc libro ac primo de prædictione, ex coctione atque cruditate excrementorum. Cap. I.

CVM potentię naturalis a quatuor, vt etiam dictum eſt functionibus, robur ac infirmitas innoteſcat, omniumque maxime ex alteratrice ſeu cōcoctrice atque excretrice, quod ad has referantur coctiones omnes excrementorum, & excretiones quas Medici criſis appellant, atque ipſa non minus excrementa, quorum quidem omnium obſeruatio magnam præſagii partem nobis perſpectam, ac cognitā reddit. Itaque in hoc libro, ut iam captam prædicendi methodum ex naturali facultate proſequeremur, de coctionibus, cruditatibus, excretionibus, diebus criticis atque criſibus, antequam ſigillatim a ſingulis cum excrementis, tam ipſorum excretionibus Prognoſticum indagamus, agendum duximus. Exordiemurque a prædictione ex coctione atque cruditate excrementorum, quæ ita ad prædicenpi rationem faciant, ut ſine ipſorum cognitione, nemo poſſit quicquam certi de ægrotantium ſalute uel morte aſſequi. Quod, vt probo cognoſcatur, in primis quid coctio ſit, & quid cruditas, quotupliciter accipiatur a Medicis, atque quomodo fiat, intelligendum eſt Galen. in primo Epidem. de coctione ita habet, concoctio enim quædam eorum, quæ preter naturam ſunt eſt ipſa maturatio morbi. At ipſa coctio in loquentis ſubſtantiam di ductio quædam eſt eius quod coquitur. Hanc clarius Gal. in 3. de natura hum. in tex. 4. & in lib. de ſympt. diff. cap. 4. expreſſit, quid ſit, nimirum dicens eſſe ciborum alterationem in propriam, & conuenientem qualitatem eius quod nutritur. Quam Græci πέψιν uocant. Hanc Veram Medici ac propriam coctionem uocant quam ad prædictionem Medici ita non conſiderant, veluti alte-

ram,

Digitized by Google

ſam,quæ penes excrementa,bilioſa & ſumme putrida attenditur, quæ eſt alteratio non ciborum ſed noxiorum humorum,in qua paucum eſt quod in alimentum muterur, vel nihil quam Medici in morbis acutis maxime ad prędictionẽ ſpectant. Qua dicimus morbum habere excrementa concocta & cruda. De
in com.22. qua Gal.in ſecundo,de vict.rat.in acutis in hunc modum: Nempe bilioſa cruda ita appellauit,quoniam & excrementorum coctionem appellat quanquam mutata nutrire non poſſunt,ut bilis vtraque & qui Græci Χολώδεις dicuntur. Veruntamen,quor iam & talia euincit natura,cocta quidem vocare conſueuit Hippocr.excrementa huiuſmodi, quæ a natura ipſa euicta ſunt, cruda vero,quæ non ſunt euicta. Gal.in 6.Epidem.comm.1. in tex.9. concoctionem bilioſorum humorum vocat, mutationem in optimam qualitatem,& mediocre quoddam temperamentum,& in ſecundo,de vict.rat.in acut.in tex.14 ſcribit concoctum omne dici vel quod a calore naturali mutatum nutrit,vel & ſi non nutriat, quod a natura deuictum ſit mutatumque in ſuum naturalem ſtatum,vt bilis quæ in homine ſano erat pallida, parumque acris flaua & ſumme acris facta & multum fœtida,concocta dicitur vbi minus acris, minus colorata & fętida reddita eſt. Fiunt vero ex concoctiones bilioſorum putridorumque humorum natura, atque cruditates morbo naturę,vt Gal.in libro,de conſtit.art. med. docuit,præualente. Sed nunc ex ipſis præſagium in morbis perſcrutemur. Cum itaq; dictum ſit coctiones in excrementis naturam præualentem demonſtrare, inde affirmabimus nihil magis ſalutem nobis ſignificare, quam excrementa uideri concocta.
cap.83. Proinde Gal.in lib.art.medicinalis,coctionem eſſe ex ſalubribus ſignis ſtatuit, propterea etiam in primo lib.aphoriſm. dixit,ſigna coctionis perpetuo bona & nunquam mala,& Hippoc.in primo Epidem. ait; Matutationes excrementorum
tex.45. omnes,vndique tempeſtiuæ aut bonæ,& poſtea: Coctiones celeritatem portendunt iuditij,ſecuritatemque ſalubrem,& Gal.in primo libro,de criſib.dixit: coctionis ſigna nunquam male apparere. Tantique hoc ſignum eſt ad prædicen-
cap.18. dam ſalutem momenti vt Galen.in lib.de conſt.art.med.nuper citato affirmauerit,hoc omnibus commune eſſe, nunquam morbum ſolui poſſe niſi prius in excrementis coctionis ſigna conſpiciantur. In morbis venerem occupantibus oportet concocta alui excrementa videri, de quibus Hippoc. in 2. Prognoſt. alui excrementum optimum eſt,quod molle atque coniunctum eſt,quodque,ea hora exierit qua tempore ſanitatis conſueuerat, quantitate vero quæ ſit pro ratio-
tex.13. ne cibi aſſumpti. Tali enim exiſtente deiectione inferior venter ſanus eſt. Gal. addidit, ſubrufumque debere ſpectari nec admodum graue oleus. Eodem modo in acutis febribus, inflammationibus hepatis ventriculi,diaphragmatis,lienis. Vrinæ concoctæ ſpectabuntur ſi ad ſalutem tendat morbus, de qua etiam in Prognoſticis: Vrina optima eſt,ſi candidum ſedimentum fuerit, leuceque & ęquale per omne tempus dum morbus iudicetur. Securitatem enim ac morbum fore breuem ſignificat. In morbis vero pectoris & pulmonum ſputa con-
tex. 43. cocta excerni debebant de quibus Hippoc in eodem ſecundo Prognoſt. ita habet:Screatio in omnibus doloribus,qui ſint circa pulmonem & coſtas citò promptaque ſcreatur neceſſe eſt, permiſta appareat flaua bilis admodum ſcreationi fuerit,oportet,& Gal. in primo libro aphoriſm. dixit,ſputum concoctum eſſe album,leue,ęquale non admodum vel tenue, vel craſſum, quodque facile expuitur, atque hę notę ſufficerent pro cognoſcenda coctione in Vrinis, deiectionibus atque ſputis. De his poſterius & de omnibes quoque excrementis nos accuratius. Colligamus itaque coctiones excrementorum nunquam malas, & perpe-

tuo bonas eſſe. Addimus concoctionem vſque adeo ad ſalutem prædicendam facere, ut omnia nedum bona ſigna, vnà cum ipſa coctione conſpecta, ſalutarem morbum demonſtrent, atquinimo etiam mala cum ſignis coctionis non ſint timenda. Vigiliç enim, deliria, vertigines, comæ, dolores conuulſiones, tremores, anxietudines, reſpirationes difficiles atque alia quæ per ſe mala exiſtunt, cum ſignis coctionis ſalutaris futuræ Criſis ſolent non raro eſſe indicia. Omnes itidem excretiones poſt coctionem apparentes, ſalutares exiſtunt à naturaque præualente fiunt, vt Gal. in primo Epidem. ita docet: Quando igitur cō.2.cō.45 poſt morbi coctionem aliquis humor vitioſus excernitur, tunc corpus a natura expurgatur, & paulo poſt: Et propter hoc atra bilis & alius omnis huiuſcemodi humor, vbi ſigna coctionis in morbi proceſſu apparuerint, bonam ſignificant euacuationem, ex quo meritò Hippocr. in quarto, de vict. rat. in acut. tex. 10. dixit: Et ſi è naribus fluxerit ſanguis ſoluitur ęgritudo atque ſi ſudores ſuperuenerint judicatorij legitimi, cum vrinis albis, craſſiſque, & læuibus ſubſidentijs. Sed dicet aliquis quo tempore morborum conſpiciuntur coctionis ſigna? Non principio, cum hoc tempore morbi planè crudi exiſtant, non etiam augmento, quod tūc imperfectæ conſpiciantur coctiones, reſtat, vt in ſtatu quo tempore natura humores coquit. Ex Galen. in primo aphoriſm. ſcribente, coctionis ſigna nunquam in morbi principio conſpici: Hęc vero vt Gal. in lib. de conſtit. art. med. cap. 18 ſcripſit agnoſcentur ex proprijs excrementis eos enim morbos, qui in ventriculo & parte caua iecoris, Meſenterioque fiunt cōcoctæ alui deiectiones ſalutares denotant, & vrinæ illos qui in toto venoſo genere in renibus atque veſica fundantur atque excrementa tuſſi reiecta concocta qui in Thorace ac pulmonibus fiunt, non minus quam in vomitibus coctiones, affectus vētris ſuperioris ac ſtomachi, & excrementorum quæ per palatum, aures atque nares deſcendunt cerebri affectus. Atque hęc ſint dicta de prędictione in morbis ex coctione. Nunc ex cruditate idem perſequemur. Ex qua nunquam quicquā boni præſagitur, ſed perpetuo malum, adeo vt & ſi aliquando, vt docebimus, netürç iudicia & morborum ſolutiones fiant hoc eſt tamen rarum, atque infidele ſatis, ad certam de ſalute prędictionem aſſequendam. De quo ſigno Hippoc. in primo Epidem. Cruda vero & incocta, atque in malos abſceſſus conuerſa, aut acreſias, (id eſt indicationis carentium) aut dolores, aut longitudinem, aut mortem aut recidiuas, tantum ad malum præſagium poſſunt ſigna cruditatis, in vrinis, alui deiectionibus, atque alijs excrementis, vt cum ipſis quicquam boni vnquam elucere nequeat, Mala enim ſigna, cuiuſmodi ſunt vigiliç, deliria, anxietudines, reſpirationes pulſus mali, & alia multa, durante cruditate in acutis morbis mortem ſignificant, bona quem viſa ſigna, cuiuſmodi eſt morbi alleuatio, ſudores vel etiam boni, eruptiones ſanguinis, vomitus deiectiones, vrinæ copioſę: nihil boni ſignificant, neque his eſſe fidendum, quod non ex ratione fiant, nobis perſuaditur iuxta illud Hippoc. His quę ſine ratione fiunt parum eſt credendum, cum cruditate itaque neque bonis ſignis fidere debebimus, Quoniam ex ipſis nullum fidele iudicium habetur. Hinc dixit Gal. in libro primo, de in aph. 22. Criſib. Decretoria ſiue iudicatoria ſigna non ſtatim apparere, quod tunc omnia ſint crudiſſima & in 4. lib. aphor. quando aliquis incipit morbus, nullam vacuationem eſſe, & in primo aphor. iudicationem cum cruditate aut perniciem, aut longum morbum ſignificare. Idque fit, quod nunquam principio morbi reſoluantur; ſed iiſdem declinantibus aut in vigore cum aliqua Criſi, quod omnia in quam cruda ſint. In acutis itaque morbis præſertim febribus atque inflammationibus

in aph. 12.

mationibus attendenda erit coctio & cruditas, quæ in vrinis, & alui deiectionibus, & ſi vnà pulmones vel Thoracis pars lędatur etiam in ſputis. Vrina cruda varijs modis cognoſcuntur, quippè ipſarum ſubſtantia, contentiſque mutatis, eodem modo deiectiones mutatæ item & ſputa. Sed de horum coctione & cruditate cognoſcenda poſterius ſigillatim ſcribetur. Nunc ſufficiet hæc dixiſſe, quod cruda excrementa dicuntur ea quę & ſubſtantia & contentis mutata ab ijs, quæ tempore ſanitatis fiebant, obſeruantur, atque quæ a notis coctionis, quas antea recenſuimus, careant, ſed non in vrinis tantum ſed in omnibus alijs excrementis hoc erit ſedulo cognoſcendum. Sed iam tempus eſt, vt de prędictione, ab excretionibus ſecundum communem viam quippè vniuerſaliter (quando poſterius de ijſdem ſigillatim & accuratius ſit à nobis agendum) agamus.

De prædictione ab excretionibus. Cap. II.

De prædictione ab excretionibus & abſceſſibus in præſentia acturi, primo de bonis agemus, quę in morbis ſalutem præſagiunt & poſtea de malis exitialibuſque. De bonis hoc in primis affirmamus, optimas eſſe, quæ poſt manifeſtam & optimam concoctionem apparent. Iuxta illud Hippoc. præceptum, coctiones quippè, quod in primo Epidem. ſtatuit, celerem morbum atque ſalutarem denotare. Atque huiuſmodi excretio naturę lege fit, autore Gal. in lib. 4. *aphoriſm.* & in 4. de præſag. ex pulſib. quoniam natura prius concoquit, poſtea ſeparat, atque mox excernit, proinde his progreſſis optimæ ſunt excretiones non minuſque
in aph. 22. & abſceſſus. De quibus locutus Gal. in eodem quarto aphoriſmorum, ſcripſit, nobis a natura expurgari exinde ſignificari ſtatutum eſt, & in primo apho-
in aph. 12. riſmorum, de ijs excretionibus iudicatorijs ſcribens, dixit: Siquidem morbo iam cocto ſuperuenerint, futuram ſtatim ſanitatem denunciant. Quod de Melidia Hippocrates, ita habuit: In vrinis ſubſedit, album læue, ſudauit, iudicata eſt abſolute vndecimo. Ex quibus colligamus excretiones omnes vnà cum ſignis coctionis conſpectas eſſe bonas, optimaſque, ſi planè concoctus fuerit morbus. In febribus vero acutis vrinarum concoctio erit attendenda, cum ex ſtatum venoſi generis affectuum demonſtrent. Hinc Hippoc. meritò in libro 4.
tex. 10. de vict. rat. in acut. ſcripſit: Etſi è narib. fluxerit ſanguis ſoluitur ægritudo, atque ſi ſudores ſuperuenerint iudicatorij legitimi cum vrinis albis craſſiſque & læuibus ſubſidentijs. At ne nos turbet, quod nonnunquam intereant aliqui cũ vrinis ſalutatibus, atque quod in aliquibus moribundis appareant ſigna coctionis; veluti in Philiſco morti proximo vrinę melioris coloris apparuerunt. Hoc verò coctionem non demonſtrare poſterius, vbi de vrinis agemus, demonſtrabimus, ſed nunc nobis ſufficiet, vrinas colore, ac ſubſtantia contentiſque recte valentium ſimiles in perniciofiſſimis morbis aliquando conſpici, in quibus præſertim, natura prorſus morbo ſuccubuit, ac ne propterea minima vel etiam inter ipſam & morbum fiat pugna, & corporis agitatio. Si vero dicent, nobiſq; obiicient hunc textum prorrheticorum, qui ita legitur; Qui principio ſudant vrinis coctis, decreanturque & abſque indicatione refrigerantur, & celeriter peruniuntur torpidi item Comatoſique &, conuulſi perniciose habent. Quaſi ex hoc, pernitioſa ſymptomata, cum vrinis coctis ſtare poſſint, aut enim legendum erit,

n̄on urinis coctis,ſed laborioſis,ut Galeno in comment.placuit, aut forſam autor prorrhetic. coctas urinas albas,& craſſas uocault,quoniam ſubſidentiam huiuſmodi, & in uere coctis urinis vidit. His itaque non obſtantibus, perpetuo bonę erunt vrinæ coctę in febribus, omneſque excretiones cum vrinis coctis erunt optimæ. Galen.in libro 4. aphoriſmor. optimarum excretionum coctionem inter præcipuas notas recenſuit,veluti etiam bonā ægri tolerantiam.Quod ex Hipp.2.aphor. lib.1.accepit,in quo ſcriptum eſt,in perturbationibus alui,& vomitibus,quæ ſponte fiunt,ſi qualia oportet,purgentur confert,& facile ferāt. in aph.47.

Ex quo aphoriſmo tertiam notam bonæ excretionis addimus,quæ eſt, vt excretiones conferant, ægrotis. Iuxta illud Medicum pręceptum quod eſt, ſi ea quæ iuuare debeant, iuuat, bonum, atque hæ ſunt bonorum, & ſalutarium excretionum præcipuāt notæ,addantur alię,quod in diebus decretoriis appareant,& loci rectitudinem ſeruent,ita,vt lęſo hepate ſanguis è dextra nare, ac eſt ſiniſtra liene, demum quod nullum ſignum pernicioſum ſimul illuxerit, unā cum quibus eſſe non poſſent, vt dictum eſt, vrinarum coctio vera, aliquando vero in pernicioſis morbis, vt nuper dictum eſt, vrinæ etſi appareant ſanorum ſimiles concoctę non ſunt. Sed de his inferius nos accurate. Atque de criticis boniſque excretionibus ſatis nunc ad malas quas ſymptomaticas Medici (quod ſymptomatis ratione fieri dicantur) appellant. Atque hæ ſunt, quæ,vt ſummi Medici voluerunt, quouis modo ante morbi coctionem apparent,vtpotè cum vrinis cæteriſque alijs excrementis crudis. De his Galen. in libro quarto aphoriſmor. ait: Quandiu enim a cauſis morbum facientibus natura grauatur, & humorum adeſt cruditas, tunc, vt aliquid rectè euacuetur, eſt impoſſibile. Prauarum enim excretionum cruditatem eſſe cauſam Galen. etiam in Epidemijs ita habet: Omnium, quæ tunc inciderent incomodorum erat caput in coctio humorum,quod ſignum prauum natura ab aliquos eorum excernendos aggreſſa eſſet, nihil proficiebant, imo vero ab ijs ſuperata,aut in profundum recurrere permiſit, aut propter paucitatem excretionum abſceſſum moliebatur,& propterea Hippocrat.in 5.Epidemio.ſcripſit: Ante coctionem excretiones, vel nullam Criſim,uel dolores, uel labores, vel longitudinem, vel mortem vel recidiuas,& in 1.Epidemio.2.de his quoque ita ſcripſit:Qui procedunt morbi a coctionis difficultate & copia crudorum humorum nullum ab excretionibus conſequuntur emolumentum.Dixit quidem multas quidem & uiolentas confeſtim opprimere uires, atque tales non ſunt nihil iuuare. Quæ cum etiam duplices ſint nihil proficient,quę concoctionem non habent ad iunctā, quandoquidem etiam,ſi multæ ſint excretiones,nihil tamen conferunt,ſi abſq; coctiones eueniant. Hinc eſt, quod in principio morbi, quod tunc omnia cruda ſint(hoc enim primum morborum tempus cruditate ab alijs,quod quicquam cocti non oſtendatur in eo,interſtingui.Gal.in li.1.de criſibus teſtatum reliquit) aliquid bene euacuari impoſſibile eſſe ſcripſerit in 4.aphoriſm. non minuſque tunc temporis quicquam excerni a natura,atque excretos humores eſſe ſymptomata diſpoſitionum pręternaturalium in corporibus,nullam que propterea ex iis de bonū criſim poſſe ſperari,ibidē ſcripſit,atq; in 1.li.de criſib.Hinc etiam in li. Epid.& in eod.1.de criſib.Iudicatoria non ſtatim.i.in morborū principiis apparere.Ex quibus certo certius apparet excretiones malas & pernicioſas eſſe, quæ cum ſignis cruditatis apparent. Haſque ſignificare futuram nullam vel criſim, uel dolores,vel labores,uel recidiuas,uel longitudinem vel mortem, vt dictum eſt Galen.affirmaſſe quare malæ ſunt omnes excretiones, quæ ante coctionem

in aph.22.

in 1.epi.2. tex.38.

cō.2.te.46.

cō.2.ī t.37.

in aph.22

cap.8.

com.2. ... cap.7.

O appa-

Digitized by Google

apparent,idque quod dictum eſt , prçſagiunt, ſed intelligimus has ita ante coctionem conſpectas,vt nulla coctionis ſigna apparuerit,quæ in principio morbi apparent,quo tempore nulla coctionis ſigna cæperunt,quoniam eç,quæ(in ſequenti capite declarabimus) aliqua & ſi obſcura coctione factæ apparent , minus malæ ſunt,& quandoque imperfectas criſes ſignificant, peſſimæ ſunt , quæ nedum non iuuant,ſed quinimo lædunt. De quibus Gal.in 3.Prorrh.comm.35. ait : Quæcunque namque ex iudicatorijs nihil iuuant ſunt iudicatur difficilia. Quæ vero etiam in contrarium rapiunt,ſunt letalia. De quibus Hipp.in 1.Epid. 2.tex. 26. Sudores multi,his tantum aberat,vt recrearent,vt etiam contra læderent,& poſtea tex. 54. Sed & virulenta vomunt , & ex his quidem ſubito moriuntur. Peſſimæ item ſunt,imodicæ & maxime,iteruque paucæ,quod de abſceſſibus Hippoc.in eodem primo Epid.comm.2.tex 35.expreſſit dicens: His ſuccedebant abſceſſus aut maiores quam, vt ferri poſſent,aut minores quam vt prodeſſe quicquam ſed ſtatim redierunt . Atque hæc de malis excretionibus dicta ſint. Nunc reſtat ad certionem de prædictione ab excretionibus habendam cognitionem, vt quandam tractemus difficultatem,quæ eſt an natura ante coctionem probas habere ſoleat excretiones.

An ante concoctionem excretiones ſit bona atque utiles. *Cap. III.*

At ſummi Medici fuere,qui plures vel etiam excretiones ante coctionem in morbis bonas elucere ac non raro obſeruati affirmarunt , quorum autor fuit Victor Trincauellius Medicus ſua tempeſtate admirandus,qui in Tractatu de peſtilenti febre,atque in 1.& 2.lib.Epiſtol. voluit dari excretiones ante coctionem,quæ nedum malæ ſint,ſed vtiles,& propterea fouendç ac ad iuuandç. Pro qua re diſtinxit excretiones in criticas , ſymptomaticas atque in medias,quç mediam inter ſymptomaticas atque criticas naturam obtineant,atque hoc itidem modo diſtingui abſceſſus ſtatuit. Primam differentiam eſſe ait illarum excretionum,quç natura morbum euincente fiunt,quo tempore omnia & euicta & concocta ſunt, haſque omnino criticas appellat & iudicatorias quod ægrotos perfecte iudicent atque liberent. Cuiuſmodi ſunt poſt manifeſtam coctioné ſudores optimi,ſanguinis eruptiones,alui deiectiones,nec non in morbis Thoracis etiam ſputa copioſa & concocta. Alteram differentiam facit earum excretionum,quæ naturam morbo euincente apparent , has planè ſymptomaticas vocat , quod ſymptomatis tantum ratione fiant. Cuiuſmodi ſunt in acutis morbis ſudores frigidi circa frontem & collum, immoderatç vires diſſoluétes,quç planè crudo morbo obſeruantur. Tertiam,earum excretionum quæ mediam optinent naturam inter criticas & ſymptomaticas,quas potius bonas quàm malas , potius vtiles quàm inutiles eſſe affirmauit. Probauit vero dari has tres excretionum differentias puris exemplo in vlceribus ex Gal.in 1.lib.de diff.feb.& 4.aphor.Hic enim Gal.de ſymptomaticis ex-
cap.6. in aph.47. cretionibus ita eſt locutus: Malç vacuationes ſunt prauarum ſigna diſpoſitionum,prodeuntque ſæpius eodem modo, quo in vlceribus putridis,a quib.ichores,hoc eſt liquores ſanioſi deſluunt,nihilque diſpoſitioni conferentes,nonnun-

quam

Digitized by Google

quam vero ita ſicut pus,ex abſceſſu dirupto bene expurgates partem patientẽ.
Clarius in primo illo de diff.feb. dixit enim,in vlceribus aliquando pus effluere
omnino probum,& laudabile,album, ſanè,læue & æquale citra vllum odorem
grauem,quippè naturà partis vlcerate affectum euincente , quam excretionem
criticis excretionibus,quiſq; facile poteſt comparare,nam quemadmodum ex-
cretio critica & proba ſanitatem ſtatim prçnunciat futuram,ita huiuſmodi pus
vllus ipſum ſanatum iri . Aliquando vero pus ex vlceribus omnino putridum ,
fætidam,& prauo colore infectum naturali partis vlceratæ calore ex toto ab ex
traneo extincto,vt incancrenis,quod planè ſymptomaticam excretionẽ demon
ſtrare uidetur.Demum aliquando manat pus medio modo ſe habens non ex al
terius abſoluta victoria,ſed ex vtriuſque ueluti pugna,& neutro alterum planè
ſuperante,in quo pure apparent vtriuſque indicia, nempè quæ & actionem na-
tiui & externi caloris oſtenditur, Nam huiuſmodi pus ſi album erit non erit læ-
ue,& ſi læue non çquale,& ſi æquale male olens . Ex prçnarratis excretionibus,
eas,quæ planè ſymptomaticç ſunt,perniciales eſſe,& prorſus criticas planè lau
dabiles,medias vero laudabiles quidem atque magis bonas quam malas uide-
ri,proinde ab ipſis non raro Medicos ſalutem præſagire poſſe. Quod eæ mediæ
excretiones bonç ſint,atque etiam fouendæ & adiuuandæ & ſi ante coctionem
fiant,quod erit demonſtrare excretiones & abſceſſus ante coctionem & in prin
cipijs morborum conſpectus contra multorum prçclariorum Medicorum opi-
nionem,bonos eſſe atque utiles,quæ veritas hiſce argumentis nobis demõſtrari
eſt viſa, quippè primo humorib.turgentibus,quos vtiliter educi vel ẽt in princi
pio morborum,quo tempore crudi ſunt,ex Hipp.conſtat,nimirum dicente in 1.
aphor.Concocta medicari atque mouere,non cruda,neque in principijs niſi ma aph.22.
teria turgeat,plurima vero non turgent,itaque ſi tales humores in principio cru
di exiſtentes poſſint educi,ergo etiam ipſorum ſpontinæ excretiones erunt , fo-
uendæ adiuuandæque idq; fortè fit quod propter tenuitatem,caliditatem atque
facilitatem admotum,non incommode arte educi,& natura excerni queãt. Se-
cundo apparet in peſte,papulas,ulcera,abſceſſus omnes,parotides,exanthema
ta variolas vel etiam ante coctionem erumpentes , magis utiles quam in utiles
ab omnibus Medicis fateri.Hinc omnes a repellentibus , & has prohibentibus
excretiones Medicos abſtinere,omniaque facere,vt leniter ipſorũ motus fouea-
tur,& adiuuetur,cucurbitulis frictionibus calidis inunctionibus, balneis atque
alijs multis.De quibus Gal.in 1.lib.de ſuccorum bonit. & vitio.ita ſcripſit.Atq; cap.5.
hæc quidem facere ea,quç per cutim effloreſcentia placidiſſimæ vitioſum ſuccũ
è viſceribus profundoque corporis euacuarent . Quis in peſte uel in peſtiferis
febribus nunquam auſus fuit,parotides, tumores in adenis obortos,carbuncu-
los,repellere ? quis exanthemata, quis variolas,quis etiam aluiślioſas & putri-
das deiectiones,quis ſudores & eruptiones ſanguinis. Tertio demonſtrant natu
ram uel etiam crudos humores non raro neque inutiliter excernere , de qua re
Gal.in lib.3 de dieb.decret.ita habet : Nam perturbationis uiolentia, naturam cap.8
ea,quæ moleſtant etiam ante tempus propulſare compellit , quippe uirtus ip-
ſa eſt alienorum expultrix. Atque clarius in lib.4 de prçſag.ex pulſibus. Semper cap.12.
porrò omnis excretio naturç lege perfecta ſequitur coctionem, etenim inuen-
tre conſpicitur natura excrementum a concoctione excernere. Cæteras omnes
excretiones,quæ ante quam cibus coctus fuerit, fiunt , nunc quod uellicetur ab
illis,quæ continet,nunc quia degrauetur ante tempus coctionis cogitur moliri,
haud aliter totius corporis facultas,poſteaquã ſatis familiarem ſuccũ cõcoxerit

Alexander Maſſaria Medicus huius ætatis eximius nobis hac ætate in hoc gymnaſio conceſſus, vt Hippoc. Galenique veterem medendi artem à multis Medicis varijs temporibus obſcuratam, ac maxime uitiatam priſtino candori reſtituat, ac illuſtrat: Quam Medici ingenui ac inocentes, veteris Medicinæ ſtudioſi ſummis laudibus meritò perpetuo extollunt; ipſiuſque de hac ipſa medendi arte clara poſteris ab ipſo relicta monumenta maxime ſuſpiciuntur, admirantur, non indigna, vt antiquorum Medicorum illorum, qui olim ſupra omnes claruerunt, ſcriptis comparentur; in diſputatione de purgatione morborum principio inſtituenda reſpondebimus; tametſi excretiones ſine coctione vel ſua ſponte vel ex arte factæ videantur, nonnunquam vtiles eſſe illas tamen non eſſe dignos imitatione; cum maxime ex parte noxiæ & periculoſę eſſe ſoleant. Nam & ſi quis contendat ægros interdum iſtiuſmodi importunis vacuationibus liberari, non propterea ſtatuendam eas commodas fuiſſe, & quas Medicus debeat imitari: licet enim mortem non afferant, alia incommoda inuehunt, quæ profecto non inueherent, ſi cum ſignis bonę concoctionis factæ fuiſſent. Huiuſmodi autem incommoda pręclare deſcribuntur ab Hippocrate; quippè excretiones ante coctionem vel nullam afferunt Criſim, vel malam, vel dolores & labores (quorum nomine mala omnia ſymptomata comprehendi poſſunt) aut morbi diuturnitatem aut mortem aut recidiuas. Iſtud facile demonſtrant ægri, quorum ſuperius facta eſt mentio, in Metone Criſis intempeſtiua etiamſi non fuerit perniciosa, grauia tamen ſymptomata intulit, vigilias ac delirium, intuleſſetque adhuc recidiuam teſtimonio Hippocr. & Galeni; niſi crebro ſanguis poſt iudicium profluxiſſet. Nerophon in tot periculoſa incurrit ſymptomata, vt Galen. ſcribat pręter expectationem eum ſuperſtitem fuiſſe, præter quam quod die quarta decima recidiuam non potuit deuitare. Qui in Dealcis horto decumbebat, omnia ſubijt incommoda & pericula præter interitum, ex quo etiam euaſit teſte Galeno propterea, quia maximas habuit vires, quæ tot & tanta mala ſuſtinere potuerunt. Hactenus Maſſaria. Qua hora eius mors audita eſt magno cum omnium medicinæ ſtudioſorum dolore. Hæc omnia hic recitare placuit. Quod hæc omnia noſtram de hac difficultate ſententiam maxime confirmant. Quibus addimus, ut ad obiecta reſpondeamus, Nos quidem fateri turgentium humorum excretiones vel etiam in principio morborum vtiles eſſe, fouendas atque adiuuandus, Proindeque & exanthematum, puſtularum, abſceſſuumque omnium ad ignobiles partes talibus humoribus, quales ſunt, calidiſſimi, tenuiſſimi ſumme putridi & veneno-ſi ad turgentium naturam accedentes, vacuationes eſſe potius fouendas, & adiuuandas quam cohibendas, nihilominus, bonus quidem per ſe non dicemus crudo prorſus morbo exiſtente, cum plures his conſpectis interijſſe, & Hippocrat. in Epidemijs, & Galen itidem in commentarijs, & pręſertim in libro, de ſuccorum bonis, & uitio, nobis affirmarint. Quis enim in parotidibus quis carbunculis, quis exanthematis, atque alijs abſceſſibus, tametſi bonum ſit, humorem illum enim aliqua foras effluere, fidere poterit? Cum & cauſas & morbos perniciales denotent, quibus plures pereunt, & non niſi robuſtiſſimi ſeruari ſolent. cap. 1.

De eruptione vero ſanguinis non negandum vel etiam multis has profuiſſe, ægrotis, ut Hippocrat. in primo Epidemiorum ſe uidiſſe hiſce uerbis expreſſit; Febribus autem ardentibus hæc accidebant, quibus rite, & largiter ſanguis per nares erupit; eadem cauſa maxime ſeruabuntur. Nec ullum

 noui,

noui, ſi recte, ei erupiſſet ſanguis in hoc ſtatu quemquam mortuum. Nam Philiſcus quidem Epamenon & Silenus, quibus parum quarto die & quinto è naribus ſtillauit, mortem obierunt. Hoc in Cleonactide Mutone, in eo quod in Dealcis horto decumbebat Pericle, Abderę Virgine, & Lariſſæ Virgine atque in aliis Hippocrat. obſeruauit. Galen. de Rectone ait: Largæ de naribus eruptiones ſanguinis liberant ferè, ſanè enim a ſola videtur ſanguinis eruptione & iudicatus & ſeruatus, quamuis non omnino tota ſigna haberet. Ex quibus apparet excretiones ſanguinis maiori ex parte ſalubres eſſe vel etiam ſi principio morborum apparuerint, neque mirum cum vel etiam in principiis non expeſtata coctione multitudinem minuant, plurimum venoſum genus refrigerent, caloremq; tranſpirare faciant, putridinibus, ne fiant, occurrunt, qua ratione Medici omnes in magnis morbis ſtatior ſecta vena ſanguinem copioſius mittunt. Hęc & ſi vera ſint, nihilominus ſi eæ excretiones ſeu eruptiones morbo concocto fiant, fidelius ſalutem prenunciant, infidelius vero quæ cum cruditatis ſignis conſpiciuntur, quod etiam Galen. in primo libro, de Criſib. viſus eſt voluiſſe, cum ibi vel etiam ſanguis è naribus profluuit crudo morbo non iudicare affirmarit & Hippoc. in quarto, de victus rat. in acutis, dixerit ſi e naribus fluxerit ſanguis cum vrinis albis craſſiſque & leuibus ſubſidentijs ſolui ægritudinem, & Gal. in primo, de criſib. ita habet: Sanguinis autem profluuia & ſudores & tumores qui iuxta aures fiunt & reliqui decubitus, ſi in tempore quidem fiant opportune prodeſſe poſſunt intempeſtiua aũt nihil iuuant. Hippoc. ſcribit in 3. Epidem. Mulierem in mendacium foro decumbentem habuiſſe de naribus ſanguinis eruptionem, quæ tamen poſtea interijt. Quod Lariſſæ hipoſteni eueniſſe etiam Hippoc. in lib. quinto Epidemiorum tradidit. Quod certe ego in multis uidi, ſed proxima æſtate in quadam iuuene quæ ex aborru febre ardenti cum duobus mẽſibus laboraſſet, eoque tempore habuerit crebras largas de naribus eruptiones ſanguinis, ipſiſque aliquantiſper uideretur iuuari tamen quod perpetuo vrinas, aluique deiectiones crudas habuerit ideo labores, dolores, longitudinemque paſſa eſt, ac denique mortem, obijt, non tacebo me Venetijs, quendam Bononienſem vidiſſe ardente febre conflictatum, in quo a prima die vſque ad decimumquartum, qua die perfecte eſt iudicatus ſanguis e naribus die noctuque una cum copioſo & aſſiduo profluuio ventris biliosſo uirulento effluxit, qui tamen & ſi dolores, deliria, vigilias & fere mortem ſuſtulerit, qui maximas uires habuerit, præter expectationem ſeruatus eſt. Quibus tamen ſymptomaticis excretionibus non eſt fidendum. Sed quid ad excretiones quæ abſque ſignis coctionis in Epicratis, Vxore, Clazomenio Melidia, Charione & in eo, qui in Dealcis horto decumbebat & in aliis ſeruatis, apparuerunt? Dixerim eas excretiones non fuiſſe ex iis, quas Galen. cum Hippocrat. ſymptomaticas uocat, ſed potius criticas cum non abſque aliqua coctione, tametſi non perfecta illuxerint. Intelligimus ex Galeno Hippocrateque ſymptomaticos, quæ nullis coctionis ſignis viſis ſed omnino crudo morbo exiſtente, apparent. Propterea dixiſſe has morborum principio eſſe malas, neque principio poſſe quicquam bene euacuari in libro quarto aphoriſmorum Galenum ita docuiſſe: Quare cum morbi initio ſint ſemper indicia cruditatis, omnino ut tum mala non ſit huiuſmodi humorum vacuatio fieri prorſus non poteſt, & Hippocrates in ſecundo Epidemiorum dixit. Iudicatoria ſigna non ſtatim apparere princ pio uero morborum omnia eſſe cruda, uel ex eo cognoſcimus, quod Galen. primo, de Criſibus principium fecerit primum morborum

Margin notes: cap. 8. (beside "tur, quod etiam Galen. in primo libro"); cap. 7. (beside "vrinis albis craſſiſque"); tex. 14. (beside "laboraſſet, eoque tempore"); .1. (beside "Intelligimus ex Galeno"); aph. 22. (beside "pocrates in ſecundo Epidemiorum")

borum

borum tempus, in quo morbus omninò crudus exiſtit, habereque terminum, ad principium coctionis, quę ubi incipit apparere augmentum dicitur, eaque perfecta & abſoluta ſtatus, quibus duobus temporibus fieri criſes omnes Medici nouerunt. Quare prędictorum ægrotorum excretiones non fuerè ex Hippocratis Galenique ſententia ſymptomaticæ ſed criticè cum coctionis quædam rudimenta ad fuerint. Namque in Nerophonte die octaua vrinæ fuerunt melioris coloris & reſidebant in ijs pauca, a quibus die nono ſudore fuit iudicatus, quod uero vrinæ non omnino eſſent concoctę ideo recidiuam illa excretio minabatur, quando bonarum criſium, ut poſtea dicemus duplex ſit differentia, quædam enim perfectæ ſunt, quibus omnino ægri iudicantur, & quædam imperfectæ, hæ aliquo ſigno coctionis conſpecto, ideſt in augmento fiunt; illę omnino coctione perfecta, in ſtatu. In Epicratis uxore die undecimo urinę colorationes cum multo ſedimento fuerunt, & de Acetone Hippoc. Die quinto è dextra nare affatim proflaxit merus, ſudauit iudicatus eſt, a iudicio vrinę tenues ſubnigræ meliores erant, quum antea nigra eſſent cum nigro ſedimine quæ ſolent eſſe omnino lethales. In Clazomenio item vrinæ perpetuo, vt ſcripſit Hippocr. tenues fuerunt ſed boni tamen coloris & multum habebant ſuſpenſionum diſperſarum. Atque itidem in Melidia & Charione tenues, & boni coloris quas ex colore aliquam coctionem habuiſſe, notauit Gal. Ex hiſque eſto nobis demonſtratum, poſſe quidem naturam excernere humores uel etiam crudas, ſed hæ excretiones raro bonæ nunquamque per ſe, quę aliquando ſalutem, cum exitiales plerunque ſint, non niſi magnis incommodis pollicentur. Nunquamque ita bonas eſſe, ut illis nos fidere debeamus. Quibus unà ſi ſignũ aliquod illuxerit perniciosum, omnino exitiales erunt. Itaque colligamus flammante coctionem ſanguinem ſępius criticè ideſt, vtiliter excernere, ſed neque huic excretioni perpetuo eſſe fidendum, atque hęc obiter a nobis de hac difficultate dicta ſint. Nolui enim ita ſicco, ut aiunt, pede lectores ad prædictionem ex particularium humorum ſingulis excretionibus de quibus nos poſtea accuratius, his non præmiſſis ac cognitis deſcendere.

De diebus decretorijs ad prædictionem facientibus. Cap. IIII.

CVm ad ſingulas humorum excretiones pro ſalutis ac mortis prædictione deſcendere minime recte poſſimus, ni prius & de diebus decretoriis & iudicatorijs vocatis atque de Criſibus, non minus accurate ſcripſerimus Horum etenim cognitio uidetur neceſſaria ad rectam omnium excretionum rationem ad prognoſim aſſequendam. Idcirco in primis de ijs ſermonem præmittemus. Dicimus itaque diebus, in quibus morbi finiuntur has ineſſe differentias, nam quidam ſunt, in quibus obſeruatum eſt, morbos aut ſimpliciter reſolui, aut cum aliqua excretione aut cum abſceſſu, aut ægros in ijſdem quouis modo interire. De quibus Hippoc. in 3. lib. Prognoſt. ait: Febres autem iudicantur iiſdem numero diebus & ex quibus ſuperſunt homines & ex quibus interimunt ſimpliciſſimę enim febres tex. 1. ac ſignis firmatę ſecuriſſimis, quarto die, aut citius deſinunt. Deterrimæ uero,

ac ſignis affligentes difficillimis,quarto die aut citius interimunt. Ex quibus Galen. in commen. ait,dies decretorios nominari in quibus morborum fiunt mutationes,aut quod in ipſis ægroti ſtatim liberantur,aut quod in melius mutãtur, aut quod moriantur aut,quod in deterius labuntur. Hæ vero mutationes(quas iudicationes etiam vocant) fiunt cum quadam accidenti vacuatione excretione ve ant abſceſſu. Itaque ex iјs dicimus dies,quos decretorios iudicatorios atque Criticos Medici uocant illos eſſe,in quibus naturæ pugna cum morbo, vel alterius ipſorum victoria apparet;aut in quibus morbos ſolutum iri quouiſmodo nobis indicatur, aut in quibus ęgri moriuntur. Pro decretorijs vero complures ac ferè inumeri paſſim apud Hippoc. libros Epidemiorum Prognoſticorũ, & aphoriſmorum legũtur ac obſeruantur, ex quo multis viſum eſt,quod in omni die poſſit ſolui morbus,omneſque ferè dies poſſe decretorius dici. Hippocra
cõ.3.te.14. in primo Epidemiorum,hos expreſſit. Eſt autem primus decretorios circuituum qui diebus paribus iudicant, quartus,ſextus,octauus, decimus quartus, vigeſimus octauus,trigeſimus,quadrageſimus octauus,ſexageſimus octuageſimus céteſimus. Et circuituum,qui iudicant imparibur diebus,eſt primus,tertius,quintus ſeptimus,nonus,vndecimus decimus ſeptimus,vigeſimus primus,vigeſimus
aph.36. ſeptimus,trigeſimus primus,& in libro quarto aphoriſm.eoſdem expreſſit: dicens: Sudores febricitanti ſi inceperint boni,& tertio die, & quarto,& ſeptimo & nono,& vndecimo & decimo quarto,& decimoſeptimo & vigeſimo & vigeſimo ſeptimo,& uigeſimo quarto,qui vero vomitu fiunt laborẽ ſignificãt & morbi longitudinem & recidiuam.Non deſunt,qui omnes ad vigeſimum vſque de-
cap.9 cretorios fecerint,Diocles,vt Gal. in primo lib. de diebus decret ſcribit, primũ & ſecundum diem non raro decernere affirmauit, fortè quod primo die febres
cap.17. diariȩ reſoluantur,atque etiam quod ex Galeno in lib.1. de Criſib.aliquis morbus ad ſtatum peruenire etiam prima die poſſe,non raroque contingit, ut una die moriantur homines,vti ſunt apoplectici, & qui repente ſuffocentur, ſed tamen rarò Criſ:s atque iudicia prima & ſecundã die fieri poſſunt,quando humores longiori ſpacio ad maturitatem perueniunt, tamen non negandum erit non raro ſpectari excretiones prima & ſecunda die.ſed hę omnes prauę, exiſtunt,vt ſuperiori capite ſatis eſt demõſtratũ. De tertio vero quarto & quinto nulli dubitant,hoſque dies eſſe,in quibus non raro,iudicia animaduertantur Sextũ quoque eſſe decretorium Gal. in 3. de dieb.decret. conceſſit,ſed plerumque in ipſo
3.Epi.1.t.4. difficile ac incertum fieri iudicium.In quo die Lariſſam virginẽ fuiſſe integre iudicatam Hippoc. ita tradidit: Sexto ex naribus largiter multum fluxit, in horruit, ac mox ſudauit toto corpore multum & calidum ſine febre eſt iudicata. Septimum non ſolum eſſe decretorium ſed omnium validiſſimum eſſe, omnes fatentur,octauum e paribus decretorijs feciſſe Hippoc.nuper vidimus.& in libr.4.Epid.plures ægrotas ea die iudicatos meminit. De nono ab aliquo non dubitatur. Decimum quoque iudicatorium feciſſe aliquando viſus eſt Hipp. cum dixerit: Decimo ſudauit,ſputa ſub coſta,iudicatus eſt,& in 6. Epid. Mulierem, quam in Eranone curauit decima die ſudores, vt Galeno placuit bonos habuiſſe ſcriptum reliquerit. Gal.in comm. hiſtorię Pythionis planè è numero decretoriarum dierum detrahendum decimum diem affirmauit,idem de duodecimo & tertiodecimo dicunt, cum tamen rarò aut nunquam, & neque recte hi dies iudicent. Decimum quartum poſt ſeptimum præcipuum obtinere locum Gale. docuit.De decimo quinto,& decimo ſexto & de modo & inter decretorios vere recenſeri non debeant,dicunt,quod in ipſis & in ſingulis alijs aliquãdo mor

bi

Digitized by Google

bi reſoluuntur. Cęterum & ſi aliquando ijs omnibus morbus aliquis poſſit iudicari, tamen non hos omnes iudicatorios merito Gal. & alij Medicinæ autores ſecerunt, ſed eos tantum, in quibus frequentes & multum iudicationes morborumque mutationes ſpectantur. At vt vere iudicatorij cognoſcantur Hippocratis regulæ erunt obſeruandæ. Quando non omnes dies ſed eos tantum qui quaternis ſeptenisque circuitibus dierum fiunt eſſe decretorios Galen. in primo Epidemiorum, hiſce verbis expreſſit: Oſtendimus vero in lucubratione de diebus decretorijs, omnium eſſe decretoriorum validiſſimos, qui quaterno, vel ſepteno circuitu fiunt. Sed de horum cognoſcendorum regula Hippocratem nūc audiamus, qui in libro tertio Prognoſticorum, ita habet: Itaque primus impetus hunc in modum finitur, ſecundus vero ad ſeptimum producitur tertius ad vndecimum, quartus ad decimum quartum quintus ad decimum ſeptimum, ſextus ad vigeſimum. Hi ergo ex morbis acutiſſimis per quatuor ad viginti ex additione terminantur, & in ſecundo libro aphoriſmorum: Septenorum quartus eſt index, alterius ſeptimanæ octauus principium. Eſt autem & vndecimus contemplabilis, ipſe enim quartus eſt ſecundæ ſeptimanę. Rurſus vero & decimus ſeptimus contemplabilis, ipſe ſiquidem quartus eſt, a decimo quarto, ſeptimus vero ab vndecimo. Ex quibus ſupra viginti ſi addamus quatuor, vigeſimum quartum decretorium faciemus, & ab ipſo addentes ſecundum quaternarium cuius principium eſt vigeſimus quartus, faciemus vigeſimum ſeptimum, & hoc ordine, trigeſimum primum, trigeſimum quartum, trigeſimum ſeptimum, quadrageſimum, quadrageſimum quartum, quadrageſimum ſeptimum, quinquageſimum primum, quinquageſimum quartum, quinquageſimum ſeptimum, ſexageſimum, ſexageſimum quartum, ſexageſimum ſeptimum, ſeptuageſimum primum ſeptuageſimum quartum, ſeptuageſimum ſeptimum, octuageſimum, octuageſimum quartum, octuageſimum ſeptimum, nonageſimum primum, nonageſimum quartum, nonageſimum ſeptimum atque centeſimum. Quare tot erunt dies decretorij vocati, in quibus ſæpiſſimæ morborum fiunt mutationes & iudicia, & ſolutiones, addunt quoque Hippocrat. & Galen. tertium, quintum, & nonum, vt ex libro quarto aphoriſmorum apparet. Non minus & ſextum. Hippocr. vero hos omnes diuiſit in decretorios atque in indicatorios. Hos eſſe quartum ſeptimi, vndecimum decimi quarti & decimum ſeptimum vigeſimi, & vigeſimum quartum vigeſimi ſeptimi, & trigeſimum primum trigeſimi quarti & trigeſimi ſeptimi quadrageſimi, & ſic de alijs omnibus, primus quaternarius indicat, quod in altero eſt futurum, & tertius quod in quarto, & quintus quod in ſexto, & ita de alijs. Et hoc eſt, quod Hippocrat. in aphoriſmis. Septenorum quartus eſt index. aph.24. aph.36.

De quo Hippocrat. in quarto aphoriſmorum, ita habet: Quibus ſeptima iudicatur, his nubeculum habet quarta die vrinā rubeam, & alia ex ratione & Galen. in commen. ait: Nam cum quarta dies ſit index, quemadmodum ipſe edocuit, & qualis ſit futura ſeptima nutriat, omne quod in ipſa dignum eſſatu, ſignum coctionis apparuerit, futuram ſeptima die iudicationem oſtendit, adeo quod non ſolum rubra aliqua nubes apparens antea non viſa iudicationem ſignificat, ſed & alba multo plus ipſa, adhuc autem magis ſublimamentum album, æquale atque conſiſtens, ſi vere velociter admodum morbus moueatur, & mutatio coloris & conſiſtentię ſunt ſufficientia ſigna futura iudicationis tenuis itaque vrina ſi mediocriter craſſa efficiatur, & ſi alba ruffa fiat in tali morbo iudicationē ſignificat. Ex quibus apparet, quod coctionis ſignis non aph.71.

tantum

Digitized by Google

tantum in vrinis ſed in alijs quoque excrementis quarto die vel aliquo alio die contemplabili vel indice apparebit ſeptimo futura bona iudicatio nobis indicabitur ; & ſic mala , eodem die cruditatis & malignitatis ſignis conſpectis . Quam rem maxime a Galeno in commento illuſtraram habemus : Charion vigeſimo iudicatus, decimoſeptimo, quæ eſt vigeſimi index, habuit vrinas melioris coloris cum ſubſidentia . Quare contemplabiles indiceſque dies ideo ſunt appellati, quod perpetuo indicent iudicationes, in altero quaternario, futuras , & decretorij quod ipſi iudicent, ſed aliquando confunditur hic ordo vt quandoque indices fiant decretorij & decretorij indices . Quare tot ſunt dies vere decretorij & indices , qui in febribus continuis ad prædictionem conſiderantur, & ipſorum loco acceſſionum circuitus & numerus in febribus intermittentibus: nam, vt Hippoc. habet tertiana febris ſeptenis circuitibus terminatur; atque quarta acceſſio erit index ſeptimę ex ipſa poterimus ferre iudicium de ſeptimæ exitu. De qua re Gal. in lib. 3. Prognoſt. ita ſcripſit: Vt enim per febres continuas numeramus omnes deinceps dies in præſenſionem futurę indicationis, ita per intermittentes adnotationes, vt, quod per continuas ſeptimus dies valet, id per intermittentes ſeptima circuitio pręſtat, ob id igitur exquiſita tertiana ſeptē circuitibus, non diebus ſeptem iudicari natura ſolet, quin etiam, quod quartus dies a principio numeranti aduerſus ſeptimum eſt, id quarta circuitio aduerſus ſeptimam circuitionem. Quartus enim dies ſeptimi index eſt, & item quarta circuitio ſeptimæ index. Itaque in intermittentibus febribus acceſſiones atque in continuis dies obſeruamus , qui vt dixi ſunt partim indicatorij quod in ipſis fiant in morbis mutationes, & iudicationes, partim, indicatorii , quod indicent in altero quaternario mutationes & iudicia. Adduntur alij qui vocantur intercalares atque intercidentes cuiuſmodi ſunt, tertius, quintus, ſextus, nonus, vigeſimus primus, in quibus quandoque fiunt iudicationes ſed tamen raro, & quæ neque bonæ neque certæ ſunt, quod nimirum fiant a natura morbo irritata ac prouocata, ex quo aliquibus etiam prouocatorij fuere nominati. Cæteri alii omnes dicuntur non decretorii, vti eſt, primus, octauus, decimus duodecimus, tertiodecimus, decimus quintus, & decimus ſextus, decimus octauus, & decimo nonus atque alij item plures omnes quippè, qui vltra decretorios indices, atque intercidentes ſunt, atque tot ſunt dies decretorij & ipſorum præcipuæ differentię, de quibus qui plura deſiderunt legant libros Gal. de diebus decretoriis, & quorundam recentiorum medicorum, qui de ijs ſatis accurate ſcripſerunt. Nunc vnum priuſquam de prædictione ab ipſis diebus agamus , ſuperfuiſſe nobis attigendum certè ſcimus, quod à multis ſane quo ſcitu difficilius ; eo auidius deſideratur, quippe de cauſis dierum creticorum , de quibus ſanè quædam attingam & ſi meum non ſit de hac re accuratius agere iam ſciunt omnes , plures cauſas à viris eruditis afferri . Pythagoreorum plures ad vim numerorum retuliſſe dies decretorios, dicitur quod Deus naturaque certis numeris gaudeat, Aſtrologi ad varios aſpectus ſtellarum errantium & fixarum, alii ipſorum, vt Gal. ad lunæ aſpectus, Alij ad ſolis lunęque ſpeciatim aſpectus, eo modo quo quidam viri eruditiſſimi ſtuduerunt, probare maris fluxum & refluxum, augmentum & decretionem exinde concitari . Amatus luſitanus Medicus Hebreus ad armonicum conſonantiam, Ludouicus Lemoſius, qui de prædictione doctiſſime ſcripſit, ad naturam fecit Criſium criticorumque dierum autorem præſertimque expultricem, humoris copiam, acceſſiones, morbos ipſos, atque ambientis naturam, Hieronymus Fracaſtorius philoſophus & Medicus præclarus ad motum pro-

prium

Digitized by Google

prium humoris melancholici omnem dierum criticorum cauſam retulit. Nos
verò non huius ſolum humoris motum ſed bilis atque pituitæ,ita vt ex proprijs
motibus humorum exuberantium mutationes iudiciaque in quibuſdam termi
natis diebus fiant. Humores enim bilioſos & acutos ſcimus nos alternis diebus
moueri, quaternis craſſos melancholicos atque vſtos quotidie pituitoſos. Hinc
Hippoc.in quarto lib.aphoriſm.ſcripſit: Febricitantem niſi diebus in paribus fe aph.61.
bris relinquerit,ſolet recidere, quaſi febres omniumque maxime ardentes die-
bus in paribus,ex acutorum humorum,a quibus excitantur,natura apta moueri
de tertio in tertium iudicari optimum ſit.Quod Gal.in libello dogmatum Hipp.
confirmat,dicens:acutos morbos magna ex parte diebus imparib.iudicari.Qui-
etiam in 3.Epid.ſcriptum reliquit,eaſdem febres ſolitas eſſe accedere dieb.impa
ribus proinde rariſſimum eſſe notat,quod Hipp.in illo libro dixerat,quippe ple
roſque ægrotos in ea conſtitutione habuiſſe acceſſiones diebus paribus. Quod
egregie Hipp.in 1.Epid.ita expreſſit: Quæ diebus paribus accedunt paribus iu-
dicantur, quorum vero ſunt in imparibus acceſſiones imparibus indicantur.
Ex quo Hipp.dies criticos coincidere cum acceſſionum motibus affirmat. Quã
rem Galen.in comm. ita perbelle: Sępius dictum fieri in acceſſionibus indicia,
tum quod in ijs humores vehementer moueantur & veluti ebullientes erum-
punt ſanguinis eruptione,vel ſudoridus vel vomitibus,vel deiectionibus,vel he
morrhoidibus,vel menſtruo mulieribus,tum propterea,quod id temporis ad ex
cernenda illa impellatur natura ſimul quod grauata & afflicta ad excernẽdum
iritetur,ſimul quod illis magis fuſis & diſcretio noxiorum humorum promptior
& iudicium fiat procliuius.Quare ab vna eodemque cauſa & acceſſiones & dies
iudicatorios fieri eſt neceſſarium.Hinc Hipp.ex acceſſionum varietate, ideſt ab
ipſis partibus accedentibus pares dies criticos conſtituit, & impares ab acceſ-
ſionibus imparibus.Quos ipſe in 1.Epid.ita expreſſit dicens: Eſt autem primus
decretorius circuituum,qui diebus paribus iudicant,quartus, ſextus,octauus, cõ.3.t.14.
decimus,vigeſimus octauus trigeſimus, quadrageſimus octauus, ſexageſimus,
octuageſimus & centeſimus. Circuituum uero qui iudicant imparibus diebus,
primus,tertius,quintus,ſeptimus,nonus,vndecimus, decimus ſeptimus, vigeſi-
mus primus,vigeſimus ſeptimus,trigeſimus primus. Quoniam vero fit quod ra
rò exuperent humores puri & ſimplices,ſed mixti,bilioſis ferè perpetuo melan-
cholicorum vſtorum portio aliqua promiſcetur,& non raro pituitoſorum, ideo
non ſimplices bilioſorum aut melancholicorum, aut pituitoſorum motus appa
rent,quare ab eadem cauſa fient dies iudicatorij ex qua acceſſiones, ſed dicet
lector a quibus naturam acceſſiones,a motu proprio humorum,& ſi rurſus pro
prij humorum motus a quo fiant petierit,dicam nondum vere cognitum eſſe ne
que ad nos pertinere quæſtionis iſtius reſolutionem. Humorum itaque motui
addimus quoque naturam ac excretricem facultatem,hęc excernit, quod con-
coctrix debito tempore concoquit, proinde ſeruat certos dies ad excretionem
faciendam,qui ſunt,vt dictum eſt dies vere decretorij,quos diuiſimus in decre-
torios indices atque intercidentes ſeu prouocatorios,in quibus & in aliis quo-
que quos non decretorios vocauimus aliquando natura ante tempus excernẽs
iritata aut prouocata humorum aut qualitate acri venenoſa,aut a copia humo-
rum,mutationes morborum atque iudicia facit. Atque hęc obiter a nobis de
hac re dicta ſufficiant.

Digitized by Google

eadem erunt, & idem ſignificabunt, in omnibus diebus conſpectu, & ſi negandum tamen non ſit, ſalutis ſigna in diebus decretorijs conſpecta longe certius & fidelius ſalutem prædicere, & mortem cruditatis & praua. Addamus regulam aliam ad prædictionem a decretorijs diebus, quam Hippoc. in libro tertio prognoſt. 33. ita expreſſit: Si quibus horum cæpit dolor primo die quarto præmuntur magis ſeptimo vindicantur. Plerique eorum incipiunt dolore vexari tertio die quarto fluctuant magis deinde vindicantur, nono aut vndecimo. Quod ſi quinto die incipiunt dolore vexari, & alia quoque ſecundum rationem ipſis ex prioribus accedant, quartodecimo morbus finietur. Sed his pręmiſſis potius in gratia criſium cognoſcendarum, ad ipſas modo declinemus.

Quid Criſis ſit, quotuplexque, & quomodo fiat. Cap. VII.

PRæmiſimus accuratam criticorum dierum tractationem, vt criſium quoque cognoſcendarum cognitio illuſtraretur, cum diuerſarum criſium ratio poſſit commode in dierum criticorum cauſas referri, quod propterea tunc temporis ad excretionem natura moueatur, illiſque ſtatutis diebus humores noxios excernat. Sed hęc inferius accuratius cognoſcentur ſi modo quædam etiam ſcitu neceſſaria præmiſerimus nimirum in primis quid ipſa criſis dicatur, quotque habeat differentias atque cauſas. Quod ad primum attinet per criſim omnes ferè intelligũt naturæ & morbi conflictum ſeu melius indicium, vnde dies critici ideſt iudiciales dicti ſunt anxina quod eſt certo aut anxinio, ideſt iudico quod in ipſis de naturę morbique exitu fiat iudicium. Neque hoc nomen Medicis iuuẽtum putat Gal. at a quopiam vulgari potius, qui cum iſtis adeſſet, ipſa re cogente ita pronunciauit, quod iudicium tunc de vita ęgrotantis ageretur, neque enim Medicorum aliquis, vt ait Gal. primus inuenit id nomen ſed omnino neceſſariũ fuit, vt qui præſens eſſet conturbaretur, atque ideo exclamaret, & criſim, i. iudicium rem ipſam nominaret, aut ἀπὸ τοῦ κρίνειν, ideſt ſecerno, quod in optima veraque criſi humores noxij ſecernantur, & poſtea excernantur, vt Gal. in lib. 2. aphoriſ. cap. 1.
docet. Per criſim vero plures plura intelligi voluerunt, nam teſte Gal. in primo lib. de criſib. quippe aut ſubitam in morbo mutationem, aut ad meliorem ſtatũ cap. 1. & 2.
inclinationem ſolum ſiue agitationem, quę anteceſſit, uel omnem morbi ſolutionem, aut illam tantum, quæ bona ſit. Cæterum Galen. in libro tertio, de criſi- comm. 13.
bus dixit: Criſim eſſe ſubitam præcipitamque in morbo mutationem vel ad ſanitatem vel ad exitium factam Idem in libro 2. aphoriſm. ita expreſſit: Criſis ideſt iudicatio eſt ſubita in morbo, vel ad ſanitatem vel ad mortem mutatio. Fit aut natura ſeparante a bonis mala, & ad excernendum præparante. Huiuſcemodique permutationes quando repente in morbo fiunt. Hipp. criſes, i. iudicationes vocare ſolet in quibus nonnunquam integra ſanitas reſtituitur aut moritur æger, nonnunquam vero magna fit ad ſalutem vel ad mortem permutatio, vt Gal. in eod. lib. aphor. affirmauit. De qua etiam in lib. 3. de criſibus dixit: Sola igitur ſubita ad ſanitatem conuerſio ſimpliciter criſis nominatur, & quidẽ omninò fit per manifeſtas qualdã excretiones, aut effatu dignos abſceſſus.

Qui-

Digitized by Google

Quicunque enim aliter quieuerint, malignius retrocedunt, antecedit aut huiuſmodi excretiones & abſceſſus non mediocris perturbatio in corpore ægrotantis. Quare ex Galeno Criſis vti dictum eſt, ſubita præcepſque in morbo mutatio eſt vel ad ſanitatem vel ad mortem. Hanc malam & illam bonam Criſim vocat Gal. in lib. 3. de Criſib. Verum Gal. tametſi, vt dictum eſt, in primo lib. de Criſib. ſcripſerit ſubitam in morbo mutationẽ, inclinationem ad meliorem ſtatum ſolam, agitationem quæ eas antecedit, omnemque morbi ſolutionem, aut quæ bona tantum eſt, Criſim appellari poſſe, tamen in lib. 3. de Criſib. & in 2. aphor. apertius Criſim diſtinxit a morbi ſolutione, quæ fit aut morbo emarceſcente, aut ægroti viribus paulatim diſſolutis mutationemque ſubitam in morbo vel ad ſanitatem vel ad mortem Criſim eſſe voluit, proptereaque huiuſmodi permutationes, quando nimirum repente in morbo fiunt, & in quibus nonnunquam integra ſanitas reſtituitur, aut moritur æger, nonnunquam vero magna fit ad ſalutem vel ad mortem permutatio, Criſes ſeu iudicationes Hippocratem vocaſſe, dixit. Quas Criſeas in morbis mutationes Hipp. breuiter ſanè ſed diuine hiſce verbis in primo Epidem. eſt complexus. Ad ſalutem aut mortem, vel inclinatio ad melius, aut ad peius, quod omnes in morbis vt Galen. ait, mutationes ſint vel ſtatim ad ſalutem, vt optimę Criſes, aut ad mortem, vt peſſimæ, aut ad melius inclinare aut ad peius, has imperfectas malas Criſes vocant, illas bonas imperfectas. Sed Gal. in lib. 3. de Criſib. ſex ait eſſe omnes numero mutationes, quæ in morbis obſeruantur, primas duas eſſe ad ſalutem atque interitum ſubitas mutationes, quas bonas & malas Criſes vocat duas alias, quæ paulatim, non confertim & ſubito fiunt, aut morbo quidem marceſcente, aut viribus ægroti diſſolutis, aliàs duas miſtas ex his atque ex primis, quippè ex ijs mutationibus quæ paulatim, & confertim fiunt, quando nimirum ſubita quidem aliqua in morbo ad melius vel ad peius mutatio facta fuerit, & deinceps vſque ad omnimodam ſolutionem, vel mortem reliquum totum emarcuerit, ita vt exempli gratia ſiquis ſeptima die aut excretione aut abſceſſu, aut decubitu fuerit non perfecte iudicatus, poſtea nulla amplius facta mutatione ſenſim ac ſenſim reliquum morbi conſumatur, aut ſenſim at ſenſim viribus diſſolutis ęgri intereant. Addamus duas alias non dixerim mutationes, ſed potius ſolutiones aut morborum ad ſanitatem, aut virium ad exitium, atque tot ſunt in morbis mutationes, quas & ſi non proprie dici Criſes poſſe aſſerimus. Cęterum veræ Criſes quatuor tantum ſunt, quippè ſubitę mutationes ad ſanitatem & ad mortem, aut ad melius aut ad peius. Ex quibus has primo colligimus eſſe Criſium primas differentias quippe primam ſubitã mutationem ad ſanitatem, quæ eſt perfecta ac optima Criſis, quod omnino ægrotum a morbo liberet, & alteram ad mortem, quæ perfecta & peſſima. Cum continuo ægrotum interimat: tertiam ad melius, quæ eſt bona ſed imperfecta propterea quod non prorſus hominem ſanet, atque quartam ad peius, quæ & ipſa peſſima eſt ac imperfecta, quod & ipſa non continuo hominem perdat ſed paulò poſt. Longe plures differentias alij fecerunt Criſium, quippè quod ipſarum, quędam bonæ quędam malę ſint, quędam perfectę quædam imperfectę, quædam fideles & certæ quædam non, quædam manifeſtæ, quædam obſcuræ, quædam periculoſæ, & quędam citra periculum, & demum quædam per dies indicatorios ſignificatę, & quędam abſque vlla indicatione pręrumpentes. At quod eæ omnes differentiæ bonis ac malis comprehendantur, propterea de bonis tantum & malis agemus. Quando quidem quæ bonæ ſunt certæ fideles perfectæ aut imperfectę, manifeſtę aut obſcurę, diebuſque

indicibus

cap. 1.

cap. 1.

cō. 13. & 23

cap. 1.

indicibus ſignificatę,citraque periculum exiſtunt. Contra malæ,quippè infideles,non die decretorio ſignificatæ,obſcuræ,imperfectę,periculoſæque.Sed priuſquam de ijs agamus,videamus prius a qua cauſa Criſes fiant,quam rem Gal. in lib.2.aphoriſm. de veris criſibus,ita expreſſit: Fit autem natura ſeparante a bonis mala & ad excernendum prępartante. Non temorè igitur in tali turbatione grauiter ſe habent. In quibus naturam ipſam eſſe quæ humores dum ſtudet bonos a malis ſegregare,maloſque excernere,criſes faciat. At aliàs a nobis demõſtratum eſt,naturam ipſam ad criſes faciendas moueri, aut ab humoribus noxijs planè ſecretis a bonis,aut ab ijſdem etiam nondum ſeparatis a bonis,qualitate, vel copia expultricem internorum viſcerum moleſtantibus.Ex quo & naturam & humores criſium cauſas eſſe, liquido conſtabit. At has criſes ab alijs in morbo factis mutationibus diſtinguent, excretiones aut abſceſſus ſubſecuti. Propterea criſes perfectas optimaſque dicimus in quibus humores noxij omnino fuerint excreti,poſteaquam ipſos a bonis natura ſeparauerit, quod concoquendo agit. Aliarum vero mutationum in morbis vere non criticarum, quas verius ſolutiones appellant,aliæ quidem cauſæ exiſtunt, quippè vincente natura,aut humores crudi craſſi ac lenti, ad motum difficiles,ſed coctione primo extenuandi,& abſumendi, quo morbus paulatim marceſcit, vſque ad omnimodam ſanitatem, aut morbo ipſo vincente eique natura ſuccubente,virium proſtratior quæ natura paulatim a morbo conſumitur, atque hoc eſt, quod Galen. in 3.lib.de Criſib.ita habet: Eſt autem primum & maximum in morbis mortalibus ſignum,quod ſine criſi, mors fit ſubſecutura virium imbecillitas,nam virtus ita proſtrata ad pugnam contra morbum non excitatur. Atque hæc de Criſium cauſis in communi,quas accuratius etiam poſtea de ſingulis criſium differentijs acturi explicabimus. Nunc videamus qui nam morbi criſibus terminentur ſeu iudicentur & qui non. cap.10.

De morbis,qui per Criſim terminantur, & de ijs,qui abſque Criſi finiuntur. Cap. VII.

Acutos tantum magnoſque ſiue vehementes morbos criſibus terminari, vel ex eo cognoſcetur, quod nunquam in paruis criſes fieri obſeruentur, de veris autem loquimur, quæ teſte Galeno in libro 3.de criſib.omnino fiunt per manifeſtas quaſdam excretiones aut effatu dignos abſceſſus. Demonſtratum quidem eſt has criſes naturam monere iritatam vehementer a magnitudine ſeu vehementia morbi, quod idem eſt ac ſi dixerimus a quantitate accidentium quibus magnitudo ſiue vehementia morbi vt docuit Galen. in eadem libro de criſib.innoteſcit: Neceſſarium & enim eſt,vt ipſe quoque in ſecundo lib. aphoriſm. ait: ob morborum magnitudinem, ac caſuum vehementiam vel citò vires proſterni, adeo vt homo moriatur, vel ad noxiorum humorum excretionem excitatas, ſi modo quos inuaſerint,exuperent, bonam ſequi indicationem, ſin autem exupe-rentur,malam: Ex quibus conſtat magnum vehementemve quod idem eſſe ex Galenó in nuper citato libro 3. de criſib.conſtat,morbum criſi tantum iudicari ac terminari,a paruo enim natura non iritatur ad excretionem. Hinc Hippocr. in

cap.2.
cap.4.
comm.23.

Digitized by Google

aph. 13. in libro ſecundo aphoriſmorum, ait: Quibuſcunque iudicatio fit nox grauis ante acceſſionem. Natura enim, vt in comm. docet Galen. ſeparante a bonis mala & ad excernendum præparante, non temere in tali turbatione grauiter ęgroti ſe habent. Hinc præcedunt accidentia multa, & magna, quæ & valde turbant exagitantque ægrotos, tam etiam quę timorem inſpicientibus, vt ait Galen. in cap. 2. tertio, de criſib. inducant, & ſi deceat medicum generoſum neque turbari ne-
in 3. de criſib. cap. 10 que futurum euentum ex ipſis ſymptomatis ignorare: Quam rem probè expreſſit Galen. hiſce verbis: Futuram autem præ cognitionem ex eo, quod vrgeatur ac vehementer irritetur natura a morbo, atque ex ſubita præter rationem circa corpus facta perturbatione, omnino enim fit aliqua nouitas, quando criſis futura eſt, vel circa reſpirationem, vel circa mentem, vel auditum, vel viſum, vel ferendi facilitatem, vel circa aliquod eorum, quę ſæpe diximus, quæ vno nomine ſummatim iudiciaria accidentia, & ſigna appellamus. Qui etiam, quod ab Hippoc. in aphoriſmis dicitur, quibuſcunque criſis fit his nox moleſta, quæ antecedit acceſſionem, eſt ipſum, quod nunc nos dicimus. Addimus, quod criſes, cum fiunt in morborum acceſſionibus (concurrere enim in idem tempus criſes cum morbi acceſſione Galen. docuit, etiam in morbis ha-
comm. 23. bentibus acceſſiones manifeſtius fient, qui omnes magni vehementeſq; ſunt. Quare colligamus morbos magnos ac vehementes per criſes terminari, nequaquam vero paruas & exiles, à quorum paruitate (quando parui dicantur
in 3. de criſib. cap. 24. ex Galeno, qui multis magniſqne ſymptomatibus carent) cum natura ad excretionem iritari nequeat, Hinc Galen. in ſecundo libro aphoriſmorum, dixit, acutos magnoſque morbos in paruo tempore magnas facere mutationes, quarum quę repente fiunt, criſes Hippocratem appellare. Magni itaque morbi ſunt, qui per criſes iudicantur, & parui citra criſes quod vt dictum eſt, ab ipſis natura non iritetur ad humorum excretionem. Sed hoc tamen accuratius erit cognoſcendum, cum, vt Galen. monuit, debiles quidem & paruæ febres quandoque ualde malignæ ſint. Sępe enim Medici decipiuntur, cum febres exterius debiles & paruas obſeruent, putantes verè paruas & debiles eſſe, cum tamen ualde magnas eſſe reipſa comprehendatur, cum pręſertim (& ſi calore vehementi carere exterius videantur) multa ſęuaque accidentia habeant, a quibus magnæ & non paruę ſint, veluti ſunt uigiliç, deliria, difficiles reſpirationes, inquietudines & alia huiuſmodi, quæ magnum eſſe morbum teſtantur. Hinc Hippocrat. phrenitides quaſdam debilas, imbecillas, & obſcuras vocauit in prorrheticis ualde phrenitides. Quare hi morbi (quos meritò Medici malignos appellant) criſibus ſolent terminari, quod & ipſi habeant accidentia multa & magna, quibus natura ad excretionem humorum noxiorum poteſt iritari, & excitari. Sed iam doceamus quibus ſignis futuræ criſes poſſint præ-noſci.

De

De ſignis criſes futuras ſignificantibus. Cap. VIII.

CVm cognitum a nobis ſit, morbos magnos vehementeſque tantum per criſim terminari ſeu iudicari. Nunc videndum eſt, quibus nam ſignis criſes futurę prænoſcuntur ſed de perfectis cognoſcendis ſermonem faciemus cum eę certa ratione teſte Galeno in 3. de criſib. cap. 4. præſciri poſſint, veluti imperfectæ non certa ratione ſed coniectura potius poſſunt prænoſci, quæ notitia Medici (quod maximum in medicina eſt) poſſunt præ cognoſcere, & prędicere futuras criſes, & quo tempore fient, & etiam, vt paulo poſt docebimus, qualibus nam criſibus ſeu excretionibus ſiue abſceſſibus, ſint futuræ. Itaque vere quidem a nobis ſcriptum eſt, non niſi morbos magnos vehementeſque per criſim terminari, atque hos etiam non terminari per criſim, ni virtus ſatis in corporibus robuſta & firma fuerit, ſi modo verum eſt, criſim fieri morbo naturaque inuicem colluctantibus, quo pacto enim natura prælanguida pugnam audebit tentare cum morbo grauiſſimo? Ob morborum enim magnitudinem ac caſuum vehementiam Galen. dixit vires vel citò proſterni & nullam fieri criſim, uel ad noxiorum humorum excretionem excitatas, moliri euacuationem. Quare in magnis vehementibuſque morbis, & in corporibus robuſtis certo poterimus criſes prædicere, & quo maiores vires vnà robuſtiores erunt, eo certius & citius poterit criſis prædici. Cæterum cum nobis non ſatis ſit, hoc cognouiſſe, quippè in magnis morbis viribus exiſtentibus firmis futuras criſes certò prædicere nos poſſe, ſed opus eſſe ut etiam inſtanter criſes animaduertamus & poſſimus aſſidentibus ac etiam ægrotis, ſi ſalutares futurę ſint, eas præſagire ideo, omnia illa ſigna quibus criſes inſtantes innoteſcunt, nunc ſcribemus. Quæ ex Hippocrate, atque Galeno ſunt Aegrotantium corporum turbationes vehementes, morbi idea, magnitudo, natura, motus, mos, coctiones cruditates, Rigores, anni tempus, regio, pręſens conſtitutio, ægrotantis naturæ, ætas, victus anteacta, & alia huiuſmodi ſimilia. Ex his enim Galen libro primo, & de criſibus, & in ſecundo libro aphoriſmorum inſtantes, ac futurę criſes prænoſci tradidit. Cæterum horum quędam particulatim videntur facere, ad criſes has futuras, quędam ad bonas atque malas, cognoſcendas, & quędam ad tempus, quo ſint expectandæ, interſtinguendum. Hoc enim denotare videntur, dies indicatorij, in quibus aliquod criticum ſignum illuxerit, ſiue in humoribus concoctio, ſiue cruditas, ſiue aliud ſignum. De quibus Hippoc. in libro quarto, aphoriſmorum, ait: Quibus dies ſeptimo futura eſt criſis, iis urina rubram die quarto nubeculam habet, cęteraque pro ratione, ex motu vero morbi aut celeri, aut tardo ita cognoſci Hippocrat. in libro primo aphoriſmorum, ſic indicauit. Acceſſiones uero & conſtitutiones morborum iudicabunt tum morbi ipſi, tum tempora anni tum periodorum proportionis interſe obſeruatio, ſiue ex quotidie, ſiue alternis ſiue maiori interuallo fiant. ſed ex iis quæ poſtea apparent indicia ſumuntur, veluti in pleuritide ſputum ſi ſtatim initio appareat, breue fore denunciat, ſi uero poſterius cōſpiciatur longam, ad bonas uero, atq; malas criſes denotandas coctiones & cruditates, facere videntur. Idem ferè & morbi idea, quippe ut notare, vtrū euacuatio ei pro-

cap. 8. comm. 13.

aph. 71.

portione reſpondeat, & an ſit bona, illos morbi itidem, ad bonam vel malam criſim agnoſcendam facit, qui a ſignis ſuperuenientibus teſte Galeno aut bonis aut malis denotatur Hæc omnia ſigna priuatim ad bonas malaſque criſes cognoſcendas faciunt, de quibus poſterius nos accuratius, reliqua vero faciunt ad indicandas criſes ſimpliciter futuras, quippe quæ ſunt, turbationes ante criſim, & ſimul omnia ſigna, quæ critica dicuntur magnitudo morbi, virium robur, naturæ morborum, & humorum morbos facientium, non minuſque ægrotantium corporum victus anteacta, ętas, anni tempes, regio, ſtatus præſens atque ſimilia. Ex his tamen omnibus tria videntur ſufficere ad prænoſcendam criſim, quippę acutos magnoſque morbos, magnas turbationes, atque virium robur. His quidem viris neceſſario fiet criſis. Etenim virtus a vehementi acutoq; morbo, maxime turbata, neceſſario aut extinguetur, aut ad pugnam vehementer irritata, ad excretiones noxiorum humorum inclinabit ſi enim prelanguida citra criſim ſuccumberet morbo ac extingueretur, Robuſta vero non poterit, niſi facto conflictu ſuperetur, ſed in eo conflectu, neceſſa eſt aliquam humorum erumpere excretionem, aut bonam aut malam, bonam natura morbum ſuperante, malam a morbo ſuperata. Alia vero & ſi non præcipue criſim indicent, tamen maxime adiuuant futurarum criſium cognitionem, quæ in quā ſunt, morbi idea ſeu ſpecies, ea ratione qua ſigna appareret proportionatæ excretiones futurę ad eam ſpeciem morbi, vt ſigna ſanguinis erūpēte in febribus ardentibus coctiones & cruditates. Motus quoque morbi celer vel tardus quando, tardi motus morbi raro aut nunquam criſi iudicentur morborum item naturę, aph. 13. ætas, natura, victus anteacta ægrotantis, tempus anni, preſens cōſtitutio, & regio, quæ omnia maxime faciunt, ad confirmandum futurarum criſium iudicium. Sed age ſingula hæc ſigna conſideremus accuratius, & primo ex Hippoc. qui in lib. 2. aphoriſm. ita ſcripſit: Quibus criſis fit, ijs nox grauis ante acceſſionem, quæ uero ſubſequitur magna ex parte leuior exiſtit. De ſignis ijs, ægrotos ante criſim turban-

com. 1. t. 52 tib. Hipp. in 1. Epid. ait: capitis colli dolores & grauitates cum febribus & ſine fe-

vſq; ad 56. bribus phreniticis conuulſiones, ſed & virulenta vomunt & ex ijs quidam ſubitò moriuntur. In ardentibus aut cæteriſque febrib. quos colli dolor, temporū granitas, caligo oculorum vel hypochondrij contentio, neque cum dolore corripit, his è naribus ſanguis erumpit. At uero quibus totius capitis grauitates, tum autem cordis dolores & faſtidia ſunt. Bilioſa poſt aūt pituitoſa vomūt. De quib. cla-

cō. 1. in tex. rius Gal. in lib. 2. Epid. & in lib. 3. de criſib. ita ſcripſit: Sola igitur ſubita ad ſani-

cap. 2. tatem ſimpliciter criſis nominatur & quidem omnino fit per manifeſtas quaſdā excretiones aut eſſatu dignos abſceſſus Quicunque enim aliter quieuerint, malignius retrocedunt Antecedit autem huiuſmodi excretiones & abſceſſus nō mediocris perturbatio in corpore ægrotantis. Nam & difficiles tolerantię & vigiliæ & deliria, & graues ſomni & difficiles anhelitus, & vertigines tenebricoſæ, & difficiles ſenſus, dolores capitis, colli, & ſtomachi & multorum aliorum mēbrorum, non nullis vero aurium ſonitus, & vani ante oculos apparent ſplendores, & lachrymę inuoluntariæ effluant, & vrina retinetur, & labrum agitatur, vt aliquid aliud tremulum fit, oblinio, & præſentium ignorantia & vehemens accidit rigor & plurimum acceſſio conſuetam anticipat horam, & multus æſtus, ſitiſque intolerabilis ſequitur, clamant & ſaliunt ſicut furentes, neque poſſunt in eodem ſitu recumbere, deinde repente multus ſudor erumpit, aut vomitus aliquis non paucus inſequitur, aut venter ſubito ſoluitur, aut abundans fit fluxus ſanguinis, aut hæc omnia ſummas contingunt, vnde non paruos inuadit timor inſpicientes.

res. Addamus ex Galeno in tertio, de criſib. cap. 10. pulſum inęqualem in pluribus criſibus fieri & præcipuè cum non fiunt ſine pugna & periculo, multo magis cum biloſi humores ad ventriculum confluunt apparentibus etiam alijs vomitus ſignis, quæ Hippocrat. ſcripſit; ſed Hippocrat. ſigna ex pulſibus ſumpta vel quia non moueret ait Galen. vel quia non momenti exiſtimauit circo non eſt ſecutus. Atque hęc ſunt ſigna omnia critica, quibus ante criſis ſit turbatio vehemens, præſagiens in acuto magnoque morbo viribuſque robuſtis aut non languentibus, criſim bonam, ſi fiant, ut aliàs dicemus in ſtatu morbi, concocta iam morbo, malam in principio, natura morbo ſuccumbente. Rigores quoque priuatim in febribus ardentibus aliiſque acutis morbis ſolent criſib. præire, De quo Hippocrat. in libro quarto aphoriſmorum habet. Quibus in febribus ſexto die rigores fiunt, difficilis ſunt iudicij, &c. Si rigor inciderit febre deficiente iam imbecillo letale, & poſtea: Ei, qui ardente febre laborat, ſi rigor ſuperuenerit, morbi ſit ſolutio, & poſtea: Quibus in febribus quotidie rigores fiunt, quotidie febres ſoluuntur. Inter ſigna enim decretoria ſeu critica non minimum rigor locum habet, ad criſim quippè aut bonam aut malam prænunciandam. Motus quoque morbi color maximè facit cum critico aliquo conſpectu ſigno, ad prænunciandum criſim, namque color motus criſim futuram & tardus aegriſiam ſignificare ſolet. Celerem uero motum oſtendunt, breuia morborum tempora, ſiquidem qui morbus breue principium habuit breue quoque augmentū, ſtatum atque declinationem habebit. Ex breuioribus quoque acceſſionib. idem oſtenditur, Galen in tertio, de criſib. dixit: Febrem quę quatuor tempora acceſſionum omnia breuiter percurrit, properare ad criſim; & in primo lib. Epidem. ita habet: Quare fac memineris, vbi quartus perinde ac tertius grauia habeat ſymptomata & ſigna in morbo acuto breui expectandum eſſe iudicium. Ex ſpecie uero ſeu idea morbi, quod morborum ſingulis ſpeciebus conſtitutæ quędam proprietates, ut ad criſes veniant, cuiuſmodi teſte Galeno in 3. lib. de criſibus ardentium febrium proprium eſſe videtur, vt ſanguinis eruptione ex naribus aut ex alia corporis parte, aut poſt uehementem rigorem ſudore multo & calido erumpente ex toto corpore, aut per aluum aut per vomitum bilioſorū humorum excretione iudicentur. Proinde in his ſigna omnia quę aliquam prędictarum excretionem prænunciant, & ſignificant, conſpecta, criſim nedum futuram ſed quoque ſpeciem criſim ac vel etiam aut bonam aut malam oſtendent. De quibus Hippoc. in aphoriſmis ait: Ei qui ardente febre laborat, ſi rigor ſuperuenerit, morbi ſit ſolutio, ubi præſertim poſt ipſum aut ſanguinis eruptio aut ſudor, aut bilioſorum humorum ſequatur excretio ait Gal. De ijs in Prorrheticis. Qui compoſiti perturbantur, per uigilant naribus ſtilla, ſexto die lauatur, nocte laborant poſtridie ſudant, in ſomnum ferantur delirantque abunde ſanguinem profundent, & in 1. Epidemiorum: In ardentibus autem febribus, cæteriſque febribus, quos colli dolor, temporum grauitas, caligo oculorum, vel hypochondrij etiam contentio, neque cum dolore corrupit; his è naribus ſanguis erumpit, atque ita de ijs, qui ſudores vel alui deiectiones aut vomitus bilioſos. De quibus in prognoſticis: Qui verò totius capitis grauitates & oris uentriculi morſus ac ſtomachum anxium habent iſti bilioſa & pituitoſa euomunt, vt Charioni contingit. De quo Hippoc. Quinto cum dolore cuncta exacerbata fuerant, nugabatur, noctem moleſtam habuit, non dormiuit, ſexto nihil eſt immutatum ſeptimo ſuper riguit, febris acuta per totum corpus ſudauit, iudicatus eſt, & de Virgide quadam

[Margin notes: aphor. 29. — cap. 3. — aph. 58. — com. 2. t. 55 — in 2. Progn. — in 3. Epid. 2 tex. 2]

P 2 dam

Digitized by Google

dam Lariſſę: Quarta ſub noctem delirauit, ſexto ex naribus largiter multum fluxit, inhorruit, ac mox ſudauit toto corpore multum & calidum, ſine febre eſt iudicata. Ita ex alijs ſignis in alijs etiam morbis denotantibus uacuationes formis ipſorum proportione reſpondentes ſeu proprios, ut in tertianis febribus vomituum, deiectionum bilioſarum aut ſudorum ſigna, criſim oſtendent, &

in 2.epide. in quartanis ſudorum multorum & pituitoſarum excretionum, & in phreniticis ſudorum pręcipue futurorum ex capite copioſiorum eruptionis ſanguis è naribus, non minus in pleuriticis & in hepatis lieniſque inflammationibus, atque tandem in omnibus præcordiorum inflammationibus, ſigna uel eruptu- rum ſanguinem, uel alui deiectiones, uel uomitus vel ſudores denotantia, critica eſſe affirmamus, atque ita licebit ex morborum idea criſim Medicis praenoſci. Ex coctione uero & criſim & bonam criſim, ſi aliquod criticum ſignum vna illuxerit ex prædictis, nobis ſignificari certiſſimum erit. Perpetuò enim ubi in aliquo decretoriorum ſeu indicatoriorum dierum in magno morbo, cum

in 1.Epid. aut capitis dolore aut delirio, aut grauitate aut aliquo ſigno ex criticis criſim in altero quaternario futuram ſignificabit. Propterea Hipppc. dixit in Epidemijs. Coctiones celeritatem iudicii & ſecuritatem oſtendere. Ex diebus quoque iudicantibus criſis præſagitur. Gal. enim in 3. de criſibus ſcribit, ubi in 4. die aderit magnitudo morbi, eiuſque morbi celer motus atque ſignum coctionis, in ſeptimo iudicium ſequetur, etſi hæc ſeptimo tantum fient iudicium vndecimo, aut decimoquarto erit criſium vero futurarum indicium augere, naturam morbi calidam, calidoſque humores & ſume putridos, naturam itidem ægroti calidiorem, ętatem florentem, uictus rationem anteactam bilioſorum ciborum, calidam cæli regionem, anni tempus ęſtiuum non eſt, vt ad hoc demonſtrandum diu laboremus, cum omnes ſciant, proprium eſſe calidorum humorum, ut facillimi ſint ad excretionem atque etiam ſua qualitate naturam mouere maxime atque iritare ad excretionem ipſorum, temperamentumque calidū aptiſſimum eſſe ad criſes, veluti, frigidi morbi, humores frigidi, naturæ frigidæ, cælum frigidum atque hyemale tempus & alia eiuſdem generis cum criſes retardare, tum vt ne fiant, facere Gal. in loco citato atque alibi in multis locis nobis demonſtratum reliquit. Atque ſatis de ſignis criticis, quorum, vt diximus tria tantum nobis poterunt criſes pręnunciare quippè morbi magnitudo, corporis turbatio-

cap.4. nes vti ſunt dolores, inquietationes, deliria & alia huius generis critica, quæ ſuperius ex Galeno omnia ad numerauimus, atque uirium robur.

His tribus conſpectis ſignis non dubium erit, quin criſis ſit futura, alia vero ſigna etſi non per ſe criſim denotent, at criſis uel tempus, vel bonas malaſque criſes, tamen aliquo modo, uti Galeno placuit, poterunt quoque criſes, vti a nobis declaratum eſt, pręnunciare.

Digitized by Google

De Criſibus ſalutaribus quae certam ſalutem ſignificant cognoſcendis. Cap. IX.

PRæmiſſis, quæ ad prænoſcendas criſes faciunt, nunc ſupereſt, ut bonas ſalutares atque malas exitiales cognoſcamus, vt ex ipſis ſalutem, & mortem ægrotantium aſſidentibus præſagire ſciamus, atque hoc eſt vnum præcipuum, propter quod nos criſium cognitioni tam accuratè incumbere voluerimus. Sed eſto principium faciamus, a bonis ſalutaribuſque cognoſcendis, quæ omnes in morbis ſalutem proximè futuram ſignificant. Hæ vero duplices exiſtunt quædam optimæ fideliter ſalutem ęgrotis indicentes quædam non certam ſed plerumque, cum recidiuis, & periculo. De primis nunc agimus, quæ optimę ac ſaluberrimę exiſtunt, a quibus certa ſalus perpetuò prædicitur. Hac vero certo indicabunt, ſigna perfectæ coctionis in excrementis, ſtatus morbi, in diebus indicatorijs fuiſſe indicatas, in aliquo iudicatoriorum dierum fieri, excretiones ſubſecutas morbi naturæ conuenire, morbum ab ipſis reſolui, ægrotos coloratiores ac robuſtiores ac quam antea quietiores videri pulſus meliores euaſiſſe, quippè vehementiores, æqualiores ordinatiores. Coctionis autem perfectæ ſigna, quæ penes excrementa noſtri corporis conſiderantur, præcipuum optimarum criſium certiſſimumque eſſe argumentum ex Hippoc. qui in primo Epidemiorum, ita habet colligitur: Concoctiones celeritatem portendunt iudicij, ſecuritatemque ſalubrem, & Galen. in tertio libro, de criſib. ita ad ſalutem, in ęgrotis pręſagiendam coctiones facere, nouit vt affirmauerit, conſpectis coctionibus neminem morientem uidiſſe. Quod ipſe ita ſcripſit: Primum quidem & maximum inter omnia eſt conſiderare coctiones ex vrinis alui excrementis & ſputaminibus. Siquidem ego millies eum, dum criſes fierent, intereſſem, neminem vnquam vidi intereuntem, qui præcedentibus coctionibus criſim habuiſſet perfectæ ſeu exquiſitæ: itaque coctiones in excrementis conſpectæ ſunt certiſſima pręſagia optimarum Criſium. In omnibus itaque febribus vel ſine paſſione alicuius viſceris, vel cum inflammatione hepatis vel renum vel veſicę vel ſplenis, ac ut vno uerbo dicam, ſemper ubi febris affuerit, vel ex ſola humorum putredine accenſa, vel ex membro inflammationem patiente, vrinæ concoctæ optimæ ſecuriſſimamque criſim teſte Galeno, pollicentur, veluti in morbis Thoracis, & pulmonis primo ſputa concocta, quæ præcipua harum partium affectarum ſunt indicia, atque vna cum ipſis, vrinæ quoque & alui excrementa itidem concoctæ ſpectentur, certiſſimum optimæ criſis nobis erit indicium. Non ſecus in affectibus ventris primo ad optimam criſim pręnoſcendam, alui excrementa concocta & poſtea vrinę, concoctæ erunt attendendæ. Quare pręcipuum certiſſimum ſignum optimarum criſium erunt coctiones in excrementis conſpectæ. De quibus primo Galeno, etiam in eodem libro ita ſcripſit. cap. 3. 3. de criſib. cap. 5.

Cum enim poſt ſigna optima, atque exquiſita coctione, facta fuerint, neceſſe eſt, ut optimę ſint, quoniam & ſola coctio criſis celeritatem, & ſalubrem ſecuritatem oſtendit, neque enim, vel animo concipi poteſt, & quod poſt morbi exquoſitam coctionem criſis mala

ſequatur. Exquiſitam uero coctionem fieri tempore ſtatus. Hinc optimas criſes
cap.4. vel in ſtatu uel parum ante ipſum fieri Gal.in 3.de criſib.cap.6.docuit,quoniam tunc omnia concocta ſunt,Gal. in eodem libro docuit. Perfectaſque eas criſes eſſe,quę tunc temporis fiunt,in augmentiſque ſi ſalus ſit ſubſecutura, imperfectas eſſe,uel non ſecuras. At diſtinguendus hic ſtatus quam naturæ ſtatum in primo libro uocauimus, in quo optimæ criſes fiunt,a ſtatu morbi, quod namque cum naturę ſtatu conuenit,aut enim in principio, aut denique in augmento naturæ ſeu materiæ,ut alij uocant morbi ſtatus celebratur,quo tempore dicimus morbum ultimas uires exercere neque amplius magnitudine & uehementia augeri,de hoc ſtatu morbi nos non loquimur, ſed de naturæ ſtatu, qui non penes morbi maiorem uehementiam,ſed penes coctionem exquiſitam cognoſcitur, in hoc enim optimæ ſalutares ſecuriſſimę ac perfectæ criſes apparent. Optimam quoque criſim eſſe diximus, quę priuſque fiat a die indicatorio aliquo fuerit indicata, ueluti exempli gratia die quarta ſi ſeptima futura ſit criſis, de qua Hippoc. in quarto aphoriſm. Quibus ſeptima iudicatur his nubeculam habet quarta die rubeam, & alia ex ratione. Addamus eam quoque eſſe primam quę in diebus criticis apparet. De quibus in eodem libro Hippoc. ſi ſudores
aph.71. febricitanti inceperint boni & tertio die, & quinto, & ſeptimo, & nono, & undecimo & decimoquarto, & decimoſeptimo & uigeſimo & uigeſimo ſeptimo,& trigeſimo primo & trigeſimo quarto, ij enim ſudores morbos iudicant,
aph.36. qui ſecus euenerint laborem & morbi longitudinem aut eaſdem reditum ſignificant. His etiam addimus cognoſci optimam criſim cum primo ex qualitate humoris excreti optima enim habet excretionem morbi naturę ſeu ideę conuenientem, cuiuſmodi exempli cauſa in ardente febre & in omnibus uiſcerum inflamonibus,ſanguinis eruptio, aut copioſi ſudores aut uomitus uel alui deiectiones multę biliofæ, quę excretiones conueniunt morbi ideæ quæ eſt calida & ſicca,atque a calidiſſimis bilioſiſque humoribus fouetur. Quo apparet etiam confirmari hanc bonam excretionem,ab ęgrotantis natura bilioſa, a bilioſa victus ante acta,ab ætate eflorente, atque ab anni tempore æſtiuo, in calida ſiccaque regione atque in tali cæli ſtatu. Hæc enim bilioſa excretione prægreſſis ſignis coctionis, optima erit & ſalutaris in omni morbo bilioſo,ueluti in pituitoſis, pituitoſæ & in melancholicis atri humoris excretiones optimæ itidem erunt. Diximus aliàs ex Galeno. Per ſudores iudicari omnes febres ardentes, tertianas, efferuentes inflammationes docuit eoque magis ſi unà ſanguis ex aliqua parte corporis copioſius erumpat,aut bilioſus vel remotus,vel alui excretio bilioſa appareat,itidemque cerebri inflammationes reliquoſque omnes capitis affectus. Sanguinis vero excretione ſeu eruptione ardentes febres, ſynochas,aliquando phrenitides & ſi eæ non frequenter, pleuritides quoque & ſi minus quam ardentes febres,aliquando etiam peripneumonias, quod tamen rarò fit,iudicari aliàs docuimus. Hepatis, lieniſque inflammationes frequentiſſime è naribus eruptiones liberant,ſed hepatis ex dextra nare profluens ſanguis, & lienis è ſiniſtra, quod rectitudinem omnes bonę excretiones & vacuationes ſeruare debent. Omnes item præcordiorum inflammationes ſanguinis fluxio iudicat. Sudor etiam,vt dictum eſt,iuuat omnes inflammationes calidas,& acutus, quæ ſunt in pręcordijs. Item Hepatis partes deuexæ,ſanguinis fluxu,ſudoribus, & copioſioribus vrinis ſolent indicari,& conuexæ, alui excrementis bilioſis, atque ſudoribus,nonnunquamque etiam vomitibus. Renum etiam & veſicæ affectus copioſioribus vrinis iudicari ſolent. Thoraciſque ac pulmonum

affectus

affectus ſputaminibus. Hæc pauca addere ex Galen. in lib. 3. de criſib. volui, vt cap. 3.
lector poſſis ex ipſis pernoſcere, quæ nam excretiones morborum ideis conue
niant, atque ex ipſis bonam criſim, quod congruat naturæ morborum vacua-
tio, & malam, quum nullo pacto congruat. De quibus fortè Hippoc. in primo
aphoriſmorum dixit: In perturbationibus ventris & vomitibus ſpontinijs, ſi aph. 2.
qualia purgari oportet, purgantur, confert & ęgri facile ferent, quod repetit po
ſtea, dicens: Quæ vacuantur non multitudine ſunt æſtimandæ, ſed ſi qualia opor
tet euacuentur, & æger facile ferat. Itidem & locus per quę vt dictum, eſt, fit
excretio erit attendendus vt ſit conueniens, & ad quem natura inclinauerit De
quo etiam Hippoc ita habet: Quę educenda ſunt, quo maxime tendit natura co
ducenda, per ea uidelicet loca quæ conferunt. Galenuſque in commentario, lo- aph. 21.
ca conuenientia per quę excretio bona fit, intellexit ſi κατ᾽ἴξιν, ideſt directò
ad locum affectum fieri contingant. Ex quibus apparet, quæ omnes ſint excre-
tiones naturę morborum congruentes, per quas optimæ ſalutareſque criſes
fiunt. Quas etiam optimas eſſe aliis ſignis cognoſcimus, & primò, quod ab ip-
ſis ęgroti aut ſanentur, aut in melius muteutur corporaque quietiora euadunt,
atque hoc eſt, quod Hippoc. per hunc aphoriſmum docuit, qui eſt: Quibus
criſis fit, ijs nox grauis ante acceſſionem, quę vero ſubſequitur magna ex parte
leuior eſt. Hocque fieri Galen. in commento ait, quia uidelicet plures ad ſalu-
tem criſes deſinunt. Certò ſiquidem ſcimus ex ægrotis plures eſſe qui ſeruan-
tur, quàm qui intereant, niſi forte peſtilens ſit cæliſtatus. Optimę quoque excre
tionis criticę ſigna notat Hippoc. in primo aphoriſmorum, vt ægroti facile eua- in aphor. 2.
cuationes tolerent.

De quo ſigno Galen. in commen. ita habet. Nam ſi humor ſupér excedens eua
cuetur, tunc ipſum ſeipſo ægrotum fieri leuiorem, & melius tolerare, eſt neceſſa
rium. Addit in tertio, de criſib fieri etiam melius coloratum pro ratione euacua cap. 2.
tionis, atque ad reſurgendum robuſtiorem febremque reſolui, aut ſaltem maxi
ma ex parte diminui. Cęterum hæc optimarum criſium ſigna confirmabunt
quoque pulſus meliores quippè vehementiores æquallores, ac ordinatiores, de
quibus, Galen. ſcripſit: Vehementior igitur fit continue magis pulſus & ęqua-
lior, atque ordinatior in bona declinatione, expellit enim natura fortius om-
nem ſubito febrilem calorem debilior vero atque inordinatior & inæqualis eſt
pulſus in mortalibus declinationibus, atque tot ſunt, quæ optimas criſes ſignifi-
cant, eaſque ut dictum eſt fideles atque certas, quibus certa quidem ſalus perpe
tuo promitti ægrotis poterit. Quales ab Hippoc. in illo, qui in Dealcis hortu 2. epid. cō.
decumbebat & in alijs fuere conſpectę de illo ait: Quadrageſimo aluus pitui- 1. tex. 1.
toſa alba ſub crebra deiecit, multum toto corpore ſudauit, abſolute eſt indica-
tus, & de Nicodemo: Vigeſimo quarto multam urinam, & albam reddidit in
qua multa ſubſidebant, ſudor, ei toto corpore copioſe calidus emanauit, ſine fe
bre iudicatus eſt, & De Pericle etiam, qui fideliter per criſim fuit iudicatus Ter-
tio. Febris emollita fuit, vrinæ multæ & concoctæ, in quibus multum ſubſide-
bat. Nocte quieuit. Quarto circa meridiem ſudor prorumpit toto corpore mul-
tos & calidus ſine febre iudicatus eſt, neque redijt, & de Anaxione pleuritico:
Vigeſimoſ. primo redijt febris, tuſſit, multa excreuit concocta, in urina multa
ſubſidebant alba deſiit ſitire, dormiuit, trigeſimo quarto loco ſudauit, corpore,
ceſſauit febris in totum eſt indicatus. Atque de Neropito. Iam uero circa diem
octuageſimum cuncta remiſſa ſunt, nihil tamen deſtitit, etenim urinę boni colo- tex. 79.
ris, & copioſiores ſubſidentias habentes exierunt, deliriaque imminuta ſunt.

Circa diem centeſimum aluus fuit turbata multis bilioſis, durabantque diu multa talia, deinde dyſenterica cum dolore reliqua leuia fuerunt, in ſumma febres eum relinqnerunt, diſceſſitque furditas. Centeſimo eſt abſolute iudicatus. In his omnibus poſſunt omnia pręcipua optimarum fideliumque Criſium ſigna, quæ eſſe diximus coctionem manifeſtam at exquiſitam in excrementis quæ iuxta affectuum locos affectos conſiderantur, in ſtatu morbi criſes fieri, pręiudicarique ab indicibus vocatis diebus. In criticiſque diebus conſpici, excretioneſque id eæ morborum reſpondere haſque ſequi aut febrium ſolutionem, aut manifeſtam imminutionem, ceſſare ſymptomatum moleſtias quæ ſingula in ijs ab Hippocrate conſpectis criſibus fuere obſeruata. Coctiones manifeſtæ ſignum in Nicodemo, fuit multa urina alba, in qua multa ſubſidebant & in Pericle, urinæ item multę & concoctæ cum multa ſubſidentia & in Anaxione, multa quæ tuſſit, excreuit concocta, & cum urina optimam ſubſidentiam habente, & in Neropyto vrinę itidem melioris coloris, copioſiores ſubſidentias habentes erant. Quæ etiam concoctio perfecta, in ſtatu naturę factas fuiſſe eas criſes indicabat. In quibus cum criſes in criticis diebus apparuerunt, tum videntur quoque antea ab indicatoriis præindicatæ. Fueræque excretiones morborum illorum naturis conuenientes. In eo enim, qui in Dealcis hortu, quod febris eius fuerit ex miſtione bilioſorum pituitoſorumque craſſorum humorum, ideo excreuit per aluum multa pituitoſa, & ſudorem copioſum tenues bilioſos humores fuere, excreti, & Pericles quoque ſudore multo excreuit bilem a qua in febrem delapſus fuerat, atque ita de alijs, quas omnes & alleuatio, cum febris tum ſymptomatum fuit ſubſecuta & hęc de optimis fidelibuſque criſibus ſalutem certam ægrotis ſignificantibus.

De Criſibus ſalutaribus, quæ tamen neque fideles, neque certæ perpetuè ſunt.

Cap. X.

APpatent uero Criſes non raro bonę ſanè ſed tamen quibus Medici perpetuò fidere minime debeact, quæ hiſce ſignis ab optimis fidelibuſque diſtinguentur quippè quod non cum exquiſitæ coctionis ſignis, neque in ſtatu morbi ſed in augmento, atque etiam, quæ non ab indicibus uocatis diebus fuerini indicatę, neque minus in diebus decretorijs apparuerint, ſed in interdicentibus, quos etiam intercalares & prouocatorios appellari ſuperius diximus, qui natura non perfecta coctione in ijs cogatur pugnam cum morbo aggredi. Ex qua rarò optimè morbus iudicatus, ſed plerumque imperfectè & non tutò, & qdum etiam (& ſi appareant quędam c ctionis ſigna,) non habent uacuationes neque ideæ morborum neque naturæ ęgrotantis neque ętati neque nictui ante actę, neque anni tempori neque cæli ſtatu aut loco congruentes.

Demum, etiam ſi omnia bona eſſe apparuerint, & ægroti facile uacuationem non tolerauerint, neque iuuentur, criſi huic non erit fidendum, & multo

minus

Digitized by Google

minus cum ægrotis pulſum meliores,quietiores ordinationes,ac uehementiores non habuerint. His quidem ſignis criſes conſpectæ non planè certæ dicuntur, etſi pleneque ſalutem oſtendant,at cum laboribus recidiuis, & mala ęgrorum tolerantia morbos iudicant ſed ſingula hæc ſigna diligenter conſideramus, & primum de iis,quæ in augmentis morborum quo tempore, natura non planè morbum concoxit ſed cæpit concoqui, paucaque apparuerunt coctionis indicia.Hæc ſane inceptæ coctionis nondum abſolutæ ſigna in morbis non exitialibus, bonam criſium pollicétur, ſed tamen neque omnino certam ac fidelem, ex quo plerúmque ſanantur,at non abſque recidiuis, aut moleſtiis ſeu laboribus, ac longitudine. Quæ uero ſanguinis profluuio fiunt,certiores & fideliores cæteris exiſtunt,cum vel etiam in principio nullis quidem conſpectis ſignis coctiones non incertam ſalutis ſpem aliquando ſanguinis larga eruptio ſoleat polliceri.Cuiuſmodi fuerunt,quę in Pericle,in quo lienoſo ſangnis prima die è ſiniſtra nare perfluxit,& in Virgine Abderæ quę in ueſtibulo templi habitabat, prima die menſes fluxerunt,& rurſus decima ſeptima è naribus erupit & ipſa uigeſimo,etiam plurimo erumpente cum ſudore ſanguine fuit iudicata,eodem modo in Metone quarta die cæpit criſis per ſanguinem è naribus, quæ quinta die perfecte cum ſudore ipſum iudicauit, in quo non fuit recidiua quoniam ſanguis etiam poſt iudicium erupit.

Quæ imperfecta criſis ſanguinis eruptione clarius in Heropyto uiſa eſt, de quo Hippocr. ita habet. Vigeſimo multum delirauit,itemque ſequentibus diebus. Quadrageſimo multum ex naribus ſanguinis erupit, menteque conſtitit magis, ſurdus quidem ſed non perinde fuit, febresfuerunt remiſſę. Proximis diebus ex naribus ſanguis,& paulatim erupit. Circa diem ſexageſimum è naribus quidem ſubſtiterunt eruptiones,ſed dextera coxendix admodum dolebat febreſque increuerunt, at ille die centeſimo, & uigeſimo tantum fuit perfecte iudicatus.Ex qua hiſtoria colligimus.Criſes vel etiam per ſanguinis excretioné, que cæteris alijs vacuationibus ſunt fideliores & ſalubriores nondum cum perfecta coctione,ſcilicet ante ſtatum apparentes,bonas quidem eſſe, ſed infideles ac incertas quibus non ſit fidendum,& quibus recidiuas longitudinemque morborum laboreſque Medici pręnunciare debeant, plerumque tamen ſalutares exiſtunt. At hæ in principio morborum aut cum exitiali ſigno ſi illuxerint, malæ erunt, quibus aut ſubito mors ſuccedit, quippè in prælanguidis corporibus, aut poſt longum tempus in robuſtis ac pręualidis,veluti contingit mulieri,quæ in mendacium foro decumbebat,quæ plures criſes ante mortem habuit in principio,morbi, ideſt nullis ſignis coctionis conſpectis. Sed de hac accurate cum de exitialibus agemus. Colligamus criſes ante ſtatum, non eſſe omnino bonas & certas. in 3.epi.3. ex.80.

Quod Galen.hiſce uerbis expreſſit. Eſtò igitur ut in die decimaquarta ſpes ſit fore ſtatum & aut ob morbi magnitudinem,uel motus uelocitatem, uel propterea aliquod aliud extrinſecum iritamentum criſis die undecimo anticiper, neque ipſam perfectam neque omnino bonam, & poſtea dixit. Siquidem morbus ſalubris ſit inueniatur, & neque eius acumem neque magnitudo feſtinent, neque error aliquis circa ægrotum admittatur, ſtatus tempus criſis expectat, & hęc quidem optimà criſis eſt, fit enim morbo iam cocto, ſi uero, vel propter, morbi magnitudinem, uel motus celeritatem, vel propter aliquod aliud iritamentum ante ſtatum criſis uenire cogatur, tanto hæc optima deterior erit quantum ſtatum anticipauerit. Quod autem natura,

etiam

etiam ante ſtatum.ac uel etiem in principio aliquando excernat alias a nobis
demonſtratum eſt,interim enim nondum incepta,humorum coctione,& aliquã
do incepta quidem,& demum ipſa perfecta,hoc tempore criſis ſunt optimæ,il-
lo.ſunt omninò pernicioſæ,& in augmento,quo tempore teſte Galeno in 1.lib.
de criſibus cap.8.& in primo de tot.morb.temp.cap.3.incepta eſt concoctio, in
morbo non mortali bonę ſed imperfectę, & infideles, & hinc diximus alias
cap.7. Hippocr.& Gal.omnes excretiones in principio, & crudo omninò adhuc exi-
cap.12. ſtente morbo,lethales affirmare, & in augmento bonas dici,ſed non certas,ne-
que perfectos. Quas omnes Galen.in libro tertio de criſibus nec non,& in li.4.
de præſag.ex pulſib.in hunc modum expreſſit,dicens: Nam perturbationis uio-
lentis naturam,ea quæ moleſtant etiã ante tempus propulſare compellit,quip
pè virtus ipſa eſt alienorum expultrix,quemadmodum in opere de naturalibus
facultatibus ante demonſtratum eſt. Tempus autem coctionis poſt finem alte
ratoriæ facultatis eſt,tunc enim functionem obire, omnibus ſecundum naturã
abſolutis,oſtendebatur cum illa ab actione extiterit, uerum ante perfectam co
ctionem interim,quæ offendant ac moliri cogitur,ut interdum coctione iam ab
ſoluta moratur. adhuc,& lentè propter imbecillitatem munus ſubit. Vtramque
aph.29. autem in uentriculo clare licet contemplari: Inſtigatus enim coctionis tempus
non expectat,ſed protinus etiam idoneum,cum eo quod moleſtat excernit, &
ubi ſatis iam cœperit interdum lentè ac cunſtanter ſuperfluum imbecillitatis
uitio expellit. Quare criſes ante augmentum quibuſdam etſi non omnibus ſi-
gnis coctionis conſpectis,bonę quidem dicuntur,non tamen fideles, & certæ,
quibus nos fidere debeamus. Eodem modo eę quæ non in diebus decretoriis
fiunt,incertę exiſtunt,morbique qui non in diebus ijs ſoluuntur,reuerti ſolent.
In quibuſdam uero interdicentibus ſeu prouocatorijs uocatis eodem itidẽ mo-
do criſes non omnino bonę neque certæ apparent de quibus Hippoc. in lib.4.
aphoriſm.ait; Quibus in febribus ſexto die rigores fiunt difficilis ſunt iudicii.
In hac die virginem Lariſſæ ſanguinis profluuio fuiſſe ſimul cum ſudore iudica
cō.3.in t.9. tam alias meminimus,& Galen.ait,in 6.Epidem. aliquando bonas criſes deci-
ma die fuiſſe obſeruatas.Ex quo merito Hipp.dixit in 4 lib.aphoriſm.61.febri-
citantes niſi diebus imparibus febris deſierit reuerti ſolet. Criſes quoque, etſi
cum quibuſdam ſignis coctionis appareant,tamen ſi cum uacuationibus mor-
borum ideis ſeu naturis non congruentibus,nunquam perfectę, nec certè eſſe
poterunt. Exempli gratia, in adoleſcente bilioſæ naturę,morbo itidem bilioſo
laborante,anni tempore æſtiuo,per aluum aut per uomitum ſi pituitoſum mul
tum humorem, excretum obſeruauerimus criſis, quod non congruat uacua-
tio ideæ morbi ac alijs,incerta at infidelis erit, idem in febre pituitoſa, ſi bilio-
ſum,& Non minus ſi ſanguis hepate affecto è nare ſiniſtra, & liene ex dextra
copioſius profluxerit. Criſes enim hæ non recte ideæ morbi conueniunt, pro-
pterea meritò cum,aliquando bonę & aliquando malæ ſint, infideles incertęq;
meritò dicuntur. Addamus denique etiam hoc ipſum in iis morbis ſignificari, a
quibus ægroti etſi parum ſtatim meliuſculi uiſi ſint,tamen paulo poſt recidunt,
ſymptomata,& febres redeunt. Atque hę ſunt criſes quidem bonæ, & ſi non
omninò bonę, plerumque ſalutares ſint, ſed minime certæ, & fideles, nec
perfectæ, neque perpetuò ſalutem prædicentes cùm aliquando ab ipſis ęgro-
tos mori contingat ſed huiuſmodi iudicium confirmabitur ſignis mortem ſigni
ficantibus,quę ſi bonę erunt,bonum quoque iudicium futurum dicemus, licet
non perfectum & forte non ſine recidiuis. Cæterum eſſet quoque agendum
bonis

Digitized by Google

de bonis criſibus per abſceſſus futuris , ſed quoniam ſat accuratè agemus de ijs,cum de prædictione ex abſceſſibus particularem ſermonem inſtituemus., ideo lectorem lubens ad eum remittendum duxi. Nunc ad exitiales declinemus .

De Criſibus exitialibus cognoſcendis . Cap. XI.

PErnicioſę cognoſcentur criſes contrariis ſignis quibus optimas internoſci diximus , quæ ſunt, quæ nullo coctionis ſigno conſpecto , quippe in principio morbi apparent quo tempore natura quicquam boni nunquam excernit , certioreſque erunt, ſi in diebus decretoriis appareant,tertio ubi excretiones non reſpondeant ideę morborum , uti ſuperius dictum eſt,uel locis affectis, uti ſi in hepate inflāmato ſanguis exeat è nare ſiniſtra , & è dextra liene affecto,atque itidem utero affecto è naribus , & non per uterum perfluat . Addamus ſi excretiones ſint per ſe malæ , & exitiales De quibus Hippocr in primo Epidemio.ait ; Sudores multi,his tantum aberat,vt recrearent, vt etiam contra lederent,& paulo poſt,paululum in fronte , & claniculis exudabant,ſed nemo per totum corpus & de ijſdem in tertio Epidemior.ſudores intempeſtiui frigidi multi perpetuo . Copia vrinarum non bonarum colliquationes malæ , & in 1.lib.de uomitibus. Sed & uirulenta uomunt , & ex his quidam ſubito moriūtur.Quare crudo planè exiſtente morbo, in principio quippe morbi quo tempore natura nondum coxit,criſes non fiunt,niſi,ut ſuperius docuimus, natura maxime à vehementia morbi,& celeritate irricata,vt cogatur , aut ſtatim ſine pugna ſuccumbere,aut pugnando cum morbo criſim faciat exitialem,qua ſi uiritus debilis ſit,ſubito extinguitur.Cognoſcitur quoque hęc exitialis excretio primo ſi non reſpondeat,morbi naturæ,& cùm excretio per ſe ſit praua uti dictū eſt,aut unà ſigna lethalia conſpiciuntur,qualia ſunt,ex urinis nigrę turbidæ cū nigris ſedimentis uomitus uirulenti , & colliquationes alui,quibus in peſte Romæ olim graſſata,multos fuiſſe interemptos Gal.in 3.Epidemio.ſcripſit, pręterea extremarum refrigerationes non recaleſcentes,de quibus Hipdocr.ſudabūt ſemper ſed non toto corpore,multum extremitates frigebant ut uix calorem reciperent. Frigidum per os expirare . Reſpirare itidem per nares.Addamus quoque pernicioſas has criſes ſæpius decipere Medicæ artis ignaros , quod ab ipſis criſibus natura extincta,ægroti melius quieſcere uideantur , & melius ſe habere,cum tamen ex pulſibus langueſcentibus ac prioribus atque aliis eruditi Medici exitium in foribus eſſe cognoſcunt . De ijs pulſibus Galen.in 3.de criſibus ita habet : Debilior uerò atque inordinatior, & inęqualis eſt pulſus in mortalibus declinationibus, nam una cnm aliis tunc calor febrilis expirat , atque hinc ſpecies melioris exoritur,deinde paulo poſt,uel cum ad leuandum uentrē ſurrexerint,animi defectum incurrunt,& nonnulli pauco ac tenaci ſudore effuſo moriuntur uel etiam ſine ſurrectione . Propterea nos dicimus criſes bonas ac ſalutares ſub ſequi in ęgrotis ſtatum meliorem,nam uerè quidem quietiores euadunt ſymptomata cum morbo uel prorſus tolluntur , uel multum minuuntur , ita poſt exitioſas criſes ægroti redduntur inquietiores debiliores , & ſymptomata

ptomata

ptomata ſęua augentur ni ſtatim exitium ſubſequatur,aut apparent quietiores
& liberi magna ex parte a morbo & ſymptomatis,quibus grauantur, ex quib
artis Medicæ ignari putant ęgrotos in melius euaſiſſe. Cęterum his non eſt fidē
dum,& hoc eſt,quod Hippoc.in aphoriſmis,dixit.His quę non ex ratione leuāt,
non oporter fidere neque multum formidare mala , quæ præter rationem eue-
niunt.Plurima enim talia ſtabilia non ſunt,neque multum durare & permane-
in 2. ap. 26 re conſueuerunt.Sed hanc falſam alleuationem,cognoſcemus,tum quod,ut ait
Hippocr.ipſa ſtabilis non ſit,neque din bouus hic ſtatus duret,atque etiam ꝙ ,
vt dictum eſt,ægri languidiores aut non robuſtiores & pulſus debiliores inæqua
liores atque peiores euaſerint,vt perfectas has criſes continuò exitium ſequi-
iur,veluti imperfectas,mutatio in peius.De iis Hippoc.in Epidemio. de Crito-
ne,ita habet ſecundo toto pede & ad talium ſubrubeus cum contentione puſtu
læ nigræ , feb.acuta valde inſaniuit. Deiectiones crebrę,bilioſæ , periit poſtri-
die quam ægrotari cęperat , & de Muliere Dromedai . Sexto die mane ſuperri-
guit,citò percaluit,toto corpore ſudauit,extrema membra frigida,delirauit,ſpi
ritus magnus,& rarus.Paulo poſt.Conuulſiones a Capite cęperunt . Subito o-
bijt,& de Pithione . Decimo mane ſine voce,multum frigus,febris acuta, mul-
1. epi. 3. te. 16. tus ſudor,obiit.Hunc etiam de criſibus malis & pernicioſis, quæ imperfectæ ad
interitum iudicant,quippè a quibus in peius fit mutatio,tamen ægroti non ſubi
to intereunt hocque euenit,quod uires prævalide contra morbum ſtrenue pu-
gnent,& quod in exitialibus perfectis vnica vice pugnans natura prę imbecilli
tate morbo ſuccumbat,ita robuſtam cogitur,morbus iteratis vicibus,quod uni-
ca pugna non cedat,pugnando ſuperare.Propterea virium magnum robur fa-
cit criſes exitiales imperfectas, veluti minus robur perfectas, quod natura
ſubitò in pugn.. vincatur.Vitium itaque magnum robur ſignum erit in exitiali-
bus morbis criſium futurarum imperfectarum. Eędem notæ erunt imperfecta-
rum,& perfectarum,hoc excepto,quod imperfectę fiant plerumque cum ince
pta aliqua humorum coctione,ita vt potius in augmentis fient,quam in princi-
pijs,& non abſque aliquo ſigno coctionis , veluti ſi alui excrementa fuerint li-
quido,& poſtea parum incraſſentur,ſed tamen inæqualiter, ita ut ſi hac die craſ
ſiuſcula apparuerint,altera rurſum liquida, & quod ad vrinas , cum aliqua ue
tex. 16. in ſubiecto bona mutatio,vel in colore vel in contentis,quæ tamen non ſit ſta-
bilis,ſed ſtatim redeat ad ſolitam cruditatem In pernicioſis itaque morbis , ui-
res robuſtę & ualidæ huiuſmodi imperfectas criſes multas futuras pręiudicare
ſoleāt,antequam moriantur ægroti,& præſertim,ubi quædam coctionis pręlu-
dia apparuerint.Nam qui fieri poteſt, vt natura robuſta in morbum agens , ali-
quali leui coctione ipſum non mutet,neceſſe eſt enim morbum aliqualiter a na
tura pati . Hinc in morbis lethalibus non raro in excrementis pręſertimque in
vrinis,ſolent videri quædam ſigna coctionis , Noſque ſæpius in peſtiferis aliiſ-
que febribus pernicioſis,vrinas vel tenuiſſimas,ruffas,melioris coloris , & craſ-
ſiores factas,& craſſas turbidaſque ante exitium claruiſſe,ſedimentumque ali-
quando habuiſſe,vidimus. Sed hæc præludia coctionis neque augeātur , neque
ſtabilia ſunt,ſtatim enim mutantur cum peius & hoc eſt quod nos monuit Hip
poc.vt dictum eſt,his urinarum aliorumque excrementorum præludiis, coctio-
nis Medicos fidere non debere. Hæcque cognoſci ait Hippoc.quod ſtabilia nō
ſint,neque diu durent. Addamus,quod ex praxi didicimus,quum in morbis ap-
parent criſes cum iis præludijs coctionis,vel etiam abſque lethali aliquo ſigno,
& febris perſeuerat,præludiaque coctionis non augentur.Signa lethalia eſſe ex-

pectanda

pectanda quando illud, nobis argumento ſit, naturam propter magnas vires ſe
diu ſuſtentare,& ſeruare tamen quicquam morborum cauſarumque non poſſe
ſuperare,proinde longo tempore morbo oppugnatam, marceſcere ſuccumbe-
re,atque extingui eſt neceſſe.Quod proxime Patauij vnà cum Alexandro Maſ-
ſaria,& Hieronimo Aqua pendente Medicis celeberrimis in Marina Theupola
Sereniſſimi ducis Grimani nepote iuuene quidem ſanguine, & moribus vero
clariſſima Mattheo Mauroceno iuueni Clariſſimo nupta,obſeruaui. Hæc enim
ex abortu in febrem continuã ardentem incidit, quę incepit cũ grauiſſimis ſym
ptomatis , quippè dolore capitis punctorio uehementi , perpetuis ferè uigiliis
vertiginoſo affectu,ſiti intenſa,& perpetua iactatione corporis , ſummaque in-
quietudine,quæ omnia cum vrinis crudis mortem ſubitò minabantur,tamen ip
ſa morbo magnis viribus reluctato,etſi naturam nunquam quicquam morbi ſu
perare potuit,primo ſanguine cum vrinis craſſis,obſcuris rubris habentibus ſe
dimenta craſſa e nare ſiniſtra erumpente, vnà cum vomitu , & per aluum reie-
ctis copioſis excrementis pituitoſis admodum lentis, & bilioſis,interim porra-
ceis interim ęruginoſis,itemque ſudore copioſo,fuit iudicata,a qua tamen neq.
alui excrementa , quę perſeuerarunt vſque ad exitium , neque vrinæ probam,
vnquam coctionem fuere aſſecutæ , neque minus, etſi ſanguinis è naribus ex-
cretione,& vomitibus ac vel etiam aliquando ſudoribus ſæpius fuerit indica- cõ.2.te.35
ta , & exinde uideretur ſatis alleuata,tamen nunquam,vt dictum eſt , excre-
menta illa probam concoctionem habuerunt,etſi aliquando viderentur,aliqua
ſcilicet die,meliorem coctionem accepiſſe,tamen illa concoctio per diẽ ad plus
perſeuerabat,rurſuſque redibant excrementa ad priorem cruditatis gradium ,
quo factum eſt, vt dixi.clariſſimam iuuenem propter maximas vires diu cum
morbo pugnando plures criſes imperfectas habuiſſe, quas ego perpetuò ma-
las eſſe ac lethales prædixeram,quod nimirum coctiones in excrementis ince-
ptæ nunquam a natura augerèntur , atque quod nunquam immunis febre re-
manſerit .

Sed iam morbo ingraueſcente uiribus tandem reſolutis poſt multas imperfe
ctas criſes obiit. Hanc lubens hiſtoriam adiunxi ijs , quæ de his criſibus nobis
fuere adnotata, ut Clarius ſtudioſi aſſequantur quomodo debeamus criſes ma-
gis imperfectas,lethaleſque pręcognoſcere, quibuſque ſignis nobis innoteſcant
quæ ſunt , quod morbo vel omnino exiſtente crudo fiant , vel cum principio
quodam concoctionis.Tertium,quod illa pręludia concoctionis nunquam au
geantur,& non durant,inæqualiterque etiam appareant. Quartũ quod nunquã
febre ęgroti prorſus liberentur,atque hoc eſt,quod Hippocr.in 2.Epidemiorum
vocauit iudicatoriũ non iudicans,quod aut , ut Galen. docet , eſt difficilis iudi-
cij:q uippe nullo prælucente ſigno lethali,aut lethale,ubi vnam cum aliquo e- in 2.ep.cõ.
xitiali ſigno appareat . Quintum addimus , has quoque criſes ab excretionibus ĩ 2.ap.cõ.4
iudicari ſeu cognoſci,quæ aut ſunt immoderatæ & nihil iuuant , aut ſunt pau-
cæ , non reſpondentes noxiorum humorum quantitati excernenda de quibus
Hippoc.in lib. 1.Epidemio.ita habet:His ſuccedebant abſceſſus, aut maiores,q̃
vt ferre poſſent,aut minores quam vt prodeſſe quicquam ſed ſtatim redierunt ,
& deteriores euaſerunt,& ab excretionibus ſudores , aut multi, aut pauciores,
de quibus itidem Hipp.Sudores multi,his tantum aberat,vt recrearent, vt etiã
contra læderent,& ſudabant ſemper quidẽ ſed non toto corpore,& poſtea.Pau
lulũ in frõte & clauiculis exudabãt,ſed nemo per totũ corpus.Iridẽ malæ ſan- 1.ep.2.t.13
guinis excretiones,de quib.Hip. et dixit Hæc ſanguis de naribus,niſi paucis,&
admo-

ficis laborioſa. Tertiodecimo nigra, uirulenta vomuit, rigor circa meridiem multa. Quartodecimo die ſanguis de naribus. Defuncta eſt. Annum ætatis agebat circiter ſeptimum decimum. Dignus fuit huius mulieris caſus, vt ad cognoſcēdas criſes letales imperfectas, a nobis accuratius audiretur. Namque omnia ſigna exitialium imperfectarumque criſium, quæ nuper a nobis perducta ſunt, in hoc caſu facile recognoſcentur atque hæc de cognoſcendis exitialibus criſib. Supereſt, vt ad criſium ſpecies, aut modos etiam exacte cognoſcendos deſcendamus, quod ſcitu certe eſt digniſſimum.

De cognoſcendis criſibus, quæ per abſceſſus, & quæ per excretionem ſunt futuræ. Cap. XII.

PLurimum facit ad præſagium ſalutis, vel mortis, ſpeciarum criſium, cognotitio, nimirum an ea fient per aliquem abſceſſum, an per aliquam excretionem. Itaque in primis eas criſes indicabimus, quæ per abſceſſum fiunt & deinceps illas, quæ per humorum excretionem. At cum nomen abſceſſus ſit æquiuocum, multis diuerſis competens, hoc ipſoque nomine multa diuerſa intelligat Hippoc. propterea hæc omnia diſtincte ſunt cognoſcenda. Abſceſſus nomine Hippocrat. aliquando intelligit, humoris translationem de una parte corporis in aliam, Hoſque abſceſſus vocat per efluxionem, de quibus in ſecundo Epidemiorum ait, optimos eſſe qui per efluxionem fiunt, cuiuſmodi eſt ſanguis e nariaus pus ex aure, ſputum, & vrina. Quomodo dyſenterias, lienterias, teneſmodes, ſudoreſque abſceſſus dixit. Aliquando per abſceſſum intelligit ſuppurationem de qua in aphoriſmis dixit, tumores in uentre minus faciunt abſceſſus, q̄ in præcordijs teſte cuim Galeno ibi ſuppurationem intellexit. Tertio intelligit humoris decubitum ad aliquam corporis partem, quo uel dolor & tumor aliquis concitetur. Quomodo nos dicimus, proprie magis abſceſſus nomine intelligi omnia cutis uitia, & preſertim quicquid ſub cute a cauſa interna humoris erumpit, quales ſunt omnes tumores. De criſibus itaque per abſceſſus ſeu per cutem ſeu per tumorem aliquem futuris, quæ fiunt, ubi humores abſcedunt ab internis ad cutem, quam, aut maculis afficiunt, aut in tumorem leuant, nunc ſermo a nobis inſtituitur.

in 1. ap. 36

qd significet abscessus

cap. vlt.

Pro qua re aſſequenda in primis uidendum erit, quæ nam criſes per abſceſſus & quæ nam per humorum excretiones fiant. Hoc vero facile cognoſcemus cum recte humorum in corporibus inclinationem cognouerimus, cum inquam humores tranſmittentur tātum de parte ad partem, an præterquam quod tranſmittuntur etiam foras excernentur per meatus vacuandis humoribus deſtinatos. Hoc modo criſes per excretiones, & illos per abſceſſus fieri dicimus. De quo modo crics Galen. in lib. 3. de criſibus ita ſcripſit. Sumatim enim nihil aliud oportet conſiderare in modo criſis, præter naturæ inclinationem, quam manifeſti oſtendit Hippo. in prognoſticis partium quidem oris uentriculi morſum, atque rigorem memorans, in quibus uomitus ſubſecuturus eſt, partim ſpirandi difficultatem, & oculorum hallucinationes, in quibus profluuium ſanguinis uarie-

bus

vrina admodum craſſa, ac plenius obtineas ſedimentum promittitur vero ab omnibus alijs ſignis ſalutaris, his tales fore abſceſſus ſperandum eſt. De vrinis abſceſſus ſignificantibus in ſecundo Prognoſticorum text. trigeſimoquarto ait: Quicunque autem mingunt vrinam tenuem ac crudam multo tempore, ſiquidem alia ipſis ſigna ſalubria affuerint, his abſceſſum expectare oportet, ad loca, quæ ſub ſepto tranſuerſo ſunt. Idem ferè, & in libro tertio, ita legitur, Si qua febris prorogatur, ſaluo affecto homine, nec dolore, detinente, aut ob aliquam inflammationem, aut ob aliquam cauſam euidentem, expectari oportet abſceſſum cum tumore aut dolore, qui in articulos maxime inferiores decumbat. Galen. ait; ſpem eſſe futuri abſceſſus, vbi febris neque propter aliquam partem affectam curatu difficilem, neque propter commiſſum aliquem errorem prorogetur, neceſſe enim eſt ex craſſis crudiſque humoribus quos ſæpe natura ſolet ad ignobilem partem è uiſceribus protrudere, febrem prorogari. De quibus in libro quarto aphoriſmi dixit. tex.25.

aph.44.

Quibus ad ſunt febres longæ, ijs tubercula, aut dolores circa articulos fiant. Quare vbi febris vltra dies vigeſimus prorogatur, teſte Hippocrate in tertio Prognoſticor. cum dies vigeſimo ſit terminus acutorum morborum, in morbo quidem ſalutari, & vrina tenuis, & cruda longo tempore mingatur conuerti ad abſceſſum morbum ſperare poſſumus, eoque magis, vbi humoris alicuius craſſi purgationem ſubſequatur ſoluitur enim morbus. De quo nos Hippocrat. altero aphoriſmo commonuit, ita dicens. Quibus ſpes eſt in articulis fore abſceſſum, liberat ab abſceſſu, vrina multa, & craſſa, & alba, quæ exit, ut in laborioſis febribus quarto die nonnullis exire incipit. Vnum uidetur neceſſariò cognoſcendum, quippè quibus ſignis morbum eſſe ſalutarem loca cognoſcamus. Quod Hippocrat. in libro tertio prognoſtic. tex. 16. ita habet: Qui enim conualiturus eſt, facilius ſpirat, ſine dolore agit, noctu dormit, & alia ſigna ſecuriſſima habet. Quare hæc erunt ſigna communia abſceſſus futuri, propria vero, quę in partibus aut ſuperius aut internis futuros denotent Hippocrat in ſecundo Prognoſtic. ita eſt complexus. Abſceſſus conſiſtunt hi in locis internis; quibus circa ilia inflammatio fatiget, illi in ſupernis, in quibus ilia molliora, & ſine dolore perſiſtunt. Si uero aliquandium ſpiret difficulter, ſine aliqua alia cauſa deſinet. Quæ Galen. in tertio de criſibus etiam docuit, dicens abſceſſus ſperandos ad loca inferiora, quibus circam præcordia aliquid inflaminis, atque caloris affuerit, & ad loca ſuperiora vbi repunt, præcordia mollia perpetuo eſſe ac ſine dolore, & æger ad aliquid tempus anhelitum habebit difficilem, ſine occaſione manifeſta, & poſtea ceſſabit. tex.25. in 4.ap.74 tex.66. cap.vlt.

Sed particulatim locorum ad quæ futuri abſceſſus fiat, ſigna paulo poſt, hiſce uerbis expreſſit, dicens: Propria uero (ubi morbus non fuerit ualde diuturnus) ſi ſubita difficultas, anhelitus laboranti ſuperueniens, mox quieſcat, eamq; grauitas capitis ac dolor ſubſequatur, & grauis ſomnus ac ſurditas: Huic in glandibus poſt aures neceſſe eſt abſceſſus fieri. Si vero morbus iam diu durauerit, neque vllum ex his ſignis affuerit, ſed in aliquo ex locis inferioribus, vel grauitas, vel tenſio, vel inflammatio, vel dolor apparuerit. Huic abſceſſus ad partes inferiores eſt expectandus. Autor vero Prorrheticorum de parotidibus ita habet. Somnus grauis cum dolore capitis, & ſurditas ſta-

Q tim

rim adueniens ſunt ſigna parotidum. Sed longe plura ibi de ratione futuras, parotidas prænoſcendi ſcribuntur, quæ breuitati ſtudens, lubens omitto, atque etiam, quod vbi de prædictione à parotidibus ex propoſito agemus hæc omnia longe accuratius adducere cogemur, atque hæc de criſibus per abſceſſus futuris dicta ſint. Nunc de cognoſcendis criſibus quę per excretionem fiunt, agendum, quippè quę aut per fluxum ſanguis, aut per vomitum, aut per alui deiectionem aut per ſudorem aut denique per urinam fiunt. Exordimur vero ab ijs, quæ ſanguinis eruptione fiunt.

i 3.pro.t. 6

De prædicenda criſi per ſanguinis eruptionem ſeu fluxum. Cap. XIII.

IAm deſcendimus ad cognoſcendas criſiũ ſpecies, quæ humorũ excretione obſeruantur, quæ quidem cognoſcentur a conſtitutione temporis, ægri natura, morbi ſpecie, motu atq. naturę humorumq; inclinatione. Diximus ſuperius ex temporis conſtitutione criſes indagantes, & ægri natura morbi ſpecie & motu morbi, ſciri poſſe criſes, quæ per excretiones, & quæ per abſceſſus futuræ ſunt Nunc dicemus, quo natura, & humores inclinabunt eo criſes fieri neceſſe erit vt docuit Gal. in lib 3. de criſibus duplex vero cũ ſit ipſorũ inclinatio, vna ad interiora atque altera ad exteriora Ad exteriora vbi inclinauerint humores criſes aut per ſudorem aut per hęmorrhagiam, ideſt ſanguinis fluxũ, fient quæ nobis innoteſcent ex pulſuum, faciei, & hypochondriorum obſeruatione. Ad interiora vero humoribus natura habentibus inclinationem criſes, fient aut per vomitus, aut per deiectiones, aut per vrinas, aut per hęmorrhoidas aut per menſes. Sed age agamus primo de his criſib. quæ per hæmorrhagiam ſeu ſanguinis fluxũ ſeu eruptionem fiunt. Hæ enim cęteris videntur ante ferendę, quod ſępius cũ morbos acutos iudcent, tum fidelius, ac certius perfectiuſque. Plures etenim fuerunt, qui ſanguinis hæmorrhagia ſeu eruptione larga è naribus fuere liberati etiamſi tuta ſigna non haberent, quod Hippoc. in Metone vidit de quo Gal ait: largæ de naribus eruptiones liberant, ferè, ſanè enim a ſola videtur ſanguinis eruptione & iudicatus, & ſeruatus, quamuis non omninò tuta ſigna haberet. Quare ab ipſis exordiamur, veniemusque ſigna, quibus futurę ſanguinis excretiones ſeu eruptiones è naribus innoteſcant ſtatuamus itaque febrem ardentem, vel ſynochum, aut ſimplicem aut cũ alicuius viſceris inflammatione, in qua propter ipſius magnitudinem & celerem & fortẽ motum ac calidam naturam concurrentibus calidiori ęgroti naturæ, uictus, ętatis temperamento, annique conſtitutione calida æſtiuo anni tempore, itemque loco calido, criſis per excretionẽ ſit ſperãda, ſi per ſanguinis hæmorrhagiam erit futura, procul dubio omnia aderunt ſymptomata, quæ ſanguinis copia concitabit, a venis ipſis, è quib. ad caput fertur, omnib. in locis permeabit hinc fit, quod ſi per naturalia membra ad caput feratur, ægroti in primis repente in tenſionem

cap. vlt.

in 1. epid. 3 in tex. 14

Digitized by Google

nem hypochondriorum incidunt., & aliquando in difficilem propter ipſorum diſtenſionem, reſpirationem. Sed hęc ſequitur tenſa hypochondria, veluti ſi per membra ſpiritalia vocata, ſeu reſpirationi deſtinata ſanguis tranſeat repente inſpirandi difficultatem ueniunt, quibus tamen citò liberantur, vt pote ſanguine ad caput, perueniente,in ipſoque ſymptomata, concitante, exindeque partes infernę liberantur,itaque caput grauatur, dolet, & prius aliquid in collo tendi ſentitur,aut in ſincipite aures tinitus aliquando ſentiunt,& aliquando ſurditatem,oculorum viſio hebetatur,obſcuratur,aut ſplendores oculis obuerſantur,facies rubeſcit,ſcilicet oculi genę atque nares. Atque hæc erunt hæmorrhagica ſigna quibus præcognoſcemus & prædicemus criſes per ſanguinis eruptionem è naribus.Quæ omnia Hippoc.quaſi diuina mens loquens hiſce verbis in primo Epidemio.eſt complexus: In ardentibus autem cæteriſque febribus, quos colli dolor, temporum grauitas,caligo oculorum, vel hypochondrii etiam contentio neque cum dolore corripit,his enaribus ſanguis erupit,& in libro tertio Prognoſticorum. Ex Galeni ſententia dixit.Capitis dolores vehementes,& continui cum febre, ſi quod ex indiciis extiterit exitioſis integre lethales ſunt.Si vero ex ijs,quę didiciſti,de ægro tanquam conualituro quicquam ſperes,a principio quidem ad ſeptimum diem ſanguinis è narib. fluorem expectato,procedente verò tempore,id quidem etiam,pus vero erumpet è naribus, aut auribus in ſalutem ægri.Si vero ad vigeſimum extendatur diem doloris accidens in capite,tūc etiam ſanguinis fluorem expectabis rarius,magis vero ſuppurationem,aut abſceſſum ad inferas ſedes expectato.Sed per illud,tēpus,quo ſanguinis fluorem expectabis augebit tibi expectationem,ſi in temporibus, ac fronte dolor vehemens perſeueret.Magis autem expectari ſanguinis oportet eruptionem in iunioribus triginta quinque annis in ſenioribus vero ſuppurationem. tex.12.

Quæ hæmorrhagiæ futuræ ſigna clarius poſtea expreſſit,dicens. Quibus verò per talem febrem dolet caput,& pro tenebris ob oculos effuſis,hebetudines ſubeunt oculorum,ac ſplendor obuertitur, & pro oris ventriculi morſu circa hypochondriū aut læua parte,aut dextra,aliquid contenditur, neque cum dolore neque cū inflammatione.Sāguinem de naribus,in his fluere,pro vomitione expectandum eſt.Magis uerò & hic in iuuenibus ſanguinis fluerem expectari oportet.Agentibus uerò trigeſimum annum,aut etiam ſenioribus,minus,ſed vomitionem intalibus expectari oportet.His ſignis alia adduntur ſcripta, cum in prorrheticis tum in Coacis prę ſagiis,in lib.enim 3.Prorrhet.ita habet;Capitis affecti grauitate & ſincipire dolentes,per vigileſque ſanguinem profundunt tum alias tum ſi quippiam in ceruice tendat. Qui per uigilauerint repēte cum inquietatiune quadam ſanguinem profundunt,tum alias,tum ſi quippiam (ut melius in Coacis prę ſagiis legitur)ante fluxerit.Cerui cis dolores impenſe rubri oculi ſanguinis eruptionem oſtendnnt, & poſtea. Et per nares ſanguinem profundere ſperandum eſt,ea quę caput concutiunt & quę ſonitum faciunt ſanguinē profundere.Ventris quoque palpitationes(ideſt ex Galen.pulſus arteriæ ſpinam perreptantis)cum hypochondrii tenſione ſub longa & tumente ſanguinis indicat eruptionem,& Hypochondrij tenſio cum capitis grauitate & ſurditate, & quæ ſplendores prę teribant,ſanguinis denunciant profuſionē,& in Coac.prę ſagiis hæc etiam leguntur.Quibus febricitantibus rubores in facie,& capitis vehemens dolor,venarumq; pulſus,ijs vt plurimū fluor fit ſanguinis,& in 3.li. Qui è per vigilijs anxietate repente căpiuntur ſanguinem profundant è naribus, tum

13.pro.t.33 tex.51. tex.52. tex.55. sec.1.te.4.

tum alias tum ſi quid antea affluxerit,& in libro quarto. In febre ardente aurium
ſec.1.te.17 ſonitus ſuperueniens cum obſcuratione viſus,& grauitate in nares incumbente,vehemente inſaniam firmamque denunciant,niſi largiter perfluat ſanguis è naribus,& libro quinto,pulſationes in capite ſonitus aurium,profluuium ſan-
tex.26. guinis ſignant,& qui grauitate capitis laborant,dolentque ſincipite,vigiles ſanguinem è naribus fundunt,tum alias,tum ſi quis tendi in colla ſentiat, & qui-
tex.27. bus ſurditas cum capitis grauitate & hypochondrij tenſione & ad ſplendorem oculi perturbatione profluuium ſanguinis ſignificat atque hæc ſunt, quæ de ſignis hemorrhagicis cum in libris Epidemijs Hippoc.tum in Prognoſticis , & in Prorrheticis atque in Coacis præſagijs nos colligere potuimus, a quibus nobis innoteſcent criſes per fluorem ſanguinis è naribus,quæ hæc erunt. In febribus ardentibus cęteriſque aliis acutis,vehementibus,& in præcordiorum inflammationibus,omniumque maxime hepatis atque lienis,non raro etiam in phreniti-
1.3.pro.44 cis. Hos enim affectus præſertim ſanguinis eruptiones indicant.Vigiliæ repentinę,& inquietudines ſunt,vt in prorrheticis habetur,ſigna hæmorrhagica,ſed tamen , plerumque communia criſim futurarum quibus quidem conſpectis ſignis,criſis ſperetur,ſed an per hęmorrhagiam an per vomitum & an alio modo ſit futura ex proprijs ſignis diſtinguetur, quod ſi his conſpectis , cæperit in die critico , vel hęmorrhagia , vel vomitus , vel fluxio alui, vel ſudores vel alia euacuatio,fortè poterimus , ex ijs ſignis comſpectis ſimilem excretionem prę-
in 3. Coac. dicere.Ex quo in Coacis præſagiis legitur.

prę ſag.40. Qui è per vigilijs anxietate repente capiuntur ſanguinem fundunt è naribus tum alias , tum ſi quid antea effluxerit . Galen. his duobus ſignis addidit capitis dolorem, ita ut in capitis doloribus Vigiliæ repentinę ,atque inquietudines ſanguinem fluxurum ſignificent , eoque magis ſi antea fluere cæperit. Ex proprijs vero ſignis eſt dolor capitis ſine quo rarò ſoleat ſuccedere hęmor-
in 1. epi.3. rhagia . Ex quo merito. Hippocrat in primo Prognoſtic tex.22.ait, accidit in
tex.24. prima circuitione,& iam ſanguinis è naribus fluor, atque admodum iuuat, ſed requirendum eſt,nun doleat caput , an habetudines habeant oculorum,ſiquidem enim horum fuerit eo tendet in Epidemiis expræſſit temporum grauitatem,& in Prognoſticis,capitis dolorem vehementem in Prorrheticis ſincipitis dolorem aliquando ceruicis dolorem, & capitis grauitatem , & in Coacis præſagijs vehementem capitis dolorem , & capitis etiam grauitatem nominas, & dolorem ſincipitis addamus, & nos dolorem,qui hęmorrhagiam denotat, debere eſſe calidum diſtendentem,ac pulſantem. Hocque eſt vnum ex pręcipuis ſignis, quæ ante hęmorrhagiam attendi debebant.

In Metone , in quo die quarto bis de nare dextra fluxit ſanguis,in die tertia
in 3.Epi.3. capitis grauitatem fuiſſe Hippocra.notauit , poſteaque auctam, & in Pericle ,
tex.77. dolorem primo , & poſtea , caput granatum , præceſſiſſe ſanguinis eruptionem . Hoc ſignum vero , non proprium , ſed commune ad ſanguinis fluxum & ad vomitum eſſe Galen. in libro tertio de criſibus ſtatuit . Cæterum,qui vo-
cap.vlt. mitus præſagiunt,dolores mordaces eſſe,docuit Addamus neque perpetuò antecedere capitis dolores,ſed ſine aliquo grauitatis ſenſu,videtur impoſſibile,fieri poſſe hęmorragiam,cũ non poſſit multus ſanguis in capite aliqualé morã facere,abſque quo caput grauetur,ſed tamen aliquando copioſiſſimus ſanguis repente aſcendens , & erumpens , nullam aut obſcuriſſimam grauitatem capiti infert . Hoc in febribus non acutis ſæpe obſeruatur, quod mihi contingit , qui poſt quartanam febrem , quæ nondum fuerat reſoluta , repente expui , &

per nares reieci ad minus ſanguinem ſex librarum ponderis quo quartana febris (quod eſt rariſſimum) prorſus fuit iudicata. Cęterum in acutis febribus raro fit, vt erumpat ſanguis non prægreſſo in capite aliquo, vel grauitatis, vel doloris ſenſus. Poſt dolorem capitis ſequitur ſurditas, atque aurium tinitus, quę ſolent eſſe ſigna quoque hæmorragica.

In me ante illam copioſam ſanguinis excretionem tinitus faſtidioſus in dextra aure præceſſit. Quod ſignum notauit Hippocrat. in Prorrheticis autor Coacorum præſagiorum. Surditatem etiam ante hæmorrhagiam obſeruari, cum in Prorrheticis tum in Coacis pręſagiis habetur. Quod ſignum vidit, in Virgine Abdere atque in Heropyto Hippocrat. antequam erumperet ſanguis his quoque addimus, pulſus venarum, in capite, de quo in Coacis pręſagijs. Quibus febricitantibus rubores in facie & capitis uehemens dolor, venarumque pulſus, ijs, vt plurimum fluor fit ſanguinis. Micatio enim venarum & agitatio feruentis, & concitati ad exitum ſanguinis indicium eſt. Addimus ceruicis & colli tenſionem, de quibus ad hæmorragiā autorem. Coac. præſagiorum meminiſſe ſuperius vidimus adduntur in 3. prorrheticorum tex. 52. ventris quoque palpitationes, fortè pulſus arterię ſpinam pereptantis.

Sed nondum attigimus propria ſolius hæmorrhagię ſigna, ſed quæ ad alias excretiones ſunt communia. in 5. Coac. Præſ. te. 27. Nam doiores capitis Vigilię, deliria, capitis, partiū tenſiones, ſurditates, tinitus aurium, venarumque pulſus, ſunt ſigna ſanè critica non vni ſed multis criſium ſpeciebus communia, Sequuntur ſigna magis propria, qui ſunt, hypochondrii vel dextri vel ſiniſtri tenſio, ſublonga, tumentē (addidit autor Prorrheticorum) qui tamen non perpetuò fit, ſed aliquando mediis muſculis, teſte Galeno a thorace ad pubis oſſa pertinentibus tenſis, ſed neque hæc hypochondriorū tenſio perpetuo eſt hæmorragica, ſed & quæ fit aut in dextro ant in ſiniſtro. Quod ſignū Hipp. in Epidemijs, tum in Prognoſticis hæmorragicū fecit, plurimum etiam facit, ad hæmorrhagiam prædicendum reſpirandi difficultas repente ſi apparuerit. Quod Gal. in lib. 3. de criſib. ita expreſſit. cap. vlt. Eſt ēt præcordiorū tenſio ſine dolore, nam & hoc non paruum indicium eſt ſanguinis ad ſuperiora tendentis, ſicuti etiam difficultas anhelitus, nam & hæc, ſanguine tranſeunte in thoracem fit. Cum itaque, vt etiam ait Gal. in 1. Epid.) in hypochōdrij aut dextra hau leua parte aliquid contenditur, neque cum dolore, neque cum inflammatione, ſanguinis his è naribus pro fluuiū expectandum eſt, enim impetus humorū in caput, hypochondrij ſine dolore contentio, ſignum. cō. 2. in t. 55 Quod quidem ſi ei accedat dolor, inflammationem ſequitur viſcerum. Quando vero calore capitis ſurſum ſanguinem trahēte, & iecore impellere contentio fiat, ſanguinis eſt expectanda eruptio. Non raró etiam fit, etſi ſanguis per thoracē haud tranſeat ex magna eiuſdem ſanguinis copia tumeſcentibus hypochondrijs, ut etiam ægrotus ſpiritu difficili laboret. Fęmiam quundam Aegyptiam Cayri noui, quæ ſingulis menſibus, ſanguine menſtruos interceptis ad uterum vijs in caput ſublato per nares erumpente vacuabatur, quo tempore aſcendebant, cum magna vtriuſque hypochondrij tenſione abſque dolore, & cum difficillima reſpiratione vexabatur. Addo, quòd cum tenſio hypochondriorum tum reſpirandi difficultas hemorrhagicæ repentè fiunt, atque paulo poſt ceſſant, de qua Hippocrat. in ſecunda Prognoſticorum, ait. Si vero aliquandiù ſpiret difficulter, ſine aliqua alia cauſa deſinet.

Poſt hypochondriorum tenſionem, aliud ſignum eſt, ex uiſu ſpectandum, tex. 66. namque Hippoc. in Epidemiis ſcripſit, in iis quibus per nares fluxurus eſt ſan-

quis,caliginem oculorum fieri, & in Prognoſticis, viſum hebetem habere quo
fit, vt caligo oculorum,hebeſque uiſus hęmorragiam pręnuncient.Gal. vero in
lib. 3.de criſibus,& de præſag.ad poſthumũ, ait fulgoris motus oculis obuerſa-
ri,quod humor flauus ſit,atque obtuſiores viſus fieri,quoniã multus ſauguis,&
totus ſimul elatus ad ſuperiora ſpiritus meatus obſerat. Aliquando expaueſcũt
ægroti ex quibuſdam rubris ſpectris,uti iuueni Romano de quo Galen. in libro
ad poſthumũm meminit,contigit, cui antequam ſanguinis eruperit, ei rubri
coloris ſerpentem per lâquearia repentem ſupra lectulum ferri viſum fuit pro
ptereaque ipſum expauiſſe, & e lectulo aufugere voluiſſe. Non raro etiam o-
culi inuoluntarie lachrymant ob fluxus ſanguinis copiam, teſte Galen. de quo
tõ.1.te.80. ſigno Hippocr.in primo Epidemior.ait. Quibus in febribus acutis,atque adeo
ardentibus ſpontaneæ effluunt lachrymæ,his eſt (ſiquidem reliqua non ſint exi
tialia)è naribus ſanguis eruptio expectanda. Qui incommode habent,his non
ſanguinis eruptionem,verùm portendunt mortem. Quare cum aliis ſignis in a-
com.33. cutis febribus, ſi reliqua ſalutaria ſint inuoluntarię lachrymę hæmorrhagiam
prænunciant,quod Gal in lib.3.Prognoſt.docuit,atque in ſexto etiam Epidem.
confirmauit. Nos vero de hoc ſigno in proximo libro ſatis acuratè ſcripſimus.
Nunc ex ſignis explicatis quaſi ad hæmorrhagiam acceſſimus, quæ tamen nõ
tex.45. videbitur neque fiet etiam,ni prius facies rubores ſuffundatur, quod ſanè ſi-
gnum eſt neceſſarium,nunquam abſque hoc,ſanguinis eruptio fit. Faciei enim
partes omnes,& prę ſertim propè nares poſitæ rubræ coloratioreſque apparent
ex præſentia inquam ſanguinis, in libro tertio Prorrheticorum legitur oculos
impenſe rubros ſignificare cum ceruicis dolore hæmorrhagiam, & Gal ait: in
cap.vlt. re eiuſmodi magna præſtant virtute impenſe rubri oculi. Autor vero Coac. præ
cap.13. ſagiorum rubores in facie ſangninis fluorem ſignificare ſcripſit. Galen. vero
cum in tertio de criſibus tum omnium maxime in libro de præcognit. ad poſt-
humum malarum nariumque ruborem proximam hęmorrhagiam connotare
exprę ſſit. Neque immeritò cum ſanguinis copia cutis repletis ipſius venis co
loretur,hinc etiam narium grauitaté fieri ad notatum eſt in Coacis præſagijs.
Cęterum ruborem faciei diſtinguemus ab eo, qui aut a cerebri inflammone
fit,de qoo in Coac.prę ſagijs ait: Facies flammans cum ſudore,malignum,& in
Prorrheticis Faciei color bonus & mę ſtitia multa,malum.

Cognoſcetur hæc proprijs ſignis inflammati cerebri,aut ob eo robore, qui
genas colorat, ex pulmonum affectu aliquo cuiuſmodi fieri in peripneumoni-
cis & aſthmaticis ſuperiori libro declarauimus. Hęc uero quę hemorrhagica ẽ,
in ſtatu apparet,in morbo ſalutari,una cum aliquo,uel multis ſignorum nuper
dictorum,atque tot ſunt omnia ſigna, quibus ſanguinem erupturum è naribus
1.Co.præſ. quiſquæ noſtrum poterit præſagire, at quoniam omnia perpetuò ſimul non ap
tex.9. parent proinde ſi duo vel tria ex pręcipuis illuxerent, ſufficient ad hęmorrgiam
in 1.prorr. prædicendam. Præcipua vero ſunt,ex Hippocrate,& Galeno capitis dolor, qđ
tex.14. ſignum inſeparabile eſſe Gal.in primo ad Glauc.ſæpius ſtatuit, aut ſincipitis,
aut ceruicis aut temprorum ac etiam colli,vel grauitas,ipſa hebetudo viſus aut
fulgoris motus,aut caliginem oculis obuerſari,tenſio hypochrij ſine dolore,aut
difficilis reſpiratio, quam paulo poſt ceſſant. Rubore item in facie iam iam
fluxuro ſangninis. In febre ardente,cauſone, vehementi aut aliqua magna in-
ternorum viſcerum inflammatione,atque in iuuenilem ętate,omniumque ma-
xime in ijs,quibus ſolitum ſit alias ſanguinem erumpere, atque hæc de criſi,
quę per eruptionem ſanguinis è naribus dicta ſint. Addamus ex Galeno in 1.ad
Glauc.

Digitized by Google

Glanc.capis, in quo loco de hæmorragiæ ſignis ſatis accuratè agit, pulſus ſubi
to in tumorem elatos non recidentes in paruitatem, neque debiles facti fuerint,
multo plus ſi in altum attollantur & vehementiam ſumpſerint, iam faciem æ-
grotantis inſpice. Nam ſi aliqua ex iis, qui in ipſa ſunt, partibus palpitet, aut v-
na quæ ſunt in temporibus pulſant ut gena vel naſus, vel oculus rubidior factus
fuerit, magis etiam, criſis expectãda eſt ſi vero, & inuiti lachryment aut marma cap. vlt.
rigas ideſt ſplendores videre imaginentur, ac manus naribus velati ſcelpentes
ad moueant, tunc non iam fluxurum ſed iam fluentem ſanguinem inſpicies,
nam ubi ſemel aut bis ſcalpſerint ſtatim erupit neq. vero ex his perterueris ſi ho
minem deſipientem aut ſalientem inſpexeris, nam & hæc humorum repetium
ad partes ſuperiores indicia ſunt velati, & anhelitus difficilis, & hypochondriũ
retractum, & collum ſimul cum capite aggrauatum.

De criſi, quæ fit, per ſanguinis fluxum cum ab vtero tum ab hæmorrhoidibus. Cap. XVI.

SAepius etiam fit in mulieribus, vt criſes fiant ſanguine per vterum
menſium modo erumpente, qui fluor etiam multis ſignis innote-
ſcet, primo enim ubi conceptum ſit criſim nobis futuram viden-
dum erit in mulieribus ægrotis, an menſes ſolito modo fluant, vel
non, tempuſque probè obſeruandum, in quo fluere fuerant ſoliti,
ætas, & temperamentum victus anteacta, an ſanguini reſponderint. Poſtea vidē
da erant an ſigna aderunt hæmorrhagiæ, aut vomituum aut ſudorum, aut de-
iectionum aut copioſa-ũ vrinarum, cum nulla quidem illuxerint, ſuſpicandum
in morbo vehementi criſim per menſes poſſe, quod ſi vt Gal. in lib. 3. de criſib.
docet, ad fuerint quoque menſium ſigna propria, quę ſunt grauitas lumborum cap. vlt.
eſtatu digna dolor atque tenſio. Sed vt iſtuc certum fiat, præſtabit mulierem in 3. pror. te. 5
terrogari, & quam diligenter, quibus ſympomatis fluentibus menſibus vexari
ſoleat, atque in criſi prænoſcenda, eadem erunt accurate ſpectanda, cum qui-
buſdam fluxuris menſibus lumbi doleant, aliis abdomen, aliis vterus, cruraque com. 37.
quæ partes ſedulo dolentes obſeruatę multum faciunt ad menſes fluxuros prę-
dicendos Cęterum in primis cum criſis futura ſit videndum erit an alterius eua
cuationis futuræ ſigna adſint, quæ ſi non adſint atque in mulierib. acuta febre
vexatis lumbi doleant ſine manifeſta cauſa, in ipſiſque tenſio ſentiatur, mēſtrua
fluxura erunt, teſte Galeno in libro 3. de criſibus addidit autor prorrheticorum
febrem laſſitudinariam, & cum rigore, hiſce verbis. Quibus ex rigore febres laſ
ſitudinariæ fuerint, muliebria his deuertunt, plures mulieres vel etiam ſine fe-
bre, ante menſtruorum eruptionem, ſentiunt quandam laſſitudinariam affe-
ctionem, ex qua vna cum dolore lumborũ, & tenſione menſtrua futura prædi-
cant, Addunt & oris ventriculi dolorē ſeu cardiaglã, vt Gal. notauit in 3 pror-
rhetic. Copia enim ſanguis in venis aceruata, tenue quoddam ſerum in ventrē
confluens cardiaglias parit in os ipſius aſcendens, quod omnium ferè partium
maxime ſentiendi facultate pręſtat plurima autem abundantiæ portio ad infe-
rum repens locũ, in qua, & primũ deferri conſueuerat, lumborũ dolores efficiet 5. Coa. prę.
Quib. additur etiam in Coacis præſagiis, tenſio æſtus ardoreſque circa ſpinam, tex. 26.
ſignũ quippè recurrentis ſanguinis per magnam venam quę ſpinam pereptat,

Digitized by Google

quæ ad lumbos maxime feruida motione ſanguinis æſtuat. Atque hæc ſunt ſigna fluxuri ſanguinis per vterum, quæ adhuc facient iudicium magis certum, ſi mẽſes ſuppreſſi fuerint, atque hęc eo tempore illuceant, quo ſoliti fuerant menſes per valetudinem fluere. Quę omnia ſigna in homine, quidem mlencholico, quibus prohæmorrhoidas fluere ſanguis fuerit ſolitus, atque fuerit ſuppreſſus, ſanguinem per hæmorrhoidas fluxurum indicant, primum dolent lumbi ſiue cauſa, & diu, os ventriculi itidem dolet, de quibus in Prorrheticis legitur, lumbis dolentibus cardiaglię accedentes ſanguis per hæmorrhoidas erupturi ſigna sũt & eius, qui antea erupit, ſignum eſſe. Præſentis autem affectionis (ait Gal.) perſpicua ſunt ſymptomata, nempe copia in venis aceruata ſerum tenue quoddã in ventrem confluens cardiaglius parit in os ipſius aſcendens, & multa ſanguinis portio deorſum tendens, lumborum dolores facit. Quare dolor lumborũ tenſio, laſſitudinis ſenſus, dolor uentriculi oris, atque æſtus & ardoris ſenſus certe ſpinam dorſi, in hominibus melancholicis, aut mali habitus, ſanguinem per hæmorrhoidas fluxurum indicant, prǽſertimque ſi alias fluxerit, & modo fuerit interceptus, in 3. Coac. prǽſag. ſect. 2. tex. 37. Dolores in lumbis eruptionem ſanguinis ſignificant, qui ſine manifeſta cauſa in melancholicis, & quibus conſuetæ ſunt hæmorrhoides magis accidit. Sed ſatis de cognoſcenda criſi, quæ fit per ſanguinis eruptionem diximus. Nunc ad eam, quam vomitibus innoteſcit, deſcendamus.

cap. vlt.

De cognoſcenda criſi, quæ per vomitum fit. Cap. XV.

CVm non rarò ſoleat criſis vomitibus fieri morboſque iudicare, propterea neceſſe eſt, vt ſigna quoque quibus nobis hęc innoteſcet, ſedulo cognoſcamus. Quæ Gal. in lib. 3. de criſib. hęc eſſe ſtatuit, quippè dolorem capitis mordicantem ſeu acrem ſeu acutam. oculis tenebroſum, ſeu caliginem obuerſari, morſus oris ventriculi, faſtidium ac nauſeam, ſeu ſubuerſionem vbi præſertim eſt futurus pituitoſus, ſputum tenue abundanter ex ore effluere, labrumque inferius agitare, ſeu tremere. Pulſuſque inæquales altos atque duros. Alii addunt iactationem ſeu inquietationẽ, linguæ amaritudinẽ, rigores, ſpirandi difficultatem. Cæterum vt futuri vomitus rationem habeamus, primum ſciamus ex motu humorum ad ſtomachum, futurum vomitum facile cognoſci, quoniam natura a venis ad ipſum ventriculũ humores noxios tramittens, & pultricis ſtomachi irritationem ad excernẽdum ſeu expellendum mouet, qua vomitus fiunt, itaque cũ humor per venas æſtuat, agitatur, moueturque ad ſtomachum, anxios ægrotos & inquietos reddit, quod tamen ſignum in omnibus ferè criſibus obſeruari ſolet, primo vero ob exhalationem humorum ab ipſo ventriculo, quæ meningas ſeu membranas cerebri afficit, capite dolent, & dolores, uti Gal. notauit ſunt mordaces ac acuti, ueluti in futura hæmorrhagia tẽſiui, minimique acuti, quod non a bilioſo acrique humore fiant. Ob eandẽ quoque fumidam exhalationẽ, quippè ipſius diffuſione per humores ad oculos, vomituri caligine vertigine tenebricoſa tentantur, aut vt ait Hip. caliginoſum ſeu tenebroſum oculis ipſorũ abuerſatur. Cum mouetur vero

tex. 37.

humor

Digitized by Google

humor bilioſus à uenis ad extra uenas,ægri rigent aut horrent, dumque ſtomachum inuaſit,faſtidium,oris ventriculi,quod antiqui cor appellarunt,morſum, nimirum vellicans os ipſum maxime ſenſile. Cumque etiam humor has partes ſuperas petit & occupat,primo partes infra hypochondria frigidiores redduntur,tum quod calidi humores ad ſuperiora ferantur,tnm maxime quod cogatur calor natiuus ad interiora contrahi & recipi. Cumque,vt dictum eſt,os ſtomachi moleſtat,uellicando,mordendo ac æſtuando,fiunt,faſtidia,iactationes, cardiogmos cordis,atque iam uomitatis os ſputo tenui plenum eſſe uidetur ut Galen.ait,propter tunicæ communicatem,quæ una eſt ori toti interno cõtinua, faucibuſque,& ſtomacho & uentriculo.Hinc fit,ut labrum inferius interdum concutiatur,uentris ore ad uomitum ex citato,nempè labij concuſſio tunicam eam, quæ ab ore in uentrem extenditur,tum morderi tum uellicari, tum concuti oſtẽdit. Neque mirum eſt,humorem acrem mordicantem eſtuantem uentriculi os exeſtuare,uillicare,& excitari expultricem ad uomendum. Hinc diuinè ſanè noſter Hipp.in lib.4.aphor.dixit.Non febricitanti cibi faſtidium cordis dolor,uertigo tenebricoſa & oris amaritudo purgatione per ſuperna, opus eſſe ſignificat, quaſi innuere uellet in febricitantibus hæc uomitum prædicere, qui ni ſuccedat hebetem naturam medicamentis eſſe procurandum. Quare prędictis ſignis ſeu ſymptomatis conſpectis in febre ſalutari ex ardentium genere,vtique vomitus præſagire poterimus. Quæ ſigna ita Hippoc.in 3.progn.habet: Si quis per febrem non exitioſam dixerit caput dolore, aut etiam tenebricoſum aliquid ad oculos obſeruari,ſi ventriculi dolor in eo extiterit,bilioſa uomitio aderit. Sin rigor prehendit,& inferiores in ilijs partes frigidę fuerint, adhuc citius uomitio aderit. Si uero bibat,edatque hoc tempore,per quam cito uomet.Hæc accidunt uiris & mulieribus potiſſimum in tertianis,minoribus natu accidunt,etiam in illis potiſſimum in febribus,continuis & in ueris tertianis,& in 1.Epidem.præcipua ſigna ita expreſſit.At uero quibus totius capitis grauitates,tum autem cordis dolores,& faſtidia ſunt,bilioſa poſt ac pituitoſa uomunt.Galen.in primo ad Glauc. dixit dolorem capitis eſſe futuri uomitus ſignum inſeparabile nõ minus & cardiagliam,ideſt oris ventriculi morſum neceſſario præcedere uomitionem, & Hippoc.in 2.de uict.rat.in acut. addidit,labrum inferius agitatum cum ſaliua ex ore excidente,uomitum iam affuturum ſignificare. De qua in Coacis præſagijs.Vomituris ſalinatio quędam prius accidit,& in Prorrheticis. Si iu phreniticis cum perfrigeratione ſit ſputatio,nigra reuomuntur. At in phreniticis ſputatio frequens in qua ex Galeno nihil excernitur,delirium phreniticum ſignificare autor Prorrheticorum ſcripſit,malumque eſſe in phreniticis ſignum, & eam, in qua multum effluit ſputum, & ut ait Gal. os ſputo tenui plenũ eſſe videtur, iam iam uomitionem futuram ſignificare.Quę ſputatio ante uomitum fuit obſeruata,in illo qui caleſcens cænauit & potauit largius. Vomitu fuere iudicati teſte Hippoc.Vxor Epicratis,de qua Hippoc.ait:Quinto decimo uomuit bilioſa flaua ſubcrebra,ſudauit,libera febre,& mulier, quæ decumbebat in littore, de qua etiam decimo quarto uomuit bilioſa,flaua ſubcrebra,ſudauit, febre liberata eſt. In quibus ante uomitus cum febre ardente laborarent, capitis grauitates aut dolores extiterunt, & aliqua ex ſignis uomitionem ſignificantibus. Atque hæc de uomituum ſignis.

in 1. Prorr. com. 30.

aph. 17.

tex. 30.

tex. 32.

tex. 44.

in 1. prorr. tex. 30.

tex. 30.

De

De ſignis criſium per ſudores, atque per urinas copioſires futurarum. Cap. XVI.

FRequentiſſime morbi acuti ſudoribus iudicantur, ſudores enim ait Gal. omnibus febribus proprij exiſtunt, & præcipue incendentibus ardentibusve, iuuant omnes internorum viſcerum inflammationes, parotides, lethargos, reliquoque omnes capitis affectus. non minus & febres ex intermittentibus quotidianas, quartanas & ſemitertianas ſudores iudicant, ſed plerumque non ſoli has febres, ſed cum biliosa pituitoſaque excretione, aut per vomitum aut per aluum, aut etiam per humorrhagiã. Quartanas ſi ſimul atra ac varia excernantur, atque quotidianas ſimul cum vomitibus atque excrementis alui pituitoſis, ſed de his non agimus, cum noſtrum ſit inſtitutum de his affectibus agere, qui acuti ſunt, quique, vel ad ſalutem vel ad mortem iudicari ſolent. Cuiuſmodi ſunt febres continuæ acutæ, omnes præſertimque ardentes, quarum ſudores proprij videntur internæ quoque phlegmones inflammationes, & calidi omnes capitis, affectus. In quibus ſanè vbi præceſſerint ſigna coctionis, atque critica ſigna illuxerint & perſtiterint, quibus omninò futura criſis præmonſtratur per ſudorem eum expectandam
cap.vlt. ſcribit Gal. in lib. 3. de criſibus, ſi hæc ſigna adunguem fuerint obſeruata, quippè, ſi vrinæ & aluus ſupprimatur, & febris fuerit ardens neceſſario ſequitur
com.1.t.10 ſudor multus, a rigore. Hinc in lib. 6. Epidem. Hippoc. dixit: Ante rigorem vrinæ ſuppreſſiones. Quare alui pręter rationem ſuppreſſa excrementa, aut paucio ra quam antea reddita, vrinæ item ſuppreſſæ, abſque ſignis hæmorrhagiæ, vomitus, menſium, hæmorrhoidarum & alui fluxus ſunt indicia ſatis certa ſudoris, multoque magis ſi æger increſcente acceſſione delirauerit. At hæc neceſſario etiam ſpectabuntur ſigna, ſcilicet, partes exteriores, maximeque facies coloratiores, & calidiores, vapor quidam calidus, qualis antea non fuerat, ex cute exhalet, atque pulſus vndoſus inſigniter mollis. De quo Gal. in lib. ſynopſ. de pulſib.
cap.22. ita habet: Hic enim pulſus vndoſus in quam ſudorem vt plurimum nunciat, at tanto magis, quanto mollior quidem fuerit, non tamen tenoris vacuus, ſi vero ipſi intercurrat altus firmiſſimum habebis ſudoris ſignum. Cum vndoſo quidẽ, vel abſolute magno, non tamen duro criticorum ſudorum. Hæc eadem ſigna leguntur apud Galenum in libello de pręſagio experientia confirmato, ſed addidit totius corporis cutim reddi pruriginoſem mollem, & rubram. Neceſſario cu
in4.aph.58 tis pręmollis obſeruatur in futuris ſudoribus quod & Hippoc. in 3. aphor. 71. ita habet; Quibus cutes circuntenduntur aridæ & duræ, ſine ſudore moriuntur, quibus non laxę & raræ cum ſudore moriuntur. Quidam duo præcipua ſudorum ſigna tantummodo ſtatuunt, vrinæ quippè ſuppreſſionem ex qua ſeroſa humiditas eadem quidem cum ſudoris tum vrinæ materia, in vniuerſum corpus expanditur, proinde ſua vi acri vellicans rigorem concitat, qui eſt ſecundum ſignum, ita vt, ſudoris ſigna duo ſint vel vrinæ ſuppreſſio & rigor, atque hinc forte dixiſſe Hippocratem in aphoriſmis. Si laboranti ardente febre rigor ſuperueniat, ſolutio fit. Gal. in 6. Epidem. ait: At ſi aluus fluxa non ſit, proximamque eſſe morbi iudicationem pręnoueris, ægrorum rigere, ſudareque neceſſe eſt. Cęterum non perpetuo a rigore vrinæque ſuppreſſione ſubſequitur ſudor, aliquando hęmorragia,

Digitized by Google

ragia, aliquando vomitus, aliquando alui fluxus fit. Quare certum erit ſudoris iudicium ſeu præſagium vbi vrina aluuſque ſupprimatur rigorque ſucceſſerit, in ardente febre aut alio affecta, quem ſudor iudicat, eoque certius, ſi æger increſcente acceſſione delirauerit, Addimus his partes exteriores, calidiores, & coloratiores fieri non minus & molliores & humidiores, atque in ipſis erit vaporatio quædam calida in ſolita. Pulſuſque apparet magnus altus, mollis fluitans, vndoſus ideo uocatus, nullaq; aderunt hæmorragiæ, vomitus, alui profluuij, hæmorrhoidarũ, menſium, aut vrinę ſigna. Quo ſudore fuit iudicatus Cleonaſtides Melidia & alij, quorum caſus Hippocrat. obſeruauit. Sed ad vrinarum quoque ſigna deſcẽdamus, per quam, plures acutorum morborum fuiſſe iudicatos & nos vidimus & Hippoc. in Epidemijs ſe vidiſſe ſcripſit. Cuiuſmodi, fuerunt Charion vigeſimo vrinis multis bilioſis perfecte iudicatus. Nicodemus, cum vrinis multis albis in quibus multa craſſa ſubſidebant, & Pythion, de quo Hippoc. ait: Quadrageſimo ab iudicio die ſuppuratio circa ſedem & ſtranguriosus factus eſt, abſceſſus, & poſtea, ſcilicet probabile multitudine vrinarum quadrageſima ſanatum, De his etiam in primo lib. Epidem. at vero hoc ſtatu quatuor præcipue ſignis ſeruabantur, quibus ſanguis rite è naribus fluxerit aut qui per veſicam vrinas multas, cum multo bonoque ſedimento reddidiſſent. Nihilominus, Quod fortaſsè difficile eſſet inuenire certa ſigna, quibus præmonſtrarentur criſes per vrinarum excretionem, ideo Galen. per negationem docuit, quomodo poſſimus prænoſcere vrinas critice pro fluxuras, quippè ubi abſint ſigna hæmorrhagiæ, vomitus, alui fluxus, hæmorrhoidum menſium, & ſudoris & criſis ſperetur ſpes erit, vt per multitudinem urinarum fiat, multo magis, ſi aluus cum copiopioſiora excrementa antea excreuerit, nunc ſiccior euaſerit, aut ſuppreſſa, neque immeritò quod, vt ait, Galen. diſtributo & in venas exhauſto & humore, qui in ventre continetur alui neceſſario minuatur deiectio. Hinc Hipp. in quarto aphoriſm. dixit: Mictio noctu plurima, paruam deiectionem ſignificant. Sed tamen neceſſe eſt haberi quędam ſigna certiora. Quę, vt nos obſeruauimus hæc erunt. Nulla primo aliarum excretionum ſigna adeſſe, ſed præſertim nullum capitis, vel hypochondriorum, vel ſtomachi, aut inteſtinorum dolorem, morbumque non uideri admodum vehementem. Non uehementes iactari ęgrotos nec inquietari, nullamque partem prædictarum dolorem ſentire, plerumque hypogaſtrium ſenſum grauitatis & aliquando doloris ſentit, ueſicamque inflationis ſenſum habet, paulatim plerumque incipit effluere vrina, raró repentè, ita ut facile obſeruetur ſolito copioſior, & mox augeatur, ſentiunt ægri itidem calorem ſeu ardorem vrinæ, quo ſæpius mingunt. Nam neceſſe eſt, vt partes cum per quas ad veſicam ſeroſa illa humiditas, ſeu humor, qui excernitur pertranſit, tum renes, veſicam, collum, & meatum vrinarium plus cęteris partibus ſenſum aliquem moleſtum habeant & hęc de criſibus cum per ſudorem, tum per vrinam quę eiuſdem materiæ ſymptomata exiſtunt, nunc demum de ſignis alui fluxus.

cõ. 2. t. 79.

aph. 83.

De

De ſignis criſium per alui fluxionem. Cap. XVII.

QVod per alui fluxum criſes ſæpius fiant,ipſiſque morbi complures acutorum iudicentur,neminem medicorum latet:ideo de futuræ per aluum criſis quoque ſignis accuratius in præſentia eſt agendum. Miror tamen quod neque Galen. neque Hippoc.ſigna propria huius excretionis futuræ premonſtrarint. Gal. enim in libro
cap.ult. 3. de criſibus,de hac excretione ita habet: Si uero per excretionem alui criſis ſit ſubſecutura,manifeſtum quidem nullum eſt ſignum,nec proprium, ſed ex eo, quod ad ſunt criſis ſigna,deſunt autem vomituum,vel fluxus ſanguinis,vel ſudoris,colligere licet. Ex quibus cognoſci alui deiectionem futuram non per ſigna propria,ſed ex criſis futuræ ſignis, atque ex abſentia ſignorum aliarum excretionum. At,etſi hęc via optima ſit,tamen non deerunt nobis quoque ſigna aliqua hoc iudicium confirmantia Cuiuſmodi eſſe videntur,quæ Hippoc.in lib.4.
aph. 20. aphoriſm.ita habet: Non febricitantibus ſi termina acciderint,& genuum grauitas & lumborum dolor purgare inferius oportet,& poſtea,cum dixit. Quibus præcordia ſuſpenſa murmurantia lumborum dolore ſuperueniente, iis alui humectantur,niſi flatus erumpant, aut vrinæ multitudo proueniat, & in Coacis præſagiis.Quibus ructus flatus,ſtrepitus ventris,iis extuberat venter, atque conturbatur.Ex quibus colligimus ad fluxuram aluum hæc ſigna quoque eſſe attendenda,quippe inteſtinorum termina,ipſorumque morſus, genuum grauitas & lumborum dolorem,pręcordia ſuſpenſa murmurantia, ructus flatus, ſtrepitus ventris,ipſiuſque extuberantiam,atque turbationem.Hęc enim cum ſignis criticis fluxuram aluum præmonſtrabunt.Neceſſario videtur,ſi per aluum humores vel bilioſi uel pituitoſi ſint fluxuri,vt termina ſeu dolores inteſtinorum obſeruētur,neque enim docet Gal.in lib.5. de vſu partium,quis vnquam bilioſum ſuccum copioſiorem deiecit, qui prius mordicationem in inteſtinis non ſenſerit, veluti in bilioſo vomitu cardialgiam ob eiuſdem humoris morſum ſentiri, nuper demonſtratum eſt,quare vbi aluus bilioſa, aut ſalſa,aut melancholica aduſta deiectura ſit, neceſſario dolor & mordicatio in inteſtinis præcedet. Si vero humor fluxurus ſit pituitoſus ac frigidus,flatus,motus, pręcordia tenſa ac murmurantia, aluumque turbatio fient. Quæ ni peculiari vitio ipſius alui,ac ſtomachi fiant, quippè coctionis defectu aut diſtributionis, aut alimentorum corruptione,aut praui humoris generatione in vētriculo,aut inteſtinis, in morbo acuto,vbi illuxerint critica ſigna,alui præfluuium denotabunt. Lumborum quoque dolor obſeruatur,genuum aliquandoque grauitas,humoribus ſcilicet ad internas partes deſcentibus, non ſunt tamen propria ſigna alui fluxuræ,ſed vbi tenſio & dolor ſatis vehemens, circaque ſpinam caloris æſtus ſentitur in mulieribus,menſes,atque in viris hęmorrhoidas præſagimus. Aliquando uero etiā alui deiectionem,quippè vbi materia conuoluta ad craſſa inteſtina, & meſocolon, quod craſſis inteſtinis continuum exiſtens in vnam quandam earum,quæ in lūbis ſunt pertingit,vertebrarum. Qua ratione autor Coac.prę ſagiorum dixit: Inhorreſcentes anxij,laſſitudine preſſi, lumbis dolentes in profluuium alui incidunt. Hunc vero lumborum dolorem alui fluxionem denotantem diſtinguent ab

ab ipſo, qui vel hæmorrhoidas vel menſes prænunciat, ſigna fluxuri aluus præ narrata, quippè alui turbationem, inteſtinorum morſus ac tormina, murmur, ſtrepitus, flatus, ruſtus, & tenſa præcordia itidem murmurantia, quæ ubi critica ſigna in uehementi morbo ſubſequantur, alui criticam fluxionem procul dubio præmonſtrabunt, atque hęc de ſingulis criſium ſpeciebus cognoſcendis, nunc, breuiter de multis ſimul complicatis futuris criſium ſpeciebus etiam agamus.

De ſignis compoſitarum ſiue multarum, ſimul criſium futurarum quibus morbi iudicuntur. Cap. XVIII.

Plerunque fit, ut non unica criſi ſed aut duplici aut multiplici morbi acuti iudicentur, quas compoſitas criſes dicimus, ſiquidem aliquando homines hęmorragia ac ſudore copioſo iudicantur, de quibus Hippoc. in lib. 4. de vict. rat. in acut. ait, & ſi è naribus ſanguis fluxerit ſoluitur ægritudo atque ſi ſudores ſuperuenerint iudicatorij legitimi cum vrinis albis craſſis & læuibus ſubſidentijs. Quibus Metonem fuiſſe iudicatum Hippoc. tradidit, & Gal. in libro ſecundo de motu muſcul. quendam treſdecim diebus acuta febre delirantem, ſanguine & ſudore prorſus iudicatum vidiſſe ait. Mulieremque timeſtri fætu grauidam quę in littere habitabat, vumitu, & ſudore, & illum, qui in Dealcis hortu decumbebat, alui pituitoſa fluxione, copioſoque ſudore, Anaxionem ſputis multis, ac ſudore; Nicodemum, vrina multa alba; in qua multa ſubſidebant, ſudoreque copioſo, atque mulierem moroſam, quæ in Thaſo ſudore, atque menſibus erumpentibus. Quare operam nouare quam ſedulo debemus, ut nedum ſimplices ſpecies criſium, verum quoque plures ſimul complicatas cognoſcamus. Quam rem ſtudioſi facile etiam aſſequentur; ſi notas ſignauę a nobis nuper ad cognoſcendas ſimplices tradita memoria tenuerint, ſiquidem vbi duæ vel plures ſimul futurę ſunt criſes, plurium aut quidem duarum prælucebunt ſigna. tex. 10. cap. 6.

Cæterum exempli gratia ut hæc clarius cognoſcantur, exempla aliqua conſiderabimus, præſertim excretionum ſeu criſium illarum, quę per ſudorem & aliquam aliam excretionem plerique enim, aut pauciſſimæ ſunt febres vel acutæ biliosæ, vel ſanguinæ & inflammationes internæ phlegmoneſque, quæ abſque ſudore iudicentur, & ſi ſæpe non ſolo, ſed aut vnà cum hęmorragia, aut in mulieribus menſibus erumpentibus, aut hæmorrhoidibus, aut vomitu, aut ſputis, aut alui fluxione aut denique urina. In ijs itaque, qui ſunt hæmorrhagia, atque ſudore iudicandi, vtriuſque ſigna præcipua aderunt, cuiuſmodi erunt, capitis dolores aut grauantes, aut pulſantes, aut calidi, lachrymæ inuoluntariæ, aut ſurditas aut tinitas aurium, aut oculi rubri, aut maxillę & nares hypochondria tenſa abſque dolore, aliquando reſpiratio difficiles repente ex citata, & paulo poſt quæ prorſus tollatur, pulſus quoque alti & magni, a ſuppreſſis tum alui excrementis, tum urinis, aut paucioribus factis, rigores vehementes, abſentia ſignorum aliarum excretionum quippè menſium,

ſium, hæmorrhoidarum vomitus, & alui fluxus. Delirium increſcente acceſſione, partes externæ, & præſertim facies calidiores, coloratiores, molliores, ſeu humidiores & ab ipſis vaporem ſeu fumum calidum non antea ſolitam ex habuere, atque pulſos molli & vndoſus, & ſi cum ſudore menſes erunt erupturi in mulieribus, deerunt ſigna hemorragiæ, vomitus, & aliarum excretionum, atque propria menſium aderunt, quæ ſunt, grauitas lumborum effatu digna, dolor atque tenſio, totius corporis & præſertim lumborum laſſitudo, hinc autor Coac. præſag. laſſitudinarias has febres indicandas, vocauit. aderit itidem cardiaglia ideſt cordis ſeu oris ſtomachi, quod cor antiqui appellarunt dolor, atque circa ſpinam ſenſio æſtus atq; ardoris. Quę ſigna in viris cum ſudore etiam hæmorrhoidas prænunciant, & cum ſudore ſi vomitus erit futurus, ſignis ſudoris ſigna vomitus quoque coniungentur, qualia eſſe diximus, dolorem capitis acutũ & mordacem, & pro ſplendore, oculis cal ginem ſeu atrum quoddam obuerſari ſtomachi faſtidium, nauſeam, ſubuerſionem, anxietatem & inquietatiorē, cardiognion ideſt cordis ſeu oris ventriculi morſum, ſpiritus difficilem, pulſus inæqualem durum atque iam iam vomituris ſputum tenue ex ore copioſum effluens atque labij inferiotis agitationem, & ſi vrina copioſa una futura ſit cum ſudore, aderũt ſigna vrinarum, quæ fuerant, primo quod ab ſint aliarũ excretionum ſigna, aluus cum ante copioſior fuerit, nunc ſiccior ſit, nullus dolor, pręter in hypogaſtrio, in quo ſolet ſenſus grauitatis aliquandoque penderis, & circa veſicam inflatio. is, obſeruatur non vehementes erunt iactationes & inquietudines vrina plerunq; non confertim ſed paulatim incipit, atque augetur, quę aliquando infert calorē aut ardorem, aut pruritum & voluntatem crebram mingendi, & ſi cum ſudore aluus vnà erit ſoluenda, non aderunt ſigna aliarum excretionum, ſed aut morſus in inteſtinis pręcordia erunt tenſa, murmurantia, flatus, ructus uentris rugitus ſeu ſtrepitus, ſentientur, lumborum aderit dolor, & genuum aliquando grauitas, ventris turbatio ac pulſus vibroſus & durus. Si vero vnà cum ſudore ſputa quoque copioſa excernenda erunt, aderant ſigna propria, quæ in morbis pulmonum, & pectoris apparent, maximeque in pleuriti, & peripneunomia, ſputorum excretiones obſeruari debent, vt in Anaxione pleuririco fuit ab Hipp. obſeruatum. Signa vero, quod copioſiora ſputa ſint, excernēda, eſt tuſſis, difficilis reſpiratio & ſputa quę cæperunt excerni cum tuſſi copioſa, & quæ iam magis cocta euaſerint & quæ facilius educantur, & hæc ſunt quæ de cognoſcendis criſibus fuerant a nobis dicenda. Nunc de tempore, quo ſint obſeruandæ reſtat vt agemus.

De tempore criſium, ideſt, quo nobis ſint futuræ.

Cap. XIX.

POſteaquam ſcriptum a uobis fuit, quo pacto Medici debeant, cognoſcere num morbi ſint criſi iudicandi, aut abſque criſi, & ſi criſi, an per abſceſſus, an per humorum excretionem, & quę bonæ ſalutareſque iudicentur, & quæ malę lethales, atque demum, etiã ex ſignis quaslibet criſium ſpecies cognoſcere ſtuduerimus reſtat ſolum, vt quo tempore fiant ſeu obſeruentur criſes quoque accuratius aſſequamur, atque hic ſermo eſto finis huius libri ad prognoſim ſa-

ne per quam utiliſſimi, quem ſi ſtudioſi medicinę familiarem habebunt, plurimum laudis in medicina aſſequentur, ſed ad inſtitutum redeamus, quod eſt noſcere tempus particulare in quo criſes fiunt. Quę cognitio penes multa habebitur, & quanquam ſit admodum difficilis propterea quod requirat maximam diligentiam ſtudium & laborem, tamen ſi accurate omnia ſigna prænarrata ipſorumque vires intellexerimus, neque multa difficultate huius prædictionis rationem aſſequemur. Perſcrutabitur itaque hęc cognitio, quippè temporis in quo criſes ſunt futuræ, ab his ſcilicet a ſignis criticis ſeu decretorijs uocatis, atque a tempore, in quo hæc obſeruantur, quippè in quo incipiunt, augentur, non enim critica ſigna prius tolluntur quam criſis erumpat, a morborum idea, natura, magnitudine, motu, temporibus ipſorum, a coctione & cruditate, A criticis enim ſignis, quippè quæ criſim antecedunt, ante quam fiat vt Hipp. docet in 2. aphor. nox moleſta apparet. Antecedit enim, ut Gal. etiam in 2. lib de criſib. ſcripſit, non mediocris perturbatio in corpore ęgrotantis. nam & difficiles tolerantiæ, vigiliæ, deliria, & graues ſomni; fiunt difficilis anhelitus, vertigines tenebricoſæ & difficilis ſenſus, dolores capitis, colli & ſtomachi, & multorum aliorū membrorum, nonnullis aurium ſonitus, & ante oculos uane ſplendores appareat, & lachrymæ inuoluntarię effluunt, & vrina retinetur, & labrum agitatur aut aliquod aliud tremulum fit, obliuio præſentium ignorantia, vehemens rigor plurimum acceſſio conſueta anticipans multus æſtus, fit intolerabilis ægroti, clamant, & ſaliunt ſicuti furentes, neque poſſunt in eodem ſitu recumbere deinde repètè multus ſudor erumpit, aut vomitus, aut venter ſubito ſoluitur, aut abundans fit fluxus ſanguinis, aut vrina profluit copioſius, aut hæc omnia ſimul cōtingunt. Hęc enim alias demonſtrauimus, cum ſignis coctionis criſim pręmonſtrare. Quorum principium neceſſe eſt animaduerti, vt ſcite diem in quo criſis futura ſit intelligamus non enim a die, in quo hęc videri cęperunt criſis aberit vltra quaternionē, ſi enim exēpli gratia quarta die incipient conſpectis vrinis concoctis, morbusq; vehemens ſit & celer, ultra ſeptimum criſis non producetur. Cæterum vbi ceperint, ni manifeſta quædam coctionis ſigna, neque morb. admodum vehemens, neque celer vſq; ad ſeptimum, ideſt in ſecundo quaternione, criſis protendetur. Quam rem ſatis per belle expreſſit Hipp. in lib. 3 progn. ita ſcribens. Ex ijs vero, qui primo die dolere cæperint quarto die grauantur magis quam quinto, ſeptimo vero die liberantur. Plurimi vero ipſorum dolere incipiunt tertio die conflictantur autem quinto maxime, liberantur autem nono, aut undecimo die, quicūque uero quinto dolere cęperint & alia ſecundum rationem priorem ipſis affuerint, decimo quarto euadunt. Quare criſis terminus maiori ex parte erit ſeptem dierum, ab ea die in qua cæperunt, decretoria ſigna conſpici, ſed ubi apparuerit ſignum aliquod manifeſtum, ex quo morbum in augmentum deſcendiſſe cognoſcamus, plerumque altero quaternione criſis fiet, cum non longius concoctio ſit perficienda atque illud tempus uigoris morbi ſit, proprium ſalutarium criſium, ut Gal. docuit, atque hoc eſt, quod etiam ita expreſſit. Cum igitur primo die ſignum aliquod coctionis manifeſtum apparuerit, reliquis etiam omnibus periculum nullum portendentibus, tunc proculdubio ſciemus quod in primo quaternario, morbi ſolutionem ſubſequi eſt neceſſarium. At ſi ijs ſignis decretorijs apparentibus cum perfecta coctione paulo poſt obſeruetur futuro primo die decretorio criſim fieri erit neceſſarium. Ex ſignis itaque decretorijs nedum criſim futuram conijciemus, at quo non minus tempore ſit futura. Ex natura itaq; morborum, cum acuta, tum longa, quos morbos Gręci brachychronios, & polychro

aph. 13.
cap. 2.
tex. 33.

nios

nios appellant, poterimus tempus criſium praenoſcere. Quo ad tempus enim ſeu morborum aetatem, triplex eſt differentia, namque morborum alij acuti, alij
aph. 23. longi, & alij medij dicuntur, acutus ait Hippoc. in 2. aphoriſm. quatuordecim diebus terminari, & ſi Gal. videatur terminum morborum acutorum diem vigeſimum ſtatuere, & mediorum uſque ad quadrageſimum quos vocat acutos ex delapſu, ſeu ex conuerſione, de quibus Hipp. meminit, cum in primo Prognoſt. ita ſcripſerit: Oportet autem exiſtimare ſpirando facilitatem magnam habere vim ad ſalutem in omnibus acutis morbis, quicumque febres habent adiunctas, &
tex. 5. in quadraginta diebus iudicantur, & vltra hos dies, qui iudicantur diutinos & longos vocat. Caeterum, vt accuratius ex natura morborum tempus criſium peruestigemus, diſtinguere oportet, acutos morbos in acutiſſimos ſiue maxime acutos, per acutos atque ſimpliciter acutos. Horum, ait Hipp. longiorem terminum
cap. 13. eſſe, vt Gal. in lib. 3. de criſib. ſcribit, quatuordecim dierum, & illos, quippe acutiſſimos vnico quaternario reſolui, cuiuſmodi ſunt, angina, cholera tetanos, ſynochus, atque per acutos ſeptem diebus, cuiuſmodi ſunt pleuritis phrenitis, peripneumonia, hepatis, diaphragmatis, vterique & ſtomachi inflammatio. Febris ardens, ſynochus & alij huiuſmodi multi. Caeterum acutiſſimorum aliqui vel etiam vno tantum die, alij duobus, alij tribus atque alij quatuor iudicantur nunquam vero vltra hos dies producantur ſed ante hos plures terminantur, vt apoplexia, Ephemera peſtilens, lethaliſſima phrenitis, & quam in Aegypto ſaepius Epidemicae graſſantur, quem affectum demelmuja Aegyptij appellant eſtque eorum morborum acutiſſimorum, qui paucis horis homines interimunt. Idè quoque eſt per acutorum, quorum terminus eſt dies ſeptima, quando eorum plures antea, non raro propter morborum vehementiam habeant iudicium, vti ex Gal. phrenitis acutiſſima, quam Hippoc. in lib. 3. Epidem. quendam quarto die fuiſſe extinctum, meminit ſynochi itidem, & phrenitici & peripneumonici prae inflammationis magnitudine ſaepius quarto die vel quinto iudicantur. Eodem modo fit, de ſimpliciter acutis, quod hi aliquando ſeptimo aut nono aut vndecimo ha
eo. 3. t. 57. bent iudicationem. Hoc plerumque obſeruatur in malis criſibus, quae natura propter vehementiam morbi, aut propter multitudinem aut prauiſſimam qualitatem humorum, vehementer iritata ante tempus excernente, fiunt, atque hoc pacto poſſumus in morbis criſes quando ſint futurae praenoſcere. A magnitudine quoque morborum, neceſſe erit, medium intelligere, ex virium vna habita cognitione quo tempore fieri debeat criſis. Siquidem, vt docet Gal. in primo Epid. neceſſarium eſt ob morborum magnitudinem ac caſuum vehementiam, vel citò vires proſterni, adeo ut homo moriatur, vel ad noxiorũ humorum excretionẽ excitatas, ſi modo, quos inuaſerint humores exuperent, bonam ſequi iudicationem, ſin autem exuperentur, malam. Vtrumque vero intra quaternarium fieri ſolet ex. Quo vbi in morbo aliquo vehementiam quarta die cognouerimus, non vltra ſeptimum iudicium vel mors producetur. De qua re Gal. in primo Epidem. dixit; Quare fac memineris, vbi quartus perinde ut tertius grauia habeat ſymptomata, & ſigna in morbo acuto breui expectandum iudicium eſſe, ſi paribus dieb. potius inuadebat in paribus, ſi vero imparibus, in his, atq; vbi iudiciũ illis & mors in morbis exitialibus. In Philiſco, qui obijt ſexta die, ait, quarta die omnia fuiſſe exacerbata, ipſumque maximo morbo conflictari, cum exitialibus vrinis nigris quo naturam extinctum iri neceſſario cognoſcebatur, atque id non vltra quaternarium protrahi poſſe, vires debiles ſignificabunt. Ex morborum quoque motu celeri aut tardo accuratius & diſtincte magis criſium futurarum

rum

Digitized by Google

rum tempus poterit cognoſci, namque vbi morbum iudicabimus ſolutum iri ſeptima die, ſi præter vehementiam eius etiam celeritas obſeruetur, poterit vel etiam quarto aut quinto reſolui, veluti motus traditas, ad nonũ aut vndecimum vſque retardaturum iudicaret. A temporibus vero morborum, atque a coctione & cruditate longe clarius & diſtinctus prænoſcent Medici criſium futurarum tempus, quando omnes bonæ criſes aut in ſtatu fiant aut in augmento. Intelligimus vere ſtatum atque augmentum, non inquam morbi, ſed ipſius quidem naturæ coquentis & alterantis morbum. Exitiales vero aut in principio aut in augmento, vt Galen. in lib. 3. de criſib. tradidit. Quare in morbo ſalutari criſim perfectam non niſi in vigore morbi expectabimus, imperfectam in augmento. Sed quibus ſignis tempora morborum exacte interſtinguantur, alias ex Galeno in primo, de criſib docuimus. Quare ſi perfecta criſis erit futura, neceſſe erit, augmentum morbi prius abſolui, cuius ſanè tempus nobis innoteſcet, ex principij augmentique notitia, namque ſi longum fuerit morbi principium itidem & augmentum & vigor proportione reſpondebit. Imperfecta vero tranſacto, principio. Principium autem eſſe illud tempus in quo morbus omninò crudus eſt, nullumque vel etiam ſignum concoctionis illuxerit, quod cum cæperit, augmentum eſſe & durare, quoad perfecte concoquatur morbus Gal. in primo, de criſib. cap. 8. & in primo, de totius morb. temp. cap. 3. ſcriptum reliquit. In exitialibus vero criſibus, diximus vel principium vel augmentum eſſe atten dẽdũ, in vehementiſſimo morbo, cum prælanguidis viribus criſis non ſuperabit principium, neque primum quaternarium, cum robuſtis vero augmentum attinget. Quare in robuſtis, criſis fiet in augmento, naturam enim non ſuccumbet morbo non aliquo pacto ab ipſa alterato. cap. 10.

Cæterum hæc erit ſeruanda regula, vt diſtinctius diem vel etiam in qua criſis fiet, prænoſcere queamus. Quippè à conſpectis ſignis vel ſalutaribus, vel exitialibus futuro primo quaternario iudicium fore expectandum. Tanto enim temporis ſpacio, in ſalutaribus morbis vtens natura, ſolet morbum alterare quoad excernere critici poſſit, atque toto ipſo itidem tempore morbus ſolet naturã robuſtam ad pugnam iritare, aut debilem extinguere ex quo meritò Hippocr. in 3. Prognoſt. dixit: Simpliciſſimæ enim febres ac ſignis firmatæ ſecuriſſimis quarto die aut citius deſinunt. Deterrimæ vero ac ſignis affligentes difficillimis, quarto die aut citius interimunt, aitque primum impetum hunc in modum finiri. Vbi uero natura maximum habuerit iritamentum maximo morbo in principio ſuccumbet. Gal vero in lib. 1. de dieb. decret. vel etiam horam nos poſſe cognoſcere, eamque ex acceſſionis temporum accurata obſeruatione ſcripſit: Namque ſi ſtatim morbo inuadente, ideſt in principio acceſſionis, æger vehementer refrigeretur exempli gratia, vt vix ad calorem reduci queat, calorque diutiſſime abſit, pulſus ſit exiguus aut nullus, aut malus appareat, motus pigritia vel ſomnus veternoſus aut aliud quippiam obſeruetur, vel ſi principium acceſſionis fuerit moderatum, & in ſtatu poſtea deliret, vel cum impetu exiliat, vel reſoluatur, vel comatoſus, aut multum inquietus, aut magnitudinem febris non toleret, ſed vehementer inardeſcat vertiginoſus aut capite doleat, cordiſque morſus. At ſi moderate in principio & in ſtatu ſe habuerit, neceſſe erit ipſum mori in declinatione, quod cognoſcetur ſi aderit animi deliquium, ſudores inæquales, frigidi vel circa caput ſolum, vel ceruicem, vel pectus, pulſus obſcurus, exiguus & his ſimilia proculdubio mors ac iudiciũ erit in ea hora, qua fiet acceſſionis declinatio.

tex. 2. tex. 3. tex. 4. cap. 12.

R Ex

Ex coctione etiam & cruditate tempus criſium poterimus conijcere, atque ex ſignis indicatorijs, ſiquidem in ſalutari morbo, nunquam fiet criſis niſi ſigna in aliquo dierum decretoriorum coctionis apparuerint, quę plerumque ita conſpecta in proximo decretorio die iudicium oſtenderunt in morbis quidem ſalutaribus magnis inceptam concoctionem, tempore unius quaternarij ſolet natura abſoluere. Quare ſi in die indicante ſignum coctionis conſpectum fuerit, in proximo decretorio erit criſis. Quod Hipp. in lib. 4. aphor ita docuit. Quibus in febribus die ſeptimo iudicium fit, ijs nubeculam obtinet urina quarto die rubrā, & alia ſecundam rationem. Quod pręceptum Gal. ſecutus in lib. 3. de criſib. ait: Cum igitur primo die ſignum aliquod coctionis manifeſtum apparuerit, reliquis etiam omnibus periculum nullum portendentibus, tunc proculdubio ſciemus, quod in primo quaternario morbi ſolutionem ſubſequi eſt neceſſarium. Ex quo colligimus ubi manifeſtum apparuerit coctionis ſignum in aliquo dierum decretoriorum, in altero proximo ſuccedet iudicium, quod per quaternionem natura reliquum humoris cruditatis abſoluat, quod non minori tempore facere color proinde ſi, ut ait Gal. in eodem libro, ægrotus neq; ſecundo die manifeſtum coctionis ſignū habuerit, neq; tamen perniciosum ſignum ad fuerit, ſed omnia ſint abſq; periculo, ſeruabitur ſanè, ſed nō in primo quaternario integre, at in ſecundo quippè primo ſecundi die critico, qui erit uel ſextus vel ſeptimus. Eodem modo ſi ſeptimo appareat manifeſtum ſignum coctionis ad undecimum magis quam ad decimum quartum fiet criſis. Quod iudicium perpetuò fiet, ſiquidem morbus ſit ſalubris, & neque eius acumen, neque magnitudo feſtinet, neque error aliquis circa ægrotum admittatur, ſtatus tempus criſis expectabit, ideſt perfectam coctionem. Si uero propter morbi magnitudinem, uel motus celeritatem vel propter aliquod aliud natura irritetur, ante ſtatum, atque inordita to tempore fiet. Cęterum ęque tamen verum erit, ſi in uno dierum decretoriorum pręſertim indicum uel ſalutare ſignum uel exitiale apparuerit, poſt quaternarium in altero die decretorio iudicium fiet. Cęterum ut dictum eſt, magnitudo morbi, motus color aut tardus, errores commiſſi, ſunt maximè attendendi, cum horum cauſa ſępius criſis iudicio non reſpondeat. Quorum exempla plura poſuit Galen. in libro nuper citato. Atque hęc erant in hoc libro ſcribenda.

aph. 71. cap. 4.

∴

Finis Sexti Libri.

PRO-

PROSPERI ALPINI MAROSTICENSIS PHILOSOPHI, ET MEDICI IN Gymnaſio Patauino Medicamentorum ſimplicium Profeſſoris ordinarij,

DE PRAESAGIENDA VITA & Morte Aegrotantium.

LIBER SEPTIMVS.

De particularibus humorum excretionibus ad prædictionem eſſe agendum. Cap. I.

HACTENVS in precedenti libro dierum decretoriorum, atque criſium cognoſcendarum rationem tradidimus ad illuſtrandam, hanc prædicendi methodum à naturalis facultatis ſtatus obſeruatione depromendam. Cum ex omnibus, vt dictum eſt naturalis huius potentiæ (circa quam nunc cognoſcendam verſamur) quatuor functionibus, concoctoria atque excretoria præcipuam, ac maximam ad prædicendum, viam apperiat, meritò ad harum præſertim notitiam criſium, & dierum criticorum cognitionem præmiſimus, atque nunc omnium excrementorum particulares excretiones, & abſceſſus accurate conſiderabimus. Tum quod ex ipſis rurſum concoctio cruditas, ac malignitas morborum nobis innoteſcat, tum etiam, quod ab ipſorum excretionis modo natura quando bene ac ſalubriter humores moueat, & traſmittat, atque excernat, & quando male infauſteque id agat cognoſcimus Quare primo, ut quo ad uires hanc noſtram prædicendi rationem illuſtremus, de præſagio a ſanguinis excretione agemus, & poſtea, a ſudoribus, vomitionibus deiectionibus alui vrinis ſputis, atque abſceſſibus.

Digitized by Google

De prædictione à ſalubri ſanguinis excretione. Cap. II.

QVod in morbis acutis vehementibusvè ſæpiſſimè obſeruatum ſit, repente aut ex naribus, aut ex hæmorrhoidibus, aut ex aluo, aut ex vtero in mulieribus erumpente copioſo ſanguine, ægrotos ſanitati fuiſſe reſtitutos. Ideo naturam in hoc Medici cœperunt imitari, ſanguinem copioſius in morbis mittentes. Qua ratione Hippoc. ſuaſus huiuſmodi remedium in omnibus acutis vehementibuſque ſiue magnis febribus, aut viſcerum inflammationibus in lib. 4. de vict. rat. in acut. (De quibus ibi agit) hiſce verbis maximè comendauit: In acutis morbis ſanguinem detrahes, ſi vehemens morbus videatur, florueritque ægrotantis ætas, & virium adfuerit robur. Hocque remedij genus Medici nedum naturę imitatione inuenerunt, ſed quibuſdam etiam animaliem exemplis perdocti, præſertimque hypopotani equi marini, vt plenius eſt autor, qui ingluuie obeſus crus in arundinis ſtipitem acutiſſimum adigens, venam quandam vlnerando copioſius ſanguinem effundit, atque ita fuerit ipſius corporis plethoram tollere ſolitus. Non diſſimili quoque argumento cæperunt, medici humores aut per alnum purgatorijs medicamentis aut vomitorijs per vomitum, aut ſudorificis per copioſos ſudores aut diureticis, copioſiorem vrinam mouentes per viſicam, purgare. Quare cum natura ſæpius excernendo copioſum ſanguinem ſoleat multos morbos reſoluere. Proinde in primis de his ſanguinis ſpontinis ſeu ſponte factis euacuationibus ſeu excretionibus, agendum duximus, quoniam non eæ omnes bonæ ſunt, minimeque ægrotos liberant a morbis, veluti etiam non omnes aliæ excretiones aut per aluum aut per vomitum, aut per ſudorem, aut per vrinam, neque omnes abſceſſus, liberant à morbis ſed quędam tantum, quæ meritò à nobis primum cognoſcendę erunt ac ab alijs non ſalutaribus diſtinguendæ. Nunc itaque nos de ijs ſanguinis excretionibus agimus, quæ bonæ exiſtunt, ſalutemque perpetuo ægrotis futurum pollicentur, & poſtea de malis, quę plerunque exitium præmonſtrant.

(*in tex. 19.*)

Inter vero excretiones ſanguinis, ea pręcipua eſſe ad prædictionem videtur, quæ in febribus continuis acutis & vehementibus è naribus ſæpius erumpit, quam Græci hæmorrhagiam appellant; noſtri eruptionem ſanguinis è naribus, atque hæc in morbis fit vbi ſanguis multus per nares effluit, & euacuatur, Galen. enim in tertio libro Prorrheticorum, ait, ſuccos ad caput recurrentes calidos quidem & tenues deſipientias, & ſanguinis eruptiones facere, at in primo Epidemiorum ſanguinem ipſum ſurſum incitatum calore offerri in caput, ſi quo neceſſe eſt, inflari ac referari uenas ac etiam rumpi ob ſpiritus copiam, atque in eodem libro ſcripſit, ſanguinis à naribus eruptiones in ardentibus & febribus ob dominantem fieri flauam bilem, quę ſanguini permiſta, poſtquam ſanguinem deuſſerit, cum eo multum ad caput calorem ſubuehens, venis narium diſruptis ſanguinis efficit eruptiones.

(*comm. 75.* — *cō. 1. in t. 9* — *cō. 2. t. 66.*)

Ex quibus conſtat non niſi ex calidiori ſanguine, vel bile ei admiſta fieri, atque non niſi in corporis calidioris temperamentis, atque in cali-

calidioribus morbis atque acutis fieri, cuiuſmodi ſunt febres ſynochæ atque continuę ardentes, quod Galen. in eodem lib. affirmauit dicens eruptiones ſanguinis in ardentibus febribus ob caloris copiam humoribus ad caput ſublatis fieri. Hinc Hippoc. in 6. Epidem. ait: ſanguinis de naribus profuſio, aut iis, qui ſub virides, nigrique ſunt, aut iis, qui rubri & virides, aut ſub viridibus. Quod propter calidiorum humorum ſunt his eruptionibus obnoxij, propter quam etiam cauſam Hippoc poſtea dixit. Cum venere vti incipiunt, aut hircire ſanguinis profluuio laborare, quippe pueros cum propter multum, tum calidiorem ſanguinem, quo exuperant ab hiſque cauſis ægrori ſolent in hæmorrhagiam incidere, eoſque præſertim qui ob calidius temperamentum plurimo ſanguine, & calidiori abundant, & non niſi in morbis ab iiſdem humoribus effectis, quales ſunt ex Galeno febres omnes continuæ ac vel etiam ex intermittentibus tertianę, ac non nunquam quartanæ, Addimus omnes internas inflammationes præcordiorum, præſertimque hepatis & lienis diaphragmatis, ac ſtomachi, & aliquando pleuritides, phrenitides, rariſſime aut nunquam lethargos, ac vel etiam peripneumonias. In his itaque morbis huiuſmodi hæmorrhagiæ ſeu ſanguinis eruptiones erunt attendendæ. Sed his pręmiſſis ad prognoſim declinemus. Itaque hęmorrhagiæ, & aliç omnes, quę per alias partes fiunt excretiones ſanguinis ſcilicet, per vterum in mulieribus, in viris per hæmorrhoidas, & aliquando per ſtomachum, quę tamen rarò bonæ videntur, Hippoc. in libro 7. aphor. ita ſcribente: Quicunque euomunt ſanguinem, ſi ſine febre quidem ſalutare, ſi uero cum febre, malum. (Nihilominus ius ſunt aliqui ſanguine etiam vomitu excretio a multis morbis iudicati) in duas differentias diſtinguuntur, quippè in bonas criticas, & noſtris iudiciales vocatas, quæ duplicis quoque ſunt differentiæ, nimirum cum quędam perfectæ quod iudicent morbos, perfectæ & quædam imperfectæ, quod imperfecte, vocentur, & ita malas ſymptomaticas dictas, quidam addunt medias, quæ medium locum habere videntur, inter criticas & ſymptomaticas. Quas contineri ſub criticis imperfectis aliàs demonſtrauimus. Nunc de criticis cum hæ perpetuo ſalutem præmonſtrant, perfectæ ſubito, & imperfectæ temporis ſpacio. Criticè itaque eruptiones ſanguinis & optimę quæ ſalutem certam ægrotis præmonſtrant, hiſce notis nobis innoteſcent. Primo quod nunquam crudo morbo appareant, ſed perpetuo cum ſignis coctionis, atque ob id perfectæ, in ſtatu morbi imperfectęque in augmento ubi quædam manifeſta non omniaque coctionis ſigna illuxerint. Itaque neceſſario ad ſalutarem hęmorrhagiam & ad quamcunque aliam bonam ſanguinis excretionem, debent primum ſigna coctionis animaduerti, quibus vna ſi ſanguis excernatur, utile erit, teſte Galeno in libro tertio, de criſibus. De qua Hippocr. in quarto, de vict. rat. in acutis, tex. decimo habet. Etſi ex narib. fluxerit ſanguis ſoluitur ęgritudo atque ſi ſudores ſuperuenerint iudicatorij legitimi cum urinis albis craſſis, & leuibus. Sed aliquis fortè obiciet Metonem nobis, & illum, qui in Dealcis horto decumbebat, & alias, qui cum excrementorum cruditate ſanguinis fluxu fuere iudicati, & quidem criticè, in Metone vrinæ fuere nigræ, & cum nigris ſedimentis, & in altero, tenues, cum craſſioribus ſedimentis neçu cruditiſſimum morbum ſed neque parum malignum declarabant. De hac re aliàs egimus, & diximus tantum poſſe copioſam ſanguinis eruptionem ad iudicãdos morbos ut uel etiam in principio nullis ſignis coctionis conſpectis apparens ſæpius liberet ægrotos. Quod Gal. de Metone expreſſit dicens: Sanè enim à ſola videtur ſanguinis eruptione & indicatus et ſeruatus quãuis non omnino tota ſigna

com. 3. t. 21

tex. 25.

cap. 7.

Digitized by Google

haberet. Excretio itaque ſanguinis tametſi optima ſit, ac certiſſime ſalutem nũciet, quæ morbo iam concocto apparet, quæque etiam ob id ſtatu apparet etiam cum ſignis cruditatis in principio morbi non eſt ſperanda. Quod etiam in muliere moroſa viſum eſt, quæ cum vrinis nigris menſium profluuio fuit ſanata & ſi Galen. dixerit earum vrinarum nigrum colorem, nihil attuliſſe periculi, quod a retentis menſibus, qui fuerant melancholici, eo modo colorarent vrinę, quod ſi verum etiam de Metone qui iiſdem nigris exiſtentibus eruptione ſanguinis fuit iudicatus Quam rem Hippocr. nobis expreſſiſſe viſus eſt in primo Epidem. comm. ſecundo tex. 56. quum ibi ſcripſerit. Ictericis factis in febribus ſexta die, eruptionem ſanguinis profuiſſe, eo die uero viſam ictericiam malam docet Hippoc. in quarto aphoriſm. 63. qualis fuit in Heomocrate, & in tex. 67. dixit, cum vrinæ tenues eſſent in Antiphonte Critobuli filio, erupiſſe ſanguinem & poſtea ſanatum fuiſſe, quod vero ſanguinis excretiones hanc habuerint prærogatiuam, vt ita dixerim, quod etiam in crudo morbo ſalutem præmonſtrare ſoleant, cum cætere aliæ vel per vomitum vel ſudorem uel purgationem alui, tunc temporis apparentes ſymptomaticę ſint. Hoc propterea fieri crediderim, quod ſanguis per uenas apertas poſſit commode quocunque tempore vacuari, nullaſque egeat ſanguis præparatione, qua egent ubi humores ſi debeant per aluum ſubduci vel per vomitum, quod id facili non fiat, aut propter ipſorum craſſitiem aut lentorem aut venarum anguſtiam & obſtructionem, atque hanc eſſe cauſam colligimus, propter quam Medici in principijs morborum nõ debeant, vti purgantibus medicamentis, & Hippoc. ſcripſerit in aphoriſmis: Concocta medicari oportere, neque cruda niſi materia turgeat. In euacuatione vero, quę per venas appertas fit, nullam meritò expectamus concoctionem, & hinc Medici ſecta vena in morbis acutis in principio mittunt ſanguinem hinc & ſpontinæ ſanguinis vacuationes bonę erunt, Addatis, ſanguinis eruptiones copioſæ, nedum vtiles fieri, propterea quod ſanguis malus vnà excernatur, ſed etiam quoniam eiuſdem ſanguinis vacuatio vniuerſum corpus refrigerat, caloremque tranſpirabilem, & corpus deflabile facit. Quare hac ratione excretiones ſanguinis optimæ erunt, quæ in ſtatu apparent, planè cocto exiſtente morbo, ſed neque eę quæ cum cruditatis ſignis fiunt, erunt planè abhorrendæ & timendæ.

com. 1. tex. Et pręſerrim, quę copioſè & largè fluunt, quæ erit ſecunda conditio optimam ſanguinis eruptionum. De quibus Hippocrat. in libro ſecundo Epidem. ita habet: Largæ de naribus eruptiones ſanguinis liberant ferè. De quibus Galen. de Metone locutus ait: Sanè enim a ſola videtur ſanguinis eruptione & iudicatus & ſeruatus, quamuis non omnino tuta ſigna haberet. Rurſum Hippocrat. in primo libro Epidemiorum dixit: Febribus autem ardentibus hæc accidebant. Quibus rite & largiter ſanguis per nares erupit, ea de cauſa maxime ſeruabantur. Nec vllum noui ſi rectè ei erupiſſet ſanguis in hoc ſtatu quenquam mortuum. Nam Philiſcus quidem Epamenon, & Silenus, quibus parum quarta die & quinto è naribus ſtillauit, mortem obierunt, & poſtea. Erant qui ſexta die morbo regio afficerentur, ſed his purgatio pro fuit per veſicam vel turbata aluus vel larga ſanguinis eruptio: Vt Heraclides, qui apud Ariſtoclidem decumbebat. Cui per nares ſanguis erupit, aluuſque fuit turbata & per veſicam eſt purgata & Sanguis autem plurimis erupit præcipue adoleſcentulis & adultis, quorum perijt maxima pars quibus ſanguis non erupi, & de mulieribus etiam ſanguinis excretione iudicatis, ita: Plurimis

cõ. 2. t. 63. (margin)

tex. 65 (margin)

itaque

itaque menſes in febribus apparuerunt. Quibuſdam è naribus ſanguis erupit, & multis uirginibus id tum primum accedit. Nonnullis ſimul & ſanguis è naribus & menſes apparuerunt, quod in Detharſis filia virgine tum primum animaduerſum eſt largeque ex naribus ſanguis profluxit. Ex quibus ſanguinis largas excretiones optimas eſſe, morboſque iudicare demonſtratur. De qua Hippocrat. in ſecundo Epidemiorum ſect. prima tex. 16. ita habet: Fluxus ſanguinis largi ex naribus ſoluunt multa, ut Heragoræ. Quomodo in libro quarto Epidemiorum mulierem, cui ſanguis ex naribus quinta, ſextaque fluxit, die ſeptima fuiſſe iudicatam meminit. Atque hæc erit una ex præcipuis notis optimarum excretionum, ut inquam large erumpant. Attamen videndum erit, ne ſæpius largæ ipſarum copia ea nos decipiant, putantes optimas criticaſque eſſe excretiones, cum malæ potius ſint. Nam ſæpius largis ſanguinis eruptionibus plures extincti ſunt. Etenim conſueuiſſe in morbis vehementibus, morbo adhuc exiſtente crudo immoderatas inanitiones fieri Galen. in libro, de præſagat. ad poſthumum memoriæ prodidit. Propterea ſæpius cogi medicos eruptionem cohibere, uti Gal. n. ec tin iuuene romano, in quo ſanguinis ad pondus librarum quatuor cum dimidia fluxebat è naribus. tex. 68. tex. 72.

De quibus immoderatis eruptionibus in ſequenti capite nos Deo uolente accuratius. Nunc neceſſario tradenda ſunt ſigna, & quibus largas bonas excretiones a malis diſtinguamus. Quæ hæc erunt, præter alia bonis omnibus communia, ægrotantium facilis tolerantia, & ipſos robuſtiores reddi, leuiores, quod ſi ſiticuloſi fuerint ut non amplius ſitiant, & febris tollatur ſymptomataque tollantur, aut diminuantur pulſuſque meliores, vehementiores, æqualiores, & ordinatiores euadant. Memini proximo anno elapſo, (in quo mea febre quartana ſanguinis copioſa excretio) in qua ad minus ſex libræ ſanguis profluxerunt, critice liberauit inter alia ſigna poſt illam copioſam excretionem omnibus ferè immoderatam viſam, obſeruata, me nihil prorſus ſitiiſſe cum antea perpetuo, uehementerque ſitirem, nullumque languorem virium ſenſiſſe, leuioremque ac viribus firmiorem euaſiſſe, quæ contra opinionem ferè omnium Medicorum, mihi ſpem certam ſalutis videbantur polliceri ſperauique exinde eam ſanguinis copiam fore criticam, neque ullo pacto timendam, etſi maiori ex parte tuſſi repente oborta, ſanguis profluxerit.

Quare ijs notis copioſam criticam ſanguinis eruptionem diſtingui a ſymptomata mala ſciemus. Tertia conditio criticarum ſalubriumque ſanguinis eruptionum eſt, quod diebus criticis appareat. Hiſce enim diebus a nobis alias dictum eſt, conſpectus excretiones vel bonas, vel malas firmius iudicium habere, & ad ſalutem, & ad mortem præſagiendam. Ex quo merito autor Coac. præſagiorum ait. Acuti morbi iudicantur ſanguine fluente è naribus, & ſudore multo, & die ſeptimo, nono, & quartodecimo ſanguinem è naribus, vt plurimum febres reſoluere. Quarta vt in aliquo dierum indicatoriorum excretio fuerit præindicata, ſolet enim natura in die indice modicum aliquando ſanguinis excernere, quod eſt indicium in altero die decretorio hæmorrhagiæ copioſioris futuræ. In Metone quarto die bis denotaſſe dextra paulatim fluxit, & altera die, affatim multus profluxit, quo fuit iudicatus. Addamus quintam, quod excretio cum ideæ, naturæque morbi, tum ægrotantis, victus anteactæ, temporis, præſentis conſtitutionis anni temporum, in li. 4. t. 45 1 5. li. Coá. Præſ. tex 2.

atque cæli naturę reſpondeat. Dictum aliàs a nobis eſt, quod ſanguinis excretiones ſint aptiſſimæ vacuationes in omnibus morbis acutis cum febribus, atque in omnibus acutis febribus, omniumque maxime in ſynochis, atque ardentibus, in inflammationibus hepatis lienis diaphragmatis, non raro in pleuriticis ac in phreniticis. Quare in hiſce morbis probè & utiliter ſpectantur ſanguinis excretiones, veluti in alijs affectibus ita non utiliter, quæ itidem hac ratione vtiles erunt in corporibus omnibus quæ plurimo ſanguine eoque calidiori exuperant, & propterea, ſi præceſſerit victus bilioſorum ciborum plurimaque calidioris ſanguinis, aut ęſtus ſit, vel calida conſtitutio, vel in cęlo calidiori & alia adſint, & quæ generationem bilioſioris ſanguinis adiuuent, optimum erit, erumpere ſanguigem in prænarratis morbis. At quinimo in ipſis ſanguinem non erumpere non leue eſſe malum. Hippocrate, in primo Epidemiorum, ita docet. Sanguis aut plurimis erupit, pręcipue adoleſceutulis, & adultis, quorum perijt maxima pars, quibus ſanguis non erupit.

com.1. t.17

Sexto oportet has optimas excretiones locis affectis congruere, ita, ut aut è directo, vt diuertant probeque a parte affecta vacuent, aut ex oppoſito, ut reuellant. De his Hippocrat. in aphoriſmis: Inſanientibus ſi varices, vel hæmorrhoides ſuperuenerint, inſanię ſolutio, & in libro quarto: Inferne vero niger ſi deijciatur, bonum & Galen. in commen. Reuera enim iam factæ melancholię maximum eſt remedium ſanguis ex his venis, quæ hæmorrhoides appellantur, profluuium, & in libro quinto. Mulieri ſanguinem euomenti, ſi menſtrua eruperint, morbi fit ſolutio. Hinc Medicis vſus eſt familiaris ad inſanientes, ſanguinis vacuationis per hirudines appoſitus venis hæmorrhoidibus appellatis. Quod in illis qui eas venas amplas habent, omniumque maximè ſi per ipſas alias fluxerit ſanguis, eſt utiliſſimum, ſi modo plurimum neque paucum ſanguinem, vt plerique medicorum faciunt, quibus raro huiuſmodi uacuatio propter hanc cauſam utilis ſuccedit euacuent.

aph.32.

Vt vero humores diuertant, atque ſimul euacuent a parte affecta optima erit excretio cum natura tum arte facta è directo, lateris affecti quam Galeno in libro, de curat. per ſang. miſſionem, uacuatione maxime comendat, κατ'ἴξιν uocat, ideſt directe factam, ut hepate læſo ſanguis ſi è dextra, & liene ex ſiniſtra effluat. De qua Hippocrates, in libro ſecundo Epidemiorum, ſecundum rectum, & laterum tenſio doloroſa, & tenſiones hypochondriorum, & lienis eleuationes, ex naribus fluxiones, & in libro quarto Epidemiorum. Horridi, anxij, cibum auerſantes bilioſi ſanguinem fundentes, ſub ſplenici doloroſo modo ex ſiniſtra parte plurimi. Hinc eruditiores Medici in pleuriticis ſanguinem ex eodem latere mittunt, minimeque ex oppoſito.

cō. 3. t. 13.

tex. 52.

Septimo optima hæmorrhagia vel ſanguinis excretio erit, a qua morbus, aut omnino tollitur, aut ſaltem diminuitur, ægrotique alleuantur, tolluntur, aut minuuntur itidem ſymptomata, cuiuſmodi excretio uiſa eſt, quem Hippocrates, cum in Heropyto tum in Lariſſę Virgine obſeruauit. De Heropyto ita habet: Quadrageſimo multum ex naribus ſanguinis erupit, menteque conſtitit, magis ſurdus quidem ſed non perinde fuit, febres fuerunt remiſſę. Et de Lariſſæ Virgine. Sexto ex naribus largiter multum fluxit, inhorruit at mox ſudauit toto corpore multum, & calidum ſine

ne febre eſt iudicata. Propterea optima erit, aut quę totum morbum, & & ſymptomata ſoluit, vel dimuit. Gal. ſcribit ſecundo libro de motu muſculorum, ſe uidiſſe hominem una cum febre treſdecim dies delirum per nares plurimo ſanguine uacuato ſtatim conualuiſſe, ad mentemque ſubito rediiſſe. cap.6. Hippocr. optimam eſſe, quę ſurditatem ſoluit, in aphoriſmis docet, & autor Prorrheticorum ait. Quibus capitis dolores, ceruicis labor atque totius corporis cum tremore infirmitas hæmorrhagica ſoluunt. Cæterum & tempore ita ſoluuntur. His addo ægrotantes, qui plurimum ante ſitiebant, ſiti liberari, quod ad criticam ſanguinis excretionem maximum eſt, quoniam optimus ſanguis multus, non critice erumpens, nimirum ſiccando ſitim inferre ſolet. Contra criticus refrigerando febrilemque calorem compeſcendo, & diflando corpus, ſitim tollere, ac forte etiam, quod viſcera humectentur ea ratione quod à calore amplius non hauriatur humor. Quod Hippocr. in lib. quarto aphor. ita habet: Quibus in febribus ſanguis quacunque ex parte copia erupit, cum reficiuntur, alui his humectantur, demum ab optima ſanguinis vacuatione, ut dictum eſt ægroti robuſtiores, facilius quam reſurgentes, & pulſus meliores euadunt. Atque hæ notæ erunt optimæ cuiuſuis ſanguinis excretionis, vel per nares uel per uomitum, vel per aluum, vel per vterum vel per hæmorrhoides. aph72.

De malis, exitialibusque ſanguinis eruptionibus. Cap. III.

Contrarijs notis nobis ſanguinis excretiones malæ, exitium denotantes innoteſcent. Quę profecto hæ erunt, quippè primam, ut hæmorragiæ alięque excretiones ſanguinis nullis conſpectis ſignis coctionis, etſi nuper fuerit demonſtratum largas eruptiones ſanguinis optimas aliquando etiam crudo morbo exiſtente bonas eſſe, attamen ni bona illuxerint ſigna iudicium faciunt difficile. Quæ excretiones ſi unà cum pernicioſis ſignis apparuerint, aut ipſas ſequantur, exitium portendent.

Ante itaque eruptionem ſanguinis pręceſſiſſe, aut pernicioſa in excrementis ſigna, uti eſt nigredo in vrinis, cum ſedimento nigro, turbidas eaſdem vrinas, ſubiugales, non clareſcentes, vel tenues aquoſas, vel uomitus fœtidos virulentos verſiculores, nigros aut nigraſque itidem, deiectiones, ac colliquationes, peſſimum eſt, aut pernicioſa aliqua ſymptomata de quibus nos ſuperioribus libris ſatis accurate egimus, aut egreſſa ſint, vel ex ijs aliquod prauum vnà cum hac eruptione apparuerit, aut hanc ipſam conſequatur, exitium præmonſtrabunt. De his in libro 3. prorrhet. legitur. Si ex naribus ſanguis erumpat, cum ſudores vel fuerint vel peruenerint, perfrictionem quidem ferunt, quæ indicat malum eſſe morbum, at cum perfrictio, tam in extremis fiat, tum per totum corpus grauior, difficiliorque quæ per totum corpus eſt, & poſt ſanguinis eruptionem deiectiones nigrę, malæ, prauæ autem præ rubræ, an & quarto die talis eruptio fiat, & Gal. in commen. ſequentis textus dixit, omnes ſanguinis eruptiones cum deſudatione malignas eſſe, & poſt modicam ſanguinis eruptionem nigramque deiectionem in acutis morbis, ſurditas malum eſt, ſanguinis deic- tex.35. in tex.36. tex.37.

Digitized by Google

iectio in his pernicioſa, ſurditatem vero ſoluit. Nos tamen uidimus in homine robuſtiſſimo Bononienſe, febre acuta maligna vexato perpetuo a primo die, ad quartum decimum vſque qua die fuit ſanatus, hęmorrhagiam continuam in qua ad minus ſingulis diebus ſanguis ad libram exibat, quæ hæmorrhagia cũ vſque ad ſeptimum perſeueraſſet, noſque ab ea timuiſſemus ad cohibendam quibuſdam medicamentis vſi, non amplius è naribus fluxit, ſed cepit per aluũ eodem modo profluere, vna cum copioſa diarrhea billioſa quam itidem a primo die vſque ad decimum quartum copioſam, & ſorem aſſiduam habuit, quæ
tex.6. excretiones uſque ad decimum quartum quo die perfecte fuit iudicatus vt dixi eodem modo perſeuerarunt. Atque hic non niſi ob maximas vires fuit ſeruatus & rurſus autor Prorrheticorum in ſecundo libro dixit: Si intercepta aluus, par
tex.3. ua nigra & in ſpyras circumducta, ad neceſſitatem dimiſerit, & per nares eruptio fiat. Gal. in commento ait, hoc modo qui ſunt ſiccati atque arefacti a calore febrili vacuationes ferre non poſſe, & in 2. lib. Coac. præſag. & profluuio ſan-
ſec.2.te.1. guinis è naribus, paucus ſudor, cum refrigeratione malum, & in 4. libro: Quæ diebus criticis perfrictiones fiunt vehementes a ſanguinis profluuio peſſimæ. Ex his itaque apparet eruptiones ſanguinis, cum malis ſignis, malas eſſe, ac pernicioſas. De quibus Hippoc. in lib. 3. Epidem. ait. Nec non decretorii aliud in ita habentibus vllum apparebat, neque ſanguis rite perfluxit, neque alius conſuetus abſceſſus fiebat decretorius. Quare ſanguinis eruptiones cum malis ſignis ſunt pernicioſæ. Non minus quę neque morbi ideæ naturæ, ægrotantis, cæli, conſtitutionis temporis anni ętatis uictus anteacta temperamento reſpondeant. In frigidis enim morbis, ac pituitoſis, nunquam eruptio ſanguinis bona erit, ſed perpetuo mala. Tertio quę neq; locis affectis congruit hęmorrhagia mala erit, quam rem expreſſit autor Prorrheticorum, dicens, ſanguis ad latus diuerſum eruptiones, malæ, vt ſi cum lienis magnus fuerit e dextra nare fluat, atque res in hypochondriis ita habet. Qua ratione damnatur etiam ſanguis per vomitum excretus in febribus ab Hippocrate in aphoriſmis, ſed præſertim nigri ſanguinis omniumque maxime in extenuatis corporibus, de qua re in lib. 4. apho-
aph.23. riſm. ita habet. Quibuſcunque ex morbis acutis aut diuturnis, vel ex vulneribus, ſiue quouis alio modo extenuatis nigra bilis, ſiue vti ſanguis niger deſuper exierit, poſtridie moriuntur Quarto mala eſt ſanguinis excretio a qua ęgri, nihil iuuantur, aut alterantur, peſſimaque, qua in deterius mutantur. Quod ſit talis excretio vnum ex iudicatoriis non iudicantibus lethalis iudicii. Ait enim Gale. in primo prorrhet. iudicatoriorum non iudicantium, alia quidem eſſe lethalia & alia iudicata difficilia. Quę vero in contrarium repuat, ſunt lethalia. Addatis pulſus ſatis aperte demonſtrare harum excretionum malignitatem, cum ipſi ſãguiores, inæqualiores, & longe per peiores reddantur. Demum ex quantitate quoque ſanguinis hanc eandem malam excretionem cognoſcemus, quippè quod, aut immoderatius profluat, aut minus quam deberet, aut non totus confertim, ſed per interualla, vti fit in criſibus imperfectis, immoderatius effluere nunquam bonum, ſæpe malum, quod calorem innatum maxime diminuat, & propterea facile natura morbo ſuccumbit. Hinc autor Prorrhet. ſcripſit, a multa ſanguinis eruptione aluus male affici quod nimis refrigerentur, & poſtea, In iudicatoriis perfrictionibus ſanguinis eruptiones vehementes, peſſimæ. Quod maxime refrigerent corpora, nimirum addendo frigus frigori. Hinc frigora non recaleſcentia & in debilibus rigores eſſe pernicioſos Hippocr. ſtatuit. Ita etiam quorum in corpora immoderatius ſanguine fluente, vacuantur, alii in lethalem deſipientiã

alij

Digitized by Google

alii in conuulſiones pernicioſas delabantur, vt Hippoc. in 7. aphoriſmorum docuit. Aliquando (quod fit in morbis non vehementibus, ita ęgri refrigerantur, vt in hydropem veniant, plures enim obſeruati ſunt ea de cauſa hydropici Quam rem Gal in lib 2, aphoriſm. hiſce verbis nos docuit, dicens. Sanguis enim cum ſupra modum aut ex utero muliebri, aut ex venis, quæ hęmorrhoidas appellantur, aut ex vlcere fluxerit, tunc vel omnes, vel plurimas, operationes, ii, qui ita affecti ſunt, offenſas habent. Nonnulli vero ipſorum non modo hæc patiuntur, verum etiam aqua inter cutem corripiuntur. Non minus vero paucę, quæ ſtillatim fiunt, atque incipientes ſtatim deſinentes, de quibus in ſequenti capite agemus, perniciales exiſtunt. tex.42. in aph. 72.

De ſanguinis excretionibus paucioribus, ſtatim deſinentibus atque de ſtillis ſanguinis è naribus quidque in morbis acutis præſagiant.

Cap. IV.

Sanguis è naribus, aut ex aliqua alia parte paucus erumpens aliquando bonus, vbi principium criſis in aliquo die indicatorio ſignificat, veluti in Metone viſum eſt, in quo quarta die modicus effluere è naribus cæpit, & quinto largiter erumpens iudicauit. Sed hoc non fiet, vbi morbus plane crudus erit, atque minus cum aliquo ſigno pernicioſo.
Hoc modo enim modicus ſanguis ac vel etiam per interualla erumpens perpetuo malum pertendet, exitijque ſignum erit certiſſimum vbi ab ipſa morbus poſtea minime concoquat, nihiloque alleuiatur. Aliquando optima erit excretio, vbi planè morbus crudus non erit, cæteraque ſigna fuerint ſalutaria, atque ſi poſtea proximo decretorio die largiter erumpat. Qui ſi vel non in die indice apparuerit, ac non ſequatur larga poſtea die iudicatorio eruptio, ſymptomaticum ſignum malumque erit, mortaleque ſi ſigna alia pernicioſa apparuerint, atque ſi poſtea ægroti in peius mutentur. Rariſſime itaque vt potuimus obſeruare, contingit, ſanguinis paucam excretionem bona eſſe, plerumque peſſimam, perpetuo longitudinem & non raro exitium pręmonſtrantem futurum, & pręſertim vbi neque per conuenientia loca exierit, nec quicque ægros ſubleuauerit, veluti ijs, quibus hepar inflammatum eſt, ſi per ſiniſtram narem, & quibus Lien per dextram, & quibus vterus affectus, ſi per nares aut per vomitum, minime que per vterum exeat, & qui ab ipſa febre neque ſymptomatis alleuantur: Sanguinis itaque pauca excretio hęc indicabit, nihilque certi ad pręſagium ni vnà alia ſigna conſiderentur, cum malis mala, cum non malis incerti iudicij ſeu difficilis erit, cum bonis longitudinem indicabit. Cum vero paucam ſanguinis excretionem conſpectam nulla alium ſequatur, aut ſi ſtatim cum cæperit deſiſtunt, nihil pernicioſius erit cum ſummam virium imbecillitatem teſte Galeno in primo Prorrhet. denotet. Quomodo ſanguinis ſtillæ è naribus apparere in acutis morbis ſolent, peius enim hæ excretiones Indicant, ait Galen. quę nullo modo apparuerint. Sed age de ſtillis quoque ſanguinis agamus, cum ex ſæpiſſime com. 1.

me in acutis febribus maximeque in ardentibus ſpectantur. Ex varia itaque
quantitate ſauguinis fluentis, variæ fiunt quoque eruptiones, vna quantitas mul
ta continua, confertim erumpens, quæ in perfecta criſi apparet, altera diſcreta,
quæ cum perſeuerat aliquando criſim poſtea futuram indicat, tertia eſt cũ pau
cæ tantum ſtillę è naribus exeunt, quales a cauſa externa aliquando apparent,
veluti ab inſolatione quippè capite a ſole calfacto, ex uino meraciore & ſimili-
bus. Hæ vbi fiant vi febris, criſim fruſtra tentatam indicant, idque aut morbi ma
lignitate fieri, aut ſanguinis uitio, aut cerebri infirmitate. Huiuſmodi ſtillæ in mi
tioribus morbis in quibus cętera ſigna ſint ſalutaria, morbi diuturnitatem præ-
nunciant, in acutis vero certiſſimam mortem, quod indicent naturam, vt Gal. in
tex.67. 4. de vict. rat. in acut. docet piſſe quod ſuperfluum eſt, ſiue in primo quoq. Pror-
com.1. rhet. expreſſit abũdantiam in cerebro collectam, ex cernere, minimeque potuiſ-
ſe, vel ob propriam imbecillitatem, vel ſanguinis craſſitiem, vel partium denſi-
tatem, uel quædam ex his uel propter omnium concurſum. Quo apparet ſtillas
omnes ſanguinis in acutis morbis peſſimas eſſe prauumque, & malignarum fe-
brium ſignum Gal. in 3. Epid. ſcripſit, in qua ſane conſtitutione Epidemica Hip.
cõ.3.t.35. dixit: Nares pauca ſtillarunt ſignumque pernicioſum fuiſſe, quod etiam in pri-
ma conſtitutione fuit obſeruatum, dę quo ſigno Hipp. in 1. Epid. ait: At cum fe-
bres ardentes inciperent annunciabant, quibus exitium impenderet, & cũ mul
ta ſigna enumeraſſet pernicioſa, quæ in principio febrium ardentium fuere ob-
ſeruata, addidit. Nec erupit è naribus ſanguis, ne his quidem quibus hęc acci-
dunt, ſed parum ſtillarunt. Quare meritò ſtillæ in morbis acutis omnes ſunt ex
ſignis pernicioſis, de quibus Hipp. in eod. lib ait: Nam P..il ſcus quidem, Epamẽ
non, & Silenus, quibus parum quarto die & quintò è naribus ſtillauit, mortem
obierunt. Certiſſimamq. mortem ſtillæ ſanguinis in morbis acutis præmonſtra-
bunt, omniumque maxime ſi ſanguis craſſus, atque niger ſtillauerit, de quo au-
in 4. prorr. tor Prorrhe. ait: E naribus ſtillicidium malum, ſi nigrum & atrũ lethale, & Gal.
tex.54. in com. dixit, nigrum & merum ſanguinem deſtillatum non modo in caput ma
teriam multam eſſe ſed etiam a calore acutiſſimo, qui totam conſumpſit humi-
ditatem ſanguinemque per aſſatam eiuſque omnem ichorem conſumptum,
& ſupra dixit, cum omnes è naribus ſtillationes difficiles ſint quoties craſſę, &
nigræ deſtillationes fuerint, maxime pernicioſas reperies. Quæ etiam in aliquo
dierum criticorum apparent abſolutiſſimam perniciem oſtendunt, quod in iis
diebus, ſigna omnia cum bona tum mala magnam uim habere, ad pręſagium
ſuperius oſtenderimus, de qua in Prorrheticis, ſtillatio è naribus his pernicioſa,
tum alias, tum ſi quarto cæperit die, & Gal. in com ait: Cum ſtillatio è naribus
ſemper malum ſignum ſit, abſolutiſſima morbi malitia ſignificatur, ſi quarto fiat
die. Videtur ſiquidem natura collectam in cerebro abundantiam conata eſſe, ut
1. prorrh.1. expelleret, ſed nequiuiſſe. Pernicioſiſſimę non minus ſunt cum malis quoque ſi
gnis conſpectæ, ineuitabile exitium ſignificantes. De quibus in 3. Prorrhet Quę
ex naribus cum ſurditate, & ignauitate parua eſt ſtillatio difficile quippiam ha
bet. Gal. uero hunc autorem reprehendit, quod dixerit ſtillas dac difficile quip-
piã habere, cum omnes ſint lethales, & in 1. lib. Ex naribus ſi ſtillicidium ſangui
nis fuerit, cum ſudore frigido & refrigeratione extremorũ lethale, peſſimæ ita-
que cum ſurditate torpore, comate, vigiliis, delirio atque ſimilibus ſignis perpe-
tex.59. tuo erunt, maximeque in phreniticis. Quæ omnia fuere viſa in Philiſco, Sileno
Vxore Dromedai, & in Pario, in quibus ſtillicidium ſanguis lethale fuit, obſerua
tũ, atque hæc de prædictione ab excretionibus ſanguinis in morbis acutis.

De

Digitized by Google

De prædictione ex ſudoribus, & primo quid ſudor, quotupleſque ſit, & de ipſius cauſis. Cap. V.

CVm non minus frequenter morbi ſudoribus iudicari ſoleant, idcirco ab ipſis etiam quomodo ęgrotantium ſalus ac mors prædici queat, accuratius in preſentia eſt cognoſcendũ. Quod vt facile, & certe conſequi poſſimus, primum quid ſudor ſit, & quot ſudorũ extent differentiæ explicabimus, atque de ipſorũ cauſis, ut ſudorum, quoque generatio nobis innoteſcat, agemus. Sudare vero eos dicimus, qui humorem per meatus cutis actu humidum excernunt, ad differentiam perſpirationum ſeu vaporationũ, quæ per eoſdem meatus fiunt Medici has inſenſibiles uacuationes vocant, quod ſenſibus quidem non pareant. Ex quibus ſudor erit particularis euacuatio ſenſibilis per porros cutis, meatuſve facta. Plures vero ſudorũ obſeruantur differentię. Quę deſumuntur, ab ipſorum ſubſtantia, ex quæ alii craſſi uiſcidique exeunt, alij tenues ſine ullo lentore, ex figura, quando alii, teſte Hipp milijs formes ſpectentur, alij perindeve guttæ fiant. Colore, cum alii flaui, alij uirides, cũ neceſſerit ſudores eo colore ſpectari, quo humores qui per cutim uacuantur, infecti ſunt, ſapore, ſiquidem omnes teſte Gal. in lib. 10. ſimpl. ſalſi, & ſubamari ſint quibus quidem ſaporibus, humores, qui uacuantur, referti ſunt. Odore cum quidam fætidi, quidam ſiue fætore exeunt, & copia, cum quidam multi, alii pauci appareant, aliique ſtatim cum inceperint, deſinunt. Ex qualitatibus item actiuis, cum omnes, aut calidi ſint, aut frigidi, aut medij, a tempore etiã, in quo apparent, ſuas habent differentias, quando alii in principijs morborum alij in augmento, alij in ſtatu, & alij in declinatione prodeunt. & a tempore, quo durant, ſunt alij, aſſidui ſiue cõtinui, alij interpollati. Quorum quidam apparent cum ſignis coctionis, quidam cũ ſignis cruditatis, & quidam ſint decretorii ſiue iudicatorij, quod iudicent ægros quidam ſymptomatici; quippè quod per modũ ſymptomatum fiunt, & quidam periodici, quales in febribus tertianis & quartanis fiunt, atque hę ſudorum differentię nobis ſufficient. Nunc de ipſorum generatione agamus, quam cum duo pręſertim abſoluant, quippe materia ex qua, & efficiens, de his duobus itaque nunc agimus. Materiam ſudorum, & urinarum eandem eſſe ſcribit Gal. in lib. 10. ſimpl. in ſaniſque eſſe humorem ebibitum, ſed magis elaboratum, utpotè qui ad cutem uſque permeatis omnibus, quę inter ſunt, partibus, perueniat. Ex quo conſtat eſſe tenuiorem huiuſmodi alimenti partem, quam ſerum humorum appellant, ſeu ichorem, ſed non nihil bilioſæ ſubſtãtię adeptũ, qui ſua tenuitate facile p poros cutis excludi a corpore poteſt, ueluti craſſus humor inceptus ad ſudoris generationem uidetur, atque hęc eſt ſudoris materia in ſanis. Hinc multos ſudores habent, qui copioſiori cum potu tum cibo vtuntur, & corpora plethorica, quæ raros cutis meatus obtinent non minus, & qui in iecore ac liene plurimum humorem habent. Hinc Hippoc. dixit in aphoriſmis, ſudor multus ex ſomno factus abſque cauſa manifeſta, corpus uti pluri cibo ſignificat, ſi vero cibũ non accipienti hoc accedat, ſcire oportet, quod euacuatione corpus indiger. Ex quo in ſanis materia ſudoris erit, aut uti dictũ eſt, pars tenuior humidi alimenti, aut humor redundans in corpore. In ęgrotis uero aliquando eſt humiditas alimenti humidioris, quod ſanè in ijs obſeruabitur, qui minime recta uiuendi ratione vſi ſunt, plerumq; uero ab humoribus tenuioribus redundantibus, quippè ſanguine, bili flaua, ac pituitoſo,

quoque

Cap. 6.

in 1. progn. tex. 26.

c. de ſudore

c. de ſudore

in 4. aph. 41

Digitized by Google

quoque humore frigido. Atque hinc Gal. in lib. 3. de criſibus ſcripſit ſudores omnium febrium eſſe proprios, & præcipue ardentium, ſemitertianaſque quotidianas, & quartanas iudicare, non parumque iuuare efferueſcentes inflammationes, parotidas, lethargos reliquoſque omnes capitis affectus, quod omnes tum calidi, tum frigidi humores, qui tamen ſunt tenues ſudores concitare poſſint, ſeu per ſudorem propelli. Ipſorumque omnium maxime pueres cum tenuiores ſint, & facilius fluerent. Demum aliquando (quod non niſi in pernicioſis affectibus fit, humiditas partium ſolidarum alimentalis, quod Medici humidum natiuum appellant, quo natiuus calor conſeruetur, per cutis meatus colliquata, & diſcuſſa exit. Atque hæc eſt ſudorum omnis materia.

cap 3. Sudorem uero efficit calor ipſe, vel naturalis uel præter naturam in corpore exiſtens, humorem enim attenuat, ſecumque ducit ad cutem ex quo corpora ubi incaleſcunt, in ſudorem incidunt, atque hinc eſt, quod in continuis febribus, a rigore, quē ſequitur calor maximus, corpora in ſudores ſoleant, erūpere: Dum enim ipſa rigore uexantur calor intus retractus, poſtea (ſi fortis eſt) foras erumpit diffuſuſque, per totum corpus, humores extenuat ac ferè in vapores mutatis, ſecumque ipſos ad cutim ducens, ſudorem facit. Hippoc. in primo Prognoſticorum ait aliquos fieri aut ob corporum exolutionem atque alios ob inflammationis vehementiam. Ob corporum exolutionem non ſimpliciter ſudorem, ſed paucum ſudorem ſeu madorem potius quendam, quem ἐφίδρωσιν Græci uocant, hunc deſſudationem Galen. vocat, fieri, aut in toto corpore docet in libro tertio Prorrheticorum, aut in capite atque Thorace, vel facultatis retentricis imbecillitatem, vel humorum copiam in ſudantibus partibus præmonſtrare, ob vehementiam itidem inflammationis fieri deſudationes, aut naturam opprimentem, aut reſoluentem, aut quod inflammationis incendio humiditatis copiæ extenuatæ humidior pars reſudet ad cutem. Quare ſudorum generationem fieri ex calore humorem tenuem qui ſecum ſeu ichor eſt ſanguinis, at humiditate cibi potuſque profectus, aut ſanguinem, aut bilem, aut pituitam, extenuante, ac in uaporem mutante, ſudat. In febribus quas Græci ... noſtri ſudorificas, ſudor proprium eſt ſymptoma, in quibus ſuppreſſa vis humoris concepto, intus incendio in perpetuum uaporem, & ſudorem reſoluetur. Deſudationes vero, quę ſunt teſte Galeno pauci ſudores ſeu madores nihil conferentes, aut in toto corpore, aut melius in ſuperis partibus apparentes, aliam cauſam habent, uti dictum eſt, quippe ut ait Hippocr. ob corporum exolutionem, aut inflammationis vehementiam, aut ut Galeno placuit, ob facultatis retentricis reſolutionem, quæ nedum redundantem humorem excrementitium. Sed vel etiam alimentarium ex ſolidis partibus foras reſudare ſinit. Sed age his præmiſſis, ad prædictionem è ſudoribus coſcendam, deſcendamus, quam primum a bonis, ſalutaribuſque perſcrutabimur.

tex. 26.

com. 33.

De

De bonis ſalutaribuſque ſudoribus ſalutem in ægrotis prænunciantibus. *Cap. VI.*

SAepius fit, quod homines acutis morbis uexati bonis ſudoribus large, & critice erumpentibus liberentur, & meritò, cum per ſudorem teſte Galeno uniuerſum corpus euacuetur. Huiuſmodi uero ſudores, his notis ab his quæ ſalutares non ſunt, diſtinguentur, quippè primo quod hi morbo concocto, cumque ſignis coctionis manifeſte appareant, vti docuit Galen in primo libro de criſibus quod decrenentia in melius non ſtatim, ſed vel in augmento, vel in ſtatu, quo tempore morbum uel planè concoxit, uel cum partim concoxerit, reliquum pergit alterare, atque hæc eſt bonorum ſudorum non ſpernenda, nota, ſine qua ſudores nequaquam utiles, longos morbos, labores, recidiuas, aut ipſos morbos criſi neutiquã ſolutam iri, aut exitium, teſte Hippocrate, prænunciant qui quidem ita habet, coctiones criſis celeritatem, ſalutiſque ſecuritatemque ſignificant. Cruda uero & incocta, & in malos abſceſſus conuerſa, vel iudicij fruſtrationem, uel dolores, uel diuturnitatem, vel mortem, vel eorundem malum reditum denunciant. Sudores itaque ad hoc, vt ſalutares ſint, neceſſario debebunt poſt ſigna coctionis conſpici. in li. art. medicina c. 99 cap. 7. in 1. epide.

Secunda nota erit, ut in die aliquo decretorio erumpant, de quibus Hippoc. in libro quarto aphoriſmor. ita ſcripſit. Sudores febricitanti ſi inceperint boni, & tertio die & quinto, & ſeptimo, & nono, & undecimo, & decimo quarto, & decimo ſeptimo, & vigeſimo, & uigeſimo ſeptimo, & trigeſimo quarto. Hi enim ſudores iudicant morbos. Qui uero non ita fiunt laborem ſignificant, & morbi longitudinem, & recidiuam. Galen. in commento, ait quartum diem Hippocratem, vel prçteriiſſe, quoniam plures morbi per acuti, quod acceſſiones habeant diebus imparibus, & criſes una in acceſſionum tempus incidant, vel ab aliquo quartum diem omeſſum negligenter fuiſſe. Nos uero diuinũ Hippocrat. ſçpe ſumus admirati, cum quarta die optimos ſudores non ſæpius obſeruauerimus.

Tertia nota erit, quod ſudores criticum aliquem rigorem ſequantur, natura ſiquidem cum è uenis tenues acutoſque humores detrudit, rigorem uehementem iiſdem humoribus extra uenas in ambitum corporis propulſis per carneas ſenſiles partes diſcurrentibus, ac ipſas uellicantibus ut docet Galen. in lib. de rigor conuulſ. & palpit. concitat, cum extremarum partium refrigeratione, quę natura ubi fortis ſeu robuſta ſit, a rigore uehementi, & frigiditate calore quidẽ foras erumpente febris acuta, & magna excitatur, cuius calore humores extenuati in ſudorem copioſum reſoluuntur, & propterea Hippoc. in Epidem. optimos ſudores a rigoribus ſubſecutos notans, dicebat, rigor, acuta febris, ſudauit uti in muliere decumbente in littore, de qua: Vndecimo ſuperriguit, igni eſt correpta, ſudauit febre eſt liberata & de Charione. Decimo ſeptimo ſuperriguit, febris acuta ſudauit, febre eſt decretorie liberatus. Qua ratione, ut nos alias docuimus, Hippocrat in libro aphoriſmorum dixit, ei qui ardente febre laborat, ſi rigor ſuperuenerit, morbi fit ſolutio, quod ab his rigoribus ſubſequantur, ut docet Galen. boni ſudores, aut aliæ uacuationes. Quare ſudores ſequi rigores, opti- aph. 36. in 4 ap. 58.

Digitized by Google

cap.3. optimum eſt,& propterea Gal.in li.9.de criſib.dixit eos,qui rigent,optime ſuda
re,& in 1.prorrh.ait,ſudores,qui rigores conſequuntur,boni exiſtunt,ſi una cum
co.n.13. coctionis ſignis appareant.De quibus Hipp.in 1.Epid.ita meminit.Plurimi igi-
tur ægrorũ circa iudicium rigebant,potiſſimum ij,quibus ſanguis non erupiſſet.
Qui quidem ijdem poſtea ſubrriguerunt,ac exudarunt . Quarta conditio eſt, ut
copioſi ſint & calidi atque ex toto corpore erumpant,quippè qui facultatem ro
buſtam denotent , cum æque per omnes partes corporis calorem diffundat,ip-
in 1 epid.2. ſoſque ſuperuacuos humores in ſudorem digerat,ac æque per omnes partes re
tex.64. ſoluat,quod ei quidem prę languidæ non ſuccedit,aut cum maligno morbo la-
borat.Sudores enim tunc inæqualiter euacuantur,in quibuſdam partibus plus in
quibus parum vel nihil.Quare copioſi ſunt optimi ſudores ſi ex toto corpore e-
rumpant,calidi,veluti qui in capite tantũ aut Thorace,aut in toto corpore pau
ci,aut frigidi,peſſimi & pernicioſi exiſtunt,ut ſequenti capite demonſtrabimus
quod Hipp.in Epidemiis ſępius adnotauit,particulatimque in Pericle, de quo
in 3.epid 3 ſcribit.Quarto circa meridiem ſudor prorupit toto corpore multus & calidus ſi
tex.77. ne febre iudicatus eſt,neque rediit,& de Nicodemo: Sudor ei toto corpore co-
pioſe calidus emanauit,ſine febre iudicatus eſt,& de Muliere moroſa. Sub hãc
noctem ſudor multus toto corpore & calidus prorupit,liberata febre dorminit,
& de Virgine lariſſæ. Inhorruit ac mox ſudauit toto corpore multum , & calidũ
tex.81. ſine febre eſt iudicata.Quinta conditio optima quoque eſt,ut ait Hippoc. in Pro
gnoſticis,quod cum guttis euaporat,ut dictum eſt, ex toto corpore calidus , &
tex.82. multus.Demum ſudorum optimorum notam eſſe ſingularem docet Hipp.loco
citato,ut per ſudorem integre febris ſoluatur,propterea in Epid.Hippo. notans
tex. criticos optimoſque ſudores,perpetuo dixit febre liber , aut ſine febre iudica-
1.pro.t.26. tus,aut febris ceſſauit,quod febrem tolli integre ſit certiſſimum indicium ſudo-
ris optimi,& ſaluberrimi.Cæterum boni quoque ſunt teſte Hipp. ſudores qui,ut
diximus copioſi ex toto corpore prodeuntes ni febrem integre tollunt,faciunt,
vt ægri facilius morbum ferunt,quoniam morbum alleuant, ſymptomata mi-
nuentes. At hi ab optimis differunt,quoniam non perfecte iudicant.& ſi ſalutẽ
prænuncient,non niſi longo tempore futuram.Quos Hipp in multis obſeruauit
ſed pręſertim in illo qui in Dealcis hortu decumbebat, de quo ait. Decimo ſe-
ptimo extrema frigidi cooperiebatur,acuta febris,toto corpore ſudauit, alleua
tus eſt,melius ſapiebat non tamen febre liber,& vigeſimo dormiuit, planè men
te conſtabat,ſudauit liber erat a febre,non ſitiebat,quę poſtea rediit qui non ni
ſi die quadrageſimo,cum alui ſubcrebra pituitoſa deiectione cum multo ſudo-
re ex toto corpore abſolute eſt iudicatus,atque hæ notæ ſunt optimorum ſudo
rum criticorum,quas hic tantum Hipp.verbis eſt complexus,ita dicẽs:Sudores
autem optimi ſunt per omnes acutos morbos,ſi per diem eueniunt decretoriũ,
& integre ſedant febrem.Boni etiam ſunt,ſi ex toto corpore prodeant,faciant-
que,vt æger ferat facilius morbum,ſi vero nihil tale efficiunt,nequaquam utiles
ſunt.Neque hiſce notis optimos ſudores cognoſcemus , ac non minus etiam ſi
vna ſigna optima alias illuxerint,veluti bona hæmorrhagia,aut, vomitio, aut a-
lia euacuatio,& vti dictum eſt,ęgri ab ipſis melius ſe habuerint Cuiuſmodi ſu-
dores Hipp in Epidemiis in multis vidiſſe ſcripſit,ſed præſertim.in Cleomaſti-
de,Metone,muliere,quæ in littore habitabat,Melidia in eo,qui in Dealcis hor-
tu,Charione, Pericle Virgine.Abderæ,Anaxione,Nicodemo, muliere moroſa,
virgine Lariſſę & in aliis multis,in quib.ſtudioſus lector poterit prædictas opti
morũ notus recognoſcere,& in cognoſcẽdis ſudorib.ſalutarib.ſeipsũ exercere.

De

De malis pernicialibuſque ſudoribus exitium portendentibus. Cap. VII.

Malos ſudores in morbis acutis,at modice quidem malos eſſe Hippocr.in primo libro Prognoſtic.docet,qui neque integre febrem adimunt,ſed neque etiam faciunt,vt ęgri facilius morbum ferăt, ideſt nihil alleuăt ęgrotos,etſi ex toto corpore prodeant his peiores,qui nec ex toto corpore,nec faciunt,vt ęgri facilius morbum ferant,ideſt nihil ipſos alleuantes.Grauiores,qui grauiorem exhibent morbũ, peſſimoſque frigidos,& qui circa caput tantummodo eueniat, vultum,& ceruicem.Hos enim in acuta febre, mortem, & cum mitiore longitudinem indicare tradidit. Sed omnes ſudores malos diuerſis capitibus complectamur, eoſque accuratius ad accuratiorem prę ſagiendi notitiam aſſequendam,conſideremus, primo itaque conſiderabimus omnes,qui crudo morbo, minimeque ſignis coctionis manifeſtis apparentibus erumpunt, ſecundo de malis,ex ipſorum quantitate multa uel pauca agemus,tertio ex caliditate & frigiditate,quarto ex partibus corporis a quibus exeunt,quinto ab Aegrotantium nulla alleuatione, aut læſione. Atque demũ ex malis ſignis una obſeruatis. Vt vero primum caput examinemus, & cognoſcamus, diſtinguimus ſudorem, in periodicum, criticum, atque ſymptomaticum. Periodicum eſſe dicimus, qui in febrium intermittentium periodis fit, cuiuſmodi fiunt,in febribus tertianis,quartanis. Cuiuſmodi fuiſſe,narrat Hippoc.in lib 7. Epid.in Pythodoro. Criticus, de quo ſuperiori capite egimus,qui in febribus continuis in aliquo dierum decretoriorum apparens integre febrem tollit,aut eam diminuit,ægrotoſque alleuat. Cuius affectum Criſim appellamus ſeu iudicium,aut perfectum aut imperfectum. Criticorum ſudorum notas ſuperius diximus eſſe, quod antegreſſis coctionis manifeſtæ ſignis appareant,in die critico,vigente natura,ac qui ex toto corpore exeunt calidi,multi non tamen vires reſoluentes atque febrem,& ſymptomata reſoluentes,aut plurimum minuentes. Symptomaticus vero critico opponitur,quod per modum ſymptomatis fiat,uunquamque vtilis, plerumque cum exitialibus ſignis mortem præmonſtrans,aut ſaltem morbi fore longũ,cum multis recidiuis atque non abſque labore,& moleſtia. Hos itaque ſymptomaticos alias omnes fecimus tum cæteras alias excretiones, crudo morbo erumpentes, ſcilicet in tempore,quo nulla ſigna coctionis manifeſtę illuxerint. Tunc enim tẽporis quamobrẽ fit,quod omnis excretio in continuis febribus fit mala,ſatis ac curate in principio proximi libri,cum de prædictione a concoctione,& cruditate,atque ab excretione ſcripſerimus,demonſtrauimus. Quamobrem mali omnes ſudores apparent morbo crudo exiſtẽte,nulloque manifeſto ſigno coctionis antegreſſo,in principio ideo ſudores apparentes ſcripſit Hipp. in 2.Epid.1. tex.2.morbum iudicatu difficilem ſignificare,quod ſi huiuſmodi ſudores uel tãtum in capite,vultu,ceruice aut in collo,aut in thorace ſpectentur eo peiores, aut ſi frigidi ſint,aut exigui,aut ſtatim ceſſantes,aut multi,aſſidui immoderati, peſſimi.Sed nũc de pernicialib.a copia vel multa,vel pauca,aut a non ſudantibus,agamus.Multi & copioſi ſudores vocantur,& qui confertim largiſſima erũpunt,& qui ſunt aſſidui,& qui & aſſidui,& copioſi Copioſos ſudores Gal.in 3. cap.2. de ſymptom. cauſis dixit fieri, aut propter corporis raritatem, aut propter

S ex-

excrementi copiam,aut propter eius quod vacuatur tenuitatem.Hi,& qui ob ra
ritatem effluunt,non confertim,ſed aſſidue effluere ſolent.Quare in febrib. mul
ti ſudores,ſi neque propter tenuitatem neque propter raritatem fiant nam hi te
ſte Gal.in apho.41.non ſunt copioſi, perpetuo copiam humorum denotant , ac
aph.42. docuit Gal.in lib.4.aphoriſ,atque hinc eſt,quod Hipp.in eod.lib.ait, ſudor mul
aph.41. tus ex ſomno ſine vlla alia cauſa eueniens,corpus uti pluri cibo ſignificat,ſi ue-
ro cibum non capienti ad accedat,eum euacuatione,egere ſignificat. Multumq;
ſudorem,& Gal.dixit,copiam excrementorum denotare . Hi itaque in febribus
conſpecti nõ iudicantes,mali perpetuo propter eã cauſam erunt, quippè quod
multitudinem humorum ſuperandam denotent,pro qua natura longo tempore
opus habet,ut concoquere & ſuperare queat,quo fit,vt non raro in acutis mor-
bis,quibus natura breui extinguatur,mortem præſagiant.Hinc Hipp.ait in eod.
libro aphoriſ.Sudor multus frigidus calidusve ſemper fluens,frigidus grauiorẽ,
calidus minorem morbum ſignificat,quod vt Gal.in com.ait , vterque copiã hu
morum ſignificet,quippè frigidus frigidorum,qui eſt peior,calidus calidorum ,
qui priore minus eſt periculoſus.Hi enim neque febrem ſoluunt,neque alleuãt,
crudoque uti dictum eſt,morbo,erumpunt,ideo longitudinem ſaltem,recidiuas
aph.42. atque laborem ſignificant, autor Prorrheticorum hos in acutis febribus inuti-
les,vocat,de quibus Hippocra.in primo Epidem.ſcripſit.Sudores multi,his tan
tum aberat,vt recrearent,ut etiam contra læderent.Qui vero non copioſi , ſed
tamen aſſidui ſeu continui ſunt mali etiam exiſtunt,& plerumque exitiales,quã
cap.2. do , aut propter corporis raritatem , aut propter uarium imbecillitatem ,
in com.41. quippè ſoluto corporis habitu,quale in ſyncope exeunt,fiant vt Gal. cum in li.
3.de ſympt.tum in libro 4.aphoriſm.docuit. Raritatem quoque corporis men-
tium ob eandem iridem cauſam , quippè retentrice reſoluta , plerumque fieri
in acutis morbis,cognoſcitur.Qui omnes in acutis morbis perniciales exiſtunt,
cum naturę languorem denotent peſſimi vero qui vna etiam copioſi ſunt cum,
3.ep.3.t.75 & ſummam uirium debilitatem & inſignem copiam humorum adeſſe oſtendãt.
Quibus ineuitabile fatum prædicendum.

Quales in Eraſino,& in phrenitico Hippoc.uidit de ileo ait. Habebat hic fe-
brem perpetuo cum ſudore,& de phrenitico ait.Virulenta vomuit febris horri-
da,copioſus ſudor aſſiduus toto corpore.Alii ex aliis codicibus legunt , non ut
Gal.Sed hoc modo,ſudor multus & continnus capitis , & colli per totum ſcili-
cet diem,quod ij quod animo linquuntur ſudent capite,& ceruice.Sed hoc non
facit,vt cum Galeno toto corpore vero debeamus legere , cum cuique Medico
notum ſit phreniticos ante mortem toto corpore dum reſoluuntur,ſudare, at-
que ex his colligimus ſudores copioſos in acutis morbis non iudicatorios,inu-
tiles eſſe,ſed plerumqne letales,omuiumque certiſſime exitium præmonſtrant ,
in foribus,qui una cum virium languore fiunt.Pernicioſi iridem ſunt,aſſidui,aut
ſimul copioſi,aut etiam non copioſi in iiſdem acutis morbis. Pauci quoque ſu-
dores non minus quam multis malum prænunciare ſolent.Gal.in lib.3.de ſym-
ptom.cauſ.ſcribit,paucos ſudores fieri cum quod ſuperfluit , exiguum eſt , vel
glutinoſum,& craſſum,aut denique propter meatuum anguſtiam,qui aut conni
cap.2. uentiæ aut obſtructionis anguſtiores redduntur,obſtruuntur vero glutinoſis , &
craſſis ſuccis,& meatus cutanei conniuent ſiue contrahuntur,aut propter atro-
phiam , aut refrigerationem aut mollitiem . Hi ſudores quippè pauci ſi in
die decretorio eruperint , proculdubio indicabunt naturæ expellentis co
natum irritum eumque humores non poſſe expellere,aut craſſitie ſeu lentore ,

Digitized by Google

aut meatibus anguſtioribus redditis,at ybi meatus adſtricti non ſunt (quod co gnoſcitur,neque atrophia cutim contractam eſſe,neque multum fuiſſe refrige ratam neque admodum mollem,uel obſtructos eſſe meatus) atque alia ad fue rint multitudinis humorum ſigna,pauci ſudores copiam craſſorum lentorum que humorum denotabunt;quod ſi tunc vires prædebiles fuerint,ſudores erũt exitiales, quippè exitium demonſtrãtes,eoque magis,vt dictum eſt,ſi nullis con ſpectis ſignis coctionis eruperint.Quo tempore omnem excretionem eſſe ſym promaticam , atque humorum multitudinem denotare alias a nobis eſt demon ſtratum.Huiuſmodi enim ſudores ſignificant naturam cæpiſſe expellere per cu tim humores at niſi tenuioris ipſorum portionem potuiſſe, quę ſoluẽdo morbo ſatis eſſe nequit.Huiuſmodi eſſe ſolent,quod cum cęperint ſtatim erumpere de ſinunt.Quos meritò Gal in Prorr.dãnauit,dicens.Sudores quoque qui cæperunt quidẽ ſed protinus ceſſauerunt,praui ſunt.Quare paucus ſudor perpetuo malus. in 1.prorr, com.1.

Omnium vero peſſimum ac maxime exitialem,paucum illum ſudorem quẽ Græci ἐπίδρωσιν appellant noſtri deſudationem ſeu madorem affirmamus; in ęgrotis enim exit aliquando ex toto corpore plerunque circa caput ceruicem collum pectus,& aliquando circa extrema de quo Gal.in 3.prorrhet.ita habet , com.33. ἐπίδρωσιν ideſt deſudationem iam ſæpius quidem in hoc ſcripſit libro,ſed nuſ quam ita lucide cognoſcamus,nunquid ſudores circum thoracem , caputque apparentes,ita appellet,an eos,qui toto emanat corpore vbi tum pauci tum ni hil conferentes ſint,prauum autem utrumque horum eſt,deterius autem, quod in ſuperis ſit partibus,nempe cum omnis deſudatio demonſtret , vel copiam in ſudantibus partibus vel facultatis retentricis imbecillitatem,vtrumque eorum, in locis tum thoracis tum capitis fuerit,deterius eſt ſignum, quam ſi in alia qua piam parte fuerit.De illorum,qui copiam humorum oſtendunt, iudicio ſatis nu per diximus . Nos vero perniciales eſſe affirmamus,cum a prælanguente natura fiunt,vel etiam humidum alimentarium ſolidarum partium oppreſſione aut re ſolutione diſcuſſum retinere nequeunte. Diſtinguunt has deſudationes ab ijs , quæ multitudine humorum fiunt,quod plerumque cirium frontem, ceruicem , collum aut pectus aut circum extrema effluant, exiguuſque ſit mador non au geſcens,raro calidus,plerumque ſub frigidus,pulſus prælanguidi , & alia ſigna naturam pręlanguentem denotantia una adſint huiuſmodi ſunt, quod ab imo- 3.Pror.t.34 deratis vacuationibus fiunt,de quibus in 3.prorrh.te.34.legitur, a profluuio ſan guinis è naribus paucus ſudor cum refrigeratione malum. Sed quid,an non ſu dare in quibuſdam etiam morbis malum eſt,certe quidam', in omnib. morbis, quod iudicare ſudores Gal.in lib.3.de criſibus docuit,quippè in febribus omni cõ.1.tex.8. bus continuis,maximeque in ardentibus,quas iudicari abſque ſudore,aut a bſ- in 2.ap.27 que alia proba vacuatione exindeque febres aut integre tolli, aut ipſas cũ ſym 3.ep.2.te.5 ptomata diminui,ægrotoſque in melius mutari,infidam eſſe morbi remiſſionem 3.ep.1.te.8 Gal.in 3.Epid.oſtendit Hipp.in aphoriſmis ſcribente: ijs,quæ non ſecundum ra tionem releuant non eſſe habendam fidem.Quod in Hermocrate in filia Eurya naſtis Virgine moribundis vidit,de hac ita habet.Sexto die febre erat libera nõ ſudauit,iudicata eſt,& de Hermo.Quartodecimo die a febre erat liber, non ſu dauit,dormiuit,omnino mente conſtabat.Vrinæ eędem,circa diem ſeptimũ de cimũ rediit,in ſequentibus dieb.incaluit,febris erat acuta,vrinę tenues,delira uit.Iterũ 10.die eſt iudicatus,a febre liber non ſudauit huiuſmodi vero infidas morborũ remiſſiones ſine ſudore aut alia proba uacuatione factas,ſigna quę ſub ſequentur mala,a fidelib.diſtinguẽt,quando fideles optima, & infidas praua ſe-

S 2 quuntur,

quuntur, cuiuſmodi fuerunt quæ in Hermocrate poſt iudicium ſubſecuta ſunt. Nam dixit, iterum vigeſimo die eſt iudicatus a febre liber, non ſudauit, perpetuo a cibo abhorrabat, omninò mēte cōſtabat, loqui nō valebat, lingua inaruit, non ſitiebat, obdormiſcebat aliquãtiſper comatoſus. Atque ita quãdoque ex uō ſudore in febribus ardentibus exitiū poterimus animaduertere, Reſtat, vt idem a ſudoribus frigidis perſcrutemur, cum ſæpius in acutis morbis exitiales obſeruentur. Sed ipſorū in primis generationem atque cauſas perſpectas habere debemus. Quod plurimum claritatis ab hiſce ſudoribus ratio prædicendi habere poſſit, primū ſudores quod ex frigida crudaq; materia fiant, propterea in febribus continuis crudorū humorū multitudinem oſten dunt, vt Gal. in lib. 4. aphor.
in aph. 42. demonſtrauit, præſertim vbi copioſius erūpant. Hos Gal. docet, fieri, vbi in vaſis
in 4. aph. humores putreſcant, & natura ſolidas partes moderans, & regens (quæ ſecun-
com. 37. dum Hipp. eſt natiuus calor) vel prorſus extinguatur, vel proprius ad extinctionē accedat, quę quidē ex iis euacuãtur frigida ſentiuntur, eã vero, quæ fit, vt ait Gal. ex putredine caliditatē nihil prohibet vehementiſſimã eſſe, atq; ideo ſignū eſt exitiale, oſtendēs eſt in animalis corpore humorū multitudinē ſuperabūdare, tantã, habentiū frigiditatē vt neque a calore natiuo, neque a febrili calefiant. Ex quibus ſudores frigidos primū multitudinē humorū frigidiſſimorū oſtēdere, atq; naturã vel extingui, vel proprius accedere vt extinguatur. At qūo iſtuc, qppe in vaſis vehementiſſimū calorē ex putredine, cū natiuū intus retractū, ſunt ex tremorū refrigerationes, cū humore frigidiſſimo, abſque quo mutuo agant, ꝙ ſi agãt neceſſe erit, aut frigidū ſudorē calefieri, aut ab ipſo calorē prorſus extingui, quod certè obſeruatur, qñ vti habet Gal. ſi morbis non acutis ſed mitiorib. lon
i 4. aph 37. go tēpore calor naturalis non extinctus ipſum călefaciat, & in vehementi citò viribus reſolutis, prorſus extingatur. Hinc meritò Hipp. in eod. lib. dixit: Frigidi ſudores cū febre quidem acuta mortem cum mitiore vero morbi longitudinem ſignificant, quippè quod, vt ait Gal. ſi febris fuerit remiſſior poterit homo ſeruari concocta ſcilicet longiore tēpore humorū multitudine atque euicta a natura. At acuta febris, & cauſa eſt, & ſignum perniciosiſſimum, cauſa quidem quando ſuapte natura reſoluat corpora, ſignum, quia humorum multitudinem oſtendit, quę frigidiſſima eſt, quum ne a febrili calore mutetur. Sed fortè humores ij frigidi & idcirco ad motum inepti, vna cum natura prælãguida, & proprius ad extinctionem accedente quomodo ad cutem ferentur? hac inquam ratione humor enim a calore febrili aliquatenus calfactus etſi ſuapte nã moueri nequeat, fertur ad cutim, in qua, aut aduentitio calore ſuſcepto reſoluto rurſus frigeſcit, atque ita frigidius exit. Itaque in morbis acutis perpetuò frigidi ſudores exitium oſtendent, quomodo cumque erumpant, aut copioſi, aut pauci, aut ex toto corpore, aut ex capite, collo, & pectore aut ab extremis. Cuiuſmodi fuere ab Hippocrate obſeruati in Philiſco, in vxore Dromedai, in Muliere, quæ in foro mendacium decumbebat, in Pythione, in quibus moribundis ex toto corpore ſudores frigidi profluxerunt, exitialiores etiam ſunt pauci frigidi, aut circa caput, aut circa extrema ſcilicet manus, & pedes, qui prorſus facultate extinctioni proxima fiunt.

De quibus Hippocrat. in prognoſticis meritò dixit, peſſimi vero, qui frigidi ſunt, in acutiſque morbis mortem, & in mitioribus morbi longitudinem indicant. Itaque perpetuò frigidi ſudores mali exiſtunt. Quales Hippocrat. in poſtrema conſtitutione peſtilenti vidit, de quibus in libro tertio Epidemiorum dixit; Sudores intempeſtiui frigidi multi perpetuò ipſorum perniciem confir-

mabunt

mabunt omnia ſignaunna conſpecta,quę omnia neceſſario, & præſertim quæ ſubſequentur erunt pernicialia. Cuiuſmodi fuere quæ in Philiſco & in aliis ægrotis nuper ex Hippocrate propoſitis viſu ſunt. De Philiſco ait. Quinto ſub diem obmutuit, frigida ſudauit, extremæ partes liueſcebant. Die ſexto ad meridiem eſt defunctus, atque de hoc in fine dixit etiam. Sudores perpetuo f igidi, & de vxore Dromedai. cō.3.te.66. 1.ep.3 tex.

Sexto die mane ſuperriguit, citò per caluit toto corpore ſudauit, extrema membra frigida, delirauit, ſpiritus magnus rarus paulo poſt conuulſiones a capite cæperunt, ſubito obiit & de muliere, quæ in foro mendacium decumbebat. Septimo ſuperriguit, febris acuta, ſitis ingens, ſe iactauit, ſub ueſperum per totum corpus ſudauit frigidum, frigus partium extremarum. Ex quibus cuique liquido conſtabit ſudores frigidos in morbis acutis eſſe exi iales, perpetuoque mortem præmonſtrant, eoque certius id prædici poterit a nobis ſi in aliquo dierum creticorum eruperint, atque ipſos ſi aliquod ex perniciosis lethalibuſque ſignis conſequatur. Atque hęc de ſudoribus frigidis exitialibus. Nunc eoſdem ex partibus corporis, è quibus erumpunt conſideremus. Quemadmodum diximus optimos ac ſalutares eſſe, qui ex toto corpore erumpunt quoniam robuſtam naturam demonſtrant, intuſque neque morbo maligno neque cauſis morbicis impeditam æque ex omnibus partibus humorem excernere, ueluti è contrario viſcere interno aut vehementi inflammatione, aut humornm multitudine oppreſſo, non æque omnes partes ſudant. Sudores itaque quę non ex toto corpore erumpunt, ſed aut ex capite aut Thorace, vt docet Hippoc. in Prognoſticis, peſſimi exiſtunt, in acutiſque morbis vel frigidi vel calidi ſint mortem ſignificant, in mitioribus, longitudinem, recidiuas labores. De quibus Hipp. in 1. Epidem. ait: Sudabant ſemper quidem, ſed non ex toto corpore, & paulo poſt, recenſes ſigna quibus ardentes febies vel etiam in principio lethales dignoſcebantur dixit. Paululum in fronte & clauiculis exudabant, ſed nemo per totum corpus. Hinc autor prorthe icorum ait. Si qui ſudantes, & præſertim capite in acutis paululnm implacidi fuerint, malum. Omnes itaque ſudores non ex toto corpore mali ſunt, vt qui aut mortem aut longitudinem morbi ſignificent, de quibus Hippoc meritò ſcripſit peſſimi verò, quę frigidi ſunt & qui circa caput tantummodo eueniunt, vultum & ceruicem. Hi enim cum acuta febre, mortem cum mitiore morbi longitudinem indicant. Veriſſimum hoc iudicium eſt, quod Galen. in lib 3. Prorrheticorum docuit, omnis deſudatio ideſt ſudor circa frontem, vel ceruicem vel collum vel clauiculas, erumpens aut facultatis retentricis imbecillitatem, aut copiam humorum ſignificat Gal. in 1. Prorrhe. com. 8. ait, ob id boni non ſunt, quod cum ſuperioribus oriuntur partibus cum geminam ob cauſam fiunt, nempe vel ob languentem vel priucipia grauatam facultatem, peſſimi etiam quod in capite & ſuperius fiunt in interna ſuppuratinne atque in phthyſi de quibus autor Coac. præſ. in 5. libro ſec. 2. tex. 49. Quod ſuppurati fiũt maxime pleuritide ve peripneumonica, eos calores comittũtur, interdiu tenuas noctu vehementes, & nihil memoratu dignum expuunt, ſudantque vria collum & clauiculas, & his oculis cauantur, maxillę vero rubeãt, meritoque in acuta febre mortem ſignificant cum facultas extinguatur priuſquam concoquere copiam queat humorum, exudantes vero facultate retentrice imbecilla nequeunte continere humorem, vel etiam alimentarium in partibus ſolidis citò a febre planè exitioſi, propriuſque exitium eſſe demonſtrantes, in motu cuiuſmodi ſi uero etiam frigidi fuerint, eo certius exituũ pollicentur, cuiuſmodi in 1.progn. tex.26. cō.1.te.24. com 33.

fuere qui in Pythione,& in muliere, quæ in foro mendacium decumbebat die ſecunda, Menone, Ariſtocrate, Phærecide moribundis, atque in aliis multis. In morbo vero mitiore viribus prævalidis exiſtentibus, longitudinem, quidem, & non mortem. Cuiuſmodi fuere in eo, qui in Dealcis horto decumbebat, de quo Hippocrates. Die quartà de ſiniſtra aliquantum fluxit meri ſanguinis. Exudauit circa caput, & clauiculas, lien intumuit, femur è directo doluit. Ex ægrotantium vero nulla alleuatione ſudores mali cognoſcuntur, atque etiam plus a læſione, quam a ſudoribus ægroti ſentiunt. Qui enim a ſudoribus nedum nihil iuuantur, ſed vel etiam lęduntur, hoc eſſe verum ex iudicatoriis iudicantibus le
in com.35. thale ſcripſit Galen. in primo Prorrheticorum: Hippocrateſque in primo Prognoſticorum ſtatuit, eos ſudores, qui neque febrem ſoluunt, neque faciant, ut ægri facilius ferant morbum, eſſe inutiles, atque malos, qui aut longum morbũ
3.li.tex.22. oſtendant, aut exitialem, & Autor Prorrheticorum dixit: ſudor multus ſi in febribus acutis fiat inutilis, quippè quod non ſoluat febrem in primo Prorrhetico
tex.7. rum. Qui in hypochondrio febre frigerata ardores relinquuntur, tum alias, tum in ſudoribus malo ſunt, & Galen. in commento. Nempè qui per totum corpus ita fiunt ſudores ſed exigui, quod non flammeam illam, quæ hypochondria farigat, ſoluunt caliditatem, ob id boni non ſunt, idem & poſtea in Prorrhe
2.li.tex.33. ticor. Si in ſudoribus vigiles recaleſcunt, malum, etſi ex per frictione ſudantes
tex.32. recaleſcunt malum, & rurſus in ſecundo libro. Flammans quoque cum ſudore
2.pro.t.73. facies in his mala, cum ſudore, ſi bonus eſſet calor faciei deberet reſolui, pro-
aph.56. pterea cum non reſoluatur, ſudor malignitatem oſtendit. Idemque, & clarius Hippocr. in libro quarto aphoriſmorum. Febricitanti ſudor ſuperueniens febre ęgrotum non deficiente, malum prorogatur enim morbus, & plus humiditatis eſſe ſignificat. Qui ſudores in febre acuta, mortem, & in initio longitudinem ſignificant. Mali omnes denique exiſtunt, qui aut poſt ſigna mala, aut unam cum malis, apparent aut, quos pernicioſa ſequuntur. Ex quibus præcognoſcitur, certum exitium, cum ſudor, quem mala ſigna ſequantur, ſit ex indicatoris non iudicantibus lethalibus, cum nedum iuuent, ſed in peius ægrotos deducant. De his vere ſignis pernicioſis, quę poſt ſudores malos apparent, Hippocr in Epi-
2.ep.1.t.24 demiis, ait Sudabant non ex toto corpore extrema frigebant vt vix calorem reciperent, & autor Prorrheticorum, ex naribus proflùuio ſanguinis cum ſudore perfrigeſcentia, maligna prauaque, & paulo poſt: Qui principio ſudant urinis coctis, deurunturque, & abſque iudicatione refrigerantur, & celeriter perũtur, torpidi item comatoſ que pernicioſæ habent, & in Coacis præſagijs. Qui ex
in li 2.te.3. rigorib' paruis ſudoribus, refrigeſcũt, malũ. Qui ſudores fuere ab Hip. obſeruati in Dromedai uxore, Euryanaſtis filia uirgine, in adoleſcẽtulo qui decũbebat in foro mẽdaciũ, in uxore Theodori. Ariſtocrate, atq. in uxore Euxenij. De Dromedai vxore, in primo Epid tertio tex.28. ſexto ſuperriguit citò percaluit toto corpore ſudauit, extrema frigida, delirauit ſpiritus magnus & rarus, paulo poſt con
3.ep.2.t.3 uulſiones a capite cęperunt, & de filia Eurganaſtis ita habet. Ab iudicatione die ſeptimo riguit, nonnihil incaluit, ſudauit, ab iudicatione octauo, aliquantulum riguit, poſtea extremę partes ſemper algebant, circa decimum diem a ſu-
in tex.5. dore quem habuerat, delirauit, confeſtimque ad mentem redijt, & de adoleſcẽtulo quod in foro mendacium decumbebat Altero die omnia exacerbata ſunt, deiectiones plures intempeſtiuiores, non dormiuit, mente turbatus, aliquantum exudauit, Tertio grauiter ſe habuit, ſitibundus, faſtidioſus, multum ſeſe iactauit perplexus erat, delirauit extremę partes liuidę & frigidæ, & de vxore Theodori.

Digitized by Google

ri. Sudor a facie fundebat primum exiguus, deinde multus per totum corpus, & pedes poſthac videbatur ipſi febris remiſſa, erat autem ad manus frigidius corpus arteriis, quę uero in temporibus etiam magis ſaliebunt & ſpiritus denſior, & delirabat alias, & omnia in deterius, & de uxore Euxenij. Sedata eſt febris cum multo ſudore, & refrigerata eſt, anhelatio erat varia, mortua eſt, perni- in 7. Epi. 46
cioſos itaque eſſe omnes ſudores, quos ſequuntur ſigna pernicioſa, ex iis nobis
liquido conſtabit. Sunt itidem pernicioſi qui una cum prauis ſymptomatis, & in tex. 13.
ſignis exudant. De his in Coacis præſagijs. Qui ſubinde ſudant & rigent, letha in li. 2. c. 27.
les, & poſtea. Qui ſępius inhorreſcunt, multumque ſudant, ægre ſaneſcunt, & in 3 prorh.
Prorrheticis. Inquietatio cum ſudore mala. Et ſanguinis ad diuerſum latus eru- tex. 33.
ptiones malę at ſi cum lienis magnus fuerit dextra è nare fluat. Cum ſudore de- in tex. 39.
terius, & Febres cum comate, labore, lucis turbulentia, vigiliis & ſudoribus, malignæ. Quæ mala ſigna habuit vna cum ſudore Ariſtocrates teſte Hippocrate in libro ſeptimo Epidemio. eodem modo ij ſudores mali exiſtunt. qui poſt peſſima ſymptomata erumpunt. De quibus autor Prorrheticorum, ait. A profluuio ſanguinis è naribus paucus ſudor, cum refrigeratione, malus. Sed dicamus ab omnis prænacuatione veluti exempli gratia, ab immoderato ſanguinis perfluuio, aut a ſtilles ſanguinis in febribus ardentibus, aut ab alui mala fluxione ac vo-
mitu Quare ſudor ſequius mala ſigna, peſſimus eſt, & præſertim ſi ea non tollat, tex. 36.
vel alleuet. Cuiuſmodi fuit in Vxore Olympiadæ, de qua Hippocra in 7. itidem Epidem. ita habet. Vox non ſoluebatur, neque ipſa quicquam alleuabatur, oculi triſtes, ſpiritus ſublimis, quod per nares trahebatur, color prauus, ſudor circa pedes & crura cum iam, circa mortem eſſet, ac his eſto finis prædictionis ex ſudoribus.

De prædictione à vomitibus; & primum de ſalutaribus. Cap. VIII.

QVod per vomitus humores, expurgentur, quandoque bene ex quandoque male, idcirco ab ipſis itidem futuros morborum euentus pręnoſci, conſtat, a malis quidem ſymptomaticis vocatis morborum longitudinem, vel mortem, & a bonis ſalutem. Euomunt autem ægroti in morbis acutis, ventriculo, aut copia, aut praua qualitate cibi, aut humoris vitioſi contenti irritato, aut humore quidem ex partibus circum poſitis inflammatis, vti hepar eſt, exudante atque ad excretionem id ipſum mēbrum mouente, aut eodem modo a toto corpore, & venoſi generis cacochymia, morbo ineunte, aut per incrementa propter copiam, aut malignitatem humorum excluſo.

Quas excretiones ſymptomáticas, & malas Medici vocant, quod his rarò, aut nunquam ſalus ſequatur, atque non niſi multo tempore, multis laboribus, ac recidiuis. Demum in acutis morbis itidem ęgroti repente, in ſtatu, aut paulo ante ſtatum ſcilicet ſignis concocti morbi pręgreſſis, copioſius euomunt atque hanc vomitionem criticam vocant, quod ex natura ipſa morbum ſuperāte, atque corpus expurgante fiat, atque propterea ſaluberrima ſit, tutoque ac cito morbos iudicat, atque ſoluat. Vomitus vero futuri, ſigna Hippocr. in tertio Prognoſticorum ita tradidit, ſi cui in febre non exitioſa caput doleat, aut
etiam caligent oculi, vel ventriculi huic dolor acceſſerit, bilioſa uomitio imine. tex. 35.

bet: Qui in febre continua muti iacent, clauſis oculis ſubinde conniuentibus, ſiquidem è naribus ſanguis effluxerit, & vomuerint, atque ex eo loquentur,& ad ſeipſos redeant, ſeruantur. Addamus ſalutares quoque eſſe quæ vnà cum bonis euacuationibus apparent, cuiuſmodi fuit vomitus,bilioſus, qui die,decimoquarto cum muliere trimeſtri fœtu grauida, quæ cum littere decumbebat,cum ſudore apparuit. Quibus integre fuit iudicata. Cęterum hi vomitus, qui abſque ſignis perfectæ coctionis fiunt,& ſi boni ſint,atq; morbum alleuent, ſymptomataque diminuant, tamen ſalutem non niſi longo tempore futuram, cum multas recidiuas prędicant. Cuiuſmodi fuit,qui in Eucratis vxore quintodecimo die apparuit,de qua Hippoc.dixit.Quintodecimo vomuit biliosa flaua ſub crebra ſudauit,libera febre:Sub noctem vero febris acuta,vrina craſſa cum ſedimento craſſo. Atque vomitus pernicioſi,cuiuſmodi ſunt nigri,ſynceri,& alij,ſi in mitiori morbo erumpant, mortem ſed longitudinem & recidiuas præmonſtrant,quales in ſupra dicta ęgrota die vigeſimo vidit Hipp. de quibus ſcribit.Circa diem vigeſimum mane aliquantulum ſuperriguit, comatoſa, quiete dormiuit,vomuit bilioſa,pauca, nigra, quę mulier die tantum quadrageſimo, alui fluxione & vomitu bilioſo fuit iudicata. Eodem modo & Cleonaſtides,die tantum octogeſimo ſanitati reſtitutus, die vigeſimoquarto peſſimos habuit vomitus,de quibus Hippoc.ait. Circa diem vigeſimum quartum extremas manus dolor affecit vomuit flaua,bilioſa ſubcrebra,& paulopoſt uirulenta.Cuncta remiſſa ſunt. Ni vomitus cum vrinæ aliqualem coctionem oſtenderent (quod tenues eſſent,ſed non decolores quippè boni coloris. Quod maximũ eſſe ſignum in ijs qui humorum copia laborant ad ſalutem docuit Gal.in 3. Epidem. cum virginis Abderæ caſum commentaretur)atque cum morbum & ſymptomata alleuarint, meritò ſalutares fuerant iudicandi atque feciſſe quidem criſim ſalutarem,ſed imperfectam.Ex quo longo tantum tempore ſalutem futuram prænunciarent.Quare in acutis morbis vomitus omnes morbum alleuantes, facienteſque,ut ęgri morbum facilius ferant, ſalutares erunt. Sed non boni ſuapte natura,quales ſunt ſinceri,æruginoſi,nigri fœtidi virulenti,pauci,verſicolores,in morbo mitiori ac morbo non omnino crudo,morbum ſanè longum eſſe, uel exitialem, uel recidiuas, laboreſque prænunciant. Hippocrat. in libro ſexto aphoriſmorum,ait. A longo alui profluuio ſpontaneus uomitus ſuperueniens morbum ſoluit. Galen. & in primo Epidemiorum. Vomitum bilioſum in muliere bilioſa, cui menſes minore quam par eſt copia,fiant, bonum eſſe ſtatuit, atque hi uomitus boni,ſalutareſque exiſtunt.

[Margin notes: 1.Epid.3.t.27. — tex.23. — cõ.3.in t.7 — aph.15.]

De vomitibus exitioſis, mortem præmonſtrantibus. Cap. IX.

Vomitus mali, exitium præſagientes apparent, in principio morbi, aut paulo poſt principium, quippè aut nullis ſignis coctionis, aut obſcuris ſanè obſeruatis. Tunc enim, ut dictum eſt, natura nihil rectè excernit, iuxta illud decernentia in melius non ſtatim apparent. Quare uomituum exitialium natura, primum à in principio morborum, & à ſignis cruditatis nobis innoteſcet.

Secundo

Digitized by Google

Secundo immodica ipſorum copia, vires reſoluens, prauam excretionem denotabit, ac multa etiam per vomitum excreta non iuuant in morbo vehementi, exitium prædicent & certius ſi vnà cum alijs perniciofis ſignis illuxerint, omniumque certiſſimè ſi ſuapte exitialia ſint, cuiuſmodi, porracea, liuida æruginoſa nigra, verſicolora, virulenta, fætida, & meraca: de quibus ſigillatim nobis eſt agendum illa Hippoc. ſcripſit qualia in Phrenitico, muliere quę in foro mendacium, & in filio Negotoridæ ante mortem fuere obſeruata. Pauca vero per vo-
in 2. Prorr. mitum excerni in morbis acutis vnum quoddam ex ſignis eſt, vt Gal. docet in
in tex.47. Prorrheticis, quæ ex toto prauitatem habent. Nihil etenim eorum quę decretoria ſunt, exique ſecerni conuenit, ſed quæ ita vacuantur, omnia duorum alterum ſubeunt. Nam vel quod non queant tolerari ob copiam ab affectis effundantur partibus, vel imbecillitatem oſtendunt naturæ, quæ proponit quidem ſuperflua excernere, ſed nequit. Ex quibus pauci vomitus vnum eſſe ex iudicatorijs non iudicantibus liquido conſtat, perpetuoque difficilis iudicij, & plerumque lethalibus, ſi pręſertim ſuapte natura ij mali ſint, nihilque nedum non iuuent, ſed quinimo magis lædant, ab ipſiſque ęgros in deterius abeant. Synceri quoque ſeu meri ſeu impermiſti, in acutis morbis peſſimi exiſtunt, quod humor ſyncerus nedum crudus ſit, ſed incoctilis, quippè qui excludat tum actum coctionis tum poteſtatem. Hippoc. ἄκρητον vocat, humorem omnem miſtionis expertem, vel omne excrementum feruidum & crudum, quod ſuo ſero dilutum non eſt. Cuius generatio, vel partis alicuius vitio fit, vel feruore & incendio febrili exhauſta aquoſa & ſeroſa parte. Hic itaque in acuta febre magnum intus incendium latere oſtendit, plerumque a natura noſtra inuincabilis. Cum ſignis verò alijs malis exitialis hæc vomitio erit. Hinc autor Prorrhet. ait: vomitiones ſynceras implaci
in 2. prorr. das, malum & Hippoc. ait ſynceriores deteriores. Sed ipſum audiamus de ma-
tex.18. lis vomitibus ex colore, ita ſcribentem: Si vero vomitio fuerit porracea, aut liuida, aut nigra, quicunque ex his fuerit color, malum eſſe cenſendum eſt. Si vero
tex.40. idem homo omnes vomit colores exitiale admodum iam eſt. Ocyſſimam vero abolitionem indicat vomitio liuida ſi graue olet. Hęc omnia hiſce coloribus per vomitum reddita, peſſima exiſtunt, licet, porracea, æruginoſa liuida, nigra, fætida, quandoque critice excerni poſſint, ſed hæc non niſi morbo concocto, ſcilicet in ſtatu aut augmento reddentur, atque hoc certè habebunt, quod febrem aut integre ſoluent, aut ipſum & ſymptomata alleuabunt. Sed hoc rarum eſt, vt huiuſmodi excrementa critice excernantur. Quare ut dictum eſt in vehementi febre continua, nondum coctionis ſignis conſpectis, certiſſima mortis ſigna erunt. Sed diuerſi colores vomitiones eſſe ſuapte natura peiores, conſtat, quod, vt Gal. docet, plures diuerſaſque prauos affectus intus affligere denotent ex quo autor Prorrhet. in ſecundo libro tex.25. ait: vomitus cum varietate eorum, quæ vomuntur, malum ſignum exiſtit tum aliàs, tum vbique vomentur propius, vt Gal. habet, ideſt non multo poſt ſeſe conſequantur. Virulenti quoque ſiue æruginoſi eadem ſanè ratione in acutis morbis exitiales exiſtunt, omnimque maximè in phreniticis, quod ſignent cerebrum inflammatione ex bile vſta nempè
c6.2. . 54. mortifera laborare. De ijs Hippoc. meritò primo Epidem. dixit: phreniticis conuulſiones ſed virulenta vomunt, & ex his quidem ſubito moriūtur. Quæ in phrenitico prima die fuiſſe reddita, in lib.3. ſcripſit. De quo itidem ait: Phreniticus pri
c6.3. t 75. ma die, quo decubuit virulenta vomuit, & multa & tenuia, febris horrida. A malis etiam exitialibuſque ſignis æruginoſos vomitus, quos & virulentos dici poſſe putamus cōſpici apparere certum ſalutis deſperationem ſignificari affirmamus,

quando

Digitized by Google

quando vbi ſigna lethalia prodant ſe & alia lethalia, omnino deſperandum. Huiuſmodi vomitus cum capitis doloribus, vigilijs, aut ſurditatibus, quę ſigna inflammationem capitis teſtantur, vehemẽter inſaniam ſignificare, ita autor Prorrheticorum expreſſit. Qui in capitis doloribus æruginoſos vomitus habent, vigilantque cum ſurditate citò hi vehementes inſaniunt. Ex quibus colligamus, has vomitus in phreniticis tria oſtẽdere, primo morbi exitioſi celeritatem, inſaniam, melancholicam cum feracitate, cum ex hoc humore ferinæ deſipientiæ concitentur, atque demum mortem cum conuulſione. Cum vt aliàs docuimus harum deſipientiarum propter inſignem ſiccitatem ab inſigni calore, proprium ſit, vt in tremores & conuulſiones deſinant. His non videntur fętidę vomitiones minus periculum ſignificare, mortemque certiſſimam ſuaptè natura peſſimæ ſi graueoleant. Hippoc. propterea dixit: Ocyſſimam abolitionem ſeu mortem indicare vomitionem liuidiam, ſi graue oleat. Atque omnes ſub putres ac fętidos odores in omnibus vomitionibus mali ſunt. Mulier, quæ inforo mendacium decumbebat, ante mortem vomuit nigra graueolentia. Bilioſæ vero ſcilicet flauæ, croceæ, peraceæ omnes vomitiones cum malis ſignis aut, quæ mala ſequuntur, peſſimæ ſunt exitialeſque a quibus ægri lęduntur atque indeterius abeunt, ex iudicatorium, non iudicans iudicij difficilis, atque hę lethale iudicium oſtendunt, eoque certius exitium oſtendent, ſi ſuapte natura malignæ ſint. De ijs autor Prorrheticorum ita habet. Vomitiones ſyncere implacidæ, malę, &: Nigra remouentes cibos faſtidiẽtes deliros, in pube parum dolentes, quibus oculus ferox clauſuſque purgare non oportet, pernicioſum enim, & paulo poſt: Si vomitus exigui bilioſique fuerint, malum, tum aliàs, tum ſi ægroti ſupervigilauerint, nariſque in ijs ſtillans, malum. Cuiuſmodi vidi Hippoc. in muliere, quæ in foro mendacium decumbebat. De qua dixit: Duodecimo uomuit multa nigra fętida, ſingultus multus ſitis laborioſa, &: Decimotertio nigra virulenta vomuit, rigor circa meridiẽ muta. Demum uomitiones omnes non iuuantes malę ſunt, peſſimæ, quæ ægrotos in deterius mutant, tametſi ſuaptè natura malignæ non ſint. De quibus in præcitata muliere ita habet, octauo circa meridiem calor redijt, ſitibunda comatoſa faſtidioſa, vomuit bilioſa pauca ſubflaua, nocte grauiter ſe habuit, nihil quieuit, multum affatim inſcia minxit. Debebat enim à bilioſa uomitione, ſi bona fuiſſet, quieſcere, meliuſque ſe habere, ueluti etiam a uomitu noni diei decima febris cum malis ſignis fuit exercerbata, atque itidem a uomitu virulento & bilioſo quem die undecimo habuit, riguit, extrema frigeſcerent & poſtea ſudault frigidum, atque cum tunc multum etiam uomuerit, noctem tamen grauem habuit. Qui omnes uomitus lethales fuerant, tum quod in uehementi morbo apparuerint, tum quod ſigna alia mala unà illuxerunt, tum etiam quod ipſa ægrota mulier in deterius fuerit mutata. Quod eſt omnium excretionum non conferentium & peſſimarum ſignum proprium. In vulneratis quoque capite uomitus bilioſi mali exiſtunt. Ex ipſo Hippocrate, qui in lib 6. Epidemiorum ita habet. Qui buſcunque præciditur cerebrum his neceſſe eſt febre & biles uomitum ſupervenire. Pernicioſiſſimos quoque eſſe uomitus in ileo in libro 7. aphoriſm. ita legitur. Ab ileo uomitus ſingultus, deſipientia uel conuulſio malum. Gal. uero in commento ait. In ileis nihil deſcendit ad inferiora, & hoc eſt proprium inſeparabile paſſionis. Vomitus autem non ſemper adeſt, ſed quando exitiales ſunt, & ſi uehementius diſtorqueantnr, ſtercus eis aſcendit atque ſingultiant, & in libro 6. de loc. affect. nullum, qui ſtercus uomuerit fuiſſe ſaluatum memoriæ prodidit. Atque hę ſunt uomitiones, in acutis morbis ſuſpectę, quippè immoderatæ

in 2. Prorr tex. 28.

tex. 36.

tex. 47.

com. t. 50.

aph.

cap. 2

deratę paucę,flauę,rubræ, porraceæ , æruginoſę liuidę , nigræ , graueolentes ; ſynceræ,diuerſicolores quæ in morborum principijs,minimeq; coctionis ſignis antegreſſis appareat & plerumque exitiales,quod ſi uehemens ſit morbus,aliaque mala ſigna illuceant,aut præceſſerint, aut ſubſequantur proculdubio interitum præmonſtrabunt,eæque præſertim , quę nedum ęgrotos nihil iuuarunt, at quinimo in deterius,ut dictum eſt ipſos mutarunt.

De alui deiectionibus, & primo de ijs , quæ ſalutem prę-nunciant. Cap. X.

DE alui itidem deiectionibus cum bonis tam malis , quippè ægrotis ſalutem atque exitium præmonſtrantibus,acturi, à ſalutaribus exordiamur. Quarum nomine bonas omnes alui deiectiones intelligimus,quibus Medici ſalutem in ægrotis futuram conijciũt. Harum itaque natura uel bona vel mala ſit, nobis primo ex coctione & cruditate eluceſcet,ſecundo ex tempore in quo apparent, tertio ex ipſorum ſubſtantia quarto ex copia,& paucitate,quinto ex tempore quo perſeuerant,aut ceſſant. Sexto ab utilitate & facili tolerantia . Demum a ſignis aut bonis aut malis, à quibus capiunt certitudinem , At de bonis modo agamus, quæ bifariam ſalutem indicare poſſunt , uno modo coctionis ratione quatenus in-
com.13. quam ſanitatem cum uentris inferioris quo Gal. in 2.Prognoſt. ſtomachum inteſtinaque intelligit,tum etiam aliarum proximarum partium ueluti iecuris,& lie-
in 2.progn. nis,optimam enim deiectionem,quæ eſt ex Hippocrate mollis,conſtanſque,eo-
13. que tempore ſecreta,quo ſecundum ualetudinem aſſueuit , atque copia ex ratione ingeſti cibi . Hippoc.ſignificare uentrem inferiorem recte ualere, ſtatuit. Altero modo humorum ex uiſceribus in ipſum uentrem decumbentium ratione, quomodo Gal. ait,optimam deiectionem nedum indicare uentrem inferiorem recte ualere ſed nihil ex hepate aut liene in ipſum decumbere,quod exinde decumbentibus humoribus coctionis optimę cum color tum ſubſtantia uitietur . Vtroque modo Medici ex deiectione perſcrutantur, primo in morbis uen-
cap.7. triculi inteſtinorum quorum primario fęces ſeu deiectiones ſignificare Gal. in primo libro, de criſib. tradidit,ex optima deiectione , quæ uti dictum eſt,mollis excernitur,conſtans,eo tempore,quo ſecunda ualetudine aſſuauit,ea copia,quę cibis ingeſtis reſpondet,atque ut addidit Gal colore ſubruta ſit,necque admodum graueoleat.Quæ uero uel hiſce omnibus aut aliquibus notis caret,mala erit,quippè quæ aut dura,aſpera,liquida,coloratior,copioſior,aut paucior quam ex ingeſtis cibis par ſit,inæqualis,graueolens,aut ſpumans, aut quæ neque tempore excernatur,quo ſecunda ualetudine aſſueuit . Cęterum ſi ægroti ad ſalutẽ tendant,ab eo ſtatu in optimum(quem concoctionem appellant) permutatur.
tex.17. Ex quo meritò Hippoc. in eodem libro dixit : Corpulenta redatur deiectio mor-
aph.14. bo eunte in iudicationem,& in lib.2. aphoriſm. in profluuijs alui mutationes excrementorum iuuant, niſi ad mala mutatio fiat . Ex humorum uero ad uentrem decumbentium , excretione longe certius euentus morborum perſcruta-
cõ. 1. t.33. mur . Quos affectus Hippoc.uocat,abſceſſus,dyſenterias,teneſmones , alui fluxiones,alui turbationes . De his in primo Epidem. Plurimis erat aluus turbata

ſine

Digitized by Google

ſine moleſtia tamen, & propè nihil offendebat, & poſtea. Erant qui ſexto die morbo régio efficerentur, ſed his purgatio profuit per veſicam, vel turbata aluus, Dedyſenterijs etiam: Senioribus vero ad morbos regios, aut turbatas aluas, aut dyſenterias res deuenit, vt Biori, qui apud Silenum decumbebat, &: At multi alij, qui iudicati erunt ad dyſenteriam deueniebant, vt Xenophanes & Critias, & in eo ſtatu peſtilenti cruenteos quoſdā ſeruatos, dixit: At vero hoc ſtatu, quatuor his præcipuè ſignis ſeruabantur. Quibus enim aut ex naribus probè ſanguis erupiſſet, aut qui per veſicam vrinas multas & multo bonoque prę̃ditas ſedimento reddidiſſet, aut per ventrem turbida biliosa tempeſtiuè aut qui in dyſenteriam incidiſſent. Quare multi ſunt qui alui turbationibus aut pituitoſis, aut biliosis, aut dyſentericis, fuere iudicati. De Clazomenio Hippoc. ſcribit: Die trigeſimo, venter fluebat multis aquoſis excrementis ac qualia eſſe in dyſenteria ſolent, & de illo, qui in Dealcis hortu. Quadrageſimo aluus pituitoſa alba ſub crebra deiecit, multum toto corpore ſudauit, & de Heropyto: Circa diem centeſimum aluus fuit turbata multis bilioſis, durabantque diu multa talia, deinde dyſenterica cum dolore. Cæterum cognoſcemus has, ſimulque alias optimas criticaſque eſſe purgationes, quod vnà cum ſignis manifeſtæ coctionis in die decretorio, in morbi vigore ſeu ſtatu, apparere incipiant, vel ſint liquidę flauæ (croceæ, rufæ, liuidæ) nigræ, Hæ in principio morbi abſque ſignis coctionis erumpentes exitiales ſunt, cum ſignis vero coctionis criticè ac ſalutares exiſtunt Galen. in libro quarto aphoriſmorum, in quadam longa peſtilentia ſcribit, ſe uidiſſe deiectiones liquidas primo flauas rufas, mox nigras, veluti ſanguinis fecem tam in ijs, qui exitio proximi erunt, quam in alijs ſeruandis, in his ait has deiectiones ad morbos in vigore conſiſtentes ſæpius natura ſuperfluitates expurgante ſecutas eſſe, atque in illis in principio aut incremento. De quibus in ſequentis aphoriſmi commentario ita habet: Quando igitur poſt morbi coctionem aliquis humor vitioſus excernitur, tunc corpus a natura expurgatur, & propter hoc atra bilis & alius omnis humor huiuſmodi ubi ſigna coctionis in morbi proceſſu apparuerint, bonam ſignificant euacuationem. Si vero aliter excernatur ſine ſignis coctionis exitialis eſt caſus. Cuiuſque itaque coloris, licet eo pernicioſæ uideantur, cum ſignis coctionis in ſtatu criticè apparent, ſalutem prę̃nunciant. Quod ab Hipp. didicit, qui idem in libro aphoriſm. 47. hiſce verbis expreſſit, dicens: Excretiones in febribus non intermittentibus liuidę, cruentę, fætidæ, & bilioſę, omnes malę, & ſi bene exeūt ſiue per alui excretionem ſiue per vrinas, bonæ. De quib. autor Coac. præſag. ita habet: Qui Comate preſſi, tracti, obſurduerunt, erumpente aluo rubra deiiciunt circa criſim, idque iuuat. Ex quantitate quoq; copioſiores, quæ diu durāt. Proin de Hipp. in Epidemijs ſcribit, ad dyſenterias turbatos aluos multos deueniſſe, ipſiſque iudicatos fuiſſe, quomodo Heropytus fuit iudicatus, de quo meritò dixit: Circa centeſimum aluus fuit turbata multis bilioſis, durabantque diu multa talia dyſenterica cum dolore, reliqua læuia. Quinimo plures cognoui, qui bilioſis porraceis, ac croceis deiectionibus cum urinis ĩcoctis paulatim aſſiduè multos dies deiicientes fuere ſeruati. Hæq; deiectiones in ſalutarib. morbis apparent, in quib. nulla pernicioſa ſigna apparent plerumq; vnà cum hæmorragia bona, aut copioſo bono ſudore aut aliquo alio ſimili ſigno apparent, duo vero ſigna Hipp. tradidit, quib. bonas Medici cognoſcunt deiectiones, nimirum, quę uacuationis ratione conſiderantur atq; vtiles fiūt, quippè ægroti has facile ferāt, & ipſis rectè conferant. Ex quo optimæ aut febres, ſymptomataq; integre ſoluūt, aut allenāt.

tex. 69.

tex. 79.

in 1. Epid. com. 3. t. 57

in aph. 21.

in 1. aph. 2

De

in4.aph.28 De quibus Hippocr. in aphoriſmis: Quibus bilioſę deiectiones ſuperueniente ſurditate, ceſſent, & quibus ſurditas ſuperuenientibusillioſis deiectionibus ceſ not, &: Lippientem alui profluuio corripi bonum, &: Lienoſis difficultas inteſti- turnm ſuperueniens bonum, & in lib. 7. Si Leucaphlegmatia detento fortis diar
aph.29. q æa ſuperuenerit morbum ſoluit. Sed hæc ad cognoſcendas optimas ſalutareſq ue alui deiectiones dicta ſufficiant, uunc de malis agamus.

De malis alui deiectionibus, quæ exitium ægrotis prænunciant. Cap. X I.

ALui quoque malę exitialeſque deiectiones, ęgris exitium præmonſtrantes penes ipſarum ſubſtantiam, quantitatem colorem, odorem, modum excretionis, tempus in quo apparent, mutationem, ſigna alia antegreſſa, aut vnà conſpecta aut deiectiones ſecutas atque demum ægrotantium tolerantiam atque vtilitatem cognoſcuntur. Penes enim ſubſtantiam complures deiectionum differentiæ exiſtunt, quippè duræ a ſperæ, liquidæ, viſcoſę, aquoſæ, pingues ſpumantes, miſtæ cum ſuo ichore, & ſi ncerę, atque colliquatiuæ vocatæ penes quantitatem, immoderate fluentes, pauciores, ſtatim ceſſantes, ſuppreſſæ. penes colorem, albæ, bilioſæ flauæ, croceæ, rufæ, virides, porraceæ, liuidę cruentæ, nigræ, verſicolores. Penes odorem, admodum fætentes, & non ita fætentes. Modum excretionis, ſunt lientericæ diarrhaæ, dyſenteriæ, teneſmi, & iuxta tempus in quo apparent, quędam in principio nullis manifeſtæ coctionis ſignis conſpectis, quędam in augmento penes mutationem, quoque ipſarum quæ mutantur in deterius, ſubſtantia quantitate, colore, & odore, ex ſignis vero malis aut antegreſſis aut vnà cum ipſis, aut poſtea apparentibus deiectiones lethales dignoſcantur. Demum penes tolerantiam eæ malæ dicentur, quas ægri difficulter ferunt, nihilque iuuantur, aut ab ipſis in deterius repunt. Itaque, vt ex ipſis certum futuri euentus iudicium præno ſcendi fiat, merito de ijs ſingulis differentijs accuratius agendum duximus. A duris aſperiſque mollibus, & liquidis incohantes. De duris autor Prorrheticorum ita habet, ſi intercepta aluus, parua nigra & in ſpiras circunducta ad neceſſitatem luxauerit & per nares eruptio fiat, malum. Gal. σπειραθῶδη ideſt in ſpiras voluta alui excrementa, ait fieri, & quod pluſculo tempore retineantur, & propter copiam igneę caliditatis quæ ſi etiam nigra ſpeſtentur flagrantem ac ardentem circa medium corporis, affectionem eſſe declarant, quod maligni morbi eſt ſigna, qui ſi vehemens quoque ſit, aliuſque illuxerit ex prauis ſignis, exitiales proculdubio fæces erunt. Liquidę vero aliquando ex humido temperamento ętate puerili, humida conſtitutione temporis, cibis humidis aut ſtomachi cruditate, aut, vt Gal. vult vbi humidum alimentum ex ventriculo ad iecur non deducitur, aut quoties ex ieçore vel liene aliquid in ventrem liquidum defluxerit, ſeu vbi iecur aut lien, aut totum corpus per iecur expurgatur, ex liquidis aquoſam Hippoc. eſſe malam ſtatuit, quod, vt Gal. ait, huiuſmodi deiectio cruditatis ſit ſignum. Hæ deiectiones perpetuò malę ſunt, lethaleſque in bilioſis vehementibuſque morbis. Si vnà urinæ non bonæ appareant, veluti in mitioribus morbis in quibus nullum perniciosum ſignum illuxerit, crudorum humorum multitudi-

nem

1.Prorr. 6.

nem,tantum ſignificant non niſi longo tempore à natura alterandam. Pingues vero ſiue optimæ deiectiones in acutis morbis, vt Gal. docet,deijciuntur,quo- in 2. Prog. ties pinguedo ab igneo calore abſumitur,at vbi etiam viſcoſę ſint, ſignificant, in tex.22. nedum pinguedinem colliquari,ſed etiam animalis ſolidas partes hiſque tabeſcentibus,redduntur pingues viſcoſæ albæ paucę & graueolentes, quibus notis ab his,quæ à cibis tales egeruntur, diſtinguuntur hæ enim copioſiores ſunt atque non ſemper albæ, a colliquatione factæ ſunt albę aliquando ſubcroceæ, paucæ graueolentes,quippè pingues,viſcidæ paucæ albę aut ſubcroceæ,graueolentes,quibus notis diſtinguuntur a cibis pinguibus & lentis factę,& apituitoſi multo calore viſcida reddita graueolentia enim colliquationis ſignum eſſe Galen docuit. De quibus Hippoc.in eodem lib.Prognoſticor.Si exigua,glutinoſa,candida,ſubcrocea,leuiſque ſit,mala eſt.Hæ vero perpetuo malę exiſtunt,cũ peſſimum ſit partes corporis contabeſcere pinguedinemque profundi quæ in acutis morbis magni incendij ſunt indicia,& certi exitij,ſi aliquod ex prauis ſignis illuxerit,atque vt dictum eſt,ſi morbus magnus vehemenſque fuerit,veluti in mitiori morbo longitudinem pro exitio præmonſtrabunt. Cuiuſmodi in eo,qui in Dealcis hortu decumbebat,Hippoc. vidit,de quo ait:Sexto fuiſſe nigras,pingues,ſpumoſas viſcoſas graueolentes,qui die tãtum quadrageſimo fuit iudicatus. Sed has non à colliquatione ſolidarum partium factas fuiſſe, ſed a pinguedinis, & ab humoribus viſcidis putrefactis, quando eæ multę fuerint. Quę vero etiam ſolida partium ſubſtantia tabeſcente,fiunt, prorſus exitiales exiſtunt,atque hæ ſinceræ etiam ſiue meræ deijciuntur. Quas Hippoc. de Sileno loquutus,ita meminit.Quinto die deiectiones fuiſſe meras biliosas lęues perquam pingues. Sincerę quoque deiectiones in morbis acutis meritò damnantur,quod intus vehementiſſimum calorem,quo humorum ichores exhauriũtur, & conſumuntur,vigere Galeno autore indicent. Ex quo autor Prorrheticorum in 1. Prorr. meritò dixit,deiectiones in ſinceras ſeu meras deſinentes, malunt exacerbare, 15. ac vt Galeno placuit peiorem morbum reddere quales habuit Silenus quinta die,vxor phylini ſexta,Euryanaſtis filia duodecima, vxor Oecetai qninta, Parius ſexta,Pythion atque alij. Eodem modo damnantur ſpumoſæ,quod hæ aut caloris incendium,quo excrementa ferueſcentia,ſpumam contrahunt,vti in lebete prę copia caloris fit indicent,aut flatuoſum ſpiritum humori commiſtum, vti in ſpumis maris incurrantibus ventis, ſpectatur illę caloris colliquantis corpus & hę inæqualis perturbationis ſunt effectus ex quo autor Prorrhet. admodum ſpumoſas aliui deiectiores malas,vocat,& meritò, quod aut colliquatio- in 2.Prorr. tex.19. nem, aut inæqualitatem ſignificent. Peiores vero ſunt,quę caloris incendium colliquans denotant,has cognoſces ex acuta febre, atque ab excrementis calidioribus ſpumoſis redditis,atque etiam quod ſinceræ ſpectentur. De quibus legitur in Prorrheticis,in biliosis ſinceriſque deiectionibus ſpumoſa efflorescentia,mala,&:Deiectiones inſpumoſas ſinceraſque deſinentes exacerbãt,ſeu mor- tex.17. bum,ut ait Gal. peiorem reddunt,& in ſecundo libro. In acutis biliosis ſpumoſæ,malæ,& in Coacis prę ſagijs recte has ita exprimuntur,in acutis ſpumas deiectio valde biliosa,malum,& poſtea:Quę inſpumoſas meracas deſinent deiectiones grauiorem morbum commouent. Quæ etiam ſpumoſę ex ſpiritus flatuoſi commiſtione fiunt,malæ exiſtũt,quod in excrementis cruditatem pręmonſtrẽt. Ex quantitate itidem tum immoderate,tum paucæ damnantur, eæ enim uires reſoluunt,naturamque proſternunt, vt in ſecundo Prognoſticorum Hippoc. ita habet: At ſi uni uerſim & ſæpe deijciatur periculum defectionis animæ iminet.

Digitized by Google

Quod & autor Coacorum præſag. ita expreſſit: Liquida deiectio & confertim ſemelque effluens,& paulatim,mala altera enim vigilias & alteram exolationẽ inuehit.Hinc in aphoriſmis ſcriptum eſt,a ſuperflua purgatione conuulſio, aut ſingultus ſuperueniens malum. Paucas itidem alias nobis demonſtratum eſt, omnes excretiones,inutiles eſſe,tum quod vel non ſufficiant, ad morbi cauſam tollendam,multitudinemque humorum notent, in vehementi morbo plerunque lethalem,aut quod virtutem prælanguidam ſignificent,quę noxios humores excernere tentauerit,& non potuerit, atque hoc eſt, quod in peſtilenti *prima*
com.1.tex. conſtitutione Hippoc.obſeruauit,de quo in primo Epidem.ita habet. His ſuccedebant abſceſſus,id eſt deiectiones ex Galeno,aut maiores, quàm, vt ferri poſſent,aut minores,quàm,vt prodeſſent quicquam.Sed ſtatim redierunt & deteriores euaſerunt. Tertio,vt dictum eſt quæ ſtatim vbi cæperint deſierũt,prauæ ſunt,
tex.75. &,in acutis morbis exitiales.De his Hippoc in Epidemijs.Ventres & ſi forte humeſti eſſent ſtatim maligno modo ſiſtebantur, & enumerans ſymptomata & ſigna ardentium febrium quę exitium ſtatim principio annunciabat,ait: alui ſiſtebantur. Hinc diarrhæas ac dyſenterias ſupprimi non eſt tutum. Alio enim
in 6.Coac. praui humores conuerſi,noxas eximias inferre ſolent, atque in acutis morbis,
præſ.ſect.2 mortem. Quod autor Coacorum præſagiorum nos monuit,dicens: Dyſenteria
tex.41. ſubrubra limoſa, larga excrementa alui in flameis valde rubicundis coloribus ſoluta,inſaniæ timorem inducunt. atque ita ex quantitate malas alui deiectiones cognoſcemus,veluti ex colore,albæ bilioſę flauæ,croceæ ſeu vitellinę vocatę,rufæ cruentæ,aquoſæ virides,æruginoſæ,liuidę,nigræ, atque multorum colorum verſicolores vocatæ,in acutis morbis prauæ omnes, ni criticè fuerint excretæ,vti ſuperiori capite docuimus,exiſtunt. Albę enim deiectiones fiunt, aut ex
in 1.Prorr. cibis ingeſtis,quippe pane puro,lacte,ptiſſana,lupinis,alica, amygdalis galacte
com.13. & alijs,aut,vt Gal docet in primo Prorrhetic.& in ſecundo Prognoſt.cum bilis
com.17.19. nullo modo peruenit ad inteſtina, atque hoc aut obſtructo canale per quem à veſica fellis ad inteſtina fertur,vt in arquatis, aut ſurſum vnà cum ſanguine in caput inflammatum attracta vbi hepatis ſuperior partem inflammata ſanguinẽ vnà cum bile ſurſum rapit, aut denique a colliquatione pinguedinis mollis & recentis.At hæ paucæ,viſcidæ & valde fætidæ exiſtunt. Omnes eę,exceptis quæ a cibis albeſcunt, in acutis morbis non parum damnantur, omniumque maxime, quæ cerebro inflammato albæ degeruntur, de quibus in Prorrheticis, In phreniticis alba deiectio malum,vt Archechatti,& in Prognoſticis,in acutis bilioſis albicantes ſpumoſę & pericholæ deiectiones malæ.Malas eſſe in acutis bilioſis,ait Gal. quod ſint præter naturam,cum bilioſa excrementa in hominibus bilioſis & bilioſis morbis,quãdam habeant cognationem,ideoque prauæ quod,
in 1.Coac. aut propter canalis ad ventrem,per quem bilis fertur,obſtructionem,quæ affe-
præſ.t.28. ctum plerumque,vel etiam in non febrientibus lethalem facit. De quo in Coacis præſagijs legitur,Regio morbo admodum fędati moriuntur,& his alba deiectio procedit,aut propter cerebri vel iecoris partium ſuperiorum conuexarum incendium,quod peſſimum eſt,quod totus impetus ad viſcera illa raptus maximè lędat.Non minus malum ſignificare albas paucas viſcidas male olentes nuperrime oſtendimus, quod malignam colliquationem teſte Galeno denotent. Flauæ itidem bilioſæ acres crocęę ſeu vitellinæ,virides malæ ſunt ni criticè corpus expurgent croceæ peiores,æruginoſæ virideſque quod maius incendium caloris intus vrere prę monſtrent.Omnes vero bilioſę nõ criticè factę malæ, quod vel exitium, quippe in acutis morbis,vel longitudinem, recidiuas ac ſummos

labores,

Digitized by Google

labores,in mitioribus morbis præmonſtrent.De quibus in Coacis præſagijs,ſcilicet in 2.libro tex.5. Quibus biliosa eſt,circa ſtomachum os mordicatio & amaror,malum,quod multitudinem notet tum inteſtina tum os ventris occupantem & Hipp.in 4.aphor.47.omnes excretiones biliosas damnauit. Huiuſmodi deiectiones cruda exiſtente morbo in ardentibus febribus,dyſenterico ac teneſmonis modo,mordentes plerumque exitiales eſſe cognoui,in multiſque obſeruaui, qui omnes obierunt, & ſi longius laborarint. Quod proximo anno nimis appoſita in Guadagnina mea Cariſſima vxore expertus ſum, quam ardente febre cũ diarrhaea biliosa dyſenterica die decimoſeptimo morbi illius magno ſanè dolore,& incredibili afflictione miſer interemptam,vidi. Quod Diuinus Hippocr. in primo Epidem.adunguem in multis obſeruauit. De quibus ita habet: Alui turbatæ erant biliosis paucis,meris,tenuibus mord. cibuſque,& frequenter deſidebant,& poſtea: Aeſtate iam & Autumno. Lienteriç,& dyſenteriç,teneſmi alui fluxiones biliosæ tenues mordaces, multę crudæ & mordaces nonnullis etiam aquoſæ,&: Ventres omnibus turbati erant & praui,ac multa his peſſimi,& paulo poſt; Quæ hoc in feſtabant hęc erant:dyſenteriæ,teneſmi lienteriæ & fluxiones alui quales in filia Euryanactis duodecima die fudit Hippoc. qui ita habet: Duodecimo aluus turbata fuit biliosis excrementis, paucis meris tenuibus mordacibus,crebro deſidebat. Rubras vero & cruentas non minus malas eſſe Hippoc. notauit, dicens: exitioſior vero,ſi nigra eſt. De quibus autor Prorrheticorum: ait.Ventris valde rubens profluuies,mala in omnibus morbis,& in libro tertio damnat impenſe rubras.idemque in Coacis præſagi s ſcriptum eſt, quippè: Malum, vero ventris ualde rubens profluuas eoque magis ſi hepatis vitio,vt in hepaticis fit,tales deijciuntur ab his criticis iuuantes excipimus. Virides quoque porraceç,peſſime ſunt,nimirum,quç vi morbi fiunt, nimirum quç ab æruginoſa bile incendio caloris,vt docet Gal. in primo,de criſib.genita,excernuntur Liuidas quoque Hippoc.in 2.Prognoſtic.& in lib.4. aphoriſmorum, in febrib.continuis prauas exitialeſque eſſe,expreſſit. Has Gal partinm internarum validum frigus ac veluti mortificationem pręmonſtrare ait.His non minus prauæ nigrę exiſtant,aut ſint,vt ſanguinis limas,aut atra bilis, in acutis morbis nigras deiectiones,atram bilem vel ſanguinem vſtum ſignificare,tradidit,addamus,vel ſanguinis fęcem ſeu limum,quem non vere,teſte Galeno in libro 4. aphor.atram bilem ſed ſanguinem melancholicum appellant, qui humor ſi putreſcat fit melancholia quam atram bilem appellamus iuſta vero & nigra fit flaua bile per uſtà, quæ prius mutatur calore inurente in æruginoſam & poſtea in nigram,de nigris deiectionibus à ſanguine melancholico Hipp.in lib.4.aphor.dixit: Deiectionęs nigræ qualis eſt ſanguis niger ſponte venientes ſiue cum febre ſiue ſine febre, peſſimæ. Has Gal. ait in commento notare lienis maximam debilitatem & hepatis etiam generantis plurimũ craſſi huius atq; melancholici ſanguinis,quare eę deiectiones in acutis morbis lethales meritò ſunt,non enim à natura hic humor niſi longo tempore concoqui & ſuperari poteſt. Plurimas vero huiuſmodi deiectiones in peſtilenti ſtatu Galen. vidit, quæ non magis in ijs, qui exitio proximi erant quam in alijs ſaluandis apparebant non tamen vel in principio vel incremento morborum conſpiciebantur. Superiori capite nos oſtendimus in ſtatu poſt perfectum coctionem, aliquando vtiliter conſpici has nigras deiectiones,quæ crudo exiſtente morbo, ſignis coctionis minime antegreſſis perpetuò lethales exiſtunt, tunc enim temporis magnam viſceris læſionem præmonſtrare Galen. & meminit. Quibuſcunque ex morbis acutis, aut

cõ.1.t.25.

tex.30.

in 4. Prog. 22. tex.2.

tex.35.

cap.11. tex.31.

ibidem.

aph 21.

diuturnis, vel ex vulneribus ſiue quouis alio modo extenuatis, nigra bilis, ſiue
vti ſanguis niger deſuper exierit, poſtridie moriuntur. Verſicolores quoque
deiectiones omnes malas eſſe Gal. in ſecundo Prognoſticorum docet, quoniam
multas adeſſe in corporibus affectiones ſignificant, quas natura, vt ſuperet, eget
longo tempore, quod ab acutis magniſque morbis, vires cito exoluentibus, non
in 2. Prog. conceditur. Merito itaque Hippocr. in eodem libro Prognoſticorum, de his di-
tex. 25. xit: ſi vero verſicolores ſint diuturniores quidem ſed nihilominus exitiales ſunt.
aph. 71. Eo vero has fore exitialiores in 4. libro aphoriſm. docuit quo colores magis pra
uos plures habuerint quales viſæ ſunt in Appollonio. De quibus Hippocr. ait:
Deiectiones huic erant varię ſcilicet vel nigrę, paruæ, vel virulentæ, vel pingues
crudæ & mordaces & tandem cocti ſimiles reddidit. Fętidę quoque malæ ſunt,
quod vt Gal. docet, putredinis indicium ſint. Qua ratione Hippoc. in 2. Progno
ſtic. & in 4. aphor. fętidas omnes ſiue graueolentes damnauit. At admodum fæ-
tidas & liquidas flauas pingues ni acutis febribus excretas, colliquatiuas vulgus
appellat obſeruatumque eſt eſſe valde perniciosas, quibus conſpectis pauciſſi-
mi ſeruantur. Etenim præcellentem putredinem ac virium languorem pręmon-
ſtrant. Exitialiſſimum itaque in febribus continuis eſt ſignum hæque deiectio-
cō. 3. t. 57. nes tales exiſtunt, veluti ſi quis in iure pingui luteum oui dilutum cum magno
fætore deiecerit. De his Hippoc. in 3. Epidemior. ita habet: Vnoque verbo, qui
longis morbis vel acutis tenebantur ventris vitio omnes præcipuè mortui ſunt
cunctos namque venter ſuſtulit & Gal. in commento: Et peſtis quoque illa longiſ
ſima, quæ noſtra ætate vulgata eſt, ex ijs, quæ per aluum vacuantur omnes pro-
pè peremit. Quæ euacuabantur erat colloquatio. Quod quidem eſſe ſymptoma
videtur in perpetuum febris, quam peſtilentem priuatim vocant, cum mortales
vel citra peſtem corripiat. Quales concubinam Nicolai ante mortē deieciſſe
tex. 37. Hipp. in lib. 7. Epidem. ſcriptum reliquit. Atque tot ſunt alui deiectiones mortem
minantes, ex ſubſtantia quantitate, coloe, atque odore deſumptæ. Ex modo quo-
que quo deijciuntur, atque ex tempore quo durant, & exitiales ſunt, quæ inſcijs
ægrotis excernuntur. Quod in acutis morbis aut delirium aut exolutam faculta-
tem vt Gal demonſtrat, ſignificent. De quibus autor Prorrhet. ait: Si ex ventre te
nuia non ſentienti ægro exierint, ſi extra ſe non ſit, malum. Cuiuſmodi ſunt, quæ
in hepaticis fiunt. Eodem modo in continuis febribus quę diu durant, ſine mor
ſu, aut cum morſu copioſæ non iuuantes peſſimę exiſtunt, Quibus plures fuiſſe
extinctos in Epidemijs tradidit Hipp. De quibus in 1. lib. Epidem. Aeſtate iam &
Autumno lienteriæ & dyſenterię, teneſmi, alui fluxiones bilioſæ tenues multæ
cō. 3. t. 53. crudę, mordaces, nonnullis etiam aquoſæ, & in libro 3. Quæ ad ventrem attine-
bant, multis multa incommoda euenerunt, primum teneſmi multis cum dolore
plurimis vero pueris, omnibuſque impuberibus, quorum plurimi peribant, lien
terici erant. A longa etiam dyſenteria debilitata facultate, ni ſtatim moriantur
lienteriam vel hydropem, quibus moriuntur, incidere Hipp. in lib. 6. aphor. do-
aph. 43. cuit. Quare hæ omnes ſunt exitioſæ deiectiones, ſi modo in principio morbi abſ
que ſignis coctionis appareant, quo tempore nullas excretiones commendari
poſſe ſuperius oſtendimus, haſque eſſe ſymptomaticas, & malas. Quas Hippoc.
cō. 3. t. 65. intellexit, cum in lib. 2. Epidem. dixerit: Ventres enim pleriſque turbati, horro-
tex. 59. res, ſudores non decretorij. De quibus in lib. 4. Epid. hæc leguntur: Duo fratres
Cecropis familiares, quib. nigra ab initio prodibant, ſub fęculenta edulia ex ſan
guine confecta colore referentia ex ualde bilioſis ſpumoſis chlora erant. Cogno
ſcuntur vero prauæ deiectiones & à malis ſignis aut antegreſſis aut vnà aut po-

ſtea

Digitized by Google

ſtea conſpeſtis atque ex eo quod neque febrem ſoluant, ſed quinimo magis ab ipſis ægri indeterius habeant. De his,in tertio Epidemiorum. Quç autem exibant dolores non ſoluebant,& in tertio Prorrheticorum,poſt modicam ſanguinis eruptionem nigramque deiectionem in acutis morbis ſurditas malo eſt. & cõ.3.t.53. de illis,in lib.2. Prorrheticorum: In ardentibus febribus cum aliquantula perfrictione,deiectionibus aquoſæ bilis, multiſque oculorum peruerſio, ſignum ma- tex.48. lum tum alias,tum ſi catochi fiunt,& in libro tertio: Ventris deiectiones ſubliuientes cum perturbationibus,& vrinç tenues aquoſæque ſuſpictionem habẽt, tex.15. & poſt ſanguinis eruptionem deiectiones nigrç, malç. Quales fuere obſeruatæ in Sileno, Hermocrate, Euryanaſtis virgine adoleſcente, qui in foro mendacium muliere, quç apud Panthimedem, Vxore altera Oecetai, in ea, quæ in foro mendacium, Pario, Pythione, Apollonio, atque in alijs. In quibus ſtudioſus lector poterit ea omnia, quæ nos breuiter de malis deiectionibus perſtrinximus recognoſcere, atque ad vſum prognoſtici colligere.

De prædictione ab vrinis, quid ſit vrina, quomodo fiat, atque quantum faciat ad prędicendi methodum.

Cap. XII.

CVm ex alui deiectionibus demonſtratum ſit, quomodo ægrotantium ſalus & mors prænoſcatur, reliquum eſt, vt ad prędictionem ex vrinis veniamus. Etenim ipſarum non minus quam cęterorum excrementorum, obſeruatio ad uitam & mortem ęgrotantiũ præſagiendam facit. Gal. in lib 6. de loc. affect. ſcribit, per vrinam ex- cap.4. purgari gibbas hepatis partes atque omnes quotquot ſunt his ſuperiores, & in libro 2. Prognoſt. indicia eſſe illarum affectionum, quæ in iecore & in venis fiunt. Addidit in lib.2. Prorrhet, renum veſicæque affectionem indicare, vaſorumque comm. 2. ſanguinem continentium, & virtutis ſuccos generantis, tum robur tum imbecillitatem. Quo plures complurium corporis partium morbi urinis iudicentur. Non tamen omnes, vt vulgo perſuaſum eſt, ſed febres omnes hecticis exceptis, inflammationeſque & ſi, quæ Thoracis partes occupant primo ſputis, & quç ventris deiectionibus ſignificentur. Verum in his vrinarum etiam, iudicium non eſt ſpernendum. Plurimum itaque vrinarum obſeruatio cum ad complurium morborum prognoſim conducat meritò nunc quo pacto ab ipſis uita ac mors ægrotantium prænoſci queat, nobis eſt cognoſcendum. Quam rem non prius aſſequimur, quàm quædam de vrinarum differentijs, atque cauſis, ſcitu ſanè ad prognoſtici indicinm neceſſaria, pręmiſerimus, ac abſoluimus. Liquido cuique Medicorum conſtat, vrinam eſſe ſeroſum excrementum ſanguinis quod à renibus attrahitur per vrinatorioſque meatus in veſicam delabitur, atque per eam excernitur. Cęterum nos per vrinam cum ſeroſarum humiditatem, tum illud omne quod urinam excernitur intelligimus, quod hæc omnia ad prognoſim multum faciant. Ex materia enim urina triplex eſſe uidetur, cũ aliquando per urinam excernatur cibi potuſque humiditas, quæ in multum potàtibus plerumque cruda aquoſaque mingi ſolet, aliquando ſanguinis humiditas ſeroſa qualitate humo-

ris exuperantis infecta, atque demum humiditas à colliquatione, quippè pinguedo. Quam triplicem vrinę materiam Hippoc. in 6. Epidem. per belle ira expreſſit: Vrina concolor cibo & porui, & qualis eſſe ſolet, tum cum humidi colliquatio eſt. At ſpectemus varias vrinarum differentias quæ omnes penes ſubſtantiam ipſarum qualitatem & contenta accipiuntur. Quod ad ſubſtantiam ſpectat, quædam tenues, quędam craſſæ, & quædam mediocres exiſtunt. Tenuium alię diu durant, aliæ mox craſſę euadunt. Eodem modo & craſſarum quædam mictę perſeuerant, quædamque tenues euadunt. Quod ad qualitatem, triplex vrinarum eſt differentia, quippe vna quæ ex colore, altera ex liquore ac tertia ex odore cognoſcitur. Ex colore, albæ, pallidę, flauæ aureæ, rubræ, virides, liuidæ ac nigræ exiſtunt. Complures alij vrinarum colores ab alijs recenſentur, at hi, qui ſunt præcipui, vobis ad prædictionem ſufficient. Horum colorum, quoſdam tenui ſubſtantiæ vrinarum coniungi, quoſdam craſſæ, ſeu quoſdam tenuium eſſe proprias, & quaſdam craſſarum. Tenuium ſunt aquoſæ, rufæ, flauę, virides, liuidæ ac non minus nigræ. Quibuſdam tamen viſum eſt colorem pallidum, rufum & flauum tenuium vrinarum proprios eſſe. Conſtat tamen virides, liuidas atque nigras cum tenui aliquando ſubſtantia obſeruari, quæ in Nerophonte, vxore Epicratis, & Metone fuere ab Hippocrate obſeruatæ. De Metone ait: Vrinæ tenues ſubnigræ: Neque propterea negandum, nigras ſæpius craſſas mingi. Pallidæ verò rufæ, atque flauæ nunquam craſſæ, ſed perpetuò tenues mingantur. Hos enim colores ob materiæ inopiam fieri volunt. Ex liquore, vrinarum alię clarę & lucidæ, aliæ turbidę obſcuræque ſpectantur & clararum vrinarum mictarum, quædam tales perſeuerant, quædam mox turbantur. Eodem item modo de turbidis, cum quędam turbidæ mingantur & turbidæ perſeuerent, & quędam poſtea reſidente craſſa materia clareſcant. Ex odore quoque quædam graueolent, quędam non. Penes item quantitatem quædam multæ quædam paucæ, quædam mediocres exiſtunt, & quædam prorſus interceptæ, apparent. Demum ex vrinarum contentis, quæ ſedimina, & ſedimenta, & hypoſtaſes vocant, complures vrinarum differentiæ obſeruantur, contenta vero dicimus, quę quouis modo a ſubſtantia vrinarum ſeparata in vrina ſpectantur, quandoque in ſuperficie quandoque in medio vaſis, & quandoque in fundo. Quę in fundum reſident, Gręci hypoſtaſes, noſtri ſubſidentiam, reſidentiam, ſedimenta, atque ſubiecta, appellant. Quę medium locum vaſis ſeu vrinę ſubſtantiæ occupant, ſublimationes, ſuſpenſa, ſublimia atque ſublimamenta, & quæ in ſupremo loco iuxta ſuperficiem, cernuntur, nubes atque etiam nubeculas appellant. Hypoſtaſes vero ſiue ſedimenta varijs differentijs interſtinguntur, ſiquidem quędam craſſa, quędam tenuia, quædam continua, quædem diuulſa minimeque vnita, ſed inæqualiter per ſubſtantiam vrinæ ſparſa cernuntur quædam ęqualia ſpectantur per multos dies, quędam inęqualia. Pręterea quædam alba, quædam pallida, quędam flaua, quędam rufa, quædam rubra, vel viridia vel liuida nigra ſpectantur, quædam fætent, quędam non. Craſſarum quoque ſediminum, quandoque ſunt pituitoſi humores crudi craſſique, quandoque melancholici, aut vſti nigri, & quandoque rubri ſanguineique reſident. Craſſa hęc ſedimina varijs figuris ſpectantur, quædam erui granorum figura apparent, quas hypoſtaſes propterea Gręci Oroboides vocarunt.

com.4.tex.

Nonnunquam veluti ſquamę ſpectantur, quæ Græci Petaloides dicuntur, & aliquando vti furfures ſquamis anguſtiores, ac craſſiores tamen, quæ itidem Pityroides nuncupantur. Demum hypoſtaſes farinæ interdum

ſimiles

Digitized by Google

ſimiles apparent, quas crimnodes Græci appellarunt. His ſimiles apparent, purulentæ ideſt quæ expure ſunt. Addimus quandoque apparere in ijs pituitam craſſam ac mucoſum humorem. In ſuſpenſis etiam & nubeculis eædem differentiæ ſpectantur, quæ ſunt, continuitatis deuulſionis, æqualitatis inęqualitatis, craſſitiei, tenuitatis quantitatis & colorum diuerſorum nuperdictorum. Proprium ſublimioris partis, quippe in ſuperficie vrinarum, eſt, vt oleagines, atque pinguedines ſpectentur. At tempus eſt, ut ſingularum vrinarum cauſas cognoſcamus.

De uariarum vrinarum cauſis. Cap. XIII.

IAm aggredimur cauſas variarum vrinarum, à tenuibus atque craſſis incohantes. Tenues enim perpetuò in febribus concoctionem debilem denotant, fiuntque, vel propter obſtructionem vaſorum ſanguinis, aut vreterum, aut renum aut veſicæ. Quo ſolui ichor ſeu ſeroſa tenuis humiditas excernitur abſque vllo humore, aut quādo humores caput petunt, ut in phreniticis, quibus urinæ tenues mingi ſolent. Proinde colligemus tenues vrinas mingi ubi nihil humorum ipſis fuerit permiſtū, & craſſas ubi quippiam permiſtum ſit quod ſanè fit aut natura concoquente; aut ſublatis obſtructionibus. In febribus tenues vrinas perpetuò cruditatem ſignificare Galen. in multis docuit ex. Quo Hippoc. in libro 3. Epidemiorum, dixit. Vrinę multę tenues, nihilque decretorij quicquam vel boni. Hæ vero quandoque tenues durant, & quandoque craſſiores euadunt. Has naturam cæpiſſe concoctionem, & illas nondum cæpiſſe maximamque cruditatem denotare Gal. docet. Craſſę verò urinę ab humorum permiſtione fiunt, quę in principio apponentes multitudinem craſſorum humorum (teſte Galeno) denotant, aut in ſtatu naturam excernere humores. Multę uero à potu largiori, aut a multa humiditatem fiunt, vti in hydrope atque in ijs, quibus humida aluus ſupprimitur, atq; hoc eſt, quod Hippocrat. dixit: Mictio noctu plurima facta, paruam ſignificat deiectionem, aut ab inflammatis renibus plurimam humiditatem attrahentibus, ut in diabete a multis itidem humoribus, qui per renes purgantur ægri copioſius mingunt. Quibus ſanè urinis copioſis multos iudicatos, uidit Hipp. A contrarijs cauſis paucę urinę prodeunt, quippè aut a pauco potu, aut ubi plurima humiditas per aluum aut per ſudorem expurgatur, aut a molto calore igneo ſeroſam humiditatē ablumente, ut in ardentib. febribus fieri ſolet, quaratione in ipſis non raro etiā prorſus retinentur. Aut deniq; pauca exit, propter obſtructas uias vrinę aut renum, aut veſicę meatuum At cauſas indagemus, ab albis inſipientes. Quę aut tenues ſunt, aut craſſæ. Hæ ſunt indicia magnæ copiæ crudorum, craſſorumq; humorū, Gal. docet, & præſertim quę cum craſſæ minguntur eædem permaneant, quę ex his non reſident ſummam cruditatem concoctricisque facultatis imbecillitatē, præmonſtrant. Proinde in acutis morbis ſunt perniciofæ, cuiuſmodi fuerūt, quæ ab Hipp. fuere obſeruatæ in Philini & Dromeadai uxore. Quæ uero ex his tenuiores reddi incipiunt. Tenuium vero albarum vrinarum, quas Gal. in libro quarto aphoriſmor. aquoſas appellat, cauſę ſunt, aut imbecillitas concoctricis facultatis, ut in ſenibus, aut obſtructio renum uti in nephriticis antequam lapis expurgatur, aut obſtructio itidem hepatis, aut quod non raro fit, & toto bilio-

In li. de vrinis cap. 3.

Gal. in lib. q̄ſita Hi ppoc. uocato.

in 3. Epid. 3. tex. 41.

tex. 28. com. 72.

Digitized by Google

In libr. de ſo humore in cerebrum ſublato,quas propterea phrenitim prænunciare Galen.
vrin.cap.5. tradidit.Has vero extremam tum cruditatem,tum magnam concoquentis facul
tatis imbecillitatẽ denotant . Ex quo in morbis bilioſis,omnium maximè,vt ait
cap.12. Gal in 1.lib.de criſib.& in 2.Prognoſt.pernicioſæ exiſtũt. Pallidæ vero vrinæ red
duntur,cum parum bilis flauæ ſeroſæ humiditati permiſcetur, parumque diſta
re videntur à concoctione ſi modo non valde tenues exiſtunt. Flauæ ac rufę ſi-
ue crocei,ſi tenues vnà ſint,teſte Hipp. morbum planè crudum oſtendunt vigo
reque magnum coloris incendium in viſceribus. Craſſæ vero concoctionem &
aliquando criticam excretionem ſignificant. De qua nos ſuperioribus libris egi
cõ.1.in t.5. mus.Rubras ac ſubrubras à ſanguine fieri Gal.in 2. Prognoſt.& in lib.de vrinis
ac non minus in lib.3 Epid.docuit,nimirum vbi ſemicoctus ſanguis per vrinas
com.27. expellitur.Indicant enim vt in 2.Prognoſt.& in 3. Epidem.ait,ſanguinem abun
dare inconcoctiorem ac ſeroſiorem,qui in venis iecinoris & profundi corporis
continetur. Quo hepatis ſeparatricis quoque facultates imbecillitatem cogno-
ſcimus. Hinc Hippoc.in Prognoſticis,dixit has vrinas longitudinem oſtendere ,
quod longum temporis ſpatium ad ſanguinem concoquendum requiratur. Cæ-
terum eę aliquando ſubrubræ & tenues minguntur (& ſi author libri de vrinis
noluerit tenues rubras dari vrinas)a pauco ichoroide ſanguine infeſtę,aliquan
do craſſę a multitudine ſanguinis in con cocti quales in ſynochis febribus ſæpè
obſeruamus.His ſimiles ſunt ſanguine infectę,quas contentas & ſanguineas ap
pellant.Quæ propter debilitatem renum,laxatis venis,quæ in ipſos renes finiun
tur,quam anaſtomaſim vocant,aut laxatis mentibus, qui a primo ſecundum ſi-
4.aph.81. num ſunt minguntur,quales Apamantum & fabrum minxiſſe Hipp. in 4. *Epid.*
aph.78. tex.78. tradidit. Aliquando exit ſanguis ruptis,ſcilicet venis,aut apertis,aut vlce
ratis renibus vel veſica.De his Hippoc.Siquis ſanguinem & pus mingat & ſqua
mulas & vrinæ grauis odor fuerit , veſicę vlcerationem ſignificat , & de illis .
Quicunque repente ſanguinem mingunt,ijs a renibus venulæ ruptionem ſignifi
comm.39. cat. Virides ſequuntur,quæ aut ex porracea bile in vẽtriculo,vt Gal. tradidit ob
cap.12. eſculentorum cruditatem,genita,aut ab æruginoſo humore in vaſis,ob nimium
caloris incẽdium Gal.in 2. Progn. authore,atque flauæ bilis aſſationem,genito,
ortum trahunt.In ſanis,& non febricitantib.porracei bilis plerumq; indicia exi
ſtunt veluti in acutis febribus & inflammationibus viſcerum,hunc in urinis co
cap.11. lorem viridem eſſe æruginoſæ bilis indicium Gal.in 1. de criſib.docuit. Nuncq;
præſertim colorem in vrinis fieri ſtatuit, cum bilis flaua in atram incendio calo
ris mutatur His colore proximę ſunt,oleoſæ vrinæ.quæ tamen pingues nõ ſunt,
Sec.3.com. ſed quę,vt ait Gal.in lib.3.Epid.& in 1.lib.de criſib.colore & craſſitie oleo ſunt
72.cap.12. ſimiles quas Gal.in ęgrotis ſine detrimento ex morbi concoctione aliquando vi
diſſe,prodidit . Pingues verò ſcilicet prę pinguedine oleo ſimiles , aut quod olei
modo ſuper natent,oleoſę vocatæ ex alia cauſę fiunt, quippè perpetuo a colli-
quato adipe aut totius,aut renum.De quibus Hippoc.in 7.lib.aphoriſm.Quibus
inſidens pingue,ac ſimul totum,ijs renum vitium acutum ſignificatur. Vbi vero
colliquatio ex calore febrili in toto corpore fit,vt Gal. in commento notauit,vel
ex eo dignoſcitor,quod cum vrina vnà adipes paulatim exeunt,minimeque vni
uerſim. Ex quibus colligimus oleoſas urinas duplicis eſſe differentiæ, quippè il
las,quæ colore tantum & craſſamento oleo per ſimiles apparent,atque has,quæ
tex.35. pingues exiſtunt,quibus in aphoriſmis Hippocr. ineſſe pinguedinem dixit , de
quibus in ſecundo Prognoſticorum: Si pingue deſuper natans araneorum ſpe-
ciem referat,damnandum eſt.Gal.vero in lib. 4.de ſanit. tuenda,dixit . Hoc pin-

gue

gue in urinis eſſe ſimile, ei, quod in ſummo refrigerati iuſculi concreuit. Hanc vrinam ex libro de vrinis triplicem eſſe conſtat. Quippè Elçochroam Grçcis vocatam, quç olei colorem habet, principium colliquationis indicantem. Elæophanem exquiſitiorem miſtionem olei cum vrina habentem, colliquationiſque augmentum præmonſtrantem, atque elæodem, vndequaque oleo ſimilem, vigorem notantem colliquationis. Gal. vero in 3. Epidem. oleoſam duplicem tantum facit, quippè colore & craſſitie oleo ſimilem, pinguedinis expers, atque alteram pinguem, hancque duplicem eſſe, ſcilicet vnam, quæ habet pinguedinem ſuper notantem oculis bonum ſimilem, quam Græci Elæophanem appellarunt, & alteram, in qua ſuper natat pinguedo telç araneorum modo, çleodam Græcis vocatam. Has omnes fieri colliquationes pinguedinis ab igneo calore, dictum eſt. Liuidę fiunt præ immodica frigiditate, teſte Galeno in primo, de criſibus. quæ propterea in acutis morbis perniciosæ exiſtunt, quod naturç extinctione fiant. Fiũt tamen aliquando ex materia craſſa liuida, quas aliquando bonas eſſe, quippè criticè apparentes Hippocr. non negauit. Nigras quoque vrinas mingi aut propter immodicam frigiditatem, conſtat, (ſed hæ obſcuræ magis quàm nigrç appatent) aut propter exurentem calorem. Nigras fieri obſerum atræ bilis urinæ miſtum, urinam nigro colore tingentem. Gal. in primo Prorrhet. docuit, & in 3. Epidem dixit: Has a ſanguine conſpici melancholico, ſerum perinde ac fuligine nigro colorę inficiente, Ex quo in lib primo, de criſib. ait: nigram vrinã nobis atræ bilis redundantis in corpore aut vſti ſanguinis eſſe inditio, Cæterum hę duplicis ſunt differentiæ, ex ſubſtantia ipſarum aut tenui, aut craſſa, quippè nigrę aut tenues aut craſſę minguntur. Has ſcilicet craſſas perpetuo ab humore craſſo melancholico aut atrabile aut uſto ſanguine copioſius e cereto coloratas dicimus. Hinc in quartanis febribus, in melancholicis atque in ſpleneticis craſſas urinas nigras mingi Galen. in ſecundo Prognoſticorum teſtatum reliquit. Tenues vero fieri aut propter vehementem frigiditatem, qua ratione ſanguis quoque nigreſcit, aut ob exuperantem calorem, quippè ſanguinem vrentem Gal & in ſecundo Prognoſtic. & in primo, de criſib. ſtatuit. Has uero cognoſcimus quod prius quam nigræ appareant, flauç, aut ruffç, aut croceç ſpectentur, & illas, quod liuidç prius ſpectentur, mox nigreſcunt. Poſt nigras, claras atque turbidas ſpectemus, nimirum a quibus cauſis fiunt, & primo de claris permanentibus vrinis ſuperius dictum eſt. Cum de coloribus in tenui ſubſtantia vrinarum ſpectatis ſermo proximè fuerit, habitus, nunc de ijs, quç clarę minguntur & mox turbantur, agemus. Has enim crudos eſſe atque propter flatus craſſi redundantiam turbari, neminem latet, ac proinde naturam aggredi concoctionem indicare nullis Medicis praxim exercentibus eſt ignotum. De hac Gal. in lib. 4. de ſanit. tuen ait: Si cum emingitur pura ſit, protinus uero turbatur, iam crudi ſucci concoctionem aggredi naturam, docet. At ſi interpoſito tempore turbetur, nõ protinus, ſed poſt aggreſſuram inſinuat. Turbidarum vero vrinarum, quas triplicis eſſe differentiæ Gal. in 3. Epidem. in 4. aphor. & in 4 de ſanit. tuen. & in 1. de criſib. ſtatuit, quippè quæ claræ minguntur & poſt turbantur, de quibus agimus, & quæ turbidæ mictę reſident, & clareſcunt atque demum quæ mictæ turbidæ perpetuò tales permanent. Has ſubiugales vulgus Medicorum appellat, quod iumentorum urinis ſimiles ſpectentur, quippè craſſitie colore, atque turbata ſubſtantia. Hæ fiunt a crudis craſſiſque humoribus, a calore agitatis, atque inde multis flatibus eleuatis & ſero permiſtis, quibus ſubſtantia confunditur & turbatur. Hinc Hippocr.

[margin: cap. 15. — cap. 12. — 14. aph 47. — com. 4. — cap. 11. — comm. 29. — cap. 11. — cap. 4. — cap. 11.]

dixit urinas perturbatas dolorem capitis pręmonſtrare, quod nimirum per ipſas nobis ſignificetur multos vapores ad caput elleuari ac ſubuehi. Gal. in 6. Epidemiorum, comm. quinto in text. 15. ait has vrinas eorum eſſe in quibus humor qui crudus vocatur plurimus abundat, & a calore fuſus eſt. Hinc enim ipſum in ſpiritum verſum flatuoſas exhalationes ad caput ſubmittere contingit. A crudis itaque & craſſis humoribus calore agitatis fiunt vrinæ turbidæ. Sed quæ turbidæ clareſcunt, à calore quidem naturali concoquente, & quæ perpetuò, manent turbidę, plerumque à febrili totam maſſam ſanguinis agitante ac confundente. Cuiuſmodi ſunt, quæ in principio malignarum febrium apparent, quo tempore nihil concoxit natura. Auicennas vero ac alij Arabes Medici dixerunt, vrinas turbidas, non reſidentes nobis præmonſtrare humorum ebullitionem propter vehementiam caloris extranei, & debilitatem innati caloris digerentis, & Gal. in primo libro, de criſibus dixit vrinas turbidas, manentes minimeque clareſcentes nobis præmonſtrare naturam cępiſſe agitationem in ſanguine vigoreque ad concoctionem, & illas, quæ cum claræ fuerint mictæ mox turbantur, nondum cęptam eſſe humorum agitationem ad concoctionem, ſed poſtea fore ſperandam. Ex quo ipſe hjs vrinis bonitate prętulit eas, quæ perpetuò turbidæ manent. Quas cæptam concoctionem denotare clarius in libro quarto, de ſanit. tuenda hiſce verbis expreſſit, dicens: Quod ſi turbida fit qualis veterinorum viſitur, crudis vocatis humoribus refertas venas, indicat, non tamen ceſſare naturam, ſed eos valenter concoquere. Et de illa, quæ clara poſtea turbatur, hæc addidit: Si cum emingitur pura fit protinus vero turbetur, iam crudi ſucci concoctionem aggredi naturam, docuit, atſi interpoſito tempore turbetur non protinus ſed poſt aggreſſuram inſinuat amplius contrarium videtur etiam hic affirmare de vrinis manentibus turbidis, cum dixerit: Si vero vel omnino nulla ſeparatio, vel id quod ſubſidit, malum ſit, imbecillitas naturæ ſignificatur, egetque ope aliqua ad ſuccos percoquendos. Quid igitur dicemus? Vrinas turbidas manentes turbidas, aliquando fieri à calore extraneo totam maſſam ſanguinis agitante, & aliquando a calore innato, quippè à natura ipſa concoquente. Haſque vrinas ab illis diſtingui, quoniam non in principio ſed in augmento incipiant, quo tempore natura manifeſtè aggreditur concoctionem, & poſtea aliquid reſidit in ipſis, aut minus turbidę euadunt, vires conſtant, morbuſque exitialibus ſignis caret. Quod nobis fortè expreſſit Galen. cum dixerit.

cap. 11.

in 4. de ſanit. tuend. cap. 4

Verum omniſi quæ turbantur vrinarum generalis nota eſt ipſius craſſi a liquidiore ſeparatio, aut propere aut tarde facta, aut omnino nulla. Ergo ſi protinus fiat, & quod ſubſidit ſit album leue æquale ſuperiorem longe naturam ſuccis, quos concoquit oſtendit. Sin bonum ſit, quod ſubſidit, malum ſit, imbecillitas natura ſignificatur. Cum vero ex principio ſtatim apparuerint, quo tempore nondum natura aggreditur concoctionem propter ebullionem & agitationem caloris febrilis & non extranei turbari ſignificant, quæ ob id multitudinem crudorum craſſorumque humorum à vehementi calore fuſorum indicant, quę cum morbo vehementi & viribus prelanguidis exitium meritò ſignificant. Hinc Galen. in libro quarto aphoriſmorum, meritò dixit. Quę vero non reſident, ſi vires affuerint, longum fore morbum oſtendunt, ſi imbecillitas adſit, ægri mortem pręnunciant. Quare quę principio apparent turbidæ manentque turbidę, non à naturali ſed ab extraneo

deo calore fiunt, quod uirium debilitas confirmabit, atque ſignum aliquod
perniciale, & quod nunquam in ipſis aliquid reſideat, quod ſit laudabile,
atque hæc de cauſis turbidarum urinarum. Nunc mordacium, quæ cum do-
lore, & mordicatione exeunt, cauſas attingamus, quæ fiunt ab humori-
bus ſumme calidis ac acrib. redditis, qui unà per urinam excernuntur, vnde in 1.epi 2.
Hippocrat in primo Epidemio. dixit fieri ſti anguriosos abſceſſus. Et Galen. di- tex.16.
xit, ubi per renes excrementa purgantur totius corporis urinæ illos ſtillicidiũ in tex.47.
corripere, cum ob alia, tum pręcipue propter confluentium urinarum acredi-
nem. Acredo vero a multo calore fit. Fætidas uero vrinas reddi propter hu-
morum ſummam putredinem aut in uaſis, aut in renibus uel ueſica, omnibus li
quido conſtat.

De æqualibus vero, & inæqualibus urinis Gal. in libro 7. aphoriſmo. ita ha- in aph. 33.
bet. Si uero per id ſubſtantiæ inęqualitatem dici intellexerimus, recte dixit ve
hementem ſignificari perturbationem. Nam ſuperante natura, omnia æqualiter
unita ſunt. Aegris non cauſis tumultuantibus ac renitentibus ei, illud quod ſu-
peratur, atque concoquitur aliam habet formam, renitens uero, ac tumultuans,
aliam, & quando plura huiuſmodi fuerint, uariam magis oſtendunt urinarum
inæqualitatem, & eius cauſam, perturbationem, atque hæ ſunt cauſæ uariarum
urinarum. Quibus præmiſſis ad uariarum contentorum cauſas dignoſcendas
deſcendimus. In quare primo intelligendum duximus, cur in fundo uaſis reſi-
deant, quæ hypoſtaſes ſubſidentias atque ſedimenta appellant, cur in medio,
quæ ſuſpenſa, ſublimia & ſublimamenta, & cur in ſuprema uaſis parte, quę nu-
bes, & nubeculas, & aneuræmata dicunt. Hippoc. quandoque ſublimamentum
nubeculam uocat. Hæc vero contentorum diuerſitas in urinis, pendet ex uaria
flatuum generatione, & miſtione, ſiquidem ubi in urinis flatuum copia adfue-
rit, excrementum ad ſupremum uaſis locum defertur, ubi minus ad medium, at
que ubi nulli adſint, in fundo. Quo fit hypoſtaſem probam coctionem iudicare
in qua flatus diſcuſſi nullam pariunt turbationem, etſi locus non neceſſariò hoc
demonſtret, quando in fundo uarie non omne reſidens contentum coctionem
denotet, ſed illud tantum, quod eſt candidum, leue & æquale per omne tempus,
ut docet Hipp. in 2. progn Neque etiã nubeculæ & ſuſpẽſa ſemper cruditatem
præmonſtrant, de quibus Hippoc. in 2 prognoſt. dixit. Nubecula, quæ inuehitur
in urina, ſi candida eſt, eſt bona, & Gal. in 1. lib. de Criſibus ſcripſit, in ijs, qui uſi tex.29.
ſunt inedia, ac labore immodico, morbum ſæpius ſolui priuſquam aliquid ſubſi cap.11.
deat, & plerumque ſufficere nebulam albam, aut ſuſpenſionem albam leuem at
que ęqualem. Verum perpetuò contentum in fundo uaſis album, leue ac per om
ne tempus æquale coctionem denotabit, minorem ſuſpenſum, & nubes quippè
in ſuprema uaſis parte contenta morbi adhuc minorem coctionem declarat. In
qua parte excrementum ſeum contentum eletum circuli modo iuxta urinę ſu- cap.11.
perficiem ſolet eſſe delirij certum inditium, quod author Prorrheticorum, ani-
maduertit, atque ego ſępius experientia uerum eſſe didici. Multa ſubſidentia,
quamuis locum matillum occuparit, copiam crudi humoris uacuari Gale. in lib.
de criſibus exemplo puerorum, eorum qui in crapulis, & in ocio uitam ducunt,
demonſtrauit, quorum corpora plurimo quod ſcateant humoris crudi, ideo cum
urinis plurimum eiuſdem crudi humoris excernunt, & in 2. Prognoſt. dixit, ſedi
mentum in urinis apparere copioſum ubi morbus ex crudis humoribus fouea
tur, atque pauciſſimũ aut nullũ conſpici in morbis bilioſis, atq. in iis, qui inedia
uſi ſunt, & multo labore. Tenuia uero tenuiorũ humorũ ſunt iudicia. Sed quæ
pura

Digitized by Google

pura ſunt, neque facile uaſe commoto aſſurgant magnam naturę in ſecunda
tex.67. concoctione imbecillitatem indicant. Craſſa itidem craſſorum humorum no-
tex.31. bis ſunt inditio, quod Gal. explicauit cum in quarto, tum in 7. aphoriſmorum,
& in libro de plenitudine ait, in iis, qui ſunt voraces, vrinas habere ſedimē craſ-
ſum. Quo affirmabimus craſſum ſedimen, craſſos humores ac ideo maxime diffi
in 1. de cri. ciles vobis affectus indicare. Vnitum ſeu coniunctum æquale pyramidali figura
cap. 11. maxime commendatur, quod optimam vocet coctionem. Contra diuulſum atq;
cap. 19. inęquale ſignificare Gal. tradidit. Diuulſum enim, & inæquale craſſorum flatuū
copiam in venis adeſſe, qui natura diſcutiet reſolui nequeant, affirmat autor li-
bri de urinis. Quod ad contentorum quoque colores, album cęteris coloribus
pręfertur, modo ut dictum eſt, ſit continuum ſeu leue & æquale, atque hoc ex-
cernitur vbi perfecta fuerit concoctio. Inæquale vero diuulſum diſtinguitur ab
hypoſtaſi, hoc etenim non vnitum ſeu coniunctum ſed in exiles, & minutas ve
luti arenulas per vrinæ ſubſtantiam diſpergitur. Hocque aut a pituita copioſio
re fit, aut a pure, aut a colliquatione ſolidarum partium. Cuiuſmodi eſt quod fa
rinę craſſiori eſt ſimile. Crimnodes has hypoſtaſes Græci appellant. Rubram, &
ſub rubrum cruditatem, & coctionis defectum ſignificat. Quo Hipp in 2. prog.
tex. 27. meritò dixit: Si vrina fuerit ſubrubra, & ſedimentum ſubrubrum & leue diutur
nior hic morbus, quam primus. Sed admodum ſalutaris, & author libri de uri-
nis ait, contectum rubrum fieri a ſanguine ichoroide, coctioniſque defectum ſi
gnificare, flaua, viridia mala ſunt, q̄d morbū a flaua, æruginoſaque ſeu porracea
bile foueri, denotēt peſſima liuida, & nigra. Quod prius liuidum fuit, moxque
nigreſcat, a caloris refrigeratione procedit, & quod prius aut flauū aut ruffum,
aut viride fuerit, & mox nigrum a calores igneo humores adurente. Meritò
itaque Hippoc. nigram nubeculam vitioſam vocat. Quę ex ijs, quæ a colliqua-
tione fiunt, quęque ob id varijs figuris ſpectantur, oroboidas hypoſtaſes, quod
orobis ſimilia ſint, ac etiam ſandaracuodes, Græcis vocatæ, fiunt conſum-
pto iam adipe vbi præſertim caro conſumi cæperit, præmonſtrant enim, aut
totius corporis aut renum colliquationem. Petaloides vero ideſt ſquamoſæ, lu-
minoſæ, fiunt teſte Galeno vbi poſt adipſis carniſque colliquationem, partes ſu
perficiariæ igneo calore abraduntur, & pitiroydes vocatæ ideſt furfuraceæ,
quæ ſunt ſquammoſis anguſtiores, ſtrictiores ſed temen craſſiores, vbi ſolidarū
partium vaſa igneo calore dilucerantur ac contabeſcunt, & crimnodes, ideſt
farinæ craſſiori ſimiles, a maiori adhuc ſolidorum membrorum contabeſcen-
cap. 12. tia. De his Hippocrates in ſecundo Prognoſticorum. Si in vrina ſedimentum
ſpeciem referat farinæ craſſioris, malum eſt. Deterius vero ſi ſqua-
tex. 28. mulatum inſtitutione conſiſtit, ſi uero tenue & candidum
admodum eſt, vitioſum eſt Furfuraceum vero de
terius eſt Galen. in commento dixit
fieri haſce vrinas calore i-
gneo ſangui-
ne
aſſato, aut conſumptis inęqualiter car-
nibus, atque hæc de vri-
narum cau-
ſis.

De bonis vrinis ſalutem prænunciantibus.
Cap. XIV.

VRinæ,& alia excrementa duobus modis ſalutem & mortem in æ-
grotis ſolent indicare,vno modo vt ſigna coctionis,& malignita-
tis atque altero, vt cauſæ,quippè probam aut malam excretioné
prodeuntes.De vrinis,quę ex proba concoctione cum morbi tum
cauſarum ſalutem præmonſtrant.Gal.in 2 lib. de criſibus & in 3. cap.12.
Epidem.ita ſcribit,quippè optimam eſſe,quę in ſubſtantia eſt mediocris, quan-
titati aſſumptę potionis reſpondens,color ſub rufa,ſub flaua, cum ſedimento
ſeu hypoſtaſi alba,leui & æquali.De qua Hippoc.in ſecundo libro prognoſt co.
ita habet:Optima eſt,quæ candidum ſedimentum habuerit, læueque & ęquale tex.26.
per omne tempus dum morbus iudicetur. Securitatem enim ac morbum fore
breuem ſignificat ſi vero intermittit,atque interdum puram emittit vrinam in-
terdum ſubſidet candidum ac leue,morbus diuturnior ac minus ſicurus. Galen.
addidit: Neceſſario vero colore erit modice crocea & conditione media inter
tenuem,& aquoſam,ac corpulenta, qualis iumentorum habet. In primo libro
de criſibus ait optimam eſſe magis ſubrufam quam ſuflauam,& in primo Epid. cap.12.
& in libro 10.ſimpl.modice flauam facit,& in lib 2.de ſanit.tuenda ait, rufam c.de ſudore
bilioſamque vrinam coctionis perfectæ in morbis eſſe inditium. In multis cóco cap.2.
ctę urinæ ſunt diſcoloratiores,in aliis coloratiores. Quo conſtat non vnicam in
optimis vrinis colorem perpetuo obſeruari. At diuinus Hippoc non colorem in
vrinis,neque ſubſtantiam pręcipue attendendam ad prognoſim duxit,ſed con-
tentum cum hoc loco optimam vrinam de ſcribens,ne verbum quidem de co-
lore & ſubſtantia. Sed tantum de contento. Cum dixerit optimam eſſe quę
candidum ſedimentum,leue ac ęquale habuerit, coloremque & ſubſtantiam
omiſit,cum in omnibus non unicus color neque vnica ſubſtantię qualitas ob-
ſeruetur,atque etiam cum vrina habens optimum ſedimentum,neceſſario & co
lorem optimum & ſubſtantiam mediocrem habent. In temperatis corporibus
tales colores ſolent obſeruari,qui cum in multis ob varias corporum diſpoſi-
tiones euarient,proinde methodo nobis optima quę ſit in omnibus indaganda
vtemur,& primo ex Ariſtotile,qui in primo libro problem.ita habet: Vrina hæc proble. 2.
optima & per omnia mediocris, vrinæque ſanorum ſimi lima nouicio Medico
inſpicienda eſt,vt ſcilicet cum aliquam ab hac ipſa declinaſſe viderit,ſtatim ab
optima & exquiſita ſanitate hominem hunc cecidiſſe ſtatuat.Meritò hoc modo
bonam,& malam vrinam ex Ariſtotile cognoſcendam conſtat. Cum unum ex cap.12.
maximis artis prognoſticæ principiis ſit,ſimilia & diſſimilia contemplari.Qua-
re nos quoque hoc ipſo adducti dicimus in ęgrotis optimam illam eſſe iudican
dam urinam,quæ recte valentium maxime ſimilis appareat,quam notam expreſ
ſit itidem Galen.in primo de criſibus.Cæterum ut exacte optima,urina dignoſci
queat,primo corporum temperies,viſcerumque præcipuum erit attendenda.æ-
tas.ſexus,victus,atque uitæ ſtudium,namque corpora calidiora coloratiores vri
nas habent,& frigida diſcoloratiores,& ex ætate iuuenes urinas habent.pueris
tenuiores & coloratiores,pueri craſſiores, & ſenes tenuiores, & diſcoloratio-
res. Mulieres itidem viris craſſiores diſcoloratioreſque cum multis contentis,

& qui

& qui crapulis indulgent mingunt vrinas cum multo ſedimento crudo, & iſ;
qui inedia vſi ſunt, cum paucis ſedimentis habent itidem vrinas coloratiores,
eædem ex uigilijs, & laboribus. Contra multa ſedimenta habent, & diſcolora-
tiores qui in ocio vitam ducunt. Vnde dicimus optimam urinam eſſe, in paucis
qui ſubſtantia craſſiori ſpectatur, diſcoloratior cum multo ſedimento albo, leui
& per omne tempus æquali. In iuuenibus & uiris erit coloratior quippe ſub fla
ua uel ſub rufa, & tenuior, cum paucioribus contentis, & eo coloratior, & te-
nuior ſi corpora hæc fuerint temperamenti calidioris, & deſcoloratior, ſi fue-
rint frigidioris temperamenti, & in mulieribus erit aliquanto craſſior, & diſco-
loratior, & in ijs, qui inedia vſi ſunt, laboribus, vigilijs, coloratior, tenuior cũ cõ
tentis paucioribus, & in ijs, qui crapulis, & ocio, vſi ſunt diſcoloratior craſſior,
cum copioſiori ſedimento. In temperatis vero corporibus optima urina erit, co-
lore, vt ait Gal. modice crocea, ſubſtantia mediocri, quantitate potui reſpondẽs
habens ſedimentum album, leue, æquale per omne tempus, quæque denique
urinis recte valentium hominum ſimillima ſit. In omnibus optima perpetuò
eius hypoſtaſis ſeu ſedimentum album, ęquale, minus optimum quod habet ſu
ſpenſum ſeu ſublimamentum & adhuc minus, quod nebulam. Verum, ut do-
cuit Galen. in tertio Epidemior. aliquando bonum ſuſpenſum, & aliquando bo
na nebula ſat erit, ad ſalutem prædicendam de quod Hippocr. in quarto apho-
aph 71. riſmor. ita expreſſit. Quibus ſeptima iudicatur, in ijs nebulam habet vrina quar
ta die rubram & alia ex ratione. Adeo ut, vt ait Galen. non ſolum rubra aliqua
nubes apparens antea non uiſa iudicationem ſignificet, ſed & alba multo plus
ipſa, adhuc autem magis & ſublimamentum album æquale atque conſiſtens, ſi
tex.29. vero uelociter admodum morbus moueantur & caloris, & ſubſtantię mutatio
ſunt ſufficientia ſigna futuræ diiudicationis. Hippocrat. in ſecundo Prognoſtic.
tex.35. dixit. Nubecula, quæ inuehitur in urina, ſi candida eſt, bona, & Galen. ait; Conſi
derãdum in nubecula eſt, utrum ſurſum fuerit an deorſum, & item color quem
obtinet, ſi enim deorſum feratur cum colore qui dictus eſt, bona commendan-
daque eſt. Ex ſubſtantia tenues urinæ cum bono colore bonæ exiſtunt de his
Galen. in primo Epidemiorum. Planum ergo eſt, tenues ſed boni coloris urinas
ob caloris bonitatem promittere ſalutem, quatenus vero erant tenues, hacte-
nus tempus requirebant concoctioni. Hæ quidem urinæ ſalutem prænunciant,
ſed longiori tempore futuram, quod in Cleomaſtide, Clazomenio atque Chario,
ne fuit ab Hippocrate obſeruatum. Tenues etiam diſcoloratiores, ubi ſigna ad
fuerint ſalutis, abſceſſum præmonſtrare, Hippocr. in ſecundo prognoſtico. do-
cuit, quod Gal. in 3. Epid. com. 1. in tex. 4. confirmauit, dicens. Si urinas tenues,
& ęquabiles diu reddat, & reliqua ſalubria ſint ſigna his obſceſſus in locis por-
tenditur ſepto tranſuerſo ſubiectis. Quod pythioni, quod propter telluris ædem
habitabat, contigiſſe animaduertit, de quo Hippoc. Vrinæ a primo ad octauum
uſque diem tenues decolores quę ſuſpenſionem habeant, nubiloſam. Decimo
ſudauit, ſputa ſub cocta iudicatus eſt, urinæ circa iudicium ſubtenues. Quadra-
geſimo ab iudicio die ſuppuratio circa ſedem, & ſtrãguioſus factus eſt abſceſ
ſus. Ex coloribus uriuarum, ut dictum eſt, comendatur ſub flauus, ſubrufus, ſub
croceus, modice palleus ſubluteus. Subrubram quoque urinam cum ſedimento
ſubrubro Hippocr. dixit eſſe ſalutarem, etſi diuturniorem morbum ſignificet. Ni
com. 3. in grus itidem color non perpetuò malus, in lienoſis ut in Horophonte, & in ijs qui
tex.82. abundant ſanguine melancholico, & in ſuppreſſis menſibus, qui ſint melancho
lici, quod Gal. in 3. Epidem. Vrinæ vero color licet eſſet niger nihil attulit peri-
culoſi,

culoſi,quod retenti menſes eſſent magis melancholici,copioſæ itidem nigræ vrinæ quæ in aquoſas noti mutantur critice excretæ utiles poſt Gale in 3. Epid. 3. in tex. 74. ſcripſit ſe nouiſſe quandam mulierem,quæ his urinis magna copia euacuatis plurimum fuit iuuata,præterea vrinæ nigræ cum larga,aut narium ſanguinis eruptione, quod in Metona, aut menſiuum copia, quod in muliere moroſa fuit obſeruatum, non ſunt timendæ bonæ itidem ſunt ex turbatis urinis citò reſidentes album leue,& ęquale, de quibus Gal.in 4.de ſanitat.tuenda ſcripſit. Si vero cæteris ſeparatio craſſi a liquido in ea cernitur, ſitque quod ſubſidet album leue & æquale, iam iã ſuperaturam eos omnes naturam indicat.Claræ quoque quæ protinus turbantur utiles exiſtunt, quod ſignificent naturam humorum coctionem aggredi.Ex mutatione etiam urinarum ex bonę iudicabuntur,quæ ad probiorem vel colorem,vel ſubſtantiam, vel ſedimentum accederint.Bonæ itaque plerumque cenſentur craſſiores quæ poſt principiũ minguntur, excrementa enim accedente concoctione craſſiora quidem euadunt, ſi priustamen fuerint tenuia,veluti è craſſis fieri tenues optimum eſſe Hippoc.in 4. aphoriſm.ita docuit. Quibus vrinæ craſſæ grumoſæ,paucæ, non ſine febre multitudo uenieus ex his tenuis iuuat,maxime vero tales redduntur, in quibus ſtatim, ab initio vel non ita multo poſt,ſedimentum apparuerit, & Gal.in commento: Hæ autem ſi multæ & tenues ſiant,iuuant,quoniam materiam ſubtilialiatam ſignificant: Ex turbidis clareſcentes optimæ exiſtunt,ex diſcoloratis, coloratiores, & ex nimis coloratis minus coloratæ, & ex carentibus ſuſpenſis, quæ nubeculam, aut ſuſpenſum aut demum ſedimentum habere incipiunt,& quæ alba & æqualia fieri inceperint. Atque tot modis urinæ,ut ſigna coctionis nobis ſalutem in morbis indicare poſſunt.Eodem itidem modo,idem nobis ſignificabunt,vt cauſæ,bonam euacuationem prodentes. aph.69.

Proinde multæ vrinæ in die decretorio apparentes criſim ſalutarem indicant, eoque certius id præſagiunt,ſuapte natura meliores exiſtunt, quales in Nicodemo fuere obſeruatæ,de quo Hippoc. vigeſimoquarto multam urinam, & albam reddidit, in qua multa ſubſidebant & cum ſudore fuit iudicatus, & de Pericle. Tertio febris emollita fuit,vrinæ multæ concoctæ, in quibus multa ſubſidebant. Chationem multis urinis bilioſis fuiſſe ſeruatum Hippo quoque tradidit.Hac eadem ratione & de multis craſſis in 4.lib.aphoriſm.ait. Quibus ſperatur abſceſſus futurus ad articulos, liberat ab abſceſſu vrina multa craſſa & alba facta, & in 6. Epidemiorum:Vrina craſſa alba qualis Archigenis in laborioſis quartanis interdũ exit & liberat ab abſceſsu. Verum ea,quæ eſt ſimilis farinæ craſſiori,aut longitudinem morbi,aut mortem,ut docet Gal.in 7 aphoriſmorum præſagit,acres vero cum dolore copioſæ ſæpius in acutis morbis indicant, de his Hipp.in 1.Epid. ita habet: Vnum vero bonum, maximumque inter ſigna quæ fiebant, quodque multos a maximis periculis vindicauit,hoc fuit, quibus ad ſtranguriam diuerterent, & in hoc abſceſsus fierent,& ſtranguria autem his diuturna & laborioſa etat.Erant his urinæ copioſæ craſsæ,variæ rubentes,purulentæ cum dolore, & poſtea. Atque hi ſuperſtites omnes fuerunt,nec vllum horum periiſse cognoui. Quo modo Pythionem ſeruatum Hippoc.uidit,de quo in 3.Epidem io.ſcript. Quadrageſimo ab iudicio die ſuppuratio circa ſedem, & ſtranguirioſus factus eſt abſceſſus ideſt probabile multitudine vrinarum ſanans. aph.74. com.4.te.2. in aph.31. cõ.1.te.42. tex.24.

Sunt demum quædam ex oleoſis vrinis non pinguibus, ſed tantum colore atque craſsamento oleo ſimiles, quæ bonæ eſse ſolent,Hæque nonniſi perfecta morbi concoctione apparent,& has Galen.in ſcripſit in 3.Epid. ſæpius ex morbi cõ.1 tex.4.

conco-

concoctione ſine morbi detrimenti, uidit, atque hęc de bonis urinis ſalutem ſignificantibus.

De malis vrinis mortem prænunciantibus. Cap. XV.

EX vrinis tenues albę aquoſæ diu perſeuerantes, in morbo
non ſalutari, exitioſum, quod ſummam cruditatem ſignifi
in 4.ap.72. cent, exiſtunt, in febribusacutis, teſte Galeno, ſignificant to
tum flauę bilis impetum ſurſum in caput ferti quo deliriū
& phrenitim prę ſagiunt. De his Hippoc. in 4. lib. aphoriſm.
aph.72. ſcripſit: Quibus urinæ albę perſpicuæ, malæ, præſertim ſi in
phreniticis appareant. Gal. in comm. dixit, nullum uidiſſe
phreniticum, in quo talis urina apparuiſſet, ſaluetur. Me-
liusſiquidem eſt, vt ſicut i totus morbus eſt bilioſus, ſic & vrinę appareant bilio
ſæ illas in Philiſta phrenitico uidit Hippoc. In omnibus itaque febribus acutis
malum erit, urinas tenues, & aquoſas ſpectari, aut enim mortem prænuncia-
bunt, aut morbi longitudinem atque recidiuas, longo enim tempore natura o-
pus habet ad illam ſummam cruditatem tollendam, quod ubi febris non ad-
modum ſit uehemens & acuta, & uires ualidę ſint, aliquando ſalus, longo ta-
men tempore ſuccedit, in uehementi uero morbo, cū uiribus prælanguidis pror
ſus exitiales exiſtunt, & hoc eſt, quod Gal. in 4. aphoriſm. de his locutus, dixit.
cum anticipauerint uires diſſolui eſſe pernicioſas. Addamus eas fidelius perni
ciem denotare, quę & diu perſeuerauerint, & poſt principium inceperint, qua-
les fuere, quæ in muliere apud frigidam aquam decumbente apparuerunt, nam
undecimo die habuit vrinas tenues aquoſas, quæ eædem, atque ad diem quadra
geſimum perſeuerarunt. Diximus ex Hippocrate alias, haſce urinas perſeueran
tes ubi ſalutaria adfuerint ſigna, per abſceſſum morbum ſolutum iri, præmon-
ſtrare. Quod Pythioni, qui propter telluris ædem habitabat, eueniſſe in tertio
Epidemio. Galenum demonſtraſſe in altero capite meminimus; Contra uero
cō.1.in te.4 ubi ſalutaria ſigna non illuxerint, perpetuò eę exitiales exiſtunt. Hinc Hippocr.
in 2.progn. aquoſam exitialiorem uocauit, & in pueris eſſe ueterrimam, uoluit. Craſſæ ue
te.32.& 33 ro itidem vrinæ ex Hippocrate malæ exiſtunt, ſi præſertim in principio appa-
tex.32. reat, quo tempore tenuiores, uti Galen. in 4. aphoriſm. uoluit, eſſe ſoleant. Quæ
verò ipſarum nihil, aut quod malum eſt, reſident, peſſimæ exiſtunt, de his Gal. in
com.70. quarto libro aphoriſmorum. Quæ vero non reſident, ſi vires affuerit, longum fo
re morbum oſtendunt, ſi imbecillitas adſit, ægri mortem prænunciant, & Hip-
cō.1.te.26. pocra. in primo Epidemio. aut craſſitiem habentes & paruam ſubſidentiam, nec
cō.1.in t.5. probè ſubſidētes, ſed crudo quodam intempeſtiuo ſedimento. De quibus etiam
Gal in 3. Epidemio. dixit: At enim cum craſſas etiam fuiſſe indicet, nec ſubſediſ
ſe urinas, planè ſunt illæ ex conturbatis, & turbidis, ut ſolet hic appellare, quæ
ſemper turbationem crudam multo præditam ſpiritu flatuoſo, ut muſtum.
Non reſidentes uero cum ex turbidis ſint, craſſæ quoque non reſidentes ex tur-
bidis erunt quę, ut ait Galen. præter flatuoſam & crudam turbationem in totam
eſſe ſanguinis, etiam craſſos humores morbum fouere ſignificant, turbidę vero
vrinę duplicis differentiæ exiſtunt quædam tenues, quædam craſſæ, ſed modo
videa-

Digitized by Google

videamus quid turbidæ præſagiant in acutis morbis. Galenum totam turbidarum genera feciſſe ſuperius, diximus, quippè primum earum, eſſe quæ tenues, & claræ mictę poſtea turbantur, ſecundum earum, quæ turbidæ minguntur, & turbidæ permanent, atque tertium turbidarum reſidentium, & clareſcentium. Has in primo de criſibus Gal. vult eſſe minus prauas, quod aliquid inęqualitur bulentiæ ſupereſſe demonſtrant, atque morbum haud multo poſt coquendum. His eſſe prauiores, quæ claræ mictæ poſtea turbantur, quod hæc in urinis poſtea facta turbatio denotet, naturam debere incipere concoquere morbum nondũque cæpiſſe concoctionem, propterea longiori tempore ac virtute forti ægrotos indigere ad concoctionem perficiendam. Inter has medias ſtatuit, perpetuò turbidas manentes, nihilque clareſcens, & reſidentes etenim ait, nobis indicare has turbidas vrinas, vigere adhuc agitationem in ſanguine ad concoctionem, quod in quarto de ſanit. tuenda, hiſce uerbis expreſſit: Quod ſi turbida ſit, qualis veterinorum uiſitur, crudis uocatis humoribus refertas indicat, non tamen ceſſare naturam docet, ſed eos ualenter concoquere. Ex quibus colligitur, urinas turbidas non clareſcentes, & reſidentes meliores eſſe ijs, quæ clarę mictæ poſtea turbantur. Quod tamen Hippoc. non uiderur ſentire, cum nunquam meminerit has peioris eſſe iudicij, ſed ex turbatis perpetuo non reſidentes nihilq; clareſcentes cæteris magis damnauit, atque eſſe pernicioſas ſtatuit. De his in vxore Philini, quæ obijt, ita habet: Vrinam uero reddebat vnà cum conuulſionibus affatim multam, rarò admonentibus, craſſam qualis eſt, quæ in matellis ſubſidit, cum agitata fuerit, repoſita multo tempore non ſubſidebat, color & craſſitudo aſſimilis iumentorum urinis, hæc illius erat vrina, quam ego uidi, & de Vxore Dromeadai moribunda; Poſtridie eius diei, quo riguerat aluus commode reddidit, vrinæ craſſę, albæ, turbidæ, cuiuſmodi ſunt, quæ in matellis ſubſederunt cum agitatæ fuerint, repoſitæ multo tempore non ſubſidebant eadem turbidæ non reſidentes fuere obſeruatæ, in eo, quod caleſcens cænauit, & potauit largius, & in Hermocrate itidem morbo lethali uexatis. Atqui Gale. quoque in quarto aphoriſmo. id affirmaſſe eſt viſus, cum dixerit: Nonnullę igitur urinæ longo tempore manent perturbatæ, nonnullæ uero citò ſedimen craſſum habēt, & citò morbum ſolutum iri ſignificant. Quæ vero non reſident, ſi vires affuerint, longum fore morbum oſtendunt, ſi imbecillitas adſit, ægri mortem prænunciant. Addo quę in quarto de ſanit. tuenda, de his urinis nobis prodidit, quibus aperte cognoſcitur cæteris exitialiores eſſe non reſidentes ipſe enim ita ſcripſit: Verum omnium quæ turbantur urinarum generalis nota æſto ipſius craſſi a liquidiore ſeparatio aut propere, aut tarde facta, aut omnino nulla ergo ſi Protinus fiat, & quod ſubſidit ſit album leue, & ęquale ſuperiorem longe naturam ſuccis, quos concoquit, oſtendit, ſin bonum ſit, quod ſubſidit, ſed quod poſt longius interpoſitum tempus colligatur, etiam naturam temporis ſpacio ſuperaturam ſuccos, nunciat. Si vero vel omnino nulla ſeparatio, vel id quod ſubſidit, malum ſit, imbecillitas naturæ ſignificatur, egetque ope aliqua ad ſuccos percoquendos: Quare colligamus turbidas urinas nihil reſidentes cæteris aliis turbatis eſſe pernicioſiores, quod etiam oppoſitorum ratione demonſtratur. Cũ vel etiam Galen. fateatur eas quæ reſident, bonas eſſe morbumque naturam ſuperaturam indicare, ergo oppoſitæ non reſidentes ſed perpetuò manentes turbidæ oppoſitum indicabunt, quippè naturam morbo ſuperaturam. Non clareſcere etiam turbidas urinas iudicio eſt, eas non a calore naturali ad concoctionem agente turbari, ſed ab extraneo agente ad interitum, terminus enim earum

cap. 4.

tex. 28.

in aph. 70.

cap. 4.

rum quæ a naturali calore turbantur, eſt clareſieri, ueluti turbidarum a febrili calore, perpetuò turbidas manere, nihilque aut quod bonum non ſit, reſidere. Ex his quę in principio morbi turbidæ permanent peiores ſunt, quam eæ quę in augmento turbantur, quo tempore naturalis calor concoctionem aggrediens ſolitas eſt aliquando vrinas flatibus replendo turbare, ſed hæ paulo poſt bonum ſedimentum reponunt ac, clareſcunt. Exturbatis vero urinis quæ clare mingantur, & poſtea turbantur, quando prauiores cęteris turbatis ſint, vt uoluit Galen in primo de Criſibus in tertio Epidemi. & in 4. lib. aphoriſm. non equidem
cap. 11. certe cognoſco, nam ſi per eas, quæ poſtea turbantur præmonſtretur naturam de
cõ. 3. in t. 15 bere concoctionem, incipere & per illas, quippè turbidas clareſcentes, non in-
in aph. 70. cepturam ſed iam cæpiſſe, & aliquid concoxiſſe: itaque ex turbidis urinis nihil reſidentes in acutis morbis erunt pernicioſiores, & meritò ſane cum multitudinem crudorum craſſorumque humorum adeſſe denotent. quæ vt concoquatur, & ſuperetur a natura, longius temporis ſpacium requiritur, quod non niſi natura admodum robuſta abſoluet. Vnde vehementibus morbis, & corporibus debilibus hæ mortem præſagiant. Ex coloribus, vti diximus albæ tenues aquoſę in acutis morbis ſunt, peſſimum, quod vt Galen. docuit, melius ſit, in bilioſo mor-
tex. 30. bo vrinas atque excrementa coloratiora ſpectari. Hippoc. in 2. prognoſtic damnat vrinam rufam, & tenuem, tanquam morbum planè crudum denotet ipſam-
tex. 31. que vbi morbus diutinus fuerit, periculum ſignificare ægro, ne ipſe poſſit durare quoad morbus concoquatur, hocque præſagit, quoniam rufa vrina, & tenuis ſit vehementis morbi iudicium, iudicat enim intus magnum caloris incēdium adeſſe, & in hepate aut in ventriculo, aut in ſepto tranſuerſo adeſſe flammeum aliquam inflammationem. In internis inflammationibus, neque in acutis febribus aurea vrina diu permanens maxime eſt ſuſpecta quod ut dictum eſt, magnam alicuius viſceris phlogoſam, aut phlegmoſem denotet. Nigra urina nunquam ſine periculo in acutis morbis apparet, modo critice talis non excernatur, vel in ſuppreſſis menſibus melancholicis copioſe prodeuntibus, aut cum larga ſanguinis eruptione per nares. Quibus modis nigras urinas conſpectus, non eſſe timendas in altero capite docuimus. In acutis vero morbis aliquo illorum modorum non excretæ nigrę vrinæ ſunt periculoſę ſanguinis enim vſti copiam, quæ non ita facile natura concoqui poteſt, denotant. Quo Hippocrat. in Prognoſticis dixit nigram vrinam rufa tenui eſſe exitioſiorem, & in mulieribus atque in viris deterrimam. Hinc nigram quoque nubeculam in vrinis damna-
tex. 33. uit, tanquam ſignum perniciale. Tenues uero nigras, & paucas vrinas vnum ex
in tex. 29. ſignis, quæ cum febres ardentes inciperent, annunciabant, quibus exitium impenderent, fuiſſe, Hippoc. in primo Epidemio. meminit. Exitioſæ ſunt quæ in a-
cõ. 2. tex. 75 quoſas mutantur, cuiuſmodi fuerunt, quæ in muliere apud frigidam aquam decumbente, conſpectæ fuerunt. De hic Hippoc. Vndecimo, vrinæ multę, tenues, & nigrę, & vigeſimo ait: Vrinę aquoſę, & multæ, malæ. Quod Galen. in commento notauit. quippè vrinas nigras in aquoſas verſas eſſe læthales. Autor Prorrheticorum ſcribit, vrinas nigras in turbulentis & vigilibus eſſe phreniticas, ideſt phrenitides prænunciare. Sed addimus nos ferinas ac lethales in ijs pręſagi re, quod exatra vtraque bile futuras præmonſtrent. Exitiales itidem eſſe nigras
in aph. 35. maleoleates Gal. in 7. aphoriſm. animaduertit. Demum vrinæ perpetuò nigræ, tenues aquoſæ cum malis ſignis mortem oſtendunt, quales in muliere apud frigidam aquam decumbente apparuerunt, de quibus Hippoc. in fine illius hiſtoriæ caſus, ait. Vrinę huius perpetuò nigræ erant tenueſque & aquoſę. Comaque

con-

Digitized by Google

conſequebatur,cibũ faſtidiebat,animo erat deiecto,in ſomnis iracunda,implaci cap.12.
da,animo melancholicha. Peſſimæ omnium ſunt nigræ cum nigro ſedimento.
De his Gal.in 1.lib.de Cr ſibus ita habet:Peſſima igitur eſt tota vrina denigrata,
adeo vt neminem vnquam ſeruatum viderim, ex iis.qui talẽ vrinam minxerunt.
Minus vero perniciosa,ſi ſolum id quod ſubſidet nigrum fuerit, atque adhuc mi-
nus,ſi ſolũ id,quod in medio iacet,ac multo minus etiam ſi nebula. Oleoſæ quo
que vrinæ,in quibus præſertim pinguedines ſupernatantes araneorũ talis ſimiles
ſpectantur ab Hipp.in Prognoſticis damnantur.Gal.in lib.4.de ſanit. tuenda, ait
haſce urinas in ægrotis eſſe pernicioſas,quod colliquationis ſint indicium.De Py cap.3.
thione ſupra Herculis fanum decũbente,ait minxit oleoſum; Poſt nigras oleo-
ſæ ſunt peſſimæ,quod ingentis colliquationis ſint indiciũ, igneumq; naturæ calo
rem præualere ſignificent.Quales fuere obſeruatæ in prædicto Pythione atque in
muliere Cyzici,hi in. urinas primo nigras, & moras ante mox oleoſas ſeu pin-
gues habuerunt:Non minus pernicioſæ ſunt pingues,poſt craſſas turbidas non
reſidentes,quoniam igneum ſeu febrilem calorem a quo primo fuere turbatæ,ne
dum nihilo defeciſſe at quinimo magis plurimũ auctum eſſe,ſignificant. Has in
uxore Dromedai & in illo,qui caleſcens cænauit,& potauit largius Hippocr.ui-
dit:Hic enim primo die tubras craſſas turbidas non reſidentes minxit,& quinto
ac ſeptimo oleoſas pingues:obiitque undecimo.Illa vero die ſecũda & tertia craſ
ſas turbidas itidem non reſidentes & quarto & quinto oleoſas, obijtque ſexto.
Multæ itidem tenues aquoſæ ſine contentis, nihil iuuantes aut quouis modo ui-
tioſę in acutis morbis plurimum ſunt timendæ.De his Hipp.in 3. Epidemiorũ: cõ.3.tex.41
Vrinæ multæ tenues nihilquẽ decretorii quicquam uel boni, & poſtea de iiſdem tex.26.
Vrinæ multæ erant.neque erant illæ ex potu ingeſto,ſed illum excedebant, mul-
tumque etiam uitioſæ erant vrinæ redditæ,neque enim inerat craſſitudo, vel con
coctio vel purgatio proba.Hipp.in 3.Epid.dixit,mulierem,quæ in foro mendaciũ
decumbebat 9.die multam urinam in qua nihil ſubſideret reddidiſſe, & quæ a-
pud frigidam aquam, perpetuò habuiſſe vrinas multas nigras tenuẽs aquoſas.
Multę quoque craſſæ aut turbidæ non reſidentes aut quicquam non iuuantes ma-
xime damnantur,multæque urinæ omnes in morborum principiis damnantur,
& meritò inutiles habentur,quoniam tunc temporis nihil concoctũ excerni, nul
lamque probam purgationem fieri poſſe,alias a nobis fuit demonſtratũ. Paucæ
tenues in ardentibus febribus,& acutis inflammationibus peſſimæ exiſtũt,quod
indicent ſerum ſanguinis igneo calore abſumptum. Quæ ſi uitioſę eo peiores
erunt.Quales in vxore Dromedai in adoleſcente Mœlibæę, & in filia Euryana-
ſtis virgine, hæc enim, & adoleſcens Mœlibææ paucas tenues non boni colo-
tis,& illa paucas tenues oleoſas,minxit.Paucæ itidem tenues fueræ conſpectę in
illa muliere,quæ apud Tiſamenũ & in ea quæ apud Pantimedem decumbebat.
Qui omnes ægroti paulo poſt obierunt. Vbi uero propter igneũ calorem ſero-
ſum humiditatem ſanguinis prorſus abſumentem,aut propter omniũ functionũ
ut Gal.in 3.Epid.docuit extinctionem,vrinæ plane reſtiterunt,in forib.exitiũ eſſe cõ.2.in t.4.
prænunciatur In Sileno moribundo,ut Hipp.narrat,ſexto die reſtiterunt,atq.die
ſeptimo nihil minxit,demũ die octauo paucas reddebat cũ dolore mordaces,q̃
nobis indicio fuerũt,vehemẽtis caloris ſerũ ſanguinis tũ abſumẽtis, tũ ſumme
calidũ acre facientis.In muliere Cyzici, anginoſa apud Bitonem agente atque
adoleſcẽte Mœlibææ propter facultatis extinctionẽ ante exitiũ reſtiterũt. Vrinæ
quoq; pauce acres nihil alleuiãtes lethales exiſtunt,q̃ ſũmo caloris incẽdio intus
latente ſeroſam omnẽ humiditatẽ abſumi,humoreſq; inflãmari,& Hipp. Silenũ

ante mortem animaduertit, vrinas paucas mordaces reddidiſſe. Ego uero Guadagninam olim meam dilectiſſimam uxorem atque alios ardente febre lethali uexatus huiuſmodi vrinas paucas, ſumme acres ac uellicantes, ſæpius minxiſſe vidi quas paulo poſt exitum fuit ſubſecutum. Quæ etiam ex urinis nullum contentum habent, quippè neque ſedimentum, neque ſuſpenſum neque nubeculã, malæ exiſtunt, modo ægroti prius inediam non ſubſtinuerint, vt Gal. in 2. Progn. tradidit, aut plurimum laborauerint, aut uigilarint, aut corpora fuerint admodum
cap. 11. bilioſa in quibus urinas abſque contento ſpectari, nõ eſſe malũ Gal. in 1. de Criſibus teſtatum reliquit. Craſſas uero abſque ſedimento in acutis morbis lethales eſſe Gal. affirmauit. Malæ itidem ſunt, quæ cum pauco ſedimento, aut crudo minguntur. De quibus Hipp. in 1. Epid. Vrinæ tenues & incoctæ & de colores, & paucæ, aut craſſitiem habentes, & paruam ſubſidentiam, nec probe ſubſidentes, ſed
com. 69. crudo quodam & intempeſtiuo ſedimento. Gal. ſcribit in 4. aphoriſm. damnauit
cap. 42. vrinas craſſas propter grauitatem ſedimen habentes, & author libri de urinis, dixit, accidere aliquando, ut albus humor & crudus ſimul excernatur cum vrina, & in imo ſubſideat inſtar bonæ hypoſtaſis, & Gal. in 2. lib. progno. dixit crudum ſedimentum copioſum morbum a multitudine crudorum humorum foueri, proinde reddi difficilem. Craſſum itidem eadem ratione in 4 aphoriſ. maxime damnauit,
in aph. 69. de hoc ipſo Hipp. in 7. aphoriſm. ita habet: Quibuſcũque febricitantibus in
aph. 31. vrinis fiunt ſedimina ueluti farina craſſior, longam ægritudinem fore ſignificant.
cap. 12. Dictum eſt alias ex Galen. in 1. de Criſibus hæc ſedimenta craſſa, farinæ ſcilicet
aph. 31. craſſiori ſimilia. quæ crimnodos Græcis dicuntur, magnam ſanè colliquationem præmonſtrare, & propterea in acutis morbis eſſe exitialia, & Gal. in commento de hiſce ſedimentis ita habet. liquet igitur & ex his exemplis, quod quicunque mingunt urinam ſimilẽ farinæ craſſiori, ſi ſaluari debeant, tardè liberantur. Quicunque uero exitialiter ſe habent, contingit hos quam citò interire, & propterea has vrinas exitiales facit, plurimoſque ait morte præripi antequam ægritudo diutius protrahatur, & quicunque ex ipſis fuere liberati, iis omnibus in longum productum fuiſſe ęgritudinem & meritò ſanè cum diſpoſitio, in qua talis urina mingitur, multam requireret coctionem. Hippoc. in 2. Prognoſt. hæc ſedimenta ma-
tex. 28. xime damnauit. Hoc ſedimen habuerunt urinę Sileni, & illius qui in Dealcis horto decubuit, qui non niſi ſpacio dierum quadraginta fuit ſeruatus. Diximus itidẽ ſuperius ſedimenta orobis ſimilia, ſquamoſa, furfuroſa quæ Græcis oroboides, petaloydes, & pityroides uocant. quod ab eadem colliquatione fiant, ideo in febribus acutis, ubi minime uitio renum, aut veſicæ fiant, eſſe lethalia. Hæc omnia
tex. 26. Hipp. in ſecundo Prognoſt. hiſce uerbis eſt complexus, dicens: Si urina ſedimentum referat ſpeciem farinæ craſſioris, malum eſt, deterius non ſi ſquamuſarum inſtitutione conſiſtit ſi vero tenui, & candidum admodum eſt, uitioſum eſt furfureum vero deterius eſt. Cognoſcimus non renum uitio fieri, vbi adſit febris acuta colliquans, nullumque læſorum renum ſignum appareat. Sedimentum quoque diuulſum, quod cruditatem denotet, improbatur, quo apparente nunquam
cap. 21. tuto ſalus prædici poterit, eodem modo inæquale de quo Hipp. in 2. progno. Si vero intermittit, atque interdum ſubſidet candidum ac læue, morbus diuturnior, ac minus ſecurus eſt. Subrubrum improbatur ab Hippoc. quod morbum diutinum oſtendat, etſi ſalutarem eſſe dixerit, auctor uero libri de urinis, ait ſubrubrũ ſedimen defectum coctionis præmonſtrare, non tamen mortem. Verum quoniã omnis morbi longitudo eſt ſuſpecta, ideo non carere videtur prauitate, & maxime in corporibus imbecillioribus, morbiſque uehementioribus quibus natura vi-

Digitized by Google

vires vero citò collabuntur, & ſæpius nondũ concocto mo bo. Nigrum ſedimẽtum eſt peſſimu n in acutis morbis, quod cum nigr. ui ia Galen. affirmauit eſſe o nnium peſſimam minus vero perniciosum iuſpenſum, & adhuc minus nubeculam eſſe. Et ſuſpenſis improbantur elata, quod delirium ſignent, quod in uirgine Lariſſæ Hipp notauit, & Gal. in comme. dixit, caſu delirium ſignificaſſe, non per ſe, quatenus in quam ſanguinem flatuoſiorem denotaret, quoniam ſi nullus flatus inſit ſanguini ſuſpenſiones ad imum uaſis deferentur autor Prorrheticorũ ſuſpenſum ſublime, delirium portendere ſtatuit, & eo magis, ut ait Gal. ſi una au r um ſonitus ad fuerit, atque ſi aliquis dolor coxę, uel alterius partis inferiorum & a uiſceribus remotæ occultatus fuerit. Nigrum quoque ſuſpenſum, diuulſum inæquale malum eſſe, ſed minus malum quam ſedimentum, author libri de uri- cap. 17.
nis. Nubeculam quoque nigram damnauit Hipp. in 2. lib. Prognoſt. Pingue itidẽ tex. 29.
meminit ſupernatans malũ eſſe ait, quod conſumptionem ſignificet. Ego ſæpius tex. 35.
nubeculam iuxta ſuperficiem vrinæ circuli modo euectam atque elatam in iis, qui phrenitici obierunt, uidi proinde hanc in acutis turbulentiſque febribus eſſe pernicialem, cognoui.

Quare vbi contenta, quæ ſecundum naturam ſe habenti fuerint ad ſuperficiẽ vrinę multo ſpiritu euecta, prauam in capite neque exiguum affectum prænunciant. His addamus vrinas in non recordantibus & inſciis ægrotis mictas, de qui tex. 28.
bus in 1. Prorrhet. hæc leguntur: Vrinæ excretio in non recordantibus perniciosa Denotat namque teſte Galeno, periiſſe naturalium functionum intellectũ. Hocque aut cerebro læſo ęgrotis quippè delirantibus, fit, aut extincta naturali facultate. Vnum reſtat admonendum quippe vrinas in multis exitioſiſſimis febribus, mingi ſubſtantia, colore atque contentis rectè valentium urinis ſimilis, haſque optimas ignaris Medicis videri Medicoſq; maxime decipere. Quę tamen in iis mortem portendunt ineuitabilem quod nobis indicio ſint bilem, qua colorã tur vrinę, aut cerebrum aut aliquod aliud uiſcus inuaſiſſe, nihilque ſuccorum noxiorum cum vrinis excerni, quod ſumme exitioſum eſſe in phreniticis, ac uel etiam in pleuriticis, peripneumonicisque Medici obſeruant, nihil enim, vt proximè dicemus, in pleuriticis eſt perniciosius quam in ipſis ſputa non excerni, & quæ excernuntur, flauum colorem non habere permixtum.

De prædictione ex ſputis, & primo quid ſit ſputum, quas partes læſas denotet, differentiæ, & cauſæ. *Cap. XVI.*

ETſi quicquid per os non vomitione reiicitur, ſputum Medici appellent, quippè, ſcreatu, ſimplici ſpuitione, atque tuſſi, nihilominus illud ſputum proprie magis dicũt, quod tuſſi excernitur, de quo quod ad noſtrum inſtitutũ maxime faciat, nimirũ adiudicandam prognoſim, in preſentia accuratius itidẽ ſcribemus. Hoc vero, quippè tuſſi excretam, excremẽtũ eſt pituitoſum mucoſum, modo ſimplex exeat, minimeq; aliis humorib. mixtũ quod ex cerebro in pulmones deſtillauit. Aliqñ tamẽ biliosa, aut purulẽta mera reiiciũtur, quæ peſſimarũ paſſionũ ſunt affectus. Hæc inquam per tuſſim excreta, ſputa, ut diximus, vocatã nobis Galeni authore

indicia ſunt affectionum tum pulmonum, tum thoracis, tum aſperæ arteriæ, tum gutturis, atque, vt in ſumma dicam, reſpirationi ſubſeruientium inſtrumentorum omnium. Differunt uero, inter ſe ſubſtantia figura, colore, quantitate ſimplicitate & miſtione odore, ſapore, ſcreationis facilitate atque alleuatione, aut auctione doloris, atque tuſſis. Subſtantia enim, tenuia ſunt, craſſa, uiſcida, & viſciditatis expertia. Figura plana æqualia, rotunda, ſpumoſa, cruenta, ac purulenta. Colore alba, pallida, flaua, rufa, rubra viridia, liuida, nigra & quædam verſicolora. Quantitate vero multa, pauca, & nulla ſimplicitate, & miſtione, ſimplicia mera vocata, atque miſta. Odore, ægreolentia, & quæ non male olent, ſaporibus, inſipida, dulcia, ſalſa, amara, & acria facilitate excreationis, & difficultate, quæ facile tuſſi reiiciuntur quæ difficulter, & quæ nullo modo. Quę dolorem, & tuſſim ſedant, quę augent, ac demum concocta, cruda atque maligna.

Horum omnium cauſæ ſunt dignoſcendæ, & primo tenuium liquidorum. Quæ (Galeno authore in libro ſexto Epidemio.) fiunt a calore debili cerebri, a quo ſum excrementum minime coctum facientis quod neque in pulmonibus defectu multi caloris, craſſeſcit. Hoc ipſum in pleuriticis principium eſſe coctionis ſtatuit. Veluti craſſum ſputum perfectæ coctionis eſt notu. Matareſcentia enim ſputa è tenuibus ſeu liquidis, craſſeſcunt. Viſcida mediocriter fiunt ſputa, cum liquida percoquuntur. Quę vero valde viſcida exiſtunt, indicant inteſum calorem humidum reſoluentem, qua ratione pituita calore eximio agitata, craſleſcit, atque lenta euadit. Hæc in pleuriticis & pulmoniis peſſima ſunt, ui enim, ita partibus ad hæreſcunt, proiici poſſunt, ſæpequa leuts pulmonum arterias obſtruendo ſuffocant. Quod Antepatro Medico Romano contigiſſe Gal. in libro 4. de locis affect. memorię prodidit: In pleuriricis, pulmoniis ac vel etiã in aſthmaticis, quod proiici non poſſit, ſtertorem ac ebullitionem inducit. Sæpeque ſuffocat, aut empyema facit. Dilutior vero pituita expers lentoris debilis caloris humidam tenue non abſumentis eſt nota. Plana & ęqualia tum vnius ſimpliciſque eſſentiæ pituitam, tum æque calore agitatam denotant, contra inæqualia uariaque figura ſpumoſa diu ſpumam conſeruantia, a pituoſa uiſcidaque ſubſtantia, caloreque multo agitante fit. Quo valde ſpumans meritò Galen. in libro de totius morbi tempo. damnauit: Fiunt vero etiam hæc ſputa, flatulento ſpiritu pituitæ, vel alio humori mixto, qualia ex pulmonibus plurimo aere excrementis permiſto fiunt.

in tex. 18.

cap. 6.

Qua ratione Paulus ſcribit è gutture ſpumoſum propter comercium reſpirationis ſæpius ſputum reiici: In pleuriticis, & peripneumonicis non a flatu, ſed collecto igneo calore in partibus affectis excrementa ſpumoſa extuſſiuntur. In quibus ſi ſanguis ſpumoſus appareat, pulmonis ſubſtantia læſa uti docuit Galen. indicatur. Quinimo neceſſario ſanguinis ſputum ſpumoſum, ſubſtantiam pulmonis vlceratum, ex libro ſeptimo aphoriſmorum Hippocrat. denotare conſtat: Rotunda vero quæ tuſſi excernuntur, fieri ab humore craſſo, & tenaci in phibris pulmonis collecto, atque a calore inſigni Galen. in libro ſexto Epidemio. tradidit: addimus formam rotundam quod glutinoſus humor in aſpera arteria contentus eundem cum illo formam aquirit, ſiquidem ipſa globoſa eſt, & cauitate interiore in orbem circumducta. Hæcque in quibuſdam febre vacantibus vidiſſe, qui per valde longum temporis interuallum nihil mali pati videbatur, attamen iſti omnes poſtea phthyſici contabuerunt. Hæc Hipp. delirium præmonſtrare docuit, fortè ex caliditate, quam notant, caput replẽte, vt Gal. expreſſit

At

Digitized by Google

At nunquam per ſe ſola delirium poſſe prænunciare. His ſunt proxima quę gran
dinis granis ſimilia ſpectantur, hæc ipſa Gal. in quodam uidit, qui quin phthyſi- in 4. de loc
cus contabuerit, effugere non potuit. Cruenta autem fieri a ſanguine exeunte, affec. cap. 8
aut venis apertis, anaſtomaſim Græci dicunt, quod ſi ita effluat nullus dolor a-
derit, nulla inflammatio, nulla febris, eſtque ſanguis aquoſus & tenuis, mul-
tus & magnis, paucus ex paucis promanans, uenis aut eroſis (diabroſim & ana-
broſim appellant) quem affectum notant, tuſſis moleſta abſque cauſa manifeſta
ſanguis principio paucus, & non niſi per interualla exiens, aliquando copioſus,
vbi inſignis fuerit eroſio & magnorum uaſorum præcedunt diſtillationes ſalſæ,
vel veres aut demum uenis itidem ruptis, quẽ etiam affectum uocant peririxim.
Cuius naræ ſunt dolor & præſertim ſi ex thorace & ex pulmone iuxtam mẽbra
nam, ſanguis copioſus, cauſæ ruptionis antegreſſæ, ueluti eſt humorum abundã
tia, vehemens motus, clamor, caſus, ictus & alia ſimilia. Itaque ſputa cruenta fiũt
a ſanguine vt dictũ eſt, aut venis apertis, aut exeſis aut denique raptis. In pleuri
ticis uerò hæc ſputa reiiciuntur cum natura pręſertim materiã aggreditur, hanc
etenim paulatim tenuat, aliquas, ex quo proinde laxatis uiis, qua uapor exha-
let, tenuior pars & uicina vapori per raritarẽ pororum elabitur in interna & uici
na ſpacia, ex qua tuſſi ſublata & ſputo excluſa initium coctionis præmonſtratur,
ſunt uero pituitę miſta proinde has mitiſſimas pleuritides Gal. in 6 Epidem. eſ- cõ. 3. in tex
ſe ſtatuit. Valde cruenta uero ſputa in iis author Coac. præſagio. maxime damna in 5. Coac.
uit, quod ueluti ſincerus ſanguis exeat, atque aliud uitium denotet, aut enim præſ. ſec. 2.
vaſorũ quorundam διαβρώσις a bile acri, & erodẽte, quæ ſanguinẽ attenuat, & tex. 33.
uenas aperit, ſignificatur, aut ῥῆξις ideſt ruptura a vehementiore thoracis cõpreſ
ſione, quę nihil ex phlegmone foras excludere poterat: Purulenta uero ſputa a
ſanguinis ſputo phthyſim indicare futuram Hipp. tradidit. At in pleuriticis, & 7. apho. 15.
peripneumonicis ſuppurationem & empyema a qua tabes; Cum enim materiã
quatuordecim diebus non repurgatur, aut ægrotos ſuffocando interimit, aut pur
reſcit magis & in pulſus cõuertitur. Cuius ſigna ſunt horror vel de nouo, aut au-
ctior, febris uehementior, & grauitas, ſeu pondus de hoc Hippoc. in 2. lib. apho- aph. 43.
riſm ita habet: Circa puris generationem dolores ac febres contingunt, magis q̃
vbi iam eſt genitum. Sed de purulentis ſputis poſterius etiam nos accuratius.
Nunc ad varios ſputorũ colores: Alba itaque cernantur ſputa vbi id quod ex cer-
nitũr, eſt pituitoſum, aut purulentum. In morbis pituitoſis utilia ſunt, in bilioſis
vero cum inutilia, tum mali indicii, quod nihil de materia pleuritim faciente e-
duci, præmõſtrẽt, de albis ex pure, nuperrime ſermo eſt habitus. Fluuia, uero palli
da nigra, a bile flaua, pallida, ac nigro reſudante fieri Gal. in lib 6. Epide. notauit. cõ. 4. in t. 4.
Quos ſputorum colores hiſce verbis in lib. 2. de loc. affect. eſt complexus, ſcribit cap. 9.
enim.

Quippè iam oſtendimus omnem inflammationem ex affluente fieri ſangui-
ne. Quapropter ſi bilioſus fuerit ſanguis flauum, aut pallidum erit ſpu-
tum, ſi pituitoſus & ſpumans candidum, ſi melancholicus, aut nigrum aut li
uidum ſi nihil horum ſanguinem infecerit, rubrum. Quinetiam in pleuritide ſę
pe numero magis bilioſum, in peripneumonia vero magis pituitoſum. Verſico-
lora multorũ, affectuũ (Gal. authore, ſunt indicia, proinde morbũ difficilem præ-
monſtrant. Multa, multitudinem humorũ, quæ ſi facile excernantur, ſintque alba
craſſa, concoctum eſſe phlegmonẽ, ac ſuperatum, ſi uero purulenta, & in ipſis pus
ſit albũ leue æquale nõ fœtens, denotant, phlegmonem ſuppuratũ per puris ex-
cretionem finitum iri, ſi bilioſa, uiridia, liuida, nigra, morbum crudiſſimum

&ad ualde malignum; & vix natura debellandum. Pauca etſi concocta, non pro ratione morbi, inutilia ſunt: Quo merito in peripneumonia ab ipſis timen-
i 7.ep.t.46 dum autor Coac. præſagiorum nos docuit: Qualia fuere in vxore Euxenii ab Hip pocrate obſeruata. Nihil uero excerni in pleuriticis ac pulmoniis ſumme, eſt periculoſum, ubi potiſſimum non principio morbi, ſed poſtea quoque ſputũ omnino non appareat. Nihil omninò expuere idem in pleuriticis ſignificare, quod in aliis febribus urinæ aquoſæ, quippè ſummam morbi cruditatem Galen.
cap.18. in primo libro de Criſibus docuit. Quo inflammationem ſeu phlegmonem con-
in aph.12. coctu difficilem ac diuturnam præmonſtrari in primo aphoriſm. meminit, & in
cap.16. libro de conſtitur.art. medend. ait nihil expuere eſſe pernicioſum, partim quod ſignificet fluxionem plegmone quaſi deuinctam teneri, partim vero quia ea uni ca uniuerſa interius contenta corrumpatur; Hinc author Coacorum præſagiorum ſiccas pleuritides in quibus nihil expuitur meritò fecit periculoſiſſimas, & Gal. in
cap.10. libro ſecundo de criſibus ait Nam cum paſſio exquiſite anguſta fuerit, & ueluti alligans in ſeipſa uniuerſum fluxum cohibuerit, tunc facit morbos lethales, qui apſytti, ideſt ſine ſputo nominantur, & in libro de totius morbi tempo. nihil omni no expuere cum ingenti dolore & ſpirandi difficultate eſse exitiale ſtatuit. Non
cap.16. minus malum eſse ſputum in iiſdem malis citra rationem ſupprimi, Gal. itidem in libro de conſt.art medicæ notauit: Hoc fieri, aut propter humoris lentorem, & craſſitudinem, aut membranæ pulmonem continentis condonnitatem, aut deni que propter facultatis in ægro debilitatem in 2. prognoſtic. Gal expreſſit. De his author Prorrheticorum in tertio libro lateris dolor ex ſputis bilioſis, ſi abſque ra-
comm. 6. tione euanuerit, in furorem aguntur. Galen. in commento ait, hoc non perpetuo
tex.5. fieri, ſed tantummodo cum bilioſi humoris ad caput ipſum fuerit tranſitus In tabidis & ſuppuratis nihil peius, quam ſputi ſuppreſſio: in his phthyſim, aut mortẽ, atque in illis exitium ſignificat. Galen. in libro 7. aphoriſmo. ait tandiu tabidos
in aph. 16. extenuatos uiuere quandiu pertuſſim pulmonem expurgare poſsunt, atque ubi in tus pus remanet, reſpirationis obſtructi uias, ideoque ægros ſuffocari, quod Hippo. in tertio apho. 16. ita expræſſit, a puris ſputo phtyſis, cum uero ſputum retinetur, moriuntur: excreatio itidem, quæ non repurgatur, nec proiicit ipſam pulmo.
Sed ob nimiam plenitudinem ſeruit in gutturæ multitudinem & lentorem, atque facultatis imbecillitatem præmonſtrat, ſed de hoc poſtea accuratius ſcribemus. In pleuriticis, peripneumonicis, empyis, atque tabidis, facile ægrotos ac ci-
cap.16. to expuere, optimum eſt, ut docuit Galen. in libro de conſt.art.meden. In pleuriticis, & peripneumonicis, naturam cæpiſse concoquere, ſputaque praua qualita te carere nobis oſtenditur in ſuppuratis ſperatur pus poſse ita repurgari, ut ad tabem ægroti non abducantur. De iis ſputis Hipp. in ſecundo Prognoſticor. dixit:
tex.43. Screatio in omni dolore, qui affligat circa pulmonem & coſtas, citò prompteque ſcreetur, neceſse eſt: Hoc enim oſtendit cum uitalis facultatis robur, tum animalis in cerebro, & muſculis, qui naturæ inſeruiunt, in efflatione, neque ductus obſtructione, aut preſsu impediri: neque materiam aut ita lentum ex partibus eximi aut ita craſsam, vel tenuem, vt rurſum atto li non poſſit, ſincera uero ſputa mira quoque uocata pituitoſis exceptis, fiunt teſte Galeno in libro de humoribus, quę nullæ aquoſæ humiditati ſunt permiſta ubi præſertim calor flammeus omnem humiditatem conſumpſerit, quo fit, ut intus incendium caloris adeſse denotent, atque morbum difficillimum, quod illa ſputa ſint maligna, uixque reiici queant;
tex.46. Hippocrat. in ſecundo Prognoſtico. flaua ſincera damnauit, ſed omnium maxi-
tex.48. me nigra. Contra miſta aquoſo humido apparent, ubi hoc ipſum haud calo-

re ſe-

re febrili abſumitur,aut plurimum pituitoſi humoris abundauerit, miſta quo-
que apparent aliis humoribus,quæ varia vocari diximus; atque his multo peio
ra,quippè quod multiplicare affectum ſubeſſe ſignificet.Fętida itidem quod gra
uiter olent,inſignem humoris facientis putredinem denotat. Qua ratione Ga- cap.6.
len.in libro de totius morbi temporibus ſputum impenſe fætidum in pleuriti-
cis,& peripneumonicis maxime damnauit,& Hippoc ad tabem in ſuſpectis,&
ſuppuratis.Inſipida ſputa cruda pituita facit,concocta dulcia, itidemque cruen 7.aph.
ta,& pituita ſãguini.Salſa redditur pituita,cũ a calore nimiũ agitata & aſſata,tũ
vt Arabibus uiſũ eſt,aut retorridis uaporibus aut biliofis humoribus miſta,acria
ſunt & amara ex flaua,ruffa,& æruginoſa bili, acida ex humore melancholi-
co.Quæ dolorem leuant,optima cenſentur,quod probam notent humorum ua
cuationem iuxta illud Hippoc.ſi qualia purgari oportet,purgentur confert.Qua
ratione Hippoc.in aphoriſmis dixit,ſomnum dolorem ſoluens bonum. Contra
malum,idemque in doloribus lateris ac pulmonum fit,& ubi ſputa dolores non
alleuant,inutilia habentur,peioraque ipſum dolorem augeſcentia. Hæc ſi cum
dolore prauam etiam qualitatem habeant,mortem, illa quippè per ſeipſa non
praua,tamen dolorem non alleuãtia,ſuppurationem præmonſtrant De his Hip
pocr.in ſecundo prognoſti. Quicunque autem dolores ex his ſedibus non deſi- tex.52.
nunt,neque ſcreationum purgationibus,neque uentris ſub ductionibus, neque
uenæ inciſionibus,& medicamentis,& victus rationibus, in ſuppurationem uer
ti,ſciendum eſt.De illis quippè dolorem non ſedantibus; Omnes autem excrea
tiones malę ſunt,quæ non ſedant dolorem,peſſimæ uero nigræ , ut deſcriptum tex.51.
eſt,quæ uero ſedant dolorem,meliores ſunt. Eodem quoque modo ſputa quæ
tuſſim ſedant optima ſunt, quoniam humorem inflammationem atque tuſſim
facientem commode purgari ſignificant,contra,quæ multam tuſſim concitant,
namque ipſo aut uitium materiæ,quæ cunctatur in pulmonibus, aut inſtrumen
torum aut facultatis infirmitatem,humor admodum craſsus magna difficultate
attollitur,& in anguſtiis quibuſdam ſic intercluditur, ut quoſdam ſuffocet, &
admodum uiſcidus a partibus quibus adhareſcit,eximi non poteſt, ac ſępe ſu-
blatum intra pulmonis fiſtulas glutinis modo hærens detinetur. Tenue denique
circa ſpiritum diſſluens ægre expuitur. Atque hiſce omnibus multa tuſſis excita
tur,quam tollunt,atque compeſcunt,qui moderate craſſa,non admodum uiſci-
da,neque tenuia.Hippocrat.propterea ſputa tuſſim multam concitantia in Pro-
gnoſticis maxime damnauit Concocta demum ſunt ſputa in pleuriticis ac Pe- in 2. Prog.
ripneumonicis,alba,læuia,non admodũ,ut Galen.docet,tenuia,uel craſsa, quæ tex.45.
que facile expuunt,æqualiſque conſiſtentia.Hæc fiunt natura uincente morbum
in ſuppuratis uero Hippocrate authore,quod eſt,album,putum,atque fætoris ex
pers.In Prognoſticis quoque ſputum cui ſit permiſta flaua bilis maxime in pleu
riticis commendauit,vtporè quod denotet plurimum materiæ facientis inflam-
mationem recte purgari.Contra tenue,aut nimis craſsum uel uiſcidum, vel te-
nue crudum eſt,nondum uaturam quicquam cõcoquiſse explicans: Maligna ve
ro ſunt, ſincera flaua,ruſta,viridia,liuida,nigra,uerſicolora impenſe fætida,do
lorem augeſcentia atque tuſſim cum difficillima reſpiratione, atque hæc de di-
uerſorum ſputorum cauſis.Nunc ad ſputa ſalutaria,quæ ſpeciatim ſalutem deno
tant, deſcendimus.

Digitized by Google

De ſputis bonis ſalutem prędicentibus. *Cap.* *XVII.*

DE bonis ſputis, ſalutem denotantibus agantes primo hæc qualia in
abſque febre, tuſſi, reſpiratione difficili, aut dolore in uexatis ſpe
ctari, debeāt, dicemus: ſecūdo in pleuriticis, & peripneumonicis
atque tertio in ſuppuratis. Itaque in affectibus Thoracis abſque
inflammatione, & febre optima ſunt, ſputa alba, læuia, æqualia,
modice craſſa, parum viſcida, nullo calore prauo infecta, quippè flauo, aut
pallido, aut ruffo, aut viridi, aut liuido, aut nigro. Quemadmodum colore tincta,
& præſertim flauo, Gal. in libro quarto de loc. affect. maxime damnauit, de qui-
bus in ſequenti capite nos accuratius, bona itidem ſunt, quæ facile excernuntur
abſque multa tuſſi, & quæ & ipſam, & difficilem reſpirationem ſedant. In pleu-
riticis uerò, & Peripneumonicis ſputa ſalutaria exiſtunt, quæ recte ualentium,
cap. 8. non diſſimilia apparent, recte Galeno iu primo libro de Criſibus neque enim
fieri poteſt, vt pectoris pulmonumque partibus maxime lęſis, ſputa recte valen-
tium ſimilia excernuntur, ſed quinimo ipſa diſſimilia fieri eſt neceſſ rium. At
cap. 7. quæ ſimilia ſunt recte valentium ſputis non niſi in ſtatu morbi excreantur quo
tempore morbus perfecte eſt concoctus. Hinc Galen in aphori.m Hippoc. dixit
ſputa concocta eſſe alba, lęuia æqualia, non admodum uel tenuia, vel craſſa, quæ
in aph. 12. que promptè facileque excernuntur. In lib. 6. Epidem. dixit, in pleuriti, & in Pe-
ripneumonicis, in principio ægrotos ſi ſalutari morbo laborent, aliquid expue-
in aph. 12. re, atque hoc coctionis principium propterea indicare, quod ſi tenue expuant,
mediocrem concoctionem, & craſſum perfectam, & in primo aphoriſm. ait in iis
affectibus ægrotos nihil expuere morbum ſignificare crudiſſimū, coctionis prin
cipium aliquid expuere, tenue tamen, quod ubi craſſius euaſerit maiorem co-
ctionem & ubi craſſum, ut dictum eſt, album, læue, æquale facile excreatur, per-
fectam coctionem præmonſtrare. Quare optimum erit ſputum album, uti dictū
tex. 44. eſt læue ęquale, facile eductum. Cuiuſmodi in Anaxione. Hij puidit die vigeſi-
ma ſeptima. Quod forte non uidetur omnino verum, ſi Hippoc. in 7. libro Pro-
tex. 50. gnoſtic. verum ſcripſit, dicens, permiſta appareat flaua bilis admodum ſcreatio
ne oportet, & paulo poſt; Screatio flaua non multo permiſta ſanguine in pul-
monis morbo, ſi inter initia excernitur ſalutaris admodum eſt. Qua etiam ratio
ne author Coac. præſagiorum ſcripſit, in doloribus pleuriticorum utile eſſe, ſpu
tum colorari, & in omni pleuritide & peripneumonia optimum eſſe ſputum fa
cile citoque excerni miſtum flauo ſpuro ex quo non modo ſputa alba bona
erunt, ſed flaua, cruenta, pallidaque excreationi permiſta? Hoc quidem ueriſſimū
eſt, tamen hęc non in ſtatu ſed in principio uel in augmento, quod nulla alia ra
tione fit, quam quod hæc ſputa inflammationem ex bile flaua, ac ſanguine fieri
præmonſtrent, quæ cæteris aliis, ex aliis humoribus concitatis minus periculo-
ſa, vt Gal. oſtendidit, exiſtit, atque etiam, quoniam humoris inflammationem fa-
cientis aliquid euacuari denotent. Hęc itaque ſputa in principio, & in augmento
morbi educta haud erunt inutilia. Quæ ſi tardius, vt ait Hippocra. talia excernan
tur minus tuta exiſtunt, quia & morbum tardius coquendum denotant, & lōgi-
tudinem morbi nunquā periculo uacantem præſagiant. Non ſunt tamē lethalia,

ſed

Digitized by Google

ſed longum tantū morbum præmonſtrantia,non inutilia,vti dictum eſt,quod ali quid humoris facientis inflammationem purgari ſignificent, atque etiam inflam mationem non eſſe malignam, ſed faciliorem ac ſecuriorem quam quæ ex alijs fiunt humoribus. Quo fit,vt neque viridia neque nigra, neque verſicolora bona ſint. Siquidem à prauioribus ſuccis inflammationem eſſe concitatum notent. ac proinde flauis & cruentis viridia, & nigra ſputa ſint prauiora. Bona itidem ſunt ſputa,ſi præter nuperdictas notas hoc etiam habuerint, vt facile prompteque e- ducantur. Quod Hippocrat. in ſecundo Prognoſticorum,ita meminit: Screatio tex.43. in omnibus doloribus,qui ſint circa pulmonem & coſtas citò prompteqne ſcrea tur,neceſſe eſt. citò vero expuitur ſi intra tertium diem aut quartum appareat, quod ſi bonum ſit morbum cum breuem,tum ſalutarem oſtendit,teſte Galeno in primo libro aphoriſmorum,tum in primo lib.de criſib.tum in 6. Epidemiorum. com.3.t.18 Multum vero & concoctum in die decretorio,optimum eſt,atque vnum ex iudi catorijs iudicantibus dicitur,quod ſi dolorem tollat, tuſſim, atque febrem, alio opus non habebit ſigno,vt optimum ac criticum ſputum iudicetur. De Anaxio- ne in 3. Epidemiorum, ait: Decimo ſeptimo cæpit pauca concocta, excrere cō.3.te.79. leuatus eſt. Vigeſimo ſeptimo redijt febris,tuſſijt,multa excreauit concocta, in vrina multa ſubſidebant alba,deſiit ſitire,dormiuit. Addamus optima itidem eſ- ſe,vnà cum alia bona vacuatione conſpecta. In ſuppuratis eodem modo ex Hip- pocrate in libro ſecundo Prognoſticorum,ſputum optimum eſt album lęue con tex.65. color,vacans pituita,abſque labore & valida tuſſi eductum. Sed addimus copio- ſum,atque quod febrem, ſitim,tuſſim, atque malam reſpirationem tollat, ſed de his paulo poſt nos accuratius agemus. Nunc tranſeamus ad ſputa exi- tialia.

De malis ſputis exitium prædicentibus. Cap. XIIX.

NVnc ſputa mala,exitium preſagientia in ijs,qui nullo morbo labo- rant,recenſeamus,à pituitoſis exordientes,Quorum quæ diu ex ca pite in pulmones deſtillant; ſubſtantia admodum tenui,vel craſ- ſa,viſcida,copioſa,figura rotunda, ſapore ſalſo aut acri, maxime ſuſpecta eſſe ſolent. Admodum tenuia,tuſſim moleſtiſſimam con- citant,& craſſa obſtruendo vias reſpirationis ſuffocationis periculum inducunt, idem & viſcida diu pulmonis branchijs adhærendo,Quę ſi ſalſa aut acria ſint ar terias exedendo ad cruentum ſputum viam parant, & ab eo ad pus, atque tan- dem ad phthyſim. Rotunda ſputa,quæ à tenaci craſſaque pituita & à multo ca- lore fieri oſtendimus perpetuò homines ad phthyſim maxime ſuſpectos reddit. Gal.in 6.Epidem.ſcribit,hæc in febre etiam vacantibus vidiſſe, qui & ſi per val- cap.8. de longum temporis interuallum quicquam mali pati non uidebantur, tamen iſtos omnes phthyſicos contabuiſſe,& in 4.lib.de loc.affect.in quodam ſputa grā dinis granis ſimilia ſe vidiſſe ſcripſit, qui,quin phthyſicus fieret effugere non po tuit. Biliosa quoque ſputa maxime in ſuſpeſtis ad phthyſim à Galeno damnan- tur. Hæc vero colore aut flauo aut pallido aut ruffo, & ſapore, aut acri aut a- maro nobis innoteſcent coloribus ijs hęc manifeſte deprehendimus, quod hi colores præſertimque flauus, & cum pallidus bilem amaram teſte Ga-

leno

cap.10. leno in libro 2. de locis affectis denotent . Saporibus non ita certe . Siquidem ob permiſtam pituitam ſapores ijs hebeſcant,& obſcurentur. Vnde Medici alioquin eruditiſſimi aliquando decipiuntur, vt bilioſum humorem intus in pulmonem deliteſcentem non agnoſcant, quod ſputa & ſi flaua vel pallida , vel ruſta appareant, minime acria vel amara obſeruent. In quibus tamen exeſis pulmonibus cruenta ſputa, vel purulenta, poſtea reddnntur atque inde tabes. De his Galen. in lib. quarto, de locis affect. ita habet . Quidam humorem repenre expuit liquidæ bili in colore per quam ſimilem, medium videlicet inter flauum ac *pallidum*, at nulla acredine infectum atque ita quotidie maiorem eius quantitatem expuit , deinde leui ſuborta febricula tabeſcere incepit adeo, vt purulenta ſcrearet, poſtea tractu temporis quatuor videlicet menſium, exiguum cum pure cruorem reiecit , atque ſit aucta febre magis conſumebatur ac iterum atque iterum plus expuebat, adeo, vt magnam ſputi quantitatem redderet, quocirca magis increſcente febre, ac reſolutis viribus, eorum, qui tabe marceſcunt, exemplo, mortem obijt. Deinde alium vidi eodem fere modo ſex menſibus ac alium quoque diutius laborantem, igitur qui primus nobis occurrit , initio quidem nihil mali habere, ſed tandem peſſime affici viſus eſt, alterum verò quùm conſpiceremus, ei ſtatim ab initio cognito malo, præſenri medicamento ſuccurrere tentauimus, ac multo magis etiam tertio. At quamuis multo negocio vtrumq; liberare conaremur , nihilominus, neque horum vllus, neq; alius poſt eos ſeruari potuit. Quùm enim morti iam proximi eſſent, pulmonis ipſius putres quaſdam partes expuebant . Cęterum mirum eſt quamobrem cum hæc ipſa ſputa nullam acredinem habeant, vel amarorem, poſſint pulmones inficere. Sed adhuc magis mirum uidetur, cur ſit, quod apparentibus ſputis pituitoſis omni ſapore acri, amaro ea ſalſo omnino vacantibus, pulmones inficiantur . Hoc vero fit, aut quod omnis bilioſus humor acris intus deliteſcat in pulmones ipſorumque branchijs adhæreſcens, ipſos exedat, aut quod ipſa pituita putreſcendo , acrimoniam acquirat, qua exedit, ac putrefacit pulmones. Qua ratione fortaſsè & aer Phthyſico contagio infectus, quippè ſummè acris redditus, pulmones eorum, qui in eo habitant, inficit . Cur uero ſit quod ſputis flauis aut pallidis apparentibus, acri , amaro ac ſalſo ſapore vacantibus homines ad tabem ducantur, hoc vero fit, quod pituitoſi humoris miſtione in ipſis ſuper facilius quam color occultetur & accerrimus ſummeque putridus humor in pulmones deſtillatus, eos exedat , vel dicetur ijſdem ſputis flauis aut pallidis conſpectis, uobis ſignificari intus in pulmones collectum eſſe multum humorem bilioſom, quo pulmones putrefiunt, exeduntur, atque homines ad tabem prouehuntur . Nigra quoque ac melancholica ſputa peſſima eſſe, uel ex eo cognoſcitur, quod Gal. in lib. de conſtit. art. med. ſcripſe-

cap.16. rit, perniocioſiſſimum eſſe melancholicum humorem prępollentem, tum quod & præditus ipſe ſit moribus peſſimis, & maxime erodat, conquoquaturque ægre , nec facile expurgetur, quod plurimæ ſit calidiratis index a qua aſſatus , genitus eſt . Ab ijs ſputis non raro cruenta ſuccedunt, plus, in recte ualentibus, quàm in

l 4.aph.25. pleuriticis timenda. Quod Hippoc. intelligens in aphoriſinis dixit : ſanguis quidem ſupra qualiſcumque malum . In ijs ſanguis tuſſi reiectus perpetuò timendus & ſi non perpetuò ipſum exitium ſequatur , cum prę ſertim ex capite deſtillant in fauceſque irruens, tuſſi excernatur, quomodo ego poſt quartanam febrem ſanguinem copioſiſſimum tuſſi reieci , quæ excretio fuit criſis me ab ea febre liberans . Cæterum vbicumque non ex capite deſtillans, ſed è pectore & pulmonibus promanat, phthoes periculum inducit, & ſi Galen. in libro 5. method. med.

ſcripſerit.

Digitized by Google

ſcripſerit. Matronam Romanam,& Iuuenem à ſputo ſanguinis atque alias omnes, qui primo ſe die ei curandas permiſerunt ſanitati reſtituiſſe &. Quotquot poſt aliquot dies phlegmone ſic occupauit,ut iam febricitarent,horum nullum in totum fuiſſe per ſanatum. Quo meritò dixit Hippoc.in 7. aphor.a ſanguinis ſputo puris ſputum,malum,& Galen. ait,non omne ſanguinis ſputum eſſe malignum ſed illud,quod pus ſubſecutum eſt. Hoc enim phthoes auerſitur. Quod meritò Hipp.expreſſit dicens,a puris ſputo phthyſis. Quare cruenta ſputa è pectore ac pulmonibus educta, à quibus pus ſubſequatur, exitialia eſſe nobis liquido conſtabit. Addimus,perpetuò inutilia eſſe, ac malum portendere qualiacumque copioſius,excreta quicquam ægrotos non iuuant,quippè nec dolorem nec tuſſim nec reſpirationem difficilem alleuantia,atque hæc in ijs ſputa exitialia erunt,in pleuriticis autem & peripneumonicis,admodum tenuia poſt principium,aut admodum craſſa,aut viſcida aut ſpumoſa, aut rotunda, multa non iuuantia,pauca,& nihil expuere,& ſputa euaneſcere ac ſupprimi, & frequentia,alba,flaua,pallida ruffa,viridia æruginoſa,porracea,fulua,liuida,nigra,varia fœtida ſyncera egerrime educta,cum ſtertore quippè in gutture feruentia, tuſſim,dolorem, malam reſpirationem non ſedantia atque omnium exitialiſſima praua quæ tuſſim,dolorem,& malam reſpirationem,& febrem concitant,atque augent. Admodum tenuia craſſa,& uiſcida,quod ſatis crudum morbum notet, ſi principio fiant,haud inutilia cenſentur, quod tractu temporis concoqui poſſint,ſed poſtea,quippè poſt multos dies apparentia & ſi nihil coquantur, peſſima exiſtunt,admodum vero ſpumantia.eodem modo damnantur, potiſſimumque ſyncera bilioſa,ruffa,viridia,liuida atque nigra. Hæc enim fieri à calore immodico aut vrente aut colliquante aliàs oſtendimus. Albicantia vero,non ita periculoſa ſunt,quod a flatu pituita agitata ſpumeſcant, qua ratione è pulmonibus educta pituita ex plurimo aere ſpumeſcit. Plerumque in peripneumonicis ſanguis ſpumoſus expuitur. Author Coac.præſagiorum, ait ſpumoſum ſanguinem in dolore dextri hypochondrij ab hepate manantem expui,atque lethalem eſſe. Rotunda itidem ſputa maxime damnantur,quod intus magnum calorem, quo humor ſiccatur,adeſſe,denotent. Quo fortaſsè caput replente,delirium planè ſignificaſſe Hipp.in 4. Epidem.voluit. Hæc in lateris morbo author Coac.præſag. perniciem ſignificare,voluit. Hippoc.rectius in Prognoſticis dixit, ſputa rotunda candida in pleuriticis eſſe inutilia multa quoque ſputa mala multum periculi minantur,ſi præſertim in die iudicatorio appareant, nihilque ægros iuuet. Sunt enim ex iudicatorijs non indicantibus. Pauca itidem non minus damnantur,quod non ſufficiant,ad purgandum humorem facientem phlegmonem, omniumque maxime,quæ & cruda ſunt,& magno labore excernuntur. De his Hippoc.in primo Epidemicrum: Tuſſiebant ac pauca cocta,coacta, paulatim, uix excreabunt. Quos verò uiolentiſſime vrgebant,his minime concocta erant,ſed perpetuò cruda ſpuebant. In pleuriticis nihil minus mali portendit, nihil expuere,diximus crudiſſimum morbum ſignificari,Nam,ut ſcribit Gal. in ſecundo,de criſib.cum paſſio exquiſitè anguſta fuerit ac veluti alligans in ſeipſa vniuerſum fluxum cohibuerit tunc facit morbus lethales,qui apty ſti ideſt ſine ſputo nominantur,& in lib.de conſtit.artis med.ait nihil omninò expuere perniciſiſſimum eſſe, partim quod ſignificet fluxionem in phlegmone quaſi deuinctam teneri, partim uero,quia ea vniuerſa interius contenta corrumpetur. Hocque morbum concoctu difficilem & diuturnam fore eam inflammationem præmonſtrare Galen.in primo aphoriſm.oſtendit. Qua ratione author Coacorum præſagiorum dixit

Marginal notes: aph.15. — 7.aphor. — in 5. Coac. pſag ſec.2. tex.67. — cap.10. — in aph.12.

Digitized by Google

xit ſiccas pleuritides,in quibus nihil expuitur eſſe periculoſiſſimas.In ijſdem vero bilioſum,ſputum,quod inceperat, euaneſcere abſque ratione delirium portendere author Prorrheticorum expreſſit, & ſupprimi proximum exitium denotare

cap.16. Gal in lib.de conſt.art.med. memoriæ mandauit. A phthyſicos ait Hippoc. eo uſque uiuere, quoad expuant, atque vbi ſputum retinetur, mori. Frequens ſputum, at non tuſſi excretum,cum alio ſigno phrenitico, phreni im notare in primo Prorrhet. notatum eſt. & paulo poſt hic author in phreniticis frequentem

tex.6. ſcreatum maxime damnauit,& meritò ſanè,quod,vt Gal. expreſſit,cerebri male affecti,ideſt repleti ſit indicium,& poſtea hunc ipſum frequentē ſcreatum cum refrigeratione nigram vomitionem(quod eſt ſignum perniciosiſſimū) prænunciare. Alba quoque pituitoſa inutilia in morbis bilioſis ſunt quod Hipp.

in 2. Prog. 46. in Prognoſticis,ita expreſſit.Candida vero glutinoſa ac rotunda inutilis,& meritò ſanè cum nihil humoris inflammationem facientis purgari,ſit indiciū. Quod ſanè in bilioſis inflammationibus ſatis eſt perniciosum. ab hinc plures annos Baſſani & Maroſticæ,pleuritides peſtilentes,quæ quatuor & ad plus ſeptem diebus homines iugulabant graſſatę ſunt,in quibus quę per ſputum excernebantur, erant pituitoſa,alba. Quibus ſanè ſputis quidam Medicus,parum tamen in Galeni doctrina verſatus perpetuò bene de ijs ſpeſabat.Qui facilè decipiebatur ignarus hęc ſputa alba pituitoſa indicio nobis fuiſſe nihil humoris facientis inflammationem purgari propterea & morbum crudiſſimum, & ſumme perniciosum præmonſtrari.Quod Hipp.in vxore Euxenij pleuritica quæ eo morbo obijt obſeruauit,ea enim per ſputum pauca candida,tenuiaque expuit.Flaua & pallida nec non & cruenta non admodum ſputo permiſta, poſt principium ſi excerni incipiant morbum concoctu difficilem, longum atque hac de cauſa periculo minimè vacantem ſignificant. Contra quę in principio apparent morbum enim ſolutu facilem,præmonſtrare ſuperius oſtendimus.De his Hipp.in 2.Prognoſt.ita habet:Si enim multo poſt ab initio doloris ſcreatur flaua,aut ruffa,deterior.Quam paulo poſt,expreſſit, ſeptimo die tardiusve apparentem, minus tutum morbum præmonſtrare. Idem præſagiunt,pallida,ruffa, viridia,fulua,liuida atque nigra: Viridia ęruginoſa magnum caloris incendium copiamque æruginoſę bilis præ-

tex.45. monſtrant. Hippoc.in Prognoſticis excreationem vehementer viridam maximè

cap.6. damnauit,& Gal.in lib.de tot morbi temporib.ſputum vehementer fuluum ſumme perniciosum facit,periculoſius eſt liuidum, quod aut à modica atra bile aut à caloris extinctione fiat Quod meritò author Coac pręſagiorum initio morbi conſpectum maxime damnandum credidit. Nigrum omnium eſt perniciosiſſimum,cuius cauſam diximus eſſe ex Galeni 1.de criſib.aut vehementem peraſſationem,aut refrigerationem quippè extincto calore natiuo. Meritò itaque dixit Gal.magnum morbum ſignificare,& in 1.de criſib.mortem ſignificare,& author Coac.præſagiorum dixit,eos qui nigra reijciunt pernicioſe ſe habere. Hippoc.

tex.45. in lib.de morbis ait eos, qui cum ſaliua grumos nigros ſanguinis tuſſi reijciunt, tertia die mori. Non minus mala eſſe videntur colore varia,quod multiplices affectus ſubeſſe denotent. Quo Hipp. hæc ſputa ſimul cum dolore acuto exitialia eſſe voluit.Syncera vero perpetuò damnantur,nam bona ait ſputo permiſta eſſe, contra mala,omnium maxime meraca, quod fiant omni humido ſeroſo à calore conſumpto, flaua itaque ſincera,ruffa,æruginoſa,fuluida, liuida, atque omnium maxime nigra meraca praua exiſtunt,vt Hipp.in 2.Progn.nobis tradidit. Hæc enim deſperatæ ſalutis morbum præmonſtrant. Fętida etiam perpetuo in acutis morbis damnantur,quod pręexcellentis putredinis nobis ſint argumento.

Digitized by Google

to. Graueolentiam in ſputis diſtinctim tabidos à non tabidis notare Hippoc. in aphoriſmis meminit, atque in ipſis iſtuc eſſe lethale. Mala quoque diximus eſſe quæ difficillime excernuntur. Quę Hipp. in 1. Epid in multis vidit. De quib. dixit: Tuſſiebant & pauca cocta, paulatim, vix excreabant. Quę itidem feruent in gutture cerchnonque & ſterrorem inducunt, non minus praua exiſtunt. De his Hippoc in 2. Prognoſt. Mala etiam excretio quæ non expurgatur, nec proijcit ipſam pulmo ſed ob nimiam plenitudinem feruet in gutture. Non minus mala ſunt, quæ nedum tuſſim tollunt ſed quinimo ipſam concitant, & augent, vt docet Hippoc. in 2. Progn. Qui non minus ibidem damnauit, ſputa quæ dolorem non ſedant, Non tamen hæc ſufficient nobis ad prædictionem, niſi alia, ut docet Galenus, accuratius ſpectemus. tex. 48. tex. 52.

Eodem itidem modo mala ſunt, quæ neque malam reſpirationem, neque tuſſim neque febrem, & ſi multa ſint, tollunt, quęque vero in aliquo decretoriorum dierum, erumpunt, ac ab ipſis ægroti in deterius abeunt, cum ſigno aliquo prauo lethalia profecto exiſtunt Atque hęc ſunt ſputa in pleuriticis ac peripneumonicis damnanda. Nunc eadem in ſuppuratis conſideramus.

De prædictione in ſuppuratis. Cap. XIX.

Qvicunque pus obtinent, ait Galenus, intus in corpore uniuerſum ſiue contentum habeant in parte inflammatione affecta, ſiue etiam poſt eruptionem nomines tales empyos, ideſt purulentos ſeu ſuppuratos, licebit. Sed Medici aſſolent potiſſimum illos, qui in thorace, ac pulmone talem habent affectionem empyos, ideſt purulentos nominare. Id uero pus poſt eruptionem inter thoracem, pulmonemque continetur, & niſi citò excreatur, tabiſti intereunt, febricitantes tenuiter quidem, at calore iugiter quodammodo in nocte creſcente. Veteres in qualibet parte corporis puris collectionem empyema dicebant, ſuppurantiaque ob id medicamenta alij empyemata, alij diapyemata. Alij cum in uiſcere pus collectum eſt, atque demum ut dictum eſt eos ſolas empyos eſſe volunt, quibus inter thoracem & pulmonem pus aggregatum eſt, nimirum in loco phlegmone obſeſſo & ab eo pure intra thoracem effuſo huiuſmodi affectus naſcitur. Fit vero huiuſmodi pus, vbi materia phlegmones non repurgatur, intus enim contenta a calore in pus vertitur. Quod Hipp. in 7 lib. aphor ita expreſſit. Diſtillationes in ventrem ſuperiorem ad ſuppurationem veniunt intra dies viginti, & clarius in lib. 5. de pleuriticis: Quicumque morbo laterali laborantes in quatuordecim diebus non repurgantur, ij ad ſuppurationem vertuntur. Vbi enim pleuriticorum dolores neque purgatione perſputa neque alui deiectione, neque ſanguinis vacuatione, neque victus ratione, neque alijs medicamentis non finiuntur, ſuppurationem excitant, aut mortem ſuffocatione. Quod probè Galen. in Prognoſticis ita expreſſit. Quicunque dolores circa thoracis ac pulmonis ſedes non definunt adhibitis ſubſidijs idque malum tantumodo habent, nec vllum aliud exitioſum inditium adeſt, eos ſuppuraturos expeſtabis. Suppuratis itaque inflammationibus, ipſarumque humoribus in pus conuerſis, niſi per ſputa repurgentur rupta vomica pus in cauitatem thoracis & pulmonis effunditur, atque tunc vere ij empyi exiſtunt. Quo pure aut ſuffocantur, aut liberantur, ſi probè ſpacio dierum

in 2. Prog. in tex. 60. aph. 38. aph. 8.

qua-

in 5.aph.15 quadraginta per tuſſim purgentur,quod hiſce verbis Hippoc.docuit: Quicum-
que ex morbo laterali fiunt empyi, ideſt ſuppurati ſi quadraginta diebus pur-
gantur a die qua fit ruptio,liberantur,& Gal. in commento ait: niſi ijs diebus
per ſputa pus totum expurgetur,putreſcit,pulmoneſque putrefaſtum exedit,at-
que ad tabem conducit,quæ eſt totius corporis extenuatio propter inſanabilia
illa pulmonis ulcera & macies cum debili febre coniuncta, quem affectum pe-
culiariter Græci,maximeque Athenienſes,ut Gal.meminit,phthoen appellabãt,
atque Hippoc.phthyſim. His ad extrema redactis & deploratis accidit *capillo-*
rum defluuium propter ſiccitatem & alui profluuium propter virtutis imbecil
litatem teſte Galeno atque ſputa retinentur. Tam diu enim extenuati viuunt,
quandiu extuſſire & per ſputa pulmonem expurgare poſſunt, vbi verò intus ip-
ſa remanent reſpirationis obſtruuntur viæ atque ægri ſuffocantur. Sed ad ſuppu
ratos ſeu empyos redeamus,quorum prognoſis vt illuſtretur, primo an pleuriti-
ci,vel peripneumonici, vel anginoſi ad ſuppurationem incliuent uidendum e-
rit,& poſtea quibus ſignis nobis innoteſcant, tertio quando ruptio fiat, atque
demum de ijs,qui ſeruantur,& quibus ſignis nos id deprehendimus, atque de
ijs,qui moriuntur agemus. Quibus verò futuros purulentos ſperamus Hippoc.
i 2.aph.47. in hunc modum docuit: Quicumque dolor in his affligit ſedibus,non deſinens
neque ſcreationis purgatione,neque uentris ſubductione neque venæ inciſione
ac medicamento & victus ratione, in ſuppurationem verti ſciendum eſt. Sed
quia circa puris generationem, vt Hippoc.docuit,dolores ac febres contingunt
magis quam ubi iam eſt genitum, neceſſe eſt,in ſuppurandis dolores ac febres
tex.54. augeri. Hippoc.in 2.Prognoſt.de his ita habet: Conſiderandum autem oportet
ſuppurationis initium fore,colligentes à die, quo primum homo febricitauit,
aut quo rigor eum prehendit,& ſi dixerit pro dolore ſibi ineſſe pondus in loco,
quo dolore afficiebatur. Hæc enim fiunt inter initia ſuppurationum. Ex hoc igi
tur tempore ſuppurationum forè eruptionem ad prædicta tempora oportet.Ga
len. uero in commento dixit indicia ſuppurationis eſſe pro dolore grauitatem
ſeu pondus,rigorem ſeu horrorem,atque febrem, quæ multo quàm anterior ve
hementius affligat. Addit ultra grauitatis ſenſum,calorem in lateribus aut in al-
tex.59. tero tantum,vbi ſuppuratio tantum in altero latere fuerit.Quod ita docet. Si ve
ro ſuppuratio in altero latere tantumodo fuerit vertere ac ediſcere conuenit in
his,vtrum in altero habeat latere dolorem,& vtrum calidius,quàm alterum ſit,
atque eo incolume latus cubante requirere oportet,non aliquod deſuper onus
illi pendere uideatur,ſi enim id fuerit,ſuppuratio in altero latere eſt, utrouis o-
nus exiſtat. Quare his ſignis ſuppuratos deprehendemus quippè rigore vel hor-
rore qui fit teſte Galeno a puris acrimonia partes inflammatione affectas infe-
ſtante,febre anteriori quæ vehementius affligat, atque pondere in lateribus,aut
in altero tantum, ubi in uno tantum pus collectum eſt, addo calorem perce-
ptum in vtroque latero aut in altero,ubi in uno tantum, vt dictum eſt pus colle-
ctum eſt. Quod ſanè pus auctum multitudine atque a natura concoctum erum
pens,per tuſſim purgatur, atque ita Empyi ideſt ſuppurati ſeruantur, Quod ſi
nullo pacto reijciatur quod debilibus accidit, ſuffocati, aut tabidi moriuntur.
2.Prog.t.6. Hinc ait ſeniores potius interire quàm iuuenes quoniam, vt ait Gal. imbecilles
vires habent, & uti hi liberentur magna uis requiritur quę per tuſſim ac ſputa
expurgat.Cum hi qui ſeruari debent,plurimum puris tuſſi purgare debeant Ga
cap.3. len.in quinto libro,de loc. affect. quoſdam empyos meminit ſanatos, qui puris
quantitatem quindecim vſque heminarum expuerunt.Quare qui plurimum ex-
puunt

Digitized by Google

puunt liberantur, & hoc eſt, quod ait Hipp. in 5. lib. aphor. Quicumque ex morbo laterali fiunt empyi, ideſt ſuppurati ſi quadraginta diebus purgantur, à die qua fit ruptio liberantur. Vbi vero non expuunt, aut ſuffocantur, quod accidit propter puris lentorem & craſſitudinem & membranæ pulmonem continentis denſitatem, atque ob facultatis debilitatem. Dignoſcũtur reſpiratione in qua totus Thorax attollitur, nullaq; purgatione per ſputa apparente Galen. in lib. 4. de loc affect. ait: Quibus ex ſuppuratis ob puris copiam inter thoracem & pulmonem collectam totus in reſpiratione attollitur, fieri ob virium imbecillitatem ne queuntibus ſuppuratis pus purgare. Vbi vero non ſuffocantur, tabidi intereunt, vt ait Gal. febricitantes tenuiter quidem vt calore iugiter quomodo in nocte creſcente, quod non purgatum pus intus putreſcat, pulmones exedat, & vlceret. Quę vlcera ſequi totius corporis extenuationem & maciem cũ debili febre coniunctam nuper ex Gal. oſtẽdimus, quem affectum Hipp. phthyſim, & Græci olim Athenienſes phthoen appellarunt. Quibus vero notis illi empyi tabidi facti dignoſcantur, Hipp. hiſce verbis expreſſit: Omnes aut purulentos agnoſci his indicijs conuenit: Principio ſi febris non dimittit, ſed interdiu tenuior, noctu vehementior eſt: Si ſudores multi ſuperueniunt, ac tuſſiendi cupiditas eſt, nec quicquam tamen dignum commentatione expuunt, ſi oculi caui redduntur, maxillæ vero ruborem trahunt, & vngues manuum curuantur, digiti vero potiſſimũ ſummi caleſcunt, atque in pedibus tumores fiunt, neque cibum appetunt, ac puſtulę circa corpus erumpunt. Gal. in comm. ait: Febres non dimittere, quod partes ipſæ corporis ſolidiores incaleſcunt, ex quo calor manet aſſiduæ febri ſubſimilis, perinde vt calx debilis contingentibus, qui calor, quod hecticorum ſignum proprium creditur quoties ægri edant ac bibant, perinde ac incalce aqua perfuſa, fit calidior euadit, quo fit, vt tangentes exterius ægrum multo calidiorem perſentiant. Sudores item cõtinuos elici propter virium debilitatem & quod diductum alimentum deijciatur. Quin etiam tuſſiendi cupiditas, i. voluntas prehendit, nec quicquam dignum commentatione expuunt, ob puris lẽtorem & craſſitudinem & continentis pulmonem membranæ condenſitatem, tum etiam debilitatẽ in ægro facultatis. Oculi caui propter exiccationem redduntur, quod omnibus longis febrib. eſt commune. Rubent genæ propter calorem in pulmone, & item tuſſedinem, quæ vultum calefaciunt. Vngues curuantur, quia caro eos firmans conſumitur, & digitorum interiores ſummę partes quippe carnulentiores calidiores apparent, quod calor hecticus ſolidiores occupet partes, & in ijs plus apparet vbi humor largior ineſt, pedes intumeſcant, inde caloris incipiente extinctione, quippè quod partes eæ ab origine longiſſime abſunt. Cibum non appetunt, appetendi facultate extincta, puſtulæq; erumpant in cute derodente ſanie ex intimis ſedib. ad cutim effuſa. Atque hiſce ſignis empyi tabidi dignoſcentur, quorũ caſus ſunt exitiales, qui quoad expuere, puſque contentum excernere, poſſunt Hipp. authore viuunt, vnum eſt, ad ſputa ipſorum attinens ſcitu dignum, quod in ipſis quippè tabidis deſperatis, nihil concoctum obſeruari Gal. in 1. Epid. affirmauerit, ſputum ceſſat, ac ſupprimitur, aluus humida, pedes intumeſcunt, & reliqua fiunt, quæ deſperatã ipſius ſalutẽ præmonſtrant. Primo itaque humor faciens pleuritim aut pulmoniã nõ purgatum putreſcit, & in pus vertitur, mox erumpit, & tuſſi purgatur. Quod ſanè determinato temporis interuallo multum collectũ, & inter thoracẽ & pulmonem effuſum foras erũpit, plerumq; viginti dieb. & aliquãdo citius & aliquando tardius. Quã rẽ & ſigna quib. id agnoſcimus Hipp. ita in 2. Prog expreſſit. Quę vero citius ac tardius rũpuntur talib. cognoſcãtur ſignis oportet, ſi tex.

cap. 7

dolor

Digitized by Google

dolor inter initia extitit,& item difficultas ſpirandi,nec non tuſſedo,atque etiam ſcreatio perſeueret vigeſimo die expectari aut etiam antea ruptionem oportet, ſi verò continentior fuerit dolor, & alia omnia in his fuerint ex ratione, poſtea expectari oportet eruptionem ſed præire neceſſe eſt & dolorem & ſpirandi difficultatem & ſcreationem antequam pus excernatur. Quibus Gal. colligit ſigna futuræ vomicæ eruptionis eſſe hęc, quippè dolorem ſpirandi difficultatem, tuſſedinem & ſcreationem, quæ ſi continenter & vehementer affligant calorem eruptionem expectari oportebit,& ſi nec continenter nec vehementer infeſtent, tardiorem. Cæterum neceſſe eſt eroſo obuoluente pus corpore ab acrimonia eius dolorem fieri,tuſſedinem, & excreationem, quia ſanies quædam tenuior obductum penetret corpus,ſpirent quoq; difficulter neceſſe eſt,& propter vniuerſam corporis conditioné,ſed præcipuè ob accedentem dolorem. Ratio vero huiuſce eruptionis in naturam mouentem,atque in multitudinem puris vel eius prauam qualitatem expultricem ad excretionem iritatem refertur. Hæc eruptio fit ante tempus quippè ante concoctionem puris, aut propter bilem ſynceram ſputo non permiſtam, nec ad mediocritatem naturæ conuenientem deductam tunicã pus continentem erodentem. Vnde dolor, tuſſis,reſpiratio difficilis & excretio eruptionem antecedunt,aut propter puris copiam vel infeſtam putredinem, vel vtrumque ſimul expultricem mouens. Quę eruptio ſymptomatica eſt & nõ bona, & illa quippè purè concocto a natura fit criticè, & bona in qua pus album purum æquale & læue ſpectatur, in ea vero quæ ante tempus fit ſymptomatica eſt, pus crudum,verſicolor,fętidum,aut flauum bile permiſtum apparet. De hac eru-

in 5. Coac. ptione author Coac.prę ſag ita habet: Quibus vero cum bilioſo purulentum ſpu-
pſ.ſe,2.t.35 tum expurgatur,ſiue pus ſeorſum exeat ſiue permiſtum bilioſo vt plurimũ mors accidit decimo quarto ſed his præmiſſis occaſio poſtulat,nos modo in ſuppuratis prædictionem aggredi,proinde primo de ſuppuratis, qui facta eruptione ſeruantur agimus. Hos hiſce ſignis innoteſcere nobis Hipp. docuit,quæ ita expreſſit. Bona vero hęc ſunt facile morbum ferre,bene ſpirare,dolore vindicatũ eſſe, ſputum facile extuſſire,corpus æqualiter calidum videri, ac molle,ſiti nõ detineri,vrinas deiectiones,ſomnos,ſudores,ſingula intelligere bona,vti præſcriptũ eſt ſuccedere. Ita enim omnibus his euenientibus,homo haud ſanè morietur,& paulo poſt. Hi verò potiſſimum ſuper ſunt,quos febris eodem die poſt eruptionem dimiſerit,ac cibum citius appetunt,& ſiti liberati ſunt, & venter exigua ac conſiſtentia deijcit, & pus album læui concolorq; eſt, ac vacans pituita & abſque labore ac valida tuſſi expurgatur. Itaque optime quidem ſic ac celerrime vendicantur,ſin minus, qui ad hæc proxime accedunt. Quod ſputum authorem quo-

7.Epid.t.8. que Coac. prę ſag. maxime damnas ſe nuper meminimus. Vxor Meandri Cęci
7.Epid t.15 vt ſcribit Hippocrat. in Epidemijs ſtatim chlorum & purulentum expuit. Filius Antiphradis primo purulentum & pallidum, & mox viride. Ermoptolemuſque pallidum, & Hippocrat. in aphoriſmis ait: Si empyis, quùm vruntur aut ſecantur purum & album pus effluat, euadunt, ſi uerò ſubcruentum, fæculentumque & fætidum pereunt, & hæc ſufficiant in prędictione purulentorum, de quibus prę ſentem tractationem non inutiliter Medicinæ ſtudioſi legent.

Quid

Digitized by Google

Quid in morbis acutis Cerchon, vulgò ranticum ſignificet. Cap. XX.

SOlet ſæpius in multis acutis morbis, & in omnibus quidē moribun
dis quidem feruor ſeu ebullitio, in gutture obſeruari quod Græci
κερχων vel κερχνων appellarunt, latini feruorem ſeu ebullitionem in
gutture, alij aſperitatem rancidam circa aſperam arteriam & fauces
vocant, & vulgus medicorum ranticum a rācido fortaſſe nomine corrupto. Sed
mea ſententia hæc omnia non ſunt ſynonima, ſiquidem aliud eſt rancidum ſeu
aſperitas rancida, a gutturir feruore ſeu ebullitione, quam ranticum dicūt. Hanc comm. 61
enim Gal. in lib. 3. comm. de articulis vocat κερχώδειν, non κερχνώδειν, a κερχνειν
verbo quod ſonum notat, qui vel anguſtia loci, quo ſpiritus redditur vel humoris
multitudine accidit, & plerumque vtroque concurrente, quem ſpiritum non nul
li δασεια, ideſt aſperum appellant illam κερχνώδειν, qui affectu, in 2. lib. de cauſ.
ſymptom. eſt exiguus ad tuſſiendum impetus, quem tamen non perpetuò tuſſis
ſequitur. Nam ea, quæ fauces exaſperando tuſſim mouent Gal in 3. com. de arti-
culis nuperrime citato κερχνώδειν vocat. Cæterum vtcumque ſit hi duo affectus
maxime ſimiles exiſtunt, quippè κερχος & κερχνος, i. gutturis feruor ſeu ebulli-
tio in gutture, à ſono ebullientis ac feruentis aquæ dicta, & aſperitas rancida ap
paret verò inter ipſos differentia aliqua, quippe quod in feruore ſeu ebullitione
ſonus & ſtrepitus manifeſtius appareat, & in rancida aſperitate, obſcurius. His
proximus eſt ſtertor, qui itidem eſt ſonus ſimilis, ſed ambobus maior, & manife
ſtior. Plures hos affectus confundunt, differreq; tantum loci varietate atque ma-
gnitudine putant, ſtertorem ſtrepitum illum vocantes, qui in via ſubauditur &
fit, quæ eſt inter palatum & nares qualis eſt dormientium, in larynge ſiue in ca-
pite ſeu oſtio aſperę arterię, gutturæ dicto feruor & ebullitio κερχος dicta, & in
arteria ipſa κερχνος, ideſt aſperitas rancida ſecundum aliquos, & ſecundū alios
ſtridula eiuſdem arterię aſperitas in moribundis hic affectus Gręcis ēt oregmo-
ne, & vulgo medicorum ranticum, quaſi rā cidum ſpiritum ſiue ſonum dixerint,
qui affectus eſt veluti concertatio humoris & ſpiritus in aſperis arterijs. Fiunt ve
ro hi affectus vel propter naturę in firmitatem, vtpotè cum pulmo vndique pure
vel humore plenus, quod Hipp. in Prognoſticis expreſſit dicens: mala etiā ſcrea in 2. Prog.
tio quæ non expurgatur, nec proijcit ipſam pulmo ſed ob nimiam plenitudinē tex. 48.
feruet in gutturæ. Nō expurgatur, nec ſcutum proijcit, aut ob hnmoris excernen
di lentorem, quo aſperæ arteriæ adhæreſcens a ſpiritu agitatus feruorem ſeu ſter
torem facit, vel branchiorum obſtructionem, aut ob arteriæ & gutturis compreſ
ſionem interceptione meatus in quo refractus & agitatus humor aliquis in guttu
re feruet. Hinc pectore anguſtos ſtertoroſos in lib. 3. de diffic. reſp. Gal. vocauit. in 3. cō. de
Qui duas tantum cauſas huic affectui aſſignauit, quippè loci, quo ſpiritus reddi- art. com. 61
tur anguſtiam, vel humoris multitudinem vel vtrumque ſimul, ſed neceſſe eſt, vt
virtutis impotentiam addamus, ob quam oregmone fit in moribundis, quippè
natura quicquā purgare non valente. Quibus colligamns non perpetuò hoc ſym
ptoma quippè feruorem ſeu ebullitionem eſſe lethalem, ſed vbi multitudine hu
moris natura oppreſſa non poſſit pulmo excrere ſputum, aut ſpiritus via arteria
ſcilicet grauiter oppreſſa, qua ratione hiantes morbundi multi ſtertunt. Cuiuſ-

modi fuit obſeruatum in Menone de quo ait Hipp. arteria ſubſibilabat cum ſter tore,& de Vxore Theodori, arteriæ & pectoris ſtridula quædam aſperitas, ſtrepitus & fluctuatio puris,& de Vxore Polycratis: intus circa arteriam & fauces ſibilus erat & Cerchnon, ideſt aſperitas vt Valeſius vertit, rācida. Ermoptolemus peripneumonicus decimo quarto pallidum excreabat & ſterbebat,& anginoſa itidem con ſtertore conuulſa obijt,& in filio antiphradis pleuritico, in faucibus plerumque rancida aſperitas ſubſibilabat. In quibus omnibus illud ſymptoma partim naturæ impotentiam, partim in multitudinem & lentorem puris ſeu humoris fuerat referendum, eſt verò perpetuò malum, & non parum timendum, ſumme vero pernicioſum poſt morbi principium, prælanguidis viribus redditis, quod id præmonſtret præ imbecillitate naturam quicquam non poſſe excernere & ſuffocari, cum hoc ſymptomate aliquod aliud neceſſario vnà aderit exitiale ſignum. In principio verò ſæpius fit vt præ copia humoris in gutture ferueat humor, præ lentore nimium materia arteriç adhæreſcens, quo humore poſtea concocto & per ſputum purgato, ceſſat, Cerchos ſeu ebullitio. Cognoſcitur verò, quod vnà adſint alia ſigna bona, & nullum pernicioſum illuxerit, cuiuſmodi fuit in Piſiſtrato viſum. De quo Hipp. ait: ſtertoroſum in faucibus, benè autem ſe rebat morbum mente conſtabat, calor remiſit, ſimulque excretio, & ſtertor euaſit, atque hęc de prędictione ex ſputis.

in 7. Epid. tex. 8. tex. 15. tex. 19. tex. 27.

De prædictione ab abſceſſibus. Cap. XXI.

Diximus in ſexto libro quid ſit abſceſſus, differentiaſque ac ſigna, quibus Medici futuros abſceſſus in morbis prænoſcunt. Nunc ab ipſis abſceſſibus, quomodo in acutis morbis cum ſalutū exitum pręnoſcatur perſcrutemur, ſuppoſito illos nobis affuturos, quam rem pręnoſci à morbo, qui non ſoluatur, & ab vrina, tenui & cruda, quam ęgr oti, vt docet Hipp. longo tempore mingunt, atque a ſignis ſalubrib. Gal. in lib. 2. de criſib. ſtatuit. At a quibus ſanè abſceſſibus noſtrum prędicendi inſtitutum proſequemur? Siquidem ibidem quod diximus nomine abſceſſus multos affectus ex Hipp. doctrina intelligi? Primo per abſceſſum intelligimus omnem humorum tranſlationem ab vna parte corporis in aliam, in qua translatione humores aut effluunt, aut decumbunt. Vnde excretio & humoris decubitus dicitur abſceſſus, hoc ipſo etiam nomine abſceſſus mutationem morbi accepimus, vt quando angina in peripneumoniam mutatur, ſuppurationem, & quicquid in cute erumpit à cauſa interna, aut quod magis proprie dicitur, per abſceſſum intelligimus humoris decubitum, qui tumorem facit. Nos vero hic per abſceſſus omnia intelligemus quæ in cute erumpunt, atque humoris decubitum cum tumore aut inflammatione. Sed age de bonis abſceſſib. ſalutem denotantibus agamus. Boni itaque dicuntur, qui erumpunt cum ſignis coctionis, in die decretorio, in partibus à viſceribus & à morbo longinquis, quique ſuapte natura boni ſint, & qui perſeuerant, non diminuuntur, ac augeatur, & demum qui ſuppurantur, & qui vnà cum bonis ſignis apparent, atque ægrotos iuuant. Dictum eſt à nobis ſuperioribus libris, atque demonſtratum ex Hippocrat. in Epidemijs concoctiones celeritatem portendere iudicij ſecuritatemque ſalubrem; ac proinde coctionis ſigna nunquam male apparere: Quo fit, vt ne dum abſceſſus omnes,

in 2. Prog. tex. 24.

ſed

ſed omnes vel etiam excretiones concocto morbo apparentes ſint laudandæ: Eo efficacius abſceſſus iudicium præſagij confirmabunt, ſi in aliquo dierum decretorrorum eruperint. Quod eo certius præmonſtrabnnt ſuapte natura boni, quippè qui laudabili ſubſtantia, figura, loco, colore magnitudine atque copia erumpunt. Molles bonitate duris ab Hipp. præferātur. De ijs, qui ſuapte natura comendantur, Hipp in lib. 6. Epid ita habet. Tubercula foras ex tumeſcentia, & acuminata, in turbinemq; gracileſcentia, æquabiliter matureſcentia, non circum dura, decliuia, & non bifida, meliora. Contraria vero mala & ſi quamplurimum cōtraria peſſima, & in Prognoſticis. Quæcumque exterius vergent optima ſunt quàm maxime extrorſum ſpectantia, & in aciem turbinata, ſed quęcumque introrſum rumpuntur, optima ſunt, quæ externas partes minime attingunt, acuta itidem latis bonitate prætulit. Ex loco itidem, qui ad exterius feruntur ab Hipp. laudantur, de his in 6. aphor. ait, Eryſipelas ab interioribus ad exteriora verti, bonum. Qua ratione in angina tumorem in collo optimum eſſe ſtatuit. Optimi itidē ſunt qui in partibus remotis & ignobilibus concitantur. Qua ratione Hippoc. dixit, omnes abſceſſus, qui ad crura fiunt, in pulmonijs vehementibus eſſe vtiles, & Gal. ait: Siquidem vera ſit ſententia Hipp. 2. lib. Epid. pręſcripta de bonis abſceſſibus, vt optimi ſint, ſi maxime deorſum & quam longiſſime ab ægrotatione, abſiſtant, magis vero ſi concoctione pariter fiant. Colore etiam boni aut rubro aut flauo, aut albo ſpectantur, magnitudine quidem etiam mediocri, ita vt neque pauciores quàm corpora purgare valeant, neq; grandiores quam ſuſtineri poſſint. Copia etiam copiæ humoris morbum facientis reſpondere debeant, nam immoderatius apparentes non ſunt ſecuri, quod & aliquam internam partem vel principē vel vitæ neceſſariam obſideant. Quæ citò mutareſcunt, ac ſuppurantur, laudātur. De his fortè Hipp. in 2. Progn. Quibuſcumq; abſceſſus fiunt ex pulmonijs morbis, circa aures ſuppurantur, vel ad inferiora loca, & ad fiſtulam perueniunt, iſti euadunt. Boni etiam ſunt, qui perſeuerant, quod a facultate robuſta fit atque, augeantur, atq; vt diximus, ſuppurantur, & qui vnà cum bonis ſignis apparent, atque ægrotos morbo vel liberent, vel alleuant. Qui merito, ita apparentes ſunt, ex iudicatorijs iudicantibus, quique natura morbo præualente fiunt, atque iſti ſunt abſceſſus ſalutares. Malos vero eſſe omnes abſceſſus, cum cruditatis ſignis apparentes, in dieb non decretorijs, ſuapte natura mali, in partib proximis morbo membriſque principibus, perſeuerantes non ſuppurātes, pauciores, copioſiores, paruiores maiores, qui ſtatim exorti recurrunt ſeu retrahuntur intus, atq; euaneſcunt, cum malis ſignis nihil iuuantes, atque lædentes. De ijs quæ morbo crudo exiſtente apparent, Gal. in 1. Epid. ita habet: Omnium, quæ tunc inciderent incōmodorum erat caput, cruditas humorum, quod ſi quando natura per vim ad aliquos eorū excernendos aggreſſa eſſet, nihil proficiebat, imo vero ab ijs ſuperata aut in profundum recurrere permiſit, aut propter paucitatem excretionū abſceſſum moliebatur. Alias a nobis demōſtratum eſt, nullam excretionem vel abſceſſum fidelem eſſe, quæ cū ſignis cruditatis apparet, etiam ſi ad probam maturationem perueniat. Concoctiones celere iudicium & ſecuritatem promittunt. Sed ne nunc quidem cauſę febrium, quę intra venas continentur, erant concoctæ. Cratiſtonaſtæ & ancillę pictoris, nam non obirent. At parotides erant tamen maturæ, quod in frequens eſſe & debere memoria teneri dicebam. Nam poſſe fieri quapiam in parte priuatim concoctionem, toto morbo, non concocto Mali itidem ſunt qui decumbunt in diebus non decretoriis, hi nobis quidem iudicio ſunt, illum decubitum ſiue excretionem humoris non fieri a natura ſalu-

cō. 1. t. 13.

aph. 25.

aph. 57.

tex. 64.

briter agente, ſed morbo coacta, quippe a ut humoris multitudine aut praua qualitate ante tempus irritata ad pugnam, quo mirũ non eſt, ſi perturbato ipſius naturali ordine in diebus non decretoriis expellat, eoque apertius mali abſceſſus dignoſcentur ſi ſuapte quoque natura mali exiſtant, cuiuſmodi ſunt, ex Hippo.
tex.30. in 1 prognoſticorum. tubercula circum dura, biſida, inæqualia, & in libro 6. Epidemiorum, foras non ex tumeſcentia, non acuminata, neque in turbinem graciles centia, non æqualiter matureſcentia circum dura, non decliuia, atque biſida
cõ.1.te.13. Qui uero ex abſceſſibus malignitatem habent, cum febre continua omnes exi-
com.3. tiales ſunt. Cuiuſmodi fuerunt in ea peſtilentia, quam Hippoc. in lib. 3. Epidem. recenſuit, ſcribit. n. ignes malignos multos interemiſse, tubercula, carbunculos fluxiones ad pudenda, Herpetes multos malignos in ea peſtilenti conſtitutione graſſatos fuiſse, pluresque iis fuiſse interemptos. Pauciores etiam abſceſsus, & maiores damnantur, de Hipp. in 1. Epi. ait: His ſuccedebant abſceſſus, aut maiores, q̃ ut ferri poſſunt, aut minores q̃, vt prodeſſent quicquã & antea dixerat: Papulæ paruæ, quæ nõ eſſent excernendis morbis, & poſtea de Sileno papulæ cum ſudore rubentes, rotundæ paruæ, uaris ſimiles permanebunt nec abſceſsũ efficiebant. Copioſiores etiã tutæ non ſunt, niſi ad purulentos abſceſſus deueniant, nimis copioſum humorẽ denotent, ex quo timor eſt, vt ne tantum cutis, ſed quin etiam pars aliqua interna aut ex principibus, aut ex neceſſariis obſidiatur. Qua ratione author Coac. præſagiorum meritò dixit. Quibus in febre continua puſtulæ toto corpore excitantur, lethale, niſi ſuperueniat purulentus abſceſſus. In his enim, quorum corpora acuta febre vexata, vndequaque abſceſſibus aut paruis aut magnis ſcatent, periculum eſt ne retrocedant, principamque vel vitæ neceſſarium aliquam partem ut diximus, occupent quod eſt exitioſum. Huiuſmodi
in 7. ep t 94 caſum Hippo. in Tymonactis puero vidit, de quo ita habet: Tymonactis puero quaſi duorum menſium exanthemata in cruribus & in coxis, & lumbis, Hypogaſtrio, & tumores ualde rubicundi: Sedatis autem his conuulſiones, & epyleptica fiebant ſine febre multis diebus, & mortuus eſt. Non minoris periculi ſunt, tumores admodum rubentes ac omnium maxime liuentes, & nigricantes quem prauum calorem in exanthematibus ne uel etiam mulierculæ
cõ.1.te.38. ignorant, iis etenim valde rubentibus, liuentibus ac maxime nigris meritò de ægrotorum ſalute plurimum dubitandum putant Hippoc. in primo Epidemio. in ea peſtilenti conſtitutione ait, graſſatos fuiſſe tumores ſecundum aures nigricantes, qui nihil denunciarent, & in Critone moribundo puſtulæ nigræ eruperunt,
tex.68. & papulæ, quæ in Sileno ante mortem apparuerũt fuere rotundæ paruæ varis ſimiles valde rubentes. Abſceſſibus vero ſine ratione ſublatis nedum fidere non debebimus, ſed quinimo ab ipſis plurimum timere. Sine ratione, dico, qui nulla prægreſſa aut vacuatione aut purgatione vel a natura, vel ab arte intus retrahuntur, atque euaneſcunt. Huiuſmodi abſceſsus periculum delirii & mortis imminere Hipp. in 2. prognoſt. notauit, de his in 1. Epide. ſcribit: Cum in morbo aliquo iudicationis tempore tumores ſecundum aurem exorti prius quam ſuppurentur
com.1. ſnariũtur, id eſt retrahũtur, & euaneſcũt, ex pectore oportet ita affectis recidiuã: Gal. vero in 1. prorr. ait: Taliũ aũt ſignorũ genus deterrimũ eſse cõſtat, nẽpe, quæ vel tubercula vel puſtulę eximo ad cutem enata, recurrerũt, grauiſſima omnium exiſtunt, omniumq; maxime vbi abſceſsus humoris fluxi tenuitatem, aut partis laxitatem, aut acris caliditatem, aut adhibiti medicamenti diſcutiendi poteſtatẽ habentis, ſed ob uirium lapſu intus recurrerunt. De his Hipp. in 1. Epidem. Quibuſdam in articulos, præſertim in coxendicem decumbebant, paucis decretorie

ceſſa-

Digitized by Google

ceſſabunt,ſtatimque ſuperati ad priorem ſtatum redierunt, quod in Anaxanore
ſplenetico,& mali coloris Hipp.animaduertit: In quo tumorem habuit in coxē
dicem,quo euaneſcente,ipſe mortuus eſt: Cæterum vtile erit, non diſtinguere
abſceſſus longo tempore perſeuerantes,& poſtea intus recurrentes,ab his quod
ſtatim oborti recurrunt,his enim longe maius periculum quā ii minantur,quod
Gal.in 1.Prorrhet.confirmauit,cum dixerit,tales abſceſſus eſſe deterrimos,atque com.1.
etiam ait,ſudores quoque,qui cæperunt quidem ſed protinus ceſſauerunt,praui
ſunt,quod naturam maxime prælanguidam , excretionem quidem aggredien-
tem,ſed præimbecillitate,non abſoluentem,præmonſtrent.[Hippoc.in 1.Epide. cō.1.te.28.
papulas paruas quod ſtatim euaneſcerunt,peſſimas obſeruauit & poſtea,de ma
lis abſceſſibus dixit:Sed ſtatim redierunt & deterius euaſerunt. In Ephraonis
filio,qui mortuus eſt,exanthemata oborta parū durarunt , & abſq. ratione eua-
nuerunt,& hæc de abſceſſibus intro recurrentibus:Ex loco itidem mali abſceſ-
ſus intro recurrentibus.Ex loco itidem mali abſceſſus Medicis innoteſcunt,peſ
ſimi enim ſunt,qui propè uiſcera in cute erumpant.Quo fit,vt abſceſſus poſt au
res,perpetuo ſint ſuſpecti,nam forè ſuperueniunt fractis inde uiribus, & viden-
tur nouas cauſas morbi attexere.Feſſus æger magnos abſceſſus, qui tempore ac
virium robore opus habent,ad concoctionem & ſuppurationem faciendam fer
re nequit,parui vero non ſoluunt ſunt verò minus,vt dictum eſt,ſuſpecti loci ra
tione quippè quod cerebro ſint proximi,nō ſecus & tumores ſub alis loci ratio
ne damnantur,& bubones ipſi in inguinibus,qui tumores ſolent graſsari tempo
re peſtilenti,quo tempore interna uiſcera maxime patiuntur. Cum malis ſignis
nulli abſceſſus boni eſse poſsunt, ſunt enim ex iudicatorijs non iudicantibus ,
non minus etiam ii,qui nedum febrem non tollunt,ægrotoſque quicquam alle-
uant,ſed quinimo ipſos non parum lædunt, atque hæc in vniuerſum dicta ſint
de malis abſceſſibus,mortem prædicentibus.Nunc pauca,vt rem hanc exemplis
quibuſdam illuſtremus de his abſceſſibus,qui ſecundum aures fiunt, quos paro
tidas Medici appellant, ſubiungamus.Hos abſceſsus hiſce ſignis prænoſcendos
Hipp.in hunc modum.Propria uero (ubi morbus non fuerit valde diuturnus) ſi
ſubita difficultas anhelitus laboranti ſuperueniens,mox quieſcat, cumque gra
uitas capitis & dolor ſubſequatur,& grauis ſomnus ac ſurditas, huic inglandib.
poſt aures neceſse eſt abſceſsus fieri Gal.in 1.prorrhe.ſomnum grauem,cum do com.75.
lore capitis & ſurditatem ſtatim aduenientem ſigna eſse parotidium ſtatuit , & te.76.& 77
author prorrh.3 dixit,capitis dolore,comate,ſurditateque prænoſci parotidas :
Ex iis abſceſſibus boni ſunt,qui magnitudine moderati,ſine dolore,integris uiri
bus in aliquo die critico,& antegreſſis coctionis,ſignis erumpunt . Cuiuſmodi
fuerunt,quas Hipp.in Epidemiis meminit,de quibus in 1.libro dixit: Tubercula
vero multis ſecundum alterutram aurem,plurimis ſecundum utramque extite-
runt,febre carebant,erant recti nonnullis parum accendebantur , ſed extincta
omnibus ſunt intra incommodum.Erat eorum hęc natura,laxa,erant,magna diſ
fuſa,citra phlegmonem atque citra dolorem,obſcure omnibus euaneſcebunt .
Hæc fiunt a caliginoſa materia,quæ facile citra incommodum tolluntur,aut a pi
tuita,quę ędematoſa,aut a ſanguine phlegmonoſa,aut a flaua bile eryſipelato-
ſa,vocata,aut a materia craſſa,& uiſcidę,illa facillime diſcutiuntur , atque hæc
agerrime,quo fit ut in multis ſublata febre etiam perſeuerant, neque reſidentia,
neque ſuppurantia appareant,de his Hipp.in 1.Epid.Tubercula ſecundum au-
res,quæ in febribus cum dolore extuberant, nonnullis cum febris decretorie ſe
datur,non reſident,neque ſuppurant, optimæ ſunt vel ſaltē non prauæ parotides

quæ

quæ prægreſſis vacuationibus vel purgationibus reſoluuntur & præſertim cum bonis urinis, cuiuſmodi fortè fuerunt, quę in Clazomenio extuberarunt. De his fortè meminit author Coac. præſagiorum, cum ſputationibus. Quæ ſuppurantur itidem cum ſignis coctionis & pus ſit album purũ, ſalutares exiſtunt. Cõtra malæ dicuntur, quę aut maiores quam ferri poſſint, aut paruiores quam purgare ualeant obſeruatur, cum dolore, & fractis uiribus erumpentes nullis coctionis ſignis antegreſſis, in die non critico cum malis ſignis apparentes atque febrem non alleuantes, ſed quinimo ægris ab ipſis in deterius mutatis. Præterea quæ intus recurrunt abſque cauſa. Has recidiuam præmonſtrare Hipp. tradidit, & Gal. deterrimum eſſe ſignum in primo prorrh. ſtatuit quales Nicolai Concubina habuit, quibus abſceſſibus magnis ſine ſigno ſublatis mors eam eſt ſub ſecuta, author Coac. præſag. ait: Si ardenti febre abſceſſus ad aures facti non ſuppurauerint non valde ſeruantur, & in prorrheticis. Tumores circa aures maxime ex acutis in febribus ardentibus fiunt, ſi morbum non ſoluant, neque maturent, aut ex naribus ſanguis fluat, vel vrinæ deponent ſedimentũ craſſum, moriuntur, & author Coac. præſagiorum. Tumores circa aures poſt expurgata plurima grauiter olentia, acuta febre, hypochondrio intento, tardius excitati, interficiunt, & in prorrheticis ſcriptum eſt, in ſuppuratis parotidibus pure non albo effluente, lethale eſſe, prauaſque dici parotidas, quę cum vrinis parum coctis apparent. Quod Gale. vel etiam de iis, quę probè ſuppurarunt, intelligi debere, nobis præmonſtraſſe, nuperrime meminimus, vnde vel etiam parotides ſuſpectæ erunt, abſque ſignis concoctionis probe ſuppuratę. Quales in craſtina ćte, & ancilla pictoris ab Hippocr. fuere obſeruatæ, quibus, vti dictũ eſt, probe ſuppuratis ambo tamen interierunt De exanthematibus, quo nomine papulæ omnes latinis, barbaris variolæ, morbilli, puncticulem ſeu maculæ nuncuparę comprehenduntur, de quæ puſtulis, carbunculis, bubonibus, tumoribus hypochondriorum nihil ſupereſt, ad ipſorum prognoſim illuſtrandam dicendum, quum omnia ad ipſorum prædicendi rationem pertinentia cum in hoc ipſo capite, quod abſoluimus, tum in aliis libris ſatis accurate expenderimus.

in 7. epi. 37

in 4. Coac. præſ. tex. 25

lib. tex. 10.

tex. 19.

FINIS.

Digitized by Google

INDEX
EORVM OMNIVM,
QVAE IN TOTO OPERE
CONTINENTVR.

A

ABſceſſus nomine quid. fol. 161.*b*

Abſceſſus ſalutares. fol. 161.*b*, & 162.*a*

Abſceßus boni, & mali fol. 162.*a*

Et qui ſint ſalutares, & lethales. 162.*b*

Abſceſſus uel etiam maturi cur quandoque non ſint boni ſeu nihil indicent.fol. 162.*a*

Abſceßus nomine quid Hippocrates intelligat. 120.*a*

Abſceßus nomine quid auctor intelligi velit. 120.*a*

Abſceſſus quando expectandus. fol. 120.*b*

Abſceſſus futuri ſigna. 120.*b* 121.*a*

Abſceſſus futuri ex vrinis indicatio fol. 121.*a*

Abſceſſus in articulos decubitum ſigna. 121.*a*

Abſceßus qui boni. 101.*b* 102.*a*

Abſceßum in aliquam partem futurum quomodo fieri poſſit. 121.*a*

Abſceſſus. ſine tumores qui actiones debiles facultatis 10.*b*

Actiones naturæ debiles quibus cognoſcitur 5.*b*

Actiones facultatis animalis debiles quæ oſtendunt. 6.*a*

Actionis vitalis primum inſtrumentum quod 68.*a*

Actiones facultatis ratiocinatricis debiles quæ denotent 6.*a*

Actiones facultatis matricis debiles quæ oſtendunt 6.*a*

Actiones facultatis ſentientis debiles quæ oſtendant 7.*a*

Actiones facultatis uitalis quæ debiles ſignificent. 8.*a*

Actiones facultatis naturalis debiles quæ denotent 8.*b* & *fol.*9.*a*

Actiones omnes cur in ſomno quieſcant 45.*b*

Aegrotos non recte, & ſecundum conſuetudinem videre ſemper malum 31.*b*

alexandriæ habitatores cur quo binis peſtilentibus febribus corripientur 16.*a*

*alexandri Maſſariæ mors audita qua hora author ipſius opinionem conſiderabat. fol.*107. *a.* & *folio* 119.*a*

amentia quid 25.*b*

animalis facultatis actiones quæ ſint fol. 23.*b*

Animalis facultatis naturaliter, & non naturaliter ſe habentis ſigna. fol. 23.b
Aphonia ex cerebri læſione, quomodo cognoſcatur 67.a
Aphonia omnis mala 66.a
Aphonia in conuulſionibus diu durãs mala 66.a
Aphonia quomodo ſoluatur 66.a
Aphoni nonnulli ex vermibus, & ſine periculo 66.b
Aphoniæ quæ lethales quæ minus, ſunt 66.b.67.a
Aphoniæ cum exolutione peſſima, fol. 67.a
Appetitus maximus cur aliquãdo in moribundis. 80.b
Appetentia tibi ſublata quando mala quando lethalis, & ex quibus cauſis 81.a.b
Appetentiam ſublatam quid indicet 81.a.b
Appetentia quid 79.b
Appetentia duplex 80.a
Appetentia læſa vnde 80.a
Appetentiæ læſio non ſemper ex extinctione facultatis prouenit 80.a
Appetentia vitiata in qualitate ciborum quæ, & ex quibus cauſis. fol. 80.a.b
Aquæ uitioſæ quos affectus 16.a
Aſaphodis quæ, & eius a Typhomania diſtinctio 26.a
Atrophia quid 84.b
Auditus ad prognoſim plurimum conducit 32.a
auditus vitiatus ſum ſurditus quid in ægrotantibus ſignificat 32.a
augmentum morbi ex natura loquente 19.a
augmentum ex ſymptomatis 19.a
aures liuidæ, uel nigræ ex quibus cauſis, & quid ſignificent. fol. 95.a
aurium dolor in febribus acutis, ut malus, & plurimum lethalis. fol. 95.a
aurium ſonus quid 95.a.b
aurium ſonus quando bonus, quando malus 95.b

B

Bilis flaua excreta in morbis quid denotet 17.a

C

Calor mitis in febribus continuis quando ſit malignus. fol. 14.a
Caloris retractionem quæ cauſant. fol. 39.a
Calor quomodo ad viſcera quæ trahatur 37.a
calor natiuus quomodo a ſummo calore reſoluitur 37.a.b
caliditas ad prognoſim faciens qualis. fol. 35.a
caliditas quæ bona fol. 35.a. *quæ mala* 35.b.36.a
caliditas hecticorum quales 35.b
caliditatis quid in acutis morbis. fol. 21.b
caliditas externas partes occupans quid ſignet, at quæ internas. fol. 21.b
caliditas parua in externis quãdo maligna 21.b
caliditas intenſa in ventre & thorace

ce cur malum 36.a
caliditate immoderata peſtis facta 15.a
caput aeris calore incaleſactum quid patiatur 15.a
caidialgia ex fluxuris iam menſibus quomodo cauſetur 124.a.b
cardiagmos cordis vnde 125.a
catalepſi vexatorum ſomnus 47.b
cauſa dierum decretoriorum acceſſionum eadem 110.a
cauſa humorum motus qua. fol. 110.a
terchnon ſiue anticum quid, & cauſa 161.a
cerchnon ſiue feruor gutturis quando lethales 161.a.b
cerebrum, uel ventriculum inflammatum qui deprehendere liceat. fol. 93
cerebri frigiditas duplex 34.b
cerebri refrigeratio quid efficiat. fol. 30.b
ciborum inopia quos morbi faciat. fol. 16.a
cibum modicum refrigerare 15.b
cibi faſtidium quod ſignificet 8.b
fol. 8.a
concoctio quid 103.a
concoctiones quomodo fiant 103.b
coctio & cruditas plurimum ad criſim faciunt 113.a
concoctiones quo tempore morborum conſpiciatur 104.a
coctio in excrementis quid præſagiat fol. 5.a
concocta excrementa quid ſignificent fol. 5.a
coctionis ſigna ſemper bona 20.a
coctiones in excrementis conſpectæ ſunt certiſſima preſagia optimarum criſium 115.a
concoctio ubi apparet etiam mala ſigna timenda non ſunt 104.a
color corporis pro morbi acceſſionum temporibus mutatur 86.a
coloris mutatio bona, & mala quæ fol. 86.a
color ruber quomodo abundantiam ſanguinis oſtendat 86.a
color corporis cur mutetur. folio. 86.a
color criticus qualis 86.b
color pallidus quid denotet. folio. 86.a
color lucidus peſſimus, & ex quibus cauſis 86.a
color niger peſſimus, & ex quibus cauſis 86.a
color niger an ex decubitu humoris an ex mortificatione fiat dignotio 86.a
colorum in urinis uariorum cauſa. fol. 147.a.b
comaroſi, & ueternoſi qui 45.b.46.a
comata in principiis morborum periculoſa, quando bona 47.a.b
coma vigil, & ſomniculoſam quid fol. 46.a
comatis quatuor cauſæ ex Galeno. fol. 46.a
coma ſomniculoſam, qui fiat. fol. 46.a.b
comitiales morbi qui ante pubertatem fiunt mutationem accipiunt. fol. 57.a
conuulſiones quod ſignent 6.b
conuulſio quid 54.b
conuulſionis, tres differentiæ. fol. 54.b
conuulſionem ex cerebro, nel ſpinali

Digitized by Google

nali medulla originem duxiſſe indicia 55.a
Conuulſio, ex quibus cauſis. fol. 55.a.56.a.b
Conuulſio maſculorum paſſio vt ſingultus ſtomachi. 60.a
Conuulſionis tertia cauſa ex Galeno fol. 55.b
Conuulſiones ex frigido quomodo fiāt fol. 55.b
Conuulſiones ex calido quomodo. fol. 55.b
Conuulſiones lethales quæ 55.b
Conuulſiui motus ex quibus cauſis. fol. 56.a
Conuulſionis futura ſigna. fol. 56.b
Conuulſiones quę magis quę minus periculoſę 56.b
Conuulſioni febris ſuperueniens quando bonum 56.b.58.a
Conuulſiones per conſenſum curabiles fol. 57.b
Conuulſiones quid in febribus acutis ſignificant 57.b
Conuulſiones criticæ quales. folio. 57.b
Conuulſiones in hyſtericis curatæ faciles 57.b
Conuulſiones aliquando febres ſanant fol. 58.a
Conuulſio in adultis, quam in pueris periculoſior. folio 57.a.b. 58.a
Conuulſio incurabilis quæ. folio. 57.a
Conuulſio ab euacuatione peſſima. fol. 57.a.58.b.59.b
Conuulſio ex ſcicitate incurabilis, & cur 58.a
Conuulſiones in tremores deſinentes, & contra lethales 58.b
Conuulſiones ex vulneribus lethales fol. 57.a.59.a
Conuulſionum ſalubrium, & lethalium dignotio 59.a
Conuulſiones fere ſemper exitium indicant 54.b
Conuulſiuus, motus quid. folio. 54.b
Conuulſio ſtomachi ſingultus eſt. fol. 59.b
Conſtitutiones annorum peſtilentes quatuor deſcriptæ ab Hippocrate 15.b
Copia craſſorum, & lentorum humorum quales affectus faciat. fol. 17.a
Cordę quomodo affecto acre tendantur 55.a
Corpus totum a calido ad frigidum repetente mutari, & contra malum 38.b
Corpora in declinatione, uel ceſſatione morbi nō renutriri peſſimum fol. 84.b
Corpora ceſſante morbo non renutriri quid prædicat 84.b
Corpora refrigerata ilico caleſieri bonum eſt, & quæ huius cauſa fol. 39.a
Corporis extimę partes refrigeratę non recaleſcere malum, fol. 36.b.37.b
Corpus bene ualenti ſimili quod, uel diſſimile ſigna corpora contabeſcere, quod ſignet. folio. 84.a.b
Crapulæ magnas morbos faciunt. fol. 15.a

Criſis

Digitized by Google

Criſis uocabulum quid ſignificet, & vnde nomen habeat 111.a
Criſis verę quatuor ſunt differentiæ. fol. 111.b
Criſium varia à multis conceſſu differentias 111.b 112.a
Criſis vocabuli author quis. 111.a
Criſes bonæ, & malæ imperfectæ quæ 111.b
Criſes quomodo per humores, quomodo per abſceſſus fiant, folio. 120.a
Criſes ſæpe in mulieribus ſanguine per vterum erumpente menſium modo fiunt 124.a
Criſes quomodo in mulieribus obſeruanda 124.a
Criſis cur in principio morbi quandoque contingat 118.a
Criſes cur in magnis, & acutis non in paruis morbis fiant 112.b, 113.b
Criſium perfectarum ſigna percipiuntur, imperfectarum obſcure. fol. 113.a
Criſis ſimpliciter quomodo fiat 113.a
Criſium inſtantium ſigna 113.a
Criſes fieri quo humores, & natura inclinat 121.b
Criſis quando futura vt haberi poſſit. fol. 128.a
Criſim futuram tria prenunciant. fol. 113.b
Criſim antecedentia ſigna quę. f. 113.b 112.a
Criſis futurę tempus ex magnitudine morbi. fol. 128. b. *ex morbi motu. fol.* 128.b. 129.a
Criſis futuræ tēpus a coctione, & cruditate 129.a,b
Criſim perfectam in morbo ſalutari non niſi in uigore, imperfectam in augmento ſpectari 129.a
Criſim quæ neceſſario præcedant, fol. 128.a
Criſis quando quarto quando ſeptimo die expectanda, fol. 128.a *folio* 129.a
Criſim quæ incommoda & quare precedant 112.b
Criſim in febribus ardentibus quæ pręcedere ſoleant 114.a.b
Criſium futurarum perfectarum, & imperfectarum indicia 118.b
Criſis quomodo ex copia vrinę per negationem cognoſci poſſit. fol. 126.a
Criſis futurę per urinam ab authore obſeruata ſigna 126.a
Criſis futurę per alui excretionem ſigna neque a Galeno neque ab Hippocrate pertractata 126.b
Criſis futurę per alui deiectionem ſigna 126.b
Criſis per uomitum futuræ ſigna. fol. 124.b
Criſis quando per ſudorem expectanda 125.b
Criſes compoſitę quomodo pręcognoſci poſſint. 127.a.b
Criſis bonę futura quomodo ex coctione colligi poſſit. fol. 114.b. 115.b
Criſis ſalutaris præcognitio ex pulſu fol. 116.a
Criſium ſalutarium fidelium a ſalutaribus minus fidelibus deſtinatio fol. 116.b
Criſim bonam ſed non fidelem quæ pollicentur 117.a
Criſes per ſanguinis eruptiones non ſemper ſalutares 117.a
Criſes ſalutares quę 115.b

Digitized by Google

Criſes ſalutares duplices, & quę. fol. 115.a
Criſim perpetuo ſalutarem quę indicent 115 a
Criſis bonę duplex differentia. b fol. 108.a
Criſes bonæ quæ ſint 112.a
Criſes veræ non niſi in acutis morbis fiunt 112.a
Criſes bonæ, & malæ quomodo fiant fol. 112.a
Criſes ante augmentum quibuſdam etſi non omnibus ſignis coctionis conſpectis bonæ quidem dicuntur non tamen fideles, & certæ folio. 117.b
Criſis nulla bona cruditatis ſignis conſpectis 85.a
Criſes ante ſtatum non ſunt omnino bonæ 117.a
Criſis ſtatum anticipantes vna altera deterior 117.a
Criſes non iuuantes malas 22.b
Criſes etiamſi cum coctionis ſignis appareant, niſi morborum idæis congruant, raro iuuant, fol. 117.b 118.a
Criſes exitiales quomodo cognoſcantur 118.a
Criſes etiam cum aliquali coctione poſſe eſſe lethales ab exẽplis confirmatio 119.a
Criſes exitiales quomodo ab excretionibus indicentur 119.a
Criſium exitialium cum concoctione exemplum 119.b
Criſes ſæpe exitiales etiamſi aliqua coctio ſeſe in excrementis oſtendat 118.b
Criſes lethales cũ ſignis coctionis quomodo ab authore obſeruatæ 118.b
Criſes multæ quo pacto lethales dignoſcantur 118.b. 119.a
Criſium exitialium ſigna 118.a
Criſium exitialium ex pulſu indicatio 118.a
Cruditates quomodo fiant 103.b
Cruditas nunquam boni quicquã præſagat 104.a

D

Declinatio morbi ex natura & ſymptomatibus, folio, 19.a
Decubitu ſupino cur delectentur agri & nec malus 48.b 49 b
Decubitus optimus tria deſiderat, fol. 48.b. 49.a.
Decubitus optimi ſigna, folio 48.b 49.a
Decubitus malus qui folio 48. b. 49.a
Decubitus ſupinus quos affectus minetur 49.b
Decubitus delirium quis ſignificat, fol. 49.b
Deiectiones, quæ facultatis actiones debiles denotant 9.a,b
Deiectiones crebræ bilioſæ dyſentericæ in acutis morbis peſſimæ, & exitiales 145.a
Deiectiones rubræ peſſimæ, folio 145.a
Deiectiones porraceæ virides, folio 145.a
Deiectionum colores exitiales, folio 145.a
Deiectiones nigras eſſe peſſimas. folio 145.a
Deiectiones uerſicolores peſſimæ, folio 145.b

De-

Deiectiones colloquatiuæ exitioſæ. fol. 145.b
Deiectiones inſciis ægrotis quid ſignificent 145.b
Delirium quid 25.b
Deliria quę timenda quæ ſecus, folio 26.b
Delirij parui notæ, & cauſæ, folio 27.a
Deliria ex quibus cauſas contilantur 26.a
Deliria omnia qualiacunque ſint cerebro læſo fiunt 26.a
Deliria duplicia alia in vigore febris alia ſine 26.a
Delirii ex ſepto tranſuerſo ſigna. fol. 25.b
Delirii a phrenitide deſtinatio. fol. 25 b
Deliramus cur nonnulli magis phrenitici nonnulli magis lethargiri exiſtunt 26.b
Deliria quæ magis, quæ minus mala. fol. 26.b
Deliria nulla ſunt ſecura 26.b
Delirium nullum certum per ſe exitij ſignum eſſe poteſt 26.b
Delirium perpetuo malum ſed non exitiale 77.a
Deliria phrenitica omnia mala. fol. 28.a
Deliriorum peſſima ſigna 29.b, 30.a
Dentium conuulſio exitialis 95.b
Dentium ſtridores vnde proueniant. fol. 95.b
Deſipientiæ tremulæ quæ ſint. fol. 26.a
Deſudationes quę ſint, & harum cauſæ 135.b
Deſudationum inter ſe diſtinctio. fol. 138.a
Diaſtole quid 68.b
Dies decretorii qui ſint 108.b
Dies omnes poſſe dici decretorios. fol. 108.b
Dies omnes ex Diocle decretorii ante diem uigeſimum. 108.b
Dies uere decretorii qui ſint. fol. 108.b
Dierum decretoriorum cognoſcendum regula ex Hippocrate. fol. 109.a
Dies decretorii indices, & iudices, qui 109.b
Dierum decretoriorum loco in febribus intermittentibus acceſſiones conſiderari. 109.b
Dies iudicatorii, indicatorii & intercidentes qui 109.b
Dierum decretoriorum cauſæ. fol. 109.b
Dierum decretoriorum de cauſis varię opiniones. fol. 109.b, & *fol.* 110.a
Dies vigeſimus terminus morborum ſalutarium acutorum 121.a
Diebus imparibus creatas morbos recte iudicari, & paribus non vtiliter 110.a
Dies indicatorios fieri ab eadem cauſa, ex qua acceſſiones, quippè ab humorum motu 110.a
Dolor quid 40.a
Dolor multiplex 40.a
Dolor pulſatiuus quos affectus ſequatur 40.a
Dolor tenſiuus quis 40.a
Dolor acutus quis 40.a
Dolores alii fixi alii mobiles 40.a
Dolor ex quibus cauſis 40.a.b
Dolor omnis qualiſcunque vires reſoluit 46.b

Dolores qui minus mali fol.40. b. 41. a
Dolores inflammatorum qui . fol. 40.b
Dolor qua ratione febre ſoluatur . fol. 40.b
Dolorem capitis quid ſoluat 41.a
Dolores qui boni fol.41.a.b.42.a
Dolores mali qui 42.a
Dolor quos affectus cauſare poſſit. fol. 42.b
Dolores partes ignobiles occupantes quando boni quando mali 42.b
Dolores abſque iudicatione ſoluti inutiles,& quare 43.b.a
Dolores partem aliquam occupantes ſi ab ęgius non ſentiantur mali 43.a.b
Dolores in acutis,qui ſalutem qui exitium 21.a
Dolorem ſen non tire ęgrotos quid . fol. 21.a
Dolor abſque ratione diminutus quid ſignificet 14.a
Dolores ſuppurationem notantes . fol. 159.a
Dorſi puſtulę quam prędicendi vim habeans 98.a.b
Dormire ore Hranti malum 50.a
Durities cum frigore in extremis partibus lethalis. 38.a

E

Emproſthotonos quid 54.b
Empyi qui ſint 159.a.b
*Empyi quo pacto ſeruantur,fol.*159.b & 160.a
Error eorum qui trementem pro rigore accipiunt 52.b
Error eorum qui decubitum ſupinum laudabant 49.b
Error nullorum de veternoſo ſomno. fol. 46.a
Euacuationes delirium liberamus quę ſint 27.b
Euacuationem ſanguinis in inſanientibus cur mediri ꝑ hęmorrhoidas moliantur 132.b
Exanthemata copioſa cur mala aliquando 162.b
Excrementa cocta , & cruda quę. fol. 103.b
Excrementa concocta certa ſalutis indicia 103.b
Excrementorum coctiones & cruditates ad prognoſim plurimum faciunt. 103.a
Excretiones omnes dolorem non ſedantes mala 41.a
excretiones natura congruentes quę. fol. 116.a
excretiones non iuuantes malas 22.b
excretiones quæ iuuare debēt & non iuuant,malum 22
excretiones ſalutem denotantes 5.a
excretiones optima qua ſint 104.b
excretiones principio morborum non eſſe per ſe bonas 107.a
excretionis copioſę ſalutaris a minus ſalutaribus diſtinctio 132.a
excretiones ſymptomatica quæ et cauſa ipſarum 105
excretionis ſanguinis ſalutaris quæ conditiones 132.a
excretiones facta a natura non ſemper ęgros liberant 130.b
excretiones ſymptomaticæ quæ 140.a
excretiones ſymptomaticę ſemper male 105.a.105.b
excretionum ſecundum Trincauellium diuiſio 105.b

Excre-

Digitized by Google

Excretiones et abſceſſus ante coctionem & in principijs morborum conſpecta contra multorum medicorum opiniones aliquando eſſe bona 106.a.b
excretionum ſymptomaticarum ſignũ proprium 142.a
excretio alui nam bona uel mala ſis ex coctionis ſignis clures, fol. 142.b.143.a.144.b
excretiones omnes in principio morbi crudo adhuc humore lethales. fol. 117.b
excretioni per aluum neceſſario pracedere dolorem & mordicationem in inteſtinis 126.b
excretiones ſanguinis ſufficientes etiam ante concoctionem ut plurimum eſſe ſalutares 107.b
excretio ſanguinis pauca quando bona quando mala 134.a
excretio ſanguinis critica quid efficiat 133.a
excretio ſanguinis exitialis quæ fol. 133.a.b
excretio ſanguinis copioſa quæ mala parcat 133.a
excretiones alui bonæ bifariam ſaluũ indicare poſſunt 142.b
excretionis alui ſalutaris ſigna. f. 142 b.143.a
excretionis alui peſſimæ ſigna. f. 143.b.144.b
excrementa dura & ſpiroſa quid portendant, & ex quibus cauſis fiunt. fol. 143.b
excretiones liquidæ pingores uitioſæ albæ, ex quibus cauſis, & quid prædicant. 143.b.144.a
excretio ſynceri hominis quid præſagiat 144.a
excretio ſpumoſa quid indicet 144.a
excretio alba ex quib. cauſis & quid præſagiat. 144.b
extenuatio cum ratione quid 84.b
extenuatio maxima, uel nulla in febricitantibus quid oſtendat 84.b
extenuatio cur prius in facie appareat 85.a
extenuatio ex quibus cauſis 85.a
extenuationis cauſarum deprehenſio fol. 85.a
extenuata facies quando magis quando minus exitialis 85.b
extremæ partes cur aliquando frigiſcant 37.a
extremæ partes uel frigidæ, uel calidæ in acutis morbis quid prænunſcient 102.a
exſpirationis utilitas 74.a

F

Facies quomodo ſalutem prædicat 88.b
Facies quomodo mortem futurum an nunciet 88.b.88.a
Faciei rubor aſſiduus in longis lentiſque febribus uel pulmonis inflammationis uel ſuppurationis aut ſub odorum eſt ſignum 89.a
Facies Hippocratica quæ, & quid ſignificet 85.a
Facies tunda quid denotet 85.b
Facies rubra humore crudo exiſtente phrenitim futurã præſagit 86.a.b
Facultatum omnium actiones robuſtæ quomodo cognoſcantur 4.b
Facultatis naturalis ad demonſtrandum robur duæ ſunt actiones præcipuæ 4.b
Facultatis ratiocinatricis languor & de-

debilitas quibus dignoſcat 6.a
Facultas motiua quomodo robur naturæ oſtendat 74.b
Facultatem motricem quę prælanguidà oſtendant. 6.b
Facultatem ſentientem quę debilem ſignificent 7.a
Facultates animales & uitales a naturali procedere & quomodo 79.b
Facultas naturalis quomodo ad præſagiendum faciat 79.b
Facultatis naturalis tres operationes & quæ. 79.b
Facultatis uitalis cognitionem ad prognoſticandum plurimum ualere 68.a
Facultatis uitalis robur unde cognoſcitur 68.a
Facultatem uitalem quæ debilem 8.a
Facultatis uitalis inſtrumenta ſubminiſtrantia quæ 68.b
Facultatis naturalis uitalis atque animalis actiones 4.a
Facultas naturalis uel læſa uel bene ſe habere unde cognoſcatur f.79.b 80.a
Facultas proſtrata exitiale ſignum. fol. 21.a
Fatuitas etiam in homine non ægrotante periculo omnino non caret fol. 30.b
fatuitas & obliuio memoriæ ſunt ſymptomata 30.a
Fatuitatis & obliuionis eadem ſunt cauſæ 30.a
fauces ſecundæ & inflatæ quid nolent 98.a
febris ſingultuoſa quæ. 60.a
febres fumantes quales ſint fol. 21.b. & quomodo fiant.
febres ſimpliciſſimæ, & deterrimæ quæ ſint. 108.a.b
febres typhodes dictæ exterius mites intus turbantes 14.a
febres ſemitertianæ peſtilentes groſſatæ. 15.a
febres acutas raro recte paribus diebus iudicari. 110.a
febres ardentes paribus diebus non utiliter iudicari. 110.a
febris quartana cur in conuulſionibus ſoluendis plus ualeat 57.a
febrem quartanam per largam ſanguinis è naribus fluxionem fuiſſe inducatam. 123.a
feruor in gutture quid denotet 115.b
feruor in gutture in quibus lethalis et in quibus non. 161.a.b
Flammans facies non ſemper phlegmonis ſignum. 36.a
fœtor in excretis per uomitum malum. 34.a
fœtor ægrotis apparens circa oblata malum. f. 34.a. eius cauſa 34.a
frigiditas extremorum in febrib. continuis ſemper mala. 37.b
frigiditas moderata corporis quando bonum 36.b.37.b
frigiditas in quibus corporibus lethalis. 36.b.37.a
frigiditas extremarum partium cum limone lethalis. 38.a
frigiditas ex purgatione, malũ 38.b
frigiditatem extremarum partiũ duo lethalem reddunt. 38.b

G

Gaudium quæ mala faciat 16.a
Genæ rubræ qđ ſignificẽt. 93.b
Genæ rubræ ſigna uel cerebri inflammati uel pulmonum uel pleuræ. fol.

Digitized by Google

fol. 93.b
Genarum rubor in purulentis unde. fol. 160.a
Genæ liuidæ quid de ſolent 95.a
Guadagnina uxor authoris ardente febre cum fluxu bilioſo dyſenterico mortua 145.a
Guſtes deprauatus in ægrotis non ſemper malum. 33.a
Guſtus deprauatus ex quibus cauſis. fol. 34.a

H

Hæmorrhagia ſiue ſanguinis fluxus plurimos morbos iudicat 121.b
Hæmorrhagiæ futuræ ſigna. fol. 121. b. 122.a.b
Hæmorrhagia in quibus potius expectanda, in quibus contra ſuppuratio 122.a
Hæmorrhagia in quibus morbus accedat. 122.b
Hæmorrhagiæ proprium ſignum capitis dolor. 122.b
Hæmorrhagiæ futuræ ex facie præcognitio quomodo habenda 123.a.b
Hæmorrhagiam quomodo lachrymæ portendant. 123.b
Hęmorrhagia quo tempore morbi apparet. 123.b
Hæmorrhagiam ut plurimum præcedit aurium tinnitus. 123.a
Hæmorrhagiam cur præſagiat uenarum pulſus 123.a
Hæmorrhagiæ propria ſigna 123.a
Hæmorrhagiam cur ſignificat hypochondriorum tenſio 123.a
Hæmorrhoides ſuppreſſæ quæ mala concitent. 16.a
Hæmorrhoides immodice fluentes quos morbos pariant 16.a
Hiatus oris quā ob cauſam fiat 50.a
Hieronymus aqua pendens 119.a
Horror quid. 61.a
Horrores quid ui acutis. 7.a
Horror quid. 63.b
Horror a rigore quomodo differat fol. 63.b
Horrorum cauſæ. 63.b
Horrores boni qui. 63.b
Horrores mali qui. 63,b.64.a
Horrores crebri ſuppurationem futuram denotant. 64.a
Horrores qui fiunt in ijs, qui ſuppurantur. 159.b
Horror ex timore 61.a
Humorum mutatio periculum coniunctum habas. fol. 39. b. aliquando nullum.
Humorum multitudo quid faciat ad prognoſticum. 22.a
Humores turgentes quid pręſagiant. fol. 22.a.b
Humores faceread cognoſcendos morbos debiles. 13.b
Humores calidi faciles eſſe ad motionem. 114.b
Humorum duplex inclinatio. 121.b
Humores calidi non egent facultate ualida ut abſceſſus fiant contra frigidi. 120.b
Humores inſigniter putrefactos fieri uenena 17.a.b
Humidus & calidus aer facit morbos peſtiferos. 15.a
Humiditas aeris peſſima 15.a.b
Hypochondrium quid. 98.b
Hypochondria naturaliter ſe habentia quid prædicant. 98.b.99.a
Hypochondria quæ peſſima 99.a
Hypochondriorum tenſio qui ſanguinem fluxurum prænunciet. 99.a
Hy-

Hypochondriorum tenſio quando bona quando mala. 99.a
Hypochondriorum tenſio ex quibus cauſis. 99.b
Hypochondriorum tenſio cum duritie, qualis. 99.b
Hypochondriorum tenſio cum flatu qualis. 99.b.100.a
Hypochondrij dolor cum tenſione quid pręſagiat. 100.b
Hypochondriorum ſuppurationes mala. 101.a
Hypochondriorum pulſus quomodo delirium indicat. 101.a
Hypochondriorum tumor durus & dolens peſſimus. 100.a.b
Hypoſtaſis quo pacto diſtinguatur a ſedimento inęquali diuulſo 149.b

I

IGnorantia cum rigore mala & cur. 30.b
Inquietationes cur a febribus ardentibus maximè. 51.b
Inquietatio in morbis quid denotet. fol. 50.a.b
Inquietatio quid Hippocrati & Galeno. 50.b
Inquietudo quid in acutis ſignificet et aquibus cauſis 21.b
Inquietationes exitiales & ſalutares criticę. 21.b.& 22.a
Inquietatio aliquando flammantis in hypochondrys ipſis affectionis ſymptoma. 52.a
Inquietos ſiue anxios quid faciat ęgros. 50.b.51.a
Inquietatio cur pręcedat criſim. fol. 51.a
Inquietatio omnis niſi Criſim pręceſſerit mala, & cur. 51.a.b.52.a
Inquietatio quando minus periculoſa. 51.a.b
Inquietationes criticę ab aliis quomodo diſtinguantur. 51.b
Inſpirationis utilitas. 74.a.b
In ſomnia conſpicua quę bona quę mala. 28.a
Iudicatorium non indurans quid & difficilioris iudicii cur. 119.a
Iudicium ex ſolis pulſibus malis nunquam ferendum. 72.a
Iudicatoria quæ non iudicant quid ſignificent 22.b
Iudicatoria lethalia quę ſint 22.b

L

LAbium cõtractum quid aliquando portendat 95.b
Labium peruerſum vel exulecratum quid indicet 95.b
Lachrymarum diſtinctio in voluntarias, & non voluntarias 90.a
Lachrymas ſpontinas bifariam diei fol. 90.a
Lachrymę uoluntarię ad prognoſim parum faciunt 90.a
Lachrymæ inuoluntarię ſemper malę 90.a.93.a
Lachrymę criticę quomodo deprehendorum. fol. 90.a
Laſſitudinum ſpontaneum interius cauſa habentium triplex differentia 43.b
Laſſitudo vlceroſa quã parum corporis occupet 43.b
Laſſitudo tenſionis quam partem affectam indicet 43.b
Laſſitudines diu durantes quę 43.b
Laſſitudo boni iudicii quę 43.b
Laſſitudo mala quæ 43.b.44.a
Linguę inſpicio plurimum ad prę ſagiendi,

Digitized by Google

ſagiendi artem facit. 95.b
Linguæ uirides, rubra, nigra, arida & alba unde. 96.a
Lingua quomodo & ex quibus cauſis mutari poſſit. 96.a
Lingua bene ualenti ſimilis in acutis morbis optimum ſignum. 96.a
Linguam pro uarietate humorum tingi. 96.a
Lingua mollis quid prædicat. 96.a
Lingua boni iudicij quę. 96.a
Lingua mala quæ. 96.b
Lingua alba craſſa cœnoſa quid ſignificet. 96.b
Lingua flaua quid, quid nigra denotet. 96.b
Lingua tremula quid prænunciet. fol. 96.b
Lingua liuida omnium linguarum maxime lethalis. 96.b
Linguę auctor quid prædicant. 96.b
Linguæ diminutæ quid futurum prænuncient. 96.b
Linguæ phreniticorum quæ. 97.a
Linguæ licet peſſima lumen per ſe ſine alijs ſignis mortem indicare equit. 97.a
Lingua arida ſine ſiti quid denotet. fol. 97.b
lingua arida & aſpera quid ſignificet & quando mala. 97.b
linguæ trementis cauſæ & quid prænuncient. 97.b
lumborum dolores quomodo ex fluxione menſium. 124.a
lumborum doloris ab alui excretione, ab eo qui uel hæmorrhoidas uel menſes prænunciat differentia. fol. 126.b.127.a

M

Mariodis qui fiat. 26.a
Maſina Theupola febre ardente cum diarrhæa mortua. 119.a
Martianus Medicus ad Galenum de prędictione. 1.b
Medicamenta non iuuantia quid ſignificant. 22.b
Medici unde ſanguinis miſſionem aliamque euacuationem mutuari ſint. 130.b
Medici artis prognoſticæ ignari ſed tamen prudentes quomodo ad pręſagiendum ſe habent. 1.b
Menſes ſuppreſſi quos affectus concitent 16.a
Menſes per nares purgatos obſeruatio 123.a
Menſium ſigna antecedentia quæ. fol. 124.a
Mente perturbatis ſæpe imaginatio aliis illa his uitiatur. 25.b
Mentes non conſtantes quod modis dicantur 25.b
Mente non conſtare quid ſignificet fol. 25.a
Mentis perturbatio quam facultatem & qua ratione, afficiat 25.a
Mens turbata in ęgrotis aliquando bonæ criſis ſignum 23.b
Mentis conſtantia in ægrotis non ſemper ſanitatis futura ſignum. f. 23. b.26.b
Mentis conſtantia in quibus morbis ſalutem prędicat 23.b
Mente conſtare qui dicantur 23.b
Mentis inconſtantia malum ſignum. fol. 23.b
Mente non conſtare qui Galeno dicantur 24.a

Mentis turbatæ uera ſigna. 24.a
Mentis turbatæ è particularibus mēbris ſigna. 24.a.b
Mentem turbatam iri quæ ſignificant. 24.b
Morbi debiles ab ipſorum cauſis cogniti. 12.b.& f.13.a
Morbi natura potentiores quibus cognoſcantur. 14.a
Morbi natura potentiores ex ſuis cauſis qui. 15.a
Morbum fore ſalutarem ex quibus ſignis haberi poſſit. 121.a
Morborum robur & imbecillitas a quibus cognoſcatur. 10.b
Morbi debiliores natura, ex idea magnitudine atque more 12.a.b
Morborum temporis triplex differentia. 128.b
Morbi ſalutares omnia tempora pertranſeunt. 18.b
Morbus pernicialis quibus indicetur. fol. 20.a
Morbus arietis dictus. 13.a
Morbi debiles ex cauſis quomodo animaduertantur. 13.a
Morbi tolerantia,& intolerātia quid notet 22.a
Morbus ad oppugnandum corpus militum loco ſymptomatibus utitur. fol. 2.a
Morbi qui in uarijs ætatibus fiunt. fol. 16.b
Morbos ſæuos & benignos quæ notent. 12.a
morbi acuti & medij quando terminentur. 128.b
morbi acuti ex delapſu qui dicantur. fol. 128.b
morborum acutorum differentia. fol. 128.b
morbus per acutus ſtatim extremos labores habet. 19.b
morbos acutos imparibus diebus utiliter iudicari, minime paribus. fol. 110.a
morbi acuti ſæpe multiplici curſi iudicantur. 127.a
morbi acuti frequentiſſime ſudoribus iudicantur. 125.b
morbus ueluti dux exercitus tentam corpus tanquam arum oppugnare. fol. 2.a
morbis qui magis & qui minus periclitantur. 16.b
morbus regius quo nomine ab authoribus & quare appelletur. 86.b
morbus regius quid & quotuplex. fol. 86.b
moroſis quid. 25.b
morituri quo tempore morbi decedant. 18.a
mortifera tria a medicis uocata quæ. fol. 77.b.78.a
motrix facultas tripliciter læditur. fol. 48.a
motrix facultas quomodo diminuatur, reſoluatur, uitiatur. 48.a
motricem facultatē ex decubitu optime cognoſci. 48.b
motum in decubitu a duobus pendere. 48.b
motus tardus in corpore quid ſignificet. 48.b
mutationum morborum in morbis quid ſignificant. 17.b
mutationes ſex numero quæ in morbis obſeruantur. 111.b

N

N*Arium prognoſtica* 95.b
Natura ueluti arcis præfectus corpus

corpus defendit a morbi inſultibus fol. 2.a
Naturam quandoque ante tempus inopinanter morbum aggredi & uincere. 2.a
Natura ad corporis partes defendendas militum loco functionibus utitur. 2.a
Naturam quæ robuſtam, & debilem ſignificent 2.a
Natura quamobrẽ ante tempus quandoque pugnat contra morbum. 2.b
Naturæ robur & imbecillitas a quibus dignoſcatur. 3.a
Natura quid ſit. 3.a
Naturam fundari in calore innato. fol. 3.a.b
Naturam non carere diſcurſus, & quadam prouidentia proſpicere corpori. 3.b
Natura triplex eſt. 3.b
Naturæ tres ſunt facultates. 3.b
Natura uidetur non carere diſcurſu. 2.b
Natura non æque omnes partes corporis, ſed quaſdam plus & quaſdam minus defendit. 2.b
Naturæ primo curæ ſunt uiſcera mox aliæ partes. 2.b
Naturam ſæpius ut uiſcera liberat demittere impetum morbi ad partes iguobiliores 2.b
Natura quomodo ad criſes faciendas moueatur. 112.a
Natura quomodo ad excretionem irritetur. 112.a
Natura in principio morborum nihil boni excernit. 118.a
Naturarum & habituum corporum aptitudinem multum facere ad conijciendos morbos magnos & ſanos, & paruos mites. 13.a
Naturalis facultas a quatuor functionibus innoteſcunt. 103.a
Nihil expuere in pleuriticis, pulmonijs quid ſignificet. 115.b
Nubeculę in urinis quid notent. fol. 149.a
Nutritio quorum opera perficiatur. fol. 79.b

O

Obliuio ægrotis ſuperueniens quando bona 30.b. 31.a
Obliuioni in acutis morbis quid ſignificet. 6.a
Oculi ad prædictionem plurimum facere. 89.b
Oculi in ægris ſanis ſimiles ſalutem quomodo polliceantur. 89.b
Oculi ſani qui. 89.b
Oculi ſani ſoli per ſe ſalutem non indicant. 89.b
Oculi ex quibus cauſis permutari poſſint. 89.b
Oculi quomodo eruptionem ſanguinis oſtendant. 90.b
Oculi rubri quando bona quando mala prænuncient. 90.b
Oculorum præſagium bonum in trib. conſiſtit. 90.b
Oculi mali qui & quid præſagiant. fol. 90.b.91.a
Oculi quomodo conuulſionem futurã præſagiunt. 91.a
Oculi inæqualis magnitudo ad prognoſticandum plurimum facit. 91.b
Oculi tumidi in morbis acutis mali. fol. 91.b
Oculi natiati quare mortem præſentem præſagiant. 91.b

Google

Oculi inſtabiles, fixi cur lethales. 92.a
Oculi cur peruertuntur. 92.a
Oculorum peruerſiones non perpetuo mala. 92.a.b
oculorum clauſio in acutis morbis cur perpetuo lethalis. 92.b
oculorũ ſuſpectiones malæ 92.b.93.a
oculi album rubrum ſi ſpectetur malum. 93.a
oculi ſi pituitoſo excremento in morbis referti ſint quod denotet. 93.a
opiſthotonos quid 54.b
oregmone & ranticum. 161.a
os ſtomachi ab antiquis cor uocatum. fol. 127.b

P

Palpitatio quid. 53.b
Palpitationes in quibus partibus fiant. 53.b
Palpitationum cauſa. 53.b
Palpitationi cur frequenter cor & uentriculus ſubijciantur. 53.b
Palpitatio critica quæ. 53.b.54.a
Palpitatio ſalutaris quæ. 54.a
Palpitatio quæ periculoſa. 54.a
Palpitationis totius corporis quid ſignificent. 54.a
Paraplexia ex febribus acutis ſemper mala. 65.a
Partium corporis cum nobilium tum ignobilium morbo uexatarum ſignificatio. 22.a
Partes ignobiles in morbis dum humoribus obſidentur, quomodo ſalutem prędicant ſi contra humores ab ignobilibus ad nobiles deferantur mortem prænuncient. 101.b
Partes principes quæ. 101.b
Partes non principes & ignobiles quæ. 101.b
Partes corporis tumidæ quid ſignificent. 85.b
Colore corpora mutari quæ dicantur. fol. 86.a
Paratidum futurarum ſigna & iudicium. 163.a
Peſtem fieri a prauis cibis. 15.a
Peſtis caliditate immodica oborta. fol. 15.a
Phrenitis a paraphraneſi quomodo diſtinguatur. 25.b
Phrenitis quomodo indicetur. 27.a
Phrenitim ſequentia ſymptomata. fol. 25.b
Phrenitico ſi ſputatio frequens ſuperueniat quid ſignificet. 125.a
Phrenitides obſcuræ lethales. 28.a
Phreniticorum obſcurorum triplex ſilentium 28.a.b
Phreniticorum pernicioſorum ſymptomata. 28.b.29.a
Phreniticis unde tremor. 28.b
Phrenitis tremula quæ. 28.b
Phrenitis vehementis ſymptomata quæ & qua tempore ſuperueniant fol. 28.b
Phrenitis tremori coniuncta lethale. fol. 28.b
Phrenitici omnes exitioſi in conuulſionem deſinunt, ut in tremorem terminarum. 29.a
Phrenitico palpitatio ſuperueniens lethale & quare. 29.a
Phreniticorum excretiones quę lethales. 29.a
Phreniticos circa neceſſaria errare peſſimum. 29.a
Phreniticorum crebra mutatio quid denotet. 29.b
Phrenitis omnis ex debilitate procedens lethalis. 29.b

Phre-

Digitized by Google

Phrenitidam exitialium quid proprium 56.b
Phtoes, & phthyſis, quid. fol. 159.a
Phtiſicis purulentis aliquando pars aliquo corporis humiditate repletur 35.b
Pituita qua es morbos faciat. fol. 18.b
Potus uini immoderatus quos morbos creet 16.a
Potum immodicum refrigerare. fol. 15.a
Pleuritidum qua ſæuam, qua benignam 11.a.b
Pleuritides ſcicæ periculoſiſſimæ cur fol. 115.b
Pleuritides peſtilentes Baſſani, & Maroſtica euulgata 15.b.158.b
Præſagiendi utilitas ad medicos. fol. 1.b
Preſagiendi artis utilitas ad ægrotos fol. 1.a
Prædictio ſalutis ac mortis ex quicunque ſenſibus exterioribus. fol. 31.a
Prædicendi regula a diebus decretoriis 111.u
Preſagiendi totum officium ex perſpecto virium robore dependet. fol. 23.a
Præſagi turo tria ſunt ſemper attendenda arteriarum pulſatio, reſpiratio, & ciborum appetentia. fol. 27.b
Prædictiones a Galeno in multis. fol. 1.a.b
Principium morbi ex ſymptomatum ratione 19.a
Principium morbi ex natura concoquente 19.a
Pulſuum ſignificatio 8.a.b
Pulſus quid 68.b
Pulſuum diuiſio 68.b
Puluſs omnes decem generibus comprehenduntur 69.a
Pulſuum differentiæ ex quibus colligantur 69.a
Pulſus vehemens, languidus, mediocris qui ſit 69.a
Pulſuum quartum genus quod ſit. fol. 69.a
Pulſuum quintum genus unde deſumatur 69.a
Pulſus, creber, frequẽs, & rarus quis fol. 66.a
Pulſuum ſextum genus unde petatur fol. 69.a
Pulſuum genus ſeptimum vnde habeatur 69.a
Pulſus Eurythmus Arythmus hererorythmus Echyrythmus qui 69.a
Pulſuum octauum genus quomodo ſpectatur 69.a
Pulſus æquales, & inæquales qui. fol. 69.a
Pulſus inæqualis differentia 69.a
Pulſus imparciatus quis 69.b
Pulſus Myurus quis 69.b
Pulſus vndoſus, formicans, vermicularis Hecticus. Vibratus, ſerratus, qui 69.b
Pulſus Myurus a Myuro quomodo differat 69.b
Pulſns deficiens qui 69.b
Pulſuum ordinatorum, & inordinatorum genus quod dicatur. fol. 70.a
Pulſuum cauſæ tres 70.a
Pulſuum frequentium, rarorum tardorum, & paruorum cauſæ quæ. fol. 70.a

Digitized by Google

Pulſuum cauſis tribus variatis quomodo varios pulſus efficiant. fol. 70.a
Pulſum immutantes cauſæ intrinſecæ, & extrinſeca 70.a
pulſus magnus qui fiat 70.b
pulſus mediocris, & longus vnde. fol. 70.b
pulſus brevis, anguſtus & latus vnde 70.b
pulſus altus, humilis, & celer vnde. fol. 70.b
pulſus frequens, vehemens, languidus durus Mollis plenus uel inanis, ex quibus cauſis 70.b
pulſus intermittentes vnde procedant 71.a
pulſuum recurrentium, & Myurorum cauſæ 71.a
pulſuum Dicrotorum, vndoſorum vermicularium, formicantium cõuulſiuorum vibroſorum, & hertateiæm cauſa 71.a
pulſus facultatem firmam indicantes 71.a
pulſus facultatem debilem indicãtes qui 71.b
pulſus ſalutem & exitium prędicentes qui 71.b.72.a
pulſus vndoſus ſudorem futurũ nunciat 71.a.b.72.a
pulſus parui, humiles, tardi quando exitioſi 72.a
pulſus maxime exitioſi qui 72.a.b
pulſus intermittens in iuuenibus peſſimus & quare 72.b
Caſus rarus in pulſu intermittente.
pulſus intermittens cur in ſenibus, non ita periculoſus 72.b
pulſus febricitantium cur aliquando ſanorum ſimiles ſint 73.a.b
pulſuum moderatorum in febricitantibus cauſæ tres, & quę 73.b
pulſuum doctrina quare ab Hippocrate paucis pertractata ſit 73.b
purgantibus cur in principio morborum vti non liceat 131.b
purgationes tum arte tum natura factas non iuuantes, eſſe malas. fol. 12.b
puris ſiue vomicę eruptionis ratio, cauſa tempus 160.b
puris generationis notæ ex Hipocr. fol. 155.a
purulenti quibus ſignis dignoſcantur. fol. 160.a
purulentorumquale prognoſticum. fol. 160.b

R

Refrigeratio repentina quando malum non ſignificat 39.a
Regius morbus fit hepate male affecto 86.b
Regius morbus exrubus fit tumore duro, inflammatione & obſtructione 86.b
Regius morbus quomodo exrub. præ dictis cauſis procreetur 86.b
Regius morbus quando boni indicij. fol. 86.b
Regius morbus cur ante ſeptimum non bonus 87.a
Regium morbum apparentem ante ſeptimum malum eſſe probatur Hippocratiſque ſententia confirmatur 87.a
Regio morbo affecti quomodo iudicantur 87.a
Regius morbus criticus ſalutem oſtendit 87.b

Regius

Regius morbus malus, & lethalis quis 87.b
Regius morbus febribus ſuperueniens cur bonus 87.b
Reſpirationis eſſentia diuerſorũ opiniones 74.a
Reſpiratio quid ſit 74.a
Reſpirationis cauſa triplex 74.a
Reſpirationis differentiæ quæ 74.a
Reſpiratio magna et parua quæ 74.a
Reſpirationes æquales & inæquales quæ 74.b
Reſpirationes ordinatæ & inordinatæ quę 74.b
Reſpirationes rythmæ, & arythmæ quæ 74.b
Reſpirationis cauſæ quæ 74.b
Reſpirationis ſignificatio 8.a
Reſpiratio quomodo fiat 74.b
Inſpiratio & expiratio quomodo fiant 74.b
Reſpiratio quomodo lęditur 74.b
Reſpiratio magna quæ 75.a
reſpirationum diuerſarum ſimplicium cauſa 75.a
reſpiratio facilis ad ſalutem prædicendam multum facit 128.b
reſpiratio ſublimis quæ & quid iudicat 78.b
reſpirare ſummis naribus pro diuerſitate affectuum uarias habet cauſas, & prædictiones 78.b.79.a
Reſpiratio luctuoſa lethalis, & ex quibus cauſis 79.a
reſpirationes compoſitæ plurimum ad prædictionum faciunt 75.a
reſpirationes compoſitæ quę, & quid ſignificent 75.a.b
reſpirationes æquales & ordinatæ earumque contrarię ex quib. cauſis procedant 75.b
Reſpiratio frigida quid ſignificet, & quid per eam intelligendum ſit. fol. 75.b
reſpiratio ſecundum naturam ad ſaluti prædicendam plurimum facit 76.a
reſpiratio lęſa ſemper mala per ſe ſola uero exitium ſignificare nequit fol. 76.a
reſpiratio lęſa aliis lęſis operationibus coniuncta lethalis 76.a
reſpirations malę quæ 76.a
reſpirationes aliis coniunctis operationibus læſis quę lethales 76.b
reſpiratio magna & uelox, magna et tarda parua & uelox, parua & tarda, magna & frequens, magna & rara, ſignificent qđ 76.b.77.a.
reſpirationes lethales quæ 77.b
rigor quid denotet 6.b.& 7.a
rigor quid 60.b
rigorem abſquẽ febre fieri poſſe. fol. 61.a
rigere & non rigere qui dicantur. fol. 61.a
rigor a frigido quomodo proueniat. fol. 61.a
rigorum cauſę quę 61.a.b
rigores a quibus partibus incipiant. fol. 61.b
rigorum & caloris in febribus cauſa 61.b
rigores boni ſiue periodici qui ſunt. fol. 61.b
rigoris boni duo propria 62.a
rigore deſinente corpora triplicem ob cauſam incaleſcunt 62.a
rigor ſanguinis fluxioni ſuperueniẽs ſæpe bonus 62.a
rigores peſſimi qui 62.a.b.63.a
rigores æſtuoſi periculoſi 62.b

Rigores continui periculoſi 63.a
rigores ob ſuppreſſionem urinæ quomodo fiat 125.b
rigores in acutis morbis quomodo aliquando criſim præcedant 114.a.b
rigores eorum, qui ſuppurãtur 159.b
rubor apparens in quibus partibus malus 86.b
rubor in quibus corporis partibus bonus 86.b
rythmus in pulſu quid indicet 50.b

S

Sanguinis excratio in quibus appareat 131.a
Sanguinis excrationes per ſtomachũ raro bona 131.a
Sanguinis excrationis duplex differentia 131.a
Sanguinis excrationi bonæ neceſſario perfecta concoctio precedit. fol. 131.a
Sanguinis excrationẽm etiam morbo crudo ſalutem aliquando prædicere & quare 131.b
Sanguinis tempeſtiua profluuia ut ſemper iuuant, ſic intempeſtiua nihil 107.b
Sanguinis eruptione qui morbi iudicentur 115.b
Sanguinem per hemorrhoidas fluxurum quę indicent 124.b
Sedimentorũ in urinis cauſæ 149.a
Senectutis morbi 16.b
Senſuum extariorum bona uel mala conſtitutio cur ad prędictionem plurimum conducat 31.a
Signa bona in morbis 12.a
Signa iudiciaria quæ 112.b
Signa tria quę in quouis morbo ad prędictionem plurimũ faciũt 39.a
Signa ſuperuenientia quotuplicia habeat 12.b
Signa mala quę 104.a
Signa praua malum morem ſignificantia 14.b
Signa eorum qui ſuppurantur 159.b
Signa quibus purulenti facti cognoſcuntur. fol. 160.a. & fol. 160.b
Singultus quid 59.b
ſingultus ex quib. cauſis 59.b.60.a
ſingultus qui a mordicatione oris uẽtriculi fiat 56.b.60.a
ſingultum etiam a medicamentis fieri 60.a
ſingultus in pueris unde 60.a
ſingultus qui minime timendi 60.a
ſingultus qui periculum coniunctum habent 60.a
ſingultus quædam ſtomachi conuulſio eſt 50.b
ſingultus a uomitu ut plurimum malus 60.a
ſingultus iu acutis febribus lethalis fol. 60.b
ſingultus ab immoderata euacuatione lethalis 60.b
ſingultus cur in ictericis 60.b
ſingultus lethales quando iudicandi. fol. 60.b
ſingultus hepate inflammato qualis. fol. 60.a
ſingultus in inflammatione hepatis exitialis 60.a
ſitis cauſa præcipua quæ 80.b
ſitis immoderata quid ſignificet 81.b
ſiti in febribus ardentibus ægros carere malum & cur 81.b.82.a.b
ſitis cur non maxima aliquando in morbis acutis 82.b
ſitis ablata per ſe ſola ſignum lethale non eſt 82.b
ſitis ex ratione tolli quid ſit 82.b.83

Somnus

ſomnus quid 7.a
ſomnus ex quibus cauſis 144.a
ſomnus immoderatus quos morbos. fol. 16.a
ſomnus poſt cibum cur familiarior. fol. 45.b
ſomnus non naturalis quis 45.b
ſomnus quid in delirio ſecundo poſſit 27.b
ſomnus in acutis quid 22.a
ſomni in quo morbi tempore fugiendi 46.b
ſomnus laudabilis & minus laudabilis quis 45.a
ſomni ueternoſi qui 45.a.b
ſomnus naturalis quis 45.b
ſomni boni ſigna 46.b
ſomnus quando bonus 46.b
ſomnus malus quis 47.a.b
ſomnus malus ex quibus cauſis 47.a
ſolutionis a criſi diſtinctio 111.b
ſpaſmus cynicus quis 55.a
ſpinæ ardores cur nonnunquam in mulieribus 124.a.b
ſpiritus magnus quid ſit 76.b.77.a
ſpiritus magnus, & rarus delirij ſignum 77.a
ſpiritus frequens inflammationem, & dolorem in locis principibus ſignificat 77.b
ſpiritus ſterteroſus quid indicet 78.a
ſpiritus ſterteroſus lethalis a non lethali diſtinctio 78.a.b
ſputum quid ſit 154.a
ſputum quarum partium affectus indicet 154.b
ſputorum differentiæ 154.b
ſputorum omnium cauſæ.fol. 154.b. & fol. 155.a
ſputi ſanguinis,ex uenis apertis,eroſis,ruptis ex inflammatione, & cauſa 155.a
ſputa cruenta,& purulenta 155.a
ſputorum purulentorum ſine ſuppurationis quæ fit ſigna 155.a
ſputa mala 11.a
ſputa bilioſa quid ſignificent 17.a
ſputa facultatis actiones prælanguidas quæ notent 10.a
ſputa facile educi quid ſignificet.fol. 156.b.& f.157.a
ſputa optima quæ 156.b.& 157.a
ſputa praua in ijs,qui febre non uexantur 157.a
ſputa flaua pallida ad phtyſim oppor tunis prædicere phthyſim 157.b
ſputa exitialia 157.b
ſanguinis ſputum 155.a.& 158.a
ſputa ſupprimi quid ſignificet 155.b
ſtatus morbi cognitionem ad uitæ ac interitus prædictioné expeti 3.a
ſtatus morbi futuri cognitionis ad prognoſticum utilitas 17.b
ſtatus morbi quomodo ſalutẽ et quomodo mortem indicet 18.a
ſtatus morbi quæ ſit ex Hipp. 19.a
ſtatus morbi & ſtatus naturæ qui. fol. 115.b
ſtatus morbi ex natura & ſymptomatis 19.a
ſtertoroſi qui 161.a
ſtertor quid cauſæ indicium 161.a
ſtillæ ſanguinis in acutis & ardentibus febribus ſpectatæ quid prænunciant 134.a.b
ſtillæ ſanguinis in morbis acutis ſemper pernicioſæ 134.b
ſtomachi motus duplex 59 b
ſtultitia Galeno quid ſit.fol. 30.a & quæ eius cauſæ 30.b
ſtupor ſiue torpor quid ſit 34.b
ſtuporem a cerebro originem ducere

Digitized by Google

re qui cognoſcatur 34.b
Stupores qui boni 35.a
ſtupor duplex eſt animi uel corporis. fol. 34.b
ſtupor ex quibus cauſis proueniat. fol. 34.b
ſudare qui dicantur 135.a
ſudorum differentia unde deſumantur 135.a
ſudorum & urinarum materia eadem 135.a
ſudorum materia in ſanis quæ 135.a
ſudor multus in ſomno factus quid ſignificet 135.a
ſudoris cauſæ quæ 135.b.138.b
ſudores qui fiant in febribus continuis 135.b
ſudores in febribus continuis quomodo crudorum humorum multitudinem oſtendunt 138.b
ſudorum materia quomodo ad cutim feratur 138.b
ſudores frigidi in morbis acutis ſemper exitium oſtendunt, in mitioribus longitudinẽ 138.b.139.a.b
ſudor in una parte ſola erũpens quid ſignificet 140.a
ſudoris futuri ſigna 125.b.126.a
ſudor futurus quomodo ex pulſu undoſo præferri poſſit 125.b
ſudoris ſigna tantum duo a nonnullis ſtatuuntur 125.b
ſudore qui morbi iudicantur 125.b
ſudore qui morbi iudicentur 125.b
ſudore aliquando totum corpus euacuari 135.b
ſudoris boni notæ quæ 136.a.b
ſudores apparentes quarto die, aliquando boni 136.a
ſudor quomodo rigorem ſequatur & quomodo bonus 136.a.b
ſudores mali qui 127.a
ſudorum diuiſio 137.a
ſudores mali qui 51.b
ſudores mali languorem actionum ſignificantes 10.a
ſudor criticus, & ſymptomaticus qui 137.a
ſudores copioſi unde fiant 137.a.b
ſudores continui licet non copioſi mali & cur 137.b
ſudores copioſi non indicatorii in acutis febribus lethales 137.b.139.b
ſudor paucus perpetuo malus 138.a
ſurditas in morbis quid 7.b
ſurditas ſuperueniens quando bona. fol. 32.b
ſurditas ſuperueniens quando lethalis 32.b
ſurditas delirii ſignum quando 33.a
ſurditas in acutis morbis ut plurimum mala 32.a
ſurditas aliquando poſt aures abſceſſus futuros ſignificat 32.b
ſuppurati qui ſint & quomodo fiant. fol. 159.a
ſuppuratorum prognoſticum 160.b
ſuppuratorum paucos ſeruari 93.b
ſuppurationis in partibus thoracis, & pulmonum notæ 155.a
ſuppurationis ſigna 159.b
ſymptomata magna quæ non maligna 12.a
ſymptoma leuia & parua uiſu quæ maligna 12.a
ſymptomata mala præter rationem quid ſignent, & bona 12.b
ſyſtoles quid 68.b

T

Tabes quid, & cauſæ 159.a
Temperamentum calidum ad

Criſes

Criſes aptiſſimum, ut contra frigidum contrarium 114.b
Temporum morborum utilitas ad ui. ctus rationem inſtituendam 1.a
Tempora morborum quid 18.a
Tempora morbi quomodo inter ſe diſtinguantur 129.a
Tẽpora morbi & naturæ ſimul æque obſeruari in ſanandis 20.a
Tempus morbi celerius mouerique tẽpus naturæ non eſt bonum 20.a
Tempora morborum a coctionis ſignis cognoſci 18.a
Tempora ab eſſentia morbi a ſymptomatibus, & a materiæ tranſmutatione 18.a
Tempora morbi non conuenire cum temporibus naturæ ſiue materiæ fol. 18.b
Tempora dari morbi, ſymptomatum ac materiæ tranſmutandæ 18.b
Tempora anni inconſtantia quid præſagiant 15.b
Tenſio omnis cum timore uel duritie, atque dolore indurare viſcerum inflammationes. 100.a
Tenſio mollis vnde 100.a
Tenſio mollis quid prædicat 100.b
Tetanos ſiue diſtenſio quid 54.b
Timor, quæ mala faciat 16.a
Tinnitus auriũ in morbis unde 33.a
Tinnitus aurium non ſemper ex flatu 33.b
Tinnitus lethalem phrenitim, quando denunciet 33.b
Tinnitus aurium in morbis lõgis grauem morbum minatur 33.b
Torpores præter conſuetudinem euenientes quales affectus futuros prę nuncient 34.b
Torporum cauſæ 64.b
Torpores in febribus, & apoplecticis mali 64.b
Torpor ex rigore cur malum 64.b
Torpor raro in criſi apparet 64.b
Tremor Galeno quid 52.a
Tremor a conuulſione quomodo diſtinguatur 52.a
Tremores quid notent 6 b
Tremor ex quibus cauſis dependeat. fol. 52.b
Tremoris cauſarum tres differentiæ. fol. 52.b
Tremor quomodo ex intemperie calida, humida, & ſicca 52.b
Tremor quomodo ex animi paſſione. fol. 52.b
Tremores quid in morborum principijs præſagiant 53.a
Tremores qui non timendi 53.a
Tremores qui lethales 53.a
Tremores in phreniticis non ſemper lethales 53.a.b
Trincauellij error in excretionum diuiſione 106.b.107.a.b
Typhomania quæ. 26.a

V

Vacuationes cum arte tum natura facta, non iuuare, malum 22.b
Veneris vſus quos affectus faciat. fol. 16.a
Veternoſi ſomni ſpecierum diſtinctio 46.a
Victum prauum peſtem facere 15.b
Vigiliarum ſignificatio 7.a
Vigiliæ quid ſignificetur in morbis. fol. 22.a
Vigilia et ſomnus naturalis qualis, & quid ex his præſagiendum 44.a

Vigilia quid 44.a
Vigilia cur aliquando multa, cur aliquando pauca 44.a
Vigilia qualis quæ ad præſagium facit 44.a
Vigilia ex quibus cauſis 44.a
Vigiliæ ſalutem præcedentes quæ. fol. 44.b
Vigiliæ quæ malæ & cur 44.b
Vigiliæ quos affectus pariant. folio 44.b.45.a
Vigiliæ perpetuæ quid denotét 45.a
Vigiliæ ſi vacuationibus ſuperuenientibus non liberentur malum. fol. 45.a
Virium robur quid ad criſim perfectam & imperfectā faciat 118.b
Virium robur in omnibus affectibus attendendum 67.a
Vires, quos vocant medici 4.a
Virtus proſtrata in acutis exitium ſignificare 21.a
Viſus in ægrotis debilitatus non ſemper malus 31.a
Viſus in ægrotis læſus quando malus 32.a
Viſio læſa quid 7.b
Vita quid 68.a
Vomitus cauſæ quæ 124.b
Vomituris cur non capitis dolor acutus 124.b
Vomituri cur vertigine tententur cur horreant & rigeant. folio 124.b.125.a
Vomitus futuri ſigna 140.a.b
Vomitus tria ſigna a nonnullis ſtatuuntur 140.b
Vomitus futuri inſeparabile ſignum dolor capitis & cardialgia 125.a
Vomitus qui ſalutem, qui contra exitium præſagias 140.a
Vomitus in morbis acutis ex quibus cauſis 141.a
Vomitus in ſtatu morbi cum ſignis coctionis in morbis acutis ſalutē prænunciat. 140.a
Vomitus mali actiones debitor denotantes 10.a.b
Vomitus ſalutaris quis 140.b.141.a
Vomitus abſque ſignis perfectus coctionis diuturnitatem morbi prædicit 141.a
Vomitus peſſimi qui 141.a.b
Vomitus mali quādo appareāt 141.a
Vomitus pauci quid ſignificent. fol. 141.b.144.b
Vomitus humoris ſynceri peſſimus, & quare 141.b.
Vomitum verſicolorem lethalem, et quare 141.b
Vomitus male olentes quid oſtendant 141.b.142.a
Vomitus æruginoſi quid denotent. fol. 142.a
Vomitus in phreniticis tria oſtendit 142.a
Vox uitiata quæ 65.b
Vox rauca quomodo reddatur 65
Vocis diminutæ differentiæ 65.b
Vocum diuerſarum cauſæ 65.b
Voces diminutæ in quibus morbis malæ 65.b
Vox acuta quando, & quare lethalis 65.b
Vocis priuatio qui fiat 66.a
Vrina quid ſit 146.a
Vrinæ ex materia triplex 146.a
Vrinarum differentiæ 146.b
Vrinas nigras dari tenues 146.b
Vrinæ quæ craſſæ quatenus ex coloribus 146.b
Vrinarum contenta quid 146.b

Et

Digitized by Google

Et differentiæ omnes.
Vrinarum tenuium cauſæ 147.a
Vrinarum craſſarum cauſæ 147.a
Vrinarum multarum paucarumque cauſę 147.a
Vrinarum colore uariarum cauſæ. fol. 147.a
Vrinis gibbas hepatis partes purgari 146.a
Vrinarũ utilitas ad prognoſim 146.a
Vrinarum contentorum cauſę 149.a
Vrinæ colliquantes 148.a
Vrinæ oleoſę quotuplices exhalatio: fol. 148.a
Vrinarum liuidarum nigrarumque cauſę 148.a
Vrinarum turbidarũ cognitio et prognoſis 148.b
Vrinarum mordacium cauſæ 149.a
Et fœtidarum.
Vrinarum æqualitatis & inęqualitatis cauſæ 149.a
Vrina optima quę 150.a
Vrinarum optimarum ratio 150.a. b. 151.a
Vrinę ſalutares aliquando apparere poſſunt in moribundis, & quare. fol. 104.b.105.a
Vrinæ coctæ in febribus ſemper bonum 105.a
Vrinę concoctę in quibus affectibus ſi ad ſalutem tendant, ſpectari debeant 103.b
Vrina cruda quomodo cognoſcatur. fol. 104.b
Vrinę quę facultatis actiones pręſaguidas ſignificant 9.b
Vrinę albę tenues diu perſeuerantes in acutis morbis exitioſę 151.b
Vrinarum turbidarum, et graſſarum prognoſticum 152.a
Vrinas non reſidentes, neque clareſcentes cęteris eſſe peiores 152.a
Vrinarum colores quid præſagiant. fol. 152.b
Vrinarum nigrarum iudicium 152.b & 153.a
Vrinarum oleoſarum iudicium. fol. 153.a
Vrinarum multarum, & paucarum iudicium 153.a
Vrinarum reſtitentium 153.a
Vrinarum infcijs ęgrotis excretarum iudicium 154.a
Vrinarum recte ualentium colore, et ſubſtantia ſimilium in morbis exitioſis cauſæ 154.a
Vrinę oleoſę 147.b
Vrinarum pinguium differentię, & cauſę 148.a

FINIS.

LECTORI.

Cum Authoris abſentia typographus complura eaque grauia errata commiſerit, conſultò, ne lector hæſitans, ſuſpenſus & in erratis perquirendis ſolicitus teneatur, ea ſic corrigenda, duximus, At animaduertito, hos foliorum numeros fuiſſe geminatas ſcilicet, 61, 69, 86, 99, 100, 101, 102, 143, & in his erratis conſcribendis primos foliorum numeros littera K notauimus.

Fol.1. a. lin.
23 omniumque.
fol. 1.b.lin.
7 euenerunt.
16 diuiniſque.
fol.2 a lin.
8 reſidens.
23 ipſamque
fol.2.b. lin.
6 aut
36 qui
fol. 1. a. lin.
33 illa
35 concoquant
38 inopia
fol. 3. b. lin. 2.
3 concoquit
fol. 4. a lin.
6 ex.
22 natura
fol.4. b. lin.
37 ita
fol.5.a. lin.
5 celerem
14 multitudine
25 Epidam
fol.5. b. lin.
44 tremores
fol.6. a. lin.
9 primo
fol.6. b. lin.
21 ex
24 quinto die
26 fiunt
28 breuiſpirus
28 rediit
fol. 7. a. lin.
3 ex multa
6 mulierique
20 Dromeadai
31 ſiccioribuſque morbis
fol.7.b lin.
18 utantur.
fol.8. a lin.
30 languidi
38 molliſſimus
41 myuit
44 mutatæ
fol.8 b. lin.
31 exhauſtum
33 diximus

35 excrementum
fol.9 a. lin.
16 aut facultatis
36 læſas
41 deiectionibus cognoſcamus
fol.9. b. lin.
34 fore
43 phyliſcus
fol. 10. a. lin.
23 erumpant
42 in primo Epimed.
45 Nunc ex
fol.10 b.lin.
15 naturęque ac
41 morbus
fol.11.a.lin.
12 inferas
15 ſputia
15 iuuantibus
20 conſpectæ
33 viribus
fol.11.b.lin.
25 abeunt
fol.12. a lin.
8 morbum
20 ſigna
34 foueri
39 celebri
fol.12.b.lin.
7 fine
17 conſpecta
20 ſignis non illuxerit
23 quam hæc
28 vigilię
29 delitia
42 ſtatus
fol. 13.a.lin.
6 denſant
16 eoſque
17 erupit
18 autem
18 Vtramque
25 ampliſſimum
27 tertianæ
32 abſoluitur
33 conſueto
37 minus quam
38 hominibus morbis

46 quum
fol.13 b.lin.
4 mutatæ
8 Eædem
15 Euryanactia
28 ab humore
32 immoderationi.
34 nigra
36 concitant
48 nam
fol.14. a.lin.
19 Vehementibuane
21 diximus
23 24 ſit reſpirationem admodum difficilem habere
fol.14.b.lin.
33 pinnis nariũ
40 Craſſæ in
44 magnitudine non
fol.15. a.lin.
5 multæ
21 quique diu
34 aeris
fol 15.b.lin.
3 publice
15 auſtrina
16 duæ boreales
21 carbunculos abſceſſus
31 & ꝑpe ipſum in uilla
48 habent
fol.16.a. lin.
23 ex pulmonibus
25 motu
49 diu
fol.16 b.lin.
32 exiſtunt
fol.17.a.lin.
26 purgatione
27 ſuperuenientē
25 hoceſt
26 qualiſcunque
28 ſine
31 potuerunt
41 malignam

45 & cognouiſſe
fol.17 b.lin.
2 & Galen.
21 purgandos
17 ab
20 grauiſſimos
40 viæ
44 diſcendum
fol 18 a.lin.
4 Victoriam
22 & uiget
24 hac
27 oſtendemus
37 tranſmutandæ
41 excrementorũ
fol.18.b.lin.
38 39 cruditatis
fol.19 a. lin.
21 conflictantur
38 Vtrumque
fol.19.b.lin.
8 facere non potuerit
19 poſt faciet
14 cognitione
20 cognoſcitur
24 celeritate
33 expectare
34 ſperabimus
36 extremos
37 feret
45 gula pulmonibus inteſtinis renibus
fol.20. a.lin.
2 obſtructis
5 niſi longo
5 ueniunt eo
18 moueantur
18 (ſi ex aliis
18 ſtatum
18 19 vigorem
20 coniiciemus
25 quę
29 naturę
36 Ni natura
fol 20.b.lin.
10 vna cum
12 ac unà
33 immodico
38 ipſoſque
fol.21.a.lin.

7 accurata
21 ſpontaneis
29 defectam
32 animales
35 quoque
40 ex iis eſt
45 non raro
47 putantibus
fol.21.b lin.
7 coſtiſque
8 ſi partes
10 Viſceraliquod
22 fumida
27 accidit
35 mordetur
38 ichoribus
47 hæ inquietationes quæ ſtomacho
fol.22.a.lin.
2 ferueſcentibus
3 Vitium
28 ſequentibus
30 ex omnes
39 æruginoſa
39 [Virulenti humores
45 minus
fol.22 b lin.
8 deiectoriis ſi
20 iudicatu
23 Quę uero
32 ſalutare
fol.23. a lin.
17 accurata obſeruatione
20 diminutas
28 verſabimur
fol.23 b.lin.
9 multum
28 hac in re
fol.24 a lin.
4 præſens
5 prænoſcatur
36 conſuetudinē
38 eatent
fol.24 b lin.
2 obrutu
8 ſtridorem
8 ad os
26 ſextu
37 ſanguinis

fol.25.a lin.
10 hæmorrhagiã indicauerint
18 moueantur
15 fætu
20 eoræ
22 accidiſſe
28 morbis
38 dictum cũ ſit
40 neglectis
42 Hautinationem
fol.25.b.lin.
2 reſoluta, quę moroſis
18 nominantur
19 perpetuę
20 delirationes
31 φρενοῦντι
33 interuallis
39 accidentibus
41 vel pauca
44 μανιώδης
46 τηριώδης
48 Ferinum
49 vt vix
fol.26.a lin.
20 morbi progreſſu
46 acquiſitur
fol.26.b.lin.
2 infeſtentur
17 clament
32 periculoſiſſima
fol.27.a.lin.
23 inclinatio
fol.27.b.lin.
6 alleuatio
34 ferer
41 ac accuratius
42 lethargum
47 eſſe
fol.28.a lin.
23 θηριώδης
28 ἀσαφώδης
25 obſcuræ
27 putri redita
44 ſolui poſſe
fol.28.b.lin.
17 vehementer

fol.

fol.29.a lin.
23 exacerbantur
fol.29.b.lin.
2 exuſtam
8 denotat
23 habens
22 nſignis uel
fol.30.a lin.
22 nullam
fol.30.b.lin.
8 factorum
23 aliquando ſatui atque obliuioſi
27 ignorantia
29 Et
31 acutae.
fol.31.a.lin.
9 proſequemur
20 externorum
25 proculdubio qua
fol.31.b.lin.
7 queat
11 quibus uiſus
26 tenſione
fol.32.a.lin.
6 recurrant
28 critica
33 aliquando
fol.32.b.lin.
33 ſymptomatica
41 difficilem
fol 33.a.lin.
22 prodidimus
fol.33.b.lin.
2 autem ex
7 ſæpe
24 capite
fol 34.a.lin.
4 quidque
16 humoris
25 reſpirationes
28 putrida
36 deſtitui
fol.34.b lin.
12 tam
24 apoplex as
25 max me
26 Hippocrates
32 timendum
40 aphoriſmorũ
fol.35 a lin.
8 noxios
24 prognoſticis
25 calcitis
40 apprime
fol.35.b lin.
2 mal gniſſimo
14 cognoſcitur
18 vehemens
20 ut ex

21 exurent
33 declinaſſe
fol.36.a.lin
2 ebitãt ac bibũt
9 ac ſi
32 præſagit
33 intenta
44 doloris
fol 36.b.lin.
3 rigor
20 frigiditas
fol.37 a.lin.
14 perſcrotemur
20 contractione
27 rictus
fol.38.a.lin.
41 liueſcebant
fol.38 b.lin.
21 extremæ
30 ſeſe
32 calorem
34 multo
fol.39.a lin.
27 qui ex ade
33 extimas
7 extinctione
8 ut ſitire & non
24 Color
fol.40 a.lin.
7 incitione
11 in partibus
fol 40.b.lin.
11 flatulentum
18 quopiam
19 quapiam
32 aliud exitioſũ
39 aphoriſm.
fol.41.a.lin.
20 comitrabatur
20 interdiu
34 ratione
15 optimam
35 pulſus
35 ut plurimum
41 ſigna
44 erit
49 quam longiſſime
50 tubercula
fol.41.b.lin.
12 noxis
20 & uxori
25 partem
31 cœterum
32 dolere atque intumeſcere
40 dolere
44 noctem
46 ſurditas
fol.42.a.lin.
4 habere
14 ſingulatum

36 ſoleant
16 inuadunt.
32 magna dolores.
fol.42.b.lin.
30 eructant.
33 uentris.
38 præmonſtrabitur.
19 alii.
28 redduntur.
39 genubus.
fol.43.a.lin.
3 dolores
5 reddebatnt.
10 lædentes.
11 caleſcens cenanit.
12 exacerbata.
21 factam.
23 ſunt indicio.
27 coxæ.
29 deliria.
30 ſæuiora.
33 qui ea temora.
43 44 & ciborum
47 exercentes.
fol.43.b.lin.
56 confluxus.
39 Galenus.
42 copia.
46 iuuantur.
fol.44.a lin.
30 ægroti
35 uigiliam.
fol.44.b.lin.
2 qui.
10 vehementius.
27 acceſſant.
27 ſiccent.
28 quibuſdam.
30 quod.
37 acceſſunt.
37 ab his fiunt.
41 reſoluto.
fol.45.a.lin.
21 conſiderãdæ.
16 frigidus.
16 prædictionibus.
17 vigiles.
38 apparent.
fol 45.b.lin.
14 ſcripſit.
33 ſuffocantur.
36 quos.
39 ob utrumque
fol 46 a.lin.
23 vigil.
24 inſomne.
43 & ui.

49 g.l. illius audi uitiis cauſas, hęc uero ſit Gale, authore in 2. aphoriſm.& in eodem libr 4.
fol.46.b.lin.
3 de præſag.
7 inſaniuit.
8 ſegni.
8 diu.
9 Vigilem.
31 habent.
20 adferare.
27 dicerat.
34 diu.
38 ſopor.
fol.47.a.lin.
11 ægroti.
32 poſt ſomnum.
14 aggrauant.
21 quicquam.
47 calidiſſima.
fol.47.b.lin.
21 coacorum.
22 abſceſſus.
26 lethales.
fol.48.a lin.
21 innati.
fol.47.b.lin.
12 ἐκ τοῦ φέροντος καὶ τοῦ φερομένου.
12 ex eo quod.
15 ante, retro in latus.
17 delabantur.
20 connectuntur.
31 proiiciunt.
32 facultatis.
36 ſani.
37 aſſurgendoque.
46 ſani.
47 cubent.
fol.49 a.lin.
2 decubitus indicat.
5 beneualentiũ,
30 quod nigere.
31 appellatam.
36 hac.
36 uictam maligni.
39 & ſpirituum.
40 manat
42 cubare.
fol.49 b lin.
5 eſt tanquam.

7 eſt neque ad.
30 decubitu.
14 excludendos.
19 Epilepſiam.
20 decubitu.
27 arbitrio.
38 mento.
40 extante.
40 gutture.
40 exanimumque.
42 Qui ſane.
48 perductarum.
fol.50.a.lin
4 ἐρρίφθαι, uel erriphthe.
5 muſculorum.
24 cohibeantur.
28 Hippocrates.
31 dicuntur.
32 ſpirationes.
33 habitam.
34 idoneum.
41 Hippocrates.
42 collum.
44 certi.
fol.50.b.lin.
19 cognoſcemus.
20 tum.
30 figuram.
33 oppreſſo.
39 ſuſtinet.
fol.51.a.lin.
8 immerſus.
10 cognoſcitur uero.
15 æſtuante.
25 commorſis.
27 proficiſcuntur.
30 habeant.
fol.51.b.lin.
3 turbetur.
6 ſedent.
8 horreſcentes.
9 Qui per uigilias.
17 ægrotos.
28 placidæ.
20 ſummè.
30 commoneant
44 extremorum.
fol.52 a.lin.
9 apparent.
19 in acutis.
23 percuſſum.
36 laſſas.
fol.52.b.lin.
5 perſuadetur.
11 uiribus defecerunt.
14 fluore.

19 granaptem.
20 immoderatã.
24 ualentib ubi ſupra uiter q̃s
25 cerniiur.
25 imbecillos.
27 extinguens.
28 grauans.
fol 53.a.lin.
11 humorũ
12 quicquam.
14 obſeruari.
15 morboſa.
23 externarum.
26 lingua
38 ardente.
38 inflammatione.
39 obortis.
43 phrenitides.
44 uehementiſſimos.
46 tum uigiliis, tum monitionibus.
fol.53.b lin.
7 reddita.
14 quoſdam
17 dilatationem.
21 aliarum partium.
25 commode.
25 recipiunt.
36 cardialgiam.
40 quicquam.
fol.54 a.lin.
21 excluuntur.
13 fortes.
14 alia.
26 perpetuum.
28 totum uoce.
30 gutturis.
39 diu.
44 cordis.
45 exceptis.
46 diu.
49 obſeruata.
fol.54 b lin.
11 ex ſeipſis.
14 flectatur.
37 opiſthotonos.
46 primogenito.
fol.55.a.lin.
11 Græcis
46 ambientis
fol 55.b.lin.
12 tac.
17 lactis.
28 hæc.
34 & poros.
fol.56.a.lin.
3 quum.
4 æſtuan-

Digitized by Google

4 æſtuantique.
17 affectis.
20 mediam.
29 uiſtidum
fol.56 b.lin.
4 ſignificant.
6 ipſorantequã.
12 torpid s.
11 capite dolentes leuiter.
12 pauerint.
19 lugeant.
19 trahant.
21 adultiores.
26 ægrotis.
30 ium mandibularum.
31 nutriti.
32 deſperandum
41 plenitudine.
fol 57.a.lin.
6 replatiouẽ neruoſarum.
7 intenſum
7 quatiens
8 humoris
8 motu digeritur
9 repletionem
12 qui.
19 humectationẽ
29 ex naribus
37 diſſoluente
41 uiſcidum
40 dicens
fol 57.b.lin.
9 itemque & aliæ a malignis uaporibus.
14 conuulſiones omnes
15 pariet
12 a multitudine
19 graues
20 conſpectæ
21 fætu
2 122 habitabat
23 muliere
23 hæ enim
25 humorum
25 quicquam
27 coctionem
22 conſpectę
31 quæ
36 amatam
37 ſanatu
44 periculoſus
fo 58 a.lin
3 innocua
3 cunctſ
6 neruoſarum
8 acutam

11 minui ſolent
18 moleſtiores
19 ſoluant
41 hora n
fol.58 b.lin.
7 mortem
2 faciant
15 malas
22 pernicioſas
31 adducebantur
fol. 59. a.lin.
4 lingua
6 conuellebatur
9 dolore
12 percutſus
17 medicamenti
12 quandam
23 ad noctem
24 a 3 hiſtoriam
30 conuulſiones
30 quæ
34 concitari
35 atque alias
57 lequentur
39 eodem modo pernicioſę
40 folæ ſed aliis cum ſignis
40 ſoleant
45 magno
47 iudicandæ
fol.59 b.lin.
2 præceſſerunt mortua eſt
5 ſimul
11 febribus
19 prędicant
25 cõuulſionem
34 expellentis
14 dicimus
fol.60 a.lin
4 prauorum
5 reſiceatur
35 ſtatim liberantur
20 nentris
29 fere
32 permanet
33 debent
35 præter lecur inflammatum
45 ſingultu
45 ſi neque
fol.60.b.lin.
4 febribus
12 partibus
18 ictericia
30 habentur
32 copioſius
44 conanti
fol 61.a.lin.
3 hic.

22 ſine hoc
22 ſine autem
23 nominant
18 cõcuſſ a nq.
43 poros
46 amaram
48 rigorum
49 extra
fol 61.b.lin.
7 efferrur
12 rigent
12 fugent
14 ille, quem
20 ligans
22 inſurgit
fol.62.a. lin.
10 permanſionè
38 prænunciant
fol.62.b.lin.
11 ſuperrigni t
21 ſpectant
26 utrumq.
41 erant
47 flammans
47 facies in his mala
fol.63.b lin.
10 eſſe inter rigorem &
26 diſcurrentis
41 horrores
fol.64.a.lin.
8 carbunculo
11 lumborum
29 Hippoc. in
32 febrem
40 augentur
41 purulentos
48 & tuſſes
49 humore
49 commotus ſit
fol.64.b.lin.
10 aer
21 acuta
21 diſcuſſio
35 exanguia
40 erriticè
41 critice
fol.65.a.lin.
22 ſoluantur
13 Nempe
14 uarie
18 paraplexia
20 colli.
22 conuellebatur
31 ſymptomate
11 agendum
fol.65.b.lin.
3 interruptam
11 eff.acta prolabunda
31 conuulſioni

56 ex uoces
42 peiorem
45 infernam
fol 66.a.lin.
10 duritie
15 appellant
25 manentibus
27 hiſtericis
36 cõcitatos
45 ſolui
49 qui aut
fol.66.b.lin.
31 mala
34 in linguis
35 febri
48 fit
51 Quem
fol.67. a.lin.
10 ſcapulis
17 peſſimas
26 bonam
27 efferuntur
37 mittuntur
39 prænunciant
fol 68.a. lin.
21 ferre
31 calidam
fol.62. b.lin.
5 diu
7 aſperam
9 refrigererur cõpeſcatur
20 comprehendãtur
27 motum
fol.69. a lin.
2 celeres
3 celerer
4 ex contrario
9 remiſſus
14 alii humidi ab humida, alii
16 arterię
22 creber
29 ſpectantur
44 furtum
fol.69 b.lin.
5 imitatur
7 fuit
16 decurtati
20 decortantur
23 diaſtolis
21 utro ũq.
25 pars
53 muſſus
fol 89. a. lin.
6 nuncupantur
15 legant
24 refrigeretur
30 dilatatio
fol 68 b. lin.
3 ex pulſib.

25 celeriorẽ pulſum
33 intrinſecis
48 humorũ
fol.71 a. lin.
5 uaſorum
18 intemperieb.
27 denotant
27 neruorum
23 quum
fol.71.b.lin.
45 quanto
fol.72 a.lin.
17 cauſas
31 poſtea
40 exitioſos
fol.72.b.lin.
28 affectum
fol.73.a. lin.
14 plane
24 peſtiferę
40 intermittit
fol.73 b.lin.
6 contenti
6 calidiores
2 inflammati
17 hecticarũ quas
12 ægrotos
23 attingerit
24 peſte
27 ſit
34 a quauis
fol.74. a.lin.
2 praxagoræ
13 ſymmetria
13 Galenus
15 diſperſus
18 ualere
23 ſedem
26 expurgatio
11 quædam
38 quæſtione
47 genitarũ
48 tarde
fol.74. b.lin.
16 ille
19 reſpirationis
32 pulmo
fol.75 a lin.
34 nempe ut
22 plurimus
20 creber
24 quod
25 uelox
32 peſſimus
31 intendere
36 coniugati
38 uerum
40 urgentem
fol.75 b lin.
28 coacernata
26 inordinate.

fol.76 a lin.
25 quippe
39 ſalutem
20 hiſque
25 abhorreant
27 præſagiri
30 intermittente
38 luctuoſæ
39 frigidum
43 obſcurus
fol.76.b.lin.
16 excrementum
40 multoque
fol.77 a.lin.
2 thoracis
8 exilem
12 malum eſt
22 reuocatus
fol.77 b.lin.
5 ut dictum eſt
18 parua
21 reliquum
39 timore
fol.78.a. lin.
7 nariumque
8 reſpirationem ſublimem
11 quædam
27 pleuritico
fol.78 b.lin.
2 & oppreſſam
5 collectum
13 aliique
26 quidam
32 ium
49 quam
fol.79.a.lin.
49 luctuoſam
29 duritiem
32 pernicioſum
35 ab ea cauſa
44 deprompta
fol.79.b lin.
14 innoteſcat
20 ipſarum augẽdam
22 conducat
29 age
39 medelam
fol.80.a.lin.
2 conueniãt
7 authore
25 abhorrent
16 appetitus
37 frigido
fol.80 b lin.
4 redditur
11 medelam
18 cap x.v.
23 bona
35 unde
36 obſeruantur
40 ac-

Digitized by Google

40 auide
41 beneuolenti
fol.81.a.lin. 2.
liber Quartus.
21 plethora
24 conſumptam
35 quoſuis cibos
fol.81.b lin.3.
qui mori ma
luerint
37 ſiticuloſos
fol.82. a. lin.
1 liber Quartus.
3 cum ipſa
5 deſumere
9 inſomnes
16 quam
18 mutuitate
26 bonam
fol.82.b.lin.
2 liber Quartus.
26 dolent
36 ſuperatam
fol.83.a.lin.
liber Quartus.
5 horto
fol.83.b.lin.
24 lutis
31 corpus
33 cathecticis
fol. 84. b. lin.
5 mota
26 Hippocrates
49 ſpiſſitudine
fol. 85. a. lin.
11 Hippocraticã
13 media
14 cauſa
27 ita
29 alnus
30 horum
36 hominem
37 admodum
41 interpretor
antea uero
talia
45 At ſi
48 ex propriis
fol. 85. b.lin.
34 inſectæ
39 liberantur
41 uultus
42 malum eſſe
fol. 86 a. lin.
21 coloris
23 in peſteque
25 Thucydide
26 redeant
39 ad cutem
fol. 88. b.lin.
13 leguntur
18 ſigna
27 aliquando
29 tota
30 uerſa
34 infeſtit. quo.
38 ictericis
39 vnaque
41 vultus
42 uideri
2. fol.88.a.lin.
7 mortuorũ diffuſus eſt
18 habito
23 habito
23 rato
24 ſigna
30 extremarũ partium
39 ad cutem
fol. 88. b. lin.
12 ſuffundit uero
13 nõ excreto neque purgato.
20 obſtructio
21 deferri
32 ictericiis
37 ictericorum
31 patognomico
45 diſcutiendum
fol. 87. a. lin.
8 eos iungens aphoriſmos
10 obduruerit
16 affectum
19 hiſtoricus
23 quidem
23 uidetur
23 ſaucere,
29 conciliantes
30 humorem bilioſum
32 concoctus
35 qui
38 coquatur
36 crudus humor exiſtens
39 conſpectos
40 adiutos
44 horum
49 adiutos
fol. 87. b. lin.
2 bonarum
4 regiua
5 bilia
5 raro uel
28 impeditam
29 euacuetur
34 aliis
41 dexterum
45 elato
fol. 88. a. lin.
3 uincibilem
11 agendum de
24 acutos
37 iſtius
40 ſi terui
fol. 88. b. lin.
6 uiderentur
8 expaueſcere
24 aliquem
30 fluxutus
41 contractæ
41 42 verſæ
fol. 89. a. lin.
5 melancholici
14 iuncta
18 flammantem
fol. 89. b. lin.
23 acto
26 27 cũq. caput
29 autem
fol. 90. a. lin.
3 lachrymantur
fol. 90. b. lin.
5 hebetudines
6 horum
8 tendet
18 oculus
24 ſeipſos
27 ſubleuatus
32 viſa
35 adiutum
36 præſagio
38 habentibus
42 rubeant
47 excrementum
49 colluctantibus
fol. 91. a. lin.
2 recanſeantur
15 ſqualidos
22 infectorum
36 potentiæ
43 hebetes
49 extemplo
fol. 91. b. lin.
4 moribundos
9 accerlentes
19 perdoctos
42 poſſit aliquid
fol. 92. a. lin.
8 inſtabiles
9 nunquam
31 Galeno
34 ſimile
fol. 92. b. lin.
11 perfrictionea
18 male habeant
37 vomentes
38 oculus fetor clauſurque
fol. 93. a. lin.
5 & extremitatũ
23 inflãmatione
33 recenſer
39 conſpectam
fol. 93. b lin.
32 dolorẽ calorẽ
34 ſtertor
36 in text. 18.
37 propter turſedinem
fol. 95. a. lin.
17 erumperet
20 uigorem
21 aucta
26 appetent
40 affectos
41 dolor
44 difficilem
44 autes
fol. 95. b. lin.
12 in foribus
fol. 95. a. lin.
11 infecta
17 flaccidam
29 accenſum
31 aduſtorum
36 præcipuum
40 expedite
42 ipſam liguam tranſmiſſo
43 44 eã propriis ſignis tertiis iudicato, quæ
fol. 96. b. lin.
8 ſalute & interitu
22 13 progigneret
24 uttamque
43 vigeſimum
41 44 a pharmaco corruptorio
fol. 97. a. lin.
2 videtur
4 primum
7 horridæ
18 littore
30 aduſtæq;
41 noctem
45 febre
fol. 97. b. lin.
3 ſine ſiti
4 ſymptomata
7 de his
10 obſeruemus
14 tumore
25 trementes
29 protheticorũ
31 quieſcere
34 linguam
37 debilitata
41 ob ſiccitatis
41 balbutientem
47 tremat
fol. 98. a. lin.
3 quando
20 ex faucibus
37 excenit
37 putridos
39 omnino (tent
41 exuſtam deno
42 quæ cum ince petint
44 puſtulæ
fol. 98. b. lin.
28 ſubiectas
33 ſplene ſiniſtra
39 coſtam ſpaciis
Kfol. 99 a. lin.
12 inæqualis
14 ſint
15 inęqualia
17 elata
19 priuſquã
21 quoque
22 indicant
34 fluxurum
42 quicquã
47 vero fluorem.
49 emouent
fol. 99. b.lin.
23 rationes
40 tenduntur
Kfol. 100. a. lin.
37 quæ quidem
31 tenſionis
fol. 100. b. lin.
11 tranſcendit
18 aderant
26 prædicunt
Kfol. 101. a. lin.
2 citatis
11 uerti
15 eiuum põr
31 obruti monentur
33 crebrius
35 efferueſcẽtem
36 ſuſcitentur
fol. 101. b. lin.
17 harum
23 propter
25 inguine
26 quicquam
34 Hippocratis
35 uulgaribus
44 in acutis
Kfol. 102 a lin.
4 erumpant
5 nimicum naturam
27 nigræ
34 perfecte habere cupiunt, ſecũdum librum legant in
fol. 102 b lin.
8 pilos
9 aſtantibus
9 peſſimum eſt.
fol. 103. a. lin.
36 Criſes
42 indagemus
14 faciunt
26 probe
29 incoquentis
fol. 103. b. lin. 8.
ἰχῶρες
31 uentrem
36 olens
38 lene
43 ſunt
44 prompteque ſciretur
48 omnibus
fol. 104. a. lin.
1 liber Sextus.
26 nates
31 acriſias
33 carentiam
38 bonaque
41 perſuadetur
fol. 104. b. lin.
3 urinæ crudæ
fol. 105. a. lin.
1 Sextus
9 ferunt
12 iuuant
13 præcipue
25 è ſiniſtro
27 ob aliquos
15 At quæ
38 coctione eueniant
41 minuſque
44 bonam criſim
fol. 105. b. lin.
3 apparuerint
5 facta
8 indicatu
15 dicta
16 certiorem
fol. 106. a. lin.
8 Sextus.
2 expurgat
4 ſanum.
8 ulcus
9 fætidum
14 oſtenduut
21 conſpecta
38 unquam
fol. 106. b. lin.
32 demonſtrauis
41 bilioſas
42 fætidas
43 tenuibus
44 fuerit
fol. 99. a. lin.
1 Sextus.
4 obſcuratam
5 illuſtret. Quem
7 ſuſpiciunt
12 dignas
12 maxima
14 ſtatuendum
24 Herophon
23 in-

Digitized by Google

28 intentum
30 hac hora
32 confirment
37 accedentib'
38 bonas
41 bonis.
41 ẽm parotidib'
48 illum malignũ foras
fol. 99. b. lin.
4 Cleonactide Metone
6 del Metone
8 tuta
32 putredinibus
33 statim secta
26 ex abortu
38 horto
40 Fluxerit
fol. 100 a. lin.
1 Sextus
7 Heophonte
33 coloratiores
24 Metone
26 nig æ
21 crudos
23 natura ante coctionem
fol. 100. b. lin.
6 euidens
38 decretorias
34 decretorius
38 trigesimo quarto
22 uero non ita fiunt
27 possit
43 in Cranone
48 & de decimo octauo qui fiet
fol. 101 a. lin.
1 Sextus
2 in ita
4 mulsæ
30 Hippocratis
29 sæpissime
40 nubeculam
40 urina
42 nunciet
47 futur.
49 signum
fol. 101. b. lin.
5 Chation
7 indicenque
33 indicatoria
45 armonicam
46 consonantium retulit,
46 47 scripsit naturam
fol. 102. b. lin.
1 Sextus
11 iudicia

20 erumpant
21 menstruo in
24 eademque
37 quibus nam si uni
fol. 102 b lin.
5 obseruatis
6 7 spirituosarum partium
9 denotant
11 spirituosarum partium
14 quæ
23 coctionis bona
28 diebus
40 ac
40 longos
43 fiet
43 hæc
fol 113 a. lin.
1 Sextus
2 conspecta
44 medicis
33 antecessit
44 manifestas
fol. 113 b. lin.
10 solutione
fol. 112. a. lin.
1 Sextus
6 temere
20 incumbente
37 eodem
40 excitati
fol. 112. b lin.
35 debiles
fol. 113. a. lin.
1 Sextus
15 collinctantibus
24 instantes
29 natura
36 die
40 indicabunt
fol. 113 b lin.
2 mor morbi
9 tempus
16 conflictu
20 appareant
20 excretionis
21 eruptori
39 ægrotantis
49 omnia simul
fol 114. a lin.
1 Sextus
6 nouerit vel qui non magni ao menti ex stima nerit. Idcirco
9 concocto
18 celer
26 expectandam
38 stillant
35 lenitur
45 contigit

48 uirgine
fol. 114. b. lin.
13 uero Crisim
27 summe
37 uero
f. 115. a. li. 1 Sextus
13 hanc
32 optimam
45 exquisitã
fol. 115. b. lin.
6 quem
7 8 nunquam
9 status nõ tam celebratur
12 penes
34 priusquam
17 esse
21 eiusdem
24 optimam
25 inflammationib.
45 acutas
fol 116 a lin.
1 Sextus
23 Critice
36 horto
48 prorupit mul.
45 tussis
fol. 116 b. lin.
22 biliosi
28 perpetuo
31 debent
34 fuerint
36 quod
38 quidam
41 statuit
f. 117 a. l. 1 Sextus
2 ordinatiores
4 pleræque
9 Crisim
11 conspectis
13 coctionis
15 profluxit
45 expectat
f. 117. b. li. 2. etiam
4 Crises
9 certas
10 perfectas
21 cunctanter
32 nisi
47 mortem.
f. 118 a. l. 1. Sextus
24 virius
fol. 118. b lin.
13 immoriorto fis ialum
15 ægrotante
18 pythione qui fuerat Hercule fanũ decũbebat
19 Nunc
19 perniciosis agamus
23 robusta

31 liquida
32 aliqua sit
36 solent
43 augentur
44 in peius
f. 119. a. l. 1. Sextus
7 uere
33 natura
16 biliosis
20 iudicata
24 gradum
f. 119 b li. 15. magis
18 temporis
23 appareant
36 irritata
39 redibat
40 recipiebant
41 tedtis
44 omnia
f. 120. a l 1 Sextus
12 specialium
13 cognitio
29 naribus
41 manifeste
44 è naribus
fol. 120 b. lin.
6 protrahit mos bus
12 ualida
13 mouentur
29 nero
34 mouere ex
36 37 quodque
39 ignobilem
40 concoquantur
42 fit, raro per
f. 121 a li 1. Sextus
2 obtineat
5 crudam
12 attentior
12 diẽ vigesimum
19 vigesimus
27 salutarem cognoscamus
30 superntis
32 infernis
33 fatigat
34 aliquamdiu
36 circum
fol. 121. b. lin.
5 finitior
7 sanguinis
16 natura
27 indicent
f. 122. a. l. 1. Sextus
5 in inspirandi
8 aurium
15 erumpit
33 fluorem expectate
38 inquietissione
fol. 122. b. lin.
4 uehementem

17 Crisium
30 num
30 habetudines
30 31 si quid ẽm
34 nominat
48 contigit
f. 123. a. l. 1. Sextus
5 sensu
33 aut
37 impellente
40 fœminam
f. 123. b. l. 1. sãguis
9 lectulum
20 rubore
32 quo
34 ab eo rubore
44 hypochondrii
45 quæ paulo
47 inuenit
f. 124 a li. 1. Sextus
8 uelut
8 scalpentes
16 erumpit
10 perturbetis
15 Cap. xiv.
21 erunt
41 cardialgias
f. 124. b lin. 6. per
10 erupit
11 quoddam
12 cardialgias
14 circa 20 quæ
27 acutum
35 expultricia
41 minimeque
50 obseruatur
f. 125. a. l. 1. Sextus
22 dolere
fol. 125. b. lin.
7 reliquosque
11 hæmorrhagiã
34 prurriginosum
f. 126. a. li. 1. Sextus
4 aff ctu
11 per quas
24 copiosiora
27 significat
32 prædictam
33 ceteris
fol. 126. b. lin.
16 tormina
21 tormina
f. 127. a. l. 1 Sextus
4 suctus
15 naribus
19 tredecim
20 trim stit
21 uomitu
21 horto
25 nauare
33 sãguinem
39 intius
40 difficilis

fol. 127. b. lin.
4 solitum exhibere
5 molles erãt ermpieri 14 atrum
15 inquietatione
21 ponderis, inflationis
40 num morbi
f. 128. a l. 1. Sextus
13 uani splendores apparent
21 sitis
36 ceperunt manifesta
44 portendentibus
41 non, minus
f. 128. b. l. 21. quæ
22 grassantem
fol. 129 a. lin.
24 natura
30 criticè
fol 129. b lin.
26 inordinato
fol. 130. b lin.
14 animalium
15 Plinius
16 uulnerando
29 futuram
35 effecti
fol. 131 a. lin.
7 calidiorem humorem
17 peripneumoniæ
12 sanguinis
23 uisi sunt
24 excreto
27 imperfectè
42 horto
fol. 131. b. lin.
47 est purgatus, a languis
49 erupit
f. 132. a. li. 17. fecit
27 me a febre
28 languinis
36 37 a, symptomatica
fol. 132. b. lin.
12 sanguinem
14 Hippocrates
fol. 133. a lin.
4 tredecim
f. 133 b. li. 9. fortè
23 antecessit
24 nunquam
37 repunt
f. 134. a. l. 10. bonã
31 quicquam
39 alia
fol. 134. b. lin.
12 cepisse
12 siue ut in
31 assal-

3 t'affatũ ichorem
48 ſanguinis
fol.135. a. lin.
2 quotiueſcumque
33 poros
34 ex quo
36 mihi forma
37 neceſſe erit
33 infecti
39 ſubamari
27 ſymptomatice
33 ſudores
46 uiuendi
37 humoribus
f.135 b.l.7 pueris
29 ab humiditate
26 uehementiam
fol.136. a. lin
35 ſecuritatem ſignificant
fol.136. b.lin.
23 frigida
49 notas
fol. 137. a. lin.
10 eueniant
40 huiuſmodi
44 largiſſime
fol. 137. b. lin.
8 id accidat
33 extinguitur
43 uirium ſtuũ
45 46 corporis mea-
42 multi
45 redduntur
f.131 a.l.18.pectus
30 circa
38 iudicari
39 ſymptomate
40 morbi
fol.133.b.lin.
4 horrebat
f.139 a.lin.4. uiſa
27 recenſet
40 ſuppuratione
41 uel tenues
43 circa collum
f.139.b.li.17.mala
27 una
35 36 perurantur
36 pernicioſe
46 foro
fol.140.a. lin.
4 ſaliebant
32 ut ſi enim lien
19 ſtillis
20 ſequens
28 & quandoque
fol. 140.b. lin.
7 cum agitatione
31 nomitum
46 alleuent
fol. 141. a. lin.
6 in muliere
6 in littore
34 non mortem
44 primũ in principio
f 141.b.l.11.exigue
17 ægri
31 æruginoſa
32 morbo
38 diuerſos
49 certam
fol.143.a. l.8. 142
4 uehementem
7 recenſent
14 fætidi
17 porraceæ
35 ſe xerunt
42 febrem & bilis
fol.143. b l.n.
4 appareant
38 aſſueuit
39 reddatur
42 euentus
fol. 143. a lin.
3 afficerentur
5 aluos
6 erant
7 peſtilenti quoſdam
7 ita dixit
fol.148.b. lin.
3 ſuidritate ceſſat
5 diarrhœa
29 inchoantes
31 laxauerit
33 ſpectentur
35 ſignum
fol.144.a. lin.
10 pituitoſis
44 incurſantibus
fol. 144.b. lin.
3 altera exolutionem
14 humecti
36 annunciabant
20 flammeis
30 pars
34 egerantur
40 lethalem
f.145 a ll 6.crudo
9 appoſite
36 multo
17 hoa
24 profluuies
31 limus
31 uſta
49 Gal. ita
f.145.b.li.12. lacti
15 in acutis
45 lib 3.
48 ſudores
fol. 146. a. lin.
12 muliereque
33 aſſeque
35 abſoluerimus
38 ſeroſam
39 per urinam
fol. 146. b. lin.
35 proprios & quoſdam
18 Herophonte
f.147.a.l.14. ſolus
23 apparentes
25 humiditate
35 cauſas colorũ
41 incipiũt, narratam cæpiſſe cõ coctionem denotant
f.147 b.l.8. nigere
15 facultatis
19 infectæ
21 cruentas
23 laxatis meatib.
34 Hunceque
40 Cauſæ
44 dignoſcitur
fol. 148. a. lin.
3 expertem
9 unam
10 natantem
10 bonum
12 colliquatione
36 crudas
f.148.b.l 3 multos
15 uigereque
24 docet ,39 ſi
39 ſi malum
40 naturæ
41 ebullitionem
fol. 149. a. lin.
16 Aegris uero
20 uarioſum
26 miſtione
30 in fundo non
40 ſeu
40 elatum
43 locum infimũ matellæ
44 puerorum &
f 149 b.li 8. notet
17 rubrum
21 conſentum
25 calore
28 rãdarachoides
27 oroboides
30 laminotæ
31 poſt carnis colliqua-
fol. 150. a. lin.
7 prodentes
17 corpulentum
29 habeas
33 urinaque
f.150.b.lin.6 quæ
25 monetur
32 colores
38 abſceſſus
39 qui
41 habebant
f.151 a lin.3.non
3 ſunt 4 ſcripſit
6 Metone
20 tenues
20 ſubtiliatam
28 ſi ſuapte
49 ut ſcripſit
f.151 b.l.7.exitioſę
9 ferri
13 ſcrutum
31 deterrimam
31 33 appareant
43 in totum
f.152 a. lin.2. tria
2 inæqualis
35 uenas refertas
16 & non
21 color
26 eædem
27 qui
fol.152 b. lin.
8 quodprauiores
25 longius
16 vnde in
17 præſagiunt
18 peſſimæ
23 iudiciũ indicat
24 flammeam
25 atque
27 phlogoſim
30 conſpectas
40 de his
45 utraq;
46 maleolentes
fol.153. a. lin.
14 nigras & mox
fol. 153. b. lin.
43 dilectiſſimam
4 uexatos
36 renum
37 Si in
f.153.b l. 38.uero
49 naturæ
fol.154. a. lin.
2 uires cito
3 nigram urinã
5 & ex
18 habent
19 prauum
25 ſimiles
41 excretum
f.154.b. l.19 ,nota
19 marceſcentia
23 craſceſcit
24 ſæpeque
25 Antipatro
28 29 humidum
43 febris
31 eandem
47 uidit
fol. 155. a. lin.
7 ex magnis
31 acres 32 notæ
17 liquas
23 ſuffocando
23 29 putreſcit
29 in pus
29 ď nouo obort
33 cernuntur
36 flaua
37 nigra
48 ſerena
41 & per
f.155 b.li.3. vtilia
6 periculoſum
33 medicę
12 13 ea uniuerſa
21 condenſitatem
29 obſtrui
29 ilicoque
41 42 obſtructiõe
42 lentam
43 meia
fol 156 a.lin.
4 multiplicem
4 ſignificent
5 denotant
9 ſanguini permiſta
31 ſublatus
33 tenuis
37 conſiſtentiæ
f.156 b. l.4.agẽtes
5 dolore nexatis
9 colore
15 criſib. docente
17 excernantur
21 pleuritici
27 & ubi
33 excernatur
36 ſi excernatur
fol.157. a. lin.
6 concitatam
45 & pallidus
f.157.b.li. 8.ij.
23 ſic
25 & ſal-
26 nacantibus
33 ſapor
47 43 deſtillans
fol.158. a. lin.
7 acceſſerus
40 excreabant
44 morbos
fol 158.b.lin.5.Ai
19 ſperabat
32 uiridem
45 meraca
48 fulua
fol.159.a.lin.
17 conſideremus
75 contẽtum n.ſi
25 rabidi
29 ſolos
33 medicamentis finiuntur
fol 160. a lin.
9 totus thorax
11 ac calore
11 quodammodo
23 incaleſcant
24 calor
25 bibunt
36 intumeſcunt
32 erumpunt
42 43 affirmauit
44 purgatus
f.160 b.li. 3. expe-
8 celerem (ctati
22 ſymptomaticeque
f.161.a.l. 5. quidã
5 quem
10 gutturis
14 ilium
14 affectus
17 νερχναδεῖμ
26 gutture
34 ſputum
fol.161. b lin.
9 partim in
35 cutem
37 in cutem
40 partes
40 longinquas
41 augentur
fol.162.a. lin.
6 prætereuntur
11 ſpectantia
25 matureſcunt
23 fiant
2 qui
fol.162. b.lin.
24 de quibus
25 poſſent
fol.162.b.lin.
37 permanebant
39 denotant.
20 obſidetur
24 principemque
24 25 neceſſariam
43 inaniuntur
43 expectare oportet iuxta [ob
46 obſceſſus neq.
47 aeris
48 lapſum
fol.163. a. linea
2 ceſſabant
2 Anaxenore
4 erit, diſtigneret
41 qui
6 hi
14 15 recurrentib. Ex loco
16 cuiẽ erumpſit
17 ferè
20 non minus
32 ac
34 paroridum
40 accendebantur
42 euaneſcebant
45 uiſcida
46 ægerrime
46 perſeuerent
fol.163 b. linea
4 præſagiorũ ita dicens
36 puncticulas
26 deque

In locis Hippocratis, Galeni, & aliorum, quæ in margine adnotata ſunt, iudicium adhibeto.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google